قرون جديده تاريخی

برنجی جلد

استانبولك فتحندن قارلوفچه معاهده‌سنه قدر

تاريخ عثمانی و ١٦ ، ١٧ نجی عصرلرده اوروپا تاريخی

مكاتب سلطانيه‌نك فنونده واديات شعبه‌لری اوتنجی صنفنه مخصوصدر

علی رشاد

دارالفنون ادبيات فاكولته‌سی تاريخ و جغرافيا شعبه‌سی
قرون وسطی وجديده تاريخی مدرسی

استانبول — مطبعهٔ عامره

١٣٣٢

علی رشاد بکك مکاتب سلطانیه‌یه مخصوص اوله‌رق
یازدیغی تاریخ کلیاتی

مکاتب سلطانیه‌نك	ایکنجی	صنفنه مخصوص	: چوجقلره تاریخ درسلری
«	اوچنجی	«	: تاریخ عثمانی
«	دردنجی	«	: تاریخ عمومی
«	بشنجی	«	: قرون جدیده تاریخی
«	آلتنجی	«	: تاریخ عمومی ، برنجی جلد
«	یدنجی	«	: تاریخ عمومی ، ایکنجی جلد
«	سکزنجی	«	: تاریخ عمومی ، اوچنجی جلد
«	طقوزنجی	«	: تاریخ عمومی ، دردنجی جلد
«	اوننجی ادبیات	«	: تاریخ قدیم ، اقوام قدیمهٔ شرقیه ویونانیلر
«	اوننجی فنون و ادبیات	«	: قرون جدیده تاریخی ، برنجی جلد
«	اون برنجی ادبیات	«	: تاریخ قدیم ، روم‌الیلر ، بیزانسلیلر ، اسلاولر ، ترکلر ، ایرانیلر

[مکاتب سلطانیه‌نك دورهٔ ثانیه ادبیات اون ایکنجی صنفنه مخصوص تاریخ اسلام ایله قرون جدیده تاریخنك فنون وادبیات ۱۱نجی و۱۲نجی صنفلرینه مخصوص دیکر ایکی جلدی دردست طبعدر]

برنجی قسم

استانبولك فتحندن قارلوفچه معاهده سنه‌قدر

تاریخ عثمانی

۱

استانبولك فتحنه قدر تشکیلات ملکیه

پادشاهلر

دولت عثمانیه‌نك تشکلات اصلیه‌سی ایجابنجه طرز ادارهٔ حکومت پادشاهلرك احوال ذاتیه‌لرینه تابع ایدی. بناءً علیه شان وشوکت اونلرك همت شخصیه‌لری اثری اولدیغی کبی مؤاخذه ومسئولیتك دخی اونلره عائد اولمسی لازم کلیر . مثلا ،ییلدیرم سلطان بایزید زماننده کوریلن فساد اخلاق ارکان دولتك پادشاهك مشربنه اتباعاً ذوق وصفایه، حشمت وداراته میل ایتملری اوزرینه ظهور ایتمشدی . فاتح سلطان محمد دورنده هرکس ینه پادشاهه امتثالاً غزا وجهاد وادیسنه سالك اولمشدی. بایزید ثانی عصرنده قوای دولته طاری اولان فتور ورخاوت ، شبهه‌سزکه، پادشاهك طبع ومشربی نتیجه‌سی ایدی. سلطان سلیم اول وسلطان سلیمان قانونی ایله جهانکیرلکك یکیدن میدانه چیقمسنه ، اسکی شوق وغیرتك اویانمسنه سبب مستقل بوایکی پادشاهك سجیه‌لری ایدی .

دولت سلچوقیه‌نك انقراضی اوزرینه آناطولیده تشکل ایدن امارتلرك ملك ونفوس اعتباریله اك کوچکی عثمانلی امارتی ایدی . بویله اولدیغی حالده ایلك درت پادشاهك ۱۰٦ سنه قدر امتداد ایدن مدت سلطنتلرنده

ممالك سلجوقیه کاملاً عثمانلیلرك زیر اداره‌سنه کیرمش وطونه ساحللرینه قدر همان بتون روم‌ایلی قطعه‌سی ضبط اولنمشدی . عثمان غازینك قوماندا‌سی آلتنده طوپلانمش بر کوچك جمعیتك بر عصر ظرفنده بودرجه بیوم‌سی مادی، معنوی بعض اسبابك برلشمسیله ممکن اولمشدی :

اولا؛ دولت سلجوقیه‌نك انقراضیله آناطولیده متعدد امارتلر تشکل ایتدیکی کبی بیزانس ایمپراطورلغنك عجز وضعفی سببیله اونك والی وقوماندانلری دخی ملوك طوائف شکلنه کیرمش اولدقلرندن عثمان غازینك درت طرفنده قوتلی برحکومت قالمامش ایدی. بناءً علیه آناطولی قطعه‌سنده‌کی ممالك عیسویه‌قولایجه‌ضبط ایدلدی .

ثانیاً ؛ عثمانلیلر ممالك اسلامیه‌نك سرحدنده ساکن ایدیلر . دائما غزا وجهاد ایله مشغول اوله‌رق یکی یکی فتوحاته ، اموال غنائمه نائل اولدقلرندن شان وشهرتلری هرطرفه یاییلمش ایدی. اطرافده ، ممالك سائره‌ده بولنان مسلمان محاربلریا مثوبات غزایه ویا اموال غنیمت واسرایه نائلیت املیله آقین آقین عثمان غازی‌یه التحاق ایتدکلرندن امارت عثمانیه کسب قوت ایتدی .

ثالثاً؛ پادشاهلرك شریعت اسلامیه احکامنه رعایت وبتون شهر وقصبه‌لره تعیین ایتدکلری قاضیلر واسطه‌سیله اجرای عدالته اهتمام ایتملری سلطنت عثمانیه‌نك ظهورینه سبب اولدی .

رابعاً ؛ پادشاهلر ارباب فضل ومعارفی حمایه ایتدیلر ؛ دولته خدمت ایدنلره تیمار صورتیله اراضی ویره‌رك اونلری منافع دولتدن حصه‌مند ایلدیلر ؛ توسیع ممالکه ، نفوس اسلامیه‌نك تزییدینه ، اعمار بلاده، سائر امارتلرده امثالی کورلمین قوانین ونظامات تأسیسیله حکومتلرینی تقویه‌یه چالیشدیلر .

عثمان غازى بعدالاستقلال توسيع ممالكه باشلار باشلاماز مركز حكومتى يكيشهره نقل ايتدى. اواخر عمرنده اوغلى اورخان بك بروسه‌يى آلدى. اورخان بك حكومته گچدكدن صكره بروسه، ازميد، قره‌سى سنجاقلرى فتوحاتنى اكمال ايتدكدن ماعدا شهزاده سليمان پاشا روم ايلى ياقه‌سنه گچدى. ديكر طرفدن علاءالدين پاشا عساكر موظفه ترتيبى، البسه وقيافتك تعيينى، سكه ضربى كبى تشكيلات ونظاماتى وجوده كتيردى.

روم ايلده بولنان خرستيان حكومتلر شمدى‌يه‌قدر اهميت ويرمدكلرى عثمانلیلرك اوروپايه آياق باصملرندن قورقديلر؛ مدافعه‌يه قيام ايتديلر؛ فقط صرب صنديغنده، قوصوه محاربه‌سنده مغلوب اولديلر. ممالك عثمانيه طونه ساحللرينه، صرب حدودينه قدر توسيع ايدلدى. بوندن صكره عثمانليلر ايچون اك زياده منفعت تأمين ايدن محاربات روم ايلده وقوعه كله‌جكندن ادرنه روم ايلى پايتختى اولدى. آناطوليده آنقره وبيغا سنجاقلرى حرباً، اسپارته سنجاغى مبايعه صورتيله، كوتاهيه سنجاغنك برقسمى جهاز طريقيله الحاق ايدلدى. آناطولى امارتلرينك اك بيوكى اولان قره‌مان اوغلى حكومتى خداوندكار غازينك همتيله مغلوب اولدى. سلطنت عثمانيه بربيوك دولت هيئتنه كيردى. مصرده بولنان خليفۀ عباسى مراد خداوندكاره «سلطان روم» عنوانيله برلكده تنفيذ حكومت شرعيه ايچون بر اجازتنامه كوندردى. بوندن صكره پادشاهه «سلطان مراد»، دولتلرينه «دولت عثمانيه»، تبعه‌سنه «عثمانلى» نامى ويرلدى. روم ايلده‌كى حكومات عيسويه ويركو اعطاسنه، لدى الايجاب عسكرلريله خدمت دولتده بولنمغه مجبور اولديلر.

عثمانليلر بوموفقياتى بالطبع قومشولرينككندن دها مكمل، دها قوتلى براردويه مالكيتلرى سايه‌سنده الده ايتمشلردى. عثمان غازى دورنده قلعه

ضبطی ایچون لازم کلن آلات و ادوات حربیه مفقود ایدی . بروسه وازنیق کبی او وقته کوره مستحکم اولان قلعه‌لرك فتحی ایچون اوزون مدت محاصره‌دن بشقه برچاره بولنه‌مدیغندن بونلرك جوارینه استحکاملر بنا ، ایچلرینه عسکر وضع اولنه‌رق اونر ، اون‌بشر سنه تحت‌محاصره‌ده طوتولمش وبالآخره ویره ایله آلنمش‌ایدی . بالآخره ارباب هنرومعرفتك همتیله یکی منتشر اولمقده بولنان اسلحهٔ ناریه تدارك ایدلدی . قوصوه محاربه‌سنده طوپ‌وتفنك استعمال اولندی .

یلدیرم سلطان بایزید نیکبولی ، سلانیك محاربه‌لرنده غلبه ایده‌رك سلانیك ، یکیشهر وآتنه‌یی فتح وآناطولیده‌کی امارتلری بربرر مغلوب ایدنجه عثمانلی مملکتی طونه‌دن سیواسه قدر توسع ایتدی . بیزانس ایمپراطوری، صرب، بوسنه وافلاق حکمدارلری سطوت عثمانیه قارشیسنده لرزان واستانبولك یلدیرم النه دوشه‌جکی همان برامر محقق ایکن آنقره وقعه‌سی دولتك باشنه بر بیوك فلاکت کتیردی .

اورخان، خداوندکارو یلدیرم خانلر روم ایمپراطورلرندن قیز آلدقلری کبی کرمیان وقره‌مان اوغللری وسائر بکلرایله قیز آلوب ویره‌رك صهریت حاصل ایتدیلر . فقط بو ، دولت عثمانیه‌نك مستعد اولدیغی توسع ممالکه حائل اولمدی. بلکه صهریت اساسی توسیع ممالکی مستلزم اولمق مقصدینه مبنی ایدی . فی‌الحقیقه خداوندکار غازی اوغلی یلدیرم بایزیده کرمیان اوغلنك قیزینی آلدیغی زمان جهاز اوله‌رق کوتاهیه سنجاغنك برقاچ قضاسی حکومت عثمانیه‌یه تسلیم اولندی؛ بالعکس کریمه‌لری نفیسه سلطانی قره‌مان اوغلی علی بکه تزویج ایلدیکی وقت قره‌مان مملکتندن آقسرای ، آقشهر ، ایلغین قصبه‌لری سلطانه تملیك ایتدیرلدی. یلدیرم بایزیدك کرمیان اوغلی

قاين پدری ، قرهمان اوغلی انشتهسی ايكن توسیع ممالكده مصاهرتك هيچ تأثيری كورلمدی .

آنقره محاربهسنك جسم دولته آچديغی يارهلربك آغير ايدی. تيمورلنك آيدين ، قونيه ، قسطمونی وكوتاهيه‌یی سابق حكمدارلرينه ويرمش اولديغندن آناطوليده ممالك عثمانيه ازمير ، بروسه ، باليكسری ، آنقره وآماسيه سنجاقلرينه منحصر قالمشدی. آناطولی بكلری، روم ايمپراطوری عثمانلی اوجاغنی سوندورمك ايچون شهزادكان غوغالرينه قاريشديلر ؛ قولاً وفعلاً هردرلو فنالغی ياپديلر. روم ايلی آناطولينك معاونتندن محروم قالديغندن سلانيك وصربستانك بعض يرلری الدن چيقدی. روم ايليده‌كی خرستيان حكومتلر اعلان خصومت ايتديلر . فقط قوصوه وصرب صنديغی محاربه‌لری كبی اهل صليب شكلنده اتفاق عمومی ايله هجومه قدرت بوله‌مديلر . اوعصرلرده دولتلرك بويله پريشانلقلری زماننده قوتلی واليلرك، قوماندانلرك استقلاله تصديلری مودا ايكن روم ايليده بولنان اورنوس وميخال خاندانلری كبی حشمت وقوت صاحبی امرا ولی‌نعمت زاده‌لرينه صداقتدن آيرلمديلر. الحاصل، چلبی سلطان محمد بی‌نهايه مشكلات وموانعی اقتحام ايدرك آنقره محاربه‌سی نتايجنی ازاله‌يه موفق و « مجدد دولت » لقبنه نائل اولدی .

چلبی سلطان محمد دور فترته نهايت ويردكدن وسلطان مراد ثانی ضايعات ملكيه‌نك اكثرينی استرداد ايتدكدن صكره وارنه وايكنجی قوصوه محاربه‌لری كبی ايكی بيوك ميدان جنكنده غلبه ايتمك صورتيله عثمانلی قليجنك اسكی هيبتنی غائب ايتمديكنی دوست ودشمنه كوستردی .

فاتح اولا استانبولی ، صكره صربستان ، هرسك وبوسنه‌يی ، موره‌نك بعض طرفلريله طربزون ، قريم ومدللی‌يی الحاق ، قونيه‌نك ضبطيله

آناطولینك وحدتی تأمین ، اوزون حسنی تشکیل ایدرك سلطنت عثمانیه‌نك شان وشهرتی آرتیردی .

ادارهٔ مرکزیه

عثمان غازینك پدرندن قالمه برطاقم امرا وارکانی واردی . فقط بو ارکان ایچون برسلسلهٔ مناصب وضع و تعیین اولنمامشدی. عثمان غازینك بیوك اوغلی علاءالدین پاشا تحصیل علم وعرفانه سالك ، کوچك اوغلی اورخان بك حرب و ضربه مائل اولمغله علاء الدین پاشا پدری یاننده بولنور ؛ اورخان بك سردارلق وظیفه‌سنی ایفا ایلر ایدی.

اورخان غازی زماننده علاءالدین پاشا وزیر تعیین اولندی ؛ نظامات عسکریه وسائره‌یی تنظیم ایتدی . مؤخراً اورخان غازینك اوغلی سلیمان پاشا دخی دیوان همایونده وزیر اولمقله برابر کافهٔ عساکره سردار نصب اولندی.

سلطان مراد اول دورنده قاضیعسکر اولان چندره‌لی قره خلیل خیرالدین پاشا نامیله وزیر اولدی. بونك وفاتنده قاضیعسکرلك ایله وزارت اوغلی علی پاشاده جمع ایدلدی .

ترکلر بیننده بیوك اولاده پاشا دیمك عادت اولدیغندن علاءالدین وسلیمان پاشالره بو عنوانك ویرلمسی طبیعی ایدی . قره خلیله خیرالدین پاشا دنیلمسی‌ده اولاد مقامنه قائم اولدیغنی تلمیحاً اولسه کرکدر . روم ایلینك فتحندن صکره لالا شاهین ، دها صکره تیمور طاش بکلر روم ایلی بکلر بکیسی تعیین اولنه‌رق بونلرده‌ده پاشالق نامی ویرلدی. بونك ایچون علی پاشانك عنوانی وزیر اعظم اولدی .

ممالك عثمانیه سنجاقلره ، هر سنجاق قضالره تقسیم ایدلمشدی . هر سنجاقده برسنجاق بکی [میرلوا] ، هر قضاده برقاضی بولنوردی. آناطولی بکلر بکیسی آنقره‌ده اوطوریردی. پایتخت قاضیلری سفر وقوعنده اردوی

همايون ايله كيدرلردى . سلطان مراد اولك اوائل سلطنتنده چندره‌لى قره خليل بروسه قاضيلغندن قاضيعسكرلكه تعيين اولندى .

شهزاده‌لر آناطوليده برر سنجاقده سنجاق بكى صفتيله بولنورلر ، اجراى حكومت وامور سياسيه‌ده كسب مهارت ايدرلردى . وزيراعظم، قاضيعسكر ، ضابطان عسكريه ، دفتردار ، بعض امرا وخدمۀ مخصوصه نزد پادشاهيدن آيرلمازلردى .

وزير اعظملق طقسان سنه قدر چندره‌لى عائله‌سنه منحصر قالدى ؛ پدردن اولاده انتقال ايتدى . خيرالدين ، على ، ابراهيم وخليل پاشالر صره‌سيله صدر اعظم اولديلر . خليل پاشانك قتلندن صكره بو عائله‌دن ــ سلطان بايزيد ثانى دورنده‌كى ابراهيم پاشا مستثنا اولمق اوزره ــ صدراعظم كلمدى . روم‌ايلى بكلر بكى وصدراعظم صفتيله خليل پاشايه خلف اولان محمود پاشانك قتلنى متعاقب خدمت صدارت ديوان همايونده بولنان وزرايه تفويض اولنمغه باشلادى .

قاضيعسكرلك فاتح دورنده آناطولى وروم ايلى قاضيعسكرلكى ناميله ايكى‌يه آيرلدى . ديوان همايونده وزيراعظم، برقاچ وزير ، ايكى قاضيعسكر، استانبول قاضيسى ، نشانجى ، دفتردار ، يكيچرى آغاسى ، بلوك آغالرى، خواجكان ديوان همايون بولنوردى .

نشانجينك وظيفه‌سى ديوان همايوندن صادر اولان اوامره نظارت ايتمك ، تيماروزعامت توجيهاتى ــ كه توجيهات عسكريه ديمكدر ــ قانون دائره‌سنده جريان ايتديرمك ، ممالك مفتوحه‌نك تحريرينه اعتنا ايلمك ايدى . بدايةً رئيس ودفترامينلرى بونك معيتنده ايدى. بالآخره رئيسلك ودفتر اماتى منصبلرى كسب اهميت ايتدى .

بلوك آغالرى ، يكيچرى ، سپاه ، سلحدار ، علوفجيان يمين ويسار

[اورته بلوكلر] ، غربای يمين ويسار [آشاغی بلوكلر] اوجاقلرينك اغالری ايدی .

ديوان همايون خواجكانی بو بلوكلرك كاتبلری، بكلكجيلك، مكتوبجيلق، واردات ومصارفات محاسبه جيلكلری مقامنده اولان ضابطان اقلام ايدی.

بو مأمورلرك صورت تعيين وترقيلرينه كلنجه ؛ دوشيرمه ايله اسرا چوجقلرينك كزيده لری ادرنه ، بروسه ، كليبولی، غلطه سرايلرنده آداب اسلاميه دائره سنده تربيه ايدلدكدن صكره سرای پادشاهی يه آلينيرلردی. بر مدت خدمت پادشاهيده بولندقدن صكره بلوك آغالقلرندن ، ياخود مير علم ، ميراخور اول وثانی ، قپوجی باشی دنيلن اوزنكی آغالقلرندن برينه تعيين اولنورلردی . بو خدمتلرده اثبات لياقت ايتدكدن صكره سنجاق بكلكی ويا بكلر بكيلك ايله طشره يه كونديريلرلر ؛ ادارهٔ ملكيه يه واردولر معيتنده احوال حربيه يه كسب وقوف ايدرلردی . بعده وزير اولورلر وديوان همايونده بولنورلردی . نشانجی، دفتردار كبی ارباب قلمدن، طريق علميه دن ، رؤسای عسكريه دن وزير اولانلرده بولنوردی. فقط وزرانك قسم اعظمی ادارهٔ ملكيه ده خدمت ايدنلردن يتيشيردی .

وزرانك معيتنده ايكيشر اوچر بيك ، بعضاً دها زياده دائره لری خلق بولنوردی. بونلرك برقسمی استانبولده وزيرك قوناغنده اوطوريرلر، بر قسمی استانبول خارجنده كی چيفتلكلرده حيوانلر ، چادير وسائرلوازم سفريه ايله برابر حاضر بولنورلردی . محاربه ظهورنده وزرادن بری سردار تعيين ايديليردی ؛ يكيچری اورته لرندن، سواری بلوكلرندن لزومی قدری معيتنه ويريلير ؛ كيديله جك محل جوارنده كی بكلر بكی وسنجاق بكاری معيت عسكرلريله برابر سرداره التحاق ايدرلر؛ بوصورتله قولايجه بر اردو تشكيل اولنوردی .

سفره صدراعظم كيدرسه وزرادن برى صدراعظم قائممقامى اولوردى. بالذات پادشاه سفره كيتديكى زمان وزرادن برى استانبول محافظه‌سنده ، سفر روم ايلى طرفنده ايسه بر وزير دخى آناطولى ، عكس تقديرده روم ايلى محافظه‌سنده قالير ؛ ديكرلرى موكب همايون ايله كيدرك اردوده استخدام قلنيرلردى .

بعض وزراعزل ايدلدكلرى زمان بكلربكيلك ايله طشره يه كوندريليرلر؛ ياخود سنجاق بكلكى ايله تقاعد ايديليرلردى .

خلفاى عباسيه زماننده جارى اولان عادته توفيقاً وزير اعظملره وكالت سلطنتده استقلاله دليل اولمق اوزره مهر همايون ويريليردى . وقتيله بو مهر يوزوك اوزرينه محكوك اولوب پارمغه طاقيليركن بالآخره آلتوندن اورمه كيسه ايچنده حفظ ايدلمك عادت اولمشدر .

ديوان همايون شوصورتله اجتماع ايدردى: پادشاه ايام تعطيليه‌دن ماعدا هركون على السحر ديوانخانه‌يه چيقار ؛ وزرا ايله ديوانه داخل اولان ديكر مأمورلر مواقع مخصوصه‌لرنده طوريرلر ؛ اولا مهترخانهٔ همايون [نوبت پادشاهى] چالينير ، قائماً استماع اولنوردى . سلطان علاءالدين سلجوقى طرفندن عثمان غازى يه طبل وعلم كلديكى زمان مهترخانه چالينمش، عثمان غازى تعظيماً آياقده طورمش ايدى. ديكر پادشاهلر دخى بوقاعده‌يه رعايت ايتمشلر ايكن سلطان محمد ثانى زماننده بوعادت ترك اولندى .

پادشاهلر فاتح زماننه قدر وزرا ايله برلكده اوطوريرلردى . فاتح زماننده پادشاهلر ايچون وزرانك اوطوردقلرى محله ناظر بر ير اقامت همايونه تخصيص ايدلدى واوكنه قفس وضع اولندى .

يوقاريده بيان اولنان نوبت پادشاهى چالندقدن صكره امور مهمهٔ دولته متعلق اوراق رئيس الكتاب افندى طرفندن اوقونور ، خواجكان

دیوان همایون طرفندن ایجابی تحریر ایدیلیردی . بعده چاوش ومتفرقه دنیلن مأمورلر ایله چاوش باشی مهم دعوالری اولان ارباب مصالحی دیوان همایونه کتیررلردی. بونلرك محاکماتی اجرا وعائدیتنه کوره قاضیعسکرلر ویا استانبول قاضیسی طرفندن حکم شرعی ایفا اولنوردی . بعده وزیر اعظم منفرداً، صکره وزرا مجتمعاً، دها صکره ایام معینه‌سنده قاضیعسکرلر ویکیچری آغاسی حضور همایونه کیره‌رك امور مأموریتلرینه عائد خصوصاتی عرض ایدرلردی . بونی متعاقب منصب ویریله‌جك امرا وعلمایه خلعتلر کیدیریله‌رك مأموریتلری اعلان اولنوردی . بواجرا آتك جمله‌سی اوکله وقتنده ختام بولدقدن صکره دیوان همایونه داخل اولان ارکان محل مأموریتلرینه کیدرلردی .

وزیراعظم دخی کندی قوناغنده ایکندی وقتندن صکره دیوانه چیقار؛ تذکره‌جی، دائره‌سنده بولنان متحیزان ، چاوش باشی ، چاوش ومتفرقه‌لر بودیوانده حاضر بولنورلردی . صدر اعظمك دیواننده دیوان همایونده رؤیت ایدلمسی لازم کلمین مصالح رؤیت اولنور ؛ تذکره‌جیلر وزیراعظمدن صادر اولان امرلری آیاق اوزرنده یازارلردی .

ادارهٔ ایالات ممالك عثمانیه من القدیم بر طاقم ولایت ، لوا و قضالره واراضی منقسم ایدی. قضالرك ادارهٔ شرعیه‌سیله ادارهٔ ملکیه‌سی قاضیلره محول وضبط وربطی تیمار وزعامت صاحبلرینه مودوع ایدی .

سنجاقلر آلای بکی ومیرلوا دنیلن برطوغلی امرا ، ولایات بکلربکی ویا میرمیران نامی ویریلن ایکی طوغلی پاشالر طرفندن اداره اولنوردی. بونلرك فوقنده بر روم ایلی بکلر بکی وبرده آناطولی بکلر بکی واردی . دولت عثمانیه بدایتنده صرف عسکرلك اوزرینه مؤسس اولدیغندن بوبیوك

مأمورلر يالكز ادارهٔ ملكيه‌يه مأمور اولميوب بلكه تيمار صاحبلرى، دائره‌لرى خلقى ايله برلكده لدى الايجاب حربه كيدرلردى. ادارهٔ ولايات استانبولك فتحندن صكره پيدرپى اكمال ايدلمش اولديغندن بوبابده‌كى تفصيلات ايلريده، محل مخصوصنده ويرلمشدر .

اراضينك صورت اداره‌سنه كلنجه : ممالك عثمانيه اراضيسى تيمار وخاص ناميله ايكى‌يه آيرلمشدى. مثلا، بش يوز كويدن مركب برسنجاغك ايكى اوچ يوز قريه‌سى هر برى ايكيشر اوچر كويدن مركب اوله‌رق سكسان طقسان تيماره تفريق ايديلير ، غازيلره ويريليردى ؛ متباقيسنك بر قسمى خاص اعتبار ايديله‌رك شهزادكانه ، وزرايه ، بكلربكى و سنجاق بكلرينه ، سائر امرايه توجيه اولنوردى ؛ قسم ديكرى خاص همايون ناميله خزينهٔ دولته ترك ايديليردى . خاص وتيمارلرك حاوى اولديغى اراضى افرادك تصرف ايتدكلرى ترلالردن عبارتدى . ترلا صاحبلرى زراعت ايدرلر؛ عشر شرعى‌يى ، فراغ وانتقال اراضيده معين اولان خرجى خاص ويا تيمار صاحبنه ويررلردى. خزينهٔ دولته عائد بوحقوقه متصرف اولان خاص وتيمار اصحابنه صاحب ارض دنيليردى .

پادشاه بعض اراضينك حقوقنى فاتحلرى اولان وزرا وامرايه تمليك ايدردى . بونلرده اراضينك حاصلاتنى خيرات ومبراته وقف وتخصيص ايدرلردى . پادشاهلر دخى انشا ايتديردكلرى جامع ، مدرسه، عمارت كبى مؤسساته مقدار كافى اراضى وقف ايلرلردى .

تيمار صاحبلرى ، اراضينك حسن اداره‌سندن وزراعتك تزايدندن حصه‌دار منافع اولدقلرى جهتله ضبط وربطه، تزييد زراعته چاليشيرلردى. سفر وقوعنده سلاحلرى ، حيوانلرى ، معيتلرى ايله برلكده تابع اولدقلرى سنجاق بكنك قوماندانى آلتنه كيررلردى . بو بابده‌كى نظامات

سلطان سليمان قانونى زماننده استكمال ايدلمش اولديغندن تفصيلات لازمه فصل مخصوصنده ويرلمشدر .

اردو

عثمان غازى زماننده حرب وضربه قادر اولان اهالىٔ اسلاميه ايجاب ايتدكجه عموماً سفره كيدردى . عثمانلى اردوسى منتظم بر اردو دكلدى ؛ محاربه اثناسنده طوپلانان ومحاربه‌نك ختامنده كندى ايش وكوجلريله مشغول اولمق اوزره عودت ايلين بر طاقم كوكللولردن عبارتدى . يعنى هر عثمانلى كندى خواهش وآرزوسيله محاربه‌يه كيدردى .

عثمان غازينك شهرت فاتحانه‌سى اطرافه ياييلدقجه ، ممالك عثمانيه‌بيودكجه بو كوكللولرك عددى‌ده آرتدى ؛ عثمانليلرك رايت ظفرى آلتنده بولنمق آرزوسيله اوزاق يرلردن بيله كوكللو مردلر ، شجيع ارلر كليردى .

خدمت عسكريه حيوان اوستنده ايفا اولنديغندن عساكر عثمانيه جملةً سوارى و « آقينجى » ناميله مسمى ايدى . هركس ايستديكى كبى البسه كييردى . بو بابده بر قانون يوقدى . فقط عثمانلى كوكللولرى ملكه ومهارت صاحبى محاربلر اولدقلرى ايچون البسه‌جه عدم انتظامك مضرتى كورلمز ؛ سواريلر يورويشلرنده ، محاربه‌لرنده ، هجوملرنده يكوجود كبى حركت ايدرلردى .

عثمان غازى سفره كيده‌جكى زمان عثمانليلرى بر قاچ كون اول حرب اوله‌جغندن خبردار ايدر ؛ كوى وقصبه‌لرده غزا وجهاده كلمك ايسته‌ين يكيتلرك حاضر اولوب وقت معيننده قراركاهه كلملرى مناديلر واسطه‌سيله اعلان اولنوردى . حركات حربيه خفى اجرا اولنه‌جق ايسه كوندريلن خبرلر دخى آكا كوره اجانبدن مستور طوتيلور ايدى . مع مافيه بو كوكللو

عسكردن ماعدا بالذات محافظ وخدمهٔ خاصه اوله‌رق مقدار كافی عسكر وامرا مركز حكومتده دائما موجود ايدی .

اورخان غازی جلوس ايتديكی زمان ممالك عثمانيه بيومش ، اهالی چوغالمشدی . عسكرك تنظيم وتوظيفی لازم كلمشدی . بو لزومی ايلك اوكجه علاءالدين پاشا آكلادی وپادشاهه بعض اخطاراتده بولندی . بونك اوزرينه عقد ايديلن مجلس مشورتده چندره‌لی قره خليلك رأييله تركلردن قوی‌البنيه مردلر انتخاب اولنه‌رق عساكر عثمانيه‌نك تزييدی تنسيب وبونلره كافی مقدار علوفه تخصيص ايدلدی . مولانا قره‌خليل بوخصوصك اجراسنه مأمور اولدی .

چندره‌لی كمال سعی واهتمام ايله برچوق عسكر طوپلادی وهر برينه ربع درهم شرعی قيمتده اولان بر آقچه وظيفه تعيين ايتدی . آنجق قانون موجبنجه سفرك ختامنده عسكرلر يرلرينه عودت ايدرك علوفه كسيليردی . مملكتلرينه دونن عسكر زراعت ايله مشغول ، فقط رسوم ديوانيه‌دن معفو اولوردی . شو حالده بونلر دخی دائمی وموظف بر عسكر دكلدی .

عسكره ويريلن علوفهٔ يوميه آلتون ايله كموشك او وقتكی قيمتنه وارزاقك فيأت جزئيسنه نظراً پك يوكسك ايدی . عساكر مذكوره‌يه « يايا » ويا « پياده » دنيلمشدی . اون ، يوز وبيك باشی ناميله ضابطلر تعيين ايدلمش؛ نظامات عسكريه‌لری اصلاح واكمال اولنمشدی . مقدارلری كيتدكجه آرتمشدی . لكن وظيفه‌لرينك چوقلغی بو عسكرك حرصنی آرتيردی ؛ شيرازهٔ انتظاملرينی بوزدی. وقت سفر وحضرده انواع فساد ارتكابنه باشلاديلر . بونك اوزرينه پادشاه يايالردن بشقه بر عسكرك تأسيسنه قرار ويردی ؛ يكيچری احداث اولندی .

يايالرك ايشـه يارامامسى تماماً موظف اولمالرندن ، محـاربه زمانى كلوب وقت صلحده كيدن بر نوع اجرتلى عسـكر اوللرندن نشـأت ايتديكى آكلاشـيلمش ايدى . اركان دولت ايله مذاكره ايدلدى ؛ مولانا قره خليل بر پروژه تقديم ايتدى . بو پروژه‌نك اسـاسى « روم ايللرنده آقينجيلق ايدن تركمن واولجه احداث اولنان يايالرله آل عثمانك پايدار اولمسى مشـكل اولديغندن قبول رعيت ايدن خرستيانلرك دينج وكنجلرندن بر قاچ ييلده بر بيك نفر قدر ار آلنوب وظـائف حضريه وسفريه ناميله تعيينات وعلوفۀ كافيه ويرلمسى » ايدى .

فى‌الحقيقه فتح اولنان ممالكك اكثر اهاليسى خرستيان ايدى؛ نفوس اسلاميه‌نك تكثيرينه چاليشمق پك مهم ايدى . چندره‌لينك پروژه‌سى هم مسلمانلرك تكثيرى ، هم‌ده قوۀ حربيه‌نك تزييدى كبى ايكى منفعتى جالب ايدى ؛ بونك ايچون قبول ايدلدى ودوشيرمه قانونى وضع اولندى .

بو قانون موجبنجه لزومى اولدقجه خرستيان چوجقلرندن ايجـابى قدرى آلنوب شرائط اسلاميه دائره‌سنده تربيه وتعليم ايدلدكدن صكره پايتختده قشـله نشين اولمق اوزره يوميه بر آقچه وظيفه وتعيينات سـائره تخصيص اولندى . بو وظيفه محدود اولميوب يارارلق كوسترنلرك «ترقى» ناميله وظيفه‌لرينه ضم اولنمسى‌ده امر ايدلدى .

ايشته ، دولت عثمانيه بو صورتله يكيچرى‌يى تأسيس ايتديكى صرده اوروپاده هنوز موظف عسكر تأسيس اولنامشدى . حتى فرانسه‌ده پياده‌يى الك اول يدنجى شارل ١٤٤٧ سنه‌سنده احداث و Franc-archer ناميله تسميه ايتديكى حالده عثمانليلر يكيچرى‌يى ١٣٢٦ ده تأسيس ايلمشلردى .

مراد خداوندكار زماننده علمادن قره رستمك اخطـارى اوزرينه اسرادن آلنان خمس شرعى ايله يكيچرى اورته‌لرينك نقصانى اكمال ايدلدى .

بونلر كفايت ايتمديكى حالده تبعه‌دن اولان خرستيان چوجوقلرندن لزومى قدرى دوشيرمه اصوليله آلنيردى . كرك اسرادن ، كرك تبعه‌دن اولان خرستيان اطفالندن آلنانلر « عجمى اوغلانى » ناميله ياد ايديليرلردى .

ابتدالرى پاپاسلرك تشويقيله خرستيانلر عسكرلكه كيرمك ايسته‌مديلر . فقط صكره‌لرى عسكرلكه كيرمش اولانلرك تفيض ايدرك مهم مأموريتلرده استخدام اولندقلرى [*] ايشيدلدكجه ، دولتك خرستيان ومسلمان تبعه‌سنك جمله‌سنى يكنسق اداره ايلديكى كورلدكجه هر كس دولتك دوشيرمسنه حاجت براقميه‌جق وجهله اولادينى عسكره ويرمكه مسارعت ايلديلر . بو صورتله دوشيرمه‌دن بشقه برده كوكللو صنفى ظهور ايتدى .

عساكر موظفه ودائمه احداثى شرفى سلطان اورخانه عائد اولمقله برابر يكيچرينك نظاماتى اكمال ويكى باشدن تنسيق وتعديل ايدن سلطان مراد اولدر . عجمى نفرات ديمك اولان عجمى اوغلانلرك قشله‌لر ايله اماكن ومحال سائره‌ده برخيلى سنه‌لر تعليم ايله مشغول اوله‌رق يكيچرى اوجاغنه دخول ايچون معلومات لازمه واوصاف مخصوصه‌يى اكتساب ايتمدكجه يكيچرى اوله‌مامالرى قانونى مراد خداوندكار وضع ايتدى . سلطان مراد ادرنه‌نك ضبطندن صكره يكيدن بيوك بيوك قشله‌لرى ياپديردى . اسرا آلندقجه كندى حصه‌سنه دوشن خمسى سراى ايله بو قشله‌لره كوندردى .

قشله‌لر او زمانلر ايچون برر مكتب عسكرى ايدى . زيرا اسرادن وخرستيان چوجوقلردن آلنان كيمسه‌لر بورالرده يدى سنه قاله‌رق موظف ومعلم استادلر واسطه‌سيله متاعب ومشاق عسكريه‌يه آليشديريلير وبر عسكره لزومى اولان صفات ، اخلاق ، هنر ومعرفت اوكره‌ديلير ايدى . خداوندكارك

[*] دوشيرمه چوجقلرندن پك چوق امرا ووزرا يتيشمشدر . بوبابده يالكز وزير اعظم محمود ، رستم وصقوللى محمد پاشالرك اسملرينى ذكر ايتمك كافيدر .

وضع ايتديكى قانون موجبنجه عجمى اوغلانلغه كنج ودينج اولانلر قبول ايدلدكلرندن اوزون مدت دوام ايدن تعليم وادمان سايه‌سنده اوجاغه چيقان افراد مكمل بر عسكر اولور ايدى . بو اعتنا يكيچريلرك بيوك برنام وشهرت قازانملرينه سبب اولدى .

عجمى اوغلانلر يا سراى همايون ويا عجمى اوغلانلر قشله‌لرينه ، ياخود طشره ولاياتى واليلرى خدماتنه ، ياخود بكلك چيفتلكلره كوندريليرلردى . بدايةً قشله‌لرك كفايت ايتمه‌مسنه مبنى بر طاقمى سپاهى وچيفتلك صاحبى غازيلره تقسيم ايديلوب اونلره موفقيتله وظائف عسكريه اوكره‌ديليردى . فقط صكره‌دن بوكا حاجت قالمدى .

عجمى اوغلانلرى يدى سنه تعليم مدتنى اكمال ايتدكدن صكره « يكيچرى قپوسى » ويا « چيقمه » تعبيرليله و اوجاقده وفات ايدنلرك يرلرينه چكمك اوزره لزومى قدرى اوجاغه آلنديغى كبى بالآخره احداث ايديلن طوپجى ، خمبره‌جى ، جبه‌جى ، طوپ آرابه‌جيسى اوجاقلرينه‌ده لزومى قدرى ويريلير ايدى .

دوشيرمه قانونى موجبنجه هر خرستيان چوجوغى عجمى اوغلانى اوله‌مازدى . بلكه بونلرك آرناوود ، بوشناق ، روم ، بلغار ، ارمنى ملتلرينك روم ايليده ساكن اولانلرندن آلنمسى مشروط وغيريسندن اولمق ممنوع ايدى . لزومى اولدقجه اقوام مذكوره‌دن طورنه‌جى باشيلر دلالتيله طوپلانيردى . بونك‌ده سببى بدايت تأسسندن اعتباراً ياريم عصر همان بلا انقطاع محاربه ايله مشغول اولان آناطولى خلقنه مساعده ايتمك وروم ايليده عنصر اسلامى تزييد ايلمك اولسه كركدر .

اوروپالى مورخلر خرستيان چوجقلرك زور ايله مسلمان ايدلمسى بحثنده بزه تعريضدن كرى طورمازلر . فقط بو بابده شو جهتى نظر دقته

آلمازلر : دولت عثمانيه اوزمانلر خرستيان ومسلمان بتون تبعه‌سنی بر وطن اولادی اعتبار ايدردی . فاتحك استانبوله كيردكدن صكره روم پطريقنی كمال تعظيم ايله قبول ايدرك ماشياً تشييع ايلك كبی اووقتلرده هيچ بر يرده امثالی كورلمين عدالتله قاريشيق بر نزاكت كوستردیكی ، روملره سربستئ دين وآيينی آمر فرمان ويرديكی ، دها اول سلطان اورخان ازنيقده كندی اليله فقرابه چوربا طاغيتمق كبی غريبنوازلقلر كوستردیكی عصرلرده خرستيانلر اكثری كندی كنديلرينه مسلمان اولورلردی . بو كون بيله بعض دول متمدنه‌نك ملل محكومه‌يی رتب عسكريه‌يه نائل ايتمك امرنده كنديلرينك منسوب اولدقلری قوم حقنده مرعی اولان مكافاتدن محروم ايتدكلرينی ، مثلا يوزباشيلقدن يوقاری‌يه ترفيع ايتديرمه‌مك كبی عدالتسزلكلر كوستردكلرينی كورييورز . حال بوكه عثمانلی پادشاهلری روم ، بلغار ، بوشناق ، خروات ، آرناوود خرستيان ملتلرندن محمود پاشالری ، ابراهيم پاشالری ، صقوللیلری ، سنان پاشالری يتيشديرديلر ؛ بونلری منتهای مراتب عثمانيه اولان صدارته قدر چيقارديلر ؛ بعضيلرينی صهريت شرفنه نائل ايتديلر . بونی كورن خرستيانلرك چوغی كندی كنديلرينه مسلمان اولورلردی . عثمانلی پادشاهلری خلقی جبراً مسلمان ايتمك جهتنی التزام ايتمش اولسيديلر بو كون بالقان شبه جزيره‌سنده‌كی اقوام موجود اولمازدی . عثمانليلرك خرستيان چوجق واسيرلرينی زورله مسلمان ايتدكلری قبول ايدلسه بيله فاتحك روملره سربستئ آيين حقنی ويرديكی عصرده ردوس شواليه‌لرينك قلعه‌لرينی محاصره‌يه كلن وضبط ايده‌ميه‌رك دونوب كيدن عثمانليلرك ميدان حربده براقدقلری اون ايكی بيك يكيچری شهيدينی ياقمق كبی بر اثر تعصب كوستردكلری دوشونيلير ايسه معذور كوريله‌بيليرلر .

ممالك عثمانیه توسع ایتدکجه تیمار چوغالمقده ، تیمار تکثر ایتدکجه سواری عسکری آرتمقده ایدی . فقط تیمارلی سپاهیسی تیمارلری داخلنده اوتوردقلرندن مرکز سلطنتده یکیچری کبی وظیفهٔ یومیه ایله موظف بر سواری عسکری ترتیبی دخی لازم کلدی . سلطان مراد خداوندکار زماننده روم ایلی بکلربکیسی تیمورطاش پاشا « ابنای سپاهیان » بلوکنی ترتیب ایتدی . بونلرده دوشیرمه چوجقلرینك کزیده‌لرندن ومحارباتده آلنوب سرای پادشاهیده ، وزرا خدمتلرنده تربیه اولنمش اسرادن ایدیلر . بو حالده تیمارلی سپاهیسی ایالات عسکری ، یکیچری وسپاه اوجاقلری عساکر خاصه مقامنده ایدیلر . مرکزده مقیم عساکرك هیئت عمومیه‌سنه « قپو قولی » دنیلیر ایدی .

بالآخره یکیچریلره طوپجی ، خمبره‌جی ، لغمجی ، جبه‌جی بلوکلری ؛ سپاه وسلحدار دنیلن سواری‌یه دخی علوفجیان یمین ویسار ، غربای یمین ویسار نامیله درت بلوك علاوه ایدلدی . دیکر طرفدن ایالاتده‌کی تیمارلی سپاهیسی‌ده آرتدیغندن دولت عثمانیه نه‌طرفه اولورسه اولسون یوز بیك منتظم عسکر سوق ایده‌بیله‌جك حاله کلدی .

مسلمانلرك قدرت بدنیه صاحبلری جهاد ایله مکلفدی . روم ایلیده اسکان ایدیلن ترك وتاتار قبیله‌لری ، آرناوودلق کبی بعض قطعه‌لرك اهالیسی زراعت وصنایع ایله مشغول اولمدقلرندن یا وزرا وامرا دائره‌لرنده آیلقله خدمت عسکریه‌ده بولنورلر ، یاخود سرحدلرده آقینجی بکلری معیتلرنده خدمت ایدرلردی . بناءً علیه اهل اسلامك قسم کلیسی عسکر ایدی .

مراد ثانی زماننده اهمیت ویرلمکه باشلانان دونما فاتح دورنده ودها صکره محاربات عظیمهٔ بحریه‌ده بولنه‌جق حاله کلمش وعساکر عثمانیه آره‌سنده عزب طائفه‌سی دنیلن عساکر بحریه صنفی دخی احداث ایدلمشدر .

بالآخره قاليون وقاليونجيلر ظهور ايدرك بحريه عسكرينه عموماً قاليونجی دنیلدی .

يكيچريلرك بدايت تأسيسندن فاتحك برنجی جلوسنه قدر كچن وقتده [٧٣٠ - ٨٤٦] اختلال وعصيانلری كورلمدی . هرنه‌قدر آنقره‌وقعه‌سندن صكره يكيچريلرك نظام وانتظاملرينه خلل عارض اولديغی مروی ايسه‌ده عثمانلی تاريخلرينك اكثری بوندن بحث ايتمدكلرندن واقع اولسه بيله حائز اهميت بر قاريشيقلق وقوعه كلمه‌مش اولسه كركدر .

سلطان مراد ثانی ترك سلطنت ايدرك سلطان محمد ثانی جلوس ايتدكدن صكره وكلای دولت حكومتك فاتح كبی عزم وثبات صاحبی بر پادشاهك يد غالبنه كچديكنی كورنجه اهل صليب اردوسنك تجاوزينی وسيله اتخاذ ايدرك سلطان مرادی عودته اجبار ايتديلر . سلطان مراد وارنه مظفريتندن صكره ينه مغنيسايه چكيلدی . وكلا وباخصوص خليل پاشا فاتحك سلطنتدن فراغته سبب اولدقلرندن بودفعه‌كی جلوسنده پادشاهك غضبندن قورقه‌رق عسكری ال آلتندن تحريك واختلاله تشويق ايتديلر . يكيچريلر خليل پاشانك خلافكيری وفاتحك طرفداری اولان شهاب‌الدين پاشانك قوناغنی باصديلر وبوجق تپه‌سنه چيقوب اعلان عصيان ايلديلر . وكلا ايسه ال آلتندن سلطان مرادی تكرار دعوت ايتديلر . سلطان مراد مغنيسادن ادرنه‌يه كلدی ؛ بوجق تپه‌سنه كيتدی ؛ آو بهانه‌سيله اطرافی كزدی ؛ يكيچرينك آرزوسنی وكلانك اشعارينه موافق بولدقدن صكره فاتحی تكرار مغنيسايه اعزام ايتدی . ايشته خليل واسحق پاشالرله اوغورلو اوغلی كبی اوچ كشينك اتفاق ايدوب اغراض شخصيه‌لرينك ترويجنه عسكری توسيط ايتملری يكيچريلرك مؤخراً وقوعه كتيردكلری بيوك عصيان واختلاللره مقدمه اولدی .

امول ماليه

واردات دولت بروجه آتی ايدی : جزيهٔ شرعيه ، قومشو خرستيان حكومتلرندن آلنان مقطوع ويركولر ، خواص همايون اعشاری ، كمرك ومملحه حاصلاتی ، اموال غنائمك خمس شرعيسی . صوك قلم جملهسندن مهم ايدی .

وارداته نسبتله مصارف جزئی ايدی . چونكه عساكر عثمانيهنك قسم اعظمی اولان تيمارلی سواريسی ايله وزرا ، امرا واركان دولتك اكثری كنديلرينه تخصيص اولنان خاص وتيمارلرك حاصلات عشريهسيله موظف ايديلر . بناءً عليه خزينهٔ دولتدن ويريلن مصارف قپو قولی يوميهلريله بعض علما وساداته مخصص وظائفدن عبارتدی .

فضلهٔ واردات جامع ، مدرسه ، كوپری ، خان ، حمام كبی مبانی يه صرف اولنوردی . ييلديرم زمانه قدر پادشاهلر تزيينات واحتشاماته رغبت ايتمهمشلردی . حتی عثمان غازينك مخلفاتی برقاچ سلاح ايله بش اون آت واوچ بش سوری قيوندن عبارتدی . عثمان غازی دها زياده مال جمعنه مقتدر اولهمامشدی ، دنيلهمز . چونكه يكرمی اوتوز سنه مستقلاً بر مملكته صاحب اولان بر حكمدار آرزو ايتمش اولسه خيلی ثروت طوپلايه بيليردی .

خداوندكار غازی دوكون مناسبتيله اورنوس بك طرفندن يوز كوله ويوز جاريهنك اللرندهكی آلتون وكموش تبسيلر ايچنده تقديم ايديلن آلتون وكموش اوانينك جملهسنی مصر سلطانه اهدا ايتمش ، مصر سلطانی وسائر حكمداران وامرا طرفندن وارد اولان هدايانك هيچ برينی نفسی ايچون آليقويميوب علما ، شرفا وغزاته تقسيم ايلمشدی .

ييلديرم بايزيدك وزير اعظمی ودارات وزارتك مخترعی اولان علی پاشا مزين وملبس ايچ اوغلانلری ، حرم آغالری استخدام وآلتون وكموش

اوانی استعمال ایتمك یوللرینی آچدی . ذاتاً دولت بیودکجه ترفه واحتشام آرزوسنك حصولی طبیعی ایدی . ییلدیرم بایزید آلتون دوکمه‌لی ، آلتون تللرله نسج ایدلمش اثوابلر کیمکه ، آلتون وکموشدن معمول اوانی استعماله باشلادی . سائر تزیینات دخی بو مقیاس اوزره آرتدی . پادشـاه اواخر سلطنتنده وظائف عسکریه‌یی تقلیله مجبور اولدی . فقط مصارف دولتك الک بیوك قسمی اولمق لازم کلن وزرا ، امرا ، مأمورین وتیمارلی سپاهیسی معاشلری خاص وتیمار صورتیله حاصـلات عشریه‌دن محول بولندیغندن خزینهٔ دولتك مضایقه‌سی تماميله میدانه چیقمدی .

حکام شرعیه بدایةً خزینهٔ دولتدن وظیفهٔ یومیه ایله موظف ایکن ییلدیرم بایزید زماننده وظیفهٔ معینه‌لری جزئی اولمسـندن طولایی ترکه وحجت کبی مواثیق شرعیه‌یه رسم معین تخصیص ایدلدی .

اوتنجی عصر هجری اوائلنه قدر کچن مدت ظرفنده دولت عثمانیه‌نك واردات ومصارفاتنه دائر شایان اعتماد قیود ودفاتر یوقدر . واردات دولت شمدیکی کبی خزینه‌یه کلوب اورادن صرف ایدلمك قاعده‌سی دخی موجود دکلدی . بنابرین خزینهٔ دولتك وسعت ویا مضایقه‌سی آنجق روش اداره‌دن استدلال ایدیله‌بیلیر .

یوقاریده بیان ایدلدیکی اوزره اعشار حاصلاتی معاش مقابلی اوله‌رق خاص ، زعامت وتیمار صورتیله وزرا ، امرا ، مأمورین وتیمارلی سپاهیسنه واوقافه مخصص ایدی . بعض یرلرده « عوارض » نامیله جزئی بر ویرکو واردی . فقط اوده مصارف ضروریهٔ محلیه‌یه ویریلیر ایدی . خزینهٔ دولته عائد واردات معدن ومملحه‌لر حاصلاتیله قومشو حکومتلردن آلنان مقطوع ویرکولردن عبارتدی . کرك خزینهٔ دولتی ، کرك وزرا ، امرا وافرادی

اغنا ایدن اموال غنائم ایدی . فقط بوده هر سنه نه یه بالغ اوله‌جغی بللی اولمیان غیر معین بر منبع واردات ایدی .

مصارفات وارداته نسبتله جزئیاتدن اولدیغی جهتله دولتی پکده دوشوندیرمز ایدی . فی‌الحقیقه تیمور وقعه‌سندن صکره اون سنه‌دن زیاده بر زمان ممالك عثمانیه محاربات داخلیه‌دن قورتیله‌مامش ایکن چلبی سلطان محمدك بروسه وادرنه‌ده صرف غزا مالی ایله برچوق ابنیهٔ خیریه وجوده کتیرمه‌سی خزینهٔ دولتك وسعتنه دلالت ایدر . فاتح اوزون حسن اوزرینه کیدرکن طوائف عسکریه‌یه یوز یوك آقچه اقراض ایتمش، احراز مظفریتی متعاقب بوپاره‌یی هبه ایلمشدر . او زمانك بر آقچه‌سی شمدی بر غروشدن فضله دیمك اولدیغندن علوفه ومعیناتدن بشقه بوقدر پاره‌نك اقراض وهبه ایدلمسی اقتدار مالی‌یی اثبات ایلر . فاتح زمانه قدر مسکوکات عثمانیه کموش پاره‌یه منحصر ایکن مشارالیه مجار آلتونی عیارنده آلتون قطع ایتدیرمشدر . مضایقهٔ مالیه آنجق سلطان بایزید ثانینك اواخر سلطنتنده ظهور ایده‌رك استانبول وبعض شهرلر اهالیسنه ویرکو طرح ایدلمك ایسته‌نیلمش ایسه‌ده بوحال موقت وسوء اداره‌دن منبعث ایدی .

استانبولك فتحی استانبولك فتحیله دولت عثمانیه مرکز استقراری بولدی . بوشهر پایتخت اتخاذ اولنه‌رق اولا اسکی سرای ، صکره یکی سرای اعمار وانشا ایدلدی . جامعلر ، مدرسه‌لر ، حماملر ، مکتبلر ، قشله‌لر پیدرپی وجوده کلدی . قونیه‌دن ، آناطولینك سائر موقعلرندن خیلی نفوس نقل ایدلدیکندن شهرك معموریتی آرتدی .

روم مورخلرینه کوره قبل‌الفتح استانبولك نفوسی یوز اللی، یوز آلتمش بیك قدردی ؛ سور داخلنده ١٤ قصبه واوقدر ادارهٔ بلدیه موجود

ایدی ؛ بو قصبه‌لرك آرالری باغلق ، باغچه‌لك ایدی . ابن بطوطه‌نك بالمشاهده روایاتی دخی بونی تأیید ایدییور. روملرك برازی اثنای محاربه‌ده تلف اولدیلر ، بعضلری فرار ایلدیلر ؛ اكثری استانبولده قالدیلر .

عثمانلی سرحدی استانبوله ایكی یوز ساعتلك مسافه‌ده اولدقدن بشقه روم ایلینك همان بتون شهرلری مستحكم اولدیغندن استانبوله بر دشمن اردوسنك كله‌بیلمسی مستبعد ایدی . قره‌دكز بوغازی روم‌ایلی و آناطولی حصارلریله مسدود ایدی. آق دكز بوغازی‌ده قلعهٔ سلطانیه وقوم قلعه‌نك انشاسیله ترصین ایدلدی . بناءً علیه استانبولك وقتیله پك مشهور ومستحكم اولان سورینك تعمیر وتحكیمنه اهمیت ویرلمدی .

دولت عثمانیه استانبوله مالك اولنجه روم ایمپراطورلغنك دبدبه‌ودارات‌نه، انواع تشریفات ومراسمنه دخی وارث اولدی . صورغوجلر ، صولاقلر ، پیكلر ودرلو درلو اثوابلرله آلایلر بو دبدبه ودارات جمله‌سندن ایدی . حتی « افندی » تعبیری بیله روملردن آلندی .

استانبولك فتحی تاریخنده اوروپا، آسیا وشمالی آفریقا

استانبول فتح ایدلدیكی زمان دنیانك معلوم اولان قطعاتی اوروپا، آسیا و آفریقادن عبارت اولوب اوستراليا و آمریقا هنوز كشف اولنمامشدی .

اوروپاده فرانسه ، انكلتره ، دانیمارقه ، اسوج ، آلمانیا ، روسیه ، لهستان ، بوهمیا ، مجارستان ، اسویچره حكومتلری بولنمقده ایدی . اسپانیاده قاستیل ، آراغون ، ناوار ، پورتكیز قراللقلری تشكل ایتمش ، دولت اسلامیه نامنه بنی احمر حكومت صغیره‌سی قالمشدی . شرق ایمپرا- طورلغی یرینه دولت عثمانیه قائم اولمش ، قرون وسطی ختام بوله‌رق قرون جدیده باشلامشدی .

فرانسه‌ده (والووا) خاندانندن يدنجى شارل قرال ايدى . يوز سنه محاربه‌سى ختام بولمشـدى . انكلتره‌ده آلتنجى هانرى بولنقده ايدى . شمديكى فرانسه‌نك برقاچ ايالتى انكلتره‌نك ايدى . انكلتره‌ده (لانقاستر) و (يورق) خاندانلرى آره‌سـنده‌كى چيفته كل محاربه‌سى باشلامشدى . اسوچ ، نوروچ ، دانيمارقه حكومتلرى (قالمار) اتحاديله برلشمشلردى. فقط اسوچ قطعه‌سى بو اتحاددن آيرلمق ايستيوردى . آلمانيا حكومتلرى برلشـه‌رك آلمانيا ايمپراطورلغى تشكل ايتمشـدى . هابسبورغ خاندانندن اوچنجى فره‌دريق آلمانيا ايمپراطورى ايدى . آوستريا آرشيدوقه‌لق ايدى. روسيه‌ده بولنان موسقوف پرنسلكى تاتار خانلرى آره‌سنده‌كى اختلافاتدن بالاستفاده بونلره ويردكلرى ويركودن قورتولمشلردى . اوزمان نه‌اوروپا ايله ، نه‌ده دولت‌عثمانيه ايله هنوز پيداى‌مناسبات ايتمين موسقوف‌پرنسلكنده (كور واسيل) بولنمقده ايدى . لهستانده (ياكه‌لون) اسمنده برسلاله حكمدارى موجود اولوب پروسيه‌نك نصفى بوحكومته تابع ايدى . بوهميا قرالى آلبر آلمانيا ايمپراطورلغنك نفوذى آلتنده ايدى . مجارستانده ژان هونياد قراللق قائممقامى ايدى. اسپانياده تشكل ايدن سالف‌الذكر حكومتلر اسلاملرى كاملاً اندلسدن چيقارمق اوزره ايديلر .

آسياده طربزون‌ايمپراطورلغى، مرعش وملاطيه طرفلرنده‌ذوالقدريه، آطنه‌ده رمضـان اوغلى حكومتلرى واردى . ايران جهتـلرنده دولت صفويه تشكل‌ايتمكده ايدى . قره قيونلى دينيلن تركلر ايرانه حاكم ايديلر. آق‌قيونلى‌دينيلن تركلرايله قره‌مان اوغللرينك‌حكومتلرى دوام‌ايديوردى. كرجستانده اوچ حكومت بولنمقده ايدى . يمنده (بنو حمزه) حكومتى تشكل ايتمشدى . حجازده (بنى قتاده) سـلاله‌سندن ايكى شريف مشتركاً

امیر مکه ایدیلر . آسیای وسطی ، چین وهند احوالی حقنده اوزمان پك آز معلومات واردی .

شمالی آفریقاده (برقوق) نامنده برچرکس سرکرده طرفندن تأسیس ایدیلن چرکس کوله‌منلری حکومتی بولنمقده ایدی . تونسده‌کی (بنی‌حفصه) حکومت اسلامیه‌سی حال انقراضده ایدی . عرب قورصانلری بوحکومتی ایتالیانلره واوروپالیلره قارشی مدافعه ایدییورلردی .

٢

فاتح دوری

صربستانك فتحی

فاتح استانبولك فتحندن صکره ادرنه‌یه عودت ایتدیکی زمان صربستان ایله بر اختلاف چیقدی . صرب قرالی (یورکی برانقوویچ) وقتیله عثمانلیلر طرفندن ضبط ایدلمش‌ایکن بالاخره ینه صربلرك النه کچن قلعه‌لردن بعضلرینك آناختارلرینی پادشاهه کوندره‌رك بقیهٔ ممالکنی محافظه ایتمك عزمنه دوشمش ایسه‌ده سلطان محمد صربستانك قرال (لازار) دن صکره ارثاً (استفان) ه انتقال ایتمسی ، صکره کندی اوکی والده‌سی پرنسس (مارا) یه کچمه‌سی ایجاب ایدوب یورکینك بو حکومتده حقی اوله‌میه‌جغنی ، کندیسنه یالکز صوفیه شهری وحوالیسنی ترك ایده‌بیله‌جکنی بیان ایتدی .

قرال یورکی بونی خبر آلنجه مجارستانه ، (ژان هونیاد) ك یاننه قاچدی . صکره ، هونیاد ایله برلکده بلغارستانه داخل اوله‌رق هرطرفی یغمایه باشلادقلرندن پادشاه اردویی صوفیه‌ده براقه‌رق خفیف سواری‌ایله صربستانه کیردی . برچوق اسیر آلندی ؛ ضبط ایدیلن قلعه‌لر تعمیر

اولندی ؛ سمندره‌نك فتحنه موفقیت حاصل اولمازدن اول ادرنه‌یه‌عودت
ایدلدی . بر مدت صکره هونیاد مجارستانده عسکر طوپلایه‌رق صربستانه
هجوم واوتوزبیك عسکرله مجارلروصربلره قارشی (خرسوه) ده براقلمش
اولان فیروز بكی اسیر ایتدیكندن پادشاه شهر كوینه طوغری یكیدن
سفره چیقدی . فقط هونیاد مجارستانه عودت ایتدی . صرب قرالی دولته
۳۰,۰۰۰ دوقه ویركو ویرمك شرطیله عقد مصالحه اولندی [۸۵۹] .

صربستان ایله مصالحه‌دن بر قاچ آی صكره سرحد بكلری
صربستانك فتحی قولای اوله‌جغنی بیان وادعا ایتدكلرندن پادشاه ینه
تداركات سفریه‌یه باشلادی . دیكر طرفدن ژان هونیاد دخی محاربه‌یه
حاضرلنمقده ایكن عثمانلی اردوسی بلغرادی محاصره ایتدی . اردوده جسیم
طوپلر موجود ایدی . بلغراد اوروپا نظرنده عثمانلیلره قارشی اوروپایی
مدافعه ایدن برموقع مهم اولدیغی ایچون پاپا اوچنجی (قالیقست) ك دعوتیله
هونیادك جمع ایتدیكی آلتمش بیك كشیلك بر اهل صلیب اردوسی قلعه‌نك
امدادینه كلدی . طونه نهرنده بولنان كمیلرمز دشمن سفینه‌لرینه مغلوب
اولدی . عثمانلیلر غایت شدتلی بر هجوم ایله بلغراد شهرینك بر طرفدن
كیردكلری صره‌ده دیكر طرفدن هونیاد دخی كیرمشدی . وقوعه كلن
محاربه‌ده عثمانلی عسكرینك بر قسمی شهردن رجعت ایتدیكندن دشمن
اردوكاهه هجوم ایتدی . پادشاه بالذات محاربه ایدرك یاره‌لندی . اهل صلیب
اردوكاهدن اخراج ایدلدی ایسه‌ده عثمانلی اردوسی‌ده طاغیلدیغندن صوفیه‌یه
رجعت ایدلدی [۸٦۰] .

بوموفقیتسزلك (هونیاد) ك شهرتنی آرتیردی . فقط كندیسی محاربه‌ده
مجروح دوشدیكندن براز صكره وفات ایتدی . قرال یوركی برانقوویچ
دخی چوق یشامدی . وفاتنی متعاقب وارثلری آره‌سنده منازعات باش

کوستردی. یورکی غره‌غوار، استفان ولازار اسمنده اوچ اوغل براقمشدی. لازار، وقتیله کوزلرینه میل چکدیرلمش اولان بیوك برادرلرینی مجارستانه طرد، والده‌سنی تسمیم ایتدیره‌رك حکومتی ضبط ایتدی. دولت علیه‌یه ٢٠,٠٠٠ دوقه ویرکو اعطاسنی تکلیف ایله تأیید حکومته چالیشدی. فقط براز صکره وفات ایتدی.

دیکر طرفدن پرنسس (مارا) برادری وعمجه‌سی ایله فاتح نزدینه التجا ایتمش، صربستان حکومتنده‌کی حقلرینك محافظه ایدیله‌جکی طرف پادشاهیدن وعد ایدلمشدی. لکن لازارك زوجه‌سی (الهنا) صربستانی عثمانلیلرك الندن قورتارمق مقصدیله قیزینی بوسنه حکمدارینك ولیعهدینه تزویج ایتدکدن ماعدا صربستانی پاپانك حمایه‌سی آلتنه وضع ایلمشدی. پاپا دخی بونی قبول ایدرك قاردینال (آنجلو) یی وکالةً صربستانه کوندرمشدی. پاپانك حمایه‌سی اورتودوقس اولان صربستانده قتولیك مذهبنك نشری دیمك اولدیغندن صرب معتبرانی، بویارلری غلیانه کلدیلر؛ پاپانك حاکمیتی آلتنده یشامقدن ایسه پادشاهه تابع اولمغی ترجیح ایتدیلر. ایشته صدراعظم محمود پاشا بو غلیاندن استفاده ایدرك پرنسس مارایه طرفدار قزاندیردی؛ صربلر آره‌سنه تفرقه قویدی. صربلر قتولیکلره تابع اولمق ایسته‌میه‌رك (میخائیل آبوغوویچ) اسمنده بر سرکرده‌یی رئیس انتخاب ایتدیلر. بو ذات صدراعظم محمودپاشانك برادری ایدی.

الهنا بر مدت صکره (میخائیل آبوغوویچ) ی دسیسه ایله قلعه‌یه جلب ایدرك محبوساً مجارستانه کوندردی. فقط صدراعظم صربستانده حکومت عثمانیه‌یی تأسیسه چالیشدیغی کبی اردوی همایون پرزرین جهتندن کله‌رك سمندره‌یی ودیکر مهم قلعه‌لری ضبط ایتدیکندن صربستان دولت عثمانیه‌نك بر ایالتی حکمنه کیردی واوچ عصری متجاوز بر زمان ساحهٔ

تاريخدن غائب اولدى. يالكز (بلغراد) قلعه‌سى مجارلرك الندە قالمشدى [٨٦٣]

موره‌نك فتحى

استانبولك فتحى زماننده موره جهتنده ايمپراطورك برادرلرى (طوماس) ايله (ديمتريوس) مستقلاً اجراى حكومت ايدييورلردى. بونلر بدايةً اوروپايه قاچمق ايسته‌مشلر، فقط دولته ۱۲,۰۰۰ آلتون ويركو ويرمك شرطيله حكومتلرنده ابقا ايدلمشلردى. او وقت موره قطعه‌سى غايت قاريشيق بر حالده ايدى. چونكه كرك سالف الذكر ايكى برادر، كرك رؤساى سائره بربرلريله اوغراشيورلردى. موره‌نك غرب طرفنده برقاچ ليمان ونديكليلرده ايدى. آتنه ايله جوارى آتنه دوقه‌لغى ناميله بر ايتاليان خاندانى النده ايدى. آطه‌لر ونديك، جنويز حكومتلرى ايله ردوس شواليه‌لرى طرفندن ضبط اولنمشدى. ديمتريوس اسپارته‌ده، طوماس پاتراسده اجراى حكومت ايتمكده ايدى.

استانبولك فتحندن صكره روملر يونانستانده ديمتريوسى قيصر اعلان ايتمك ايستدكلرى حالده طوماس بوكا مانع اولديغندن نهايت موره ايكيسى آره‌سنده تقسيم ايدلدى. لكن طوماس حوارده‌كى كوچك دره بكلكلرى، بعده برادرينى اورته‌دن قالديرمق فكرنده بولنديغندن تأمين مقصد ايچون درلو ظلملر اجرا ايدييوردى. موره اهاليسى بوظلملردن قورتولمق ايچون پادشاهه بيله مراجعت ايتديلر.

ديكر طرفدن آتنه دوقه‌لغى داخلنده ظهور ايكن منازعات داخليه‌ده تاج وتخت غوغاسنده بولنان رقيبلر طرفندن فاتحه مراجعت ايدلمش، آتنه شهرى ترخان بك زاده عمر بك طرفندن ضبط اولنمشدى.

فاتح موره‌نك ضبطنه دخى قرار ويرمش اولديغندن صدراعظم صربستانه كيدركن كنديسى دخى موره‌يه كيتدى. اول امرده موره‌نك شمالى عثمانليلرده جنوبى ايكى برادرده قالمق اوزره متاركه عقد ايدلدى ايسه‌ده طوماس

ودیمتریوس ینه بربرلریله محاربه یه باشلاملری اوزرینه یکیدن مداخله اولندی. دیمتریوس قیزینی پادشاهه تقدیم ایدرك عرض اطاعت ایتدی ؛ (اینوز) قلعه‌سی کندیسنه ویرلدی . طوماس اولادلریله برابر اوروپایه، پاپانك یاننه قاچدی .

غرب ساحلنده وندیکلیلر الندە بولنان برقاچ لیمان [قورون ، مودون، پیلوس ، آرغوس] مستثنا اولمق اوزره بتون موره ویونانستان ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایدلدی [٨٦٢] . موره‌نك جنوبنده اسپارطه جوارنده (مانیا) دینلن غایت صرپ طاغه قاچان موره‌لیلر اوراده چته‌لر تشکیل ایدرك فرصت بولدقجه اطرافه تجاوزه باشلادیلر. طاغك صرپلغندن طولایی اوزرلرینه وارلمدیغندن عصرلرجه زمان اوراده قالان بو اشقیا چته‌لری ـ که‌مانیوتلر نامیله معروفدرلر ـ بالآخره یونان استقلالندن اولکی عصیانی چیقارمشلردر .

آطه‌لرك ضبطی

استانبولك فتحندن صكره پادشاه آطه‌لرك ضبطنه لزوم کورمش ؛ ردوس شوالیه‌لرینك آناطولی ساحلی ایله سربستجه تجارت ایتملرینه قارشی کندیلرندن طلب اولنان ویرکویی ویرمك ایستەمەملری اوزرینه دونمای همایون آق دکزه چیقمش؛ فقط ردوس، ساقز کبی بیوك آطه‌لر ضبط اولنه‌میه‌رق دیکر آطه‌لره عسکر چیقارمق ویغما ایدلمك ایله اکتفا ایدلمشدی . آطه‌لرك ضبطی خیلی اوزون مدت دوام ایتمشدر . روم‌ایلی سواحلنه یاقین ایمروز، طاشوز، سمادرك آطه‌لرندن صکره لیمنی ٨٥٩، مدللی ٨٦٦، آغریبوز ٨٧٣ سنه‌لرنده ضبط ایدیله‌بیلدی.

آرناوودلق وقایعی

موره‌نك فتحی تقرر ایتدیکی صرهده سلطان مراد ثانی زماننده دولتی خیلی اشغال ایتمش وشمالی آرناوودلقده اجرای حکومت ایتمکده بولنمش اولان اسکندر بکی تأدیب ایلمك ایچون

عسكر كوندرلمشدى . فقط عثمانلى عسكرى طاغ محاربه‌لرينه آليشمامش اولدقلرندن بعضاً مغلوب ، بعضاً غالب اولورلردى . اسكندربك ونديكدن ، ناپوليدن امداد آليردى . ناپولى حكومتيله آره‌سى پك اييدى . فرانسه قرالى سكزنجى شارل ناپولى‌يه هجوم ايتديكى زمان اسكندر بك اسپانيا قرالى فردينـاند قتوليكه امداد ايچون ايتاليايه كيتمشدى . عثمانليلر ايله وقوعه كلن محاربه‌لرك برنده مغلوب اولديغندن وپادشاه دخى بشقه‌ايشلرله مشغول اوله‌رق آرناوودلق محارباتنه نهايت ويرمك ايستديكندن پادشاهى طانيمق ، اوغلنى درگاه همايونه كوندرمك شرطيله شمالى آرناوودلغه سنجاق بكى تعيين ايدلدى ، مصالحه عقد اولندى [٨٦٥] .

بو مصالحه آنجق اوچ سنه دوام ايتدى . ونديك ايله محاربه باشلاديغى زمان موره‌ده بر عصيان ظهور ايتمش ، اسكندر بك ينه آياقلانمشدى . پادشاه اوصره‌ده قره‌مان سفرنده بولنديغندن روم‌ايلى آتش ايچنده قالمشدى . پاپا ايكنجى (پى) عثمانليلر عليهنه اهل صليب اردوسى ترتيبنه چاليشيوردى.

ايتاليا حكومتلرينك معاونتنه نائل اولان اسكندر بك ، اوزرينه سوق ايديلن عسكره كاه غالب ، كاه مغلوب اولمقده ايدى . پادشـاه بو غائله‌يه نهـايت ويرمك ايچون يوز بيك كشيلك بر اردو ايله بالذات آرناوودلغه كيردى ؛ قروياى [آقچه‌حصارى] محاصره ايتدى . فقط ضبط ايده‌مدى. آرناوودلغك ايلبصان كبى محللرنده قلعه‌لر انشـا ايتديره‌رك حربه دوام ايتدى . نهايت ، اسكندر بك وفات ايدرك [٨٧٨] آرناوودلق پادشاه ، ونديك وقبائل رؤساسى آره‌سنده منازع فيه قالدى .

قره‌دكز سواحلنك ضبطى

روم‌ايلى‌ده تأييد وتوسيع حكومته چاليشان فاتح سلطان محمدك آناطولى جهته‌ده عطف نظر اهميت ايده‌جكى شبهه‌سز ايدى . او وقت قره‌دكز سـاحلنده اركلى ، آماصره ايله جوارى جنويزلرده ايدى . طربزون قيصر خاندانندن قومنينوس

عائله‌سنك زیر اداره‌سنده برحكومت مستقله ایدی. طربزون ایله آماصره‌نك آره‌سنده‌كی محللر واز جمله سینوب قلعه‌سی اسفندیار امارتنك النده ایدی.

صربستان سفرندن صكره صدراعظم محمود پاشا دونماایله، پادشاه قره‌دن عسكرله آماصره‌یی محاصره ایدرك شهر ضبط اولندی [۸۶۳] اسفندیار زاده‌لر دخی سینوبی تسلیم ایتدیلر [۸٦٤].

بوندن صكره پادشاه اردو ایله آناطولیدن، صدراعظم دونما ایله دكزدن طربزونه كیتدیلر. آق‌قیونلی امیری اوزون حسن بك طربزون ایمپراطوری (داوید قومنینوس) ك انشته‌سی‌ایدی. قاینی حمایه‌یه قالقیشدی. فقط روم ایلی بكلربكی حمزه بك مقدار كافی عسكرله ایلری‌یه كوندریله‌رك اوزون حسنك ضبط ایتدیكی قویلحصار استرداد اولندی. اوزون حسن تداركسز ایدی. والده‌سی ساره خاتونی پادشاهه رجاجی كوندردی. ساره خاتون بلغار طاغنده پادشاه‌ایله كوروشدی. فاتح بالطبع طربزونك ضبطی تشبثندن واز كچمدی. اوزون حسن طربزونه قارشی وقوعه كله‌جك حركاته مداخله ایتمیه‌جكنی تعهد ایتدی.

نهایت قیصر سیروزده افراد عائله‌سیله برلكده اوطورمق شرطیله طربزون قلعه‌سنی تسلیم ایتدی. آرتق اناطولی داخلنده قره‌مان امارتندن بشقه عثمانلیلرك دشمنی قالمامشدی [۸٦٥].

فاتح اسكی حكمدارلر ایله سلاله‌لرندن كیمسه‌یی حیاتده براقمامق مسلكنی اختیار ایتدیكندن داوید قومنینوس وعائله‌سنه منسوب ارككلر اوزون حسن ایله مخابره‌ده بولنمق تهمتیله بالآخره سیروزده اعدام ایدلمشلردر.

افلاق و بغدانه سفرلری

آناطولی فتوحاتندن صکره فاتح افلاق وویووده‌سی اوزرینه سفر آچدی . افلاق بکلکی دولته سنوی ۱۰,۰۰۰ آلتون ویرکو ویرمك ، ایجابنده معاونت ایتمك ، بکك حین تعییننده واحوال فوق‌العاده‌ده نزد پادشاهی‌یه کلنه‌رك عرض عبودیت ایدلمك ، بکك قارداشی ویا اوغلی درکاه همایونده بولندیرلمق کبی روابط ایله دولت عثمانیه‌یه تابع ایدی .

اوزمان (ولاد) افلاق بکی ایدی . بونك برادری (رادول) نزد پادشاهیده ایدی . مجارلرجه دراقول ، یعنی شیطان ، اولاحلرجه جلاد ، مسلمانلرجه (قازیقلی وویووده) نامیله معروف اولان ولاد وحشتلریله مشهور برآدمدر . اك زیاده خوشنه کیدن اشکنجه یوزلرجه کیمسه‌لری قازیقلره اوروب بونلرك اورته‌سنده ضیافت ویرمکدی . ذکور واناث یکرمی بیك کشی‌یی بو صورتله اولدیرمشدی . (ولاد) ایکی سنه‌دن بری ویرکوسنی ویرمیور ؛ عثمانلیلرله حربه حاضرلانیوردی . بونك ایچون‌ده بغدان بکی استفان ایله خوش کچینیوردی . مجارقرالنك اقرباسندن برقزی تزوج ایدرك مجارلرك معاونتلرینی تأمین ایتمك ایسته‌یوردی . ویرکوسی حقنده اخطاراتده بولنمق وبلکه‌ده کندیسنی خلع ایله یرینه برادرینی تعیین ایتمك اوزره ویدین والیسی حمزه پاشا ۲,۰۰۰ کشی ایله افلاقه کوندرلدی . ولاد حمزه پاشا ایله رفقاسنك ال واایاقلرینی کسدیردکدن صکره جمله‌سنی قازیغه اوردیردی . پادشاه اوچ ایلچی کوندردی . بونلر وویووده‌نك حضورینه باشی آچیق کیرمك خصوصنده‌کی تکلیفی عادات اسلامیه‌یه مغایر کوره‌رك رد ایتدیلر . ولاد ایلچیلرك صاریقلرینی باشلرینه چیوی ایله میخلاتدی .

بونك اوزرینه پادشاه سفره قرار ویری . وزیراعظم محمود پاشا برآ

افلاقه کوندرلدی . سلطان محمد ثانی ایکی یوز قدر کمی ایله بحراً طونه‌یه داخل اولدی . میخال اوغللری ، مالقوچ ، ترخان واورنوس زاده‌لر ڭبی روم‌ایلی امراسی پادشاهك معیتنده ایدیلر. اردو بکرشه تقرب‌ایتدیکی زمان بر وادیده ایکی بیك قازیق وبونلر اوزرنده تلف اولان حمزه پاشا ورفقاسنك کمیکلری کورلدی .

افلاق سفری ولادك مجارستانه فراری ایله نتیجه‌لندی . افلاق بکلکی ایالت ممتازه شکلنده نزد پادشاهیده بولنان (رادول) ه ویرلدی [٨٦٦].

بغدان پرنسی استفان ـ که « بیوك » عنوانیله معروفدر ـ مجارستان قراللغی ایله حال خصومتده بولندیغی صره‌ده مجارلرله اولاحلرك مشترکاً تصرف ایتدکلری کیلی‌یه هجوم وبو شهری ضبط ایتمشدی . افلاق دولت عثمانیه‌نك بر ایالت ممتازه‌سی حکمنه کیرمش اولدیغندن بو تجاوزك عثمانلیلرجه سبب حرب عد ایدیله‌جکنی بیلن استفان پادشاهه مراجعت وتابعیتی قبول ایتدی؛ افلاق وبغدان بکلرینك ایکیسی‌ده دولت‌عثمانیه‌نك تابعی‌اولدقلری ایچون (کیلی) نك بری ویا دیکری النده بولنمسنك اهمیتی اوله‌میه‌جغنی آکلاتدی .

استفان بغدانه تجاوز ایدن مجارستان قرالنی مغلوب ایتدیکی کبی اوصره‌ده تاتارلرك بر تجاوزنی‌ده دفعه موفق اولدی ؛ حتی تاتار خاننك اوغلنی اسیر ایتدی. خان‌اوغلنك تخلیه‌سنی طلب ایتمك اوزره یوز کشیلك بر هیئت سفارت کوندردی . استفان خانزاده ایله طقسان طقوز کشی‌یی اولدیردی ؛ صوك ایلچینك برون وقولاقلرینی کسه‌رك کیفیتی اخبار ایچون خانه اعاده ایلدی .

بر مدت صوکره استفان افلاقه هجومه باشلادی . رادولی مغلوب وخلع ایدرك یرینه کندیسنه صادق بویارلردن برینی بك تعیین ایتدی .

بو حركتك نتيجه‌سى بالطبع عثمانليلرله حرب اوله‌جقدى . استفان عثمانلى اردولرينه مقاومت ايچون متفقلر آرامقده ايدى . او صره‌ده ونديكليلر دولت عثمانيه ايله حال حربده بولندقلرندن اوزون حسن نزدينه بر سفير كوندرمشلردى . اوزون حسن ونديك سفيرينى مملكتنه عودت ايدركن بغدانه كيدرك عثمانليلره قارشى ملوك عيسويه آره‌سنده بر اتفاق عقدينه تشبث ايتمسنى استفاندن رجايه مأمور ايتمشدى . استفان‌ده ايلچيى خرستيان دولتلرى بويله بر اتفاقه دعوت ايچون پاپايه كوندردى . فقط ايلچى هنوز يولده ايكن خادم سليمان پاشانك قومانداسنده‌كى عثمانلى اردوسى افلاقه داخل اولدى .

خادم سليمان پاشا اشقودره قلعه‌سنى محاصره ايتمكده ايكن آلديغى امر اوزرينه افلاقه كيتمشدى . اشقودره‌دن افلاقه قدر اوزون بر يولى قطع ايتمسندن طولايى يورغون دوشن عثمانلى اردوسى مجارستان ولهستاندن كلن قواى امداديه ايله اللى بيك كشى‌يه بالغ اولان استفانك عسكرلرينه مغلوب اولدى. محاربه (برلاد) ايرماغى غربنده (راقووا) ده‌وقوعه كلدى. استفان هيچ اميد ايتمديكى مظفريتى شرفنه بر كليسا ياپديردى ، قرق كون اوروج طوتولمسنى امر ايتدى ، بتون اسيرلرى قازيغه اورديردى ؛ ونديكدن ، پاپالق مقامندن تبريكنامه‌لر آلدى .

فاتح سلطان محمد ايكى سنه صكره بالذات بغدانه كيتدى [٨٨١] . بو سفرده قريم خانيله افلاق وويووده‌سى معيت پادشاهيده بولندى . استفان عثمانليلرك طونه‌يى كچمه‌لرينه مانع اولمق ايسته‌دى . فقط معيتنده‌كى عسكرلر قورقولرندن قاچديلر . استفان بغدانك شمالنده‌كى اورمانلرده تحصن ايتدى . براز صكره بوراده دخى مغلوب اولدى . (خوتين) و (زوچاوا) قلعه‌لرى مستثنا اولمق اوزره بغدانك هرطرفى ضبط ويغما ايدلدى .

بوسنه وهرسكك فتحی

صربستان سفری اثناسنده بوسنه قرالی آره‌ده‌کی صهریتدن طولانی صربلرك ایشلرینه مداخله ایتمش، فقط بو مملکتك بر عثمانلی ایالتی حالنه افراغی اوزرینه مأیوس قالمش، دولت عثمانیه‌یه ویرکو اعطاسنه مجبور اولمشدی. ایفای تعهدده کوشك طاورانیوردی. دیکر طرفدن وندیکلیلرك کوستردکلری اطوار خصمانه‌یه نظراً ایلریده وندیك ایله حرب ظهوری محقق اولدیغندن بو حکومته قارشی موفقیتله حرب ایتمك ایچون بوسنه‌نك ضبطی لازم کلیوردی.

دولت عثمانیه ایچون سواحل عثمانیه ایله آطه‌لردن وندیکلیلری، جنویزلری چیقارمق تحت وجوبده ایدی. بونك ایچون ایسه قوتلی بر دونمادن بشقه آق‌دکز بوغازینك ترصینی لازم ایدی. پادشاه افلاق سفرندن عودتندن صکره سفائن حربیه انشاسنه، بوغازده استحکامات بناسنه اعتنا ایتدی.

وندیك بو تدارکاته واقف اولدیغندن پاپایی عثمانلیلر علیهنده اهل صلیب اردولری ترتیبنه تشویق، اسکندر بکه معاونت ایدییوردی. آرناوودلق ساحلنده‌کی برچوق یرلردن بشقه اشقودره وندیکلیلر النده ایدی. الحاصل اسباب حرب هرزمان موجود ایدی.

پادشاه وندیك ایله محاربه‌یه باشلامازدن اول بوسنه وهرسکی الحاق ایتمکه قرار ویرمشدی. بوسنه قرالی‌ده اوروپادن استمداد ایلیوردی. فاتح دولته ویرکو ویرمك، اطاعت ایتمك شرطیله مقامنده قاله‌جغنی قراله تبلیغ ایتدی. قرال سفیرمزه حقارت آمیز برجواب ویردیکندن سفر همایون تدارکاتنه باشلاندی. پادشاه ٨٦٧ سنه‌سنده اسکوبدن وولچترینه واورادن (یایجه) یه یوریدی. قلوچ قلعه‌سنه قاچمش اولان بوسنه قرالی تعقیب ایتمك اوزره صدراعظم محمود پاشایی کوندردی. محمود پاشا قرالی (قلوچ) قلعه‌سنده محاصره ایتدی. صدراعظم، قرالك جاننه قصد

ایدلمه‌مك شرطیله قلعه‌نك تسلیمنه دائر بر مقاوله نامه امضالادی . قرال وحفیدینی احترامات لازمه ایله پادشاهك نزدینه كوندردی .

پادشاه یا قرالك صاغ براقلمسنده بر تهلكه كوردیكندن ، یاخود ـ اغلب احتمال ـ صدراعظمك كندیسندن استیذان ایتمكسزین بر مقاوله‌نامه امضا ایلمسنه جانی صیقلدیغندن قرالی وبوسنه پرنسلرندن بر قاچنی اردوی همایونده بولنان امام فخرالدین رازی سلاله‌سندن مصنفك نامیله مشهور شیخ علی بسطامی فتواسیله قتل ایتدیردی .

بو صورتله بوسنه قطعه‌سی ضبط ایدلدی . فقط بر مدت صكره مجارستان قرالی (ماتیاس قوروین) بوسنه‌یی آلمق ایستدی ؛ حتی (یایجه) قلعه‌سنی ضبطه موفق اولدی . قلعه محافظی خرم بك ایله كزیده عسكر اسیر ایدیله‌رك مجارستانه كوتورلدیلر ، (ماتیاس) ك رسم تتوجنده تشهیر ایدلدیلر . بونك اوزرینه تكرار سفرهمایون وقوع بوله‌رق (ماتیاس) ك اردوسی مغلوب اولدی [٨٧٠]

اوصره‌ده هرسك بكی (استفان قوساریچ) نزد پادشاهی‌یه كلوب عرض اطاعت ایتدیكندن مقامنده ابقا ایدلمشدی . بالآخره وفات ایتدیكی زمان ایكی اوغلی (هرسك) ی تقسیم ایتمك ایستدیلر ؛ بوسنه بكلر ـ بكیسی ایشه مداخله ایتدی ؛ (هرسك) دخی ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایدلدی . هرسك حاكم زاده‌سی پادشاهه دخالت ایتدی ، كه بو ذات مؤخراً اهتدا ایدن ودرت دفعه صدارته كچن هرسك زاده احمد پاشادر .

وندیك محاربه‌سی

بوسنه سفرلری اثناسنده [٨٦٨] وندیك محاربه‌سی باشلادی . بو محاربه قره‌ده ودكزده اون آلتی سنه سوردی . وندیك بیوك اردولره مالك بر حكومت اولمدیغی ایچون موره‌ده بر عصیان چیقارمقدن ، آرناوودلقده اسكندربكه یاردیم ایتمكدن بشقه

برشی یاپه‌مدی ؛ لکن دونمآسیله سواحل عثمانیه‌یی اوردی ، دشمنلرمزه معاونت ایتدی . حرب بتون شرق سواحلنه ، جزائرینه انتقال ایتدکدن ماعدا پاپانك عثمانلیلر علیهنده اهل صلیب سفرلری ترتیبنه تشبث ایتمسی ، اسکندر بکك وموره اهالیسنك عصیاننه ضمیمةً ناپولی ، مجارستان ، ترانسیلوانیا ، قره‌مان بکلرینك مداخله‌لری احوالی بسبتون قاریشدیردی .

بوقدر غوائله مقابل دولت‌عثمانیه هم‌عصیان واختلاللری ازاله ایتدی ؛ هم‌ده ونديكليلردن آغری‌بوزی ، اسکندر بکك وفاتندن صکره بتون آرناوودلغی ، هرسك سنجاغنی آلدی ؛ وندیك ولایتلرینی ، ونديكه یاقین آوستریا ومجار مملکتلرینی یغما ایلدی ؛ کندی ساحللرینی‌ده محافظه‌یه مقتدر اولمدی ؛ نتیجه‌ده خیلی‌زده‌لنن ونديكليلر مصالحه طلبنده مضطر قالدیلر .

محاربه ، اولا ، موره‌ده باشلادی . سبب ظاهری شو ایدی : آتنه محافظنك کوله‌سی افندیسنك پاره‌سنی چاله‌رق قاچمش ، ونديكليلرك اداره‌سنده‌کی (قورون) قلعه‌سنه التجا ایتمشدی . ونديكليلر کوله‌یی ـ خرستیانلغی قبول ایتدیکی بهانه‌سیله ـ اعاده ایتمه‌مشلردی .

ونديكليلر موره اهالیسنی عصیان ایتدیردیلر ؛ قلعه‌لره عسکر ومهمات کوندردیلر . محاربه پك شدتلی اولدی . (آرغوس) برقاچ دفعه عثمانلیلرك ، ونديكليلرك النه کچدی . نهایت ، موره اختلالی تسکین اولندی .

فقط پاپانك تشویقیله ایتالیا حکومتلری ایشه قاریشیور ، اسکندربك هرزماندن زیاده شدت کوستریور ، برطرفدن‌ده پادشاه قره‌مان ممالکنك ضبطی ایله مشغول اولیوردی . اونك ایچون روم ایلی قطعه‌سی خیلی زمان قاریشیقلق ایچنده بولندی .

۸۷۲ ده پادشاه اسکندر بك اوزرینه یوریدی ؛ قرویایی محاصره ایتدی . برقاچ سنه صکره اسکندربك وفات ایلدی ؛ مملکتنی ونديكليلره

براقدى . اوصره‌ده هرسكك سنجاغى‌ده فتح اولندى . وزيراعظم محمود پاشا آغريبوز آطه‌سنى ضبطه موفق اولدى [٨٧٣] .

پادشاه قره‌مان امارتنى ميداندن قالديرمقله مشغول اولديغى صره‌ده قره‌مان اوغللرى ايچ ايل طرفلرينه قاچمشلر ، اوراده مقاومته چاليشيورلر ايدى . وندیكليلر ايله متفقلرى اولان پاپا ، ناپولى حكومتى ، ردوس شواليه‌لرى آنطاليه وسلفكه ساحللرينه دونتما كوندرديلر . قره‌مان اوغللرينه ياردیم ايتمك ايستديلر . سواحلى يغما وحتى بر آرالق ازميرى ضبط ايتديلر .

پادشاه شمال وغرب حدودلرنده استحكامات انشا ايتديرمكده ، سرحد بكلرى مجارستان ، خرواتستان وآوستريا طرفلرنده حركات تعرضيه‌لرينه دوام ايلمكده ايدى . خادم سليمان پاشا ونديكليلرك كمال شدتله مدافعه ايتدكلرى اشقودره‌نك فتحنه مأمور اولدى . قلعه محاصره ايدلدى ؛ سورده رخنه‌لر آچيلدى . فقط قلعه‌ده‌كى ونديكليلرله اهالى شدتله مقاومت ايتدكلرى ايچون ضبطى ممكن اوله‌مدى . مع‌مافيه برمدت دها محاصره‌يه دوام ايدلسه قلعه‌نك فتحى محقق ايكن سليمان پاشا پادشاهدن آلديغى امر اوزرينه محاصره‌يى رفع ايده‌رك بغدان سفرينه عزيمت ايتدى .

ونديك حكومتى بر قاچ دفعه صلحه طالب اولديغى حالده دولت عثمانيه طرفندن بيان ايديلن شرائطى قبول ايتمه‌مسى اوزرينه محاربه‌يه دوام اولندى . فاتح اشقودره‌نك تسليمنى ايسته‌يور ؛ ونديك ايسه بوكا راضى اولميوردى . نهايت ، پادشاه بالذات آرناوودلغه كيتدى .

بو سفرك باش‌قوماندانلغنه بدايةً قره‌مان وكفه فاتحى كدك احمد پاشا تعيين ايدلدى ايسه‌ده آرناوودلق كبى طاغلق برمملكتده حربك مشكلاتنه دائر عرض ايلديكى مطالعات اوزرينه عزل اولندى . عسكرلكدن زياده قانونه آشنا اولمق صفتيله مشهور اولان نشانجى قره‌مانلى محمدپاشا

مقام صدارته کچدی . پادشاه باش قوماندانلغی بالذات درعهده ایتدی .

قرویا ذاتاً محاصره آلتنده ایدی . پادشاهك عزیمتی اوزرینه محصورین قلعه‌یی تسلیم ایتدیلر . بعده ، اشقودره ایکنجی دفعه اوله‌رق محاصره ایدلدی . سلطان محمد هرنه‌یه مال اولورسه اولسون اشقودره‌نك فتحنه عزم ایتمش اولدیغندن محاصره پك شدتلی ایدی . فقط قلعه محافظلری ده او نسبتده معندانه مقاومت کوستردیلر . پادشاه قلعه‌یه حاکم یرلرده جسیم طوپلر دوکدیردی ؛ هجوملر اجرا ایدلدی ؛ لکن مناعت موقعیه‌دن طولایی اشقودره آلنه‌مدی . اشقودره‌نك قارشیسنده بر قلعه انشا اولنه‌رق اردو استانبوله عودت ایتدی . آلتی آی صکره اشقودره‌لیلرك مقاومته مجاللری قالمدیغندن محافظلرك ونديكه عزیمتلرینه مساعده ایدلمك اوزره قلعه‌نك تسلیمی شرطی قبول ایدلدی .

اشقودره محاصره‌سی اثناسنده عثمانلی آقینجیلری طرخان زاده عمر بكك قومانداسی آلتنده ونديكه طوغری آقینلر اجرا ایتدیلر . (ایزونزو) نهری اوزرنده غوریچ کوپریسندن کچدیلر ؛ (تاغلیامه‌نتو) کچیدندن مرور ایدرك ونديكه برقاچ ساعت مسافه‌سی اولان کویلری یاقدیلر .

بونك اوزرینه ناپولی ومجارستان کبی متفقلری طرفندن ترك ایدلمش اولان ونديك صلحه راضی اولدی [۱٤۷۹ - ۸۸۳] . مصالحه‌نامه موجبنجه ونديك جمهوریتی لیمنی‌یی ، اشقودره وقرویا قلعه‌لریله جوارینی دولت عثمانیه‌یه ترك ومحاربه اثناسنده ونديك طرفندن ضبط ایدیلن بتون قلعه‌لری اعاده ایتدی . یوزبیك آلتون تضمینات حربیه ایله سنوی اون بیك آلتون ویرکو اعطاسنی تعهد ایتدی . بو ویرکو ونديك تجارینك اموالندن آلنه‌جق کمرك رسمی معافیتنك بدلی ایدی . کذلك صالحه موجبنجه هانکی ملتك کمیسی اولورسه اولسون ونديك بایراغی

آلتنده بولنان سفائن ونديك كميسى عد ايديلەرك تجاوزدن مصون اولەجق ، استانبولده بروندیك باليوزى اقامت ايدرك ونديكليلر اوزرنده مسائل حقوقيەجه حق قضائى حائز بولنەجق ايدى . ايبونيەن آطەلرى (لئوناردو) اسمنده بردره بكنك زير ادارەسنده اولوب مصالحەنامەيه داخل اولمديغندن پادشاه اوصرەده آياماورا وزانطه آطەلرينى دەالحاق ايتدى .

قرەمانك فتحى بوسنه وونديك محاربەلرى ظهور ايتديكى صرەده [٨٦٨] قرەمان اوغلى ابراهيم بك وفات ايتمشدى . قرەمان اوغللرى يوزاللى سنەدن برى عثمانلى خانداننه مخاطرەلى بر رقيب اولمشلر وپادشاهلر هر نەوقت بشقه بر طرفده سفرله مشغول اولديلر ايسه بوبكلر درحال حرب آچمشلردى . سلطان مراداول زماننده قرەمان بكى على بك مغلوب و اسير ايدلمشدى . ييلديرم بايزيد قرەمانليلرله ايكى دفعه حرب ايتمش ؛ برنجى حرب چهارشنبه صويندن حدود كسيلمسى ، ايكنجيسى مملكتك كاملاً تسخيرى ايله نتيجەلنمشدى . لكن قرەمان اوغللرى آنقره محاربەسندن صكره اعادۀ حكومت ايتمشلردى . سلطان محمداول زماننده قرەمان بكلريله بر ، مراد ثانى زماننده اوچ محاربه اولمشدى . سلطان محمدثانى دخى جلوسنى متعاقب قرەمان اوغلى ابراهيم بكى تحت اطاعته آلمشدى . اخيراً وفات ايدن بو ابراهيم بك ايدى .

ابراهيم بكك يدى اولادى واردى . اسحاق بك اسمندەكى اوغلى جاريەدن دنيايه كلمشدى . الك بيوكلرى پير احمد بك اولان ديكر آلتيسى سلطان محمدك خالەسندن تولد ايتمشلردى . اسحاق بك باباسنك سوكيليسى اولديغندن وارث حكومت اعلان اولنمشدى . ابراهيم بك حال حياتنده خزينەلريله ايچ ايل قضاسنى بو اوغلنه ويرەرك سلفكه شهرينى اقامتكاه كوسترمشدى . ابراهيم بكك ديكر آلتى اوغلى پدرلرينك اسحاق بك

حقنده‌کی توجهنی چکه‌میوب اعلان خصومت ایتمشلر ؛ پدرلرینی قونیه‌ده محاصره واورادن اخراج ایلمشلردی. ابراهیم بك‌ده قونیه‌دن قاچارکن وفات ایتمشدی .

بونك اوزرینه پیر احمد بك قونیـه ایله حکومتك شمال طرفلرینی ضبط ایدرك قرداشی اسحاق بکه طاش ایلنی براقدی . اسـحاق بك آق قیونلی حکمداری اوزون حسـندن استمداد ایتدی . اوزون حسن مراجعت واقعه‌یی قبوله مسارعت وبالذات ارزنجاندن سیواسـه عزیمت ایلدی . فقط ترکمن حکمدارینك عسـکرلری مملکتی یغما وتخریب ایتدکلرندن اهالی نومید اولدی . پیر احمد بك قونیه‌دن چیقدی .

اوزون حسنك عسـکری چکیلدکدن صکره پیر احمد بك کندیسنه امداد اوله‌رق کوندریلن قوهٔ عثمانیه سـایه‌سنده اعادهٔ حکومته موفق اولدی . اسحاق بك مغلوباً قاچدی ؛ سلفکه قلعه‌سنه قپاندی .

قره‌مان بکلرینك اوته‌دن بری عثمانلی دولتنك دشمنلریله مناسبتلرینه وآناطولی فتوحاتنك اکمالی لزومنه بناءً قونیه وحوالیسنك، فاتح طرفندن ضبط ایدیله‌جکی شبهه‌سز ایدی. پادشاهك معاونتی سایه‌سنده نائل حکومت اولان پیر احمد بکك ذوالقدر اوغلی شهسوار ایله برلکده دولت‌عثمانیه‌یه اعلان خصومت ایتمسی پادشاهك بالذات قره‌مان سـفرینه عزیمتنه سبب اولدی . قونیه ضبط ایدلدی . پادشـاه وزیر اعظم محمود پاشایی اسحاق بکك التجا ایتمش اولدیغی لارنده‌یی ، یعنی شیمدیکی قره‌مانی ضبطه مأمور ایتدی . بو شهرك سورلری آلتنده وقوعه کلن قانلی برمحاربه‌ده اسحاق بك مغلوب اولدی ؛ فرار ایتدی .

محمود پاشـا تیمورك آناطولیدن عودتندن صکره قره‌مان طرفلرنده یرلشوب قالمش‌اولان وقره‌مان اوغللریله برلکده حرکت ایدن طورغود

تاتارلری بقایاسنی تحری وافنایه مأمور اولدی ؛ طرسوسه قدر کیتدی . اله کچن طورغودلر اعدام‌ایتدیرلدی. محمودپاشا قونیه ولارنده شهرلرنده‌کی عمله و ارباب صنایعك کاملاً استانبوله اعزامی ایچون امر آلدی . عشائر مغلوبه حقنده حلم و سماحت کوسترمش اولان محمود پاشا مجرد بر حس انسانیتپروری ایله وطنلرندن آییریله‌جق اشخاصك برطاقمنی یرلرنده براقدی. وزیر اعظمك رقیبی اولان رومحمدپاشا پك چوق زماندن بری مقام صدارته حریص ایدی . محمود پاشانی ارتکاب وکوشکلك ایله اتهام ایتدی . پادشاه عمله وارباب صنایعك نقلی ایشنی روم محمد پاشایه تودیع ایلدی . اوده مفرطانه حرکت ایدرك معتبران اهالی‌یی‌ده عمله صره‌سنه قاتدی ؛ مملکتلرندن آییردی.

محمود پاشا پادشاهك توجهسزلکنی جلب ایتمش واسحاق بکك فراریله قونیه ولارنده اهالیسی حقنده کوستردیکی مسامحه فاتحك خشنودسزلغنی تزیید ایلمش اولدیغندن سلطان‌محمد اجرای مجازات ایچون ختام حربه انتظار ایدییوردی. اردونك‌عودتنده، قره‌حصارده چادیرلرك قورولمش اولدیغی بر کونده پادشاه صدر اعظمنی‌بر معامله‌ٔ مخصوصه ایله عزل ایتدی. محمود پاشانك اوتاغنه کیرمسی اوزرینه چادیرك ایپلری کسیلدی، اوتاغ وزیر اعظمك باشنه ییقدیرلدی . تاتارلردن قالمش‌اولمسی محتمل اولان بو عادت او زمان عثمانلیلرده برنجی دفعه اوله‌رق اجرا ایدلدی واوندن صکره‌ده تکرار اولندی . محمد پاشا محمود پاشایه خلف اولدی [۸۷۲] .

اوچنجی شهزاده سلطان‌مصطفی فتح‌ایدیلن‌ممالکه والی تعیین‌اولندی . قره‌مان سلاله‌سی ١٦٦ سنه اجرای حکومتدن صکره پریشان اولدی . اوزون حسنك یاننه قاچان اسحاق بك وفات ایتدی .

مع مافيه بو مظفريات قرەمان اهاليسنك اسکی بکلرینه ارتباطلرینی تماميله محو ايدەمەمشدی . سلفکه اسحاق بکك اوغلیله والدەسنك النده ايدی . دیکر طرفدن پیر احمد بکك برادری قاسم بك اوزون حسنك یاردیمیله اهالینك اسکی خاندانه محبتندن استفاده ایدییوردی . طورغود تاتارلری تشکیل ایدلمش ایسەده ینه تاتارلردن وارساق دنیلن وتیمورك استیلاسندن بری اوراده قالمش اولان عشیرته ایلیشیلمەمشدی . علائیه اراضیسیدە سلجوقی خاندانندن قلیج آرسلانك ادارۀ مستقلەسی آلتنده ايدی.الحاصل قرەمان جهتنده دولتایچون تهلکه هنوزمندفعاولمامشدی .

وزیر اعظم روم محمد پاشا آناطولی‌یه مأمور اولدی . حریص مال وجاه ، ایش بیلمز بر آدم اولدیغی ایچون قرەمان بلدەلرینی انواع مظالم ایله تخریب ایتدی. وارساق عشیرتنی تأدب ایتدیکی صرەده طاش ایلنده بر دربنده دوشدی ؛ مغلوب اولدی . یانندەکی عسکرك یاریسی تلف اولەرق بر چوق مال میدان حربده قالدی . پادشاه بو هزیمت ایله حیثیتنی غائب ایدن محمد پاشایی عزل ایله یرینه اولجه بوسنه والیلکنده بولنمش اولان اسحاق پاشایی تعیین ایتدی [٨٧٥] .

یکی وزیر اعظم ، روم محمد پاشانك بوزغونلغندن صکره بتون مملکتی اسکی بکلرینك لهنه قیام ایتدیرمش اولان قاسم بکی تنکیل ایچون همان قرەمانه کیتدی . موط قلعەسنده قاسم بکی مغلوب ایتدی . بعض قلعەلری تعمیر ایتدیردی . آقسرای اهالیسنی استانبوله نقل ایلدی ،که بونلر الیوم آقسرای دنیلن محلەده اسکان ایدلمشلردر [٨٧٦] .

ایرتسی سنه کدك احمدپاشا علائیەنك ضبطنه مأمور اولدی . سلجوقی سلطان علاءالدین کیقباد طرفدن قیالقلر اوزرنده انشا ایدلمش اولان بو

شهر تسليم اولدی . قليج آرسلانه كوملجنه سنجاغی تخصيص ايدلدی .
فقط آرسلان بك بر مدت صكره مصره قاچدی .

كديك احمد پاشا اسحاق بكك حرميله اوغلی الده بولنان سلفكه‌يی
وديكر قلعه‌لری دخی آلدی . فقط اوزون حسنك بيوك بر اردو ايله
تقربی شايع اولديغندن قونيه طرفنه چكيلمكه مجبور اولدی .

اوزون حسن

اوزون حسن سلطان محمدڭ قارشی قره‌مان بكلرينك
حقوقنی مدافعه‌يه قرار ويرمش ، حدود عثمانيه‌يی
تجاوز ايله توقاده طوغری ايلريله‌مشدی . پير احمد وقاسم بكلر معيتنده
بولنيوردی . اردو اوزون حسنك وزيری عمر بك ايله يكنی يوسفجه
ميرزانك قوماندالری آلتنده ايدی . تركمنلر توقاد شهرينی ياقديلر ، ييقديلر ؛
اهالی‌يه بيك درلو اشكنجه ياپديلر . بوندن صكره قره‌مان ممالكنی خرابه
زاره چويرديلر .

سلطان محمد ثانی توقادده ، قره‌مانده اجرا ايديلن وحشتلری ، تخريباتی
خبر آلنجه چادرينك همان اسكداره چكيرلمسنی امر ايتدی . بتون پاشالره ،
بكلره بر امرنامه كوندره‌رك آناطولی ساحلنده ومعيتنده اجتماع ايتمك
اوزره سير سريع ايله كلمرينی تبليغ ايلدی . فی‌الحقيقه تهلكه پك ياقين
ايدی . دشمن بر قاچ مرحله دها كلمش اولسه آناطولينك تا قلبگاهنده
بولنه‌جق ايدی . وزيراعظم اسحاق پاشا ايله قره‌مان واليسی شهزاده سلطان
مصطفی بتون ايران اردولرينك هجومنه معروض ايديلر . معيتلرنده‌كی عسكر
پك آز اولديغی ايچون كدك احمد پاشا فرقه‌سنك يوسفجه ميرزايه مغلوبيتندن
صكره هر دقيقه دشمنك النه كچمك تهلكه‌سنده بولنيورلر ايدی .

سلطان محمد بو مشكل زمانده قپودان پاشانك مقر معتادی اولان
كليبوليده اقامت ايدن محمود پاشايی ايكنجی دفعه اوله‌رق مقام صدارته

گتیردی. محمود پاشا اسکداره کلدی. یاشمدی‌یه قدر اجرا اولنان تدارکاتك قیش کلمزدن اول اوزون حسنك قوتلی اردوسیله محاربه‌یه کیریشمکه کافی اولمدیغنه حکم ایتمسندن، یاخود سلطان مصطفایه اولان غرض شخصیسی حسبیله بالذات پادشاهك معیتنده اولمدقجه سفر مخاطرات وشرفنی شهزاده ایله مقاسمه‌یه راضی اولمامسندن واونك امری آلتنده خدمت ایتمك ایسته‌مه‌مسندن طولایی موسم پك ایلریله‌مش اولدیغنی، قره‌مانده قیشلك پك شدتله حکم سوردیکنی، اردونك لوازم ومهماتی هنوز اکمال ایدلمه‌مش بولندیغنی پادشاهه عرض ایتدی. ومملکتك باشلیجه موقعلرینه امداد وترکمن عشیرتلرینك تجاوزلرینی منع ایلمك اوزره آناطولی بکلربکی داود پاشانك ایلری‌یه کوندرلمسنی توصیه ایلدی. پادشاه بوکا موافقت ایتدی.

یوسفجه میرزا قره‌مان اوغللریله برلکده کذرکاهنی یغما ایده ایده حمید ایلنه قدر ایلریله‌مشدی. قیر ایلنده شهزاده سلطان مصطفی ایله داود پاشانك قوماندا سنده‌کی عثمانلی اردوسنه تصادف ایتدی. قانلی بر محاربه وقوع بولدی. یوسفجه میرزا اسیر دوشدی؛ اردوسی تماميله بوزیله‌رق اوزون حسنك ممالکنه عودت ایتدی. پیر احمد بك اوزون حسنك یانه قاچدی؛ قاسم بك سلفکه قلعه‌سنه التجا ایلدی.

سلطان محمد ایله اوزون حسن محاربه‌سنی نقل ایتمزدن اول آق‌قیونلی ترکمن حکومتی حقنده برآز تفصیلات ویرمك ایجاب ایدر: هجرتك سکزنجی، میلادك اون‌دردنجی عصری نهایتنه طوغری جنکیز سلاله‌سندن مغول حکمدارلری آرغونك زمان حکومتنده آق‌قیونلی وقره قیونلی نامنده ایکی ترکمن عشیرتی بولندقلری چوللری ترك ایله شرقدن غربه طوغری کلمشلر؛ اولکیلر سیواسك شمال طرفلرنده، ایکنجیلر دیاربکرك جنوب جهتلرنده یرلشمشلر ایدی. بر عصر صکره بو ایکی عشیرت ایلك دفعه

خاندان حكمدارى اولەرق كورونيورلر . قرەقيونليلردن ٩٧ سنەده ٤ ، آق قيونليلردن ٩٩ سنەده ٩ حكمدار كلمشدر . قره قيونليلرك حكمدارى قرەيوسف تيمور طرفندن مملكتندن اخراج اولنمسى اوزرينه ييلديرم بايزيده التجا وپادشاهى تاتار جهانكيريله محاربەيه تشويق ايتمشدى . بو خاندانك الك قوتلى حكمدارى اولان جهانشاه ـ كه قره يوسفك حفيدى وايكنجى خلفى ايدى ـ عراق عرب وعجمى ، آذربايجانى حرباً ضبط ايتمشدى . تبريزده اقامت ايدردى .

آق قيونلى خاندانى رياستنده بولنان قرەيول [قرەيولوق] توسيع ممالكه چاليشەرق قومشولريله محاربەدن خالى قالمامشدى . توقات وسيواس حكمدارى قاضى برهان‌الدينى ، مصر حكومتنك اوامر كذارى اولان شام وماردين حاكملرينى مغلوب وقتل ايتمشدى . ايشته ، اوزون حسن قرەيولك طورونى واوچنجى خلفيدر .

اوزون حسن برادرى جهانكيردن حكومتى ضبط ايدر ايتمز حدود عثمانيەيه تجاوز ايدرك دوەلى حصار قلعەسنى ضبط ايلمشدى . آنجق فاتح طربزونك فتحنه كيتديكى وقت پادشاهدن طلب صلحه شتاب ايدرك والدەسى ساره خاتون معرفتيله برمعاهدەنامه عقد ايتدى ، كه اونك حكمنجه فاتحك طربزون ايمپراطوريله محاربەسنده بيطرف قالمغى تعهد ايديوردى .

صكره ، قرەقيونلى حكمدارى جهانشاه ايله محاربه ايتدى . جهانشاه سلطان محمددن استمداد ايتمشدى . لكن پادشاه اوزمان اسكندر بك محاربەسيله مشغول اولديغندن جهانشاهك رجاسنى اسعاف ايدەمدى . جهانشاه شجيعانه محاربەيه دوام ايلديسەده نتيجەده اسير دوشەرك اعدام ايدلدى . خصمنك سلطان محمددن استعانه ايتمش اولديغنى بيلن اوزون حسن پادشاهه برظفرنامه يازەرق قرەقيونلى اركان حكومتندن اوچنك باشنىده

برلکده کوندردی . مکتوبنك نهایتنده آره‌لرنده منعقد اتفاقك حقانیت وصمیمیتله محافظه‌سنی توصیه ایتمکله برابر پادشاهی آق قیونلی خاندانتك اقبالی وممالکنتك توسعی ایچون دعاخوان اولمغه دعوت ایدییوردی .

اوزون حسن تیمورك طورونی‌اولوب ماورای‌النهرده سلطنت ایتمکده اولان ابو سعید بهادر خان ایله‌ده محاربه ایتدی . ابوسعیدك پدری میرانشاه آذربایجان حکومتنی تیمورك میراثی اوله‌رق آلمش اولدیغی حالده اوزون حسن جهانشاهك وفاتندن صکره بو قطعه‌یی کندی ممالکنه‌الحاق ایتمك ایسته‌یوردی . ابو سعید باباسندن وبیوك باباسندن قالان ممالکی استرداد ایچون بالذات حرکت ایلدی . فقط اوزون حسنك قوردیغی پوصویه دوشه‌رك اردوسیله برلکده محو اولدی . آق قیونلی حکمداری ابوسعیدك باشنی کسه‌رك تهدیدآمیز برظفرنامه ایله مصرسلطاننه کوندردی.

بعده اوزون حسن تیمورك احفادندن سلطان حسین بایقرایی‌ده خراسان تختندن طرد ایدرك ممالکنی ماورای‌النهردن قره‌مان حدودینه قدر توسیعه موفق اولدی .

بو موفقیتلر اوزون حسنه اوقدر غرور ویردی، که کندیسنی شرقك آمر مطلق نظریله کورمکه باشلادی . اوزماندن اعتباراً ــ وقتیله تیمورك ییلدیرم بایزید ایله جنك ایتدیکی کبی ــ اوده سلطان محمد ثانی ایله حرب ایده‌بیلیرم صاندی . تیمورك کوستردیکی مثاله امتثالاً عثمانلیلرك تختلرندن طرد ایتدکلری بکلرك دخالتنی قبول ایله مملکتلرینی استرداد ایتملری ایچون معاونت ایلدی . قسطمونی حاکمی قزل احمد ایله قره‌مان بکلری اونك سراینده التجاکاه بولمشلردی . بو حرکت ، فاتحك جلب انفعالی مقصدیله یاپیلمشدی . لکن پادشاهك الك زیاده حمیته طوقانان شی ــ سلطان محمد ایله دائما مناسبات دوستانه‌ده بولنمش اولان ــ جهانشاهك

بوزولدیغنی واولدیرلدیکنی متضمن اوزون حسنك کوندرمش اولدیغی ظفرنامه‌در . اوزون حسن دیکر برمکتوبنده‌ده پادشاهه سلطان عنوانی ویرمیه‌رك ساده‌جه « محمد بك » تسمیه ایدییوردی . بو صوك مکتوبده اوزون‌حسن بتون اقلیم فارسی فتح ایله هپ دشمنلرینی هزیمته‌اوغراتمش وشیرازی پایتخت اتخاذ ایتمش اولدیغنی ، حسین بایقرانك کندیسنی متبوع طانیمقده بولندیغنی ، اونك ممالکنده هپ خطبه‌لرده یالکز کندی‌نامنك ذکر وسکه‌نك کندی اسمنه ضرب ایدلمکده بولندیغنی بیان ایدرك لطف حق ایله آرتق قورقه‌جق دشمنی قالمدیغنی‌ایراد ایلیوردی . سلطان محمدك حسین بایقرا ایله مناسباتی جهانشاه ایله اولدیغی قدر دوستانه بولندیغندن شو مکتوب دها زیاده انفعالنی موجب اولدی .

فاتح اوزون حسنه دها زیاده محقرانه بر مکتوب یازه‌رق اردوسیله برلکده قره‌حصار اوزرینه یوریه‌جکنی بیلدیردی . ۸۷۷ سنه‌سنده اسکداردن حرکت ایتدی . موکب همایون سیواس صحراسنده اخذ موقع ایلدی . قره‌مان والیسی شهزاده سلطان مصطفی وآماسیه والیسی شهزاده سلطان بایزید معیت موجوده‌لریله برلکده پدرلرینك نزدینه کلمشلر ایدی . صنوف مختلفه‌یه منسوب عسکرك جمله‌سی یوزبیکه بالغ اولیور ایدی .

اباً عن جد آقینجیلرك رئیسی اولان میخال اوغلی علی بك دشمنك توقاتده ارتکاب ایتمش اولدیغی وحشتلرك انتقامنی آلمق وبتون اووه‌ده‌کی ممالکی تخریب ایتمك اوزره ایلری‌یه کوندرلمشدی . اوزون حسن فرات کنارنده مساعد بر موقعده اردوسنی جمع ایتمشدی . میخال اوغلی‌دشمنك تفوق عددیسنی کوره‌رك رجعت ایلمش اولدیغی حالده طلیعه‌ده‌کی خفیف سواری‌یه قوماندا ایتمکده اولان روم‌ایلی بکلربکی کنج قوماندان خاص مراد پاشا اوزون حسن اردوسیله چارپیشمق آرزوی شدیدینه قاپیلمش

وبر قاچ قره‌غول مصادمه‌سنده‌كى موفقيتنه آلدانمش اولديغندن دشمنك آرقه‌سندن آيريله‌ميه‌رق هجوم ايلدى . مراد پاشايى تعقيب ايتمكده اولان محمودپاشا اوكا كرى دونمك ايچون امر ويرديسه‌ده كنج بكلربكى شجاعتنه مغروراً ايلريله‌ديكندن اوزون حسنك ـ ساخته بر رجعت حركتى اجرا ايدرك ـ قورمش اولديغى طوزاغه دوشدى ؛ قهرمانجه دوكوشدى ؛ عسكرك قسم كليسيله برابر ميدان حربده قالدى . عثمانلى اردوسنك الك متحيز قوماندانلرندن ترخان‌زاده عمربك ايله بعض امرا اسير دوشديلر. اوزون حسن بو معتبر اسيرلرى كورنجه عمربكه خطاب ايدرك « عثمانلى اردوسنك الك كزيده عسكرى اولان روم‌ايلى عسكرينى تشكيل ايتدكدن وموره فاتحنك اوغلى كندى الله اسير دوشدكدن صكره آرتق عثمانلى دولتنده اسكى قوت قالمامش » اولديغنى سويلدى . عمر بك اوكا جواباً نشئه‌سنك هنوز وقتسز اولديغنى وپادشاهك دها كندى كبى يوزبيكلرجه آدمى بولنديغنى بيان ايتدى .

بو موفقيت اوزون حسنك كبر وعظمتنى آرتيردى . فقط بر مدت صكره پاشاه .ارزنجان قربنده اوزون حسنه قارشى بيوك بر مظفريت قازاندى. عثمانلى اردوسى‌بايبورده توجه ايله اوزون حسنك ممالكى داخلنده آلتى كون يول آلمشدى . يدنجى كون ترجان قربنده « اوچ آغزلى » دنيلن محله مواصلت ايتدى . اوراده، دشمن اردوسى‌اوتلق بلى تپه‌لرنده صف حرب اوزره ديزلمشدى .

اوزون حسنك صاغ جناحى كوچك اوغلى زينلك ، صول جناحى‌ده بيوك اوغلى اوغورلو محمدك قومانداسى آلتنده ايدى . پادشاه شهزاده سلطان مصطفايى صول جناحه ، شهزاده سلطان بايزيدى صاغ جناحه كوندردى . زينل سلطان مصطفانك شدتلى هجومنه مقاومت ايده‌مدى ؛

عسکری مغلوب اولدی ؛ کندیسیده میدان حربده دوشدی . بو اثناده
شهزاده سلطان بایزید دخی دشمنك اوغورلو محمد قوماندانسنده‌کی صول
جناحنی بوزدی . بونك اوزرینه ترکمن اردوسی پك پریشـان بر حالده
قالدیغندن اوزون حسن میدان حربی ترك ایله قاچدی [۸۷۸-۱٤۷۳] .
دولت عثمانیه‌نك الك بیوك محاربه‌لرندن بری اولان اوتلق بلی مظفریتندن
صکره شبین قره‌حصاری اوکنه مواصلت ایدلدی . اوزون حسنله محاربه‌نك
بدایتندن بری محمود پاشا دیوان همایونده اولا قره‌حصـار قلعه‌سنك فتح
اولنمسی لازم کله‌جکنی واوقدر مستحکم بر قلعه‌نك اردونك آرقه‌سنده ،
دشمنك النده براقلمسی پك مخاطره‌لی اولدیغنی سویله‌مشدی . پادشاه بونك
اوزرینه حدتلنه‌رك : « مقصد قلعه‌لر فتحی دکل ، اردولر مغلوب ایتمکدر . »
دیمشدی . ایران فاتحنك مغلوبیتندن صکره قره‌حصار سلطان محمدك ایلك
تکلیفی اوزرینه تسلیم اولدی .
فاتح اوزون حسن جنکنده‌کی موفقیاتندن طولایی ابتـدای حربده
عسکرك معاشنه محسـوباً توزیع ایتدیرمش اولدیغی اون میلیون آقچه‌یی
بخش ایتدی؛ قرق بیکدن زیاده‌یه بالغ اولان بتون اسیرلرینی آزاد ایلدی.
شبین قره‌حصاردن هر طرفه ظفر نامه‌لر کوندردی .
پادشـاه اوزون حسنه قارشی یوریدیکی اثناده ونديك آمیرالنك
قوماندا‌سی آلتنده بولنان بر اهل صلیب دونناسی قره‌مان ساحلنه مواصلت
ایتمشدی. پاپا دردنجی (سیکست) پادشاهك استانبولدن حرکتنی ایشیدنجه
فرانسه، آلمانیا واسپانیایی ترکلر علیهنه رفع صلیب ایتمکه تشویق ایتدیکی
کبی وندیك وناپولی ایله بر اتفاق مثلث عقد ایلمشدی . دیکر طرفدن
قره‌مانده ظهور ایدن اغتشاشات باشلانجه اوزون حسن دخی وندیکه
وردوسـه برایلچی کوندره‌رك تدافعی وتجاوزی بر اتفاق مذاکره‌سنه

وبالخاصه بو ایکی حکومتدن اسلحهٔ ناریه ایله کندی ممالکنده طوپ اذابه‌سنه‌نظارت ایچون طوپچیلر ایسته‌مکه مأمور ایتمشدی. چونکه اوزون حسن بوندن اولکی مغلوبیتلرینه عسکرینك نقصان شجاعتندن زیاده اردوسنده یالکز اسماً موجود اولان طوپلرینك نقصانی سبب اولدیغنه قانع ایدی. ونديك جمهوریتی ایکی یوز طوپجی ایله کلیتلی باروت وطوپ کوندرمشدی. بالآخره قره‌مان ساحلنه مواصلت ایدن متفقین دونماسی آنطالیه ومدللی‌یی یغما ، ازمیری احراق ایلمشدی . فقط اوزون حسنك مغلوبیتی ونديك دونماسنك بعض سواحل و جزائری یغما ایتمسندن بشقه بر ایش کورمسنه مانع اولدی .

پادشاه اوزون حسن علیهنده‌کی سفردن عوتندن صکره قره‌مان والیسی شهزاده سلطان مصطفی ایله کدیك احمد پاشایی بر قاچ قلعه‌سی هنوز پیراحمد وقاسم بکلرك النده بولنان آطنه طرفلریله آناطولی ساحلنده حربی اتمامه مأمور ایتدی . احمد پاشا سیکین ، سلفکه ، ارمناك ، منیان ، موقن قلعه‌لرینی بربرر ضبط ایتدی . منیان محاصره‌سندن فرار ایدن پیر احمد بك ذوالقدریه طرفلرنده وفات ایتمکله آرتق مملکتده مقاومته اقتدار قالمدی . شهزاده سلطان مصطفی ذاتاً خسته ایدی. دوه‌لی حصارك فتحندن صکره نیکده‌ده وفات ایمدی . قره‌مان والیلکنه قسطمونی والیسی بولنان سلطان جم تعیین ایدلدی .

سلطان جم هنوز اون سکز یاشنده ، منورالفکر ، ممارسات بدنیه‌یه مراقلی بر شهزاده ایدی . اون یاشنده ایکن قسطمونی والیسی تعیین ایدلمشدی . شعره اولان استعدادی ــ او زمان شاعرلرندن بر چوغنك مسقط‌رأسی اولان ــ بوشهرده انکشاف‌ایتمشدر . ایلك اثری «خورشید وجمشید» عنوانلی بر ایران منظومهٔ حکائیسنك ترجمه‌سیدر، که پدرینك

نامه‌اتحاف ايلمشدر. اوندن‌صكره سلطان‌جم بالذات شعريازمغه باشلامشدر. مصارعه‌ده‌كى مهارتندن ، غايت آغير كرزلرى سهولتله قوللانمسندن طولاني زمانتك برنجى پهلوانى عد ايديلن شهزاده سلطان جمك دست اداره‌سنده قره‌مان شهرلرى كلياً تحت اطاعته آلندى .

قريم سفرى

عثمانلى اردوسنك برقسمى آرناودلقده وبغدانده حرب ايتمكده ايكن سلطان محمد استانبولده اوچ يوز كميدن مركب بر دونما حاضرلامقده ايدى . بو دونمانك نره‌يه‌كيده‌جكى مجهول ايدى . واقعا ونديك ايله حرب دوام ايتمكده اولديغندن دونمانك بو حكومته عائد آطه‌لره ، مثلا كريده كيتمسى احتمالى موجود ايدى . فقط اوصره‌ده پادشاه ونديكليلرله مصالحه عقد ايتمك ايسته‌يور ، استانبولده مذاكرات صلحيه جريان ايديبوردى . نهايت، وزيراعظم‌كدك احمد پاشا قريمه كيدرك جنويزلرى اوراده اشغال ايلدكلرى مواقعدن، ازجمله قريم قلعه‌لرينك الك مهمى اولان كفه‌دن طرد ايتمك ايچون امر آلدى .

شمديكى نامى «تئودوسيا» اولان كفه او زمان بحر سياه ساحلنده بولنان ممالكده جنويز تجارتنك آنبارى مقامنده ايدى . ايرانك ايپك وپاموغى اژدرخان طريقيله كفه تجارتكاهلرينه كليردى . قريم خانلرى جنويز قونسلرسلرينه بتون تجارتكاهلرنده مهم امتيازلر ويرمشلردى . سلطان محمدك فكر نافذى كفه‌يى آلمقله تجارت عثمانيه‌نك نه‌قدر فائده‌مند اوله‌جغنى كشف ايتمشدى . فاتح قريمك دولت عثمانيه‌يه الحاقى لزومنى حس ايديور و اوراسنى ـ بر ايالت اوله‌رق دكلسه بيله اوامر كذار برحكومت اوله‌رق ـ الحاق ايچون وسيله‌ده آرايوردى . بووسيله‌آزمدت ايچنده بولندى . جنويزملتندن برشخص كفه قاپيلرينى آچه‌جغنى پادشاهه عرض ايلديكندن سلطان محمد وزير اعظمى قريمه كوندردى .

٨٨٠ تاریخنده کدك احمدپاشانك قومانداسنده‌کی دونما کفه سورلری اوکنده دمیر آتەرق قره‌یه ٤٠,٠٠٠ عسکر چیقاردی . شهر اوچ کون مقاومت ایلدکدن صکره بلا شرط تسلیم اولدی . قرق بیك کشی استانبوله کوندرلدی . جنویزلردن بیك بش یوز دلیقانلی یکیچریلر آره‌سنه ادخال ایدلدی . بالخاصه ایپك منسوجاتندن مرکب اولمق اوزره پك چوق مال غنائم آلندی .

کفه‌نك دوشمسی اوزرینه بحر سیاه ساحلنده‌کی دیکر قلعه‌لرك مقاومت ایتملری ممکن دکلدی . آزاق ومنکوب قلعه‌لری‌ده ضبط اولندی . بونك اوزرینه عثمانلیلرك (تورید) قطعه‌سنده حاکمیتلری تمام اولدی . عثمانلی حاکمیتی اوچ عصر دوام ایتمش وپادشاهلرك اوامر کذارلری اولان تاتار خانلرینك تاریخی دولت عثمانیه تاریخنه پك زیاده قاریشمشدر .

تیمورلنك قفقاسیه ایله دون نهری و بحر خزر ایله بحر سیاه آره‌سنده‌کی قپچاق مملکتنی ضبط ایتدیکی زمان جنکیز احفادندن توقتامیشی قپچاق حکومتنه اصعاد ایتمشدی . توقتامیش بالآخره تیمور ایله اوچ دفعه محاربه ایدرك تیمورك قوماندانی ایده‌قویه مغلوب اولمشدی . ایده‌قو اون آلتی سنه قپچاق مملکتنی حاکم مطلق اوله‌رق اداره ایتدی . توقتامیشك اوغللری قادر بردی وجلال بردی خانلر پدرلرینك حکومتنی استردادە چالیشدیلر . جلال بردی میدان حربده دوشدی . قادر بردی ایده‌قویی مغلوب ایلدی . قریم خانلرینك سلسلهٔ نسبی جلال بردی‌یه ، نوغای خانلرینك سلسلهٔ نسبی‌ده ایده‌قویه چیقار .

جلال بردی باباسنك تختنده طوره‌مدی . جنکیز احفادندن محمود حکومتی غصب ایتدی . محمود دخی اوزبك ابوالخیره ترك حکومته مجبور اولدی . جیحون نهرینك ایلریسنده‌کی ممالکك اوزبك پرنسلری ابوالخیر

نسلندندر . قپچاق حکومتنی طلب ایدن متعدد مدعیٔ سلطنتلر آره‌سنده‌کی
اوزون محاربادن صکره حاجی کرای قپچاق تختنک صاحب یکانه‌سی
اوله‌رق قالدی . لکن اونك وفاتنده اون ایکی اوغلی بابالرینك میراثی
ایچون محاربه‌یه باشلادیلر . بونلردن بعضلری اون آی ، بعضلری‌ده اوتوز
کون سلطنت ایتدیلر . احمد کرای برادرلرینك هپسنی مغلوب ایلدی .
منکلی کرای کفه‌ده جنویزلره التجایه مجبور اولدی .

ایشته ، قپچاق دولتی منازعات داخلیه ایله انقسامه دوچار ومملکت
خراب اولدیغی صره‌ده عثمانلیلر کفه‌یی ضبط ایتدیلر ومنکلی کرایی اسیر
آله‌رق استانبوله کوندردیلر . قریم علما واشرافی پادشاهه مراجعت
ایدرك مملکتلرینك اغتشاشدن قورتارلمسنی استرحام ایتدکلرندن منکلی
کرای قریم خانی نصب ایدلدی ؛ بر مقدار عساکر محافظه ایله قریمه
کوندرلدی . بوندن صکره قریم دولت عثمانیه‌نك ویرکو ویرر بر ایالت
ممتازه‌سی اولدی .

آقینلر فاتح دورنده بوسنه وهرسکك فتحی اوزرینه اوروپایه
طوغری میخال اوغلی علی واسکندر بکلر وترخان
زاده عمربك کبی سرحد بکلری طرفندن اجرا ایدیلن آقینلر کسب اهمیت
ایتمشدی. ونديك ایله محاربه دوام ایتدیکی صره‌ده بوسنه بکلری (اسقلاوونیا)،
(قارینتیا)، (اشتیریا) قطعه‌لرینه چاپول ایدییورلر؛ (لایباخ) و (نوشتاد) ه قدر
کیدییورلردی. اوره‌نوس زاده اسحق پاشا (خرواتستان) و (قارنیولا) یی
یغما ایتمشدی . عثمانلی آقینجیلری (آلپ) طاغلری اتکلرینه ، ایتالیانك
(ایزونزو) نهری کنارینه قدر کیتمکه باشلامشلردی . مالقوچ اوغلی
بالی بك مجارستانك (واردین) شهرینه قدر ایلریلمشدی . کدیك احمد
پاشانك (بوی) ساحلنه هجومی‌ده بو آقینلر جمله‌سندندر .

بو آقینلر بکلر ایچون مال واسیر آلمق نقطهٔ نظرندن منفعتلی ، فقط دولت عثمانیه‌نك منفعتنه مغایردی . همجوار ممالکده آقینجیلردن تحفظ ایچون بر چوق قلعه‌لر انشا ایدیلیور ، عثمانلیلر علیهنه شدتلی بر خصومت پیدا اولیوردی . بعضاً آقینلر بیوك محاربه‌لری انتاج ایدردی . مع‌مافیه مجارلر ، ایتالیانلر ، اسلاولر ، آلمانلر فرصت بولدقجه عینی صورتله حرکت ایدوب عثمانلیلردن قات قات زیاده وحشت کوسترلردی . بردفعه میخال، اوره‌نوس ، مالقوچ زاده‌لر کبی عثمانلی بکلری مجارستانك جنوبندن تچه‌رك اردل قطعه‌سنه کیرمشلر ؛ فقط (استفان باتوری) ایله متفقلرینه مغلوب اولمشلردی . دشمن امراسی محاربه‌دن صکره بر ضیافت ویرمشلر ، سوفره‌لری مقتولین ومجروحین اوزرینه قوردیرمشلردی . ایچدکلری شرابه انسان قانی قاریشدیرمشلردی .

بلغراد وردوس ردوسده یرلشمش اولان سن ژان شوالیه‌لریله عثمانلیلرك مناسباتی چلبی سلطان محمد زماننده باشلار . سلطان محمد اول ازمیری جنید بکدن ضبط ایلدیکی وقت بوشهرك قربنده سن ژان طریقتنه عائد قلعه‌یی دخی آلمش وبوکا مقابل آلیقارناس [شمدیکی بودروم] لیمانی شوالیه‌لره ویرمشدی . فاتحك دهای بلندی آطه‌لرد کزنده برموقع مهم اولان ردوسك اهمیتنی پك‌چابوق تقدیر ایتمش اولدیغندن پادشاه استانبولك فتحنی متعاقب بو جزیره‌یی ضبط ایتمك ایسته‌دی . شوالیه‌لرك استاد اعظمی پادشاهك ویرکو اعطاسی تکلیفنی رد ایتدی ؛ بوندن صکره عثمانلی دونمالری کرك ردوس سواحلنی ، کرك بو جزیره قربنده بولنان دیکر آطه‌لری تخریبدن خالی قالمدی .

ونديك ايله عقد صلحدن صکره بو هجوملرك آرقه‌سی کسیلدی . لکن مدللی ، لیمنی ، امروز، طاشوز، سمادیرك ، آغریبوز کبی آطه‌لری ضبط

ايتمش اولان عثمانليلرك بحرسفيد حاكميتنى تأمين ايچون ردوسـدن واز كچميه‌جكلرى شبهه‌سز اولديغندن استاد اعظم (پيه‌ردويوسون) بر هجوم احتمالنه مبنى حاضرلانيور واوروپايه خبرلر كوندره‌رك بتون خرستيانلرى خرستيانلغك بر مركزى اولان ردوسـك مدافعه‌سنه اشتراكه دعوت ايديبوردى. بر آرالق قره‌مان واليسى شهزاده سلطان جم ردوسه برايلچى كوندره‌رك هرسنه ويركو ويرلمك صورتيله جزيره‌نك صلحاً دولت عثمانيه‌يه ربطنى تكليف ايتدى. شواليه‌لر پاپالق مقامنه مربوط اولدقلرينى وبناءً عليه — ولوكه خرستيان اولسون — هيچ برحكمداره ويركو ويره‌ميه‌جكلرينى جواباً بيلديرديلر. اوصره‌ده ردوس ايچون اوروپانك هرطرفندن شواليه‌لر قوشوب كليور ايدى.

نهايت، ٨٨٦ تاريخنده مسيح پاشانك قومانداسنده‌كى عثمانلى دونماسى جزيره ساحلنه عزيمت ايدرك ردوس شهرينك برميل غربنده قره‌يه عسكر چيقاردى. عثمانلى عسكرى درحال اوراده بولنان طاغك اوزرنده واتكلرنده اخذ موقع ايتدكدن صكره پك متين اولان استحكاماتى طوپ ايله دوكمكه باشلادى. قلعه‌ده آچيلان رخنه‌لر درحال تعمير اولنيور؛ بتون شواليه‌لرله كويليلر، قادينلر، چوجقلر مدافعه ايچون چاليشيورلردى. اوچ آى دوام ايدن بو قانلى محاصره‌ده عثمانلى عسكرى «زنجيردن قورتولمش آرسلانلر كبى» هجوم ايتدى. فقط ردوسـك فتحى ممكن اوله‌مدى. مورخلرمز بو موفقيتسزلكه هجوم ايله آلنه‌جق شهرك يغماسنى عسكره منع ايدن مسيح پاشانك خسيسلكى سبب اولديغنى بيان ايدرلر. مسيح پاشا استانبوله عودتنده كليبولى سنجاق بكلكنه تنزيل ايدلدى.

فاتح بو موفقيتسزلكى عسكرك كندى قومانداسى آلتنده بولنمامسنه عطف ايتديكندن بالذات ردوسه عزيمته قرار ويردى. بتون قيش

موسمی تدارکات ایله کچدی. ایلك بهارده سنجاق واوتاغ همایون اسکداره کچیرلدی . بو حال آناطولی جهتنده بر سفره دلالت ایتمکده ایدی . فقط او صره‌ده ذوالقدریه بکلکی مسئله‌سندن طولایی دولت عثمانیه ایله حال اختلافده بولنان مصر اوزرینه‌می ، یوقسه رودوس علیهنه‌می اجرا ایدیله‌جکنی هیچ کیمسه بیلمیوردی . پادشاه راحتسز اولدیغنه باقمیه‌رق اسکداردن ککبوزه‌یه طوغری حرکت ایتدی . فقط یولده خسته‌لغی زیاده‌لشدی ، توقفه مجبور اولدی ، اللی ایکی یاشنده ایکن وفات ایلدی [٨٨٦ — ١٤٨١] .

فاتح سلطان محمد فراته قدر آناطولی ، طونه‌یه قدر بالقان شبه جزیره‌سی فتوحاتنی اکمال ایتمش ایدی. یالکز ایکی نقطه‌ده موفق اوله‌مدی: بلغراد و ردوس . حالبوکه بلغراد اولمدقجه دولت عثمانیـه طونه‌یه تماماً صاحب عد اولنه‌ماز ، ردوس الده بولنمدقجه آطه‌لر دکزینه حکم ایده‌مز وبناءً علیه بحرسفیدده امنیتی تأمین ایلیه‌مزدی .

فاتحك تشکیلات اداریه‌سی

فاتح زماننده دولتك تشکیلات اساسیه‌سی حقنده بر قانوننامه تنظیم ایدلمشدر . بو قانوننامه اوچ قسمه آیرلمشدر. برنجیسی دولتك بیوك مأمورلرینك مراتبندن، ایکنجیسی عادات وتشریفاتدن، اوچنجیسی جرائمه مترتب جزالرله خدمات حکومته تخصیص اولنان عوائددن بحث ایدر .

عادات و تشریفات قسمنك اك شایان دقت اولان نظاملری بایرام مراسمنه، سفرهٔ همایونه، مهر سلطانی‌یه، مراسم سلطنت اصولنه عائددر . بوراده بایرام کونلری دیوان اوطه‌سنده‌کی عمومی میدانده بر تخت قوروله‌جغی و راسمهٔ دست بوسینك اوراده اجرا اولنه‌جغی ؛ وزیرلر ، قاضیعسکرلر و دفتردارلرك پادشاهك آرقه‌سنده طوره‌جقلری و معلم

سلطانينك وزيرلر ، قاضيعسكرلرك اوكنده قائم بولنه‌جغى ؛ چاوشلر ايله ـ معاش مخصصلرى اولسون اولمسون ـ سنجاقبكلرى ومتفرقه‌لرك ال اوپمك رسمنى ايفا ايده‌جكلرى بيان اولنيور. اولجه پادشاهلر وزيرلرينى سفره‌يه قبول ايدرلركن فاتح سفرهٔ همايونه هيچ كيمسه‌يى قبول ايتمه‌مك نظامنى وضع ايتمشدر.

قدرت عاليه نشانه‌سى ديمك اولان مهر همايون وزير اعظمك محافظه‌سنده بولنوب خزينه‌نك دائما اونك ودفتردارلرك حضورنده آچيلوب قپانمسى اصول اتخاذ ايدلمشدر . او زماندن برى مهر همايونك بر ذاته توديعى وزارت عظمانك اوكا توجيهنى تضمن ايدر. خزينه اوطه‌سنك تختيمندن ماعدا احوالده مهر همايونك استعمالى صدر اعظمك پادشاهه خطاباً يازه‌جغى عريضه‌لره تخصيص اولنمشدر . بتون معروضات اولجه وزير اعظمك الندن كچردى .

قانونامه‌نك اوچنجى قسمنده جرائم مختلفه‌دن هر برى ايچون آلنه‌حق قان بهاسندن ، خرستيان حكومتلرى طرفندن تأديه اولان ويركولردن ، وزير ودفتردارلرك بو ويركولردن حصه‌لرينى آله‌جقلرندن، وزير، بكلربكى، دفتردار وسنجاقبكلرينك مخصصاتندن بحث ايدلمشدر.

قانونامه‌نك برنجى قسمى حكمنجه هيئت دولت درت اركاندن مركب اوله‌رق تنظيم ايدلديكى كبى بيرون آغالرى دنيلن عساكر عثمانيه امرا وضابطانى ايله اندرون همايون آغالرى دخى ترتيب اولنمشدر . اركان اربعهٔ دولتك سلسلهٔ مراتبى بروجه آتى ايدى :

١ .— امور ومصالح عامه‌دن مسئول اولان وزرا . بونلر وقتيله بر ايكن صكره‌لرى ايكى اوچه و فاتح زماننده درده بالغ اولمش ومسند صدارتى حائز اولان وزير اعظم پادشاهك وكالت مطلقه‌سنى حائز بولنمشدر. وزرا ديوان همايونه داخل ايديلر. اوچ توغ طاقوب آلتون دوكمه‌لى وقيشين

سمور کورك قابلی قطیفه‌قفتان کیرلر ؛ بکلربکیلر ایکی، سنجاق بکلری بر توغ طاقارلردی . وزرانك تخصیصات سنویه‌سی اولجه ۱۰۰,۰۰۰ آقچه ایکن مؤخراً ۲۰۰,۰۰۰ آقچه‌یه ابلاغ اولنمشدر . تیمارلرینك ایرادی ایسه بو تخصیصاتك بش آلتی‌مثلی ایدی. صدر اعظم پادشاهك وکیل مطلقی‌اولمسنه نظراً بونك وظائفی دیکر وزرانککندن پك فرقلی ومهمدر .

۲ .ـــ قاضیعسکرلر . دعای‌ی الك صوك‌درجه‌ده رؤیته مأموراولان قاضیعسکر اولجه بر ایکن فاتح زماننده بری روم ایلی، دیکری آناطولی جانبنده‌کی دعاوی ایله مشغول اولمق اوزره ایکی‌یه ابلاغ اولنمشدر . اوزمان مفتی‌قاضیعسکرلرك واستانبول قاضیسنك مادوننده ایدی. مؤخراً سلطان سلیمان قانونی زماننده مفتیلك مأمورین شرعیه‌نك جمله‌سنه تقدم ایتدیرلمش وسلطان محمود اول دورنده استانبول مفتیسنه شیخ الاسلام عنوانی ویرلمشدر. دیوان همایونده حاضر بولنان قاضیعسکرلر هرکون کندی قوناقلرنده دیوان‌عقد ایدرك دائرهٔ مأموریتلری داخلنده‌کی قاضی ومدرسلری‌تعیین ایدرلردی. یالکز استانبول، بروسه وادرنه قاضیلرینك مواجب‌مخصوصه‌لری‌بولندیغندن بونلر طرف‌صدارتدن تعیین اولنورلردی.

۳ .ـــ دفتردارلر . دیوان همایونه داخل اولان دفتردارلرك امور مالیه حقنده‌کی تقریرلری صدر اعظم طرفندن تدقیق و قبول اولنمه‌دن پادشاهه عرض ایدیله‌مزدی . فاتح زماننده روم ایلی ایچون بردفتردار، آناطولی ایچون بردفتردار معاونی موجود ایکن بالآخره بونلرده درده چیقارلمشدر .

٤ .ـــ نشانجیلر. بونلرك وظیفه‌لری فرمان وبراتلرك بالاسنه طغرای همایون کشیده‌سندن عبارت اولوب کاتب دولت صفتیله دیوان همایونه

داخل اولورلردی. امورخارجيه يه مأمور رئيس الكتابك نشانجی يه تقدمی بالآخره واقع اولمشدر.

يوقاريده تعداد ايديلن اركان دولت وزيراعظم قپوسنی، يعنی باب عالی‌يی تشكيل ايتمكده ايدی. بوندن صكره بيرون واندرون آغالری ناميله ايكی صنف دها كلمكده ايدی. بيرون آغالرينك برنجيسی يكيچری آغاسی ايدی كه قوۀ اجرائيه‌نك رئيسی اولمق صفتيله وزير اعظمك امری آلتنده ايدی. طوپجی، لوازم، نقليه واردوگاه قوماندانلری ديمك اولان طوپجی باشی، جبه‌جی باشی، طوپ آرابه‌جی باشيسی، مهتر باشی بيرون آغالرندن معدود ايدی. بونلردن بشقه پادشاهك آتنك يانده يوريمك امتيازينه مالك اولان اون ايكی ركاب همايون ضابطی [بر مير علم، درت قپوجی باشی، ايكی ميراخور، بر چاشنيكير باشی، ايكی طوغانجی باشی، ايكی آتمه‌جی باشی] دخی بيرون آغالرندن ايدی.

اندرون آغالرينك رئيسی قپو آغاسی، يعنی باب همايون آغاسی ايدی. بو آغا بياض برخادم [آق آغا] اولوب هروقت پادشاهه رفاقت ايدر؛ يالكز پادشاه آوه كيتدكجه ويا اوزاق بر محله بحراً عزيمت ايلدكجه سرايك محافظه‌سی خدمتنده قاليردی. اندرون آغالرينك ايكنجيسی خزينه‌دار باشی، اوچنجيسی كيلارجی باشی، دردنجيسی سرايك محافظه واداره‌سيله مكلف اولان سرای آغاسی ايدی.

بونلردن بشقه پادشاهی صويوب كيينديرمك خدمتيله مكلف اولديغندن ذات شاهانه ايله طوغريدن طوغری‌يه مناسبتده بولنه‌رق آمری اولان قپو آغاسنه مساوی بر موقع احراز ايدن خاص اوطه باشی [باش مابينجی]، پادشاهك قليجنی كوتورن سلحدار، مراسمده پادشاهك خروانيسنی كوتورن چوقه‌دار، اوزنكی‌يی طوته‌رق پادشاهك آته بينمسنه

معاونت ایدن رکابدار اندرون آغالرینك ایکنجی صنفنی تشکیل ایتمکده ایدیلر.

سرایده ایکی نوع محافظ بولنه‌رق قپولرك و حوليلرك محافظه‌سی قپوجیلره ، باغچه‌لرك وقاییقلرك محافظه‌سی بوستانجیلره تودیع اولنمشدی. قپوجیلرك رئیسی اولان قپوجیلر کهیاسی بیوك مابینجی دیمکدر . سرای مشیری دیمك اولان چاوش باشی دیوان کونلری ارکان دولتك اوکندن کیدردی . سیاه خادملرك رئیسی اولان قیزلر آغاسنك اکثریا بیرون ورکاب آغالرندن زیاده نفوذی واردی .

سلطان محمد ثانی زماننده اردو، عدلیه، سرای وخزینه‌نك تشکیلات اساسیه‌سی بو صورتده ایدی . ولایاتك اداره‌سی ـ تیمار و زعامت صاحبلرینك رئیسلری اولان ـ سنجاق‌بکلرینه ، بکلربکیلره عائد ایدی . او زمان عثمانلی دولتنك روم‌ایلی قطعه‌سنده‌کی ۳٦ سنجاغنك هر برندن ٤٠٠ سواری چیقاردی . اردونك سواری و پیاده قوۀ عمومیه‌سی یوز بیك کشیدن فضله ایدی. دولتك واردات معتاده‌سی ایکی ملیون دوقه آلتونی متجاوز ایدی . بو تخمینده یالکز ویرکیلر، خرجلر، کمرك رسملری، رسوم سائره ، حکومات مختلفه‌دن استیفا اولنان مقطوع ویرکولر ومعدن حاصلاتی داخلدر .

سلطان اورخان دولت عثمانیه‌ده ایلك تأسیس ایلدیکی مدرسه‌ده مدرسلکلر وضع وییلدیرم بایزید قاضیلرك آله‌جقلری رسوم مقدارینی تعیین ایلمش ایسه‌ده هیئت علمیه‌نك تشکیلاتی آنجق سلطان محمد ثانی زماننده باشلار . فاتح کندی نامیله یاد ایدیلن جامعك اطرافنده « ثمانیهٔ صحن» دنیلن سکز مدرسه‌یی تأسیس ایتدی. بونلرك مدرسلرینك تحصیصاتی او زمانه قدر دیکر مدرسلره ویریلن مقداردن زیاده ایدی . شعبات تعلیمیه و مراتب علمیه تشکیلاتی وزیر اعظم محمود پاشانك اثریدر .

مدرسه‌لرك مداومينی «تتمه» تعبير اولنان بنای مخصوصلرده اطعام واسكان اولنورلردی . درسلری صرف ، نحو ، منطق ، كلام، آداب ، بديع ، معانی، بيان ، هندسه ، هيئت‌ايدی . بو علومك هيئت مجموعه‌سنی تحصيل ايدنلر «دانشمند» عنوانی آله‌رق بوصفتله ويا «معيد» عنوانيله دها آشاغی درجه‌ده‌كی مدرسه‌لرده معلم اولورلر ؛ مدرسلك و ملالق منصبلرينه ارتقا حقندن كنديلرينی اسقاط ايدرلردی. بو خدمتلره انتخاب اولنه‌بيلمك علم حقوق تحصيلنه و درجات مختلفهٔ علميه‌يه نائل‌اولمغه منوط ايدی . بوكا نامزد اولانلره « ملازم » دنيليردی . يدی سنه قدر كلام ، فقه ، حديث وتفسير اوقويان‌وشدتلی برامتحانده موافق‌اولان‌ملازملر مدرس وقاضيلك خدمات عاليه‌سنه كسب استحقاق ايدرلردی .

مكاتب تشكيلی ومدرسلره اك يوكسك مراتب شرعيه مسلكنك كشادی حقنده‌كی مساعی فاتح‌زماننده علومك ترقيسنی، علمانك‌كمال‌حرمته مظهريتنی اثبات ايلر . « خواجهٔ سلطانی » خدمتی اك بيوك مرتبه‌ده‌كی علمايه مخصوص برمنصب اولمشدی .

خليل، محمود وكدك احمد پاشالر

خليل پاشافاتحك ايلك وزيراعظمی ايدی. چاندارلی عائله‌سندن كلن صدر اعظملرك دردنجيسی ايدی . خليل پاشا سلطان مراد ثانينك تكرار جلوسلری مسئله‌سنده خيلی انتريقه‌لر چويرمش ، بوصورتله فاتحی كوجنديرمشدی. ديكر طرفدن پادشاهی‌استانبول محاصره‌سندن منعه چاليشير ، روملردن رشوت آليردی .

حتی روايات تاريخيه‌دندركه فاتح بر كيجه صباحه قارشی صدر اعظم خليل پاشايی نزدينه چاغيردر . بو وقتسزدعوتدن فوق‌العاده تلاش ايدرك بتون جانندن قطع اميد ايله يانته بر آز آلتون آلير ؛ حضور پادشاهی‌يه عرض ايدر . پادشاه صدر اعظمك بو تلاشنی كورنجه :

— لالا ، امین اول ، نه خزینه‌کی ایسترم ، نه حیاتکه قصدم واردر . مرادم یالکز استانبولك فتحنه معاونتکدر . بو یاصدیغی کوردکمی ؟ اویقوسزلقله دونه دونه بو حاله کتیردم . کیجه ، کوندوز خیال ایتدیکم استانبول فتحی حاصل اولمدقجه راحت ایتمك احتمالم یوقدر

دیر و پاشانك مواعیدی اوزرینه :
ـ رومك پاره‌سندن صاقین !
امر تهدید آمیزیله ختم کلام ایلر [*] .

پادشاه استانبولك فتحنی متعاقب شهرك مصرانه مقاومت ایتمسی سببنی سؤال ایتمسی اوزرینه روم ارکان دولتندن غراندوق نوتاراس خلیل پاشانك ایمپراطوری ثباته تشویق ایدن مکتوبلری سبب اولدیغنی بیان ایتمشدر . فاتح وزیراعظمی قرق کون قدر حبسدن صکره اعدام ایتدیردی . یوزیکرمی بیك دوقه‌دن مرکب خزینه‌سی مصادره اولندی . طرفدارلری اولان یعقوب و محمد پاشالر منصبلرندن عزل و نفی ایله بتونماللری ضبط ایدلدی .

مورخلرمز خلیل پاشانك قتلی مناسبتیله چندره‌لی سلاله‌سنك خاندان سلطنته متوازیاً کسب قوت ایتمسنی سیاسةً غیر جائز کوریرلر . « اوراق پریشان » دییورکه :

فاتح خلیل پاشانك قتلیله برظلم ارتکاب ایتدکدن بشقه هم مملکتی اویله بر دشمن داخلینك وجودندن تطهیر ایلدی ، همده ایلریده وقوعی مقرر اولان بر بیوك مخاطره‌نك اوکنی آلمش اولدی . چونکه علاءالدین پاشانك وفاتندن صکره وزارت قرناً بعد قرن چاندارلیلرده قرار ایتمش وبو صورتله سلطنته بیاغی ارثاً نائل مسند اولور برشریك پیدا اولمشدی . اکر بوحال دوام ایتسه‌یدی یاچوجق ویا اقتدارسز برپادشاه ظهور ایتدیکی کبی چاندارلیلرده اتابکه شکلنه کیرمك وآندن حاصل اوله‌جق تفرقه ایله دولت الدن کیتمك ضروری ایدی .

[*] اوراق پریشاندن .

محمود پاشايه كلنجه ؛ بر روم ايله ايليريالى بر والده‌دن متولد دوشيرمه چوجوغى ايكن ايكى دفعه‌ده اون درت سنه [٨٥٩ ـ ٨٧٢ و ٨٧٧ ـ ٨٧٨] صدارت ايتمش وفاتحك فتوح عظيمه‌سنه اشتراك ايله شان عثمانى‌يى اعلايه چاليشمش ايدى . پادشاه اوزون حسن سفرندن استانبوله عودتنده محمود پاشايى ايكنجى دفعه اوله‌رق عزل ايتدى . پاشا بلغارستانده اوزونجه اووه خاص كوينه چكيلدى .

پادشاهك محمود پاشا حقنده‌كى انفعالنه متعدد سببلر وار ايدى : اولا ، اشقودره اوزرينه واقع اولان برنجى سفرده وبالآخره اوزون حسن جنكى ايچون اسكدارده تحشيد ايديلن وقيش اورته‌سنده سفره كيده‌جك اولان اردونك قوماندانلغنى رد ايتمك صورتيله اوامرپادشاهى‌يه مخالفتى . ثانياً ، حركات حربيه‌يه شبين قره‌حصارى قلعه‌سنك ضبطيله باشلانمسى خصوصنده‌كى اصرارى . ثالثاً ، اوتلق بلى محاربه‌سندن صكره دشمنك كندى ممالكى ايچريسنه قدر تعقيب ايدلمه‌سنى تكليف ايلمسى وبوتكليفك پادشاهك رأينه مغاير اوله‌رق غلبه ايتمش اولمسى . رابعاً ، مغلوبلره سماحت وعاطفت ايله حركت ايتمسى وبالخاصه بوسنه قرالنك حياتنه طوقونمامسى وقره‌مان اوغلى اسحاق بكك فرارينى تسهيل ايتمسى .

الحاصل محمود پاشانك برچوق احوالده اظهار ايتمش اولديغى فكر استقلال پادشاهك غضبنى تزييد ايتمش وحسود اقبالى اولانلرك اسنادات بدخواهانه‌سى نهايت سبب قتلى اولمشدر : شهزاده سلطان مصطفى محمود پاشايى سومزدى . اوته‌دن برى آره‌لرى آچيق ايدى . شهزاده‌نك ارتحالنده محمود پاشا انزواكاهندن تعزيه ايچون استانبوله كلدى . خصملرى ينه وزيراعظم اولمسندن قورقيورلردى . شهزاده ايله خصومتنى ، پاشانك شمدى سوينديكنى فاتحه سويلديلر . خانه‌سنه كوندريلن برجاسوس محمود

پاشانك اوزمانك عادتی موجبنجه اجرا ایدیلن ماتمه اشتراك ایتمیه‌رك یاضلر كینمش اولدیغی حالده شطرنج اوینامقده اولدیغنی خبر ویردی. اون یدی كون یدی قله‌ده حبس اولندقدن صكره اعدام اولندی [٨٧٩].

محمود پاشا محب علم ومعرفت ایدی . ارباب علم طرفندن بر چوق اثرلر اونك نامنه اتحاف ایدلمشدر . خیرات وحسناتی چوقدر . استانبولده ، صوفیه‌ده كندی نامیله یاد ایدیلن جامعلر ، حماملر الآن موجوددر. محمود پاشا شعر دخی سویلر و « عدنی » تخلص ایدردی .

استانبولده انشا ایتدیرمش اولدیغی مدرسه‌نك ختام بناسنده دانشمندلره ایكیشر عمامه ، قیشلق ایچون برر طوپ یوك قماش ، یازلق لباس ایچون برر طوپ ارغوانی قماش ، بشریوز آقچه هدیه ایتمشدی . هفته‌ده بركون علمایی سفره‌سنه دعوت ایدر ودائما یمكده - برچوغی آلتوندن اولان - نخود دانه‌لریله قاریشیق پلاو بولنوردی. هركس قاشیغنده بولدیغی قسمتنه صاحب اولوردی . محمود پاشا سفره‌یه اونوریركن « نائل ثروت اولان هركیمسه‌نك آغزنده دائما ابذال ایچون آلتون بولنملیدر » دیمك معتادی ایدی . بو معنیدار ومحق سوزلری برقاچ دفعه‌ده حضورپادشاهیده صرف ایلمشدی .

بركون پادشاه برملایه وقتیله قریمك تدریس علوم ایله مشغول درت یوزدن زیاده علماسی بولندیغی حالده سرعتله زوال بولمسنك فكرنجه نه‌دن ایلری كلمش اولدیغنی صورمشدی . ملا جواباً قباحتك قریمده‌كی الك صوك وزیرده اولدیغنی وبو وزیرك علمایه حقارت ایدرك جنت كبی اولان قریمی خراب بر چوله تحویل ایلدیكنی سویلدی . سلطان محمد بونی وسیله اتخاذ ایدرك صدراعظمنه علمایه نه‌یولده معامله وعلومی نصل حمایه ایتمك لازم اولدیغنی اخطار ایلدی . محمود پاشا وزیراعظمك قباحتی پادشاهك دها لیاقتلیسنی صدراعظم یاپمامقده‌كی خطاسنك بر نتیجهٔ طبیعیه‌سی اولدیغی جوابنی ویردی . صدراعظمك بویله سربستانه‌وپادشاهك خوشنه كیتمیه‌جك بر صورتده ادارهٔ كلام ایتمسی‌ده موت شیعنك تعجیلنه آز یاردیم ایتدی .

محمود پاشا اعدام اولنمازدن اول وصیتنامه‌سنی ترتیب ایلدی . اوراده شو

سوزلر بولنور : « بن پادشاهك قپوسـه بر آت ، برقلیج ، بش یوز آقچه ایله
کلدم . او وقتدن بری اکتساب ایتمش اولدیغم هر نه مالم وارسه پادشاهکدر. اوغلم
محمد بكك حیاتنی محافظه ایتمسنی کندیسندن نیاز ایلرم . اوقاتی دخی محافظه ایلیه‌جکنی
امید ایدرم . [*]

محمود پاشا او زمان دخی بین‌الخلق برشهید مظلوم اوله‌رق تلقی ایدلمشدر.
فاتحك بر صدر اعظمی‌ده کدك احمد پاشادر. کدك احمد پاشا یکیچری
اوجاغندن یتیشمش، فرط شجاعتیله تمیز ایتمش، بکلربکیلك و وزارتی زماننده
حسن خدمتی کورلمش، درت سنه قدر مقام صدارتده قالمشدر . احمد
پاشانك محاربات و فتوحاتی پك چوقدر : قره‌مان اوغللری محاربه‌سی ،
سلفکه و ارمناك قلعه‌لرینك ، قریمك فتحی ، آرناوودلق محارباتی، جنوبی
ایتالیا سواحلنه آقین ، سلطان بایزید ثانی زماننده سلطان جمه قارشی
وقوعه‌کلن محاربات .

کدك احمد پاشا سلطان بایزید زماننده رقیبلرینك اتهامات واسناداتنه
قربان کیتدی [۸۸۷] . استانبولده اونك نامنه نسبتله یاد اولنان
بر محله واردر .

٣

بایزید ثانی و سلیم اول

بایزید ثانینك جلوسی

سلطان محمد ثانینك وفاتی متعاقب صدر اعظم قره‌مانی
محمد پاشا امور دولتی حسن اداره ایده‌مدی . اولاً،
پادشاهك وفاتی یکیچریلردن کیزلمك ایستدی ؛
راحتسزلغندن طولایی استحمام ایچون سرایه کیده‌جکنی اعلان ایتدیکی
حالده جنازه‌سنی همان بتون امرا وارکان ایله کویا کیزلیجه استانبوله نقل

[*] هامر ترجمه‌سندن .

ايتديردى . پادشاهك وفاتى شهرده شايع اولدى . بر از صكره بالطبع يكيچريلر دخى حقيقت حاله واقف اولديلر .

صدراعظم يكيچريلرك اسكداردن استانبول جهتنه گچملرينى منع ايچون نه قدر قايق و كمى وارسه كافه‌سنى استانبوله كوندردى . ديكر طرفدن عصيان ايتملرندن قورقيلان يكچريلر بعض وزرا طرفدن تحريك ايديليوردى. ازجمله اسحق پاشا صدراعظم اولمق ايستيوردى محمد پاشانك ولى عهد سلطان بايزيدك يرينه سلطان جمى تخته چيقارمق ايستديكنى، سلطان جمك كليبوليدن استانبوله قولايجه كله‌بيلمسى ايچون يكيچريلرك اسكدار جهتنده براقيلوب استانبوله گچملرى منع ايدلديكنى ادعا ايدييور و كنديسى صدر اعظم اولورسه عسكرك يوميه‌سنى آرتيره‌جغنى تعهد ايليوردى .

نهايت اردوكاهده‌كى عسكر اختلال ايتدى . يكيچريلر پندك اسكله‌سنده‌كى كميلره بينه‌رك استانبوله كلديلر ؛ صدر اعظم محمد پاشايى قتل ، بعض زنكينلرك خانه‌لرينى وموسوى محلاتنى يغما ايلديلر .

صدر اعظم قره‌مانى محمد پاشانك آماسيه‌ده بولنان ولى عهد سلطان بايزيده پدرينك وفاتى خبرينى ايصال ايچون ساعئ مخصوص چيقارديغى، فقط شهزاده سلطان جمه ميل ومحبتى اولديغندن ديكر بر ساعى‌يى دخى قره‌مانه كوندرديكى روايت اولنور . آنجق بو روايت طوغرى اولمسه كركدر. چونكه ولى عهده خبر كوندرلدكدن صكره سلطان جمك دعوتى معناسز اولور .

سلطان جمه كوندريلن ساعينك يولده سلطان بايزيدك انشته‌سى آناطولى واليسى سنان پاشا طرفندن بالتصادف توقيف و قتل ايدلديكى دخى روايت ايديليور . بو ساعينك يا سلطان جم بندكانندن برى طرفندن كوندرلديكنى، ياخود سنان پاشانك پادشاهه حلول ايچون بويله بر ادعاده بولنديغنى قبول ايتمك دها موافقدر .

قرەمانی محمد پاشانك قتلندن صکره اسحق پاشا پادشاه کلنجه‌یه قدر ادارهٔ اموره مأمور اولدی . سلطان بایزیدك اوغلی قورقود ، سلطان جمك اوغلی اوغوزخان ـ تأمینات مخصوصه‌اوله‌رق ـ سرایده بولنیورلردی . قورقود سلطان پدرینك مواصلتنه قدر دولت قائممقامی اعلان ایدلدی .

سلطان بایزیدثانی آماسیه‌دن اسکداره کلدی . یکیچریلر آرتق عاصی بر قوهٔ عسکریه ایدی . یکیچریلرله طولو صندالر اسکداردن استانبوله کچمکده‌اولان پادشاهك قادرغه‌سنی‌صاردیلر . اسحاق پاشانك رقیبی اولان مصطفی پاشانك تبعیدینی ایسته‌دیلر . سلطان بایزید قره‌یه آیاق باصمه‌دن یکیچریلرك بتون مسئوللرینی اسعاف ایلدی . مصطفی پاشا اسکداره کچیرلدی .

پادشاه سرای قپوسنه واصل اولدیغی زمان یکیچریلر وزیر اعظم محمد پاشایی اعدام وشهری یغما ایتمش اولملرندن طولایی عرض معذرت ایتمکله برابر بخشش صورتنده تخصیصاتلرینك تزییدینی طلب ایلدیلر . پادشاه بوکاده مساعده ایتدی . یکیچریلره ویریلن جلوس بخششنك ایکنجی مثالی بودر .

ایرتسی کون فاتحك جنازه آلایی ترتیب ایدلدی . وزارت عظمایه اسحاق پاشا تعیین اولندی .

شهزاده سلطان جم ، پاپا وسکزنجی شارل

قرەمان والیسی‌اولان شهزاده سلطان جم پدرلرینك ارتحالی و وزیر اعظم محمد پاشانك اعدامی خبری اوزرینه درحال بر مقدار عسکر طوپلایه‌رق بروسه جوارینه کلدی . سلطان بایزید طرفندن ایاس پاشانك قومانداسی آلتنده کوندریلن عسکر ایله‌شهزاده‌نك‌عسکری آره‌سنده برمحاربه وقوعه کلدی . ایاس پاشا ایله عسکرك برقسمی اسیر دوشدی . بونك اوزرینه اوزمانه قدر قپولرینی طرفینه آچمیان بروسه شهری سلطان جمی قبول ایتدی .

سلطان جم بروسه‌ده اون‌سکز کون قالدی، نامنه سکه ضرب ایتدیردی. خطبه اوقوتدی [۸۸۶]

سلطان بایزید اردوی همایون ایله ازمیددن یکیشهر اووه‌سنه کیتدی. محاربه‌دن اول شهزاده‌نك لالاسی یعقوب بك آناطولی بکلربکی اوله‌جغی وعدیله پادشاه طرفنه جلب ایدلدی. سلطان جم بیوك خاله‌سی اولان چلبی محمد سلطانك حرمی سلچوق خاتونی پادشاهك نزدینه کوندردی وپادشاهك روم ایلی جهتنده قاله‌رق کندیسنه آناطولینك براقلمسنی تکلیف ایتدی. بو تکلیف قبول اولنمدی. وقوعه کلن محاربه‌ده یعقوب بك کزیده عسکرك برقسمیله پادشاهك اردوسنه التجا ایتدیکندن سلطان جم مغلوب اولدی، قونیه‌یه قاچدی، اوراده بولنان عائله‌سنی آلدقدن صکره سوریه طریقیله مصره کیتدی، مصر سلطانی (قایت‌بای) طرفندن حسن قبول کوردی.

سلطان جمك مغلوبیتی اوزرینه استانبوله عودته قرار ویردی. فقط یکیچریلر ایاس پاشا عسکرینه شهر قپولرنی آچمیان بروسه‌لیلرك تأدیبنی، چارشی وبازارك یغما ایدلمسنی طلب ایتدیلر. پادشاه شهرك کندیسنه باغشلانمسنی طلب ایتدیکی حالده یکیچریلرینه اصرار ایلدیلر. نهایت، بهر نفره بیك آقچه ویریله‌رك پایتخت قدیم دولت یغمادن قورتارلدی.

اولجه اوزون حسنه التجا ایتمش اولان قرەمان اوغلی قاسم بك بو صره‌ده قونیه طرفلرنده ظهور ایدرك سلطان جم ایله برلشمشدی. کدك احمد پاشا قاسم بکك تأدیبنه مأموراً آناطولی‌یه اعزام ایدلدی.

سلطان جم مصرده درت آی اقامت ایتدکدن وحجازه عزیمتله ایفای حج ایلدکدن صکره قرەمان زاده قاسم بك ایله بعض امرا طرفندن واقع اولان دعوت اوزرینه آناطولی‌یه کلدی. قاسم بك ایله عقدمقاوله

ایدرك تخت سلطنته چیقارایسه قرەمان امارتنك قدیم حدودی دائرەسنده استقلالنی قبول ایلیەجکنی تعهد ایتدی [٨٨٧].

سلطان جم ایله قاسم بك قونیەیی محاصره ایتدیلر ایسەده ضبطه موفق اولەمدیلر. سلطان جم آنقره اوزرینه یورودیکی صرەده معیتندەکی عسکرلر پادشاهك اردو ایله کلمکده اولدیغی خبر آلنجه طاغیلدیلر. کندیسیده طاش ایلنه التجا ایتدی.

سلطان جم آناطولیده بر قاچ ایالتك کندیسنه ترکنی تکلیف ایتدی ایسەده جواب رد آلدی. قدسده عائلەسیله برلکده اقامت ایتمسی ایچون پادشاه طرفندن واقع اولان تکلیفیده کندیسی قبول ایتمدی.

سلطان جم مصره ویا ایرانه التجا ایتمك ایستیوردی. فقط قاسم بك وقتیله موسی چلبینك یاپدیغی کبی روم ایلییه مروری توصیه ایتدی. مقصدی پادشاهی روم ایلیده اشغال ایدرك قرەمان شهرلرینی قولایجه ضبط ایتمك ایدی. نهایت بوکا قرار ویرلدی. سلطان جم کندیسی ایله قپو-ی خلقنی روم ایلییه کچیرەجك کمی ایستەمك ایچون ردوس شوالیەلرینه بندکانندن سلیمانی کوندردی. شوالیەلر شهزادەیی روم ایلی ساحلنه کچیرمکه راضی اولدیلر. سلطان جم ردوس شوالیەلرینك (غران متر grand maître) ی (اوبوسون d'Aubusson) طرفندن برحکمدارکبی مطنطن صورتده قبول ایدلدی.

سلطان جم ردوسه کیتدکدن صکره قرەمان والیسی ایله وزیر احمد پاشا طرفندن شوالیەلره ایکی ایلچی کوندرلدی. دولت عثمانیه ایله دواملی بر صلح عقدی ایستەنیلیور ایسه مرخص کوندرلمسی تکلیف ایدلدی. شرائط صلحیه جملەسندن بری شهزادەنك تسلیمی ایدی. شوالیەلر جمك

وجودندن استفاده ایتمك ، پادشاهدن پاره قوپارمق ایسته‌دیلر. شهزاده‌یی طریقتك جنوبی فرانسه‌ده بولنان مالکانه‌لرینه کوتوروب اوراده محافظه ایتمکه قرارویردیلر . جم سلطانه‌ده کندیسنی اوروپادن مجارستان طریقیله روم‌ایلی‌یه کچیره‌جکلرینی سویلیه‌رك برکمی‌یه بیندیردیلر ؛ جنوبی فرانسه‌یه کوندردیلر. صکره، دولت‌عثمانیه‌ایله مذاکره ایچون برایلچی اعزام‌ایتدیلر.

شوالیه‌لر اولجه سلطان جمك تخته جلوسی تقدیرنده ردوس کمیلرینه عثمانلی لیمانلرینك آچیق طوتلسی ، بلابدل هرسنه اوچیوز خرستیان اسیر آزاد ایدلمسی ، کندیسی ایچون ایدیلن مصارفه قارشیلق اولمق اوزره یوز اللی بیك دوقه اعطاسی شرائطنی حاوی اوله‌رق شهزاده‌دن بر سند آلمشلردی . استانبولده جریان ایدن مذاکره نتیجه‌سنده سلطان بایزیدك سلطنتی مدتجه طرفینك براً وبحراً حال‌صلحده بولنمسی ، تجارتك سربست اولمسی ، طرفین اسراسنك اعاده‌سی ، فقط بونلر ایچنده تبدیل دین ایدنلر اولورایسه هرشخص ایچون ۲۲ دوقه بدل ویرلمسی، بودرومده‌کی (سن پیه‌ر) قلعه‌سنك تعرضدن مصون برمأمن عد ایدلمسی شرائطیله بر معاهده عقد ایدلدی. پادشاه طرفندن ردوسه کوندریلن ایلچی‌واسطه‌سیله عقد اولنان معاهدهٔ خفیه موجبنجه‌ده جم سلطان شوالیه‌لره عائد محللرده توقیف ایدلدیکی مدتجه هر سنه ٤٥,٠٠٠ دوقه اعطا ایدیله‌جکدی .

شوالیه‌لرطرفندن اغفال اولنان سلطان جم برموجب تعهد روم‌ایلی‌یه کچیرلمدی ؛ یانده بولنان بندکانی ردوسه کوندرلدی ؛ کندیسی سنان واپاس بکلرله یالکز قاله‌رق (نیس) ه کوتورلدی . شهزاده روم ایلی‌یه کیتمك ایسته‌دیکنی‌سویلدی. شوالیه‌لرفرانسز طوپراغی اوزرنده بولندیغی جهتله فرانسه قرالنك موافقتی اولمدقجه عزیمتی ممکن اوله‌میه‌جغنی سویلدیلر . شهزاده‌نك قراله کوندردیکی ایلچی‌یی یولده توقیف ایتدیلر.

سلطان جم درت آى بيهوده انتظارده بولندقدن صكره نيســدن حركت ايتدى. آلتى سنه جنوبى فرانسه‌ده شاتودن شاتويه نقل ايدلدى. آره‌صره فرارى تصميم ايتدكجه شواليه‌لر امر محافظه‌سنى تشديد ايدرلردى .
جم سلطان جنوبى فرانسه‌ده (روش‌شينار Rochechinard)ده بولنديغى زمان (فيليپين دوســاسه‌ناژ Philippine de Sassenage) اسمنده‌كى بر كوزل قيز كنديسنه مفتون اولمشدى. بونلرك آره‌سنده‌كى ماجراى عشق مشهوردر . بر آرالق (بورغانوف Bourganeuf) ده كنديسنك حبسى ايچون انشا ايديلن يدى‌قاتلى برقله‌ده اقامت ايتدى، كه (Tour de Zizim) ناميله معروف اولان بو قله الآن موجوددر .
جم سلطان فرانسه‌ده اسير بولنديغى مدتجه شواليه‌لر بر چوق حيل ودسايس ايله جلب منفعته چالشدقلرى كبى سلطان بايزيد هرسنه ٤٥,٠٠٠ دوقه‌دن ماعدا فرانسه قرالنه ، پاپايه قيمتدار هديه‌لر ، استانبول كليسا ومناسترلرنده بولنـان وخرستيانلرجه مقدس عد ايديلن بعض اشـيايى كوندرمكده ايدى .
نهايت، فرانسه قرالى سكزنجى شارل ايله پاپا سلطان جمك شواليه‌لر الندن آلنه‌رق رومادە محافظه ايدلمسنه قرار ويرديلر . هرسنه استانبولدن آلنان قرق بش بيك آلتونك اون بيكى فرانسه قرالنه اعطا ايديله‌جكدى. بوندن بشـقه فرانسـه ، مجارسـتان ، ناپولى قراللريله پاپا دولت عثمانيه عليهنه تصور ايتدكلرى سفرده شهزاده‌دن استفاده ايتمك ايسته‌يورلردى .
سلطان جم پاپا سكزنجى (اينوسان)ه تسليم ايدلدى [٨٩٣–١٤٨٨]. واتيقان سراينده مراسم مخصوصه ايله پاپا طرفندن قبول ايديلن سلطان جم تشريفات مأمورينك هر درلو اصرارينه رغماً سرپوشنى چيقارمغه، پاپانك حضورنده ديز چوكمكه راضى اولمدى . باشـنى آچمقسزين ،

ا کیلمکسزین طوغریجه پاپانك تختنه کیتدی . صکره ، مختصر ووقار ونجابت ایله مالی سوزلرله کندیسنی (اینوسان)ك حمایه‌سنه توديع ایدرك خصوصی بر ملاقات ایسته‌دی . پاپا موافقت کوستردی . بو ملاقاتده شهزاده یدی سنه‌دن بری چکدیکی اسارت مصائبنی ؛ حال اسارتده والده‌سندن، حرمندن، چوجقلرندن افتراق الیمنی حکایه واونلری تکرار کوره‌بیلمك ایچون مصره عزیمت آرزوسنده بولندیغنی افاده ایتدی . طالعسز شهزاده تخطر آلام ایله آغلادی . پاپاده متأثر اولدی. آنجق مصره کیدرك عائله‌سنه قاووشمق آرزوسی طبیعی ایسه‌ده مقصد اصلی پدرینك تختنه مالکیت اولدیغی ، مجارستان قرالنك حدود عثمانیه‌ده کندیسنه منتظر بولندیغنی سویلیه‌رك اول امرده خرستیانلغی قبول ایتمسی لازم کله‌جکنی ایما ایتدی . جم پك محق برجواب اولمق اوزره شوصورتله فقهای اسلامك کندی حقنده ویردکلری فتوای اعدامی تأیید ایتمش اوله‌جغنی ونه عثمانلی سلطنتی ایچون، نه‌ده بتون دنیانك پادشاهلغی ایچون دیننی ترك ایتمیه‌جکنی بیان ایلدی . (اینوسان) دها زیاده اصرار ایتمدی .

جم سلطانك هر سنه ویریلن تخصیصات مقابلنده پاپانك ممالکنده محافظه‌سی خصوصنی مذاکره ایچون بعض هدایا ایله پادشاه طرفندن رومایه برسفیر کوندرلمسندن استفاده ایتمك ایستین شهزاده دوچاراولدیغی فلاکتلری تعداد ایدرك پادشاهك مرحمتنه دخالت ایتدیکنه دائر بر مکتوب یازوب استانبوله کوندردی. فقط بر جواب آله‌مدی .

سلطان جم (واتیقان) سراینده اوچ سنه قالدی . او صره‌ده وفات ایدن سکزنجی (اینوسان) ك یرینه آلتنجی (آلکساندر بورجیا) کچدی . جنایاتی ایله مشهوراولان (بورجیا) پادشاهه بر سفیر کونده‌رك تخصیصات سنویه‌نك ابقاسی صورتیله جم سلطانك محافظه‌سنی، یاخود دفعةً اوچیوزبیك

دوقه اعطاسى مقابلنده تسميمنى تكليف ايتدى . استانبولده پاپا سفيريله
مذاكره‌جريان ايتديكى صره‌ده فرانسه قرالى سكزنجى (شارل) ايتاليايه
عسكر سوق ايتمش ، رومايه كيرمشدى . پاپا سلطان جمى آله‌رق (سنت
آنژ) قلعه‌سنه تحصن ايتدى . بر قاچ كون صكره فرانسه قرالى ايله پاپا
آره‌سنده بر معاهده عقد ايدلدى . سكزنجى (شارل) ممالك شرقيه‌ده‌كى
تصميمات فتوحات جويانه‌سنده سلطان جمى آلت اتخاذ ايتمك ايستديكندن
شهزاده‌نك كنديسنه تسليمى شرائط صلحيه جمله‌سندن ايدى .

(آلكساندر) بو شرطى ايفا ايتدى . فقط شهزاده‌نك حبسنه مقابل
ويريلن تخصيصاتك ايكى‌سنه‌لكنى حاملاً استانبولدن عودت ايدن سفيرى
(آنقونا)يه‌وصولنده خصمى‌اولوب بالآخره كندى‌يرينه پاپااولان‌قاردينال
(ژوليه‌ن) طرفندن حبس ايديله‌رك پاره‌لر آلنمش اولديغندن (آلكساندر)
سلطان‌جمك حياتى پادشاهه صاته‌رق ٣٠٠,٠٠٠دوقه‌آلمق اميديله شهزاده‌يى
بطى‌التأثير برزهرايله‌تسميم‌ايتدكدن‌صكره فرانسه‌قرالنه تسليم‌ايلدى.ايتاليان
مورخلرينه كوره سلطان‌جم استعمالنى اعتياد ايتديكى شكره‌قاريشديريلان
بياض برتوز ايله تسميم ايدلمشدر . عثمانلى مورخلرى ايسه بالعكس سلطان
بايزيدك سراى خدمه‌سندن رومدن دونمه مصطفانك شهزاده‌نك اعدامنه
متعهد اولوب تبديل قيافت ايله رومايه كيدرك جمك خدمتنه كيرديكنى
وشهزاده‌يى زهرلى‌اوستره ايله تراش‌ايتمك صورتيله‌تسميم‌ايتديكنى يازارلر.
بومصطفى بالآخره وزيراعظم اولان وسلطان سليم اول زماننده شهزاده
سلطان‌احمد طرفنى التزام ايتديكى‌ايچون اعدام‌ايديلن قوجه‌مصطفى‌پاشادر .

شهزاده‌فرانسز عسكريله ناپولى‌يه كيتديكى زمان وجودنده تاب وتوان
قالمدى . وصيتنامه‌سنى يازديردى ؛ برادرينه‌ده بر مكتوب كوندردى .
صكره وفات ايتدى[٩٠٠]. جسدى تحنيط ايديله‌رك بروسه‌يه‌كوتورلدى.

سلطان جم پاپانك الندە بولندیغی مدتجەاوروپاایلە دولت عثمانیە آرەسندە محاربە اولمدی . حال بوکە فرانسە قرالی سکزنجی (شـارل) بتون ممالك غربیەیی اهل صلیب طرزندە عثمانلیلر علیهنە سوق ایتمکە چالیشیوردی . ردوس شوالیەلری رئیسنی، پاپایی، اسقوچیا، مجارستان، لهستان قراللرینی دائرۀ اتفاقە آلمق فکرندە ایدی. (طوماس پالئولوغ)دن «شرق ایمپراطوری» عنوانی صاتون آلمشدی . (ایپر)، (ماکدونیا) ، (مورە) قطعەلرندە خرستیان اهالی‌یی تحریکە غیرت ایدییوردی . بالخاصە آرناوودلقدەکی (میردیتا)لرە، (دراج) قتولیك پسقپوسنە کووەنمکدە ایدی . نهایت، شهزادە وسکزنجی شارلك وفاتلریلە بو جهتدن قورقو قالمدی .

مصر حکومتی ایلە اختلاف

بدایت سـلطنتندە سـلطان جم وقاسم بك علیهندەکی حرکات عسکریەدن‌وکیلی، آق‌کرمان قلعەلرینك ضبطی ایلەنتیجەلنن افلاق سفرندن بشقە محاربە اولمیان سلطان بایزید ثانی زماننده دولت عثمانیە ایلە مصر حکومتی آرەسندە بر اختلاف وایلك دفعـە اولەرق اوزون مدت سـورەن بر حرب ظهور ایتدی . سلطان اورخان زمانندن بری‌دولت عثمانیە ایلە پیدای مناسبات‌ایدن مصر حکومتی ایلە عثمانلیلرك آرەسی فاتحك صوك اوان سـلطنتندە آچیلمغە باشلامشدی . فاتح حجاز یولندە خلفای امویە و عباسیە طرفندن وجودە کتیریلن خیرات و مبراتك خراب اولمسندن طولایی حجاجك صیقندی چکدکلرینی خبر آلدیغندن تعمیرات لازمەنك اجراسنە مصر خزینەسی مسـاعد دکل ایسە دولت عثمانیەنك معاونت ایدەجکنی مصر حکومتنە بیلدیرمشدی . فقط کولەمنلر بو مداخلەیی خوش کورمیەرك جواب رد ویرمشلر ایدی .

دیکر طرفدن البستان بکلکی میراثی مسئلەسی ظهور ایتمشـدی .

ذوالقدر خاندانندن اولوب فاتح نزدينه التجا ايدن شهسوار بكك ـ پادشاهك حمايه‌سيله ـ پدرينك مقامنه كچمسى اوزرينه مصر سلطانى قايتباى البستانه تجاوز ايتمش ، شهسوار بكى اعدام ايتديرمشدى . فاتح شهسوار بكك يرينه علاءالدوله بكى البستانه كوندرمشدى .

بوندن بشقه سلطان بايزيد نزدينه سفارتله اعزام اولنان هندستان پادشاهى بهمن شاهك و زير اعظمى ممالك مصريه‌دن كچركن توقيف اولنه‌رق عثمانلى پادشاهنه تقديم ايده‌جكى اشياى قيمتدارك قسم كليسى اللرندن آلنمشدى . شهزاده جمك قاهره‌ده كورديكى مسافرپرورلك، آطنه وطرسوس جوارنده رمضان اوغلنك النده‌كى قلعه‌لرك ضبطى كبى احوال مصر ايله حكومت عثمانيه آره‌سنده‌كى برودتى آرتديردى ؛ محاربه ظهورينه سبب اولدى . قرەمان واليسى قره‌كوز پاشا رمضان اوغللرندن آلنان قلعه‌لرك استردادينه مأمور ايدلدى . اسباب مذكوره‌دن طولايى مصر ايله وقوعه كلن محاربه بش سنه دوام ايتدى [٨٩٠ ــ ٨٩٥].

محاربه‌يه مأمور امراى عسكريه‌نك بربرلرينه خصومتلرندن طولايى وظيفه‌لرينى ايفا ايتمدكلرى، عثمانليلرك مغلوبيتلرينه سبب اولدقلرى كورلدى. نهايت، بالذات پادشاهك آناطولى‌يه كيتمسنه قرار ويرلدى. فقط بوصره‌ده تونس اميرينك توسطى اوزرينه مصر ايله مصالحه عقد ايدلدى . ممالك عثمانيه‌دن آلنان يرلرك اعاده‌سى، يالكز منازع فيه اولان آطنه قلعه ونواحيسى وارداتنك حرمينه وقف ايدلمسى جملهٔ شرائط صلحيه‌دندى [٨٩٦].

بنى احمر دولتى ٨٩١ سنه‌سنده اسپانياده عربلرك صوك حكمدارى اولان (بنى احمر) اميرى طرفندن نامهٔ مخصوص ايله استانبوله بر سفير كلدى . اسپانيادن اسلاملرك طرد ايدلمسندن بحث اولنه‌رق استمداد ايديليوردى. سلطان بايزيد اندلس مسلمانلرينه صورت

جديه‌ده معاونت ايده‌ميوب يالكز اسپانيا سـواحلنى اورمق ايچون كمال رئيسك قوماندا‌سى آلتنده بر دونتما كوندردى .

۸۹۷ده بو دولت قرال فرديناندو زوجه‌سى ايزابلك غرناطه‌يى استيلالرى اوزرينه منقرض اولدى. بالآخره جزائر بكلربكلكى تأسس ايتديكى زمان اندلس مسلمانلرينه آفريقايه نقل ايدلمك كبى معاونتلر ايفا اولنه‌بيلدى .

آقينلر

سلطان بايزيد ثانينك بالخاصه اواخر سـلطنتنه طوغرى روم ايلى احوالى و اوروپا ايله مناسـباتمز پك قاريشيق بر حاله كلمشدر . رجال دولت آره‌سنده هرسك زاده احمد پاشادن ماعدا احوال عالمه واقف وزرا وامرا قالمامشدى. دولتلر ايله مذاكره جريان ايدركن، طرفين آره‌سنده حال صلح موجود ايكن سرحد بكلرى آقينلر اجراسندن كرى طورمازلردى. بو آقينلرك اكثرى‌ده مغلوبيت وفلاكت ايله نتيجه‌لنيردى .

مصر ايله مصـالحه عقد ايدلديكى صره‌ده (قارنيوله)يه تجاوز ايدن بوسنه بكلرى عسـكرلريله برلكده محو اولمشـلردى . ۸۹۷ سنه‌سنده (آوستريا)، (قارنيوله) ، (قارينتيا) قطعه‌لرينه هجوم ايدن و اون بش بيك اسير ايله عودت ايلين ميخال اوغلى على پاشـا قوماندا‌سنده‌كى آقينجيلر ايمپراطور ماقسيمليانك سردارلرندن (رودولف هه‌وه‌نه‌وللر) ك ناكهانى هجومنه معروض قاله‌رق اون بيك شهيد ، يدى بيك اسير ويرديلر . على پاشـا دشمن طرفندن ميدان حربده قورشـونه ديزلدى . ينه او سـنه ظرفنده خادم على پاشا قوماندا‌سنده (اردل)ه تجاوز ايدن آقينجيلر مجارلره مغلوب اوله‌رق اون بيك تلفات ويرديلر . ۸۹۸ سنه‌سنده يعقوب پاشـا هر آقيندن زياده ايلرى‌يه كيتديكى كبى پك چوق اسرا ومال غنيمت ايله عودت ايتدى، عودتنده مجار وآوستريا اردوسنى پريشان ايلدى .

بالطبع ممالك متجاوره امراسى دخى مقابله‌دن كرى طورميورلردى.
يعقوب‌پاشانك آقينلرينه‌مقابل مجارستان واسقلاوونيا رؤساسى سمندره‌دن
حدودى تجاوزايله مملكتى ياقديلر، ييقديلر، حسابسز اسير ومال آلديلر.
تخريب ممالكدن بشقه بر شيئه خدمت ايتمين بو آقينلرك منعى لازم
ايكن حكومت بر شى ياپميوردى. يالكز آلپ اتكلرينه، مجارستان
اووه‌لرينه قدر كيدن بوسنه سرحد بكلرينك مغلوبيتلرى و دشمن
رؤساسنك بزم طرفه آقينلر اجراسى اوزرينه پادشاه مجار قرالنه بر
سفير كوندره‌رك اوچ سنه مدتله متاركه عقد اولندى [٩٠٠].
بغدانده (استفان)كـ يرينه كچن (بغدانوويووده)نك دعوت وتشويقيله
٩٠٢ سنه‌سنده سلستره بكلر بكيسى مالقوچ زاده بالى بك طرفدن لهستان
حدودينه قدر اجرا ايديلن آقينلر غايت بيوك بر مقياسده ايدى. سرحد
بكلرى (ياروسلاو) شهرينه قدر كيده‌رك لهستانى يغما ايتديلر. ٩٠٤
سنه‌سنده بوسنه بكلربكيسى اسكندر پاشاممالك غربيه‌يه اك مشهور آقينلردن
برينى اجرا ايتدى، شمالى ايتاليايه قدر كيتدى.

روسيه ايله مناسبات

روسيه‌ايله ايلك مخابرات سياسيه‌مز دخى بودورده باشلا-
مشدر. صربستان وبلغارستان اسلاولرى زيرادارۀ عثمانيه‌يه
كچدكلرى صره‌ده روسيه تاتارلرك تحت تحكمندن يواش يواش قورتيليوردى.
اون اوچنجى عصر ميلاديده تاتارلره مغلوب اولان (موسقووه) حكومتى
بر عصر قدر حال تابعيتده يشادى. نهايت ايلك دفعه اوله‌رق (ديمترى
ايوانوويچ) آلتون اردو حكومتنه قارشى قيام ايتدى. (قوليقووو
Koulikovo) مظفريتنى قزاندى؛ (دونسقوى Donskoï) عنوانى آلدى.
هر نه قدر تاتار حكومتى دها بر عصر دوام ايتدى ايسه‌ده روسلر
كنديلرينى (ديمترى) زماننده اعتباراً تاتارلردن قورتولمش عد ايدرلر.

اون بشنجی عصر میلادیده اوچنجی (ایوان) لادوغا کوله وبحرابیضه قدر توسیع حدودایتدی. تاتار حکومتنه ویرکی ویرمکدن امتناع ایدی. نهایت (سرای) روسلر طرفندن تخریب ایدلدی .

صوك بیزانس ایمپراطورینك برادری (موره) دەسپوتی سلطان محمد ثانی زماننده قیزی (صوفی پالئولوغ) ایله برلکده (روما)یه قاچمشـدی . پاپا دردنجی (سیکست) ایله عن اصل روم اولان قاردینال (بساریون) خرستیانلق عالمنك اسلاملردن انتقامنی آلمق ایچون بو قیزی (موسقووه) چارینه تزویج ایتمکی دوشوندیلر. او زمان اورتودوقس وقتولیك مذهبلری اختلافی برقاچ سنه ایچون زائل اولمشدی. ازدواج ١٤٧٢ سنهٔ میلادیه سنده اجرا ایدلدی . (صوفی پالئولوغ) رومادن آلمانیا طریقیله (موسقووه) یه کوندرلدی . اوچنجی (ایوان) پالئولوغ خانداننك آرمه‌سی اولان ایکی باشلی قرتالی کندی آرمه‌سی اولمق اوزره قبول وبوآندن اعتباراً بیزانس ایمپراطورلرینك انتقامنی آلمق فکرینه دوشدی .

ایشته ٨٩٧ سنه‌سـنده روسیه چاری اوچنجی (ژان) دولت عثمانیه‌نك تزاید شـوکت وقوتنی نظر دقته آله‌رق طوغریدن طوغری‌یه مناسباته کیریشمك آرزوسنده بولندی. سلطان بایزیدك دخی عینی آرزوده اولدیغنی استخبار ایتمسی اوزرینه قریم خانی منکلی کرای واسطه‌سیله پادشـاهك فکرینی استمزاج ایتدی .

سلطان بایزید قریم خاننه « اکر موسقووه قرالی سنك قرداشـك ایسه بنم‌ده قرداشمدر . » جوابنی ویردی .

برمدت صکره آزاق وکفه‌ده بولنان روسیه تجاری امرای محلیه‌نك معاملاتندن دلکیر اوله‌رق ترك تجارت ایتدیلر. کفه متصرفی بونی پادشاهه بیلدیردیکی صره‌ده منکلی کرایك دسـیسه‌سی اولدیغنی اشـعار ایلدی .

روسیه چاری دوستی اولان قریم خانی تبرئه ایچون پادشاهه بر مکتوب
کوندرمش وبو مکتوبده هر نه قدر بربرلرینه سفیر کوندره‌رك رسم
تبریکی ایفا ایتمه‌مشلر ایسه‌ده روسیه تجارینك ممالك عثمانیه‌ده طرفینه نافع
معاملات تجاریه‌ده بولندقلرینی ، دولت عثمانیه مأمورلرینك تجار حقنده‌کی
ازعاجاتنك شمدی‌یه قدر سکوت ایله کچیشدیرلدیکنی ، فقط آزاق
متصرفی بو تجاری آنغاریه ایشلرده قوللاندیغی کبی آزاق وکفه‌ده
ماللرینی یاری بها ایله صاتمغه اجبار ایدلدکلرینی ، روسیه تجارندن بری
خسته‌لندیغی زمان هپسنك ماللرینی مهرلیوب خسته وفات ایدرسه حکومتجه
ضبط وایلشیرسه نصفی رد اولندیغنی ، روسیه تجارینك وصیتنامه‌لرینه
عثمانلی حاکملرینك رعایت ایتمدکلرینی ، بو قدر حقسزلقدن طولایی
کندی تجارینی ممالك عثمانیه‌ده اخذ و اعطادن منعه مجبور اوله‌جغنی بیان
ایتدکدن صکره سلطان محمد ثانینك سفیر اعزامیله کندیسنی تبریك ایتمك
ایستدیکی حالده موفق اوله‌مدیغی روایت ایدلدیکنی وبو آرزونك پادشاه
طرفندن اجراسنه مانع بر سبب وار ایسه بیلدیرلمسنه انتظار ایلدیکنی
افاده ایلمشدر .

بوندن اوچ سنه صکره برنجی دفعه اوله‌رق روسیه‌دن (میخائیل
بله‌ست چیه‌ف) نامنده بر سفیر استانبوله کلدی . بو سفیرك وظیفه‌سی
ممالك عثمانیه‌ده روسیه تجارتنك سربستیسنی مذاکره ایتمکدی . روسیه
چاری، سفیرینه ویردیکی تعلیماتده کرك پادشاهه وکرك شهزاده‌لرینه عرض
تعظیمات اثناسنده مسکنتدن توقی ایتمسنی، ایشنی وزرا ایله دکل طوغریدن
طوغری‌یه پادشاه ایله کورمسنی ، هیچ بر سفیرك کندیسنه تقدم
ایتدیرلمه‌مسنی امر ایتمشدی . (بله‌ست چیه‌ف) تعلیماتنك اوته طرفنه
کچدی. استانبوله کلدیکی زمان غایت درشتانه ومتکبرانه معاملاتده بولندی،

كندى شرفنه وزرا طرفندن ويريلن ضيافته اجابت ايتمدى ، ويريلن البسهٔ فاخره‌يى واقامتى مصرفى اوله‌رق تكليف اولنان اون بيك دينارى قبول ايتمدى . پادشاه قريم خاننه يازديغى تحريراتده روسيه چارى قبا بر ايلچى كوندرديكى جهتله عودتنده كنديسنه هيچ كيمسه‌نك رفاقت ايتميه‌جكنى بيلديردى . مع مافيه چاره يازيلان جوابنامه‌ده سفيردن شكايت اولنميه‌رق روسيه تجارى حقنده طلب اولنان مساعداته موافقت ايدلدى [٩٠٤].

وندیك سفرى

وندیك حكومتى ايله وقتيله متاركه تجديد ايدلمش ايكن بو حكومتك دشمنلرى ، يعنى ناپولى، فلورانسه، ميلان حكومتلرى دولت عثمانيه‌يى وندیك عليهنه محاربه‌يه تشويق ايديورلردى. وندیك حكومتى كندى عليهنده‌كى تشبثاتى عقيم براقمق ايچون استانبوله برسفير كوندردى . بو سفير (زانطه) آطه‌سنك ويركوسنى كتيرديكى كبى منازع فيه اولان مسائلك [كه بوسنه جهتنده وموره‌ده بر قاچ قلعه‌يه متعلق ايدى] كافه‌سنى حله مأمورايدى. ايمپراطور (ماقسيمليان) و(پاپا)نك انضمام موافقتلريله ناپولى ، فلورانسه ، ميلان حكومتلرينك بزى وندیك عليهنه تشويق ايتملرى هر حالده دولت عثمانيه‌يه خدمت ايچون اولمديغى آشكار ايكن رجال حكومت بوراسنى نظر دقته آلمديلر ؛ وندیك سفيرينه مبهم جوابلر ويرديلر ؛ ديكر طرفدن مذا كراته دوام ايتديلر . سفير دخى كليبولى ترسانه‌سنده‌كى حاضرلقلرى كوردكدن وكمال رئيسك ياقينده دونما ايله دكزه چيقه‌جغنى آكلادقدن صكره ٩٠٤ سنه‌سنده مملكتنه عودت ايتدى .

نهايت وندیكه اعلان حرب ايدلدى . اردوى همايون استانبولدن ادرنه‌يه حركت ايتدى . روم ايلى بكلر بكيسى قوجه مصطفى پاشا موره‌يه كيتدى ؛ ليپانت [اينه بختى] قلعه‌سى اوكنده توقف ايتدى . قپودان دريا

داود پاشا دخى معيتنده كمال وبوراق رئيسلر بولنديغى حالده دونما ايله كليبوليدن چيقدى. دونما اينه بختى كورفزينه كيره‌جك، قلعه‌يى دكزدن محاصره ايده‌جكدى. فقط مخالفت هوادن طولايى اوچ آى قدر (مودون) آچيقلرنده قالدى، كورفزه كيره‌مدى، قلعه دخى ضبط اولنه‌مدى.

هوالرك كسب سكونت ايتمسنى متعاقب دونما حركت ايدنجه قارشيسنه (غريمانى) و (لوره‌دانو) اسمنده‌كى اميراللرك قومانداسى آلتنده بولنان ١٧٠ پارچه سفينه‌دن مركب بر ونديك دونماسى چيقدى. ايلك محاربه‌ده بوراق رئيس بيوك بر قهرمانلق كوستردى. راكب اولديغى كمينك مغلوب اوله‌جغنى آكلاينجه ايكى طرفدن يناشان ايكى دشمن سفينه‌سيله برابر كندى كميسنه آتش ويردى. كميلر طائفه‌لريله برابر ياندى. بوراق رئيس ايله (لوره‌دانو) دخى تلف اولدى. نهايت عثمانلى دونماسى غلبه ايدرك اينه بختى كورفزينه كيردى.

قورفويه رجعت ايتمش اولان (غريمانى) يكرمى فرانسز وايكى ردوس كميسيله دونماسنى تقويه ايتدكدن صكره اينه بختى كورفزينه كلدى ايسه‌ده دونمامزه هجومه جسارت ايده‌مدى، چكيلوب كيتدى. بونك اوزرينه اينه بختى قلعه‌سى تسليم اولدى.

بو صره‌ده موره‌يه كلن سلطان بايزيد كورفزك مدخلنى قپاتمق ايچون ايكى قلعه ياپلمسنى، پروزه‌ده كميلر انشاسنى امر ايتدكدن صكره استانبوله عودت ايلدى.

١٠ تسى سنه عثمانليلر دكزده بعض موفقيتسزلكلره دوچار اولديلر. پروزه‌ده ،نسا ايديلن كميلر بر كيجه دشمن طرفندن احراق ايدلدى؛ كورفز آغزنده‌كى (راكيه) قلعه‌سى ضبط اولندى؛ (بيزانى)نك قومانداسى

آلتنده‌کی وندیك دونماسی (غونزالو Gonzalve) ك اداره‌سنده بولنان اسپانیا دونماسیله برلشه‌رك کفالونیا آطه‌سنی استرداد ایلدی .

فقط پادشاهك قوماندا ایتدیکی اردو قره‌ده نائل مظفریت اولدی . وندیکك موره‌مستملکاتنده الك‌مهم قلعه‌سی‌اولان (مودون) ایله (قورونه) قلعه‌لری، (ناوارین) کورفزنده بعض لیمانلر ضبط ایدلدی .

وندیکه دولت عثمانیه‌یه قارشی عصیان ایتمش عاصی بر امارت نظریله باقیلیوردی . سالف‌الذکر قلعه‌لرك فتحنی مبشر یازیلان نامه‌لر مجارستان، اسپانیا ، فرانسه قراللرینه، پاپایه ، جنویز، میلان دوقه‌لرینه کوندرلدی . حال بوکه فرانسه واسپانیا بایراغی آلتنده‌کی دونمالر وندیکلیلرله برلکده بزه قارشی محاربه ایدییورلردی . پاپا دخی وندیکك مراجعتی اوزرینه عمومی بر اهل صلیب ترتیبنه چالیشیوردی .

عثمانلیلرك قره‌ده‌کی موفقیتلری اوزرینه پاپا، فرانسه، اسپانیا، آلمانیا، آوستریا ، لهستان ، مجارستان ایله ایتالیاده‌کی کوچوك جمهوریتلر عثمانلیلر علیهنه اتفاق ایتدیلر . او زمان پاپالق مقامنده ایکنجی (ژول) ، فرانسه تختنده اون ایکنجی (لوئی) بولنمقده ایدی . ایشك اهمیتی درکارایدی. فقط رجال حکومت بونی تقدیر ایده‌میورلردی . حتی صدر اعظم بویله مهم بر زمانده آناطولی‌یه کوندرلمشدی .

وندیك آمیرالی (پیزارو) بردن بره (ناوارین) کورفزینه کیره‌رك اوراده بولنان اون ایکی کمیدن برینی احراق ، دیکرلرینی ضبط ایتدی . فقط کمال‌رئیس ایله وقوعه کلن دیکر برمحاربه‌ده مغلوب اولدی [٩٠٦].

وندیك واسپانیا دونمالری آناطولی ساحلنی تخریبه باشلادیلر . پاپا ایله ردوس شوالیه‌لرینك دونمالری آطه‌لره تعرض ایتدیلر . فرانسه فیلوسی مدللی‌یی استیلایه تشبث ایلدی . آلمانیا ، آوستریا ، مجارستان

رؤساسى ممالك عثمانيه‌يه آقين ايديپورلر ، ويديندن بالقانلره قدر اولان
مسافه‌يى تخريب ايليورلردى. ايرانده ظهورايدن شاه اسماعيل حدودمزه
تجاوزه باشلامش ، قره‌مانده صدر اعظمك آناطولى‌يه عزيمتنى انتاج
ايدن بر قاريشيقلق ظهور ايتمشدى .

غلطه جهتنده بيوك بر يانغين اولدى؛ بو يانغينده اشتعال ايدن جبخانه
صدر اعظمك ، بر چوق امرانك ، يوزلرجه كيمسه‌لرك تلف اولمسنه
سببيت ويردى ؛ ديكر طرفدن دولتجه كوريلن لزوم اوزرينه اهالى
اوزرينه فوق‌العاده ويركولر طرح اولندى . الحاصل احوال داخليه
و خارجيه شكاياتى موجب اوليور ، خلقه سوء تأثير ايديپوردى .

خادم على پاشانك مدللى‌يى قورتارمغه مأمور اولمسى اوزرينه فرانسز
دونماسى دكزه آچيلدى ؛ ظهورايدن بر فورطنه‌ده غرق اولدى [٩٠٧].

ايكى سنه صكره پاپا ، فرانسه ، ونديك دونمالرى آرناوودلق ساحلنده
(آيا ماورا) آطه‌سنى ضبط ايتدكدن صكره آطه‌لر دكزينه كلديلر ،
ساحللرمزى يغما ايتديلر. عثمانلى دونماسى غلبه ايده‌جك بر حالده دكلدى.
دولت عثمانيه محاربه‌دن ممنون دكلدى . ونديك حكومتى‌ده متفقلرينه
كووه‌نه‌مديكندن صلح تكليف ايتدى . اوصره‌ده دراج اشغال ايدلدى ،
بوسنه حدودنده بر قاچ قلعه ضبط اولندى ، بوسنه بكلرى موفقيتله
آقينلر ياپديلر .

عقد اولنان مصالحه موجبنجه موره‌ده ، آرناوودلقده ، بوسنه‌ده ضبط
ايديلن قلعه‌لر بزده قالدى. كفالونيا آطه‌سى ونديكه ترك ، آياماورا استرداد
ايدلدى [٩٠٨] .

بعده مجارستان قرالى (لاديسلاس) ايله برمعاهده نامه عقد ايدلدى.
بو معاهده نامه او زمان رجال حكومتك احوال عالمدن نه قدر بيخبر

اولدقلرینه‌دلالت ایدر. چونکه مجارستان‌قرالی انکلتره، فرانسه و آلمانیایه قدر بتون اوروپانك حکمداری ایمش کبی حرکت ایدلدیکی کبی ممتاز بر ایالت عثمانیه اولان افلاق وبغدان امارتلرینك عینی زمانده مجارستانی دخی طانیملرینه وویرکو ویرملرینه مساعده اولنمشدی.

دولت صفویه ایرانده اجرای حکومت ایدن اوزون حسن وفات ایتدکدن صکره آق قیونلی دولتی‌ده پایدار اوله‌مدی. اوزون حسنك سکز اوغلی ایله سکز حفیدی بربریله اوغراشه‌رق هر بری بر صورتله تلف اولدیغی صره‌ده آذربیجان وشیروان حدودنده دولت صفویه تأسس ایتدی.

صفویلر اساساً ترك اولوب ایراندن زیاده شیروانه منسوب ایدیلر. فقط شیعی‌المذهب بر شیخ عائله‌سی ایدیلر، قادین طرفندن آق قیونلی خانداننه قرابتلری واردر. حدود شرقیه‌ده سنی اولان شروان‌شاهلرینی اورته‌دن قالدیران بر دولت شیعه‌نك تشکلی دولت عثمانیه منافعنه موافق دکلدی. باخصوص آناطولیده شیعیلر چوغالمش، دولتك باشنده برغائله حکمنی آلمشدی. مع‌مافیه حکومت عثمانیه بوبابده هیچ برتشبثده بولنمدی. شاه اسماعیل صفوی کسب قوت ایتدکدن صکره دولت عثمانیه‌نك محمیسی اولان ذوالقدریه حاکمی علاءالدوله‌یی تأدیب ایتمك بهانه‌سیله حدودی تجاوز ایتدیکی زمان دولت عثمانیه احتیاطاً آنقره‌یه بر مفرزه کوندرمکله اکتفا ایلمشدی.

تپه‌لری قیزیل بیاض صارق صاردقلری ایچون « قیزیل باش » نامیله معروف اولان صفویلرك آناطولیده پك چوق طرفدارلری واردی. قره بییق اوغلی اسمنده بر شخص « شاه قولی » نامنی آله‌رق شیعیلردن متشکل چته‌لره قوماندا ایدییوردی. بین‌الخلق «شیطان قولی» دنیلن بو

آدمك چته‌لری شهزاده قورقود سلطانی صویمشلر، آناطولی بکلربکیسی قره کوز پاشانك عسکرینی پریشان ایتمشلردی . هرسك احمد پاشادن صکره صدر اعظم اولان خادم علی پاشا بونلرله وقوعه کلن مصادمه‌ده تلف اولدی؛ آنجق محاربه‌ده شیطان قولی‌ده تلف اولدیغندن طرفدارلری ایرانه فرار ایتدیلر .

غایت خونریز، غدار وظالم اولان شاه اسماعیل قافقاسیه‌دن بصره کورفزینه قدر، شروان ، کورجستان ، ارمنستان ، آذربیجان ، کوردستان ، عراق عرب وعجم قطعه‌لرندن مرکب بر بیوك حکومت تأسیسنه موفق اولدی .

شهزاده‌لرك احوالی سلطان بایزیدك شهنشاه، قورقود، احمد، سلیم اسمنده‌کی شهزاده‌لری قره‌مان، تکه، آماسیه، طربزون ولایتلرینه مأمور ایدیلر . تبدل سلطنت وقوعنده پادشاهك برادرلری و اقرباسی حقنده دیلدیکی کبی معامله ایتمسی اصولی قانون شکلنه کیرمش اولدیغندن سلطان بایزیدك سنی ایلریلدکجه شهزاده‌لر دوچار اندیشه اولیورلردی .

امور خارجیه و داخلیه ایی کیتمیوردی . پادشاهك حال انزواده یشامسی حکمدارلرینی دائما حال فعالیتده کورمکه آلیشمش اولان عثمانلیلرك شکایاتنی موجب اولیوردی . آناطولی اختلاللری ، بربرینی تعقیب ایدن فلاکتلر خلقده‌کی خشنودسزلغی آرتیرمقده ایدی .

۹۱۵ سنه‌سنده استانبول ایله بلادساٸره‌ده امثالی کورلمه‌مش درجه‌ده شدتلی زلزله‌لر وقوعه کلدی . استانبول سورینك برچوق یری ییقلدی، بیکلرجه کیمسه‌لر منهدم اولان ابنیه‌نك انقاضی آلتنده قالدی . چوروم شهرینك ایکی ثلثی یره باتدی؛ کلیبولی استحکاماتی منهدم، دیمتوقه خراب اولدی . زلزله قرق بش کون دوام ایتدی .

خلق بوزلزله‌یی بیوکلرك سفاهت‌ورزالتی سدیله غضب الٓهی‌یه‌عطف ایدییوردی. اسباب شکایت اکسیك دکلدی. اولجه‌یکیچریلرك‌میخانه‌لرده سرخوش اولدقدن صکره سوقاقلرده غوغا، محلاتی یغما ایتدکلرینی نظر دقته آلان سلطان بایزید بتون میخانه‌لری قپاتدیغی حالده بیوکلر طرفندن تشویق‌ایدیلن یکیچریلر جبراً آچدیرمشلردی. وزرا وکبرانك تخصیصات رسمیه‌لرندن بشقه اموال غنائمدن حصه، هدایا کبی منبع وارداتلری بولندیغندن ثروت وسفاهته طالمشلردی.

ایشته، اهالی رجال حکومتدن اصلا ممنون دکل ایکن سلطان بایزید زلزله‌نك دوامندن طولایی ادرنه‌یه کیتدی؛ فقط اورایه واصل اولنجه متعدد زلزله‌لر، مدهش بر طغیان میاه وقوعه کلدی.

پادشاه تخریباتی تعمیر ایچون هر خانه‌دن ایکیشر آقچه ویرکو، هر یکرمی خانه‌دن بر آدم اولمق اوزره عمله مکلفه آلنمسنه قرار ویردی. کرك بو تدبیر وکرك شهزاده‌لرك اداره‌لری آلتنده‌کی سنجاقلر اهالیسنك ویرکولردن مستثنا طوتلمسی خلقك خشنودسزلغنی آرتیردی.

مع‌مافیه سلطان بایزید جداً شایان حیرت درجه‌ده بر همت و غیرت ایله زلزله‌دن خراب اولان مبانی‌یی تعمیر وتجدیده موفق اولدی.

بین‌الخلق موجود اولان خشنودسزلق شهزاده‌لره دخی سرایت ایتمشدی. صدر اعظم خادم علی پاشا شهزاده احمد سلطانك وارث سلطنت اولمسنه طرفدار ایدی. شعر وادبیاته، ذوق وسفاهته میال‌اولان شهنشاه وقورقود سلطانلرسلطنته لایق کورلمیورلردی. احمد سلطان مدبر، سلیم سلطان جسور برر شهزاده اولدقلرندن بونلر پادشاهلغك اهلی عد ایدیلیورلردی.

قورقود سلطانك مأمور اولدیغی صاروخان قطعه‌سنده مقام صدارته

مخصـوص خاص عائداتی واردی . صدر اعظملر بو عائداتی ایسته‌میوب شهزاده‌یه براقیرلردی. خادم علی پاشا عائداتنی ایستدی. قورقود سلطانك استانبوله شـکایتی مثمر اولمدی . بونك اوزرینه شهزاده حجه کیتمك بهانه‌سیله مصره کیتدی. مقصدی سلطنتده‌کی حقنی تصدیق ایتدیرمك ایدی.

مصر سلطانی شهزاده‌یه حرمت ایتمکله برابر حجازه کیتمسنه مساعده ایتمدی . قورقود سلطان دخی بر مدت صکره نادم اوله‌رق و شـمدیلك وراثت سـلطنت حقنده‌کی تأمینات ایله اکتفا ایدرك آناطولی‌یه عودت ایلدی . دکزده ردوس شـوالیه‌لری طرفندن دوچار تعرض اولدی .

او صره‌ده شهنشاه سـلطان وفات ایتدیکندن قورقود اکبر اولاد مقامنه کچدی. علما وشعراء علم وفضیلتنه مفتون اولان کیمسه‌لر قورقودك جلوسنه پك طبیعی بر نظرله باقیورلردی. فقط احمد وسلیم سلطانلر حکم ونفوذك یکیچریلر النده اولدیغنی بیلدکلری ایچون آکا کوره تدبیر اتخاذ ایدییورلردی .

سلیم سلطانك اوغلی اون آلتی یاشنده سلیمان چلبی بولی سنجاغنه تعیین ایدلدی . آماسیه‌ده بولنان احمد سلطان استانبول ایله کندی آره‌سنه رقیبی سلیم سـلطانك اوغلنك یرلشدیرلمسندن تلاش ایتدی . شکایتی اوزرینه سلیمان چلبی کفه سنجاغنه کوندرلدی .

شاه اسماعیل حدودی تجـاوز ایتدیکی زمان بونکله محاربه ایدن ، ارزنجانی اعادةً فتح ایلین ، آناطولیده‌کی اشقیا چته‌لرینی تأدیب وتنکیله موفق اولان سلیم سـلطان بعض وزرا ایله یکیچریلرك کندیسـنه مائل اولدقلرینی بیلدیکندن محل اقامتی اولان طربزوندن کفه‌یه کیتدی .

احمد سلطانك طرفداری اولان وزرا سلیم سلطانك کفه‌یه کیتمسندن تلاش ایتدیلر . سلطان بایزید همان طربزونه عودتنی اوغلنه امر ایلدی .

فقط سليم سلطان عودت ايتمدكدن بشقه يكرمى آلتى سنه‌دن برى كورمديكى پدرينك النى اوپمك ايچون استانبوله كلمسنه مساعده ايستدى . موافق بر جواب آله‌مدى . بالعكس اركان دولتك پادشاهه احمد سلطان نامنه ترك سلطنت ايتديرمك ايستدكلرينى ، فقط يكيچرى آغاسنه يازديغى بر تحريراتده استعمال ايلديكى لساندن طولايى احمد سلطانه كوجنمش اولان يكيچريلرك كنديسنه طرفدار اولدقلرينى خبر آلدى . پدرى ، احمد سلطانه ترك سلطنت ايتمك ايسترسه مانع اولمق ، ارتحال ايدر ايسه تخت سلطنتى اله‌كچيرمك فكريله ايكنجى دفعه استانبوله مراجعت ايتدى . روم ايلده بر سنجاق ويرلمسنى طلب ايلدى . جوابى بكله‌مدن اون بيك كشيلك بر قوت ايله يوله چيقدى . اجرا ايديلن نصايحى ديكله‌ميه‌رك استانبوله كلمكه باشلادى .

وكلا سليم سلطانك تأديبى فكرنده ايديلر . بونلرك اصراريله سلطان بايزيد روم ايلى بكلر بكيسى حسن پاشايى اون بش بيك عسكرله مقابله‌يه كوندردى . حسن پاشا ادرنه خارجنده سليم سلطانه تصادف ايتدى . فقط محاربه‌دن احترازاً كرى‌يه چكيلدى . بو وقعه وكلانك شكاياتنى ، اهالى وعسكرك سليم سلطانى آلقيشلاملرينى موجب اولدى .

نهايت وكلانك اصرارى اوزرينه سلطان بايزيد بالذات يوله‌چيقدى . پادشاه غايت متأثر ايدى . سليم سلطانك مطالبنى قبول ايتدى ، يعنى سمندره‌يه ويدين وآلاجه حصار سنجاقلرينى علاوه ايدرك اوغلنه ويردى . يالكز ملاقاته راضى اولمدى .

سليم سلطان محل مأموريتنه كيتمدى ؛ ادرنه‌يه ياقين بولنمق ايچون زغره جوارنده قالدى . پادشاه استانبوله عودت ايتدى [٩١٧] .

سلطان سلیمك جلوسی

شهزاده‌لرك بو حركتلری سلامت دولت نقطهٔ نظرندن غایت مخاطره‌لی ایدی . قورقود سلطان حقوقنی محافظه ایچون محل اقامتی اولان آنطالیه‌دن حركت ایده‌رك مغنیسایه طوغری كلدی . یولده شیطان قولی چته‌لری طرفندن صویولدی . صدراعظم خادم علی پاشا اشقیانی تأدیب بهانه‌سیله آناطولی‌یه كچدی . علی پاشانك مقصد اصلیسی شهزاده احمد سلطان ایله كوروشه‌رك سلطنتی اوكا تأمین ایتمكدی .

شاه قولی طاقمی ایله وقوعه كلن محاربه‌ده احمد سلطانك سوء تدبیری ایله عثمانلیلر مغلوب اولدی . بونلری تعقیبه كیدن صدراعظم دخی تلف اولدی . بو وقعه احمد سلطانك شهرتنه نقیصه كتیردی . قورقود سلطان ایسه نسلاً عقیم اولدیغندن خلق كندیسنی پادشاهلغه لایق كورمیوردی . بونی خبر آلان سلیم سلطان ادرنه‌یه كله‌رك حكومتی رسماً ضبط ایتدی . وكلا شهزاده‌نك تأدیبنده مصر ایدیلر . سلطان بایزید احمد سلطانه ترك سلطنته ، سلیم سلطانی تأدیبه قرار ویردی .

پادشاه ینه اردو ایله استانبولدن چیقدی . چورلی جوارنده اوغراش كوینده پادشاه ایله اوغلنك عسكرلری قارشی‌یه كلدیلر . وقوعه كلن محاربه‌ده شهزاده‌نك عسكری پریشان اولدی ، كندیسی آخیولی‌یه واورادن بحراً كفه‌یه قاچدی .

دیكر طرفدن احمد سلطان استانبوله یاقلاشمشدی . قرتال جوارینه كله‌رك استانبوله كیرمك ایچون آلای ترتیبی ایله مشغول ایدی . وكلا كندیسنه طرفدار ایدی . یالكز او صره‌ده خادم علی پاشانك یرینه صدراعظم اولان هرسك احمد پاشانك احمد سلطانك جلوسنه طرفدار اولمدیغی محتملدر .

احمد سلطانك مواصلتنی خبر آلان یکیچریلر عصیان ایتدیلر ؛ وکلانك قوناقلرینی ، بعض محلاتی یغما ایتدکدن صکره سرایه کیدرك خائنلرك عزل وتأدیبنی طلب ، احمد سلطانی ایسته‌میوب سلیم سلطانی ایستدکلرینی بیان ایلدیلر .

پادشاه عاصیلرك مطالبنی قبول ایتدی . وزیر ثانی مصطفی پاشا صدراعظم اولدی . احمد سلطان قورقدی ؛ آناطولی‌یی ضبط ایتدکدن صکره استانبوله عودت ایتمك فکریله کری‌یه دوندی [۹۱۷] . شهنشاه سلطانك وفاتندن صکره قره‌مان امارتنه تعیین ایدیلن اوغلی محمد چلبیدن قونیه قلعه‌سنی ضبط ایتدی .

اوصره‌ده قورقود سلطان تبدیل قیافت ایله استانبوله کله‌رك یکیچری اوجاغنه التجا ایتدی . مقصدی عسکری الده ایتمکدی . یکیچریلر قورقود سلطانه طرفدار چیقمدیلر . یالکز سلیم سلطان جلوس ایتدیکی زمان کندیسنك حیاتنه طوقونلمیه‌جغنی تأمین ایتدیلر ؛ سرایه کوتوروب حسن معامله ایدلمسنی پادشاهدن طلب ایلدیلر .

او اثناده سلیم سلطان قریمده ، قاین پدری اولان خانك یاننده ایدی . احمد سلطان قریم تاتارلرینی الده ایتمك ایچون پادشاه اولدیغی زمان قریم خانلغنك استقلالنی تصدیق ایده‌جکنی ، سواحلده‌کی اسکله‌لری‌ده ویره‌جکنی وعد ایلدی ایسه‌ده قریمده‌کی سلیم سلطان طرفدارلری بونی قبول ایتمدیلر .

پادشاه سلیم سلطانی عفو ایدرك محل مأموریتی اولان سمندره‌یه عزیمتنی امر ایتدی . سلیم سلطان اوچ بیك کشی ایله روم ایلی‌یه کلدی . بعض امرا ایله یکیچری آغاسی کندیسنی استانبوله دعوت ایتدکلرندن طوغریجه استانبوله مواصلت ایتدی . جلوس هدیه‌سندن ماعدا یومیه

اوچر آقچه ترقی وعد ایدرك یکیچریلری الده ایتمش اولان سلیم سلطان سمندره‌یه عودتی ، پادشاهك وفاتنه‌قدر شریك سلطنت اعلان اولنمسی، پاره اعطاسی کبی کندیسنه واقع اولان تکلیفلرك هیچ برینی قبول ایتمدی . یکیچری ، سپاهی ، عزب عسکری ایله بیکلرجه خلق سرایه کیده‌رك پادشاهك اختیارلغندن ، کنج وفعال برپادشاه ایستدکلرندن بحث ایتدیلر ؛ سلیم سلطانك جلوسنی ایستدیلر .

سلطان بایزید ترك سلطنته راضی اولدی . اوغلنی یانـنه قبول ایتدی . بوصورتله سلطان سلیمك جلوسی وقوعه کلدی [٨ صفر ٩١٨] .

ایرانه سفری

سلطان سلیم جلوس ایتدیکی زمان وندیك، مجارستان، مصر، روسیه سفیرلری حکومت متبوعه‌لرینك تبریکاتنی تقدیم ایچون استانبوله کلدکلری حالده ایران طرفندن بر سفیر اعزام ایدلمه‌مش اولمسی نظر دقتی جلب ایتمش وسلطان سلیم ایله شاه اسماعیل آره‌سنده حرب چیقه‌جغنی او زماندن اعتباراً هرکس آکلامشدی .

شاه اسماعیل پادشاهك جلوسندن صکره ادعای سلطنت ایتمش اولان شهزاده سلطان احمده علناً طرفدار اولمشدی . یکیشهر جوارنده وقوعه کلن محاربه‌دن ، شهزاده‌نك اسیر ومقتول دوشمسندن صکره اوغللری ایران سراینه التجا ایتمشلردی. شاه اسماعیل پادشاهك دشمنلرینی مملکتنه قبول ایتدکدن ماعدا حربه دخی حاضرلانیوردی . حتی مصر سلطانـنه برچوق هدایا ایله برهیئت سفارت کونده‌رك مصر حکومتنی عثمانلیلره قارشی حربه‌اشتراك ایتدیرمکه چالیشمش ایدی .

آق قیونلی وقره قیونلی حکومتلرینك سقوطی ایران حکمدارینك موفقیات حربیه‌سنی تتویج ایتمشدی . شاه اسماعیل هم بو حکومتلرك مملکتلرینـه ، هم‌ده شروان ، مازندرانه حاکم اولنجه عراق عرب ایله

خراسانى دخى آلمش ؛ دياربكره خانلرينك الك جسورى اولان محمد اوستاجلى‌يى ، بغداده ـ شبهه‌سزكه خلفاى عباسيه‌نك خاطره‌لريله استهزا ايچون ـ «خليفة‌الخلفا» عنوان محتشميله برخادم‌آغاسنى والى تعيين‌ايتمشدى. ديكرطرفدن تيمورك حفيد زاده‌سى حسين بيقرايه عائد و جيحونك برى طرفنده كائن ممالكى فتح ايدرك حكومتنى توسيع ايتمش اولان اوزبكلر خانى ايله‌ده حرب ايدرك بعض موفقياته نائل اولمشدى . كنديسنه اوامر كذار اولمق‌ايسته‌مين اون درت حكمدارى مغلوب ايتمش‌اولديغندن سلطان سليمه‌ده غلبه ايده‌جكنى اميد ايدييوردى .

سلطان سليم دولت صفويه‌نك عثمانليلر ايچون بيوك برتهلكه اولديغنى ووقت غائب ايتمه‌مك لازم‌كلديكنى تقدير ايتديكى جهتله ٩٢٠ سنه‌سنده ايران اوزرينه سفره قرار ويردى [*] .

پادشاه اول امرده داخل مملكتده‌كى شيعيلرى اورته‌دن قالديرمق ايستدى . آناطوليده شيعى مذهبنه منسوب اولانلرى تجسس وتحقيق ايله ثبت دفتر ايتديردى. قرق بيك نفوسه بالغ اولان شيعيلرك برقسمى قتل ، بر قسمى مؤبداً حبس ايدلدى .

صكره اردوى همايون يكى شهر اووه‌سنده طوپلاندى . مغنيساده بولنان شهزاده سليمان سلطان نيابت سلطنت ايله استانبولده قالدى . روم‌ايلى بكلر بكى حسن پاشا روم‌ايلى وآناطولى بكلر بكى خادم سنان‌پاشا

[*] سلطان سليم عقد ايتديكى فوق‌العاده بر ديوانده حرب سوزينى برقاچ دفعه سويله‌مش اولديغى‌حالده هيچ كيمسه جواب ويره‌مه‌مشدى . نهايت عبدالله اسمنده بر يكيچرى خنكارك آياقلرينه قپانه‌رق آرقداشلرينك ايران شاهنه قارشى يوريمكدن حس ايتدكارى ممنونيتى اونلرك نامنه بيان ايتدى . پادشاه يكيچرى‌يه مكافاةً سلانيك سنجاغنى توجيه ايلدى .

آناطولی اردوسنه قوماندا ایتدکلری حالده یوله چیقیلدی. اثنای راهده شاه اسمعیله حقارت آمیز بر مکتوب یازلدی [*].

اردو سیواسه واصل اولدیغی زمان بر رسم تجدید یاپیلەرق یوز قرق بیك موجودی اولدیغی آکلاشیلدی. اختیار وضعیف اولان قرق بیك کشی تفریق ایدیلەرك هم خط رجعتك، هم ده ارزاق ومهمات نقلیاتنك تأمینی ایچون قیصریه ایله سیواس آره‌سنده ترك ایدلدی.

اردو دها بدایتده پك چوق مشقته دوچار اولدی. دیاربکر والیسی وشاه اسمعیلك سرداری اولان اوستاجلی‌اوغلی محمد خان اقوام قدیمه‌نك عادتی وجهله مملکتی تخریب ایدرك چوله چویرمش، کری‌یه چکیلمش ایدی. عمراندن عاری یرلرده ذخیره واوت تدارکی پك مشکل ایدی. عثمانلی اردوسنك ذخیره‌سی دونمَا ایله طربزونه چیقارلمش؛ اورادن قاطر صرتنده کتیریلیوردی.

پادشاه شاهه ایکنجی برنامه دها کوندردی. بومکتوبله برابر شیخ عائله‌سندن اولان شاه اسمعیلك منشأنه تلمیح و استهزا ایچون خرقه، عصا، مسواك ایله قوشاقدن مرکب برشیخ لباسی‌اهدا ایتدی. ارزنجاندن کوندریلن اوچنجی برمکتوب فارسی‌اوله‌رق یازلمش‌اولان ایکی اولکیلری خلاصه وپادشاهك‌قریباً آذربایجانه واصل اوله‌جغنی وسیواس ایله قیصریه

[*] بومکتوبك خلاصهٔ مألی: «بایندیریلری پریشان ایتدکدن صکره بلاد شرقیه‌یه مسلط اولدیکز. زندیقلغی، ملحدلکله برلشدیره‌رك بوقدر فتنه‌لر چیقاردیکز. شیخین مکرمینه ستم ایتمه‌کزك و دیکر مفاسدکزك موجب قتل اولدیغنه فتوی ویرلمشدر. صفرده اوطرفه توجه ایده‌جکم. قلیجه یاپیشمازدن اول اسلام تکلیفی حکم شر [illegible] به واستغفار ایدیکز. آتلرمزك آیاقلری باصان یرلری کری ویرکز. بویله یاپمازسه‌کز تغلباً آلدیغکز مملکت عسکرمز طرفندن ضبط اولنه‌جقدر.»

آره‌سنده بر احتياط اردوسی براقلمش اولديغنی اخبار ايديیوردی . سلطان سليم عسكرينك احوال روحيه‌سی وانتظامی حقنده بعض مدايحدن صكره ديیوردی كه :

قليج دعواسن ايدنلرك سپر كبی بلالره كوكس كرمك دائما پيشه‌سی وسرورلك سوداسنده اولانلرك زخم تيغ وتبردن باكی اولماق هرنفس انديشه‌سی اولمق كركدر .

عروس ملك كس دركنار كيرد تنك
كه بوسه بر لب شمشير آبدار دهد

حذر سلامتده پرده نشينلك اختيار ايدنلره ارلك آدی خطا واولومدن قورقان كمسنه‌لره آته بينمك وقليج قوشانمق ناسزادر .

بر مدت صكره برعجم سفيری كله‌رك سلطان سليمك اوچ مكتوبنك جوابنی كتيردی وآفيون طولی بر آلتون قوطی تسليم ايتدی . شو صورتله بوايكی رقيب حكمدار بر چوق آسيا پادشاهلرينه امتثالاً بربرلرينه ـ اعتمادنامه‌لری صريح تحقيردن وهديه‌لری استهزادن عبارت ـ سفرا كوندرييورلردی . شاه اسماعيل مكتوبنده پادشاهی حربه سوق ايدن سببی بيله‌مديكنی بيان ايله صلح ومناسبات دوستانه طلب ايتدكدن صكره سلطان سليمك مكتوبنده‌كی صورت افاده‌نك برپادشاهه لايق اولمديغنی، بومكتوبك شبهه‌سز آفيون ايله سرخوش اولمش كاتبلرك اثری بولنديغنی ايچون بر قوطی ايچنده آفيون كونderديكنی، جوابی حسن قبول كورمديكی حالده عثمانليلره قارشی يورومكه حاضر اولديغنی يازييوردی .

اولجه شهزاده سلطان احمدك اوغلی مراد بكك تسليمنی طلب ايچون ايران سراينه كوندرلمش اولان سفيرمز قتل ايدلديكندن سلطان سليم بودفعه كلن ايران ايلچيسنك اعدامنی امر ايتدی .

معمافيه دشمن كورونميوردی . بسبتون تخريب ايدلمش بر مملكتده دها زياده ايلريلمك محقق بر قحطه معروض اولمق ديمكدی . يكيچريلر سويلنيورلر، عودت ايچون اصرار ايديورلردی. سلطان سليم عسكرينك حركتنی تنظيم و شاه اسماعيلك پايتختی اولان تبريزه واصل اولمق ايچون يورونه‌جك يولی قرق مرحله‌يه تقسيم ايلدی . چوجقلغندن بری سلطان سليم ايله برابر حرم همايونده بيومش اولان قره‌مان بكلر بكی همدم پاشا ـ وزرانك تشويقاتيله ـ پادشاهك بوسفرده معروض اولديغی تهلكه‌يی افاده‌يه واردونك شوايصسزچوللرده دها زياده ايلريلمه‌مسی ايچون اصراره جرأت ايتدی. هيچ برمانعه اوكنده تردد ايتمين سلطان سليم بوفكری تصويب ايلمديكندن پاشا جرأتنك جزاسنی باشيله ويردی .

سلطان سليم شاهه بر مكتوب دها كوندردی . بومكتوبده ازدياد جرأته سبب اولور ديه كوندريلن آفيونك مملكتنه كيرلديكی حالده ميدانه چيقميان، اختفا ايدن عجم‌شاهنه دها مناسب بردوا اولديغی بيان ايدلدكدن صكره دنيليوركه :

سنك ضعف قلبك ازاله‌سيچون قرق بيك مقداری ار لشكر ظفر رهبردن افراز اولنوب قيصريه ايله سيواس مابيننده اقامت امر اولنمشدر . خصمه‌مروت آنجق بوقدر اولور، بوندن‌آرتق اولماز . اكر من بعد دخی برقرار وضع سابق كنج‌زاويهٔ رعب وهراسده منزوی‌اوله‌سن، ارلك آدی سكا حرامدر . مغفر يرينه معجروزره يرينه چادر اختيار ايليوب سردارلق سوداسندن وسپهسالارلق هواسندن فراغت ايليه‌سن .

عثمانلی‌اردوسی يولنه دوام‌ايتدی. كرجستان بكی جانيكك كوندرديكی سفيرلر قبول ايدلدی . بو سفيرلرله برلكده پادشاهك اردوسی ايچون بر ذخيره كاربانی كلدی . تبريز اوزرينه تكرار يوله چيقيله‌جغی صره‌ده دشمنی هيچ كورمه‌دن تعقيبدن يورولمش اولان يكيچريلر علناً شكايت

ایدرك عودت ایتمك ایسته‌دیلر . سلطان سلیم یکیدن وقوعه کلن بواطاعتسزلك تشبثی اوزرینه یکیچریلرك اورته‌سنده جسورانه ایلریله‌یه‌رك : « بکا بویله‌می خدمت ایتمك ایسته‌یورسکز ؟ اطاعت اعتراضمی دیمکدر ؟ آره‌کزده کیم حرمنی، چوجقلرینی کورمك ایسته‌یورسه بورادن چیقسون، آیرلسون ؛ بن بورایه کری دونمك ایچون کلمدم ؛ قورقاقلر ، بنم آرقه‌مدن کلمك ایسته‌ینلردن ، بکا خدمت ایچون قلیج قوشانمش و ترکش [اوق محافظه‌سی] طاقمش اولانلردن شمدی آیرلسونلر . بن قرارمدن هیچ بر وقت کری دونمیه‌جکم.» دیدی . بوسوزلردن صکره حرکت امرینی ویرنجه هیچ بر یکیچری سنجاقدن آیرلمغه جسارت ایده‌مدی .

یورویش اثناسنده دیاربکر والیسی اوستاجلی اوغلنك خویه مواصلت ایتمش وشاه اسماعیلك ده اردوسیله تقرب ایتمکده بولنمش ولدیغی خبر آلندی . براز صکره شاه اسماعیل چالدیران صحراسنده عثمانلیلری بکله‌دیکنه دائر بر خبر کوندردی .

اردو طانه‌سازی دنیلن موقعدن کچرکن کسوف واقع اولدی. منجملر بوحادثه‌دن عثمانلیلر ایچون خیر ایله تفأل ایتدیلر . ازمنهٔ قدیمه‌دن بری ایرانیلر کونشه طاپار ودولتك مهر رسمیسنده او وقت دخی کونش بولنوردی . بوندن طولایی عثمانلیلر ایرانیلرك شرفی سلطان سلیمك نجم شعشعه‌داری اوکنده کسوف ایده‌جکنی ورافضیلکك مذهب مستقیم اوکنده زائل اوله‌جغنی تصور ایتدیلر .

نهایت ، چالدیران اووه‌سنه مواصلت ایدلدی . اوراده شاه اسماعیلك اردوکاه قوردیغی کورلدی . عسکر استراحته محتاج ایسه‌ده محاربه برایکی کون تأخیر ایدیلیرسه آناطولی عسکری ایچنده بولنان شیعی طرفدارلرینك دشمن ایله مناسبات پیداسنه وقت بوله‌جقلری دوشونیله‌رك ایرتسی کون

علی‌الصباح هجوم ایدلمسنه قرار ویرلدی . درحال هجوم رأینی بیان ایدن دفتردار پیری چلبی ایدی . بتون وزرا عسکره ۲٤ ساعت استراحت ویرمك طرفداری ایدیلر . پادشاه پیری چلبی‌یی تقدیراً : « ایشته، یگانه صاحب رأی برآدم! یازیق‌که وزیر اولمامش . » دیدی و درحال هجوم امرینی ویردی . شاه اسماعیلك سواریسی دها قوتلی ایدی . بوکا مقابل عثمانلی عسکرینك طوپلری موجود ایدی . عثمانلیلر اووه‌ده معتاد اولان نظاملری وجهله دیزلدیلر : سنان و زینل پاشالرك قومانداسنده بولنان آناطولی عسکری صاغ، روم‌ایلی بکلربکی حسن پاشانك قومانداسنده‌کی روم‌ایلی عسکری صول جناحده ایدی . عزبلر ایکی جناحه تقسیم ایدلمشلردی . یکیچریلر مرکزده بولنیوردی. اونلرك آرقه‌سنده پادشاه اخذ موقع ایتمشدی . آرابه‌لرله دوه‌لر یکیچریلرك اوکنده برسپر تشکیل ایدییوردی . طوپلر ایکی جناحك منتهالرنده عزب آلایلرینك آرقه‌سنه وضع ایدلمش و زنجیر ایله بربرینه باغلانمشدی . سلطان سلیم طوپچی عسکرینه — آنجق عزبلر صاغه و صوله کیدرك طوپلرك اوکندن چکیلدکلری زمان — آتش آچملرینی امر ایتمشدی . عثمانلی اردوسی ۱۲۰,۰۰۰ کشیدی . بونلرك آره‌سنده ۸۰,۰۰۰ سواری بولنیوردی . لکن آتلر اوت نقصانندن طولایی ضعیف ویورغون ایدی . عسکر یولده غدا اوله‌رق بوزوق بر اوندن، خام میوه‌لردن بشقه برشی بوله‌مامشلردی . او قدر محرومیتلر عسکری یورمش، انتظامی بوزمشدی . لکن عثمانلیلر دشمنی کورنجه اضطرابلرینی، یورغونلقلرینی اونوتدیلر؛ هجوم امرینی صبرسزلقله بکله‌دیلر .

ایران اردوسنك سواریلری عدداً عثمانلی سواریسنه معادل ایدی . بوندن بشقه عجم عسکری عافیت وراحتده اوله‌رق آتلری‌ده یورولمامش،

ايى بسلنمش ايدى . بالخاصه اون بيك سوارى چليك زرهلى ايدى . عسكرينك انتظامى وصداقت مجربه‌سى شاه اسماعيله بيوك اميدلر ويريورردى . قوماندانلرى آره‌سنده آت اوزرنده اختيارلامش بر چوق جنكاورلر وار ايدى . لكن ايران اردوسنك پياده‌سى پك ضعيف اولدقدن بشقه طوپلرى يوقدى .

شاه اسماعيل عسكرينى ايكى‌يه آييره‌رق بر قسمنى كندى قوماندا‌سى آلتنه آلدى ؛ ديكر قسمنى اوستاجلى اوغلنك قوماندا‌سنه ويردى . كنديسى عثمانليلرك صول، اوستاجلى اوغلى صاغ جناحى اوزرينه يوريه‌رك عزبلر صفلرينى آچدقلرى وقت يان طرفدن صارارق بوصورتله يكيچريلر اوزرينه آرقه‌دن هجوم اولنمسى قرارلشديرلمشدى . اولا، ايران سواريسى عثمانلى سواريسى اوزرينه آتيلدى . ايكى عسكر «الله» و « شاه » صدالريله بربرينه قاريشدى . شاه اسماعيل كندى سوق ايتديكى هجومده موفق اولدى . حسن پاشا ايلك هجومده دوشدى . لكن صاغ جناحده سنان پاشا اوستاجلى اوغلنك ترتيبنى بوزدى . عزبلر منتظماً وكمال سرعتله كرى چكلديلر ؛ طوپلر تام وقتنده آتشه باشلادى . برآن ايچنده ميدان حرب اجساد ايله طولدى .

محاربه عثمانليلرك غايت پارلاق مظفريتلريله ختام بولدى . طرفينك تلفاتى پك چوقدى . عثمانليلردن اون درت سنجاق بكى ، ايرانيلردن اون درت خان تلف اولنمشدى . شاه اسماعيل دخى ايكى يردن يارەلى اولديغى حالده آنجق امرادن برينك فداكارلغى [*] سايه‌سنده فرار

[*] شاه اسماعيل قولندن، آياغندن مجروحاً دوشمشدى. برعثمانلى سواريسى شاهك اوزرينه يوريدى . شاهك امراسندن طبق اونك كبى كيينمش ميرزا سلطان على : « شاه بنم » ديه سوارى‌يه طوغرى قوشدى . ميرزا على اسير ايدلديكى صره‌ده برسايس كندى جانى تهلكه‌يه قويه‌رق آتنى شاهه ويردى. شاه‌قاچدى.

ايده‌بيلمشدى . بتون اردوكاه ، شاهك خزينه‌سى ، حرملرى عثمانليلر النه كچدى . پادشاه پايتخت ايران اولان مظفرانه تبريزه داخل اولدى . اهالى‌يه حسن معامله ايدلدى . علمايه التفات واحترام اولندى .

عثمانلى اردوسى ايچون ياپيله‌جق ايش قره باغ اووه‌سنده قيشى كچيره‌رك شروان ، كرجستان وطاغستان خانلقلرينى دولت عليه‌يه ربط ايتدكدن صكره بهارده تبريزه عودت ايتمك ؛ بتون آذربيجانى ، كردستانى ، عراقى الحاق ايلمكدى . بوصورتله دولت عثمانيه‌نك شرق تشكيلاتى غايت صاغلام اساسلره استناد ايتديرلمش اولوردى .

سلطان سليمك قره باغده قيشلايوب بهارده تبريزه عودت ايتمك نيتنده بولنديغى محقق كيدر . لكن عسكر ، باخصوص راحت وسفاهتلرينى دوشونن امرا عودت ايتمك طرفدارى ايديلر . سلطان سليم تبريزده آنجق برهفته قالدقدن صكره قره‌باغه طوغرى حركت ايتدى . آراس كنارنده يكيچريلر استانبوله كيده‌جكلرينى بيان ايله ينه عصيان ايلديلر . پادشاهك اطرافنى صارديلر وپارچه پارچه اولمش لباسلرينى مزراقلر اوجنده كوستره‌رك وهايقيره‌رق عودت آرزوسنده بولندقلرينى سويله‌ديلر . بعضلرى پادشاهك چادرينى قورشونه دلمكه قدر ايلرى‌يه وارديلر . سلطان سليم پك زياده متأثر اولديغى حالده عودته روى موافقت كوستردى . وزرادن مصطفى پاشانك عاصيلره پك مائل اولديغنى بيلديكندن كنديسنى عزل ايله دفتردار پيرى چلبى‌يه وزارت رتبه‌سى ويردى . كويليلرك عسكرك اطرافنى يغما ايتمسندن شكايت ايتملرى اوزرينه دوقه‌كين زاده وزير احمد پاشا ايله صدراعظم هرسك زاده احمد پاشا عزل ايدلديلر . خادم سنان پاشا مقام صدارته كچدى . بالآخره يكيچريلرك يكى بر مناسبتسزلكلرى اوزرينه دوقه‌كين زاده اعدام اولندى .

سلطان سلیم ایرانه کیدرکن ذوالقدریه بکی علاءالدوله‌نی محاربه‌یه اشتراکه دعوت ایلدیکی حالده علاءالدوله دعوته اجابت ایتمدکدن ماعدا عثمانلیلره آثار خصومت بیله کوسترمشدی. آناطولی‌یه عودت ایدیلیرکن پادشاه قیصریه سنجاغنی ذوالقدریه امارتنك سابق بکی شهسوار اوغلی علی بکه توجیه ایتدی. بعده صدراعظم پاشا علی بك ایله برابر البستانه داخل اولدی. علاءالدوله مقتول دوشدی. ذوالقدریه امارتنه عائد اولان یرلر رتبهٔ وزارت ایله شهسوار زاده علی بکه ویرلدی.

علاءالدوله مصر سلطاننه استناداً عثمانلیلره قارشی طوره‌بیلیوردی. علی بکك پدری شهسوار بك عثمانلی طرفداری اولدیغی ایچون مصرده صلب ایدلمشدی. بو دفعه البستانك اشغالی اوزرینه مصر حکمداری قانصوغوری سلطان مصرك حقوقنه تجاوز ایدلدیکنی ادعا ایتدی. ذوالقدریه قطعه‌سنده ینه سلطان مصر نامنه خطبه اوقونمسنی تکلیف ایلدی. سلطان سلیم بوکا: «غوری آدم ایسه مصرده نامنه خطبه اوقوتمق، سکه ضرب ایتدیرمك حقنی محافظه ایتسون.» جوابنی ویردی.

پادشاه آماسیه‌ده ایکن عقد متارکه ومصالحه ایتمك، شاهك اسیر دوشمش اولان منکوحه‌سنی اطلاق ایتدیرمك اوزره شاه اسماعیل طرفندن کوندریلن هیئت سفارت اردوی همایونه کلدی. سلطان سلیم بو ایشده بیوك برخطا ایتدی، چیرکین برحرکتده بولندی. ایران سفیرلرینی حبس ایتدیردکدن صکره شاهك نکاحلی زوجه‌سنی نشانجی جعفرچلبی‌یه نکاح ایتدیردی. هرایکی حرکتی حقوق ملله، قوانین اسلامیه‌یه مغایردر.

چالدیران مظفریتی عثمانلیلرك کردستان وقفقاسیه جهتلرنده بیوك بر نفوذ صاحبی اوللرینی تأمین ایتمشدی. واقعا سلطان سلیم یکیچریلرك

عصيانلرندن طولايی آرزو ايتديكی قدر بو حواليده قالەمدی ايسەده
اذربيجان جهتلرينه مأمور ايتديكی بيقلی محمد پاشانك معيتنده قوۀ كليه
براقمشدی . دياربكر ، سعرد ، بتليس ، پالو كبی اولجه ايرانيلرك ادارەسنده
ويا تحت نفوذنده بولنان محللرك بكلری تابعيت عثمانيه يه كيرديلر ؛ بيقلی
محمد پاشانك ومشاوری مقامنده بولنان مورخ منلا ادريس بتليسينك همتلريله
كردستانك ، الجزيرەنك شمال قسملری ممالك عثمانيه صرەسنه كچدی .
عثمانليلرك عودتندن صكره تبريزه عودت ايدن شاه اسماعيل كردستانه
اهميت ويرەرك ديار بكری استرداد ايچون عسكر كوندردی ايسەده
موفق اولەمدی .

مصر سفری سلطان بايزيد زماننده مصر حكومتی ايله ظهور ايدن
آطنه مسئلەسندەكی موفقيتسزلك سوء تأثير حاصل
ايتمشدی . شيعيلری اورتەدن قالديرمق ايستين سلطان سليم رياست اسلاميه
كچمك آرزوسنده بولنديغندن خلافت وحرمينه صاحب اولان حكومت
مصريه ايله ايركج محاربه ظهوری طبيعی ايدی .

سلطان سليم مصر سلطانلرينك بندەسی اولان البستان بكی علاءالدولەنك
كلەسنی قاهرەيه كوندرمش ، بونكله محاربه ايتمك ايستديكنی ايما ايتمشدی .
فقط او زمان قاهره مركز خلافت اولديغندن فی سبيل الله جهاد ايله مشغول
اولان عثمانليلرك مصر حكومتی ايله محاربەسی بادئ تردد اولەبيليردی .
فی الحقيقه محاربەيه اساساً قرار ويرلمش اولديغی حالده صدراعظم سنان پاشا
مصر طوپراغندن كچمك اوزره دياربكره كيدييورمش كبی ٤٠,٠٠٠ كشيلك
بر اردو ايله شرق حدودينه كوندرلدی ، پادشاهكده ايران اوزرينه
كيدەجكی شايع اولدی .

دياربكره كيتمك ايچون مصر طوپراغندن كچمك ايستين صدراعظمه

مصریلر طرفندن جواب رد ویرلدکدن ماعدا ابراز خصومت دخی اولندیغی استانبولده خبر آلنمسی اوزرینه عقد ایدیلن مجلس مشورتده هرسك زاده احمد پاشا مصر سلطانلرینك تأدیبی لزومندن بحث ایتدی. زنبیللی علی افندی مصر اوزرینه سفر ایچون فتوی ویردی. نشانجی محمد چلبی خلافت اسلامیه‌نك خاندان عثمانینك حقی اولدیغنی سویلدی. بونك اوزرینه تدارکاته ابتدار اولندی. مصر سلطاننه قره‌جه پاشا دیمكله معروف احمد بك وروم ایلی قاضیعسکری زیرك زاده مولانا رکن الدیندن مرکب بر هیئت سفارت کوندرلدی.

شهزاده سلیمان سلطان نائب سلطنت صفتیله ادرنه‌ده، پیری پاشا ایله هرسك زاده احمد پاشا محافظ صفتیله استانبول وبروسه‌ده قالدقدن صکره اردوی همایون قونیه‌یه طوغری حرکت ایتدی. سفر همایونك مصر ایله ایراندن هانکیسی اوزرینه وقوعه کله‌جکی هنوز اعلان اولنمامشدی.

پادشاه طرفندن مصر سلطاننه کوندریلن ایکی سفیر اللی بیك کشیلك بر اردو ایله حلبده بولنان سلطان (قانصوغوری) طرفندن سوء معامله‌یه هدف اولدیلر، حبس ایدلدیلر؛ صکره پادشاهك حدودده تقربی صره‌سنده «صلح مذاکره‌سنی سلطان سلیم ایله شاه اسماعیل آره‌سنده یاپسونلر.» سوزیله اعاده اولندیلر. بونك اوزرینه مصر اوزرینه سفر همایون اعلان ایدلدی.

اردوی همایون مصر حدودینه کلدیکی زمان عینتاب امیری یونس بك پادشاهه عرض اطاعت ایتدی. اوصره‌ده سلطان غوری طرفندن کوندریلن هیئت سفارت اردویه واصل اولدی. بو هیئت امرای مصریه‌دن (مغولبای) ایله اون نفر زرهلی عسکردن مرکبدی. پادشاه علمادن برکیمسه‌نك ایلچی کوندرلمیوبده عسکر اعزام قلنمسنه حدتلندی، هیئت

سفارتك قتلنى امر ايتدى . بو امرك اجراسنه باشلانديغى زمان وزرادن يونس پاشا ايلچينك شرعاً تعرضندن مصون اولديغنى سويليه‌رك حياتنك باغشلانمسنى استرحام ايلدى . سلطان سليم ايلچى‌يى اولديرتمدى ؛ فقط صقاللنى تراش ايتديروب بر اويوز وطوپال مركبه اركاباً مصر سلطاننه كوندردى .

نهايت ايكى اردو حلبك شمالنده قارشى‌يه كلدى . مقام داودك بولنديغى ير اولان (مرج دابق) ده وقوعه كلن محاربه‌ده مصراردوسى پك چابوق مغلوب اولدى . چونكه مصريلرك طوپلرى اولمديغى كبى ايكى صنفه آيريلان عسكرلرى آره‌سنده دخى اختلاف وضديت واردى . سلطان غورى فرار ايدن عسكريله برابر چكيلدى واثناى راهده ياختيارلغى حسبيله نزول اصابتندن ، ياخود امراسندن برينك اهانتندن وفات ايتدى . اردوكاهى ، خزينه‌سى عثمانليلر النه كچدى . امراى مصريه‌دن (خيرباى) تعقيبنه مأموراولان يونس پاشايه‌تسليم‌اوله‌رق پادشاهه‌عرض‌اطاعت‌ايلدى . عثمانليلر مصراردوكاهنده ٢٠٠ قنطار كموش و ١٠٠ قنطار آلتون‌بولديلر .

بو محاربه‌دن صكره سلطان سليم حلبه كيردى . ايلك جمعه نمازنده خطبه كندى نامنه اوقوندى . خطيب سلطان سليم نامنه « صاحب‌الحرمين الشريفين » عنوانى علاوه ايتدى ؛ سلطان سليم كمال ممنونيتندن لابس اولديغى قيمتدار قفتانى خطيبه احسان ايدرك بو عنوانك « خادم‌الحرمين الشريفين » ه تحويلنى امر ايلدى . حلبك سقوطى ملاطيه ، ديوريكى ، بهسنى ، عينتاب ، قلعةالروم كبى مصر حدودنده ومملوكلر النده بولنان ديكر مواقعك عثمانليلره انتقالنى موجب اولدى .

پادشاه حلبده بر قاچ كون اقامتدن صكره حما وحمص طريقيله شامه كيتدى . قانصوغورى‌يه خلف تعيين ايتمك ايستين امراى مصريه‌عسكرلريله

مصره عودت ايلمشلردى . بناءً عليه عثمانليلر بلاحرب شامه داخل اولديلر . شام محافظى امير ناصرالدين پادشاهه دخالت ايتدى .

موسم قيش ايدى . پادشاه درت آى قدر شامده قالدى ؛ مقامات مشهوره‌يى زيارت ، اطرافدن كلن مشايخ عربانى تلطيف ايتدى ؛ مملكتك تشكيلات اداره‌سيله اشتغال ايلدى . بو اجرا آت حسن تأثيرى موجب اولدى . شامك فتحى عثمانليلر ايچون مهم بر وقعه ايدى . چونكه بو بلده‌يه صاحب اولان حكومت حرمينه دخى مالك عد اولنه‌بيلير ايدى . ذاتاً مصر حكومتنك حرمينه مالكيتى مصردن زياده شام جهتلرينه صاحب اولمسنك نتيجه‌سى ايدى . آرتق عثمانليلر ايچون حرمين يولى آچيلمشدى .

قاهره‌يه كيدن امراى مصريه (طومانباى) ى قانصوغوزينك هنوز پك كوچك اولان اوغلنه ترجيحاً سلطان انتخاب ايتديلر . سلطان سليم سوريه‌يى مصردن تفريق ايدن چولى ايلك بهارده كچمك ايچون تداركاتده بولنيوردى . صو نقلى ايچون برقاچ بيك دوه صاتون آلندى ؛ هر نفره ايكى بيك آقچه طاغيدلدى . سنان پاشا ٥,٠٠٠ كشيلك بر قوت ايله غزه طرفلرينه كوندرلدى .

سلطان سليم قاهره‌يه برهيئت سفارت كوندره‌رك دولت عثمانيه‌يه اطاعت ايدلمك ، خطبه وسكه پادشاه نامنه اولمق اوزره مصرك امراى چراكسه النده قالمسنى تكليف ايتدى . سفيرلر طومانباى طرفندن حسن قبول ايدلديلر ؛ فقط سرايدن چيقدقلرى صره‌ده امراى مصريه‌دن آلان بك طرفندن قتل اولنديلر . بونك اوزرينه محاربه قرارلشديرلدى . مصر اردوسنه باش قوماندان تعيين اولنان جانبرد غزالى ١٠,٠٠٠ كشى ايله قاهره‌دن چيقدى . غزه‌يه‌ياقين بريرده يونس پاشا كاربانسرايى جوارنده عثمانليلرك وزير اعظم سنان پاشا قوماندا سنده‌كى پيشدارلرينه راست كلدى .

شدتلی بر محاربه اولدی . کوله‌منلر مغلوباً رجعت ایتدیلر . بوموفقیتدن صکره پادشاه قدسی زیارت ایتدی . صفد ، طبریه ، نابلس ، قدس ، خلیل‌الرحمان تسلیم اولدیلر . عرب قبیله‌لری شیخلری پادشاهه عرض صداقته کلدیلر . مصره کیتمك ایچون چولدن کچمك ، عسکره لازم اولان صویی دوه‌لرله کوتورمك ، برچوق مشکلاته کوکس کرمك ایجاب ایدییوردی . بومشکلاتدن بحث ایدن وزیر حسین پاشا اعدام اولندی .

غزه‌نك ضبطندن وجوارده‌کی شهرلر دخی الده ایدلدکدن صکره اردوی همایون او صره‌ده یاغان یاغمورك بخش ایلدیکی سهولت آره‌سنده اون کونده چولدن کچدی . لکن مصر عربانی متمادیاً عثمانلی اردوسنه هجوم ایدییورلردی . کوله‌منلر بونلرك کتیره‌بیلدکلری ترك باشلرینك آغیرلغنجه آلتون ویرییورلردی . نهایت پادشاه قاهره جوارینه واصل اولدی [٩٢٢] .

طومانبای کندیسنه خائن اولان جانبرد غزالینك رأینه اتباعاً طوپلرینك قسم کلیسنی ریدانیه کویی جوارنده صاقلامشدی . جانبرد غزالی پادشاهه مقطم طاغنی طولاشمسنی توصیه ایله ریدانیه‌یه سرعتله کلدیکی حالده قوملر ایچنده‌کی طوپلردن هیچ قورقولمیه‌جغنی خبر ویردی . سلطان سلیم‌ده طاغی طولاشه‌رق ریدانیه‌یه کیتدی . وقوعه کلن محاربه‌ده کوله‌منلر صوك درجه‌ده شجاعت ومتانت کوستردیلر ، فقط عثمانلی طوپلرینه مقاومت ایده‌میه‌رك یکرمی بش بیك تلفات ویردکدن صکره کری‌یه چکیلدیلر .

طومانبای ایله امرای مصریه‌دن آلان بای وقوردبای سلطان سلیمی حیاً ویا میتاً اله کچیرمکه یمین ایتمشلردی . محاربه‌نك الك شدتلی زماننده اردونك مرکزینه طوغری هجوم ایتدیلر ، فقط پادشاه ظنیله صدراعظم سنان پاشایی اولدیردیلر .

پادشاه بو مظفريتی متعاقب قاهره‌يه كيرمدی ؛ قاهره قارشيسنده‌كی وسطانيه آطه‌سنده قاله‌رق شهره بر مقدار محافظ عسكر كوندردی . اوچ كون صكره طومانبای كيجه‌لين شهره كيره‌رك محافظلری كاملاً قتل ايتديكندن اردو قاهره‌يه كيردی . اوچ كون اوچ كيجه سوقاقلرده وقوعه كلن قانلی محاربه‌ده اللی بيكی متجاوز نفوس تلف اولدی . نهايت ، غلبه ايدن پادشاه بولاق اردوكاهنه عزيمت ايتدی . طومانبای جيزه‌يه چكيلدی . مقاومتده دوام ايتدی . حتی بردفعه اوزرينه سوق اولنان بر مفرزه‌مز مغلوب اوله‌رق عثمانليلردن آلتی بيك ، كوله‌منلردن درت بيك كشی مقتول دوشدی .

پادشاه مصرده حكمدارلغی طانمق وخطبه ايله سكه نام پادشاهی‌يه اولمق شرطلريله صلح تكليفی ايچون وزير مصطفی پاشايی بش يوز عسكرله طومانبايه كوندردی . هيئت سفارت محافظلری ايله برلكده كوله‌منلر طرفندن قتل ايدلديكندن سلطان سليم دخی بالمقابله بعض امرای مصريه‌يی اعدام ايتديردی . طومانبای مصر سفلاده ، جيزه جوارنده مقاومته چاليشدی . مصر علياده قالسه‌يدی بلكه دها اوزون مدت طيانه‌بيليردی . فقط دلتاده بر معاونت كوره‌مدی . جانبردغزالی كنديسنی تعقيب ايدييوردی . بدويلردن اومديغی ياردمی كوره‌مدی . هر طرفدن احاطه ايدلدی . نهايت خانه‌سنه التجا ايتديكی حسن مری اسمنده بر عربك اهانتيله توقيف اولندی . سلطان سليم طومانبايك طوتولديغنی ايشيدنجه : « الحمدالله ! ايشته ، شمدی مصر فتح اولندی . » ديدی . كنديسنی احترام ايله حضورينه قبول ايتدی . پادشاه طومانبايك وقار وشجاعتنه حيران قالدی . اونی استانبوله كوتورمكه قرار ويرمشدی . فقط جانبرد غزالی ايله خيربای طومانبايك ازاله‌سی ايچون بر فساد قورديلر . پادشاهك شبهه‌سنی ، وهمنی

اوياندير ديلر . قاهره‌سوقاقلرنده آره صره: « الله ينصر السلطان طومانباى ! »
نداسى ايشيدلدى . بونك اوزرينه ساطان سليم طومانبايى باب‌الزويله‌ده
صلب ايتديردى . طومانبايك نعشى حكمدارلغه لايق احترامات ايله
دفن اولندى .

پادشاه شام واليلكنه جانبرد غزالى‌بى ، مصر ايالتنه‌ده خيربايى تعيين
ايتدى . مصرك تشكيلات اداره‌سنى تنظيم ايلدى . امير مكه شريف محمد
ابوالبركت كعبه‌نك آناختارينى سلطان سليمه تقديم ايتدى . پادشاه سلطان
محمد اول زماننده برى كونديريلن صرۀ همايونى ايكى مثانه ابلاغ ، مصر
صره‌سنى ابقا ، حرمينه مرتب ارزاق ونقودى ارسال ايلدى . قاهره‌ده
بولنان خلفاى عباسيه‌دن متوكل على‌الله ثالث خلافت اسلاميه‌يى عثمانلى
پادشاهنه ترك ايتدى [٩٢٣] .

سلطان سليم وسطانيه آطه‌سنده ، مقياس نيل اوزرنده‌كى قصرده
اوطوردى . ايكى دفعه حياتى تهلكه‌يه دوچار اولدى . بركون امراى
مصريه‌دن (قانصو عادل باى) سلطان سليمى اولديرمك مقصديله قصرك
سقفندن ايچرى‌يه كيرمكه چاليشدى ، فقط موفق اوله‌ميه‌رق قاچدى . بر
كونده پادشاه نيل كنارنده قايقدن چيقاركن نهره دوشدى ؛ قايقچى
طرفندن قورتارلدى .

سلطان سليم برآرالق اسكندريه‌يه عزيمت ايدرك پيرى محمد پاشانك
كتيرديكى دونمايى زيارت ايتدى .

اوسنه نيل زراعته فائده‌بخش برصورتده طغيان ايتدى . پادشاهك
اجرا آتى ، نيلك طغيانى اهالى اوزرنده حسن تأثيرى موجب اولدى .
ياز موسمى قاهره‌ده امرار ايدلدى . پادشاه صوك بهارده نيلك منبعنه ،

سودانه طوغری کیتمك نیتنده ایدی ؛ فقط عسکر استانبوله عودت ایتمك ایستیوردی . عودته قرار ویردی .

ایلول ظرفنده حرکت ایدیله‌رك چولدن کچیلدی ، شامه عودت ایدلدی . اثنای راهده صدر اعظم یونس پاشا قتل اولندی . پادشاه صدر اعظمه خطاباً : « مصر آرقه‌مزده قالدی » دیمش ؛ اساساً مصر سفرینه مخالف اولان یونس پاشا : « اوت ؛ لکن بونجه زحمت ومشقتدن نه حاصل اولدی ؟ اردونك یاریسی محاربه‌ده ، قوملر ایچنده محو اولدی ؛ شمدی‌ده مصر حکومتنی خائنلر النده براقه‌رق کیدییورز . » جوابنی ویرمشدی . دفن اولندیغی یره الیوم « خان یونس » دنیلیر .

مسند صدارت پیری محمد پاشایه توجیه ایدلدی .

مصرك فتحی وندیك حکومتنك بحر سفید تجارتنی عثمانلیلر النده براقیوردی . بونك ایچون وندیك حکومت عثمانیه ایله هرزمانکندن زیاده خوش کچینمك لزومنی حس ایتدی ؛ قاهره‌یه (قونتارینی) و (موچه‌نیغو) اسمنده ایکی سفیر کوندره‌رك قبریسك اشغالندن طولایی مصر حکومتنه ویرمکده اولدیغی ۸,۰۰۰ دوقه‌نك پادشاهه اعطاسنی تعهد ایلدی . ذاتاً سلطان سلیم کرك قاهره‌ده ، کرك شامده بولندیغی صره‌ده حکومات متجاوره طرفندن سفیرلر کلدی . مجارستان ایله تمدید متارکه ایدلدی ؛ شاه اسماعیلك برای تبریك کوندردیکی سفیر حسن قبول اولندی . فقط شاهك طلب صلح خصوصنده‌کی نامه‌سنه التفات ایتمدی . پادشاه ینه ایرانه سفر ایتمك نیتنده ایدی . عسکرك یورغونلغی بوسفری تأخیر ایتدی .

سلطان سلیم قیش موسمنی شامده کچیردی . حسن اداره‌سیله قلوب عامه‌یی جلب ایتدی . سوریه حوالیسنده تحریر املاك معامله‌سنی اجرا ، معابد ومبانیٔ مبارکه‌یی تعمیر ، قدسی زیارت ایلدی .

ایکی آی حلبده اقامت ایدلدکدن وایکی آی‌ده یولده کچدکدن صکره استانبوله مواصلت اولندی [۹۲۴] .

سلطان سلیمک خدماتی

یاوز سلطان سلیم طقوزسنه قدر اجرای سلطنتدن صکره ٥٤ یاشنده وفات ایتدی [۹۲۶-۱٥۲۰] . موفقیات وفتوحاتی پك بیوکدر . ممالك عثمانیه‌یه برمثلی دها مملکت علاوه ایتدی : کردستان ، آذربیجان ، دیار بکر ، حلب ، شام ، مصر ، حجاز . دولت عثمانیه‌یه قازاندیردیغی اهمیت معنویه بوفتوحات مادیه‌دن دها بیوکدر. خلافت اسلامیه‌نك آل عثمانه انتقالی استانبولك فتحندن بیله مهمدر .

خاندان عثمانی اعضاسنك معارفده اك بیوکلرینه معادل وادبیاتده جمله‌سنه فائق اوله‌جق درجه‌ده تحصیل کمال ایتمش اولان سلطان سلیم اوروپا جهتنده توسیع فتوحاتی نسبةً قولای کوره‌رك بونی اخلافنه براقمش، کندیسی اك مشکل ، اك مخاطره‌لی سفرلرك اجراسنه تشبث ایتمشدی . مخاطره نه قدر بیوك ایسه آنکله اوغراشمغه پادشاهك عزم عالیجنابانه‌سی‌ده اوقدر متزاید ایدی . ایران ومصر سفرلری بوکا دلیلدر .

سلطان سلیمك بیوك بر داهی اولدیغنه شبهه یوقدر . بتون اجراآتندن آکلاشیلان غایه اسلامك قوای متفرقه‌سنی عثمانلیلر النده جمع ایتمك ایدی . دولت صفویه‌نك تهلکه‌سنی، قریمك اهمیتنی پك چابوق آکلامشدی. آز زمان ایچنده چوق ایش یاپان بو بیوك پادشاهمزك عمری مساعد اولسه‌یدی بلکه‌ده آسیای وسطایه قدر بتون اسلاملری بر اداره آلتنه طوپلامغه موفق اوله‌جغی شبهه‌سز ایدی .

سلطان سلیم زمانندهکی رجال

یاوزسلطان سلیمك درت صدر اعظمی هرسك‌زاده احمد پاشا ، خادم سنان پاشا ، یونس پاشا وپیری پاشادر . احمد پاشا دردنجی دفعه اوله‌رق سلطان سلیم زمانده صدر

اعظم اولمش ، ایران سفرندن عودت ایدیلیرکن عزل ایدلمش ، مصر سفرندن عودتده حلب جوارنده وفات ایتمشدر . یاریم عصر قدر دولته بیوك خدمتلر ابرازندن خالی قالمامشدر . چالدیران قهرمانی سنان پاشا ریدانیه محاربه‌سنده تلف اولدیغی زمان سلطان سلیم : « مصری آلدق اما یوسفی آلدیروب مصری کندمزه بیت‌الاحزان قیلدق . » سوزلریله وزیر اعظمنك ضیاعنه نه قدر تأسف ایتدیکنی کوسترمشدر .

سلطان سلیمك یونس پاشایی قتل ایتدیرمسی برتهور اثری دکلدر . یونس پاشا پادشاهك تشبثاتنه سد چکمکدن بشقه برشی دوشونمین بر وزیر ایدی . مصرك اداره‌سنه مأمور اولدیغی زمان چرکس امراسنك اموالنی مصادره ایله خزینه‌سنی طولدیرمغه و برطرفدن عربان ایچنده کندینه طرفدار پیدا ایتمکه چالیشمش وحتی مذاهب اربعه قاضیلقلرینی مزایده‌یه چیقارمشدی . مولانا ادریس بتلیسینك حضورشاهانه‌یه تقدیم ایتدیکی برفارسی قصیده‌ده بواحوالی ایما ایتمسی اوزرینه پادشاهك تحقیقاتندن یونس پاشانك سوء اداره‌سی تبین ایتمشدی . یونس پاشا مصر اداره‌سنك کندی الندن آلنمسندن طولایی دلکیراوله‌رق معارضده دوام ایتمش ونهایت قتل ایدلمشدر [*] .

پادشاهك صوك وزیراعظمی اولان پیری پاشا مدبرایدی . یاوزلك امنیتنی قازانمشدی . فقرهٔ آتیه بوكادلیلدر :

---

[*] یونس پاشانك سبب قتلنده معاصرلری بیله اختلافه دوشه‌رك حتی سلطان سلیمان زمان حکومتنده ابن کمال ایله مصاحبت ایدرکن : « پدرك حرکاتنه تعریض حدم دکل ایسه‌ده بر سوز ایچون یونس پاشایی اعدام ایتدیرمسی بکا غریب کورینور . » دینجه ملا « پادشاهم ، یونس پاشا مصر حکومتندن محروم اولدیغی ایچون خیانةً شاه اسماعیل ایله مخابره‌یه باشلامش وپدرکز هر طرفده بولنان جاسوسلر معرفتیله کیفیته وقوف حاصل ایتمشدی . مضرتنی دفع ایچون قتل ایتدیردی . » دیمشدر . ــ اوراق پریشاندن .

وقتا که استانبوله مواصلت اولندی ؛ پیری پاشا مصالحك کثرتندن شکایتله کندینه معاونت ایچون بر وزیر ثانی تعیینی ایستیه‌رك بوخدمته روم ایلی بکلر بکی مصطفی پاشا‌ایی توصیه ایتمکله : « بکا اویله مستشارك لزومی یوقدر . مادامکه ایسته‌یورسڭ ، سنك وزیرك اولسون . » جوابیله مشار الیهك وزارت ثانیه‌ده بولنمسنه مع الکراهه رضا کوستر . پاشا بو مأموریته کلیر کلمز حامیسی اولان پیری پاشایی ا تترقابه قیام ایله حضور پادشاهیده رأیلرینی تخطئه ومساویسنی تعداده جرأت ایدنجه پادشاه : « سلیم چوجقمیدرکه سن کبی احمقك سوزیله بر امین آدمی معاتب ایتسون . بیقیل حضورمدن ؛ سن بنم آدمم دکل ، پیری پاشانك وزیریسك . » یوللو متجلدانه بر تکدیر ایله سوزینی کسر. کندینی قهر ایتمکی قورمش ایکن پیری پاشانك مروتمندانه عرض ایتدیکی شفاعت سایه‌سنده عفو ایلر . ـ اوراق پریشاندن .

سلطان سلیم برادر ویکنلرینی اولدیرتمش، وزیرلری وسائرمأمورلری حقنده غدارلق کوسترمش اولمقله برابر بیطرفانه حکم ویره‌بیلمك ایچون وزرا وارکاندن بعضلرینك پادشاهك اجراآتی نتیجه‌سز براقمق ایچون انتریقه‌لر چویرمك ، حرص اقبال ایله پك مناسبتسز افعاله جرأت ایتمك کبی شیلرله اوزمان معتاد اولان جزای اعدامه کسب لیاقت ایتدکلرینی‌ده نظر دقته آلملیدر . اعدام اولنان یدی وزیردن همدم‌وحسین پاشالرایران ومصرسفرلرینه مانع اولمق ایسته‌ملرندن، دوقه‌کین احمد پاشا ایله اسکندر پاشا یکیچریلرك عصیانندن ، ایکی مصطفی پاشا ایله یونس پاشا صداقتسز-لکلرندن طولایی قتل ایتدیرلمشدر .

بوقسه سلطان سلیم وزرا ، علما ، امرا آره‌سنده‌کی ارباب اقتداری کشف ایتمش ؛ اونلره دائما حسن‌معامله ایدرك کندیلرندن بیوك خدمتلر کورمشدر . پیری پاشا، بیقلی محمد پاشا ، ادریس‌بتلیسی، کمال پاشا زاده، خواجهٔ سلطانی حلیمی ، شاعر نجاتی ، نشانی محمد پاشا ، مولانا علی جمالی . . . الخ بوذوات جمله‌سندندرلر . سلطان سلیم بو کبی ذواته دائما

التفات كوسترمشدر. مصر سفرنده خواجه‌سى حليمى، قاضيعسكرى كمال پاشازاده، طبيبى اخى چلبى، نديمى حسن جان، ادريس پادشاهك معيتنده ايديلر. ملا ادريس مصر اداره‌سنده‌كى قاريشيقلقلرى، سوء استعمالاتى پادشاهه سربستانه اخبار ايتدى. سلطان سليمك بوكبى سربستانه، فقط صميمى اقوال وحركاته نه‌يولده مقابله‌ايتديكنى فقرهٔ آتيه دخى كوسترر:

پادشاه مصرده‌ايدى. اردونك باشليجه امراسى مصرده مدت مديده اقامتدن اوصانه‌رق پادشاهى استانبوله عودت ايچون اقناعه بر چاره بولمسنى كمال پاشا زاده‌دن رجا ايتمشلردى. بركون پادشاهك بر تنزهنده آت باشى برابر كيدرلركن سلطان‌سليم عسكر آره‌سنده نه سويله‌نيلديكنى صوردى. قاضيعسكر نيل كنارنده بر نفرك روم ايلى‌يه برآن اول عودت آرزوسنى مشعر شو:

نه‌من قالدى بزم ملك عربده ❊ نيجه بر طوروروز شام وحلبده؟
جهان‌خلقى قامو عيش وطربده ❊ كل اخى كيده‌لم روم ايللرينه!

تركى‌يى چاغيرديغنى ايشيتمش اولديغنى سويلدى. آرزوى عمومينك شو صورتله ايما ايدلمسى سلطان سليمه ناخوش كلمه‌رك عزيمت حاضرلقلرى كورلمسنى امرايتدى.

برقاچ كون صكره كمال پاشا زاده پادشاه ايله ينه هم عنان اولوب كيدركن سلطان سليم كمال پاشا زاده‌نك استادى اولان منلا لطفينك نه سببه مبنى قتل اولنديغنى سؤال ايلدى. كمال پاشا زاده جواباً لطفينك آجى استهزالريله پك‌چوق دشمن پيدا ايتمش اولديغنى افاده ومرحومك‌شوخ طبيعتلى اولديغنى ولطيفه‌طريقيله سويلديكى اختراعى بعضى سوزلرى ايشيدنلر صحيح صانديغنى علاوه‌ايتدى. پادشاه‌ديدى‌كه:

— سن‌ده استادكدن بويله شيلر اوكرندكمى؟

كمال پاشا جسورانه شو جوابى ويردى:

— داعيكز نوبتمى صاودم، شمدى نوبت آرقداشم دعاجيكزكدر.

سلطان سليم:

— كچن كون سويلديكك تركى سنك اختراعكمى ايدى؟

ديه صوردى. كمال پاشا زاده سربستانه اعتراف حقيقت ايلدى، پادشاه طاريله‌جق يرده بش‌يوز دوه احسان ويردى. ــ هامر ترجمه‌سندن.

عصر سليمى فقهـلرندن نظر دقتمزى اك زياده جلب ايدن مولانا على جماليدر . مولانا على جمالى مفتيلك خدمتنى سلطان بايزيدك اواخر سلطنتنده سكز ، سلطان سليمك زمان سلطنتيله سلطان سليمانك اوائل سلطنتنده آلتى سنه مدت ايفا ايتمشـدر . فتوالرى « المختارات » عنوانى تحتنده طوپلانمشدر . پنجره‌سنده معلق بولنان بر زنبيله سوقاقده سؤال ورقه‌لرى وضع اولنديغى وجوابلرى اصحابنه ينه زنبيل ايله ايصال ايدلديكى ايچون « زنبيللى مفتى » لقبيله معروف اولان مولانا على جمالى سلطان محمد ثانى طرفندن روملره ويريلن فرمان مسئله‌سنده اولديغى كبى برچوق احوالده پادشاهى افراط وتفريطدن وقايه ايتمشدر .

بركون پادشاه خزينه خدمه‌سندن قباحتلرى ثابت اولان يوز اللى كشينك اعدامنى امر ايدر. مولانا على جمالى همان حضوره كيره‌رك : « مفتينك وظيفه‌سى سلطان اسلامك اموراخرتنى محافظه ايتمكدر. شرعاً وجوب قتللرى ثبوت بولميان يوزاللى كشينك عفوينى ايسترم. » ديدى. پادشاه : « بوايش امور حكومتندر. علمانك بوكا مداخله‌سى امور ملكيه‌نك اختلالنى موجب اولور . سياست مقتضاى رياستدر. » سوزلريله مقابله ايتدى. مفتى جواباً بومسئله پادشاهك اموراخرتندن واوكا مداخله وظيفه‌سى اقتضاسندن بولنديغنى، او آدملرى عفو ايتمزسه آخرتده اولديغى عقاب عظيم كوره‌جكنى بيان ايتمسى اوزرينه پادشاه عفو ايتدى .

مفتى كيده‌جكى زمان : « آخرته متعلق وظيفه‌يى ادا ايتدك . لكن مروته متعلق بر سوز وار . » ديه‌رك بو آدملرك وظيفه‌لرى كسيلوبده سوقاقلرده تسأل ايتديرلملرى شان سلطنته لايق اولمديغندن بحثله خدمتلرنده ابقالرينى رجا ايلدى . پادشاه بو شفاعتى ده قبول ومفتى‌يى توقيرات ايله تشييع ايتدى .

مولانا على جمالى بشقه برفرصتله دخى جسارتنك ، حسيات نجيبه‌سنك اثرينى كوستردى . ايران ايله حرير تجارتنك ممنوعيتى حقنده كى امره مخالف حركت ايتدكلرى ايچون ٤٠٠ تاجرك ماللرى مصادره وكنديلرى اعدامه محكوم ايدلمشدى . پادشاهك ادرنه‌يه عزيمتى اثناسنده مفتى امر تشييعى ايفا ايدركن بونلرك قتللرى جائز اولمديغنى سويلدى . سلطان سليم : « ثلث عالمى اصلاح ايچون ثلثانى قتل مباح دكلميدر؟ » ديه صوردى . مفتى : « خلل

عظیمی مؤدی اولدیغی وقت مباح اولور.» جوابنی ویرمسی اوزرینه سلطان سلیم :
« پادشاهك امرینه مخالفتدن بیوك خلل اولورمی؟ مملکتنده امری جاری اولمیان
پادشاهك زوال حکومتی قریبدر . » دیدی . مفتی : « بونلرك مخالفتی ثابت
دکلدر. زیرا حریرعشری آلمق اوزره مأمورلر تعیینی اذنه دلالت ایدر. »سوزلریله
مقابله ایلدی. پادشاه: «تدابیرملکیه یه قاریشمق وظیفه کز دکلدر.» جوابنی ویردیسه ده
مفتی بوکاده «امور آخرتکزدندر وبزم حق مداخله مز واردر. بو آدملری اطلاق
ایدرسه کز فبها، والا عقاب عظیم واردر. » دیه رك وسلام ویرمیه رك حدتله آیرلدی.
سلیم اول فرط حدتندن بر آن آننك دیزکینی چکدی ایسه ده انفعالنه غلبه
ایله یولنه دوام ایتدی . وقوناق محلنه وارنجه محبوسلری اطلاق وضبط ایدیلن
اشیالرینك اعاده سنی امر ایلدی. ادرنه یه دخولنده روم ایلی وآناطولی قاضیعسکرلکارینی
برلشدیروب جمالی یه توجیه ایتمك ایستدی ایسه ده مفتی عمرنده «حکمت» لفظنی سویله مه مکه
عهد ایتدیکنی بیان ایله اعتذار ایلدی. پادشاه مفتی یه بش یوز فلوری احسان
ایلدیکی کبی وظیفهٔ یومیه سنی الّی آقچه ضمیله ایکی یوزه چیقاردی. ـ هامر ترجمه سندن.

٤

سلطان سلیمان دوری

اونجی قرنده هجریده اوروپا وآسیا سلطانی سلیمان قانونی

اون آلتنجی عصر میلادی یه مصادف اونجی
قرن هجری کبی کثرت وقایع اعتباریله
کورولتیلی ، ترقیات مدنیه نقطهٔ نظرندن
مسعود دورلر پك آزدر. ولادتی اونجی قرنك ایلك سنه سنه تصادف ایدن اونجی
پادشاهمز سلطان سلیمانك زمان سلطنتی اوصاف متعدده ایله تاریخ عثمانینك اك
مهم دوره سیدر. دولت عثمانیه قدرتنك، فتوحاتنك، مدنیتنك، آثار قانونیه
ومعماریه سنك اك واسع موجودیتنی بوپادشاهه مدیوندر. عثمانلیلرك یالکز
« قانونی » عنوان متواضعانه سنی ویردکلری ، اوروپالیلرك « بیوك
Grand » و « محتشم Magnifique » عنوانلریله یاد ایتدکلری سلطان

سليمانك زمان سلطنتى بتون دنياده وقوعه كلن حادثات عظيمه‌دن طولايى قرون جديده تاريخنك الك شايان دقت صفحاتندن بريدر.

اونجى عصرك اوائلنده آمريقانك كشفى اوروپا اصول تجارت وقوانين ثروتنى تبديل ايله موازنهٔ سياسيه‌يى يواش يواش وضع وتأسيس ايتمشدر. شرقده شاه اسماعيل ، غربده (مارتن لوتر) تجددات دينيه‌يه قيام ايله حاصل اولان نتايج سياسيه و مدنيه آسياده نه‌قدر قصير ومضر اولمش ايسه اوروپاده اومرتبه‌ده نافع وثمره‌دار اوله‌رق فكر انسانى‌يه برطريق جديد آچمشدر .

فرانسه‌ده برنجى (فرانسوا) نك، انكلتره‌ده سكزنجى (هانرى)نك اجراى حكومت ، پاپا اونجى (لئون) ك علوم وصناعاتى حمايه ، «رونه سانس » حركتنه رياست ، (شارلكن) ك مذهب جديده مقاومت ، (واسيل ايوانوويچ)ك روسيه عظمت مستقبله‌سى اساسلرينى تهيه، برنجى (سكيسموند) ك قرق سنه‌لك بر سلطنت ايله لهستانك قدرتنى تأييد ، هندستانك مغول حكمدارلرينك الك مشهورى اولان (شاه اكبر) ك دولتنه بتون آسيا حكومتلرينه نمونهٔ امتثال اولمش بر اساس وضع ايلديكى زمان قدر مجمع اعاظم اولمش بر صفحهٔ تاريخيه‌يه پك آز تصادف اولنور. ايشته، صحنهٔ تاريخده سلطان سليمان بحق شهرت قازانمش اولان بو حكمدارلرك جمله‌سيله رقابت ايده‌جك برصورتده عرض وجود ايلمش؛ فاتحلك، قانونيلك، عظمت ، عدالت ، ترويج علوم ، طول عمر وسلطنت ايله تميز ايتمشدر .

بلغراد ورودوسك فتحى

سلطان سليمان جلوسى زماننده ممالك عثمانيه‌نك حال سكونده بولنمسندن، روم‌ايلى وآناطوليده شام واليسى جانبرد غزالينك عصيانندن بشقه بر وقعه تحدث ايلمه‌مسندن بالاستفاده اولا بلغرادك [٩٢٧]، صكره رودوسك [٩٢٨] فتحيله

دولت عثمانيه‌نك طونه‌دن اوته طرفه طوغری توسعنی، بتون بحر سفيدك عثمانلی دونماسی حاكميتی آلتنه كيرمسنی انتاج ايده‌جك ايكی بيوك تشبثی حسن نتيجه‌يه ايصاله موفق اولدی .

بلغراد وردوس فتوحاتی غربك قره‌ودكز يوللرينی عثمانليلره آچدی. بلغرادسايه‌سنده حدود عثمانيه صاوا نهرندن طونه و دراوه‌يه نقل‌ايدلدی. بالخاصه ردوس شواليه‌لرينك بو جزيره‌يی ترکه مجبور اولملری غرب خرستيانلق عالمنه پك زياده طوقوندی .

ونديك ايله عقد اولنان معاهده

سلطان سليمانك جلوسنی متعاقب ونديك حكومتی تجديدمعاهداته، حسن مناسباتك ادامه‌سنه مسارعت ايتدی . چونكه آطه‌لر دكزنده متعدد آطه‌لره مالك اولديغندن بونلرك محافظه‌سی حكومت عثمانيه ايله خوش كچينمسنه متوقفدی . بلغرادك فتحندن صوكره برای تبريك كوندريلن (مارقوممو) نامنده‌كی سفير برمعاهدهٔ تجاريه عقدينه موفق اولدی . بالآخره دول سائره ايله عقد اولنان معاهداته، قاپيتولاسيونلره اساس‌اولان بومعاهده‌نامه اوتوز ماده‌يی حاويدر . او زمان رجال دولت معاهده‌نك ايكی مساوی دولت آره‌سنده عقد اولنه‌بيله‌جكنی ، ونديك ايسه دولت عثمانيه‌نك حمايه‌سنده برحكومت اولديغنی سويليه‌رك عقد اولنان معاهداته معاهده نامنی ويرمزلر، «مساعدات» ديرلردی . ايشته بومساعدات تاريخ عثمانيده بالخاصه حائز اهميت اولان قاپيتولاسيونلره اساس اتخاذ ايدلمشدر .

ونديك ايله عقد ايديلن تجارت معاهده نامه‌سنك باشليجه موادی بروجه‌آتيدر : اوچ سنه‌ده بر تبديل ايدلمك اوزره دولت عثمانيه‌نزدنده بولنديريله‌جق دائمی سفرانك صورت اقامتلری ، صرف ونديكليلره عائد ميراث ومال دعوالرينك (باليوز) دنيلن بوسفير طرفندن رؤيتی ، تبعهٔ

عثمانیه ایله وندیکلیلر آره‌سنده ظهور ایدن دعوالرك ، جنحه و جنایت ایشلرینك حین رؤیتنده قاضی ومحکمه حضورنده وندیك سفارتخانه‌سی مأمورینك حاضر بولنمسی ، بورج ایچون ویا سائر صورتله هیچ بر وندیك سفیرینك حبس اولنمامسی ، وندیك تبعه‌سنك سواحل عثمانیه ایله داخل مملکتده سربستجه اجرای تجارت ایتملری و یالکز داخلده سیاحت ایده‌جك تجارك سفیر طرفندن اعطا ایدیلن تذکره‌یی حامل بولنملری ، وندیك کمیلرینك چناق قلعه واستانبولده معاینه ایدلملری ، وندیکلیلرك تونس وجزایر ایله تجارتلرینه ممانعت ایدلمه‌مسی ، مجرمینك طرفینجه اعاده‌سی ، اسرا فراریلرینك وندیك جمهوریتنه ردی ، ایچلرنده اسلامیتی قبول ایدنلر ایچون بیکر آقچه بدل اعطاسی، دکز قضازده‌لرینك حمایه‌سی وبونلردن اجرت وساره نامیله برشی ایسته‌نیلمه‌مسی، وندیك حکومتنك قبریس وزانطه آطه‌لرینك، تصرفندن طولایی برنجیسی ایچون اون بیك ، ایکنجیسی ایچون بش بیك دوقه آلتونك هرسنه دولت عثمانیه‌یه ویرمسی، وندیکلیلرك جزیه‌دن معفو اولملری ، حدود حاضره‌یه طرفینجه رعایت اولنمسی [٩٢٨] .

ابراهیم واحمد پاشالر

سلطان سلیمان ردوس سفرندن عودتندن صکره بر کون وزیر اعظم پیری پاشایه : « غایت مقبول ومعتمد بر قولم واردر. بر بیوك منصب ایله بهره‌مند ایتمك ایسترم.» دیمش وپیری پاشا مقصد شاهانه‌یی آکلایه‌رق : « اویله مرغوب وموثوق بنده‌لرینه لایق اولان قوللکزك مأموریتیدر . » جوابیله استعفا ایلمشدر. پیری پاشا ایکی یوز بیك آقچه تخصیصات ایله تقاعد ایدلدی . یرینه خاص اوطه‌باشی ابراهیم آغا وزیر اعظم تعیین اولندی .

پارغه کمیجیلرندن برینك اوغلی وکنجلکنده ماهر کمانجی اولان

ابراهیم پاشا قورصانلر طرفندن طوتیله‌رق مغنیسا جوارنده برطول‌قادینه صاتلمش ایدی . بوقادین کنج کوله‌نك ذکاسنی ، هنرینی تقدیر ایدرك تربیه‌سنه اعتنا ایتمش ایدی . اوزمان هنوز ولی‌عهد صفتیله مغنیساده‌بولنان سلطان سلیمان برکون کزرکن کمان چالمقده اولان ابراهیمه تصادف ایتمشدی . ذکا ودرایتنه مفتون اوله‌رق یاننه آلمشدی . جلوسنده خاص اوطه‌باشیلغنه [مابینجیلکه] تعیین ایلمشدی . نفوذی بالطبع کوندن کونه آرتمشدی . نهایت ، ردوس سفرینی مناسب کورمه‌مش اولان پیری پاشانك یرینه کچدی .

اوزمان وزیر ثانی‌بولنان احمد پاشا یاوز سلطان سلیمك امکدارلرندن ایدی . سلطان سلیم پدری سلطان بایزید ایله وقوعه کلن مصادمه‌دن عودت ایله آخیولی‌یه کیدرکن کندیسنی تعقیب ایدنلردن بر قاچ کشی یتیشمش ، سلطان سلیمه سوء قصد ایتمش‌ایکن احمد پاشا بیوك برشجاعت ایله جمله‌سنی دفع وازاله ایتمکه موفق اولمشدی . یاوز زماننده میراخور وبعده وزیر اولمشدی . پیری پاشانك مقامنه کوز دیکمش وحتی اونی اسقاط ایچون افترا ایتمش اولدیغی مروی ایدی . پیری پاشا عزل اولننجه ایکنجی وزیر بولنمق حسبیله وزارت عظمانك حسب‌الاصول کندیسنه توجه ایده‌جکی اعتقادنده ایدی . ابراهیم پاشایه کوستریلن ترجیحه تحمل ایده‌مدی . استانبولده بولنمامق ایچون مصر والیلکنی ایسته‌دی . پادشاه‌ده احمد پاشانك آرزوسنی اسعاف ایتدی .

«خائن» لقبیله یادایدیلن احمدپاشا وزارت عظمایه بدل مصرسلطانلغنی غصب ایتمك ایسته‌دی. فقط کوله‌منلری اله‌کچیره‌بیلدیکی حالده یکیچریلرك صداقتلرینی بوزه‌مدی . مصرك بیوك تیمارلرینی تصوراتنه آلت اولان اسافله ویردی؛ قاهره قلعه‌سنده‌کی یکیچریلردن قورتولمق ایچون هردرلو

واسطه‌يه تشبث ايتدى؛ لكن خدعه‌لرى هيچ بر نتيجه ويرمدى. نهايت، رفع نقاب ايدرك طرفدارلريله قلعه‌يى محاصره ايتدى . يكيچريلر وقوعه كلن بر محاربه‌ده عاصيلردن درت بيكنى اولديرديلر . احمد پاشا قلعه ايچنه كيدن متروك بر صو يولندن بالاستفاده كوله‌منلرى قلعه‌يه ادخال ايتدى ويكيچريلرى قتل عام ايتديردى . سلطان عنوانى آلدى ؛ كندى نامنه سكه‌ضربنه، خطبه اوقوتمغه باشلادى. اسكندريه ايله بتون ساحل النده اولديغى ايچون مصرايله مركز دولت آره‌سنده مواصلاتى كسمك قولاى اولدى . استانبولدن كوندريلن يكى والى‌يى كميده ايكن طوته‌رق قتل ايتديردى .

احمد پاشامصرك اداره‌سنى اوچ‌وزيرينه تقسيم‌ايتدى . لكن بونلردن محمد بك پادشاهه صداقت كوستردى . بركون احمد پاشا قلعه‌دن شهره اينمش ايدى . محمد بك برقاچ يوز عسكرله احمد پاشانك بولنديغى يرى باصدى . فقط پاشا قورتولدى ؛ قلعه‌يه قاچدى . قلعه ضبط ايدلدى . احمد پاشا ينه فراره موفق‌اوله‌رق بنى بكر عشيرتنه التجا ايتدى. نهايت، طوتيلدى؛ باشى كسيله‌رك استانبوله كوندرلدى. محمدبك مصردفتردارلغنه، كوزلجه قاسم پاشا ايكنجى دفعه اوله‌رق مصر ولايتنه تعيين ايدلدى .

اوصره‌ده سلطان سليمانك همشيره‌سى وزيراعظم ابراهيم پاشايه تزويج ايديله‌رك امثالى كورلمه‌مش بر طنطنه ايله دوكون ياپيلدى . آت ميداننه مكلف چاديرلر وپادشاه ايچون بر تخت قورولدى . سكز كون متمادياً ضيافت ويرلدى . طقوزنجى كون پادشاه ابراهيم پاشانك آت ميدانده‌كى سراينه كيتدى . ديكر بر كون كورش ، رقص ، قوشو ، اوق ياريشى وسائر عمومى اكلنجه‌لر ترتيب اولندى .

ابراهيم پاشا قدرت مطلقه‌يى پادشاه ايله مقاسمه ايتمشجه‌سنه فوق‌العاده

برنفوذه صاحب اولمشدی . ازدواجندن درت آی صکره والی قاسم پاشا ایله‌دفتردار محمدبك آره‌سنده ظهور ایدن اختلافاتی فصل ایتمك ومصرك قوانین قدیمه‌سنی تأسیس ایلمك اوزره مصره عزیمت ایتدی . دونما ایله استانبولدن حرکت ایتدیکی کون پادشاه آطه‌لره قدر ابراهیم پاشایی تشییع ایلدی، که بوعثمانلی پادشاهلری‌تاریخنده بربشقه مثالی کورلمه‌مش برالتفاتدر.

ابراهیم پاشا مرمریسده قره‌یه چیقدی. کچدیکی یرلرده امور اداره‌یی اصلاح ایده ایده مصره واصل اولدی . وزیراعظمك قاهره‌یه دخولی اوقدر طنطنه ایله وقوعه کلدی، که چرکس سلطانلرینك‌احتشاماتی بونك یاننده هیچ قالیر . بومناسبتله پادشاهك کندیسنه ویرمش اولدیغی آت طاقملری ۱۵۰,۰۰۰ آلتوندن زیاده برقیمتده ایدی .

ابراهیم پاشا اوچ آی مصرده قالدی. مملکتك احتیاجنه‌کوره قوانین جدیده وضعی ، اسکیلرینك تعدیلی واداره‌نك اصلاحی ایله مشغول اولدی . برچوق اعماراته موفق‌اولدی؛ تاحبشه‌قدر بتون مصر داخلنده رفاه اهالی‌یی تأمینه چالیشدی .

وزیراعظم بیوك بردبدبه ایله استانبوله عودت ایتدی . وزیرلر درت‌کونلك مسافه‌دن‌کندیسنی استقبال‌ایتدیلر . پادشاه ــ احجار قیمتدار ایله مزین طاقمی ۲۰۰,۰۰۰ دوقه قیمتنده اولان ــ برعرب آتی اهدا ایلدی . ابراهیم پاشاده پادشاهه او قیمتده هدیه‌لر تقدیم ایتدی .

ابراهیم پاشانك نفوذی ایکنجی‌مجارستان سفرندن اقدم سرعسکرلکه تعیین اولنمق صورتیله دها زیاده آرتدی. سرعسکرلك توجیهنی‌متضمن اولان برات همایونده ابراهیم پاشانك تخصیصاتی « اوتوز کره یوز بیك آقچه » اوله‌رق تعیین ایدلمشدرکه زمانمز مسکوکاتیله اوتوز بیك عثمانلی لیراسی دیمکدر . آنجق زمانمزده‌کی برعثمانلی لیراسنده بولنان آلتونك

سلطان سليمان زماننده اون مثلی ایش كوره‌جكيده حساب ایدلمليدر . وزیراعظمك آلديغى درلو درلو هديه‌لر ، عائداتى بو حسابدن خارجدر .

سليمانه قانونى ، شارلكن ، برنجى فرانسوا

شرقده سلطان سليمان ، غربده شارلكن يكديكره رقيب ایکی بیوك حكمدار ايدى . بو ایکی حكمدارك ایركج چارپيشملرى مقرر ايدى . فى الحقيقه شرق وغرب اوتوزسنه قدر ميدان حربده ، محفل سياساتده بربريله اوغراشدى .

بلغراد وردوسك فتحى آوروپانك راحتنى قاچيرمشدى . بتون خرستيانلق عالمى بشنجى شارلى استيلاى عثمانى‌يه قارشى طوره‌بيله جك بر حكمدار عد ايديوردى . بتون اميد اونده ايدى . برادرى فرديناند آوستريا دوقه‌سى ، بوهميا ومجارستان قرالى صفتيله عثمانليلرك اوكنه سد مقاومت چكه‌جكدى .

فرانسه ، هابسبورغ خاندانك ممالكى ايله هر طرفدن احاطه ايدلمشدى . قرال برنجى فرانسوا (شارلكن) ك خصمى ايدى . جريان وقايع فرانسه‌يى دولت عثمانيه‌يه ياقلاشديردى ؛ سلطان سليمان ايله برنجى (فرانسوا) آره‌سنده بر اتفاق حصوله كتيردى .

آوروپا تاريخلرى اون آلتنجى عصرك ربع اولنده (كليسانك بيوك قيزى fille aînée de l'Eglise) اولان فرانسه ايله حكومت اسلاميه آره‌سنده بر مقارنت واتفاق حصولنى پك غريب بولورلر . فى الحقيقه (Le roi Très - Chrétien) عنوانيله ياداولنان فرانسه قراللرى اوته‌دن برى عثمانليلر عليهنه ترتيب ايديلن اهل صليب سفرلرينك باشنده بولنمشلردى . آلتنجى (شارل) نيكبولى هزيمتى ايله نتيجه‌لنن اهل صليبه اشتراك ايتمش ، سكزنجى (شارل) استانبولى آلمق خلياسنه دوشمشدى . اون ايكنجى

(لوئی) ١٥١٥ سنهٔ ملادیه‌سنده (آئوغسبورغ Augsbourg) دیت مجلسنده خرستیانلق عالمنی عثمانلیلر علیهنه دین‌نامنه محاربه‌یه دعوت ایلمشدی. برنجی (فرانسوا)، (مارینیان) محاربه‌سندن وپاپا اوتجی لئون ایله باریشدقدن‌صکره بیوك بر اهل صلیب اردوسی تشکیلنی؛ اسقوچیا قرالی (ژاق)، اسپانیا قرالی (شارل)، پورتکیز قرالی (امانوئل)، لهستان قرالی (سکیزموند)، مجارستان قرالی (لوئی)، دانیمارقه قرالی (قریستیان) ایله فلورانسه‌نك (مدیسیس) خاندانی، وندیك وجنویز جمهوریتلری، ردوس‌شوالیه‌لری آره‌سنده عثمانلیلر علیهنه بیوك بر اتفاق وجوده کتیرلمسنی تصور ایتمشدی. برنجی (فرانسوا) آلمانیا ایمپراطورلغنه کندیسنی انتخاب ایتدیرمك فکرنده ایدی وذاتاً (شارل‌کن) ایله آرالرنده‌کی رقابت دخی بوندن متولد ایدی. (فرانسوا) ایمپراطورلق تاجنی محضا صلیبیونك رئیسی اولمق ایچون ایسته‌دیکنی بیان ایدییور و: «اکر بنی ایمپراطور انتخاب ایدرلرسه اوچ‌سنه‌یه‌قدر استانبولی آلیرم، یاخود تلف‌اولورم.» دییوردی.

(شارل‌کن) ك ایمپراطورلغه انتخابی برنجی (فرانسوا) نك هوس وغیرتنی کسرایتدی. (شارل‌کن) مسلکنده دخی بیوك بر تحول کوزلدی؛ فرانسه‌نك خصومتندن قورقه‌رق ترکلر ایله ائتلافه ایلك اوکجه کندیسی طالب اولدی؛ صکره وندیکلیلرك ایمپراطورك بتون اوروپا خرستیانلرینی عثمانلیلره قارشی حمایه ایتمك لازم کله‌جکنی اخطار ایلملری اوزرینه دولت عثمانیه ایله دوست اولمق املندن واز کچدی. بونك اوزرینه برنجی (فرانسوا) نك مسلکی تبدل ایتمکه باشلادی. فرانسه خارجنده‌فرانسزلرك مؤسسه‌سی عد اولنه‌بیله‌جك یکانه هیئت (اوسپیتالیه) طریقت روحانیه‌سی شوالیه‌لری ایدی. بو شوالیه‌لرك (غران‌مه‌تر) ی، رئیس اعظمی فرانسز ایدی؛ شوالیه‌لرك اکثریتی فرانسزلردن مرکبدی. (ایل آدام) برنجی

فرانسوا ایله صورت دائمه‌ده مخابره ایدییور و آکا «متبوع مفخم» عنوانیله خطاب ایلیوردی . قرال دخی شوالیه‌لرك قلعه‌سنی حاوی اولان ردوس شهرینه عادتا اجزای ممالکندن بربلده نظریله باقمقده ایدی. معمافیه ردوسك فتحندن صکره مغلوب ومطرود شوالیه‌لری برنجی (فرانسوا) حمایه ایتمدی؛ اولا پاپا هولاندالی یدنجی (آدرییه‌ن)، صکره آوستریا ایمپراطوری شوالیه‌لرك حامیسی اولدیلر. ایمپراطور (مالطه) آطه‌سنی بونلره ویردی؛ شوالیه‌لر بوجزیره‌ده ایکنجی بر قلعه تأسیس ایتدیلر .

(شارل کن) ایله برنجی (فرانسوا) آره‌سنده‌کی رقابت محاربه‌یی انتاج ایتدی. (پاویه) محاربه‌سنده فرانسه قرالی مغلوب واسیر اولدی [٢٤ شباط ١٥٢٥]. ایمپراطورك دشمنی اولان آلمان پروتستانلری قورقولرندن سکوت ایدییورلر ؛ ایتالیا حکومتلری ایمپراطورك تحت حکمنه کیره‌جکلرینی آکلایورلر؛ انکلتره قرالی سکزنجی (هانری) مظفر ایمپراطوره قارشی سس چیقاره‌میور ایدی . اوروپا موازنه‌سی آنجق برعثمانلی اتفاقی، عثمانلی محارباتی ایله اعاده اولنه‌بیلیر ایدی . ایشته، تاج وتختنی غائب ایتمك تهلکه‌سنه دوچار اولان برنجی (فرانسوا) سلطان سلیمانه مراجعت ایله (شارل کن) علیهنه اتفاقی رجا ایتدی . اوروپانك اوزمان ایچنده بولندیغی حال تعصب وجهالته رغماً آره‌ده‌کی اختلاف دینه باقیه‌رق بویله بر اتفاق عقدینی فرانسه‌ده ایلك اوکجه دوشونن عجبا کیم ایدی؟ بوفکری برنجی (فرانسوا) ایله والده‌سی نائبهٔ حکومت (لوئیز)دن هانکیسنك ایلك اوکجه میدانه قویدیغی مجهولدر. ںالکز شوراسی محققدرکه فرانسه‌نك ترکیایه کوندردیکی ایلك هیئت سفارت (پاویه) محاربه‌سندن صکره اعزام ایدلمشدر . سفیرك اسمی مجهول قالمشدر . بوایلچی پادشاهه (فرانسوا) نك مکتوبی ایله یوزوکنی کوتورمکده ایدی . بوسنه‌دن

کچرکن اون ایکی رفیقی ایله برابر قتل ایدلدی. یانندەکی اوراقایله یوزوك
بولنەرق استانبوله کوندرلدي. بالآخره صدر اعظم ابراهیم پاشا مجارستان
سفیری ایله کوروشورکن پارمغندەکی یوزوکی کوسترەرك : « بو یاقوت ،
فرانسه قرالی اسیر دوشدیکی زمان صاغ الندە ایدی. بالآخره بن صاتون
آلدم . » دیمشدی . (ژان فرانکیپانی Jean Frangipani) نامندەکی دیکر
بر فرانسز ایلچی سالماً درسعادته کلدی وقرالك مکتوبنی پادشاهه تسلیم ایتدی.

مع مافیه قرال ویا والدەسی طرفندن کوندریلن ایلك مکتوب دخی
پادشاهك النه واصل اولمشدی . صدراعظم ابراهیم پاشا بومکتوبی آلدقدن
صکره پادشاهك مجارستان سفرینه قرار ویردیکنی سویلمشدر . تاریخلرمز
پادشاهك برنجی (فرانسوا) نك حالنه آجیەرق (شارل کن) علیهنه سفره
عزم ایتدیکنی بیان ایدرلر .

پادشاهك برنجی (فرانسوا) یه یازدیغی جوابنامه پك عالیجنابانه
ایدی. مقدمەسندن صرف نظرله اصلنی بروجه زیر نقل ایدییورز :

درکاه سلاطین پناهمه برار آدمك فرانقپان ایله مکتوب کوندروب وبعض
آغز خبری دخی اصمرلیوب مملکتکزه دشمن مستولی اولوب الآن حبسده
ایدوککزی اعلام ایدوب خلاصکز خصوصنده بوجانبدن عنایت ومدد استدعا
ایلمشسز . هرنکه دیمش ایسکز بنوم پایهٔ سریر عالم مصیرمه عرض اولنوب علی
سبیل التفصیل علم شریفم محیط اولوب تمام معلوم اولدی . امدی پادشاهلر ضماق
وحبس اولنماق عجب دکلدر . کوکلوکزی خوش طوتوب آزرده خاطراولمیەسز.
اویله اولسه بزم آبای کرام واجداد عظامز نورالله مراقدهم دائما دفع دشمن وفتح
ممالك ایچون سفردن خالی اولمیوب بزدخی آنلرك طریقنه سالك اولوب هرزمانده
مملکتلروصعب وحصین قلعەلرفتح ایلیوب کیجه وکوندوز آتمز اکرلنمش وقلیجمز
قوشانلمشدر . حق سبحانه وتعالی خیرلر میسر ایلیوب مشیت و اراداتی نیه متعلق
اولمش ایسه وجوده کله . باقی احوال واخبار نه ایسه مذکور آدمکزدن استنطاق
اولنوب معلومکز اوله . شویله بیلەسز . . . . »

(شارل كن) ايله برادری (فرديناند) لهستانی ، افلاق وبغدان امارتلرينی دخی دائرهٔ نفوذلرينه آلمق ايستيورلردی . فقط لهستان قراللغی هابسبورغ خاندانك بوقدر قوت ونفوذ كسب ايتمسندن اصلا ممنون دكلدی . ايمپراطورك مأمورلری بغدانده يوز بولەمديلر ؛ لكن افلاقده وفات ايدن بكك اوغلنك كوچك اولديغی بهانه ايدرك (فرديناند) طرفداری اولان (رادو) يی بك اعلان ايتديرديلر. دولت عثمانيه افلاق امارتنی ايالات عثمانيه ميانه الحاق ايتمك ايستيوردی . (رادو) نك پرنس اعلان اولنمسی اوزرينه طونه حدود بكلرندن يحيي پاشا زاده محمد بك افلاقه كوندرلدی. محمد بك (رادو) يی اعدام ايتديردی. افلاق بكلرينك طرف پادشاهيدن تعيينی اصول اتخاذ ايدلدی .

محمد بكك اجراآت شديدەسنه قارشی اولاحلری حمايه يه تشبث ايدن (اردل) بكی (ژان زاپوليا Jean Zapolya) هيچ برشی ياپەمدی، رجعته مجبور اولدی .

ايشته، كرك بووقعەلر، كرك سرحد بكلرينك مجارستانه، خرواتستانه، دالماچيايه،ايستيريايه طوغری آقينلر اجرا ايتملری سلطان سليمان ايله (شارل كن) آرەسنده ظهور ايدەجك محارباتك مقدماتی حكمنده ايدی. ديكر طرفدن فرانسه قرالی عثمانليلری ايمپراطور عليهنه تحريك ايتمكده ايدی. اوروپانك نصفندن زيادەسنی يدضبطه كچيرمش اولان (شارل كن) ك قوت فوق العادەسنی براز تنقيص ايچون عثمانليلر ايله محاربه وقوعی ايمپراطورك دشمنلرنجه ملتزمدی .

نهايت محاربه ٩٣٢ــ١٥٢٦ سنه سنده باشلادی.

مهاج محاربەسی

سلطان سليمان ايلك بهارده استانبولدن حركت ايتدی. صدراعظم ابراهيم پاشا، ايكنجی وزير اياس پاشا اردولرك باشنده

ایدی. بلغرادده بتون قوتلر برلشدی؛ اوچ یوز بیك کشی طوپلاندی.
بوبیوك اردونك بتون احتیاجاتی حکومتجه تأمین ایدیلیور؛ کافهٔ لوازم اهالیدن پاره ایله صاتون آلینیور؛ الحاصل شمدی‌یه قدر کرك بزده، کرك اوروپاده اولدیغی کبی اهالی اردونك مروروندن متضرر اولمیوردی. خلقه تجاوز ایدن عسکر شدتله تأدیب اولنیوردی. حتی سلطان سلیمانك بالذات تحریر ایتدیکی روزنامه‌لرده رعایانك باغچه‌لرینه، ترلالرینه تجاوز ایدن عسکره جزا ویردیکی محرردر.

صدراعظم ابراهیم پاشا بلغرادده اردوی همایوندن آیریله‌رق قوتلی برمفرزه ایله ایلری‌یه کیتدی. (دراوا) و (صاوا) نهرلری آره‌سنده‌کی (سیرمیه) قطعه‌سنك مواقع مهمه‌سنی اشغال ایتدکدن صکره (پتروواردین Peter-Vardin) شهرینی وقلعه‌سنی ضبط ایتدی. بعده اردوی همایون دخی کله‌رك طونه بونجه ایلریلمکه دوام ایدلدی. (ایلوق) قلعه‌سی فتح اولندی. (اسه‌ك Essek) قربنده (دراوا) نهری اوزرینه ۲۹٤ آرشون طولنده برکوپری یاپیله‌رق اوبر طرفه کچیلدی. (اسه‌ك) ضبط ایدلدی.

نهایت قسم جنوبیسی بطاقلقلر ایله مستور اولان (مهاچ Mohàcs) اووه‌سنه مواصلت ایدلدی. مجار اردوسی بوراده صف حرب تشکیل ایتمشدی. برنجی صف (پیه‌رپه‌ره‌نی Pierre Pérény) وپسقپوس (پول طوموری Paul Tomori) نك، ایکنجی صف مجارستان قرالی (لوئی) نك قوماندا‌سنده ایدی. بواردونك اصل قوتی سواری ایدی.

عثمانلیلر (مهاچ)ك غرب طرفنده‌کی تپه‌لری طوتدیلر. پادشاه زرهلی شوالیه‌لرك ایلك هجوملری‌پك شدتلی اولدیغنی‌بیلدیکی ایچون‌اردونك ترتیب معتادینی دکیشدیردی. اوك صره‌ده روم ایلی، صکره آناطولی عسکری، آرقه‌ده یکیچری اخذ موقع ایتدی. طوپلر زنجیر ایله بربرلرینه باغلانه‌رق

یکیچریننك اوکنه دیزلدی. دشمن هجوم ایدنجه روم ایلی عسکری صاغه طوغری یری یه چکیله جك، آناطولی عسکری دشمنی صولدن تضییق ایده جکدی. بو صورتله دشمن یکیچری عسکرینك، اوچ یوز طوپك قارشیسنه کله جکدی. دیکر طرفدن سرحد بکلرینك معیتلرنده کی آقینجیلر صاغدن و آرقه دن دشمنه هجوم ایده جکلردی. بوسنه بکلربکی خسروبکك عسکری ایله معیت پادشاهیده کی سپاهیلر محاربه یه اشتراك ایتمیه رك احتیاطده قاله جقلردی.

مجارستان قرالنك امیدی آلتمش بیك کشیلك زرهلی شوالیه لرك هجومنده ایدی. بو شوالیه لر ایچنده مجارلردن ماعدا آلمان، چه، له، اسپانیول وایتالیانلر دخی واردی.

محاربه باشلادی. ایلك مصادمه ده صدراعظمك قوماندا ایتدیکی روم ایلی عسکری مقاومتدن عاجز قالمش کبی جنوبه طوغری رجعت ایتدی. بهرام پاشانك قومانداسنده کی آناطولی عسکری ایسه روم ایلی عسکریله یوز یوزه حرب ایدن دشمنه یان طرفدن هجوم ایلدی. یواش یواش دشمنی یکیچریلرك، طوپلرك اوکنه کتیردیلر.

عثمانلیلرك مانووره لرنده کی مقصدی آکلایه میان دشمن جناحلرینی براقوب پادشاهك بولندیغی مرکزه هجوم ایتدی. اوچ یوز طوپ بردن آتش پوسکوردیکی صره ده بالی بکك قوماندا سنده کی آقینجیلر آرقه دن هجوم ایدنجه دشمن اردوسی شاشیردی، هرطرفدن احاطه ایدلدی.

دشمنك اصل مقصدی بتون شدتیله مرکزه صالدیره رق پادشاهك یاننه قدر کیتمکدی. حتی (مارقزالی Marczali) اسمنده بر فدایینك قوماندا سنده کی مفرزه پادشاهی اسیر ویا تلف ایتمکه یمین ایتمشدی. بو مفرزه سلطان سلیمانك اوکنه قدر واصل اولدی. حتی پادشاهك زرهنه

بر قاچ اوق و مزراق اصابت ایتدی. لکن هیچ کمسه‌ده تلاش کورلمدی. نتیجه‌ده دشمن اردوسنك قسم اعظمی تلف اولدی. قورتیلانلرك بر قسمی بطاقلقلره صاپلاندی؛ طونه‌ده غرق اولدی. مجارستان قرالی (لوئی) دخی تلف اولمشدی. هزیمت اودرجه‌ده ایدی که قرالك هانکی نقطه‌ده ونه‌صورتله تلف اولدیغی آکلاشیله‌مدی.

محاربه آنجق ایکی ساعت دوام ایتمشدی. میدان حربده قالان دشمن مقتولینی ٢٠,٠٠٠ پیاده، ٤,٠٠٠ سواری ایدی؛ ٤,٠٠٠ اسیردخی واردی.

بودینك فتحی

بو مظفریت عظیمه‌دن صکره اردوی همایون مجارستانك پایتختی اولان (بودین Bude) اوزرینه یوریدی. اوزمان (بودین) طونه‌نك صاغ ساحلنده ایدی. بونك یاننده قرالك سراینی حاوی (اوفن Ofen) قلعه‌سی، طونه‌نك صول ساحلنده آیریجه بر محله شکلنده اولان (پشته) بولنمقده ایدی. پادشاه (بودین) جوارینه واصل اولدیغی زمان شهر معتبرانی آناختارلری تسلیم ایتدیلر. سلطان سلیمان دخی هیچ کیمسه‌نك مال وجانه تجاوز ایدلمه‌مسنی امر ایلدی. اولجه آلمان وچه عساکر معاونه‌سندن پك زیاده متضرر اولان شهر اهالیسی بوتدبیردن فوق‌العاده ممنون اولدیلر؛ حتی کلیسالرده پادشاهه دعالر ایدلدی.

سلطان سلیمان (بودین) قلعه‌سنده بولنان طوپلری — که ایکیسی سلطان محمد ثانینك بلغراد اوکنده ترکه مجبور اولدیغی جسیم طوپلر ایدی —، شهر میدانی تزیین ایدن (هرکول)، (دیانا) و (آپولون) ك طونج هیکللرینی، قرالك خزینه‌سنی، (ماتیاس قوروین) ك کتبخانه‌سنی استانبوله نقل ایتدیردی. بو هیکللر بالآخره ابراهیم پاشا طرفندن آت میدانینه رکز ایدلمشدر [*].

[*] ابراهیم پاشانك بوهیکللری سراینك قپوسی قارشیسنده رکز ایتدیرمسی

پادشاه طونه اوزرنده انشا ايتديردیکی جسیم اخشاب کوپریدن کچه‌رك (پشته)یه کیتدی؛ اوراده مجارستان زادكان ومعتبرانی قبول ايدرك (اردل) پرنسی (ژان ژاپوليا)يی مجارستان قرالی تعيين ايده‌جکنی وعد ايتدی . (ژان ژاپوليا) لهستان قرالنك دامادی ايدی . اولجه افلاقده يحيی پاشا زاده محمد بك ايله محاربه ايتمش ايكن شمدی قراللغه تعيين اولنمسی مجارلرجه مقبول ومعتبر اولمسندن ايلری كليوردی .

پادشاه (بودين) و (پشته)ده بولنديغی صره‌ده آقينجيلر مجارستانك هرطرفنی يغما ايدييورلر ، بر چوق اسير آليورلردی. (فونفكيرخن Funfkirchen) ده ، (موروت Moroth) ده پك چوق نفوس تلف اولدی . آقينجيلر يالكز مجارستان تاجنی حاوی اولان (ويشه‌غراد Vichégrad) قلعه‌سی ايله (غران)ی ضبط ايده‌مديلر .

سلطان سليمان (پشته) ده برهفته قدرقالدی . قيش موسمی ياقلاشمشدی . اردوی همايون خيلی مشكلات ايله استانبوله عودت ايتدی [٩٣٣] .

ژان‌ژاپوليا و فردينانـد

(مهاچ) مظفريتی اوروپاده پك بيوك برتأثير حصوله كتيردی . (هابسبورغ) خاندانك مستملكاتندن معدود اولان مجارستان عثمانليلرك النه كچمشدی، بوندن صكره آلمانيا بيله عثمانلی استيلالرينه آچيق بولنيوردی . برنجی

قيل وقالی دعوت ايتمشدی. «پاشا بت پرستدر» كبی سوزلر سويلنمكه باشلامشدی. حتی شاعر فغانی چلبی : « دوابراهيم آمد بدير جهان . يكی بت شكن، يكی بت نشان » ديه وزير اعظمی هجو ايتديكی جهتله اعدام ايدلمشدر . ينه بومناسبتله شو بيت دخی سويلنمشدر : « برخليل اول كلوب اصنامی قيلمشدی شكست .سن، خليلم ، شمدی كلدك ، خلقی قيلدك بت پرست . »

(فرانسوایه) کلنجه، (مهاچ) محاربه‌سندن ممنون اوله‌جغنه بالعکس قورقمش، تردده دوشمشدی . سلطان سلیمان ایله متفق اولدیغنی اعترافه جسارت ایده‌میوردی . فرانسه رجال حکومتی عثمانلیلرك علیهنده‌ایدی . (شارل کن) برنجی فرانسوانك ترکلرله متفق اولدیغنی بتون اوروپایه اثبات واعلان ایتدیکی صره‌ده فرانسه قرالی آلمان حکومتلرینه وقوع بولان تبلیغاتنده بتون خطایی، مسؤلیتی رقیبنك اوزرینه آتمغه چالیشیوردی . بر مکتوبنده دییوردی که: «شارل، طرفینك شان وشرفنه موافق بر مصالحه عقدینه راضی اولمدی . نه خلقك باشنه کلن بوقدر فلاکتلردن، نه انشته‌سی قرال (لوئی) نك تلف اولمسندن، نه‌ده همشیره‌سنك، بیچاره طول قرالیچه‌نك دوچار اولدیغی مصیبتلردن متأثر اولدی . . . اکر ایمپراطور ایسته‌مش اولسه‌یدی بتون قوتلرمزی برلشدیره‌رك ترکلری کری‌یه پوسکورته بیلیر ایدك . »

برنجی (فرانسوا) فرانسه‌یه دوست دولتلر اولان (بوهمیا) و (لهستان) لـ تمامیٔ ملکیتلری اخلال ایدلمسندن قورقیوردی . بو ایکی مملکتك قراللرینی زیارت ایچون عن اصل اسپانیول اولوب غایت ماهر بر دیپلومات اولان (آنطونیو ره‌نقون Antonio Rincon) ی کوندردی . دیکر طرفدن ینه بو (ره‌نقون) واسطه‌سیله (ژان زاپولیا) ایله مناسباته کیریشدی .

عثمانلی امراسی مجارستانی ضبط ایتدکدن صکره دالماچیایه، اسقلاوونیایه هجومدن خالی قالمیورلر؛ اورالرده یکی سنجاقلر تأسیس ایدییورلردی . مجارستان تختی ایچون میدانده ایکی مدعی واردی: (فردیناندوتریش Ferdinand d'Autriche) ایله (ژان زاپولیا) . (زاپولیا) ترانسیلوانیا وشرقی مجارستان زادکانی طرفندن قرال انتخاب اولندیغنی ادعا ایدییوردی .

بشنجى شارل (وورمس) ده، (بروكسل) ده ديت مجلسلرينى مذاكره‌يه دعوت ايتدى. صكره (پره‌سبورغ) ده عقد اولنان ديت مجلسنده سلطان سليماندن مجارستان قراللغنى قبول ايتمش اولان (زاپوليا)نك عاصى ودشمن دين، (فرديناند)ك حكمدار مشروع اولديغى اعلان ايلدى [١٥٢٦].

بشنجى شارلك برادرى (فرديناند) بوصورتله آوستريا، بوهميا، مجارستان، اسقلاوونيا، خرواتستان حكمدارى اوليور؛ عثمانليلره قارشى بشنجى شارلك سرحد قوماندانى حال و وضعيتنى آليوردى.

(زاپوليا) مقاومت ايتمك ايستدى. فقط (طوقاى Tokay) ده مغلوب و ترانسيلوانيايه رجعته مجبور اولدى [١٥٢٧].

(زاپوليا) سلطان سليمان طرفندن مجارستان قراللغنه تعيين ايدلديكى حالده كويا بالاستحقاق قرال اولمش كبى طاورانيوردى. برده اوروپاده تركلر عليهنده‌كى غليان تعصب سوقيله معاونتمزى ايسته‌ميوردى. قاين پدرى (لهستان) قرالنك معاونتيله مجارستانى ضبط و محافظه ايتمك اميدينه دوشدى؛ برنجى (فرانسوا) نك سفيرى (ره‌نقون) ى بومعاونتى استحصال ايلمك مأموريتيله لهستان قرالنه كوندردى. قريم خانلريله عثمانلى اردوسنك ايكى جناحدن هجوملرينه مقاومت ايده‌ميه‌جكنى بيلن قرال، (زاپوليا)يه عثمانليلرله اويوشمغى توصيه ايتدى.

بونك اوزرينه (زاپوليا)، (سيراديه Siradie) (پالاتن Palatin) ى، يعنى قوتى (ژه‌روم لاچكى Jérôme Lasczky) يى استانبوله كوندردى.

اوصره‌ده استانبولده (غريتى) اسمنده بر ونديكلى صدراعظم ابراهيم پاشا نزدنده، باب عالى محافلنده پك زياده نفوذ صاحبى اولمشدى. (لوئى غريتى)، وقتيله سفارتله استانبوله كلمش و بالآخره ونديك جمهوريتى رياستنه انتخاب ايدلمش اولان (آندره غريتى) نك ولد غير مشروعى ايدى.

صدراعظمك محرم اسراری ایدی. حتی سلطان سلیمانك صدراعظم ایله برلکده بعض کیجه‌لر اکلنجه ایچون (غریتی) نك خانه‌سنه بیله کیتدیکی روایت اولنوردی. ایشته، بدایةً صدراعظم ووزرادن پکده حسن معامله کوره‌مین (لاچکی) بو (غریتی) یی الده ایتدی.

صدراعظم ابراهیم پاشا (لاچکی) یی قبول ایتدیکی زمان: «نیچون افندك مجارستان تاجنی پادشاهمزدن ایسته‌مدی؟» دیمشدی. ایکنجی وزیر چوبان مصطفی پاشا ایسه شو صورتله ادارهٔ لسان ایتمشدی: «سنك افندك پادشاهك داخل اولدیغی بو دینه، ینه پادشاهك عودتنده اقامت ایده‌جکی سرای قرالی‌یه کیرمکه نصل جسارت ایدیبور؟... پادشاهك بنده‌لرندن بری طرفدن کلدیکك حالده ویرکوسنی نیچون کتیرمدك؟ پادشاهمزك اردل بکنك پدری مقامنده اولدیغنی سویلمکه نصل جسارت ایدییورسك؟»

(لاچکی)، (غریتی) نك توسطیله نهایت سلطان سلیمان طرفدن قبول ایدلدی. پادشاه: «افندکك صداقتنی ممنونیتله قبول ایدییورم. مجارستان قراللغی حقیقت حالده هیچ بر زمان کندیسنك اولمامشدر. بو مملکت بنمدر، قیلیجمك حقیدر. فقط بزه اولان صداقتنه مکافاةً مجارستانی کندیسنه ویردکدن ماعدا فردیناند قارشی حمایه‌یی دخی وعد ایده‌رم. افندك امین اولسون، دوچار تعرض اولمقدن قورقمسون.» آرتق بوندن صکره استانبولده (زاپولیا) یه مجارستان قرالی نظریله باقیلدی، پادشاهه «پدر» دیمسنه مساعده ایدلدی. سلطان سلیمان (زاپولیا) نك دشمنلرینه قارشی بتون قوتیله وبالذات حرکت ایده‌جکنی وعد ایلدی. (لاچکی) دخی افندیسنك پادشاهك دوستلرینه دوست ودشمنلرینه دشمن

اوله‌جغنه يمين ايتدى . بو اساس دائره‌سنده بر مقاوله نامه عقد ايدلدى [٩٣٤ـ١٥٢٨] .

دیکر طرفدن (زاپوليـا) برى پارسـده ، ديكرى بودينده اولمق اوزره فرانسـه قرالى ايله ايكى معاهده نامه عقد ايتدى. بومعاهده نامه‌لر موجبنجه (زاپوليا) فرانسه قرالى برنجى (فرانسوا) نك ايكـنجى اوغلى (هانرى‌دورلئان) كـ ـ كه‌بالآخره ايكنجى هانرى‌ناميله‌برقرال‌اولمشدر ـ ولى عهد اتخاذينه راضى اولدى.

(زاپوليا) نك سلطان سليمان طرفندن حمايه‌سنى خبر آلان (فرديناند) ايله (شـارل‌كن) هنوز محاربه زماننك حلول ايتمديكنى نظر دقته آله‌رق عثمانليلر ايله مذاكره‌يه قرار ويرديلر . (فرديناند) زاپوليـانك يرينه كنديسنى مجارستان قرالى انتخاب ايتديرمك ايچون اسـتانبوله سـفيرلر كوندردى . پادشاهى اغفال ايچون ويركو وبرمكه‌بيله راضى اوله‌جقدى. فقط سفيرلرك اعتمادنامه‌لرنده قوتلى برحكمداره لايق‌صورتده ادارهٔ لسان ايدلمش اولديغندن ايلچيلر مظهر حسن قبول اوله‌مديلر . مجارسـتانك اعاده‌سنى استرحام ايدن سفيرلره صدراعظم ابراهيم‌پاشا : « نيچون‌استانبولى‌ده ايسته‌ميورسكز ؟ » ديمشدى . پادشاه (فرديناند)كـ مدعياتندن‌حدتلندى، سـفيرلرنى طقوز آى قدر چنبرلى طـاش قارشيسـنده‌كى ايلچى خاننده توقيف ايتدى . سـفر همايون اثناسنده ايلچيلرك حبسخانه‌دن چيقملرينه مساعده‌ايدلدى. كنديلرينه: « افنديكزه سويليكز، زيارتمزه حاضرلنسون» دنيلدى .

ويانه محاصره‌سى

٩٣٥ [١٥٢٩] سنه‌سنده پادشاه ٢٥٠,٠٠٠ عسكر و ٣٠٠ طوپ ايله اسـتانبولدن حركت ايتدى . بوندن اول مجارستانه قدر كوتوريلن و قيشك حلولى اوزرينه اسـتانبوله

آلديريلان بو طوپلرك سرحدلرده ، بالفرض بلغراد قلعه‌سنده براقيلمسى وايجاب ايدرسه پادشاهك ويا هيچ اولمازسه اردونك بر قسمنك دخى اورالرده قيشلامسى دها موافق ايكن بويله ياپيلميور ؛ هر سفر وقوعنده بيك درلو زحمت و مشكلات ايله استانبولدن مجارستانه كيديليور ، صكره قيش اوائلنده استانبوله دونيليوردى . مايسده حركت ايدن اردو تموزده مجارستانه واصل اولدى .

(مهاچ) اووه‌سنده (ژان زاپوليا) ٦,٠٠٠ سوارى ايله كله‌رك پادشاهه عرض صداقت ايتدى. سلطان سليمان (زاپوليا) يى غايت مزين بر چاديرده ، تخت اوزرنده اوطوروركن قبول ايتدى . مجارستان قرالى كورنجه آياغه قالقدى ؛ النى قراله اوپديردى . صاغ طرفنه اوتورتدى .

آوستريا قرالى (فردينانده) ك ضبط ايتمش اولديغى (بودين) سلطان سليمان طرفندن استرداد اولندى. شهرك آوستريالى و آلمان عساكر محافظه‌سى بعض شرائط ايله تسليم اولدقلرى حالده يكيچريلر بعض يرلرده يغماء محافظلرك بر قسمنى خلاف عهد قتل ايتديلر . چونكه (بودين)ى حرباً آله‌رق يغما ايتمك ايسته‌يورلردى . محافظلر تسليم اولنجه يكيچريلر جدتلنه‌رك يا شهرك يغماسنى ، ياخود تضمينات اعطاسنى طلب ايتديلر . سلطان سليمان سكونت و انتظامى اعاده ايچون رؤسادن بعضلرينى اعدام ايتديردى ، بر مقدارده پاره طاغيتدى .

(بودين) ك فتحندن يدى كون صكره (زاپوليا) نك رسم تتوجى اجرا ايدلدى . بو رسمده صدراعظمك بيله وجودى چوق كورلدى. سكبان باشى ايله (غريتى) پادشاهه وكالةً حاضر بولنديلر . زاپوليا تاريخلرمزده « يانوش قرال » ناميله معروفدر .

سفر همايوندن مقصد (فردينانده) ويا (شارلكن) ايله محاربه

اولديغی حالده بونلرك ايكيسی‌ده ميدانه چيقمدقلرندن (ويانه) نك محاصره‌سنه قرار ويرلدی. ذاتاً آقينجيلر ويانه قپولرينه قدر كيتمشلردی.

ايلول نهايتنه طوغری اردوی همايون ويانه اوكنده‌كی (سه‌مرينغ Sœmmeing) كوينه كيتدی و همان شهری محاصره ايتدی. مركزده برمعتاد پادشاه ايله يكيچريلر، صول جناحده بهرام پاشانك قوماندا‌سی آلتنده آناطولی، صاغ جناحده صدراعظم ابراهيم پاشا ايله روم ايلی عسكری بولنمقده ايدی. سمندره بكی بالی بك، بوسنه بكی خسرو بك شهرك اطرافنده‌كی تپه‌لری طوتمشلردی. قاسم بكك قوماندا‌سنده‌كی كميلر نهری اشغال ايتديلر. اردوی همايون ٢٥٠,٠٠٠ كشی و ٣٠٠ طوپدن مركبدی.

اوروپا تاريخلرينه نظراً بوكا مقابل ويانه‌ده ١٦,٠٠٠ عساكر محافظه و ٧٢ طوپ موجود ايدی. فقط بو عسكره آلمانلر، چهلر، اسپانيوللر و ويانه شهری اهاليسی دخی التحاق ايتمشدی. باويرا دوقه‌سی (فيليپ)، (سالم Salm) قونتی (نيقولا)، بارون دو (روكندورف Roggendorf)، (پول باكيج)، (ژان قاچيانر Jean Katziaaner) كبی سردارلرك قوماندا‌سی آلتنده يكرمی درت بيك قدر كزيده عسكر بولنمقده ايدی. ويانه قلعه‌سی آلتی قدم ثخننده بر سوردن عبارتدی. رؤسای محصورين اثنای حربده فوق‌العاده مهارت و فعاليت ايله حركت ايتديلر. ويانه جوارنده‌كی محله‌لر ياقيلمش، ييقلمش ايدی. برنجی استحكامدن يكرمی خطوه كريده شهرك ايچنه طوغری طوپراقدن يكی بر استحكام ياپيلمشدی.

اردوی همايون اوچ دفعه هجوم ايتدی؛ شهرك ضبطی ممكن اوله‌مدی. محصورين كيجه هجوملريله مقابله ايدييورلردی. قيش موسمنك تقربی يكيچريلرك شكاياتنی موجب اولييوردی. نهايت يكيچريلره پاره توزيع

ايدلمك ، بر چوق وعدلرده بولنيلمق صورتيله صوك بر هجوم اجرا ايدلدى. محصوريتده بولنان (آركه يوز)، يعنى فيتيللى تفنكلر عسكرمزى ييلديرمشدى . بو هجومده دخى تلفات ايله رجعت ايدلدى .

كيجه اردونك رجعتنه قرار ويرلدى . رجعتك مصادف اولديغى ۱٤ تشرين اول اوروپاجه مشهور ، خرستيانلر نظرنده مقدس بر تاريخ اولمشدر . اردو شهردن اوزاقلاشدقدن صكره صداعظم بوموفقيتسزلكى ستر ايتمك ايستدى . طرف پادشاهيدن صدراعظمه وزرا و امرايه خلعتلر ، عطيه‌لر ويرلدى ؛ يكيچريلره ۲٤٦,۰۰۰ دوقه توزيع ايدلدى. صدراعظم ويانه محافظنه يازديغى مكتوبده: « شونى بيلكزكه بز شهريكزى ضبط ايچون دكل، آرشيدوقه‌كز ايله محاربه ايچون كلدك ؛ فقط كنديسنى بوله‌مدق . » ديدى .

ذاتاً ايلول نهايتنده ويانه‌نك محاصره‌سنه ابتدار ايتمك موافق دكلدى. عسكرمز يورغوندى. قيش حلول ايدنجه مطلقا استانبوله عودت ايديله‌جكدى. بناءً عليه ويانه محاصره‌سى جدى بر تشبث اولمقدن پك اوزاقدر . اكر شهرك جداً ضبطى آرزو اولنيورسه يا محاصره‌يه قيشين دخى دوام ايتمك ، ياخود (بودين) ه عودتله قيشى كچيردكدن صكره مارتده محاصره‌يه باشلامق ايجاب ايدردى . بوجهته اهميت ويرلمدى ، بناءً عليه ويانه محاصره‌سى موفقيتسزلك ايله نتيجه‌لندى .

سفر همايون نتيجه‌سى آوستريانك وقسماً آلمانيانك يغما ايدلمسندن عبارت قالدى . چونكه آقينجيلر برطرفدن (راتيسبون) ه ، ديكر طرفدن (استيريا) و(موراويا) يه قدر كيتديلر؛ (برون) ايله بر چوق شهرلرى يغما واحراق ايتديلر .

اردوى همايون بودينه كلديكى زمان قرال (زاپوليا) سلطان سليمانك

النى اوپه‌رك عرض تعظيمات ايلدى . يولده پك چوق زحمت چكيله‌رك ، حيوان واشـياجه پك چوق ضـايعات وقوعه كله‌رك كانون‌اول ظرفنده استانبوله عودت ايدلدى .

ويانه‌نك محاصره‌سى آلمانياده حسيات مليه‌يى، بتون اوروپاده حسيات دينيه‌يى غليانه كتيردى . شمدى‌يه قدر پاپا اونجى (لئون)ك اهل‌صليب ترتيباتى عليهنده بولنمش اولان وتركلر ايله محاربه‌نك جناب حقه مخالفت ديمك اولديغنى سويلين (لوتر) ١٥٢٩ سنه‌سنده «تركلر عليهنده نطق عسكرى» نامنده‌كى اثرينى نشر ايتدى . ايرتسى سـنه فلمنك حكماسندن (اراسم Erasme) دخى تركلر عليهنه براثر نشر ايده‌رك اوروپايى محاربه‌يه تشويق ايلدى. برنجى (فرانسوا) نك ونديكده بولنان سفيرى دخى قراله‌يازديغى تحريراتده بتون عالم عيسويت آره‌سنده صلح ومسالمتك تقررى، مشتركاً صرف مسـاعى ايديله‌رك تركلرك اوروپادن اخراجى لزومنـدن بحث ايدييوردى . فرانسه قرالى مشكل برموقعده ايدى. آلمان پروتستانلرينى بشنجى شـارل عليهنده قوللانه‌بيلمك ايچون آلمانلرك حسياتنى اوقشامق مجبوريتنده بولنديغندن برمدت سلطان سليمانه سفير كوندرمكدن اجتناب ايتدى .

فرانسوانك ايكى يوزليلكى

ايرتسى سنه (شارل كن) بولونياده ايتاليا قراللغى، رومادە ايمپراطورلق تاجنى كيدى ؛ پاپا طرفندن سيچليتين قرالى اولديغى تصـديق ايدلدى . (فلورانسه) بشنجى شارلك النه كچدى ؛ (اوسـپيتاليه) شواليه‌لرى مالطه آطه‌سـنه يرلشديرلدى . ١٥٣١ سـنهٔ ميلاديه‌سنده ايمپراطورك برادرى (فرديننـاند) روما قرالى اعلان ايدلدى. ١٥٣٢ سنه‌سنده (شارل كن) آلمان پروتسـتانلريله‌عقد مصالحه ايتدى . فرانسـه قرالى ، پاپا ايله ايمپراطورك متحـداً حركت

ایتدیکنی کوره‌رك بیوك برتهلکه قارشیسنده بولندیغنی حس ایدیوردی . ۱۵۳۱ سنه‌سنده (شارل کن) کندیسی وپاپانامنه اوله‌رق برنجی (فرانسوا)یه مراجعت ایتدی؛ ترکلر علیهنده اتفاق تکلیف ایلدی. برنجی (فرانسوا) ایتالیاده بولنمق صورتیله ترکلرله محاربه ایده‌جکنی بیلدیردی. بشنجی شارل ایسه فرانسه قرالنك ایتالیایه آیاق باصمسنی ایسته‌مزدی. برنجی (فرانسوا) دخی مجارستانده (هابسبورغ) لرك قوماندasی آلتنده محاربه‌یه راضی اولمدی . مقصدی ایمپراطورك علیهنده بولنمقدی . حتی انکلتره قرالی سکزنجی (هانری) یه مراجعت ایتدیکی زمان هم ایمپراطور هم ده پادشاه علیهنده بولنمق شرطیله حصول ائتلافه چالیشدی.(فرانسوا)نك بوایکی یوزلیلکی بالطبع عثمانلیلرك نظر دقتندن قاچمیوردی .

آوستریا ایله مذاکرات

پادشاه ایله صدر اعظم ویانه محاصره‌سنك سوء تأثیراتی ازاله ایچون ایلك فرصتدن استفاده‌یه قرار ویرمشلردی. بوفرصت برمدت صکره ظهور ایتدی.

(فردیناند) ویانه محاصره‌سندن یدی سکز آی صکره استانبوله (نیقولا یوریشیچ Nicolas Jurichitz) ، (ژوزف لامبرغ) اسمنده ایکی سفیر کوندردی. عقد صلحه مأمور اولان بوسفیرلر (فردیناند)ك مجارستانده ارثاً حقی بولندیغنی ، بوقطعه کندیسنه ترك اولنور ایسه هرسنه دولته و صدر اعظمه هدیه شکلنده مبالغ کلیه ویریله‌جکنی، (فردیناند)ك دولت عثمانیه‌نك بربنده‌سی کبی خوش کچینمکه چالیشه‌جغنی، پاپا ایله عقد ایتدیکی معاهده نامه ایله‌بتون خرستیانلق عالمنك رئیس عمومیسی اولان ایمپراطورك‌ده حسن مناسباتده بولنه‌جغنی بیان ایتدیلر .

صدر اعظم ابراهیم پاشا (فردیناند)ك مجارستان حقنده‌کی ادعاسی واهی اولدیغنی ، بر مملکتی ارثاً ویا پاره ایله آلمق کافی اولمیوب قلیج

ايله فتح ايتمك لازم كلديكنى ، مجارستان ايكى دفعه فتح ايدلديكى ايچون پادشاهك حقى اولديغنى ، پادشاه طرفندن (ژان زاپوليا) يه ويرلديكنى ، واقعا بوقطعه (زاپوليا) يه ويرلديكى كبى بشقه‌سنه وحتى (فرديناند) ه بيله ويريله‌بيلير ايسه‌ده هركسك پادشاهه قارشى حدينى بيلمسى لازم كلديكنى ، حكومت عثمانيه‌نك آرشيدوق فرديناندە قرال شارلك ويانه واليسى وشارله دخى بغير حق آلمانيايه تجاوز ايتمش اسپانيا قرالى و آوستريا حكمدارى صفتيله باقديغنى وشارلك فرانسه قرالنه سوء معامله‌سندن طولايى پادشاهك تأديبنه مستحق اولديغنى ، شارل اولجه روماشهرينى يغما ايتديرمش وپاپالق مقامنى تحقير ايلمش اولديغندن شمدى پاپالق ايله شارل آره‌سنده عقد ايديلن مقاوله‌نامه‌نك جدى برشى اوله‌ميه‌جغنى ، قرال شارل مملكتى اولان اسپانيايه چكيلير و آرشيدوق فرديناند موقعى ايله متناسب مستدعياتده بولنور ايسه پادشاهك دريغ لطف ايتميه‌جكنى ، مجارستانه ادعاى حق ايلمكده دوام ايدرسه اردوى همايونك آلمانيا حدودينه كيده‌جكنى جواباً بيلديردى .

ابراهيم پاشا ويانه محاصره‌سندن‌ده بحث ايتدى وپادشاهك اولكى سفر همايونده فرديناندى آرامش ايسه‌ده آرشيدوقك دائماعساكر عثمانيه اوكندن قاچديغنى ، سلطان سليمانك دخى مملكته برحكمدار حقيقى كلديكنى كوسترمك ايچون آقنجيلرى آلمانيايه‌قدر كوندرديكنى ، زيارتلرينه برياد كار اولمق اوزره‌ده ويانه شهرينك قلعه ديوارلرينى براز زده‌لديكنى ، مقصد شاهانه ويانه‌نك فتحى اولمديغى ايچون بيوك محاصره طوپلرينك كوتورلميوب قيش موسمى عسكره زحمت ويرمكه باشلانجه عودت ايدلديكنى سويلدى .

سفيرلر حضور پادشاهى‌يه قبوللرينى رجا ايتديلر . رسم قبول غايت

مطنطن برصورتده اجرا ایدلدی. پادشاهه تقدیم اولنان فردیناندك نامه‌سنه یاقینده جواب ویریله‌جکی بیان اولندی.

برقاچ کون صکره صدر عظم ایکی دفعه قیلیچ قوتیله فتح ایدلمش اولان مجارستانك براجنبی حکمداره ویریله‌میه‌جکنی بیلدیردی. برنجی سفر همایونك فرانسه قرالنك مراجعتی اوزرینه اجرا اولندیغنی کیزلمدی؛ دولتك فرانسه‌یه سوز ایله، (ژاپولیا) یه عهدنامه ایله باغلی بولندیغی ایچون بشقه درلو حرکت ایدیله‌میه‌جکنی‌ده علاوه ایلدی.

سفیرلر وداع ایچون پادشاهك حضورینه قبول ایدیله‌رك جوابنامهٔ همایونی آلدقدن صکره استانبولدن عودت ایتدیلر.

آوستریالیلرك تجاوزاتی

سفرا استانبولده مذاکرات صلحیه ایله مشغول اولدقلری صره‌ده فردیناند ایله شارلك عسکری مجارستانه تجاوزه باشلامش، قونت (روکندورف) بودینی محاصره ایتمشدی. کیفیت استانبولده خبر آلندیغی زمان سفیرلر کیتمشلردی. پادشاهك بو ایکی یوزلی معامله‌یه جانی صیقیلدی. یاقین محللردن (بودین) ه عسکر سوقنی امر ایتدی.

بودین، قرال (زاپولیا) نك عسکریله عثمانلیلر طرفندن مدافعه ایدلدی. سمندره بکی بالی بك زاده محمد بك امداده کیتدی، (روکندورف) شهری آلتی هفته محاصره‌دن صکره رجعته مجبور اولدی. محاصره‌دن اصل مقصد (زاپولیا) یی قتل ایتمکدی. حتی برنجی دفعه (فردیناند) طرفندن سفارت ایله استانبوله کوندرلمش اولان (هوبوردانسکی) قراله سوء قصد ایچون قلعه‌یه کیرمش، فقط مقصدینی موقع اجرایه قویه‌مدن اتلاف ایدلمشدر.

استانبولده مذاکره جریان ایدرکن (فردیناند) ك مجارستانه تجاوز

ایلمسنه مقابله اولمق اوزره سرحد بکلری (ایستیریایی) ، حوالیٔ سائره‌یی یغما ایتدیلر. پادشاه دخی ایلك بهارده سفره چیقدی [٩٣٨ — ١٥٣٢].

آلامانه سفر همایونی

اردوی همایون ٢٠٠,٠٠٠ عسکرله ٣٠٠ طوپدن مرکبدی. (فردیناند) طرفندن کوندریلن سفیر قونت (نوغارولا) نیشده اردوی همایونه کلدی. مجارستان (فردیناند) ه ترك اولنورسه هرسنه هدیه نامیله یوزبیك آلتون ویریله‌جکنی، (فردیناند)ك دولته دائماً دوست وبنده اوله‌جغنی بیان ایتدی. سفیره جواب ردویرلدی.

بلغرادده برنجی (فرانسوا) طرفندن کوندریلن سفیر (ره‌نقون) قبول ایدلدی. فرانسه قرالی پادشاهی دشمن مشترکه قارشی محاربه‌یه تشویق ایتمیور، بالعکس سفر همایونه مانع اولمغه چالیشیوردی. سفیر بیهوده‌یره چالیشدی؛ اردوی همایونك حرکتنه مانع اوله‌مدی. فرانسز سفیرینه اردوی همایون بوقدر ایلریله‌مه‌مش اولسه‌یدی پادشاهك فرانسه قرالنه اولان محبتی سببیله کری‌یه دونیله‌بیلیر ایدیسه‌ده شمدی عودت ایدیلیرسه هرکسك اسپانیا قرالی شارلدن قورقولدیغنه ذاهب اوله‌جغی، فرانسه قرالنك کندیسنه بوقدر فنالق ایدن، رومایی یغما وپاپایی حبس وهرسنه بوقدر خرستیانلری قتل ومالللرینی ضبط ایلدیکی ایچون خرستیان عد ایدلمسی جائز اولمیان برحکمدار علیهنده محاربه ایسته‌مه‌مسی شایان حیرت اولدیغی بیان ایدلدی.

(اسه‌ك) ده نهر کچیلدکدن صکره اردوی همایون مجارستانك (فردیناند) ه عائد اولان حدودینه واصل اولدی؛ تصادف ایدیلن قلعه‌لر قولایجه ضبط ایدلدی. یالکز اولجه سفارتله استانبوله کلمش اولان (یوریشیچ) ك مدافعه ایتدیکی (غونس Güns) قلعه‌سی اوچ هفته محاصره اولنه‌رق شدتلی هجوملر نتیجه‌سنده الده ایدیله بیلدی.

بو قلعەنك فتحی ویانه طریقنی آچمشـدی . هر کس عثمانلیلرك ویانه اوزرینه یوریەجکلرینی ظن ایدییورلردی. فقط قیش یاقلاشمش اولدیغی ایچون ویانەیه عزیمته تشبث ایدلمدی ؛ (ایستیریا) یه کیدیلەرك آقینلر اجرا ایدلدی ؛ (غراچ) بلدەسی قربنه مواصـلت ایدلدکدن صکره بلغراده عودت اولندی .

بوسـفر همایونده قریم خاننك برادری صـاحب کرایك قومانداسی آلتنده اون بش بیك تاتار عسـاکر معاونەسی دخی بولنمقده ایدی . موفقیتسزلکله تصادف ایدلمدی. یالکز سرحدبکلرندن قاسم بکك قومانداسنده کی مفرزه (ایستیریا) ده احاطه ایدیلەرك محواولدی. تلف اولان قاسم بکك اسلحەسی بیوك بر اثرظفر کبی ایمپراطور (شارل کن) ە تقدیم اولندی.

اردوی همایون تشرین‌اول ظرفنده استانبوله عودت ایتدی [٩٣٩].

ینه اوسـنه ظرفنده عثمانلیلر علیهنده متشـکل اهل صلیب ارکاننده اولان وندیکلیلر یونانسـتانده محاربەیه باشلادیلر . (شارل کن) ك آمیرالی اولان (آندریا دوریا André Doria) قورون ، پاتراس، لپانت قلعەلرینی ضبط ایتدی .

مصالحه مذاکراتی

(شارل کن) غربی اوروپاده بر چوق مشکلات تحدث ایتمك اوزره اولدیغنی بیلدیکندن مجارستان محاربەسـنه نهایت ویرمك ایستیور؛ برادری (فردیناند) ی پادشـاه ایله اویوشمق ایچون صیقیشـدیرییوردی . سلطان سـلیمان دخی ایرانه قارشی محاربه لزومنی حس ایتدیکندن مصالحەیه میال ایدی. حتی وندیکه یونس بکی وظیفهٔ سـفارت ایله کوندرمش ، سفیرمز اوراده فوق‌العاده حسن قبوله مظهر اولمشدی . (فردیناند) استانبوله (شەپر Schepper) و (ژەروم دوزارا Jérôme de Zara) اسمنده ایکی سفیر کوندردی .

پادشاه اولجه ويانه‌يه كوندرديكى برچارش وساطه‌سيله (غران Gran) قلعه‌سنك آناختارلرى تسليم ايديليرسه عقد مصالحه اولنه‌جغنى بيلديرمشدى. بناءً عليه (فرديناند)ك سفيرلرى بوقلعه‌نك آناختارلرينى كتيرمشلردى.

(فرديناند) قلعه‌نك تسليمندن شكايت ايدن تبعه‌سنه كوندريلن آناختارلرك ساخته اولديغى، آناختار ارسالندن برشى چيقميه‌جغنى سويلمشدى. قرال بوساخته‌كارلقده بولنديغى صره‌ده صدراعظم ابراهيم پاشا سفيرك تقديم ايتديكى آناختارلرى قبول خصوصنده استغنا كوستردى؛ «مقصد آناختارلرى آلمق دكلدى. پادشاهه ترضيه ويرلمسى لازمدى. ايجاب ايدر ايسه بزقلعه‌يى قليجمز ايله‌ده آليرز» ديه‌رك آناختارلرى اعاده ايتدى.

بوسفيرلر ايله صدراعظم ابراهيم پاشانك ملاقات ومذاكراتى تاريخده مشهوردر. ايلك ملاقاتده صداعظم دولت عثمانيه‌نك قوت وثروتندن، كنديسنك اقتدارندن، حقنده‌كى امنيت پادشاهيدن بحث ايتدى.

سفير بوفرصتدن بالاستفاده صدراعظمك اقتدارينى بيلديكى ايچون قرال فرديناندك كندى برادرينه مراجعت ايدر كبى ابراهيم پاشايه مراجعت ايتديكنى، پادشاهى دخى پدر كبى طانيوب حرمت ايلديكنى سويلدى.

صدر اعظم قرال فرديناندك مكتوبنى سفيرك الندن آلديغى حالده ايمپراطور شارلك نامه‌سنى كورديكى زمان آياغه قالقه‌رق تقبيل ايلديكندن سفير بشنجى شارلك دخى پادشاهى قرداش مقامنده طانيديغنى سويلدى ومجارستان فرديناندہ ويريليرسه اخيراً اهل صليب دونمامسى طرفندن موره‌ده ضبط ايدلمش اولان (قورون) قلعه‌سيله آفريقا ساحلنده‌كى (ارجل) آطه‌سنك اعاده اولنه‌جغنى بيان ايتدى. ابراهيم پاشا مجارستانك پادشاه طرفندن (زابوليا) يه ويرلديكنى، كرى‌يه آلنه‌ميه‌جغنى،

(قورون) قلعه‌سنه كلنجه، دولتك بوراسنی حرباً آلمنی ترجيح ايتديكنی جواباً بيلديردی .

بو مذاكراته يوقاريده اسمی كچن (لوئی غريتی) دخی اشتراك ايتمكده ايدی .

بر كون ، ابراهيم پاشا پادشاهك جلوسنی بر چاوش واسطه‌سيله قرال فرديناده بيلديرديكنی ، بو چاوشك نه‌ره معامله كورمسی اوزرينه ايضاحات ايسته‌نيلمك ايچون كونديريلن ايكنجی چاوشك قتل ايدلديكنی، پادشاه بوكا حدتلنديكی صره‌ده (پاويه) ده اسير اولان فرانسه قرالنك والده‌سی طرفندن استدعای معدلت اولنديغنی ، بو ايكی سببدن طولانی سفر همايونك اجرا ايدلديكنی ، مجارستان قرالی (لوئی) ميدان حربده تلف اولديغندن مملكتك حق غزا اوله‌رق پادشاهه كچديكنی ، مجارستان فتح اولنوركن (شارل كن)، (فرديناند) ويا ديكر بر كيمسه‌نك كلوب ادعای حق ايتمديكنی ، (شارل) او صره‌ده ايتاليا‌ده اولوب اورادن عثمانليلری تهديد ايتديكنی سويلدی . وقرال (شارل) ك مكتوبنده قوللانديغی عنوانلره دخی اعتراض ايده‌رك قدس پادشاهك ملك مشروعی ايكن شارلك كنديسنی « قدس قرالی » عنوانيله دخی ياد ايلديكنی بيان ايتدی .

صدر اعظم قرال (شارل) ك كندی برادری ايله پادشاهی عينی مرتبه‌ده حكمدار عدايتمك ايستديكنی، حال بوكه پادشاهك (فرديناند) دن دها قوتلی، اونك مملكتندن دها واسع سنجاقلره مالك بر چوق بنده‌لری بولنديغنی ، (شارل) نه‌وقت دولت عثمانيه ايله عقد صلح ايدرسه ايمپراطورلغنك اوزمان مقبول اوله‌جغنی دخی علاوه ايلدی .

مذاكرات بوصورتله خيلی زمان دوام ايتدی . ايرانه سفر ايتمك

لزومندن طولانى دولت عثمانيه عقد صلح آرزوسنده بولنديغندن نهايت بر زمين ائتلاف بولندى . مصالحه‌نامه عقد ايدلدى [٩٣٩] .

صلح معاهده نامه‌سى بلا مدت ايدى ؛ يعنى (فردينانـد) طرفندن محافظه ايديله‌جكى مدتجه بردوام اوله‌جقدى . (فرديناند) او صره‌ده مجارستانده اشغال ايتمش اولديغى يرلره مالك اوله‌جقدى . (فرديناند) ايله (زاپوليا) نك مملكتلرى حدودينى تحديد وتعيين ايچون (غريتى) مجارستانه كوندريله‌جكدى . بو ايكى قرال آره‌سنده عقد اولنه‌جق مقاولات طرف پادشاهيدن تصديق قلنه‌جقدى . (فرديناند) مجارستانك اشغال ايتديكى قسمى ايچون سنوى (٣٠,٠٠٠) آلتون ويره‌جكدى . (شارل كن) دخى عقدمصالحه ايچون ايلچى كونده‌جك وبوايلچى كلنجه‌يه قدر تعطيل مخاصمه اولنه‌جقدى ؛ شـايد بو اثناده (شـارل) محاربه‌يه باشلايه‌جق اولورسه دولت عثمانيه دخى جنكه ابتدار ايده‌جكدى .

سفيرلر حضور پادشاهى‌يه قبول ايدلدكلرى صره‌ده قرال (فرديناند) ك سلطان سليمانى پدرى مقامنده طانيه‌جغى، پادشاهك دخى آنى اولادلغه قبول ايده‌جكى ، پدرك مال و ملكى اولادك واولادككى ده پدرك اولديغى بيان ايدلدى ؛ قرال (لوئى) نك زوجه‌سى قراليچه (مارى) نك جهـازى ومالكانه‌سى ده اعاده اولندى . طرف پادشاهيدن برادرى (شارل كن)ه و اوغلى (فرديناند) ه ، صدراعظم طرفندن برادرى (فردينـاند) ايله اسپانيا قرالى (شارل) ه بر نامه يازلدى .

الحاصل آوستريا ايله دولت عثمانيه آره‌سنده منعقد بوايلك مصالحه نامه ايله قرال (فرديناند) صدراعظمك برادرى ، يعنى پادشـاهك بنده‌سى اوليوردى .

عراقين سفرى

سلطان سليمان، دور سلطنتنده دائما اوروپا جهتنده مشغول اولمقله برابر عراق و ايران جهتنىده نظر دقتدن اوزاق طوتمامشدر. شاه اسماعيل پادشاهك جلوسنى تبريكه لزوم كورمه‌مشدى. بلغراد وردوسك فتحى اوزرينه شاه ايران دولت عثمانيه‌نك قوت وسطوتى سنه‌دن سنه‌يه آرتديغنى كوردى؛ جلوسدن ايكى سنه صكره استانبوله برهيئت سفارت كوندردى. هيئت سفارتك بش يوز آتلى ايله كلسى خوشه كيتمدى؛ سفيرك آنجق يكرمى كشى ايله شهره داخل اولمسنه مساعده ايدلدى. مع مافيه بو هيئت سفارتك اعزامندن بر نتيجه حاصل اولمدى.

شاه اسماعيلك وفاتندن صكره يرينه كچن شاه طهماسبك استانبوله سفير كوندرمه‌مسى موجب اغبرار اولدى. شاهه تحقير آميز بر نامه كوندرلدى[٩٣٢]. شاه طهماسب ايسه بوكا جواب ويرميه‌رك (شارلكن) ايله (فرديناند) ه سفيرلر اعزام ايتدى؛ دولت عثمانيه عليهنه اتفاق تكليف ايلدى.

بوندن بشقه ايكى دولت آراسنده حربه سبب اوله‌بيله‌جك احوال اكسيك اولميوردى. دولت عثمانيه طرفندن كردستانه تعيين اولنه‌رق بتليسده اقامت ايدن كرد امراسندن شرف بك عجم شاهنه عرض اطاعت ايتدى؛ آذربايجان حاكمى (اولامه) شاهه اهانتله بزه التجا ايلدى؛ بغدادده ايران واليسى ذوالفقار خان شهرك آناختارلرينى سلطان سليمانه تقديم ايتدى، فقط شاه طرفدارلرى طرفندن قتل ايدلدى.

ايران ايله محاربه‌يه قرار ويرلدى. ايمپراطور (شارل) وقرال (فرديناند) ايله ايلك مصالحه‌نك عقدينى متعاقب سر عسكر تعيين اولنان صدراعظم ابراهيم پاشا استانبولدن حركت ايتدى.

اردو صوك بهارده یوله چیقدیغندن قیشی حلبده کیردی. کردستان بکلکنه تعیین اولنسان اولامه پاشا اردونك مواصلتندن اول شرف بکه غلبه ایتمشدی . ابراهیم پاشا ایلك بهارده حرکت ایله دیار بکر طریقیله ایرانه طوغری کیتدی ؛ وان کولی اطرافنده‌کی قلعه‌لری آلدی ، تبریزه کیردی ، آذربیجانك فتحنی اکمال ایلدی [٩٤١ — ١٥٣٤] .

بالآخره پادشاه دخی تبریزه کیتدی . کیلان ، شروان امیرلری ، شاهك دیکر امراسی تبریزه کله‌رك سلطان سلیمانه عرض مطاوعت ایلدیلر.

آذربیجانك ضبط وربطنی اکمال ایچون قیش موسمنی تبریزده کچیرمك لازم ایکن اردوی همایون موسمك مساعده‌سزلکنه باقمیه‌رق بغداده ایندی . یوللرده پك چوق زحمت چکیلدی ، حتی یوز قدر طوپ یولده ترك ایدلدی ، طوپراغه کومولدی . (الوند Oronte) بوغازندن کیله‌رك ، کردستان سلسله‌ٔ جبالنی تعقیباً بغداده مواصلت ایدلدی . شهر تسلیم اوله‌رق پادشاه بلا حرب بغداده کیردی [٩٤١ — ١٥٣٥ کانون ثانی] .

سلطان سلیمان بغدادده بولندیغی مدتجه مملکتك اداره‌سنی تنظیم ایتدی ، اجراآت حسنه‌یه موفق اولدی .

اسکندر چلبی پادشاه بغدادده بولندیغی صره‌ده دفتردار مشهور اسکندر چلبی اعدام ایدلمشدر . اسکندر چلبی اردو استانبولدن حرکت ایتدیکی صره‌ده وزیراعظم ابراهیم پاشایه کتخدا، یعنی معاون صفتیله ترفیق اولنمشدی . ادارهٔ مالیه‌ده مهارتیله سلطان سلیمانك امنیتنی قازانمش و ثروت عظیمه‌سی کندیسنه بیوك بر نفوذ ویرمشدی . بیوك مأمورلر ایچنده دارات ودبدبه‌جه وزرایه، حتی بالذات وزیراعظمه رقابت ایده‌بیلن یالکز چلبی ایدی. بیکلرجه کوله‌سی واردی . اوزمان دفتردارلر سفر آچیلدقجه اردویه کندی مصرفلریله تجهیز

اولنمش اوتوز آدم کوندریرلردی . اسکندر چلبی یوز اون کشی کتیرمشدی. فقط ابراهیم پاشا دفتردارك ـ ثروت عظیمه‌سنه نظراً ـ بوامساکندن ممنون اولمامش، اووقتدنبری اسکندر چلبی حقنده کین باغلامشدی . دفتردار دخی وزیراعظمك کندی حقنده نه فکر بسلدیکنی بیلدیکی جهتله اونك سقوطنه مترقب ایدی .

بعض کیمسه‌لر وزیر و دفتردار آره‌سنده‌کی خصومتی شدتلندیرمکه، بوندن استفاده‌یه چالیشیورلردی . ابراهیم پاشا شرق حدودینه طوغری کیدرکن دیار بکر وموصل طریقیله بغداده عزیمت فکرنده ایدی . اسکندر چلبی تبریزك آلنمسی بغدادده سقوطنی موجب اوله‌جغنی سویلیه‌رك طوغریجه بغداد اوزرینه کیدلمسنه مانع اولدی .

برکون اردو حرکت ایدرك خزینه دوه‌لری یوله چیقه‌جغی صره‌ده هر طرفدن بردنبره « خرسز وار ! » سسلری ایشیدلدی . وزیراعظمك آدملری قوشوب خزینه بکجیلرندن اوتوز کشی‌یی توقیف ایتدیلر . بومدبختلر اشکنجه‌یه قونیلنجه دفتردار ایله اویوشه‌رق کیجه‌لین خزینه‌یی یغما ایتمك تصورنده بولندقلرینی اعتراف ایلدیلر. فقط بو، افترادن عبارتدی. حتی عسکر بیله بو ایشده سرعسکرك حیله‌سندن بشقه برشی کورمدی . اسکندر چلبی او آندن اعتباراً آرتق دشمنی محو اولمدقجه کندیسی ایچون سلامت اوله‌میه‌جغنی اکلادی .

فی الحقیقه اردو پادشاه ایله برلکده تبریزدن بغداده کیتدیکی زمان ابراهیم پاشا یولده چکیلن مشکلات عظیمه‌یی اردو نقلیاتنه مأمور اسکندر چلبینك احتیاطسزلغنه عطف ایله خصمنی محو ایچون پادشاهك انفعالندن استفاده ایتدی . اسکندر چلبی عزل ایله مالکانه‌لری مصادره اولندی .

پادشاهك بغدادده اقامتى اثناسنده وزيراعظم ثروت بى پايانندن طولايى كنديسى ايچون حالا مخاطره‌لى كورديكى اسكندر چلبى حقنده پادشاهدن بر اعدام امرى آلمق ايچون هيچ بر شيده اهمال ايتمدى . نهايت ، موفق اولدى . صلب ايديلن دفتردارك آلتى يدى بيك كوله‌سى سراى قوللرى آره‌سنه ادخال ايدلدى .

اسكندر چلبى كوله‌لرينى اوقودوب يازديره‌رق آدم يتشديرمك مسلكنه سالك ايدى . كوله‌لرندن يدى وزير و برچوق امرا ورجال يتيشمشدر . وزرادن پرتو، پياله، احمد، زال محمود، لالا مصطفى، حسين وبكلربكلرندن كلابى، بهرام، روس حسن پاشالر اسكندر چلبى كوله‌لرندندر بونلردن بالآخره وزيراعظم اولان احمد پاشا : « حالا ديوان همايونده يدى وزيرز . جمله‌مزك مالى چلبى مرحومك اقتدارينه يتيشمز . » دير ايمش .

ابراهيم پاشانك قتلى ابراهيم پاشا اون درت سنه‌دنبرى وزارت عظماده بولنمقده ايدى . پادشاه بر كوله‌يى كنديسنه انشته يابمش ، دولتك اك بيوك مقاملرينه چيقارمش ، زمام ادارهٔ حكومتى النه ويرمش، بتون اردولرينه سر عسكر تعيين ايلمشدى . اوكا دائما سوكيلى بر قرداش معامله‌سى ايتمش ايدى.

ابراهيم پاشا ايسه مست اقبال اوله‌رق كنديسنى اوموقع بالاتره چيقارمش اولان ذاتك الطافنى اونوتدى ؛ غرور نا معقول ايچنده هردرلو حسيات تواضعدن تجرد ايدرك افندى‌يى قولدن آيران مسافه‌يى بيلميور كبى كوروندى؛ احتراص وغرورى اودرجه‌يه واردى‌كه بسبتون پادشاهه مخصوص عنوانلرى بيله آلمق ايسته‌دى . شارل كن وفرديناندك ايلچيلرينه پادشاهك اراده ايتديكى خصوصاتده بيله كند-

یسنك کمال اقتدارینی کوسترمك ایستیه‌رك پك احتیاطسزجه بر نخوت ایله سوزلر سویلمشدی. ابراهیم پاشانك پادشاهك افکاری اوزرنده‌کی تأثیر ساحرانه‌سی بعض کیمسه‌لرجه خشنودسزلغی موجب اولیوردی. حلبده ایکن اسکندر چلبی علهنده‌کی منفور خدعه‌لری سوء تأثیر حاصل ایتمشدی. دفتردارك اولا عزلی، صکره قتلی عمومك خشنودسزلغنی صوك درجه‌یه کتیردی.

کردستانك فتحندن بری ابراهیم پاشا اولامه پاشا کبی بعض سبکمغزانك القاآتیله القاب واعلاناتده «سرعسکر سلطان» عنوانني قوللانمقده ایدی. کرد سنجاقلری امراسنجه اوته‌دنبری سلطان عنوانك استعمال ایدلمش اولمسی بولندیغی مملکتك داداتنه تبعیت صورتنده بر معذرت عد اولنه‌بیلیرسه‌ده بویله بر عنوانك استعمالی پادشاهه کران کلمکه باشلامشدی. حتی اسکندر چلبی پاشانك بو کبی حرکات نابجاسنی تقبیح ایتمکدن کری طورمامشدی.

پادشاه اسکندر چلبینك اعدامنی تعقیب ایدن کیجه کوردیکی بر رؤیایی بر اخطار آسمانی اولمق اوزره تلقی ایتمشدی. ابراهیم پاشایی هیچ یانندن آییرماز ایکن او کوندن اعتباراً احترازه، خیانتدن قورقمغه باشلادی. بلکه پادشاهك ابراهیم پاشایی قتل ایتدیرمسی ایچون مجهول قالمش دها بشقه سببلر واردی. هرنه حال ایسه، ابراهیم پاشا برکون برمعتاد پادشاه ایله برلکده طعام و استراحت ایتمك اوزره سرایه کیتدیکی حالده ایرتسی صباح بوغولمش بولندی. نعشی غلطه‌یه نقل اولنه‌رق برتکیه‌یه کومولدی، اوزرینه تربه یاپیلمدی.

عثمانلی وزراسندن هیچ بری ابراهیم پاشانك واصل اولدیغی ذروهٔ اقباله چیقمامش، هیچ برینك سقوطی‌ده ممالك دولتده اوقدر شدتلی حس ایدلمه‌مشدر.

بابا روس خير الدين پاشا

او تاريخده بحر سفيد قورصانلر ايله طولو ايدى. بر طرفدن ردوس شواليه لرى، ديكر طرفدن عثمانلى وروم قورصانلرى آناطولى ومصر سواحلندن آيرلمازلردى. عثمانلى قورصانلرينك مركزى مدللى آطه سى ايدى. شمالى آفريقاده تأسس ايتمش اولان حكومات اسلاميه نك [مرينيلر، زيانيلر، حفصيلر] انحطاطى، تونس وجزاير سواحلنده بعض مواقعك شارل كن نامنه اسپانيوللر طرفندن ضبطى وبو صورتله اورالرده اغتشاشات ظهورى عثمانلى قورصانلرينك نظر دقتنى بحر سفيدك غرب طرفلرينه چويردى.

مدلليده بر سپاهينك الياس، اسحق، بابا اوروج وخضر نامنده درت اوغلى واردى. اوروج كنجلكندن برى قورصانلقده شهرت قازانمشدى. بركون بر ردوس كميسى طرفندن آنسزين باصيله رق اسير ايدلمش، برادرى الياسك كوزى اوكنده اولديرلديكنى كورمش، فورسه صفتيله دشمن كميسنده كورك چكمشدى. نهايت، فراره موفق اولمش؛ تونسه كيتمش، بنى حفص حكمدارندن حسن قبول كوره رك جربه آطه سنده يرلشمش ايدى. برمدت صكره خضر رئيس دخى برادرينه التحاق ايتدى.

اوروج وخضر قورصانلقله هم بيوك بر شهرت قازانديلر؛ همده بر چوق اموال غنائم جمعنه، بو اموالى بنى حفص حكمدارينه تقديم ايده رك اونك معاونتنى جلبه موفق اولديلر. بر آرالق جزايردن كلن بر هيئت اسپانيوللرى بجايه [Bougie] ليمانندن طرد ايتمك ايچون ايكى برادرك معاونتنى طلب ايتدى. اوروج وخضر جزاير مسلمانلرينه ياردیم ايتمك اوزره همان بجايه يه كيتديلر؛ فقط ايكى دفعه وقوعه كلن هجومده بوراسنى ضبطه موفق اوله مديلر؛ (جيجه لى) يى اشغال ايله اكتفا ايتديلر. برمدت صكره جزاير شهرينه كيرديلر. اسپانيوللر جزايرك قارشيسنده بر آطه

اوزرنده بولنان (په‌نون Penon) قلعه‌سنه قپاندیلر . بونلرك واقع اولان استرحاماتى اوزرینه شارل‌كن بر كوچك دونما ايله عسكر كوندردى ايسه‌ده اوروجى جزايردن چيقاره‌مدى .

اوروج رئيس اون درت سنه آفريقاده قالدى . بو مدت ظرفنده قورصانلق ايتمدى ؛ بلكه داخله طوغرى ايلريله‌یه‌رك توسيع ممالكه چاليشدى . حتى شليف واديسنى ، تلمسانى ضبط ايتدى . اسپانيوللرله وقوعه كلن بر محاربه‌ده تلف اولدى . هنوز قرق درت ياشنده ايدى . اوروجك يرينه قائم‌اولان و خدمت دولت‌عليه‌يه كيردكدن‌صكره باربا‌روس خيرالدين پاشا نامنى آلان خضر رئيس برطرفدن يرلى قبائله ، ديكرجهتدن اسپانيوللره مقاومت ايده‌بيلمك ايچون ياوز سلطان سليمه عرض اطاعت ايدرك ضبط ايديلن ممالكى دولت عثمانيه‌يه تقديم ايتدى . بحرسفيدك غرب جهتنده ، آلمانيا ايمپراطورى واسپانيا وسيچليا قرالى شارل‌كنك ممالكى قارشيسنده يرلشمك دولت عثمانيه ايچون بربيوك موفقيت ايدى . سلطان سليم خضر رئيسه ٢,٠٠٠ يكيچرى كوندردى و آناطوليده ايسته‌ديكى قدر عسكر يازمسى ايچون مساعده ويردى .

بوندن‌صكره دولت عثمانيه‌نك مأمورينى‌صره‌سنه‌كچمش‌اولان‌خيرالدين پاشا شارل‌كن طرفندن ٥,٠٠٠ كزيده عسكرله برلكده جزايره كوندريلن ٤٠ پارچه كمى‌يى مغلوب ومحو ايتدى . بر طرفدن جزاير سواحلنى باشدن باشه الده ايتمكه چاليشيور ، ديكر طرفدن ايتاليا سواحلنى اوريبوردى . معيتنده بحر سفيدك بتون ليمانلرندن كلوب طوپلانمش جسور محاربلر ، ماهر قورصانلر بولنمقده ايدى . اسپانيوللرك النده بولنان (په‌نون) قلعه‌سنى دخى ضبط ايتدكدن صكره خيرالدين پاشا جزاير ليماننى سفائن حربيه ، آلات وادوات حربيه ايله طولديردى .

الك بيوك رقيبی شارل كن دونماسنك باش آميرالی (آندريا دوريا) ايدی. دوريانك جرجل آطه‌سی اوزرينه تعرضنی دفع ايتدی . شارل كن طرفندن شدتله تضييق اولنان اسپانيا مسلمانلرندن يتمش بيك كشی‌يی شمالی آفريقايه نقل ايلدی .

(آندريادوريا) نك قوماندا سنده‌كی شارل كن دونماسی (قورون) قلعه‌سنی ضبط ايتمسی اوزرينه خيرالدين پاشا استانبوله دعوت ايدلدی . آفريقا ساحلندن حركت ايدن (باربا روس) اثنای راهده (آندريادوريا) نك كميلرندن بر چوغنی باتيردقدن صكره استانبوله كلدی ؛ عهده‌سنه جزاير بكلر بكيلكی توجيه ايدلدی . خيرالدين پاشا بتون قيش تداركات ايله مشغول اولدی ، بهارده ٨٠ قطعه كمی ايله دكزه چيقدی ؛ جنوبی ايتاليا سواحلنی اوره‌رق تونسه كيتدی . تونس اميری مولا حسن سوء اداره‌سيله اهالی‌يی اوصانديرمش اولديغندن خيرالدين پاشا تونسی قولايجه ضبط ايتدی . مولی حسن (شارل كن) ه مراجعت ايله استمداد ايلدی.

ذاتاً خيرالدين پاشانك موفقياتی اوروپايی دهشت ايچنده براقمش اولديغندن (شارل كن) ٥٠٠ كمی ايله تونسه كلدی . قلعه‌لری ، شهری ضبط ايتدی . اهالی حقنده درلو وحشتلر ، جنايتلر اجرا اولندی . هر طرف يغما وتخريب ايدلدی. خيرالدين پاشا جزايره التجايه مجبور اولدی. خيرالدين پاشا (شارل كن) ك تونسدن عودتی اوزرينه ٢٥ كمی ايله دكزه آچيله‌رق (باله آر) آطه‌لرينی تخريب ايتدكدن صكره استانبوله كلدی.

ونديك ايله محاربه

ونديك ايله دولت عثمانيه آره‌سنده ظاهراً مناسبات حسنه جاری ايكن ونديك جمهوريتی محاربات بحريه‌نك كافه‌سنده عثمانلی دشمنلريله متفق بولنيور ، فرصت دوشوردكجه تجارت كميلرمزی ضبط ايديوردی. نهايت، ونديكه كوندرديكمز

سفیر یونس بکك اثنای عودتده ینه وندیك دونماسی طرفندن دوچار تعرض اولمسی اوزرینه سفر همایونه قرار ویرلدی [٩٤٣]

سلطان سلیمان (آولونیا) یه کیتدی. قپودان دریا اولان خیرالدین پاشا آق دکزه چیقدی. (آندریا دوریا) برقاچ کیمزی باتیردی، فقط خیرالدین پاشانك کلدیکنی خبر آلنجه مسینایه قاچدی. اردوی همایون آولونیاده بولندیغی صره‌ده وندیك حکومتنه عائد اولان (قورفو) آطه‌سی قره‌دن وکزدن محاصره ایدلدی. مع مافیه قیش موسمنك حلولی اوزرینه محاصره رفع ایدیله‌رك عودت اولندی. فقط خیرالدین پاشا وندیکلیلردن (شیرا)، (پاتموس)، (استامپالیا)، (اکین) (ناقسوس) وسائر کوچك آطه‌لری آلدی. (ناقسوس) آطه‌سی سنه‌ده بش بیك دوقه ویرکو ویرمك و وندیك ایله قطع علاقه ایلمك شرطیله صاحب قدیمی دوق (قریسپو) نك الندە براقیلدی. یالکز (نوپلی) قلعه‌سی محاصره اولندیغی حالده ضبط ایدیله‌مدی.

پروزه محاربه‌سی

خیرالدین پاشا ایرتسی سنه آطه‌لر دکزنده‌کی جزائرك کافه‌سنی ضبط وکریدك قندیه وحانیه قلعه‌لرینی یغما ایتدی. (آندریا دوریا) بی آرایور، بونك دونماسیله چارپیشمق ایستیوردی. نهایت (دوریا) نك وندیك، اسپانیا وپاپانك ١٦٦ کمیسندن مرکب اولان دونماسنه پروزه اوکنده راست کلدی؛ پروزه وآیاماورا صولرنده ایکی بیوك مظفریت قازاندی [٩٤٤-١٥٣٨]. بوندن صکره بتون بحر سفیده حاکم اولدی.

مصالحه

باربروس خیرالدین پاشا ایله روم ایلی بکلر بکی خسرو پاشا دالماچیا وموره سواحلنده وندیکلیلرله محاربه‌یه دوام ایتدیلر. نهایت، وندیك صلحه طالب اولدی. موره ودالماچیا ساحلنده‌کی

قلعه‌لرى ، آطه‌لر دكزنده بارباروسك ضبط ايتديكى جزائرى ترك ايتمك و ٣٠٠،٠٠٠ آلتون تضمينات ويرمك شرطيله عقد صلح ايدلدى .

فردنانه وشارل كنك تجاوزاتى

آوستريا ايله دولت عثمانيه آره‌سنده عقد ايدلمش اولان ايلك مصالحه‌دن آرزو ايديلن نتايج حاصل اولمدى. پادشاهك ايران سفرينه عزيمتى اوزرينه هابسبورغلر براز راحت ايتمشلر ؛ شارل كن جنوبى اوروپاده حكومتنى تقويه‌يه چاليشمشدر .

ذاتاً پادشاه فرنانداايله عقد مصالحه ايتمش، شارل كنه قارشى سربستئ حركاتى محافظه ايلمشدى . بناءً ميدان حرب طونه اووه‌لرندن بحر سفيد سواحلنه نقل ايدلدى. موره‌ده‌كى قورونه قلعه‌سى عثمانليلر طرفندن حرباً ضبط اولندى . بارباروس خيرالدين پاشا بحر سفيدده شارل كن نامنه هر طرفه تجاوز ايدن دونغا ايله حربه دوام ايتدى . محاربه‌نك دكزه ، بحرسفيده انتقال ايتمسى فرانسه قرالى ايله پادشاه آره‌سنده‌كى ائتلافه دها صميمى ، دها مؤثر برشكل ويردى . پادشاهك كوندرديكى برسفير (پوئى Puy) ده برنجى (فرانسوا) طرفندن قبول ايدلدى. خيرالدين پاشا تونسى ضبط ايتدى ، كندى نامنه اوله‌رق فرانسه قرالنه برسفير كوندردى . جزاير وتونسك عثمانيلرك النه كچمسى مالطه جزيره‌سنه مالك اولان (شارل كن) ايچون بيوك برمخاطره ايدى. عثمانليلر (ردوس) ك فتحندن صكره شرقى بحر سفيده صاحب اولدقلرى كبى شمالى آفريقانك ضبطى نتيجه‌سنده دخى بو دكزك حوالئ غربيه‌سنه وضع يد ايدييورلردى . ونديكك غائب ايتمكه باشلاديغى حاكميت بحريه عثمانيلره انتقال ايلمكده ايدى . (شارل كن) بالذات آفريقا ساحلنه كيدرك تونسى ضبط وتخريب ايتدى ؛ فرانسه قرالنه‌ده اعلان خصومت ايدرك (پرووانس) قطعه‌سنه

کیردی . الحاصل مصالحه‌نك عقدندن صکره‌ده محاربه دوام ایتدی . بالخاصه ونديك ايله محاربه ايتديكمز صره‌ده (فردیناند) برچوق دفعه‌لر تجاوز ايلدی . بردفعه جنرال (قاچیانر) ك قوماندا سی آلتنده بولنان قوتلی براردو مجارستانی ضبطه قالقیشدی . فقط ، بوسنه وديكر سرحد سنجاق بکاری طوپلانه‌رق بواردویی محو ایتدیلر [٩٤٤ - ١٥٣٧] .

(فردیناند) بر طرفدن ایران سفرندن عودت ایدن پادشاهی تبریکه مسارعت ایتمك كبی حرکات ایله دولت عثمانیه‌نك ممنونیتنی جلبه چالیشیور ، دیکر طرفدن مجارستانه تجاوزدن خالی قالمیوردی . (فردیناند) ایله (زاپولیا) نك حدودینی تحدیده مأمور اولان (غریتی) برسرسری اولمقله برابر دولته صادق بولندیغندن هرایکی قرالك ایشنه کلمیوردی . برکون ائتلاف ایدلدی . (زاپولیا) وقتیله سفارتله استانبوله کلن لهستان زادکانندن (لاچکی) یی — اقتداری چکه‌مدیکی ایچون — قاتل صفتیله توقیف ایتدیردی . فقط (لاچکی) قرالیچه (ایزابل) ك التماسیله قورتولدی ؛ (زاپولیا) یی ترك ایله (فردیناند) ه التجا ایتدی .

اوصره‌ده دولت عثمانیه ونديك محاربه‌سنه نهایت ویرمك اوزره اولدیغندن براً وبحراً تجاوزاتده بولنمش اولان (شارل) ایله (فردیناند) عقد صلح ایچون تشبثاتده بولندیلر . (فردیناند) استانبوله برسفیر کوندره‌رك قرالیچه (ماری) نك جهازی عاده اولنمدیغندن شکایت ایتدی . ابراهیم پاشانك یرینه صدراعظم اولان آیاس پاشا عثمانلی مرخصی (غریتی) نك اهانةً قتل اولنمسی سببیله جهازك اعاده‌سی تأخر ایتدیکنی سویلدی .

(قاچیانر) اردوسنك بوزولمسی اوزرینه (فردیناند) پك زیاده تلاش ایتدی . (لاچکی) یی استانبوله کوندردی . (لاچکی) متبوع سابقی (زاپولیا) دن اخذ انتقام مقصدیله کندیسنك (فردیناند) ایله (غروس واردین) ده دولت عثمانیه علیهنه برمعاهدهٔ خفیه عقد ایتمش اولدیغنی خبر

ويردى . بوافشاآت پادشــاهك غضبنى موجب اولدى . سلطان سليمان (فرديناند) ايله (زاپوليا) نك حكمدار تاجى طاشيمغه لايق اولمدقلرينى بيان ايله (فرديناند) بودين قلعه‌سنى محاصره ايتمش اولديغندن اعتذار وتضمين ضرر ايدلمكله برابر آتى ايچون تأمينات ويرلمزسه مجارستانه بالذات سفر ايده‌جكنى بيلديردى .

(لاچكى) فرديناندك نزدينه عزيمتله ايرتسى سـنه تكرار استانبوله كلدى. مجارستانك (زاپوليا) يدنده بولنان قسمى آوستريايه، يعنى (فرديناند)ه ويريليرسه كليتلى ويركو وبرچوق هدايا اعطا قلنه‌جغنى تأمين ايتدى .

اوصره‌ده (زاپوليا) وفات ايتمشدى . بونى خبر آلان (فرديناند)، (لاچكى) نك تعليماتنى توسيع ايتدى؛ استانبوله برسفير كوندردى. ديكر طرفدن (بودين) ى تحت محاصره‌يه آلدى؛ فقط بوراسنى ضبط ايده‌ميه‌رك ديكر بعض بلده‌لره هجوم ايتدى .

(زاپوليا) نك زوجه‌سى قراليچه (ايزابللا) مجارستانك زوجنك وفاتندن برقاچ كون اول تولد ايدن اوغلى (سكيز موند) ه ويرلمسنى پادشــاهدن اســترحام ايتديكى كبى اوســنه‌نك ويركوسى اولان ٣٠,٠٠٠ دوقه‌يى‌ده تقديم ايلدى . (فرديناند)ك آدملرى بوچوجغك قراليچــه‌نك اولمديغنى ادعا ايتديلر. فقط دولت عثمانيه (بودين)ه كوندرديكى مأمور مخصوص واسطه‌سيله ادعاى واقعك طوغرى اولمديغنى تحقيق ايتديردى .

(لاچكى) بودينك محاصره‌سنى تأويل ايله (فرديناند)ك كويا پادشاهك ملكنه تجاوز ايتمديكنى، (زاپوليا) ايله اوغراشديغنى اثباته چاليشدى‌ايسه‌ده سوزلرينه اهميت ويرلمدى؛ حبس ايدلدى. بعده سفر همايونه‌قرارويرلدى [٩٤٨ — ١٥٤١] .

٩٤٨ سفر همايونى

صدراعظم سنان پاشا ايرانك حركاتنه كوره اتخاذ تدابير ايتمك اوزره آناطولى سرحدينه مأمور اولدقدن صكره پادشاه تموز ظرفنده استانبولدن حركت ايتدى. اردوى همايون بلغرادده ايكن سرحد بكلرى (بودين) ى محاصره ايدن آوستريا و آلمانيا عسكرينه هجوم ايدرك بيوك بر مظفريت قزانديلر. آوستريا اردوسى بوزولدى، باش قوماندان (روكندورف) تلف اولدى.

پادشاه مجارستانك (سكيزموند) ه ويريله‌جكنى تأمين، فقط چوجغك سن بلوغنه قدر (بودين) ايله مواقع سائره‌نك اشغال عسكرى آلتنده بولنديريله‌جغنى بيان ايتدى. قراليچه (ايزابللا) نك نائبهٔ حكومت صفتيله اردلده اقامتنى امر ايلدى. (سكيزموند زاپوليا) امور حكومتى اداره ايده‌جك سنه كلنجه، عثمانليلرك اشغال ايتدكلرى محللر كنديسنه اعاده اولنه‌جقدى. بو ماده‌لرى حاوى برده فرمان ويرلدى.

بو صورتله مجارستان اوچ قسمه آيرلمش اوليوردى: برقسمى (فرديناند) ك الده، برقسمى عثمانليلرك تحت اشغالنده، اوچنجى قسم — كه اردل ايدى — نائبهٔ حكومت صفتيله قراليچه (ايزا بللا) نك يد اداره‌سنده ايدى.

پادشاه (بودين) ه كيردى. اردوى همايونك كچديكى يرلرده هيچ كيمسه‌نك مالنه، جاننه تعرض ايدلمديكى كبى (بودين) ده دخى بو قاعده‌يه رعايت اولندى. سلطان سليمان جامع شريفه تحويل اولنان (سنت مارى) كليساسنده نماز قيلدى. سليمان پاشا (بودين) محافظى، خيرالدين افندى قاضى، مجار اركاننده اولوب سفارتله استانبوله كلمش اولان (وه‌ربوچى Verbœczy) خرستيانلره حاكم تعيين اولندى. بو صورتله عثمانلى شهرى حالنه كيرن (بودين) ١٤٧ سنه عثمانليلرك النده قالدى.

پادشاه سفر همایون تدارکنده ایکن (شارل کن) تلاشه‌دوشمش ایدی. فرانسه قرالی ایله سلطان سلیمان آره‌سنده جریان ایدن مخابرات ومذاکراته واقف اولمق ایسته‌یوردی . فرانسه‌نك اولجه استانبوله کوندردیکی سفیر اولوب بوکره مملکتندن ینه استانبوله اعزام ایدیلن (ره‌نقون)، (پاویه) قربنده قتل ایدلمشدی . فقط حامل اولدیغی اوراق اله کچیریله‌مه‌مشدی. بونك یرینه تعیین اولنان (پوله‌ن دولاغارد Paulin de la Garde)بودینده پادشاهك نزدینه کلدی . فرانسه سفیری پادشاهك نظر دقتنی بحرسفیدك غرب طرفلرینه جلبه مأمور ایدی. محل مخصوصنده کوریله‌جکی اوزره سلطان سلیمان بارباروس خیرالدین پاشایی فرانسه قرالنه معاونته مأمور ایتدی ، دونمامز مارسلیایه کیتدی .

(شارل کن) ایله (فردیناند) بودینك ضبطندن صکره پادشاهك ویانه‌یه تعرض ایده‌جکندن قورقدقلری ایچون رجال حکومتدن قونت دو(سالم) ایله (برشتاین Berstein) ی سفارت ایله بودینه کوندردیلر . مجارستان تماماً (فردیناند)ه ترك ایدیلیرسه یوزبیك ، (فردیناند)ك الندە بولنان قسم کندیسنه براقیلیرسه قرق بیك آلتون ویره‌جکلرینی بیان ایتدیلر.سفیرلر آوستریا طرفندن وقوع بولان تجاوزك پادشاهه‌قارشی اولمیوب (زاپولیا)یی تحدید حدوده اجبار مقصدیله وقوعه کلدیکنی دخی سویلیورلردی .

پادشاه (فردیناند)ك بغیر حقٍ اشغال ایتدیکی مواقعی اعاده ایتمسی لازم کله‌جکنی ، اولجه کندیسنده قالمسنه موافقت ایدیلن شمالی مجارستان ایچون سنوی ٤٠,٠٠٠ آلتونك کمافی‌السابق ویرلمسنی ، مجارستانك اقسام سائره‌سی دولت عثمانیه‌نك اولوب (سکیزموند) ه احسان ایدلدیکنی بیان ایتدی . سفیرلر تعلیمات جدیده آلمق ایچون عودت ایلدیلر .

قیش موسمنك بودین ویا بلغرادده کچیریله‌جکی، ایلك بهارده ویانه‌یه

كيديله‌جكى ظن اولنمقده ايكن سفيرلرك عودتنى متعاقب اردوى همايون بودپندن حركت ايتدى ؛ تشرين ثانى ظرفنده استانبوله عودت ايدلدى [٩٤٨]. مجارستان امورى يوزاوستى براقلمش ايدى. فقط او سنه خيرالدين پاشا دكزده بويوك مظفريتلره نائل اولدى .

٩٥٠ سفر همايونى

مجارستانده‌كى قلعه‌لرك محافظلرى توسيع حدوده چاليشدقلرى كبى (فرديناند) دخى برطرفدن استانبوله سفير كونددييور، ديكر جهتدن ينه (بودين)ى محاصره ايتديرييوردى. سفير ايله جريان ايدن مذاكراتدن برنتيجه حاصل اولمدى، ينه سفر همايونه قرار ويرلدى [٩٥٠ — ١٥٤٣] .

بودفعه نيسانده استانبولدن چيقلدى. اردونك هردرلو لوازمى مكمل ايدى . اوچيوز قدر كمى قره‌دكز وطونه طريقيله مجارستانه مهمات حربيه وذخيره نقل ايتدى .

دشمن بودينى ، پشته‌يى محاصره ايتمشدى . بودين محافظى بالى‌زاده بالى پاشانك معيتنده سكز بيك كشى واردى . دشمن اردوسى ايسه‌پك غلبه‌لكدى . پروسيه دوقه‌سى (يوواكيم دو براندبورغ) ك معيتنده قرق بيك منتظم عسكر اولدقدن بشقه اوستريا، ايتاليا، اسپانيا وفلمنكدن قرق بيكى متجاوز قوهٔ امداديه كلمشدى . عثمانليلر بو قوتلى اردويه مقاومت ايتديلر. محاصره دوام ايتديكى صره‌ده پادشاهك مجارستانه كلمكده اولديغى خبر آلنديغندن دشمن اردوسى رفع محاصره‌يه وشماله طوغرى چكيلمكه مجبور اولدى .

مجارستانه داخل اولان سرحد بكلرى قلعه‌لرى بر بر ضبط ايدرلركن پادشاه (بودين)ه داخل اولدى. طونه طريقيله سوق اولنان بيوك محاصره طوپلرينك ورودندن صكره مجارستان دولتنك مؤسسى (سن اتيه‌ن)ك

وطن اصليسى وقديم قراللرك مقرى اولان (غران) قلعه‌سى ضبط ايدلدى . بعده مجار قراللرينك مدفنلرينى حاوى اولان (استونى بلغراد Sthuliweissenburg) شهرى اوچ هفته محاصره‌دن‌صكره فتح اولندى .

ضبط ايديلن قلعه‌لره محافظلر ، قاضيلر تعيين ايديليور ، مجارستان سنجاقلره آيريله‌رق تشكيلات اداره‌يه ابتدار اولنيوردى .

قيش موسمنى مجارستانده كچيرمك ، بهارده شماله طوغرى چيقه‌رق لدى‌الايجاب ويانه‌يى ضبط‌ايتمك ، الحاصل(فرديناند) ايله (شارل)ى قطعى برمعاهده عقدينه اجبار ايلمك لازم ايكن (استونى بلغراد)ك فتحندن صكره اردوى همايون ينه استانبوله عودت ايتدى .

ايرتسى سنه (بودين) واليسى ايله سنجاق بكلرى فتوحاتى اكمال ايتديلر . مجارستان قراللغنك تاجنى حاوى بولنان ويوكسك شهر معناسنه اولان (ويشه‌غراد Vichégrad)— نام ديكرى بليندنبورغ Blindenburg — قلعه‌سى ايله (اسقلاوونيا) و (خروانستان) ده بر چوق قلعه‌لرى ضبط ايلديلر . خرواتلره قوماندا ايدن قونت (زرينى Zriny) وآوستريالبلره قوماندا ايدن (بيلدر شتاين Bilderstein) بوسنه بكلربكى اولامه پاشا ايله هرسك بكى مالقوچ زاده‌نك عسكرلرينه (لونسقا Lonska) موقعنده مغلوب اولديلر .

مجارستان (بودين) بكلربكى محمد پاشانك تحت اداره‌سنده اون ايكى سنجاغه آيرلدى . دفتردار خليل افندى طرفندن تحريرى اجرا ، ويركو ورسومك نوعى، صورت طرح و تحصيلى تعيين ايدلدى .

شارل كن وفرديناند ايله مصالحه

بر مدت صكره مذاكرات صلحيه‌يه ابتدار اولندى . اول امرده (غران) پسقپوسى ، (فرديناند) نامنه (بودين) واليسنه مراجعتله متاركه طلب ايتديكى كبى هندستان صولرنده‌كى مخاصماته نهايت ويرلمك

اوزره عقد مصالحه‌یه مأموراً استانبوله کلن پورتکیز سفیری (قاتانه‌ئو) ویانه‌دن کچرکن قرال (فردیناند) طرفندن دولت عثمانیه ایله صلح مذاکره‌سنه مأمور ایدلدی. بوسفیرك رفاقتنه (آدورنو) اسمنده بر مرخص، (مالوه‌چی) نامنده دخی بر کاتب ویرلدی.

(آدورنو) استانبولده‌وفات‌ایتدیکندن (فردیناند) طرفندن (سیقو)، (شارلکن) طرفندن دخی فلمنکلی (وه‌لتویك) اسمنده ایکی سفیر کوندرلدی. (فردیناند) طرفینك حدودی محافظه اولنمق شرطیله عقد مصالحه ایدیلیرسه هرسنه دولته اون بیك، صدراعظمه اوچ بیك، قبه وزیرلرندن هر برینه بیك آلتون ویره‌جکنی وعد ایدییور؛ طرفین تبعه‌سنك دعوالرینی رؤیت ایچون برقاچ شهرده محکمه‌لر تأسیسنه مساعده ایستیوردی. نهایت ادرنه‌ده اون سکز آیلق بر متارکه عقد ایدلدی. (شارلکن) ایله (فردیناند) اون سکز آی ظرفنده برر مرخص کونده‌رك مصالحه نامه‌یی امضا ایده‌جکلردی [۹۵۳].

آیلرجه دوام ایدن مذاکراتدن صکره مجارستان دولت عثمانیه‌نك ید ضبطنده بولنمق، حاصلات سنویه‌لری یکرمی بیك دوقه حساب اولنان اعیان مملکته عائد املاك ایله تیماره ربط ایدیلن بعض یرلر ترك ایدلمك، بونلرك بدلاتیله اولجه قرارلشدیریلان اون بیك دوقه ویرکونك یکونی اولان ۳۰,۰۰۰ دوقه هر سنه دولت عثمانیه‌یه ویرلمك شرائطیله و بش سنه مدت ایله متارکه شکلنده بر مصالحه نامه عقد ایدلدی. بو مصالحه نامه (فردیناند) و (شارلکن) دن ماعدا پاپایه، فرانسه قرالنه، وندیك جمهوریتنه دخی شاملدی. اوچ آی ظرفنده بونلر طرفندن دخی تصدیق اولندی [۹۵٤].

ایرانه سفری همایونلری

برنجی ایران سفر همایوننڭ بری اوچ سنه کچمشدی. بو مدت ظرفنده شاه طهماسب اولجه غائب ایتدیکی یرلری استرداد ایتمش، وان کولنه قدر کلمشدی. شاهڭ برادری القاص میرزا پادشاهه التجا ایلمشدی. ایرانیلرڭ تجاوزاتی اوزرینه ٩٥٥ سنه‌سنده ایکنجی بر سفر همایون وقوعه کله‌رڭ وان و تبریز استرداد اولندی. القاص میرزا اصفهانه قدر ایلریلدی. کرجستان قلعه‌لری ضبط ایدلدی. قیش موسمی شرق حدودنده کچدی. بعده، استانبوله عودت اولندی.

پادشاهڭ عودتندن صکره شاه طهماسب ینه میدانه چیقه‌رق موش، عادلجواز و آخلاط طرفلرینه تجاوز ایتدی. بونڭ اوزرینه وزیراعظم رستم پاشا بر اردو ایله آناطولی‌یه کچدی.

٩٦٠ تاریخنده ایرانیلرڭ ارضروم حوالیسنه تجاوزلری اوزرینه بر سفر همایون دها اجرا ایدلدی. ارمنستانڭ ایرانه عائد اولان قسمی، نخچوان، اریوان، قره‌باغ ضبط اولندی. شاه طهماسب محاربه‌یه کیریشمدی بالعکس ایلچیلر کوندره‌رڭ صلحه طالب اولدی. ایکی دولت آراسنده ایلڭ دفعه اوله‌رق بر معاهدهٔ رسمیه عقد ایدلدی.

واقعا ایران سفرلری فتوحات ایله نتیجه‌لنمش ایسه‌ده کردستان و آذربیجان طرفلرنده اساسلی تشکیلات ملکیه وجوده کتیریله‌مدی. بورالرده‌کی قلعه‌لر دره بك طرزنده حرکت ایدن امرایه، رؤسای محلیه‌یه ترك ایدلدکجه محافظه اولنه‌مازدی. بو بکلر ایسه عادت قدیمه‌لرینه اتباعاً بربرلریله محاربه‌دن خالی قالمازلر؛ بعضاً پادشاهه، بعضاً‌ده شاه ایران طرفنه کچرلردی. ایران سفرلری آراسنده کوچك محاربه‌لر، محاصره‌لر اکسیك اولمازدی. بونڭ ایچون دولت عثمانیه آذربیجانی تماماً، ارمنستان ایله کردستانی قسماً محافظه‌یه موفق اوله‌مدی.

شهزاده سلطانه مصطفى

حرم همايونده بولنان قادينلرك امور دولته هيچ بر مداخله و تأثيرلرى اولمامق لازم كلير. لكن اكثريا حرم همايونك ادارهٔ دولتده بيوك بر نفوذ وتأثيرى كورلمشدر.

سلطان سليمان دورنده بالخاصه خرم سلطان دولت عثمانيه‌نك آتيسى نقطهٔ نظرندن غايت مشئوم بر رول اوينامشدر. خرم سلطان تاتارلر طرفدن روسيه ممالكنه وقوع بولان بر هجومده اسير ايديله‌رك بالآخره حرم همايون ايچون صاتون آلنان (روغاتينو Rogatino) پاپاسنك قيزى ايدى. سرايه داخل اولنجه بويوك بر نفوذه صاحب اولمش ايدى. كنديسيله ولىعهد شهزاده مصطفى سلطانك والده‌سى آره‌سنده شدتلى بر رقابت وخصومت حصوله كلمشدى. خرم سلطان رقيبه‌سنى پك چابوق كوزدن دوشوردى.

خاصكى سلطان اولديغى زمان تأثير ونفوذى فوق‌العاده آرتدى. پادشاهك يالكز كوزده‌سى دكل، مشاورى كبى ايدى. بتون اوروپا خرم قادينك نفوذ واقتدارينى بيليردى؛ حتى لهستان اصيلزادكانى قرال برنجى (سكيز موند) ك سفيرى (اوپالينسكى Opalinski) واسطه‌سيله كنديسنه بر تبريكنامه كوندرمشلردى. غايت حريص، حيل ودسايسه مائل، غرضكار ايدى. شهزاده مصطفى سلطانك والده‌سنه غلبه ايتدكدن صكره ولىعهد ايله اوغراشمغه باشلادى. اولا استانبولدن بر قاچ كونلك مسافه‌ده، مغنيساده بولنان شهزاده‌يى يكرمى‌بش كونلك اوزاغه، آماسيه‌يه كوندرتدى. صكره سلطان مصطفانك طرفدارى اولان صدراعظم ابراهيم پاشانك عليهنه دوندى.

ابراهيم پاشانك وفاتى اوزرينه خرم سلطان امور اداره‌يى بسبتون

اله آلدی . بر قاچ سنه صکره قیزی مهرماه سلطانك زوجی رستم پاشایی
مقام صدارته کتیرتدی. بوواسطه ایله سلطنتی اوغلی سلطان بایزیده تأمین
ایتمك ایستیوردی . ولی عهد علیهنده‌کی خصومتنی تشدید ایتدی . رستم
پاشا ایرانیلرله حرب ایچون آناطولی‌یه کچدیکی زمان شهزاده سلطان
مصطفی علیهنده درلو درلو ترتیباتده بولندی . شهزاده‌نك کویا ایرانیلرله
متفق اولدیغنی اعلان ایلدی . یکیچریلرك کویا : « پادشاه دشمن
اوزرینه یوریه‌میه‌جك درجه‌ده اختیاردر . مصطفی سلطانی پادشاه
اعلان ایتملی . سلطان سلیمان استراحت ایتسون . » دیدکلرینی پادشاهه
اسماع ایتدی . سلطان سلیمان‌ده بونلره ایناندی . ٩٦٠ سنه‌سنده ایرانه
کیدرکن اوغلنی دعوت ایتدی . سلطان مصطفی بعض خیر خواهلرینك
اخطاراتنه رغماً ارکلیده پدرینك یاننه کیتدی . چادیره داخل اولدیغی
زماق قپوجی محمود آغا اسمنده بر شخص طرفندن اولدیرلدی .

مجارستانده وقایعی: طمشوارك فتحی، اکری محاصره‌سی فردیناند و شارلکن ٩٥٤ تاریخنده عقدایدیلن مصالحه‌نامه‌احکامنه رعایت اولنه‌جغنی تأمین‌ایتدکلری و بوتأميناته دلیل اولمق اوزره مالوه‌چی « انترنونس internonce » نامیله ایلك آوستریا سفیردائمیسی اوله‌رق استانبولده قالدیغی حالده سنوی ویرکونك ایلك تقسیطی تأدیه‌ایدلمه‌دن ینه‌اختلاف چیقدی؛ مخاصمات باشلادی. طرفین بربرلرینك حدودینه تجاوز ایدییورلردی . بالخاصه اردل وقایعی حربك تکرار باشلامسنه سبب اولدی .

اردلده بولنان قرالیچه ایزابللانك معیتنده ایکی مشاور وار ایدی .
آوستریایه طرفدار اولان بومشاورلردن بری ایزابللانك حکومتدن فراغت
ایلمسنه ، اردل ایله مجارستانی (فردیناند) ه براقسنه چالیشیوردی . بو

انتریقه‌لره واقف اولان دولت عثمانیه‌نك تهدیداتنه رغماً (فردیناند) ك اردوسی (اردل) حدودینی تجاوز ایتدی .

آوستریا سفیری (مالوه‌چی) معاهده احکامنك تمامیٔ اجراسنه رهن مقامنده استانبولده بولندیغی ایچون آناطولی حصارنده حبس ایدلدی ؛ روم ایلی بکلر بکی صقوللی محمد پاشا ایله سرحد بکلری سفره مأمور اولدی .

سرحد بکلری مواقع مستحکمه‌دن معدود اولان (لیپا) یی ضبط ایتدیلر [٩٥٨] . بیوك بر مرکز اداره اولان (طمشوار Témesvar) محاصره اولندی ایسه‌ده ضبط ایدیله‌مدی؛ محمدپاشا قیش موسمنك حلولی اوزرینه ایرتسی سنه یکیدن محاصره ایدلمك اوزره بلغراده عودت‌ایلدی.

محمد پاشانك بلغراده چکیلمسنی متعاقب آوستریا اردوسی (اردل) ه کیردی ؛ اهالی عصیان ایتدی . آوستریالیلر (لیپا) یی استرداد ایلدیلر .

موسم بهارده آوستریالیلر شدتلی هجوملرده بولندیلر . آلمان ، مجار ، ایتالیان ، اسپانیول عسکرندن مرکب اولان دشمن اردوسی (چکه‌دین Szegedin) قلعه‌سنه هجوم ایتدی . محافظ میخال اوغلی خضر بك ایچ قلعه‌یه قپانه‌رق کوکرجین واسطه‌سیله (بودین) والیسی خادم علی پاشایه خبر کوندردی . امداده کلن عسکر آوستریا اردوسنی محو ایتدی.

بعده‌یکیچری عسکرینك برقسمی وزیر ثانی احمد پاشانك قومانداسی آلتنده سفره مأمور ایدلدی . عثمانلیلر (وه‌سپریم Vesprim) ، یاخود (وایسه‌نبورغ Veissenburg) ، (طمشوار) ، (لیپا) قلعه‌لرینی ضبط واسترداد ایتدیلر . بوصورتله (ترانسیلوانیا) نك اك مهم ومعمور قسمی اولان (بانات Banat) عثمانلیلر النه کچدی ؛ سنجاق بکلکنه قاسم پاشا تعیین ایدلدی [٩٥٩] .

(بودين) واليسی خادم علی پاشا ايله (استونیٔ بلغراد) بکی بالیزاده آرسلان بك شماله طوغری چيقه‌رق (فرديناند) ه عائد قلعه‌لری ضبط ايتدكلری كبی بر آوستريا اردوسنی (فوله‌ق Fulek) موقعنده بوزديلر ؛ اردونك ياريسی مقتول ، ياريسی اسير اولدی . مواقع مستحكمه‌دن معدود اولان (چولنوق Szolnok) دخی ضبط ايدلدی .

يالكز (ارلاو Erlau)، ياخود (اكری Agria) قلعه‌سی مقاومت ايدييوردی . عثمانليلر بو قلعه‌يی ٣٢ كون محاصره‌دن ومحافظلرك بر قاچ مثلی تلفات ويردكدن صكره ترك ايله رفع محاصره‌يه مجبور اولديلر .

مع مافيه بوسنه ، هرسك بكلری ، ديكر سرحد امراسی آوستريايه تجاوز ايده‌رك متصل توسيع حدود ايدييورلردی . بونك ايچون (فرديناند) عقد مصالحه ايتمك ، دها طوغريسی برآز وقت قزانمق ايچون استانبوله ايكی سفير كوندردی. سفيرلر مجارستان قراللغی عنوانيله (اردل) قطعه‌سی (فرديناند) ه ترك اولنورسه سنوی ١٥٠,٠٠٠ ، مجارستانك كنديسنده قالان قسمی ايچون دخی ٤٠,٠٠٠ آلتون ويريله‌جكنی بيان ايدييورلردی . دولت عثمانيه (اردل) قطعه‌سنك (سكيزموند زاپوليا) يه عائد اولديغی جوابنی ويردی . بونك اوزرينه مذاكره اوزادی . فقط او صره‌ده ايران ايله عقد صلح ايديله‌رك شرق جهتندن انديشه قالمديغندن (فرديناند) ايشه بر نتيجه ويرمك لزومنی حس ايتدی؛ استانبوله بلچيقالی (بوسبه‌ك Busbecq) اسمنده بر سفير اعزام ايلدی . ايران سفرنده آماسيه‌يه‌قدر كيده‌رك تشكيلات عسكريه، احوال وعاداتمزی تدقيق ايله بر اثر معتبر وجوده كتيرمش اولان (بوسبه‌ك) ك مدت سفارتی آلتی سنه قدر سوردی . بو مدت ظرفنده مجارستان ، اردل ،

خرواتستان جهتلرنده محاربه‌يه دوام ايديليور ؛ بر چوق قلعه‌لر آلنوب ويريليوردى .

(شارل كن) ١٥٥٨ سنهٔ ميلاديه‌سنده وفات ايتمشدى . مملكتى ايكى‌يه تقسيم ايدلدى . برادرى (فردیناند) آوستريا وشمالى ايتاليايه مالك اوله‌رق آلمانيا ايمپراطورى عنوانتى آلدى ؛ اوغلى ايكنجى (فيليپ) اسپانيا ، جنوبى ايتاليا وبلچيقاده حكمدار اولدى .

سنه‌لرجه دوام ايدن بو مذاكرات نتيجه‌سنده (فردیناند) اردل قطعه‌سندن ، مجارستانك بزده اولان قسمندن واز كچدى ؛ مجارستانك كنديسنده قالان قسمى ايچون كمافى السابق سنوى ٣٠,٠٠٠ آلتون ويركو اعطاسنى تعهد ايتدى . بو شرائط دائره‌سنده وسكز سنه‌لك متاركه شكلنده بر مصالحه نامه عقد اولندى [٩٧٠ – ١٥٦٢] .

شهزاده سلطان بايزيد شهزاده سلطان سليم ايله شهزاده سلطان بايزيد آره‌سنه وراثت سلطنت مسئله‌سندن طولانى خصومت كيرمش وبوكا سبب اولان سلطان سليمك لالاسى مصطفى پاشا بر چوق حيل ودسايس ايله سلطان بايزيدى پدرينه قارشى عادتا عاصى كوسترمشدى . نهايت ، ٩٦٦ سنه‌سنده كوتاهيه واليسى كوچك شهزاده سلطان بايزيد آماسيه‌يه ومغنيسا واليسى بيوك شهزاده سلطان سليم قونيه‌يه تعيين ايدلديلر . سلطان بايزيد بو معامله‌دن مغبر اولور . بعض منافقلرك القاآتيله عسكر طوپلايه‌رق برادريله محاربه‌يه قالقيشير . قونيه صحراسنده مغلوب اولمسى اوزرينه نادم اوله‌رق پدرينه بر عريضه يازار ، عفونى استرحام ايدر . فقط هر ايكى طرفدن كونديريلن مكتوبلر لالا مصطفى پاشا طرفدن امحا ايدلديكندن پادشاه اوغلنك عصيانته حكم ايدرك آناطولى طرفنه كچر . سلطان بايزيدده درت اوغليله برلكده ايران شاهنه التجا

ايلر . شاه طهماسب درت سنه محاربه‌دن صكره شهزاده ايله اوغللرينى شهزاده سلطان سليم طرفندن كوندريلن جلاده تسليم ايدر . بيچاره‌لرك جمله‌سى قتل اولنور .

سيكتوار سفرى وسلطان سليمانك ارتحالى دولت عثمانيه ايله آوستريا آره‌سنده‌كى ٩٧٠ مصالحه‌سنك عقدندن ايكى سنه صكره فرديناند وفات ايده‌رك يرينه اوغلى ماقسيميليان ايمپراطور اولدى . ماقسيلميان تداخلده قالان ايكى سنه‌لك ويركويى ويردى . فقط حال صلح چوق زمان دوام ايتمدى . حدود قوماندانلرينه طرفين ممالكنه تجاوز ايدلمه‌مسى ايچون امر ويرلمش ، خلاف عهد بر قلعه‌يه هجوم ايدن قوماندانك اعدام وقلعه‌نك اعاده ايدلمسى مصالحه نامه احكامندن بولنمش اولديغى حالده بر مدت صكره حدود منازعه‌لرى محاربه‌نك يكيدن ظهورينه سبب اولدى .

(سكيز موند زاپوليا) ماقسيمليانه عائد (چاتمار) قلعه‌سنى اشغال ايتديكى كبى ايمپراطور دخى (توقاى Tukay) و (سرنچ Serencs) قلعه‌لرينى ضبط ايتدى . (بودين) واليسى طرفندن (سكيز موند)ه امداد كوندرلدى . ويانه‌يه اعزام ايديلن هدايت چاوش توقيف ايدلدى . آوستريانك استانبولده‌كى ايلچيسى صدر اعظم صقوللى محمد پاشانك مطالباتنى قبول ايتمديكندن سفر همايونه قرار ويرلدى .

سلطان سليمانك صوك سفرى اولان بو محاربه‌لر (سيكتوار سفرى) ناميله معروفدر . او سنه محاصره ايديلن مالطه‌ده عثمانليلر موفقيتسزلكه دوچار اولديغندن پادشاه سننك ايلريلديكنه باقميه‌رق بو موفقيتسزلكك سوء تأثيرينى ازاله ايچون بالذات سفره قرار ويرمشدى .

اردو ايكى‌يه آيرلدى . بر قسمى وزير ثانى پرتو پاشانك قوماندانسى

آلتنده اوله‌رق افلاق، بغدان، قریم عساکر معاونه‌سنی آلدقدن صکره (زاپولیا) ایله برلشدی؛ آوستریانك النده قالان قلعه‌لری استردادە مأمور اولدی. ایکنجی قسم پادشاه وصدر اعظم ایله برابر بلغراده کیتدی.

(ماقسیملیان) دخی تدارکات عظیمه‌ده بولنمقده ایدی. (بودین) والیسی بالی زاده آرسلان پاشا پادشاهك ورودندن اول احراز مظفریت ایتمك املیله (پالوتا) قلعه‌سنی محاصره ایتدی. فقط آوستریا اردوسی اوکنده‌رجعته مجبوراولدیغی کبی (وه‌سپریم) قلعه‌سنی‌ده مدافعه ایده‌مدی. بو قلعه‌یه کیرن آوستریا عسکری اسلام، خرستیان بتون اهالی‌یه وحشیانه اشکنجه‌لر یاپدیلر؛ شهری یغما وتخریب ایتدیلر. آرسلان پاشا بلاامر حرکت ایدرك بو مغلوبیته سبب اولمق تهمتیله اعدام ایدلدی.

پادشاه بلغرادك قارشیسنده‌کی (زملین)ده (سکیز موند زاپولیا) یی قبول ایتدی. کندیسنه: «عسکر، باروت، قورشون وپاره تدارك ایتمکه چالیشکز. بزه محتاج اولورسه‌کز همان خبر ویریکز» دیدی. ومجارستان تختنه کندیسنی اقامه ایتمه‌دن ترك سلاح ایتمیه‌جکنی تأمین ایلدی.

اردوی همایون (اکری) اوزرینه کیدرکن شیمدی‌یه قدر عثمانلیلر طرفندن ضبط ایدیله‌مه‌مش اولان (چیکت Sziget)، یعنی (سیکتوار) قلعه‌سی محافظی قونت (زرینی) بر مفرزه‌مزه هجوم ایتدیکندن اول امرده بو قلعه‌نك ضبطنه قرار ویرلدی.

(چیکت) محاصره ایدلدی. (زرینی) مردانه مقاومت ایتدی. جبخانه‌سنی آتشله‌دی، برقاچ رفیقی ایله اردومزه طالدی. تلف اولدی. نهایت خیلی تلفات ویردکدن صکره (چیکت) ضبط ایدلدی.

فقط قلعه‌نك ضبطندن ایکی کون اول سلطان سلیمان اردوکاهده وفات

ايتمشدى [٩٧٤] . پادشاهك وفاتى كتم اولندى . صوقوللى محمد پاشا پادشـاه حياتده ايمش كبى امرلر ويريپوردى . نهايت (سيكتوار) ك ضبطنى متعاقب رجعته قرار ويرلدى . سـلطان سليمك استانبوله ورود ايتديكى خبر آلنديغى زمان پادشاهك وفاتى اعلان اولندى .

سلطان سليمان دوربنك رجال مشهوره سى

سلطان سليمان زمانى يالكز فتوحات نقطهٔ نظرندن دولتك دورهٔ اقبالى دكلدر؛ بلكه علوم وادبياتمز، صنايع نفيسه مز ايچون ده شعشعه دار بر دوردر. فضولى بو پادشاهك زماننده وفات ايتمش، معمار سنان بو زمانده معمارئ عثمانينك آنافس آثارينى وجوده كتيرمش ، ابن كمال ايله ابوالسعود ينه بو زمانده ساحهٔ علمده لايموت بر شهرت براقمشدر. الحاصل دور سليمانيده يتيشن رجال تعداد ايديله ميه جك درجه ده چوقدر . بز آنجق بر قاچندن بحث ايده جكز واوندن اول سلطان سليمانك صدر اعظملرينى صره ايله ذكر ايليه جكز :

سـلطان سليمانك برنجى وزير اعظمى پيرى محمد پاشـادر . ردوس سفر همايوننندن عودتدن صكره تقاعد ايديله رك يرينه ابراهيم پاشا تعيين اولنمشدر . پيرى پاشا قاضى ايكن چالديران سفرنده باش دفتردار وبعده وزير اوله رق يونس پاشادن صكره صدارته كچمش واوچ سنه سى سلطان سليم اول ، اوچ سنه سى سلطان سليمان دورينه عائد اولمق اوزره آلتى سنه بو مقامده قالمشدر. سلورى قصبه سنده كى جامعك حرمنده مدفوندر.

ابراهيم پاشادن صكره وزير اعظم اولان آولونيالى آياس محمد پاشـا ياوز سلطان سليم زماننده يكيچرى آغالغنه تعيين ايدلمش؛ سلطان سليمان زماننده آناطولى بكلربكى ، شام واليسى ، وزير ثانى اولمشدر . درت سـنه قدر صدارتده بولنه رق وبادن وفات ايتمشـدر [٩٤٦] . زوجه وجاريه لر

چوق اولوب قوناغنده قرق بش بشيكك صاللانديغى واقع اولورمش . « اياس پاشا قره‌غوله چيقدى » ضرب مثلنه باعث اولمشدر .

آياس پاشانك يرينه كچن لطفى پاشا دخى آرناووددر. سراى همايونده يتيشمش ، پادشاهك همشيره‌سنى تزوج ايتمشدر . اوچ سنه قدر صدارتده قالمش ، متهور وحديد اولمسنه مبنى عزل وشرف صهريتدن اسقاط ايديله‌رك ديمتوقه‌يه تبعيد ايدلمشدر . بر چوق آثارى واردر . تاريخ عثمانيسى مقبولدر .

لطفى پاشادن صكره خادم سليمان و رستم پاشالر مقام صدارتى اشغال ايتمشلردر . شهزاده سلطان مصطفى وقعه‌سندن صكره عزل ايديلن رستم پاشانك يرينه برادرى قره احمد پاشا كچمش ، ينه برادرينك انتريقه‌لرى نتيجه‌سنده قتل ايدلمشدر. رستم پاشانك ايكنجى صدارتندن صكره وزارت عظمايه نائل اولان سميز على پاشا كنديسنى چكه‌جك آت بولنميه‌جق درجه‌ده قالين بر آدم ايدى. مع مافيه لطيفه‌لرى، كوزل سوزلرى واردى. چوق وعدده بولنوردى . « على پاشا ويركيسى » ضرب مثلى اوكا اسناد ايديلير . سلطان سليمانك صوك سفرندن اول ركوب ونزوله غير مقتدر اولديغى ايچون عزل ايدلمش ويرينه وصقوللى محمد پاشا كچمشدر .

ابن كمال

ابن كمال ويا كمال پاشا زاده لقبيله مشهور اولان احمد شمس الدين افندى ادرنه‌ده طوغمشدر . بيوك پدرى سليمان پاشا كبى خدمت ملكيه‌يه سالك اولمشدى . بر كون سلطان بايزيد ثانى وزراسندن ابراهيم پاشانك مجلسنده اوزمانك اك بيوك امراسندن اورنوس زاده احمد بك اوتوريركن ادرنه مدرسلرندن برى ايچرى‌يه كيره‌رك احمد بكك اوست طرفنده اخذ موقع ايلر . ابن كمال بو حاله تعجب ايدر. رتبۀ علميه‌نك اعلى الرتب اولديغنى آكلاتيرلر. بوندن صكره

کندیسنده تحصیل علمه بیوك بر هوس اویانیر. ادرنه مدرسه‌لرنده اکمال تحصیل ایلر. کرسیٔ تدریسه چیقدیغی زمان پك چوق طلبه طوپلانیر. ادرنه قاضیلغنده، یاوز سلطان سلیم زماننده آناطولی قاضیعسکرلکنده بولنور. سلطان سلیمان زماننده ۹۳۲ سنه‌سنده مولانا علی جمالینك وفاتنده مفتی اولور. سکز سنه بو مقامده قالیر. ۹٤۰ سنه‌سنده وفات ایدرك سور خارجنده محمود چلبی زاویه‌سنه دفن ایدیلیر.

ابن کمال مدار افتخارمز اولان ذواتك الك بیوکلرندندر. امر افتاده‌کی احاطهٔ کلیه‌سندن طولایی «مفتی الثقلین» عنوانیله معروفدر. آثاری پك چوق وپك متنوعدر. تفسیر، فقه، اصول، کلام، حکمت، تاریخ، معانی ولغتده معتبر تألیفاتی واردر. فارسی وترکی شعرسویله‌مشدر.

ابوالسعود علمای عثمانیه‌نك الك بیوکلرندن بری اولان ابوالسعود افندی ۸۹٦ سنه‌سنده استانبول جوارنده، مدرس کوینده طوغمشدر. پدری شیخ محمدبن مصطفی العماداولدیغندن کندیسی ابوالسعود العمادی عنوانیله‌ده یاد اولنور. ۹۲۲ ده وظیفهٔ تدریسه باشلامش، بروسه و استانبول قاضیلقلرنده بولندقدن صکره ۹٤٤ ده مقام فتوایه تعیین اولنمشدر. اوتوز سنه‌یه یاقین او مقامده قاله‌رق ۹۸۲ده ۸۷یاشنده وفات‌ایتمشدر. جنازه‌نمازی بتون علما ووزرا حاضر بولندقلری حالده مثلی کورلمدك بر جماعت ایله فاتحده قیلنمش، ایوب انصاری جوارنده بنا ایلدیکی مکتب ساحه‌سنه دفن اولنمشدر. حرمین محترمینده وفاتی شایع اولنجه علمای مملکت صلات غائب قیلمشلردر.

ممالك عثمانیه‌ده ابن کمالدن بشقه ابوالسعوده ترجیح ایدیله‌بیله‌جك عالم یتیشمه‌مشدر. کمال پاشا زاده درجه‌سنده وسعت وتنوع معلوماتی یوقدی؛ فقط علوم شرعیه‌ده، فتاواده بر مثلی دها کلمه‌مشدر. بعض

کونلر بیکی متجاوز فتوی ویردیکی روایت اولنور . « ارشادالعقل السلیم الی مزایا قرآن العظیم » عنوانلی تفسیری غایت مقبولدر . عثمانلیلر آره‌سنده ابوالسعود قدر عربجه یازان عالم یوقدر ، دیرلر . متواضع ووقور بر ذات ایدی .

رستم پاشا خادم سلیمان پاشادن صکره وزیر اعظم اولان رستم پاشا خروات ودوشیرمه چوجقلرندن ایدی . وزیر اعظم ابراهیم پاشانك کندیسنه توجهی واردی . مهاج سفرندن صکره برنجی سلحدارلقدن باش‌امیراخور منصبنه چیقمش ، مؤخراً دیاربکر بکلربکلکنه ووزارته نائل اولمشدر . حربدن بشقه بر شیدن آکلامازدی . علوم وادبیاتدن بی‌بهره ایدی . شاعرلرك دشمنی ایدی . بلکه‌ده شو فقره شاعرلر طرفندن بر هجویه اوله‌رق یازلمشدر :

سلطان سلیمان کریمه‌سی مهر ماه سلطانی رستم پاشایه ویرمکی تصور ایتدیکی صره‌ده وزیرك قالچه‌سنده جذام بولندیغی اشاعه ایدلمش . پادشاه حقیقتی آکلامق ایچون حرم همایون اصدقاسندن برینی پاشانك یاننه قویمش . بوکیمسه برکون وزیرك البسه‌سنده بر بیت کورمش . جذاملیلرده بیت بولنمازمش . بونك اوزرینه : «الحمدالله! سنك تمیزلکك ثابت اولدی . داماد پادشاهی اولمغه لیاقتك میدانه چیقدی .» دیه باغیرمش . بو مناسبتله شو بیت انشاد ایدلمشدر : « اولیجق بر کشینك بختی قوی ، طالعی یار — کهله داخی محلنده آنك ایشه یارار . »

رستم پاشانك صدارتنده قاین‌والده‌سی حرم سلطانك نفوذ ومداخله‌سی پك زیاده آرتمش ، رستم پاشا دور سلیمانی‌یی عادتا ایکی‌یه آییران بر حد فاصل خدمتنی کورمشدر . برنجی دور پك شعشعه‌لی اولدیغی حالده ایکنجی دور انتریقه‌لرله مالیدر . شهزاده سلطان مصطفانك قتلی بو انتریقه‌لردن

بريدر. اوزمانك شاعرلرى قرق ياشنده ايكن قتل ايديلن شهزاده ايچون
پك سوزشلى مرثيه‌لر سويلمشلر و« مكر رستم » ى وفاتنه تاريخ دوشور-
مشلردر . قيل وقاله نهايت ويرمك ايچون رستم پاشا عزل ايدلمش ،
يرينه برادرى قره‌احمد پاشا كچمشدر. رستم پاشا بر مدت صكره برادرى
عليهنده‌كى انتريقه‌لريله اونك قتلنه‌سبب اولمش وايكنجى صدارتنده شهزاده
سلطان بايزيد وقعهٔ مؤلمه‌سى كورلمشدر .

رستم‌پاشا رشوت آلمق خصوصنده دخى‌پك ايلرى‌يه وارمش وروايته
نظراً پاره‌سز هيچ بر منصب توجيه ايتمه‌مشدر .

خادم سليمان پاشا

خادم سليمان پاشا آق آغالرندندر . خزينه‌دار باشى
ايكن سلطان سليمانك جلوسنده شام واليلكنه تعيين
ايدلمشدر . وزير اعظم ابراهيم پاشا مصر اداره‌سنى
تنظيم ايتدكدن صكره بوقطعه‌نك واليلكنه شجاعت‌وفعاليتى مجرب‌اولان
سليمان پاشايى كوندرمشدر. سليمان‌پاشا دبدبه وطنطنه‌يى سوردى. مصرى
اون سنه قدر حسن اداره ايتدى . خطهٔ مصريه‌دن آلنان ويركويى
« مصر خزينه‌سى » ناميله ايللك اوكجه استانبوله كوندرن اودر .

دولت عثمانيه شط‌العرب حواليسنده ، مصرده اساسلى صورتده
يرلشمشدى . شط اوزرنده كائن بصره ايله مصرده سويش ليمانلرى
سايه‌سنده عثمانليلر بحراحمره ، بصره كورفزينه ، هند دكزينه حاكم ايديلر.

او زمان هندستانك شمال غربيسنده اولاد تيموردن (بابر) ايله
وارثلرى بيوك بر حكومت تأسيسنه موفق اولمشلردى . پورتكيزليلرده
سواحلك بعض مهم‌نقطه‌لرينى ، آطه‌لرى اشغال ايديورلردى . هندستانك
بيوك كوچك حكومتلرى تلاشه دوشدكلرندن دولت عثمانيه‌يه مراجعت
ايتديلر .

دلهی حکمداری اسکندر سلطان بابرك اوغلی ومـ ـور اکبر شاهك پدری همایون‌شاهك تجاوزاتنه قارشی دولت عثمانیه معاونتنی استحصال ایچون استانبوله اوغلنی کوندردیکی کبی کجرات امیری بهادر شاه دخی بر سفیر اعزام ایده‌رك (دیو Diu) شهرینی ضبط ایدن پورتکیزلیلر علیهنه امداد ایستدی و آلتی میلیون دوقه قیمتنده تخمین اولنان خزینه‌سنی امانةً مکه‌یه کوندردی .

ذاتاً ۹۳۳ تاریخلرنده سلیمان رئیس بحر احمرده عثمانلی کمیلریله سیر وسفر ایدییور ؛ حجاز ویمن قطعه‌لری اوزرنده حاکمیت عثمانیه‌یی تأمین ایلیوردی . دلهی وکجرات امیرلرینك مراجعتلری اوزرینه مصر والیسی خادم سلیمان پاشا هندستان اوزرینه سفره مأمور اولدی . سلیمان پاشا یتمش کمی‌یه یکرمی بیك عسکر بیندیره‌رك سویشدن حرکت ایتدی [۹۴۵ - ۱۵۳۸] .

سلیمان پاشا سکسانلك بر اختیار ایدی . او قدر شیشمان ایدی، که یرندن قالقمق ایچون درت آدمك معاونتنه محتاج ایدی . فقط فعالیت وجسارتندن برشی غائب ایتمه‌مشدی .

سلیمان پاشا هندستانه کیدرکن عدن اراضیسنده بر سنجاق تأسیس ایتدی . بر قاچ هفته صکره عسکرینی کجرات ساحلنه چیقاردی ؛ ایکی قلعه‌یی هجوم ایله ضبط ایتدکدن صکره (دیو) شهرینی محاصره ایلدی . عثمانلیلرك طوپلری آره‌سنده تقریباً بر قنطار ثقلتنده کولله آتار جسیم طوپلر وار ایدی، که بونلرك سویش بر رخندن دیو سورلرینه قدر نقللری شایان تعجبدر . محاصره یکرمی کون سوردی . پورتکیزلیلر شجاعتله مدافعه ایتدیلر . کجرات امیری اولجه پورتکیزلیلر طرفندن قتل ایدلمش ویرینه کچن امیر محمود اونلرله اتفاق ایتمش اولدیغندن عثمانلیلره

معاونت ايتمدى . سليمان پاشـا عسـكرى كميلره چكمكه مجبور اولدى . يمنك اداره‌سـنى بيقلى محمد پاشـانك اوغلى مصطفى بكه توديع ايتدكدن صكره مصره واورادن استانبوله كلدى .

سليمان پاشـا لطفى پاشانك عزلندن صكره صدر اعظم اولدى . فقط بو موقعى حسن اداره ايده‌مدى . ذاتاً وزير ثالث رستم پاشـانك نفوذى صدراعظمك نفوذندن زياده وصدارته كچه‌جكى محقق ايدى . نهايت خادم سليمان پاشانك ديوان همايونده وزير ثانى خسرو پاشا ايله آره‌لرنده ظهور ايدن مجادله‌يى بربرلرينه خنجر چكمك درجه‌سـنه ايصال ايتملرى سبب عزلى اولدى ؛ يرينه رستم پاشا كچدى .

خيرالدين پاشانك صوك سفرلرى

آق دكزى ، بحر احمرى ، بحر محيط هندى‌يى جولانكاه اتخاذ ايتمش اولان عثمانلى دونماسـنك بيوك اميرالى خيرالدين پاشـا وفاتى تاريخنه قدر [٩٥٣] آق دكز حاكميتنى يد اقتدارنده طوتمشدر .

شارل كن (دوريا) نك ٧٤ بيوك، ٢٠٠ كوچك كميسى ايله اسپانيادن جزايراوكنه‌كلدى. جزايرى‌خيرالدين‌پاشانك‌اوغلى حسن‌بك مدافعه‌ايتدى. ايمپراطورك يكرمى‌بش بيك كشيلك اردوسى تلفات كليه‌يه دوچار اولدى؛ ظهور ايدن بر فورطنه‌ده بر چوق كميلر باتدى . نهايت (شـارل كن) مأيوساً رجعت ايتدى .

فرانسه محاربات سابقه‌ده دولت عثمانيه‌يه جدى برمعاونتده بولنمديغى كبى دكزده دخى بر شى ياپمدى . ونديك ايله حرب اولوركن پروزه صولرنده طولاشان فرانسز دونماسى هيچ بر محاربه‌يه اشتراك ايتمدى . بالعكس پروزه و آياماورا محاربه‌لرندن صكره فرانسـه سـفيرلرى دولت عثمانيه ايله ونديك آره‌سنده متاركه عقدينه وايمپراطور (شارل) ك دخى

بو متارکه‌یه داخل اولمسنه چالیشدیلر . پادشاه فرانسه سفیرینه عالیجنابانه برجواب ویردی : « مادامکه اسپانیا قرالی متارکه ایستیور وبو متارکه فرانسه قرالنجه دخی خوش کوریلیور ؛ شوحالده سزدن ضبط ایتدیکی ولایتلری، شهرلری، قلعه‌لری اعاده‌ایتسون. » دیدی. برنجی (فرانسوا)نك تلونی ، قرارسزلغی بتون دنیایی شبهه‌یه دوشوریبوردی .

(شارل) ك جزایر فلاکتی بحرسفیدی عثمانلی وفرانسز دونمالرینك تحت حاکمیتنده براقدی . ذاتاً فرانسه قرالی سلطان سلیمانی مجارستان طرفنده‌محاربه‌دن واز کچیره‌رك‌بحرسفیدك غرب جهتلرنده عثمانلی‌دونماسندن استفاده ایتمك املنده ایدی . بوجهت خیرالدین پاشانك ایشنه‌ده کلیوردی. پادشاه دونمانك معاونتنی وعد ایلدیکندن ٩٤٩ ـ ١٥٤٣ سنه‌سنده خیرالدین پاشا ١٥٠ کمی ایله استانبولدن دکزه چیقدی .

فرانسه سفیری (پوله‌ن دولاغارد) دونمای همایونده بولنیوردی . خیرالدین پاشا سیچلیا وجنوبی ایتالیا سواحلنده بعض قلعه‌لری ضبط ایتدی ، رومانك اسکله‌سی مثابه‌سنده اولان (اوستیا) یه کیدرك هر طرفی تلاش ایچنده براقدی ؛ نهایت، مارسیلیایه واصل اولدی .

اوراده فرانسه آمیرالی دوق (دانکیه‌ن d'Enghien)ك قوماندا‌سنده‌کی فرانسز دونماسیله برلشدکدن صکره (نیس) ه کیتدی . شهر ضبط اولندی . محاربه‌نك بدایتنده فرانسزلرك مهمات حربیه‌سی توکنمش ، بزم کمیلردن استعانه ایتمشدی . حتی خیرالدین پاشا فرانسزلری کمیلرینه باروت یرینه شراب طولدیرمغله اتهام ایلمشدی . برآرالق (طولون) لیمانی عثمانلی دونماسنك استنادکاهی اولدی .

جربه محاربه‌سى
پياله وطورغود

خيرالدين پاشا طورغود، پياله، قلج على، حسن وصالح پاشالر، سيدى على رئيس كبى قپودانلرى يتيشديرمش اولديغى جهتله عثمانلى دونماسى بحرسفيدده‌كى حاكميتنى اوزون مدت محافظه ايتدى . بر آرالق قپودان دريا اولان رستم پاشانك برادرى سنان پاشا اهليتسزلكى حسبيله بارباروسك رفقاسنى كوجنديردى . فقط اونك وفاتى متعاقب پياله پاشا قپودان دريا اولنجه ايش دكيشدى .

اون درت سنه قدر قپودان پاشالق ايدن پياله پاشا عن‌اصل خروات ايدى ، شهزاده سلطان سليمك كريمه‌سى كوهر سلطانى تزوج ايتمشدى . معيتنده طورغود وصالح پاشالر بولنديغى حالده ايتاليا ساحلنى اوره‌رق (ره‌جيو) شهرينى ضبط ايتديكى كبى آفريقا ساحلنده (اوران) ى وديكر شهرلرى اسپانيوللرك الندن آلدى .

عثمانليلرك موفقيات بحريه‌سندن تلاش ايدن پاپا ، جنويز ، فلورانسه ، مالطه ، سيچليا ، ناپولى ، موناقو واسپانيا حكومتلرى آندريا دوريانك قوماندا سنده ايكى يوز كميدن مركب بر دونما حاضرلديلر . بو دونما طورغود طرفندن تضييق ايديلن جربه آطه‌سنى محاصره ايتدى . يانندہ پك جزئى قوت بولنان طورغود آطه جوارنده چكيلدى ؛ كيفيتى استانبوله بيلديردى .

بونك اوزرينه پياله پاشا ١٢٠ سفينه ايله حركت ايدرك يولده براوقدر سفينه دها آلدقدن صكره جربه آطه‌سى اوكنه كيتدى . وقوعه كلن محاربهٔ مشهوره‌ده آندريا دوريا ٥٤ كمى ضايعات ويردكدن صكره ايتاليايه قاچدى . طرابلس غرب بكلر بكى اولان طورغود دخى بو آرالق يتيشه‌رك آطه‌ده‌كى قلعه‌يى ضبط وبر كمى‌يه راكباً قاچان اسپانيا جنرالى (آلوارو) يى

اسير ايتدی . متعاقباً اسپانيوللرك آفريقا ساحلندهکی مستملکه‌لرندن بر قاچنی دها آلدی [۹٦۷ - ۱٥٦۰] .

ردوسدن مالطه‌يه چكيلمش اولان شواليه‌لر راست كلدكلری سفائن اسلاميه‌يی تخريب ايتدكلری جهتله دفع مضرتلری ايچون بو آطه‌نك ضبطی اوته‌دن بری تصور اولنمقده ايدی . اخيراً مالطه شواليه‌لرينك حرم همايونه عائد اشيانی حامل بر كمی‌يی يغما ايتملری بو تصوری قوتلنديردی . ۹۷۲ سنه‌سنده پياله پاشا ۲۱۰ كمی و وزرادن مصطفی پاشا قوماندا سنده اوله‌رق ۳۲,۰۰۰ قدر قره عسكريله حركت ايدرك مالطه اوكلرينه كيتدی. پياله پاشا طورغودك ورودينه انتظار اولنمسی رأينده ايكن مصطفی پاشا همان قره‌يه يكرمی بيك عسكر چيقاردی ؛ (سنت المه) قلعه‌سنی طوپه طوته‌رق محاصره ايتدی. برقاچ كون صكره اوتوز بر كمی ايله كلن طورغود بو قلعه‌نك محاصره‌سنه لزوم اولمديغنی ، اصل مالطه قلعه‌سی اوزرينه هجوم ايدلمك لازم كله‌جكنی سويلدی . فی الحقيقه سنت المه پك چوق فداكارلق نتيجه‌سنده ضبط ايدلديكی حالده آطه آلنه‌مدی . بو محاربه‌ده بر كولله‌نك قيايه تصادفله طاغيتديغی پارچه‌لردن بری طورغوده اصابت ايتدی ؛ بو شانلی قپودان اوراده شهيد اولدی . مالطه سفری درت آی امتداد ايتمش ؛ نهايت رفع محاصره‌يه مجبوريت كورلمشدر .

هندستانه سفرلری

خادم سليمان پاشانك هندستان سفری نتيجه‌سز قالديغی زماندن بری هند صولرنده ارائهٔ سطوت ايدلمسی آرزو اولنور ايدی . ۹٥٤ سنه‌سنده هند حكمدارلرندن بری سلطان سليمانه سفير كوندره‌رك پورتكيزليلره قارشی حمايت ومعاونتنی طلب ايتمشدی .

ذاتاً پورتكيز كميجيلرينك عربستان سواحلنه تعرضلرينی دفع ايتمك ،

بصره كورفزى حواليسنده سيرسفائنك امنيتنى تأمين ايتمك لازم ايدى. درت سنه صكره مصر ايالتى قپودانى پيرى رئيس ٣١ كمى ايله سويشدن حركت ايتدى. عدنى پورتكيزليلردن استرداد ايلدكدن صكره بحر محيط هندى يه چيقدى . مسقط ساحللريله بحرين آطه‌لرينى ضبط ايلدى . قيشين بصره‌ده قالدى . فقط ايلك بهارده پورتكيزليلرك قوتلى بر دونما ايله هرمز بوغازينى سدايده‌جكلرينى خبر آلدى. جمع ايتديكى اموال غنائمى قورتارمق املنه دوشدى ؛ دونمايى بصره‌ده براقدى ؛ اوچ كمى ايله حركت ايتدى. كميلردن برى يولده غرق اولدى . ايكيسى ايله مصره كلدى . بو حركتى اهانت عد ايديله‌رك مصرده اعدام اولندى .

پيرى رئيس مشهور كمال رئيسك يكنى ايدى . كنجلكنده كمال رئيسك معيتنده آق دكزك هرطرفنى كزمش ، محاربات بحريه وسير سفائنده كسب مهارت ايتمشدر . بحر سفيد ايله آطه‌لر دكزينك بتون سواحل وجزائرينى ، قوى ، ليمان واسكله‌لرينى غايت مدققانه مصور اولمق اوزره بر جغرافياى بحريسى ايله آطلاسى واردر .

پيرى رئيسك براقديغى دونما قوماندانلغنى اولجه قطيف سنجاق بكلكنده بولنمش اولان مراد رئيس درعهده ايتدى. مراد رئيس بصره‌يى نقطهٔ استناد اتخاذ ايدرك هند دكزنده توسيع نفوذه مأمور اولدى . يدى پارچه كميدن مركب بر دونما ايله هرمز بوغازينه كيتدى . اوراده قوتلى بر پورتكيز دونماسنه راست كله‌رك صباحدن آقشامه قدر حرب ايتدى. دشمن قوتجه پك فائق اولديغندن كيجه‌لين ظلمتدن بالاستفاده بصره‌يه دوندى ، ضايعات عظيمه‌يه دوچار اولدى .

بعده « كاتبىٔ روم » عنوانيله معروف اولان سيدى على رئيس بحر احمر وهند دكزى فيلوسى قوماندانلغنه تعيين ايدلدى . سيدى على رئيس بصره‌دن

١٥ كمى ايله آچيله‌رق عمان ساحلنده غايت قوتلى بر پورتكيز دونماسنه تصادف ايدرك همان حربه باشلادى . دشمن دونماسى ٢٥ كميدن مركبدى . سيدى على رئيس مهارت فوق‌العاده‌سيله اوچ كميسنى ضبط ايتدى و برينى قره‌يه دوشورتدى . اون آلتى كون صكره مسقط اوكنده ايكنجى بر پورتكيز دونماسنه تصادفله بتون كون حرب اولدى . ايكى طرفده خسارات عظيمه‌يه اوغرادى . فقط غلبه عثمانليلرده قالدى . پورتكيزليلر هند صولرينه قاچديلر .

فقط سيدى رئيس دونماسى‌ده فورطنه‌لره طوتيله‌رق بلوجستان ساحلنه دوشدى . اورادن بصره‌يه عودت ايچون دكزه آچيلديغى زمان مدهش بر قاصيرغه‌يه طوتولدى. كميلر كوچ حال ايله كجرات ساحلنه واصل اولديلر. سيدى على رئيس دونمايى كجرات اميرينه تسليم ايتدى. كنديسى يتمش قدر آرقداشيله قره‌دن درت سنه‌يه ياقين بر زمانده ادرنه‌يه كلدى؛ اوغراديغى مملكتلرك حكمدارلرندن آلديغى يكرمى قدر نامه‌يى پادشاهه تقديم ايلدى. سيدى على رئيسك «محيط» و «مرآت الممالك» عنوانلى ايكى مهم اثرى واردر .

سلطان سليمان دورينك مناسبات خارجيه نقطهٔ نظرندن اهميتى

سلطان سليمانك دور سلطنتنده دولت عثمانيه ايله فرانسه قراللرى آره‌سنده‌كى مناسبات تدقيق ايديليرسه پادشاهك فرانسه‌يه ودشمنلرينه قارشى قطعى، لايتغير بر مسلك اتخاذ ايتديكى حالده برنجى فرانسوانك اودرجه وضوح وصميميت ايله حركت ايلمديكى كوريلور. فرانسه قرالى ايكى نوع حسيات آره‌سنده مترددايدى: فرانسه‌نك عثمانليلرله اتفاقندن حاصل اوله‌جق منافع سياسيه‌يى تقدير ايدييور، فقط مسلمانلرله متفق اولمغى خرستيانلغه مغاير كوريوردى . عثمانليلرك معاونتلرينه محتاجدى .

لکن کندیلریله متفق اولدیغنی اعترافه جسارت ایده‌میوردی . بعضاً استانبوله‌سفیرلر کوندره‌رك پادشاهی (فردیناند) و (شارل) علیهنه‌تحریك ایدییور ؛ بعضاًده « Roi Trés - Chrètien » عنوانی حائز اولدیغنی تخطر ایلیه‌رك عثمانلیلرعلیهنده‌کی اهل‌صلیب ترتیباتنه دائما (شارل‌کن) ك ریاست ایتمسنی قیصقانیوردی . (شارل‌کن) ایله عقد اولنان معاهداتك هر برنده عثمانلیلرایله (هابسبورغ)لر آره‌سنده‌توسط ایتمك‌ایستیور؛ (هابسبورغ)لرك کندیسنی آلداتدقلرینی کورنجه عثمانلیلرك غیرت جنکاورانه‌لرینی تحریکه مسارعت ایلیوردی . پك چوق دفعه‌لر پاپایه، آلمانیا پرنسلرینه ، انکلتره قرالی سکزنجی (هانری) یه تورکلر ایله متفق اولمدیغنی تأمین ایتدی .

پادشاه ایسه هیچ بر زمان برنجی (فرانسوا) نك معاونت‌طلبلرینی نتیجه‌سز براقمدی ؛ متفقنه‌صادق‌قالدی . فرانسه قرالی ایکی یوزلی، متردد طاوراندیغی ، براز اول یاپدیغی شیئی بر کون صکره انکار ایتدیکی ، هم کندیسنی ، هم‌ده بشقه‌لرینی آلداتدیغی حالده عثمانلی پادشاهی شایان تقدیر بر خلوص وصمیمیت ، جداً شاهانه بر علو جناب کوسترمکدن کری طورمدی . سلطان سلیمانك سوزلری ، حرکاتی ، اجرا آتی بیوك بر حکمداره شایان اولدیغی حالده برنجی (فرانسوا) جدی بر ایشه تشبث ایتسه بیله منابع وارداتنی پك آز زمانده بیتیرییور ؛ پاره‌سز ، اردوسز قالیوردی . عثمانلیلرك قوتی ، سطوتی غربك قوت وسطوتنه قات قات فائق ایدی . سلطان سلیمان ٢٠٠,٠٠٠ کشیلك اردولری ، ٢٠٠ کمیدن مرکب‌دونمالری‌قولایجه‌تجهیزو میدان حربه سوق ایدییوردی . عثمانلی اردوسنده‌کی انتظام وانضباط فرانسزلرك ویا (هابسبورغ) لرك اردولرنده مفقود ایدی. (نیس) ده خیرالدین پاشانك دونماسنده هرشی مکمل اولدیغی حالده فرانسزلر کولله وباروتی عثمانلیلردن ایسته‌مکه مجبور

اولمشلردی . حتی خیرالدین پاشا بویله انتظامسز بر متفق دونما ایله (نیس) کبی اهمیتسز بر قلعه‌یی ضبط ایتمکدن عبارت اولان حرکات حربیه‌یی استخفاف ایدرك فرانسزلردن آیرلمشدی .

١٥٤٤ سنه‌سنده بشنجی (شارل) ایله انکلتره قرالی سکزنجی (هانری) فرانسه‌یه هجوم ایتمشلردی. (شارل) فرانسه داخلنده بر چوق قلعه‌لر ضبط ایتدکدن صوکره اردوسنك ارزاقنی تدارکده مشکلات چکدیکندن برنجی (فرانسوا) ایله (قره‌پی Crespy) معاهده نامه‌سنی عقد ایتدی . بو معاهده‌نامه موجبنجه فلمنك ویا (میلانه) نك فرانسه قرالنك ایکنجی اوغلی دوق دورلئانه - ایمپراطورك قیزی ویا اقرباسی اولان بر پرنسس ایله ازدواج ایتمك شرطیله - ترکی قرارکیر اولدی .

(قره‌پی) معاهده‌نامه‌سنك عقدی اوزرینه سلطان سلیمان فرانسه اتفاقنه نه‌درجه‌یه قدر اعتماد اولنه‌بیله‌جکنی آکلادی . ١٥٤٧ سنهٔ میلادیه‌سنده پادشاه ایمپراطور ایله بش سنه‌لك متارکه عقد ایتدی ؛ آوستریا سنوی ٣٠,٠٠٠ دوقه اعطاسنه راضی اولدی . [بو ویرکویی قارلوفچه معاهده نامه‌سنه قدر ویرمشدر]. یوقاریده ایضاح ایدلدیکی اوزره متارکه چوق زمان دوام ایتمدی . برنجی (فرانسوا) نك اوغلی ایکنجی (هانری) عثمانلیلر ایله مناسباتنده پدرندن زیاده قطعیت وصمیمیت ایله حرکت ایتمك ایستیوردی . حتی ایمپراطور ایله پادشاه آره‌سنده متارکه عقدینه مانع اولمغه‌بیله چالیشدی . سلطان سلیمانك ایران سفری اثناسنده (آرامون) اسمنده بر سفیر کوندره‌رك فرانسه‌نك پادشاه اوزرنده غائب ایتدیکی تأثیر ونفوذی اعاده‌یه چالیشدی .

ایکنجی (هانری) آوروپا موازنه‌سنی محافظه ایچون انکلتره‌دن بر معاونت امید ایتمیوردی . (شارل کن) آلمانیانك پروتستان پرنسلرینی

مغلوب ايلمش ، ايتاليايى الده ايتمشدى . (هانرى) خيرالدين پاشانك وفاتندن صكره طورغود رئيس ايله مخابرات خفيه‌ده بولندى ؛ حتى ايمپراطورك ولى عهدى ايكنجى (فيليپ) ى بردكز سفرنده اسير ايتمك ايچون طورغودرئيسه تعليمات ويردى. ١٥٤٩ سنهٔ ميلاديه‌سنده طورغود رئيسك فرانسه قراليله اتفاق ايتديكى ومارسيليا ليماننك عثمانلى دونماسنه ارزاق ومهمات ده‌پوسى اولديغى روايت ايديليوردى . طورغود رئيس طرابلس غربى ضبط ، سيجليايى تخريب ايتديكى صره‌ده ايكنجى (هانرى) ايتالياده محاربه‌يه باشلادى [١٥٥١] . ايمپراطوره قارشى آلمانيانك پروتستان پرنسلريله اتفاق ايتديكنى اعلان ايلدى ؛ شمالى ايتاليانك بعض محللرينى الده ايتدى .

(اكرى) محاصره‌سيله ختام بولان مجارستان سفرهمايونى وطورغود رئيسك ناپولى صولرنده (آندريا دوريا) يه غلبه‌سيله نتيجه‌لنن مظفريت بحريه‌سى اثناسنده ايكنجى (هانرى) ده (شارلكن) ايله محاربه ايدييوردى [١٥٥٢] .

ايرتسى سنه فرانسز دونماسيله طورغودرئيسك دونماسى برلشدى . ايكى دونما جنويز حكومتنه عائد اولان قورسيقه آطه‌سنه هجوم ايتدى . (قالوى Calvi) و (باستيا) مستثنا اولمق اوزره ساحلده‌كى قلعه‌لرك جمله‌سى ضبط ايدلدى . بوفتوحاتدن صكره عثمانليلر عودت ايتدكلرندن فرانسزلر ضبط ايتدكلرى قلعه‌لرك برقسمنى تخليه‌يه مجبور اولديلر .

اسپانيا ولى عهدىٔ ايله انكلتره پرنسسى (مارى) نك ازدواجى تصورى فرانسزلرك منافعنه مغاير اولديغندن فرانسه‌قرالى دولت عثمانيه‌نك معاونتنه هرزماندن زياده محتاج ايدى . اوصره‌ده سلطان سليمان ايران ايله محاربه ايديوردى . فرانسه سفيرى (آرامون) ك خلفى (قودنياق

Codignac) پادشاه ايله برلكده شرق حدودينه كيتدى ، دولت عثمانيه نك
بتون قوتنى اوروپايه قارشى استعمال ايده بيلمسنى تأمين ايچون عثمانليلر
ايله ايرانيلر آره سنده عقد مصالحه يه چاليشدى . مصالحه نامه آماسيه ده عقد
ايدلدى . (فرديناند) ك شهر مذكورده بولنان سفيرلرى (وه رانتيوس
Vérantius) ، (زاى) ، (بوسبه ك) عقد متاركه يه موفق اولديلر . فقط
(شارل كن) ايله متفقلرى بو متاركه يه داخل دكل ايديلر . ايكنجى
(هانرى) ناپولى يه قارشى وقوع بولان محاربه ده طورغود رئيسك
دونماسندن استفاده ايتمك ايستدى . عثمانلى دونماسى براز كچيكدى ؛ بر
نمايش ايله اكتفا ايتدى . (هانرى) قورسيقه وايتاليا سواحلنده بر ايكى
قلعه يى غائب ايلدى .

۱۵۵۵ سنهٔ ميلاديه سنده ايكنجى (هانرى) ينه سلطان سليمانك
معاونت واتفاقنى رجا ايتدى . پادشاهك « عزيز وصميمى دوستى » اولديغنى
سويليور ومحاربه يه شدتله دوام اولنورسه دشمن مشتركك عاجز قاله جغنى
تأمين ايديوردى . ايمپراطورك آلديغى ويركولرك آغرلغندن ، ظلم وتعديدن ،
تكاليف عسكريه دن بيزار اولان ايتاليا ، ناپولى ، سيچيليا ، اسپانيا ،
فلاندر وحتى هندستان اهاليسنك مهياى عصيان اولدقلرينى بيان ايليوردى .
(فرديناند) ك سفراسى طرفندن سويلنن سوزلره ، ايديلن وعدلره
اهميت ويرلمه مسنى ده توصيه ايديوردى . سنهٔ مذكوره ظرفنده پياله
پاشانك قوماندا سنده كى عثمانلى دونماسى (طوسقانا) صولرينه كيده رك
(پييومبينو Piombino) قلعه سنه هجوم ايتدى . بعده فرانسز دونماسيله
برلشه رك (قالوى) قلعه سنى محاصره ايتمك و (باستيا) اوكنده بر نمايش
ياپمق ايچون قورسيقه يه كيتدى .

(شارل كن) ك موقعى كيتدكجه كسب وخامت ايتمكده ايدى .

ایمپراطور آرتق هیچ بر شیئه موفق اوله‌میوردی. فرانسزلر ایله بلچیقا، فلمنك وایتالیا جهتلرنده وقوعه کلن محاربات نتیجه‌سنده (ووسه‌ل Vaucelles) متارکه‌سنی عقد ایتدی . بو متارکه موجبنجه فرانسزلرك (میچ) دن قورسیقه‌یه قدر اله کیردکلری مواقعك فرانسه‌ده قالمسنه راضی اولدی [۱۵۵٦] . آرتق اختیارلامش ، صوك زمانلرده‌کی موفقیتسزلکلردن مأیوس اولمش اولدیغی ایچون ترك سلطنته قرار ویرمشدی ؛ برادری (فردیناند) ه عثمانلیلرله نصل اولورسه اولسون عقد مصالحه‌یه چالیشمسنی توصیه ایتدی .

(ووسه‌ل) متارکه‌سنی عقد ایدن (هانری) بونك دولت عثمانیه ایله موجود اولان اتفاق شرائطنه مغایر اولدیغنی بیلدیکی ایچون سلطان سلیمانه ایضاحات اعطاسنه مسارعت ایتدی . (شارل کن) ی ترك سلطنته تشویق ایچون عقد متارکه ایتدیکنی بیان وایمپراطور میداندن قالقدقدن صکره یرینه کله‌جك اوغلنك ذوق وسفاهت ایله مشغول ، تجربه‌سز ، امور عظیمه‌یه تشبثدن عاجز، اصول حربه غیر واقف اولدیغنی، بناءً علیه بونکله اوغراشمق قولای اوله‌جغنی تأمین ایلدی . ایمپراطور سلطان سلیمان ایله (فردیناند) آره‌سنده عقد صلح ایچون (هانری) نك معاونت ایده‌جکنی امید ایتمشدی . (هانری) نك سفیری (قودیناق) بالعکس آوستریا ایله دولت عثمانیه آره‌سنده عقد مصالحه‌یه ممکن مرتبه مانع اولمغه چالیشمق ایچون امر آلدی .

فرانسه قرالنك سیاستی دولت عثمانیه‌یی شبهه‌یه دوشورمشدی. دیکر طرفدن ناپولینك هانکی حکومته قاله‌جغنی بیلمك عثمانلیلر ایچون مهم بر مسئله ایدی . ناپولی فرانسزلرده قاله‌جق ایسه بحر سفیدك غرب طرفلرنده عثمانلی دونماسنك حاکمیتنه ایراث خلل ایده بیلیردی. چونکه

دولت عثمانيه فرانسه قرالنك لزومندن زياده كسب قوت ايتديكنه ذاهب اوليوردى . معمافيه عثمانيلرك مجارستانده بر تاچ بوفقيتسزلكه دوچار اولمسى ، اسپانيا كميلرينك جزائر بحر سفيده تعرض ايتملرى سلطان سليمانك افكارنده تبدل حصولنه سبب اولدى . ايكنجى (هانرى) نك (ووسهل) متاركهسى حقندهايضاحات ويرمك ايچون استانبوله كوندرديكى (دولاوينى De la Vigne) پادشاه طرفندن فرانسهيه اعاده ايدلدى . سلطان سليمان بو متاركهيه ختام ويرلمسنى طلب ايدييوردى [١٥٥٧] . حالبوكه متاركه ذاتاً بوزولمش ، ايكنجى (هانرى) ايمپراطورك خلفى اسپانيا قرالى ايكنجى (فيليپ) ايله ايتاليادهه محاربهيه باشلامشدى . فرانسزلر (سن قانتهن) ده مغلوب اولديلر . سلطان سليمان بو مغلوبيتى خبر آلديغى زمان فرانسه سفيرينه تسليتآميز سوزلر سويلدى .

ايكنجى (هانرى) دولت عثمانيهنك معاونتندن استفاده ايتمك ايستدى . سفير (دولاوينى) واسطهسيله مجارستانه هجوم ايدلمسنى ، عثمانلى دونماسنك بحر سفيدده قيشلامهسنى ، (ناپولى) قراللغنه عساكر عثمانيه چيقارلمسنى ، فرانسهيه ايكى ميليون آالتون قراض اولنمسنى طلب ايتدى . فقط دولت عثمانيه (ووسهل) متاركهسندن صكره (فرديناند) ايله عقد ايديلن متاركهنى بوزهميهجغنى بيلديردى . استقراض مسئلهسنه كلنجه ؛ بو پارهنك ويريلهميهجكنى ، فقط عثمانيلرك دوست ومتفقلرينه پاره ايله دكل ، شخص وقوتلريله معاونت ايتدكلرى بيان ايدلدى . پادشاه دونمانك بحر سفيده كوندرلمسنه موافقت ايتدى ، فقط قيشين اورادهه قالمسنه راضى اولمدى .

دونماى همايون طوغريجه (قورسيقه)يه كيتدى [كانون اول ١٥٥٧]. (غانهت) ده بر نمايش ايله اكتفا ايتدى ، فقط (ليغوريا) سواحلنه

هجوم ، (مينورقه) آطه‌سنه عسكر اخراج ايلدی . بعده عودت ايتدی.
فرانسزلر دونمه‌سانك عودتنی جنويزلرك انتريقه‌لرينه ، هديه‌لرينه عطف
وحتی پياله پاشادن شكايت ايلديلر . پادشاه ايرتسی سنه دها جدی بر
معاونت وعد ايتدی. فی‌الحقيقه بر سنه صكره بالذات مجارستانه كيتدی .

مع مافيه اوروپای غربی دولتلری محاربه‌دن اوصانمشلردی .
(قاتو قامبره‌زی Cateau - Cambrésis) ده مذاكرات صلحيه‌يه ابتدار
اولنمشدی . ايكنجی (هانری) ضبط ايتديكی ممالكك بر قسمنی محافظه
ايده‌بيلمك ايچون آلمانيا پرنسلرينك معاونتلرينه محتاج اولديغندن
(راتيسبون) ده عقد اجتماع ايدن (ديت) مجلسنده فرانسه‌نك عثمانليلر
ايله متفقاً حركت ايلدكلرينی انكار ايتدی . « نه متوفی پدرينك ، نه‌ده
كنديسنك عثمانليلرله هيچ بر زمان معاهده ويا اتفاق عقد ايلدكلرينه
جناب حقك شاهد اولديغنی » سويله‌دی . آلمانيا پرنسلرينك نه كندی ،
نه‌ده سلطان سليمان عليهنده (فرديناند) ه معاونت ايتملرينی ايسته‌مديكندن
پادشاهه مراجعت ايله آلمانيا ايمپراطورينی انتخابه صلاحيتدار اولان
پرنسلره بر مكتوب يازه‌رق ايمپراطورلغك دوستی اولديغنی و دوستی
قالمق ايسته‌ديكنی ،(فرديناند) عليهنده‌كی محاربه‌سنك ايمپراطورلغه خصومت
وحقارتی تضمن ايتمديكنی بيلديرمسنی رجا ايتدی . سلطان سليمان‌ده
طلب ايديلن مكتوبی يازدی [١٥٥٩] .

(قاتوقامبره‌زی) معاهده‌سی عقدايدلدی. ايكنجی (هانری) شرائط
اتفاقه رعايتسزلكنی كويا حقلی كوسترمك ايچون پادشاهك آوستريا ايله
عقد مصالحه ايتمش اولديغنی ادعا ايتمك ايستدی. پادشاه آلمانيانك بتون
قوتيله فرانسه اوزرينه يوكلنمسنه مساعده ايتمش ، (فرديناند) ده
اسپانيوللرك مطالباتنی قبوله مجبور اولمش . حال‌بوكه آوستريا ايله دولت

عثمانیه آره‌سنده هنوز عقد مصالحه ایدلمه‌مشدی. فرانسز سفیری بو مصالحه هنوز عقد ایدلمدیکندن دولت عثمانیه علیهنده بر دلیل اولمق اوزره کوستریله‌میه‌جکنی (هانری) یه بیلدیردی. سلطان سلیمان ایسه فرانسه حکومتنك دول غربیه ایله عقد معاهده‌یه موفق اولمسنی ممنونیتله تلقی ایتدی؛ فرانسه سفیرینه (هانری) نك متیقظ طاورانمسنی، بو قدر سنه کندیسنه خصومت ایدن حکومتلرك دوستلغنه علی العمیا ایناتمامسنی توصیه ایلدی. شو حال عثمانلی پادشاهی ایله فرانسه قراللرینك مسلکلری آراسنده نه بیوك فرقلر اولدیغنی کوسترمکه کافیدر.

(قاتوقامبره‌زی) معاهده‌سنك عقدی وبعده ایکنجی (هانری) نك وفاتی ایکی مملکت آراسنده‌کی مناسباتده تبدلات عظیمه وقوعنه سبب اولدی. فرانسه‌نك استانبول سفیری حکمدار لاحق ایکنجی (فرانسوا) یه عثمانلیلر ایله ائتلافدن ایسه آلمانلرله خوش کچینیلمسنی توصیه ایتمشدی. فقط ایکنجی (فرانسوا) فرانسه‌نك مسلکی دکیشمیه‌جکنی پادشاهه تأمین ایتدی. مع مافیه فرانسه و دولت عثمانیه آرتق متفق دکل ایدیلر، یالکز بربرلرینه دشمن دخی اولمامشلردی. برنجی (فرانسوا) زماننده اولدیغی کبی عثمانلیلر علیهنه اهل صلیب اردولری تشکیلی تصوری آرتق فرانسه‌ده موضوع بحث دخی اولمیوردی. چونکه فرانسه عقد ایتدیکی معاهدات سایه‌سنده ممالك عثمانیه‌ده بر موقع مستثنا احراز ایتمشدی؛ رجال حکومت بو مستثنا موقعی الدن قاچیره‌جق هر درلو تشبثك مضرتدن بشقه بر شی انتاج ایتمیه‌جکنی بیلیورلردی. آرتق بوندن صکره فرانسه حکومتی استانبولده همان صورت دائمه‌ده سفیر بولندیردی. شو قدرکه دولت عثمانیه ایله فرانسه‌نك اتفاقی دوره‌سی ختامپذیر اولمشدی.

بو دورده روسیه ایله مناسباتمز دخی آرتمشدر. اوچنجی واسیلك

يرينه كچن درد نجی (ايوان) - كه مدهش لقبيله مشهوردر - دولت عثمانيه
ايله دوست كچينمك ايستەدی ؛ ٩٤٤ سنەسنده استانبوله (آداشوف)
اسمنده بر سفير كوندردی . روسيه ايلچيسی عثمانليلرله بر اتفاق عقدی
ايچون چوق اوغراشدی . فقط بو اتفاق لهستان عليهنه اولەجغندن رجال
دولتی اقناع ايدەمدی ؛ يالكز بعض مساعدات تجاريه استحصال ايدەبيلدی.
او زمان رجال عثمانيه لهستانك بر كون وب مجارستان ايله عليهمزه
اتفاق ايدەبيلەجكنی تقدير ايدەمەمشلر ، روسيەيه اهميت ويرمەمشلر ايدی.
مع مافيه ايكی دولت آرەسنده مناسبات حسنه دوام ايتدی .

اسوج وانكلتره ايله هنوز مناسباته كيريشيلمەمشدی .

سلطان سليمان دورينك معاهدات نقطهٔ نظرندن اهميتی

سلطان سليمانك دور سلطنتی معاهدات نقطهٔ نظرندن دخی پك مهمدر . ايمپراطور
شارل ، قرال فرديناند ، فرانسه قراللری
ايله دولت عثمانيه آرەسندەكی مناسباته دائر تفصيلات لازمه ويرمش
اولديغمز كبی بلغرادك فتحنی متعاقب ونديك ايله عقد ايديلن تجارت
معاهدەنامەسندن دخی بحث ايتمش ايدك . معاهدات تجاريەمزك كافەسنه
اساس اولان بو معاهدەدن بشقه دولت عثمانيه فرانسه ايله دخی بر معاهدەنامه
عقد ايتدی .

دولت عثمانيه ايله فرانسەنك اتفاقی طرفين مناسبات تجاريەسنك
توسعنه سبب اولمش ، بحر سفيددەكی فرانسز ليمانلرينك كسب ثروت
و اهميت ايلملرينی تأمين ايلمشدی . ونديك ايله عقد ايديلن معاهدەنامەدن
دها مهم اولان بر معاهده (٩٤٢ — ١٥٣٥) سنەسنده فرانسه سفيری
(لافوره Laforêt) ايله صدراعظم ابراهيم پاشا طرفندن امضا ايدلمشدر.
ديكر دولتلرله عقد ايديلن معاهداته اساس اولان وفرانسزلرجه

« ١٥٣٥ قاپيتولاسيونلرى » دنيلن بو معاهده‌نامه‌ده سربستئ تجارت وسفائن ايله قونسلوسلرك حق قضالرى قرارلشديرلمشدر : يوزده بش كمرك رسمى مقابلنده سربستئ سير وسفر واخذ واعطا . — ممالك عثمانيه‌ده مقيم بالجمله فرانسزلر اوزرنده، كرك حقوق وكرك جزا ايشلرنده، فرانسز قونسلوسلرينك حق قضاسى وقونسلوسخانه‌دن ويريله‌جك حكملرك اجراسنه مامورين عثمانيه‌نك معاونت اجراسنه مجبوريتى . فرانسه قونسلوسلرى فرانسزلره عائد دعاوئ حقوقيه وجزائيه‌يى بيلدكلرى كبى رؤيت ايده‌جكلر ، فرانسزلر وصيتنامه‌لرينى ايستدكلرى كبى تنظيم ايله قاضى‌يه ويا حكومته تبليغه مجبور اولميه‌جقلر ، وصيتنامه‌لر احكامى قونسلوسخانه‌لرده فرانسه قانونى موجبنجه موقع اجرايه وضع ايديله‌جك قونسلوسلر اموال ونقوده وضع يد ايله بالذات توزيعاته نظارت ايليه‌جكلردى. فرانسه تبعه‌سندن برى مديوناً وفات ايدر وياخود تبعهٔ عثمانيه‌يه اولان بورجنى تأديه ايتمه‌دن فرار ايلر ايسه بوندن طولايى ديكر فرانسه تبعه‌سى ويا قونسلوسى مسئول ايدلميه‌رك فرانسه قرالى مديون عد اولنه‌جق ، دينك تسويه‌سى حكومتجه طلب ايديله‌جكدى. فرانسه تبعه‌سى عليهنه اقامه اولنان دعاوى حضور قاضيده دكل ، باب عاليده رؤيت اولنه‌جق واثناى محاكمه‌ده فرانسز ترجمانى حاضر بولنه‌جقدى . — حريت مذهبيه وقدسده مقامات مقدسه‌نك محافظه‌سى. بوماده فرانسه‌نك بالجمله خرستيانلر اوزرنده حق حمايه ادعا ايتمسنه سبب اولمشدر. — معاهده‌نامه‌نك عقدندن اولكى اسرانك تخليه‌سى . بوندن صكره اسراى حربيه‌نك اسراى سائره معامله‌سندن مصونيتلرى .

فرانسه حكومتى بومعاهده‌نامه‌دن صكره ممالك عثمانيه‌ده برموقع ممتاز ومستثنا احراز ايتدى . انكليزلر ، قاتالانلر ، سيچلياليلر ، جنويزلر كبى

دیکر اوروپا ملتلری فرانسز بایراغی آلتنده سیروسفره، تجارته باشلادیلر.
پادشاهك کندیسیله هم مرتبه عد ایتدیکی یکانه حکمدار فرانسه قرالی
ایدی. «فرانسه بکی» آرتق «فرانسه پادشاهی ـ ایمپراطوری» اولمشدی.

۵

ایلك علائم انحطاط

سلطان سلیم ثانینك صورت جلوسی

سلطان سلیمانك سیکتوار اوکنده وفاتی وزیراعظمك یازدیغی مکتوبدن خبر آلان ولیعهد سلطان سلیم کوتاهیه‌دن اوچ کونده قاضی کوینه مواصلت ایتدی وبورادن اسکداره کیدرك همشیره‌سی مهرماه سلطانك سراینه نازل اولدی. اسکداردن سرای همایونه کیدرکن قیزقله‌سی اوکندن مروری اثناسنده طوپلر آتیله‌رق سلطنتی اعلان ایدلدی. مفتی ابوالسعود افندی وبالجمله رجال وعلما سرایه کله‌رك ال اوپدیلر، بیعت ایتدیلر.

ایکی کون صکره سیرسریع ایله بلغراده کیتدی. هنوز سیکتوار اوکنده بولنان اردویه التحاق ایتمك اوزره اورادن دخی حرکت ایتدی. فقط (ووقووار) موقعنده صدراعظمدن بر عریضه آلدی. عریضه شو مألده ایدی: «اردوی همایونی تشریف بیورلدیغی تقدیرده قول طائفه‌سی اجداد عظامکز قانونی اوزره جلوس بخششی ایسته‌جکلردر. حالبوکه اردو خزینه‌سنده کفایت مقداری آقچه یوقدر. ذاتاً سفر بیتمش، قیش ایریشمش، سیکتوار قلعه‌سنك تعمیری قوهٔ قریبه‌یه کلمشدر. اوچ کونه قدر عودت مأمولدر. بلغرادی تشریف بیوریله‌رق اوراده بکله‌نیلسون.»
سلطان سلیم صدر اعظمك توصیه‌سی وجهله بلغراده دوندی.

صقوللی محمد پاشا عسکره علوفه‌لرینی ویردی . بعده ، اردو حرکت ایتدی . ارکان دولت درونده سلطان سلیمانك نعشی بولنان مزین بر آرابه‌نك اوکنده یوریمکده ایدیلر . آرابه‌نك اطرافنی صولاقلر آلمش ایدی . چاوشلر برمعتاد آلقیشلایورلر ؛ طبل ، نقاره ، سورنا ، نفیرلر چالنمقده ایدی . محمد پاشا کویا بعض معروضاتده بولنیورمش کبی طورلر آله‌رق آرابه‌نك یاننده کیتمکده ایدی .

صدراعظم بلغراده درت منزل قالنجه برصباح برقاچ حافظ ایسته‌دی . حافظلر آرابه‌نك ایکی طرفنده ذکراللهه باشلادیلر . «روحی ایچون فاتحه» ندای مؤثری ایشیدلدی . بتون عسکر فوق‌العاده متأثر اوله‌رق ازدوده برفغان عمومی حاصل اولدی . وزرا وعلما پادشاهك وفاتنی اشاعه ایتمك زمانی کلدیکنه قانع ایدیلر . صقوللی عسکره خطاباً شومألده برنطق ایراد ایتدی : « قرداشلر ، یولداشلر ، نیچون طوریبورسکز ؟ یوریه‌لم . بونجه ییللق اسلام پادشاهنه توحید وتهلیل ایله نیچون تعظیم وتکریم ایتمیه‌لم ؟ غزالر ایدوك انکروس ولایتنی داراسلام ایلدی وجمله‌مزی نعمت واحسان ایله بسله‌دی . عوض بومیدرکه جسد مبارکنی باشمزده کوتورمیه‌لم . خصوصا اوغلی سلطان سلیم حضرتلری حالا پادشاهمزدر . اون یدی کوندن بریدر بلغرادده سزه منتظر وپدرینك وصیتی اوزره بالجمله انعام و ترقئ معاشاتکزی اعطا واجرایه حاضردر . خاطریکزی خوش طوتك . همان حافظلر تلاوتله مشغول اولسونلر ، بزده چکیلوب کیده‌لم . طوره‌جق یر دکلدر . »

بونك اوزرینه اردو یوریدی . عسکرلر قرق سکز سنه کندیلرینه قوماندان اولان بیوك پادشاهك جنازه‌سنی اوکلرینه ، کوز یاشلرینی صوك بهارك یاغمورلرینه قاته‌رق شمالی مترووپچه‌یه کلدیلر . صقوللی بورادن

پادشاهه بر مفصل عريضه يازدى. بو عريضه‌نك مآلى شودر: « جنازه ايله اردو بلغراده مواصلت ايلدكده نصب اولنه‌جق اوتاغ همايون اوكنده جنتمكانك بو سفرده برابر كتيرمش اولديغى تخت زرين اوزرينه جلوس بيورلسون ، بالجمله اعيان وبندكان پايهٔ سرير سلطنته يوز سورسون . قول طائفه‌سنك قانون قديم وجهله بخشش وترقيلرينك احسان بيوريله‌جغى لسان شاهانه‌لرندن ايشيتملرى تقرر ايتمش بر عادتدر . يعنى جمله‌سى ويرلسون ، مقبول همايونمدر ديمكزى ايسترلر . باخصوص يكيچرى طائفه‌سى عادت قديمه‌لرى وجهله ال قالديروب وچاوشلرى آل عثمان پادشاهلرينه واوجاقدن ايچون يولداشلرينه دعالر ايدرلر وآمين ديرلركه خير وبركت دخى بونده‌در . بوكا مساعده بيورلسون . بعده جنازه نمازى قيلينسون. فرداسى كونى‌ده اركان دولت تبريك سلطنت ايچون سرير عزته تكرار يوز سوردكلرنده خلعتلر ويرلسون . »

سلطان سليم بو عريضه‌يى مقربلرندن خواجه عطاءالله افندى‌يه كوسترر. عطاءالله افندى وزير اعظمك نفوذينى قيرمق مقصديله: « ذات شاهانه‌كز استانبولده جلوس بيورديكز . بونك رسماً تكرارينه حاجت يوقدر . بو تكليف حاكمى محكوم ايتمكدر . » دير . پادشاه لالا حسين پاشانك رأينى صورار . اوده: « بز استانبولدن بلغراده كلمه‌مش اولسه‌يدك اردونه ياپه‌جق ايدى ؟ مراسم جديده نه‌يه يارايه‌جق؟ تنزل بيورميكز.» جوابنى ويرر. پادشاه مصاحب جلال چلبينك دخى رأينى آلمق ايستر. جلال چلبى: « سلطنت ايچون يالكز بر وارث وارايكن بودرلو تكلفاته حاجت قالماز.» جوابيله مقابله ايدر .

سلطان سليم دخى وزير اعظمك توصيه‌سنه رعايت ايتميه‌رك بر تپه‌ده قورولمش اولان اوتاغ همايونه كيدر . صقوللى بونى خبر آلديغى

زمان محرم اسراری اولان فریدون بکه : « صـداقتله ایفای خدمت ایدن برصدراعظم امورملکه عائد احوالی خاکپای‌شاهانه‌یه عرض ایدرده پادشـاه غیریلرك رأیی ایله حرکت ایدرســه نظامه اختلال کلسندن غافل بولنور . پادشاهمز غایتله مستغنی ، کیمسه‌یه سوز سویلمك ایسته‌مز . قول طائفه‌سی ایســه مطلقا جلوسلرنده بالذات پادشاهلرك سوزلرینی ایشــیده کلشدر . هم خواه وناخواه سویله‌تیرلر . بو صره‌ده محمدلالا نیجه مدارا ایلســون . همان اه تعالی خیرلر ویره . » دیر . فریدون بك « شو حالی پادشــاهه یازه‌لم . » دیه کاغد وقلمی النه آلیرســه‌ده وزیراعظم : « بز بیلدیکمزی سویلدك ؛ جائز که بنم یریمه دیلدیکنی نصب ایلر . پادشاهلره خطاب ایلمك اولماز . » دیه‌رك منع ایدر .

ایرتسی کون اردو مترووپچه‌دن قالقدی . ارکان دولت سیاه‌شمله‌لر صارمش ؛ صولاقلر ، پیکلر صورغوجلرینی چیقاروب بورکاری اوسته پشتمال طولامش ایدیلر . بلغراد اهالیسی‌ده ماتم روبالری کیمش‌اولدقلری حالده اردویی قارشیلادیلر . تابوت اوتاغ همایون یاننه کتیرلدی . پادشاه اوتاغدن چیقدی . عطاء‌ه افندی جنازه نمازینی قیلدیردی . بعدالصلات سلطان سلیم هرکسه ســلام ویره‌رك ینه اوتاغ همایونه کیردی . او آنده بر کورولتی قوپدی . عســکر : « عادته رعایت اولنمدی . بزه اعطـاسی واجب اولان بخششك اصلا بحثی بیله اولمدی . وزیرلر ، نیچون بویله ایتدیکـز ؟ صوچلولر المزدن قورتوله‌میه‌جقدر . بز پادشاهی‌ادرنه‌قپوسنده ، یاخود سرای قپوسـنده اوت آرابه‌ســنك یاننده بولورز . » دیه باغیرمغه باشلادی .

وزرا بر اختلالك قریب‌الوقوع اولدیغنی‌کوره‌رك جنازه‌نك استانبوله نقلنی تعجیل ایتدیلر . وزیر احمد پاشا بو ایشــه مأمور ایدلدی . ارکان

ورجال دولت حضور همایونده مراسم دست بوسی‌یی ایفا ایتدکدن صکره صدراعظم نزد شاهانه‌ده قالدیغی صره‌ده عسکر آره‌سنده کورولتی آرتدی. عسکر معیت شاهانه‌دن کلنلره سب وشتم ایتمکه، حتی مرحوم سلطان سلیمان حقنده بدعایه باشلادی. بونك اوزرینه لالا حسین پاشا جنازه‌نك کیزلیجه استانبوله نقلنی امر ایتدی. نهایت، سلطان سلیم بر بیوك اختلال چیقه‌جغنی حس ایتدیکندن تهدید آمیز نمایشلره ختام ویرمك اوزره ضابطان عسکری‌یی حضوره قبول ایلدی؛ بش کون ظرفنده نفر باشنه ایکیشر بیك آقچه بخشش ویردی؛ نفرات وضابطانك یومیه‌لرینه ضم ایتدی. فقط عسکر سلطان سلیم اول ایله سلطان سلیمانك اوچر بیك آقچه ویردکلرینی سویلیه‌رك شکایت ایتدیلر. متباقیسنك استانبولده ویریله‌جکی وعداولندی. بعده، بلغراددن حرکت ایدلدی.

استانبوله کوندریلن جنازه‌نك دفن ایدلدیکی ادرنه‌ده خبر آلندی. استانبوله یاقلاشیلدیغی زمان آلای ترتیباتی اکمال ایدیله‌بیلمك ایچون کیجه خلقه‌لی کوینده‌کی کوشکده کچیرلدی. کیجه‌لین یکیچریلرك بر قسمی مشعله‌لر اطرافنده مجلس قوردیلر؛ یاپه‌جقلری ایشی قرارلشدیردیلر. صباحلین قائممقام وقپودان پاشالرله شیخ‌الاسلام، علما ومدرسین استقباله کلدیلر. آلای یوله دوزولدی. استانبول اهالیسی آلایی تماشا ایچون سوقاقلره دوکولمشلردی. اوکده بولنان یکیچریلر صفلری صیقلاشدیردیلر. ایلری‌یه کچمك ایسته‌ینلری چویردیلر. پادشاه ادرنه قپوسنه یاقین برمیدانده تام بر ساعت بکله‌دی. «نه طورییورسکز؟» دیه صوران وزیرلره یکیچریلر: «اوکده بر اوت آرابه‌سی واز. دوزیلمش، یولی قپامش؛ کچیلمیور.» جوابنی ویردیلر، که بو سوزلر عصیانك باشلادیغنه دلالت ایدییور ایدی. بر آرالق ایکنجی وزیر پرتو پاشا یکیچریلره نصیحت ایتمك

ایسته‌دی ؛ یانلرینه کیده‌رك : « ییکیتلر ، بو حرکتکز سزه یاقیشماز . » دیدی . فقط یکیچریلر پرتو پاشانی آتندن دوشوردکلری کبی اونك کبی نصیحته قالقیشان قپودان پاشایه‌ده حقارت ایتدیلر. بونك اوزرینه صقوللی محمد پاشا واحمد پاشا آلتون سرپه‌رك طاتلی دیل ، طاتلی سوز ایله آلایی یوروتمکه موفق اولدیلر .

یکیچری آغاسی مندیلنی بوینه دولایه‌رق : « بن سزك الکزده‌یم . ایسترسه‌کز شو باغی صیقوب بنی اولدیریکز . فقط براز بنی دیکله‌یه‌کز . » دیمشدی . یکیچریلر : « اکر بویله‌لکله پادشاهك وصدراعظمك خزینه‌لرینی قورتارمق املنده بولنیورسه‌ك سن‌ده المزدن قورتوله‌مازسك . اوت آرابه‌سنك دوریلدیکنی سکاده کوستریرز . » تهدیدیله ایلریلدیلر .

سرایك برنجی حولیسنه کیردکلری زمان قپولری قپادیلر . وزرایی آتلرندن ایندیردیلر ؛ یاقه‌لرندن طوتدیلر ؛ خصکی سلطان حمامنه یاقلاشمش اولان پادشاهك یاننه کیتدیلر ؛ « عادت قدیمه‌یی اقرار ایت » دیه‌باغریشدیلر. صدراعظم « شوکتلو خنکارم ، بونلر مبارك لسان شریفکزدن ویرکولرینی ایشیتمه‌یجه متسلی اولمازلر. عنایت بیورك ، فتنه دفع اولسون . » دیه اصرار ایتدی . سلطان سلیم : « انعام وعلوفه‌کز بکا اجدادمدن انتقال ایدن عادت موجبنجه احسان اولندی » دیدی . مقصدده حاصل اولدی .

وزرا آتلرینه بینه‌رك سرای قپوسنه کلدیلر . « آرتق مرادیکز حاصل اولدی ، قپویی آچیك . » دیه یالواردیلر . ایچرده‌کی یکیچریلر : « بز ایشیتمدك . » جوابنی ویردیلر . نهایت ، اوسته‌لرك شهادتیله باب همایون آچیلدی ؛ کیجه ساعت بربچقده سرایه کیرمك ممکن اوله‌بیلدی .

شو تفصیلات محضا اقبان ایچون فدا اولنان برحقوق سلطنتك صکره نصل زوربالقلره سبب اولدیغنی پك کوزل کوسترر . سلطان مراد ثانی

تكرار جلوس ايچون عسكرلرى تطييب ايله مقصدينه نائل اولمشدى ؛ فقط بونك اوزرينه يكيچريلر كنديلرينه بيوك براهميت ويرديلر ، فاتحك تكرار تخته جلوسنده جلوس بخششى ايسته‌ديلر . بو صورتله باشلايان جلوس بخششى اصولى صكره‌لرى دولتى صوك درجه بيوك مشكلاته دوشوردى.

قبريسك فتحى

وندبك، سنوى ٢٣٦,٠٠٠ دوقه ويركوبى پادشاهه تأديه‌ده دوام ايديورو بوكا مقابل ممالك عثمانيه تجارتنك برقسم مهمنى اله كچيره‌رك كسب ثروت ايليوردى. دولت عثمانيه‌دن پك زياده قورقديغى ايچون احتياطاً دائما بى‌طرف بولنيور ؛ فقط تسليحاته دوامدن ، امنيتسزلك كوسترمكدن، عثمانليلره قارشى بدخواهلقدن فارغ اولميوردى. دولت عثمانيه عليهنده خرستيان حكومتلرك كافهٔ تصوراتنى ال آلتندن تسهيل ايديوردى؛ مع مافيه عثمانلى دولتنك ضعف واضمحلالندن قورقمقى، يوقسه ممنون اولمقمى لازم كله‌حكنى تعيين ايده‌ميوردى . يالكز اون اوچنجى عصرده شرق ايمپراطورلغنك ضعفندن استفاده ايتديكى كبى شمدى‌ده دولت عثمانيه‌نك قوتنه خلل كليرسه اقوام سائره‌دن زياده مستفيد اولمق املنى تعقيب ايليوردى. وندبكك (ايبونيه‌ن) آطه‌لرى ايله (موره) قطعه‌سى ساحلنده ، دالماچياده‌كى ممالكى هرسك وبوسنه حدودنده ممالك عثمانيه ايله اتصال وپيداى مناسبت ايديوردى. هرطرفى عثمانليلر طرفندن ضبط ايديلن آطه‌لر دكزنده كريد و قبريس آطه‌لرى وندبكك ايدى . بو آطه‌لرك ليمانلرى خرستيان قورصانلره آچيق بولنمقده ايدى. عثمانلى طرق بحريه‌سى اوزرينه تصادف ايدن بوايكى آطه وندبكليلرك النده بولندقجه ، خرستيان قورصانلره ملجاء خدمتنى كوردكجه ردوسك فتحى ايچون اختيار ايديلن فدا كارلقلر هبا اولمش عد ايديله‌بيليردى .

بوندن بشقه آدرياتيك آطه‌لرنده (اوسـقوق Uscoque) لر ، يعنى عثمانليلر طرفندن مملكتلرينك ضبطى اوزرينه آطه‌لره هجرت ايدن دالماچيا وبوسنه اسلاولرى راست كلدكلرى عثمانلى سفينه‌لرينه هجوم ايدييورلردى ؛ سلطان سـليمان بو قورصـانلرك تأديبنى ونديكدن طلب ايتمش ، ونديك جمهوريتى دخى خيلى ترددن صكره قورصانلرى تعقيب وتنكيله مجبور اولمشدى.

سلطان سليمانك اواخر سلطنتنده پياله پاشا جنويز حكومتنه عائد ساقز آطه‌سنه وضع يد ايتمشدى . سليم ثانينك ايلك سنه‌سنده دخى (ناقسوس) آطه‌سى (قريسپى) خاندانندن آلنه‌رق (ناسى) بو آطه‌يه دوقه تعيين اولندى . الحاصل بركون كلوب قبريسك ضبط اولنه‌جغى شبهه‌سزدى . ونديكليلر دولت عثمانيه‌نك آوستريا ايله عقد مصـالحه ايتديكنى ، ايراندن كلن هيئت سفارتك حسن قبول ايدلديكنى ويمن محاربه‌سنه ختام ويرلديكنى ، يعنى عثمانليلرك شرق وشمال جهتلرنده سربست قالدقلرينى كورنجه قبريس ايچون تلاش ايتمكه باشلاديلر .

مصر ، سوريه ، آنا طولى قطعه‌لرينك اورته‌سـنده بولنديغى جهتله موقعاً حائز اهميت اولان قبريس جزيره‌سى خلفاى راشدين زماندن برى بر چوق دفعه اسـلاملر النه كچمش ، حتى اكثر محللرى حرمينه وقف ايدلمشدى . ونديكليلرك اولا مصر حكومتنه ، صـكره دولت عثمانيه‌يه ويردكلرى ١٠,٠٠٠ آلتون حرمين اوقافنك بدلى مقامنده ايدى .

بونكله برابر صدر اعظم صقوللى محمدپاشا ونديك ايله منعقد معاهده نامه احكامنى اخلال ايتمك ايسـته‌مدكدن ماعدا قبريس ايچون محاربه وقوعنده آوروپا دولتلرينك عثمانليلر عليهنه اتفاق ايده‌جكلرينى بيلديكندن جزيره‌نك فتحنه معارضدى. فقط سلطان سليم ثانى‌يه نفيس شرابلر تقديم ايدن ، قبريس شرابلرينى مدح ايله‌ين (ناسى) پادشـاهدن جزيره‌نك

ضبطى وكنديسنك اورايه قرال تعيينى وعدينى آلمشدى . بونك تشويقيله پادشـاه قبريس سفرينى تعجيل ايتديكى حالده صـدر اعظم مانع اولمقده ايدى . نهايت، ابوالسعود افندى قبريسك وقتيله دارالاسلامك بر جزئى اولمسندن بحثله عامهٔ مسلمينه موافق اولميان شروط ايله منعقد مصالحه‌نك حكمى اوله‌ميه‌جغنه دائر بر فتوى ويردى . بونك اوزرينه ونديك ايله محاربه‌يه قرار ويرلدى .

ذاتاً اوصره‌ده ونديك ترسانه‌سى يانمشدى . جمهوريتك قوتنه خلل عارض اولمش ظن ايديليوردى . وندیکه بر سفير كوندريله‌رك جزيره‌نك تخليه‌سى طلب اولندى . وندیك حكومتى جواب رد ويردى ؛ بونك اوزرينه محاربه باشلادى [٩٧٨] .

وندیك جمهوريتى ديگر حكومات عيسويه‌نك كنديسـنه معاونت ايليه‌جكلرينى اميد ايتمديكندن پاپا بشـنجى (پى) يه مراجعت ايتدى . پاپا اون ايكى كمينك مصرفنى درعهده ايتدكدن ماعدا فرانسه ، اسپانيا قراللرندن ، ايتاليا پرنسلرندن وحتى ايران شاهندن معاونت ايسـتدى . ايكنجى (فيليپ) ، (ژان آندريادويا) نك قومانداسنده اللى كمى كوندردى . ناپولى امراى عسكريه‌سندن (قولونا) ، « كليسا جنرالى » تعيين اولندى .

وندیك ايله متفقلرى دونماسـنك بطائت حركاتى آطه‌لر دكزينى عثمانليلره سربست براقديغندن سر عسكر لالا مصطفى پاشا قومانداسنده‌كى اردو قبريسـه چيقدى ؛ لفقوشـه‌يى ايكى آى محاصره‌دن صكره ضبط ايتدى . جزيره‌نك ديگر قلعهٔ مهمه‌سى اولان (ماغوسه) بتون قيش مقاومت ايتديكندن اوزون بر محاصره‌دن صكره تسليم اولدى . بو صورتله ضبط ايديلن قبريس آطه‌سى وارداتى ابتدا صدر اعظمك ، صكره والده سلطانلرك خاصنه تخصيص ايدلدى .

اینه‌بختی محاربه‌سی

قبریسك فتحی اوروپاده عثمانلیلر علیهنه بر اتفاق حصولنه سبب اولدی . ذاتاً اوزمان انکیزیسیون دورنده بولنان اوروپانك مسلمانلر علیهنده‌کی خصومتی ، تعصبی حال غلیانده ایدی . اسپانیا قرالی ایکنجی (فیلیپ) فرانسه قرالی طقوزنجی (شارل) ، آلمانیا ایمپراطوری ایکنجی (ماقسیلمیان) ، پاپا بشنجی (پی) بیوك برغیرت دینیه ایله هرنوع فداکارلقلر اختیار ایده‌بیلیرلردی. بزم ایله محاربه‌دن چکینن ، علیهمزده‌کی اتفاقه داخل اولمقده تردد ایدن وندیك حکومتی قبریسك فتحی اوزرینه اتفاق عمومی‌یه کیردی .

اول امرده پاپا ، مالطه ، اسپانیا ، وندیك آره‌سنده عقد ایدیلن (اتفاق مقدس Sainte - Ligue) ه طوسقانه ، جنویز ، صاووا ، مانتو ، پارمه ، لوق Lucques ، فه‌رار حکومات صغیره‌سی دخی داخل اولدیلر . اسپانیا و وندیك اتفاقك الڭ مهم ارکانندن اولدقلری ایچون باش‌قوماندانی تعیین خصوصنده آره‌لرنده اختلاف ظهور ایتدی . نهایت ، پاپانك توصیه‌سیله (دون ژوآن دوتریش Don Juan d' Autriche) باش قوماندانلغه تعیین ایدلدی .

(شارل کن) ك ولد غیر مشروعی ، اسپانیا قرالی ایکنجی (فیلیپ)ك برادری اولان (دون ژوآن) اوزمان هنوز ٢٣ یاشنده ایدی ؛ فقط بالخاصه شمالی آفریقا عربلریله اجرا ایتدیکی محارباتده شهرت قزانمش ، امرای عسکریهٔ مشهوره صره‌سنه کچمشدی .

متفقین دونماسی (مسینا) دن حرکت ایتدی ؛ (پاتراس) کورفزی مدخلنده ، (اسقروفا Scropha) برونی آچیقلرنده - بورایه بالآخره قالی برون نامی ویرلمشدی - عثمانلی دونماسنك (لپانت - اینه‌بختی) کورفزندن چیقدیغنی کوردی .

دشمن دونماسی ۲۵۰ کمیدن مرکبدی. بزم دونمامز دخی بومقداره یاقین ایدی. فقط اوروپا کمیلرینك بزمکیلردن ایی اولمسندن صرف نظر هر بری الك مشهور امرای بحریه نك تحت اداره سنده ایدی. بزم دونمانك باش قوماندانی ایسه یکیچری آغالغندن قپودان پاشـا اولان مؤذن زاده علی پاشا ایدی.

جزایر سنجاق بکی اولوج علی رئیس، طرابلس بکی جعفر رئیس، عساکر بریه قوماندانی پرتو پاشا ایله امرادن بعضلری دونمامزك خفیف کمیلردن مرکب اولدیغنی، باخصوص کمیلرك اوزرنده ۲,۵۰۰ قدر ایی عسکر، یعنی یکیچری بولنوب ۲۲,۰۰۰ کشینك محـاربات بحریه یه آلیشمامش، هنوز عسکرلکه کیرمش سپاهیلردن عبارت بولندیغنی نظر دقته آله رق سـاحل استحکاماتندن آیرلمیوب حال تدافعیده قالمسنی توصیه ایتدیلر. فقط قپودان پاشا کنج ومحاربه یه هوسکار ایدی؛ اینه بختی کورفزی خارجنه چیقدی، تعرضه باشلادی.

دشمن کمیلرینك اکثری بیوك، طوپلری چوق، عسکری ایی ایدی. عسکر زرهلی اولدقدن بشـقه (آرکه بوز) ایله مسـلح ایدی. عثمانلیلرك قسم اعظمی ایسـه مزراق و اوق ایله محاربه ایده جکلردی. بوندن بشقه متفقین عسکری ۲۹,۰۰۰ کشی ایدی.

دشمن آمیراللری آره سنده دخی اختلاف واردی. برقسمی محاربه یه کیریشیلمیه رك طوغریجه آطه لر دکزینه کیدلمسی فکرنده ایدی. فقط مؤذن زاده علی پاشانك میدان اوقوسی اوزرینه بونلرده محاربه یه قرار ویردیلر.

(۹۷٤ ـ ۱۵۷۱) سنه سی تشرین اولنده بیوك بر محاربهٔ بحریه وقوعه کلدی. محاربه پك شـدتلی ایدی. کمیجیلرمز قهرمانانه حرب

ايتديلر؛ قپودان پاشا شهيد اولدى . اولوج على رئيس ماهرانه مانوره‌لرله دشمن آميراللرينه فائق اولديغنى اثبات ايتدى . فقط متفقين دونماسنك بزم كميلره پك فائق اولمسندن طولايى نتيجه‌ده ١٥ كمى باتدى ويا ياندى ، ١٧٧ كمى دشمن النه دوشدى . اون قدر بك ويا پاشا شهيد اولدى . مجموع ضايعاتمز يكرمى ، اوتوز بيك كشى ايدى . يالكز اولوج رئيس دونمانك محو اولديغنى كورنجه قرقى متجاوز كمى‌يى قورتاردى، آق دكزده بولنان ديكر كميلرى‌ده يانـنه آله‌رق استانبوله كلدى .

دشمن دونماسنك ضايعاتى دخى مهمدى . اون بيوك كمى غرق ، ٧,٠٠٠ كشى تلف اولمشدى . يالكز ونديك قپودانلرندن اون يدى كشى ، مالطه شواليه‌لرينك هيئت مجموعه‌سى محو اولدى .

بو مظفريتى احرازايدن متفقين نه ياپه‌جقلردى؟ بعضلرى (پلوپونس) قطعه‌سنك ، حتى استانبولك عثمانليلردن آلنمسى ممكن اوله‌جغنى تخيل ايدييورلردى. فقط عودته مجبور اولديلر. چونكه ميدان حربدن مظفراً چيقان كميلرك اكثرى پك چوق خساراته اوغرامشدى . (آياماورا) و (قورفو) ده برمدت وقت كچيردكدن صكره ايتاليايه عودت ايتديلر . اينه‌بختى مظفريتى اوزرينه خرستيانلق عالمنك هر طرفنده تشكر دعالرى اوقوندى، روما و ونديكده شنلكلر ياپيلدى ، امراى بحريه نامنه هيكللر ركز اولندى .

اولوج على رئيس استانبوله ٨٧ كمى ايله عودت ايتمشدى . قهرمانلغنه مكافاةً « اولوج » لقبى « قليج » ه تبديل ايديله‌رك قپودان پاشالغه تعيين اولندى .

صدراعظم صقوللى محمد پاشا بهارده دكزه بيوك بر دونما چيقارمق

ايچون بتون قيش چاليشدى ؛ انشـاآت دستكاهلرى توسـيع ايدلدى ، يوز اللىيى متجاوز كمى انشاسـنه باشلاندى . قپودان پاشا بهاره قدر بو مقدار كمينك دكزه ايندیرلمسى ممكن اولديغنى، فقط بونلرى تجهيز ايچون لازم كلن دمير وسـائر ادواتك يتيشديريلهميهجكنى بيان ايتديكى زمان صـقوللى : « دولت عثمانيه بو دميرلرى كموشدن ، خلاطلرى ايپكدن ، يلكنلرىده اطلاسـدن ياپمغه مقتدردر . » جوابنى ويردى . فى الحقيقه بهارده ايكى يوز كمى حاضرلندى ؛ « آركه‌بوز » ايله مسلح بحريه عسكرى بو كميلره بينديرلدى .

ونديك « باليوز baile » ى، يعنى سفيرى (آنطونيا باربارو) محاربه‌يه رغماً استانبولده قالمشدى. اينه‌بختى فلا كتندن صكره صدراعظمك ونديك جمهوريتى حقنده‌كى فكرينى آكلامق ايچون صـقوللى محمد پاشـا ايله كوروشدى . صقوللى كنديسنه خطاباً ديدىكه : « اينه بختى محاربه‌سنك بزه‌نصل تأثير ايتديكنى آكلامق ايستيورسكز، غالبا ... شونى بيليكزكه سزك ضايعاتكز ايله بزم ضايعاتمزك آره‌سنده بيوك بر فرق واردر . بز سزدن بر قراللق [يعنى قبريس آطه‌سنى] آلدق ، قولكزى كسـدك . سز دونمامزى مغلوب ايتمكله صقالمزى تراش ايتمش اولديكز... كسيلن قولك يرينه بشقه‌سى كلمز، فقط تراش ايديلن صقال اولكندن دهاقوتلى اوله‌رق چيقار . »

فى‌الحقيقه (۹۸۰ — ۱۵۸۲) سنه‌سى حزيرانده ايكى‌يوز اللى عثمانلى كميسى دكزه چيقدى . دونمامز (چه‌ريغو) ده ، (ماتاپان) بروننده ايكى دفعه‌دشمن ايله محاربه‌يه‌طوتوشمق‌ايستدى. لكن متفقين‌دونماسى‌حربه كيريشمكه جسارت ايده‌مدى ؛ ايتاليا صولرينه قاچدى .

دولت‌عثمانيه‌نك بويله‌برقيش موسمنده اولكندن دها قوتلى بر دونمايى

دکزه چیقاره‌رق دشمنه میدان اوقومسی متفقلرك شوق وغیرتنی کسر ایتدی. محاربه‌دن الك زیاده ضرر کورن ونديك حکومتی متفقلرینه کووه‌نه‌مدیکندن سفیر (باربارو) و فوق‌العاده مرخص (موچه‌نیغو) فرانسه سفیری (فرانسوا نوآی F. de Noailles) ك توسطیله عقد صلحه طالب اولدیلر.

مصالحه

(۹۸۱ — ۱۵۸۳) سنه‌سنده عقد ایدیلن مصالحه‌نامه موجبنجه ونديك حکومتی قبریس سفرینك مصارفی اولمق اوزره تخمین ایدیلن ۳۰۰,۰۰۰ دوقه‌یی اوچ سنه‌ده تأدیه ایده‌جکدی. (زانطه) آطه‌سندن طولایی دولته ویریلن ۵۰۰ دوقه ویرکو بیك بشیوز دوقه‌یه ابلاغ ایدلدی. قبریس ایله آرناوودلق ساحلنده (صوبوتو) موقعی طوپلریله برابر دولت عثمانیه‌یه ترك اولندی. آرناوودلق ایله دالماچیاده‌کی عثمانلی وونديك ممالکی حدودی حال قدیمنه ارجاع قلندی. معاهدات سابقه احکامنك ابقاسی ومحاربه‌ده متضرر اولان طرفین تجاری زیانلرینك تضمینی قرار کیر اولدی.

الحاصل بو معاهده‌نامه اینه بختی محاربه‌سنده دونمامز غلبه ایتمش کبی منافع عثمانیه‌یه موافق ایدی.

مصالحه‌نك عقدندن صکره تونس سواحلنه تعرض ایدن اسپانیوللر قلیج علی پاشا دونماسیله سنان پاشانك قوماندانسنده‌کی عساکر بریه‌یه مغلوب اولدیلر. تونس ایالتی کاملاً زیر ادارهٔ عثمانیه‌یه کچدی [۹۸۲ — ۱۵۷٤].

دول غربیه ایله مناسباتمز

بو دورده باب‌عالینك دول غربیه ایله مناسباتی کوندن کونه آرتیور، کسب اهمیت ایدییوردی. بالخاصه فرانسه اتفاق قدیمك خاطره‌سی و قاپیتولاسیونلر سایه‌سنده شرقده احراز ایتدیکی موقع ممتازی محافظه ایلیوردی.

وندیكلیلردن بشقه بتون اوروپا ملتلری آنجق فرانسز بایراغی آلتنده سیر و سفر ایده بیلیورلردی . فرانسه قرالی استانبولده صورت دائمه‌ده سفیر بولندیرییوردی. مع مافیه ایلریده كوره‌جكمز وجهله انكلیزلرك، هولانداـ لیلرك نفوذی آرتمغه، فرانسزلری مشكل برموقعده براقمغه باشلادی .

اینه‌بختی محاربه‌سندن اول فرانسه ایله دولت عثمانیه آره‌سنده مناسبات حسنه جاری ایدی . حتی دولت عثمانیه اسپانیا قرالی علیهنده مشتركاً حركتی فرانسه‌دن طلب ایتدی . فقط فرانسه اسپانیا علیهنده عثمانلیلرله برلكده حركت ایتمدی ، یالكز وندیك ایله عقد مصالحه‌یه چالیشدی . بونكله برابر طقوزنجی (شارل) اینه‌بختی مظفریتدن طولایی پارسده تشكر دعالری اوقوتدی .

فرانسه ایله مناسباتمز بو مركزده ایكن سفیر (دونوآی) منحل قالان لهستان تختنه فرانسه قرالنك برادری پرنس (هانری دووالوا)نك كچیرلمسی ایچون معاونتمزی تأمین ایتدی .

قرال سكیزموندك وفاتنده (پیاست) سلاله‌سی منقطع اوله‌جغندن لهستان تختنك منحل قالمسی احتمالنی نظر دقته آلان صدراعظم صوقوللی محمد پاشا بو مملكتك (هابسبورغ) خاندانندن ویا آلمانیا پرنسلرندن برینه كچمسنی منع ایچون اردل بكی (سكیزموند زاپولیا) یی قرال انتخاب ایتدیرمك ایسته‌مشدی . ذاتاً (زاپولیا) لهستان قرالی (سكیزموند) ك حفیدی ایدی. محمد پاشا (زاپولیانك) اهمیتنی آرتدیرمق ولهستان امورینه فرانسه‌یی علاقه‌دار ایتمك ایچون طقوزنجی (شارل)ك همشیره‌سی پرنسس (مارغریت) ی (زاپولیا) یه تزویج ایتمك املنده ایدی. بومسئله ایچون ترجمان محمودبكی سفارت ایله پارسه كوندرمشدی . فقط فرانسه‌بو ازدواجه موافقت‌ایتمیه‌رك قرالك‌برادری (هانری‌دووالوا)نك

لهستان قراللغنه انتخابى ايچون دولت عثمانيه‌نك معاونت وحمايتنى طلب ايتدى . صقوللى محمد پاشا دخى بو جهتى قبول ايلدى .

لهستانله ايله مناسبتمز

لهستان حكومتى دولت عثمانيه ايله مناسبات حسنه‌ده بولنمقله برابر افلاق وبغدان امارتلرنده بعض آمال تعقيبندن خالى قالميوردى. لهستانك بوسياستى نتيجه‌سنده افلاق بكى ميرچه عزل ايدلدى . فقط سنوى قرق بيك آلتون ويركويه بر مثلى دها ضم ايله استانبوله كلدى ؛ وكلاى عثمانيه‌يى كندى طرفنه جلب ايتدى . لكن اولاحلر ميرچه‌يى ايسته‌مدكلرندن قونيه‌يه تبعيد اولنه‌رق يرينه برادرى آلكساندر تعيين اولندى [٩٧٧] . بر مدت صكره آلكساندرك يرينه بك تعيين ايديلن بغدان بك كيزليجه لهستان ايله اتفاق ايدرك قرال سكيزموندى متبوع طانيمشدى .

بوحال بالطبع لهستان ايله آره‌مزك آچيلمسنه سبب اولدى . بوندن استفاده ايتمك ايسته‌ين (ايوونيا) اسمنده بر آدم بغدان وويوه‌ده‌سى استفانك اوغلى اولديغنى بيان ايله استانبولدن امداد آلدى؛ بغدان بك محاربه ايله ايتدى. بغدان بك مغلوباً روسيه‌يه قاچديغندن بغدان امارتنه صاحب اولدى . فقط دولت عثمانيه عليهنه انتريقه‌لر چويرمكه باشلادى. لهلر و قازاقلرله بالاتفاق افلاقى ضبط ايتمك ، بيوك برحكومت تأسيس ايلك ايستدى .

اواثناده لهستان قرالى (سكيزموند) وفات ايده‌رك (پياست) سلاله‌سى منقطع اولدى . (ايوونيا) لهستان قرالى اولمغه چاليشدى . لهلره خطاباً يازديغى تركجه بر مكتوبده دولت عثمانيه‌نك آرزوسى خلافنده حركت ايدلمه‌سنى وروسيه ، ياخود آلمانيا پرنسلرندن قرال انتخاب ايتملرينى توصيه ايلديكى حالده لهجه يازديغى ديكر برمكتوبده الك بيوك دشمن تركلر اولديغنى، بونلرك احوالنه واقف اولديغى ايچون كنديسنك قرال تعيين ايدلمسنى بيان

ايتدى. بعده (اوقراينا) قازاقلريله اتفاق ايده‌رك عثمانليلره اعلان خصومت ايلدى. ابرائيل ، آقكرمان كبى موقعلرى اله گچيردى . لهستان قراللغنه انتخاب اولنان (هانرى دووالوا) لهلرى (ايوونيا) يه معاونتدن منع ايتمكله برابر (ايوونيا) بيوك براردوايله بلغارستانه تجاوز ايتدى؛ فقط وقوعه كلن محاربه‌ده مغلوب وتلف اولدى . لهستاندن افلاق وبغدان ايشلرينه مداخله ايتمه‌سى ايچون تأمينات قطعيه آلندى [٩٨٢] .

روسيه ايله مناسباتمز

اوصره‌ده روسيه ايله مناسباتمزه كركينلك عارض اولدى. قريم تاتارلرى همان موسقووا جوارينه‌قدر آقينلر اجرا ايديورلردى . صقوللى محمد پاشا سويش قنالنى حفر ايتمك، سودان ونيل منبعلرينه قدر حدودى توسيع ايلمك كبى تصورات و تشبثات عظيمه‌سنه علاوةً دون و وولغا نهرلرينى برلشديره‌رك آزاق وخزر دكزلرى آره‌سنده بر قنال حفرينه تشبث ايتمش، بو قنالك حفرى ايچون عسكر وعمله كوندرديكى كبى اژدرخان شهرينى ضبط ايتمك ايسته‌مشدى. بوشهرك ضبطى حقنده‌كى تشبثاتمز روسيه‌نك عليهنده ديمكدى . چار (مدهش ايوان) اژدرخانى، بتون وولغا حوضه‌سنى روسيه‌يه الحاق ايتمشدى . روسلرك اژدرخانه هجوملرى ، قريم خاننك قنال حفرى عليهنده بولنمسى صقوللينك تشبثاتنى عقيم براقدى .

تاتارلرك تجاوزاتندن شكايت ايچون كوندريلن روسيه ايلچيسنه دول سائره سفراسى درجه‌سنده اهميت ويرلمديكى كبى مقابلةً سفير دخى كوندرلمديكندن روسيه ايله مناسباتمز كركينلشدى .

سلطان مراد ثالث وحرم همايونه

سلطان سليم ثانى آلتى اركك اولاد براقشدى. بيوك اوغلى سلطان مراد ثالث ٢٨ ياشنده پادشاه اولنجه ايلك اراده‌سى بش برادرينك قتلى ماده‌سى اولدى. مع مافيه تاريخلرمزه نظراً كنديسى حليم بر پادشاه ايدى . فاضل وشاعر اولوب

شعرده مخلصی « مرادی » ایدی . قادینلره انهماك فوق‌العاده‌سی حسبیله سلیم ثانی کبی سرایدن چیقمدی؛ اجدادی کبی محاربه میدانلرنده بولنمدی. فاتح زماننده ، قانونینك ایلك دورهٔ سلطنتنده اولدیغی کبی امور حکومت آرتق «ارکان اربعهٔ دولت» ده دکلدی . حکم ونفوذ درت قادینك النده ایدی : بونلردن بری مراد ثالثك والده‌سی نوربانو سلطان ، ایکنجیسی همشیره‌سی وصدراعظم صقوللینك حرمی اسما سلطان ، اوچنجیسی ایلك زوجه‌سی صفیه سلطان ـ که وندیکك بیوك بر خاندانی اولان (بافو Baffo) عائله‌سنه منسوب اولوب چوجقلغنده قورصانلر طرفندن اسیر ایدلمشدی ـ دردنجی قادین نوربانو سلطانك وفاتی متعاقب حکم ونفوذینی آرتیران جانفدا خاتون اسمنده‌کی حرم کهیاسی ایدی .

نوربانو وصفیه سلطانلر آره‌سنده‌کی رقابت یالکز حرم همایونی قاریشدیرمقله قالمدی؛ امور حکومته دخی تأثیر ایتدی . نوربانو پادشاهك حرمنك نفوذینی قیرمق ایچون صفیه سلطانه دائما یکی رقیبه‌لر بولمغه چالیشیور ، اوغلنك انهماك معلومنه خدمت ایدییوردی . نوربانو وفات ایتدیکی ، صفیه سلطانك سنی ایلریلدیکی زمان جانفدا خاتونك تأثیریله حرم همایون امثالی کورلمه‌مش درجه‌ده توسیع ایدلدی . پادشاه نامنه آلنان جاریه‌لرك کثرتندن طولایی استانبولده کوزل جاریه فیأتنك یوز مثلی یوکسلدیکی مرویدر . ایشته سلطان مراد ثالث قادینلره انهماکندن طولایی یوزایکی اولادی دنیایه کلدی. بالطبع کندیسی‌ده مریض اولدی، ایکنجی دورهٔ سلطنتنی خسته‌لقلرله کچیردی .

بو دورده قادینلرك نفوذی سرای خارجنه دخی چیقدی . اوروپالیلر نوربانونك نفوذینی اوزمان برحیات اولان (قاترین دومدیسیس)ك نفوذینه تشبیه ایدرلردی . قادینلرك امور حکومته مداخله وتأثیرلری اوروپا

سفر اسنجه، دولتلر نجه دخى آكلاشيلمشدى. نفوذ نسوان وخيم نتيجه‌لره سبب اولدى. رسالهٔ مشهوره صاحبى قوچى بك سلطنت عثمانيه‌نك انحطاط معنوى وماليسنى بودوردن اعتبار ايدر. صفيه سلطانك نفوذينه كلنجه؛ بو قادينك اك زياده سياست خارجيه‌مزه اجراى تأثير ايتديكى شبهه‌سزدر. كرك مراد ثالثك حرمى، كرك بوندن صوكره كلن پادشاهلرك والده‌سى صفتيله نفوذينى دائما ونديك حكومتيله محافظهٔ صلح ومسالمت جهتنه صرف ايتدى.

حرم همايون نفوذينك ايلك نتيجه‌سى مضايقهٔ ماليه‌در. عسكره علوفه اعطاسنده مشكلاته تصادف ايدلدى. ذاتاً صنوف عسكريه‌يه، قوانين قديمه خلافنه اوله‌رق خارجدن پك چوق كيمسه‌لر كيرديكى ايچون علوفه‌نك مقدارى آرتمشدى. مسكوكاتك تنزيل وزن وعيارى كبى بر تدبير سقيمه مراجعت اولندى. بوندن طولايى علوفه صاحبلريله اصناف وتجار آره‌سنده منازعه‌لر وقوعه كلدى. يكيچريلر، سپاهيلر بر قاچ دفعه عصيان ايتديلر. شدتله تأديب ايديله‌مدكلرندن عسكرك مناسبتسزلكى ايكيد برده تكرر ايتمكه باشلادى.

ديكر بر نتيجه‌سى‌ده حرم همايونك مداخله‌سندن طولايى وزرانك ادارهٔ حكومتدن عاجز قالملريدر.

صقوللينك شهادتى

صقوللى محمد پاشا بو دورده بش سنه دها صدر اعظملق ايتدى. زوجه‌سى پادشاهك همشيره‌سى اولمقله برابر ندما ومقربينك مداخله‌لرى، سوء استعمالاته انهماكلرى حسبيله نفوذينك كوندن كونه محو اولديغنى كوردى. بر كون بر بوشناق صدراعظمك قوناغنه كيتدى، صقوللى‌يى اولديردى. تيمارينك تنقيص ايدلمسندن طولايى شخصى بر انتقام اوزرينه‌مى، يوقسه صقوللينك دشمنى لالا مصطفى

پاشانك ويا ادارهٔ حكومتك پادشاه النده بولنمسنى ايستهين حرم همايون ومقربين سائرهنك تشويقيلهمى بوجنايتى ارتكاب ايتديكى آكلاشيلهمدى؛ اعدام اولندى [١٥٧٩-٩٨٧] .

اوچ پادشاه زماننده اون بش سنه دولتى موفقيتله اداره ايدن صقولليدن صكره صدارت الدن اله كچدى؛ اون آلتى سنهده طقوز اون صدر اعظم دكيشدى .

وادى السبيل وقعهسى

دونمای همايونك هر سنه ايلك بهارده آق دكزه چيقهرق ونديك ، مالطه ، سيچيليا، ايتاليا ، اسپانيا، سواحلنده ارائهٔ سطوت ايلمسى عادت حكمنه كيرمشدى . جزاير، تونس، طرابلس ايالتلرينك زير ادارهٔ عثمانيهيه كچديكى زماندن بريده بحر سفيدك غرب طرفلرنده حاكميت بحريه عثمانليلره انتقال ايتمشدى . سلطان مراد ثالثك جلوسندن برقاچ سنه صكره پورتكيز قرالى (سباستيان) فاس اميرينك عمجهسنه معاونت ايتمك بهانهسيله فاسهعسكر چيقارمش اولديغندن اميرك دولت عثمانيهيه مراجعتى اوزرينه جزاير بكلربكى رمضان پاشا امداده مأمور اولدى . پورتكيز قرالى ١٠,٠٠٠ سوارى ، ٧٠,٠٠٠ پياده ، و ٣٦٠ طوپ ايله عثمانليلره مقابله ايتدى . فقط وادى السبيل موقعنده وقوعه كلن محاربهٔ شديدهده قرال مقتول، اردوسى محو اولدى. بوصورتله فاس حكمدارى پادشاهك معاونتى سايهسنده مملكتنه صاحب اولدى [٩٨٦] .

ايران سفرى

سلطان مراد ثالثك دور سلطنتنده دولت عثمانيه ايكى بيوك محاربه ايله مشغول اولمشدر . بونلرك برنجيسى ايران سفرى ١٢، ايكنجيسى آوستريا سفرى ١٤ سنهدوامايتدى. ايران حكمدارى شاه طهماسب ٥٤ سنه سلطنتدن صكره وفات

ايتديکی زمان اولاد واحفادی آره‌سنده اختلاف ظهور ايتدی ؛ مملکت اختلال ايچنده قاله‌رق ايران حکومتی بردن بره دوچار ضعف اولدی . ارضروم بکلربکی خسرو پاشا ايرانده‌کی قاريشيقلقلردن بالاستفاده بو مملکتك قولايجه ضبط اولنه‌جغنی بيان وتجاوز اولنمسنی توصيه‌ايديوردی. فقط صدر اعظم صقوللی محمد پاشا ايران سفرينه معارضدی . صقوللينك فکرنجه ايران سفرندن دولتجه هيچ بر فائده حاصل اوله‌مازدی . ايرانك بعض يرلری ضبط ايدلسه بيله مسافه‌نك اوزاقلغی ، آراده کردستان طاغلرينك موجوديتی حسبيله اداره‌ٔ عثمانيه‌يی اورالرده ادامه ايتمك ممکن دکلدی . بو جهته صرف همت اولنمسنه قرار ويرلسه بيله قلعه‌لرده کليتلی عسکر بولنديرمغه ، مصارف کثيره اختيارينه مجبوريت حاصل اولوردی . بو ملاحظه‌لره بناءً صقوللی ايران محاربه‌سنه مانع اولدی . فقط سلطان مراد ثالثك جلوسندن صکره صدر اعظمك نفوذی قيرلمشدی . رأس اداره‌يه کلن تجربه‌سز کيمسه‌لرك تسبيله لالا مصطفی پاشا سرعسکر تعيين ايديله‌رك ايرانه اعلا حرب اولندی [٩٨٥].

اون ايکی سنه دوام ايدن محاربه نتيجه‌سنده دولت فتوحات نقطهٔ نظرندن استفاده ايتدی . فقط پك چوق مصرف اختيار اولندی . پك چوق عسکره لزوم کورلديکندن يکيچری وسپاهيلرك قوانين قديمه‌سی بوزولدی . محاربه‌نك ايکنجی سنه‌سنده صقوللی قتل ايدلديکندن رجال حکومت آره‌سنده اختلاف ظهور ايتدی . قبريس فاتحی لالا مصطفی پاشا ، يمن فاتحی سنان پاشا ، فرهاد پاشا ، اوزدمير اوغلی عثمان پاشا ، چغاله زاده سنان پاشا، ثانياً فرهادپاشا صره‌سيله سرعسکر تعيين اولنه‌رق شرق حدودينه کيتديلر . مصطفی پاشا (چلدير) محاربه‌سنده ايران سرعسکری طوقماق خانی مغلوب؛ تفليس، کرجستان، شروان طرفلرينی

ضبط ايتدى . اوزدمير اوغلى عثمان پاشا طاغستان جهتلرينى ، تبريزى فتح ايلدى .

فرهاد پاشا مصالحه‌سى

اوصره‌ده ايران تختنه كچن شاه عباس محاربه‌يه ختام ويرمك لزومنى حس ايتدى . آزربيجان وشروان طرفلرنده ضبط اولنان محللرى دولت عثمانيه‌يه براقمق ، برادر زاده‌سى حيدر ميرزايى رهن اوله‌رق استانبوله كوندرمك شرطيله فرهاد پاشا ايله عقد مصالحه ايتدى [٩٩٨] . تبريز ، كنجه ، قارص ، شماخى ، تفليس شهرلرى زير ادارهٔ عثمانيه‌ده قالدى .

ايرانه سفرينك دوامى ونصوح پاشا مصالحه‌سى

شاه عباس فرهاد پاشا ايله عقد صلح ايتدكدن صكره امور حكومتى تنظيمه چاليشمش ودولت عثمانيه‌يه ترك ايلديكى آزربيجان و شروان قطعه‌لرينى استرداد ايچون فرصته انتظار ايتمكده بولنمش ايدى. آوستريا سفرينك دوامى وآناطوليده جلالى اشقياسنك ظهورى ايرانيلر ايچون بر فرصت اولديغندن شاه‌عباس ١٠١٢ تاريخنده اعلان‌حرب ايتدى؛ تبريزى استرداد، روانه‌طوغرى هجوم‌ايلدى. سلطان‌احمداولك جلوسنده‌چغاله زاده سنان پاشا شرق سرعسكرلكنه تعيين ايدلدى. روان قلعه‌سى محاصره‌دن قورتاريله‌مدى . سنان پاشانك قره باغده قيشلامق حقنده‌كى رأينه‌امراى عسكريه مخالفت ايتدكلرندن اردو كردستانه دوندى . ايرتسى سنه تبريزى استردادايچون كردستاندن حركت‌ايدلدى . عساكر عثمانيه‌سلماس جوارنده مغلوب اولدى . سنان پاشا ديار بكره رجعت ايله اوراده وفات ايتدى . شروان وشماخى طرفلرى ايرانيلرك النه كچدى .

بر خيلى مدت شرق حدودى محافظه‌سز قالدى . ١٠١٩ سنه‌سنده صدراعظم قيوجى مراد پاشا كردستانه كيتدى . كردستانك اصلاحات

داخلیه‌سی، حدودك تقویه‌سی ایله مشغول ایکن دیاربکرده وفات ایتدی. یرینه صدراعظم اولان دیار بکر والیسی نصوح پاشا محاربه‌یی باشه چیقاره‌میه‌جغنی آکلادیغندن فرهاد پاشا مصالحه‌سنده دولت عثمانیه‌یه کچن تبریز، روان، شروان شاهه رد وتسلیم، فقط ممالك مذکوره ویرکوسی اولمق اوزره سنوی ایکی یوز یوك ایپك وسائر اشیا اعطا ایدلمك شرطیله بر مصالحه نامه عقد ایتدی، استانبوله کلدی [۱۰۲۰].

آنجق بالآخره شاهك تعهد ایتدیکی ویرکو وهدیه‌لر وقتیله کلدیکندن، ایرانه کوندریلن سفیرمز اینجیلی مصطفی چاوشدن ایکی سنه قدر خبر آلنه‌مدیغندن ۱۰۲۶ سنه‌سنده ایرانه تکرار اعلان حرب ایدلدی؛ صدراعظم اوکوز محمد پاشا، بعده خلفی خلیل پاشا شرق حدودینه کوندرلدی.

آوستریا سفری

دولت عثمانیه ایله آوستریا آره‌سنده رسماً صلح ومسالمت جاری ایکن حدودده وقایع حربیه اکسیك اولمازدی. سرحد بکلرمز تجاوز ایدرلر، آوستریا ومجارستان امراسی‌ده بالطبع مقابله‌دن کری طورمازلردی. اوزمان عثمانلیلر آوستریایه، لهستانه اردل وراغوزه کبی خراجکذار بر حکومت نظریله باقارلردی. سرحد بکلرینك تجاوزاتی آوستریالیلری اوقدر قورقوتمش ایدی که ایمپراطور ایکنجی (رودولف)، « ترك چاکی Cloche de Turcs » نامیله یکی بر چاك ترتیب ایتمشدی. هر کون اوچ دفعه خرستیانلری کلیسالره چاغیررلر، ترکلره غلبه ایچون دعالر اوقونوردی.

بوسنه بکلربکی حسن پاشا (۱۰۰۱) سنه‌سنده آوستریا ممالکنه وقوع بولان بر آقین اثناسنده خرواتستانده بر پوصویه اوغرادی، کندیسیله برابر معیتنك اکثری تلف اولدی. بو وقعه اوزرینه صدراعظم سنان پاشانك

اصراريله ومورخ خواجه سعدالدين افنديـنك رأيى خلافنده آوستريايه اعلان حرب ايدلدى [١٠٠١ - ١٥٩٣] .

صدراعظم سنان پاشا اردوى همايون سردارلغنى درعهده ايله مجارستانه متوجهاً حركت ايتدى . (وەسپريم) ، (پالوتا) قلعەلرينى ضبط ايلدى . (بودين) واليسى حسن پاشا (استونىٔ بلغراد) قلعەسـنك مدافعەسنه قوشدى ايسەده ١٢,٠٠٠ كشى و ٤٧ طوپ ضايعات ويردى . بونك اوزرينه (نەئوغراد Néograd) اطرافندەكى متعدد كوچك قلعەلر آوستريا-ليلرك النه كچدى .

سنان پاشـا قيش موسمنى (بودين) ده كچيرمك ايسـتدى . فقط روزقاسمك حلولنده براً وبحراً محاربەيه نهايت ويرلمسى عادت قديمه ايدى. عسكر سويلنمكه باشلاديغندن بلغرادده قيشلامغه مجبور اولدى . ١٠٠٢ سنەسى بهارنده اسـتانبولدن كلن قوهٔ امداديه ، قريم خانى غازى كرايك معيتنده ورود ايدن قرق بيك تاتار ايله طونەيى كچوب سـلطان سليمان زماننده احراق اولنديغى ايچون بزم تاريخلرده (يانق قلعه) دينيلن (راب Raab) قلعەسنى ضبط وآوسترياليلرى مغلوب ايتدى .

سنان پاشا احرازمظفريت ايتدى ايسەده اردل، بغدان، افلاق بكلرى دولت عثمانيه عليهنده آوستريا ايمپراطوريله تدافعى وتعرضى بر اتفاق عقد ايلديلر. (پراغ) ده عقد اولنان معاهده موجبنجه اردل بكى (سكيزموند باتورى) بلا وارث وفاتى تقديرنده اردلك ايمپراطور (رودولف) ه ويرلمسـنه راضى اولمشـدى . بغدان بكى (آرون Aron) ، افلاق بكى (ميخال Michel le Brave) دخى (هابسبورغ)لر ايله اتفاق ايتديلر . (سكيزموند باتورى) اردلده دولت عثمانيه طرفدارلرينى قتل ايتديكى كبى (آرون) و (ميخال) دخى بغدان وافلاقده بولنان بيكلرجه اسلاملرى

خدعه ایله تلف ایلدیلر . بو اتفاقلر آوستریالیلرك قوتنی آرتیردیغی صره‌ده سلطان مراد ثالث وفات ایتدی [۱۰۰۳ - ۱۵۹۵] .

افلاق بکی (میخال) ك تجاوزاتی حائز اهمیت بر درجه‌یه وارمشدی . فرهاد پاشانك یرینه دردنجی دفعه مقام صدارته کلن سنان پاشا افلاقه کیتدی ؛ اوغلی محمد پاشا دخی مجارستان سرعسکرلکنه تعیین ایدلدی . میخال بك بکرش و (ترغوویشته) قصبه‌لرینی ضبط ، محافظلرینی قتل ایتدیکی کبی یرکوکیدن بری طرفه عودت ایدن اردو باصقینه اوغرایه‌رق تلفات کلیه ویردی . دیکر طرفدن محمدپاشا آوستریالیلره مغلوب اولدی؛ (غران) ، (ویشه‌غراد) قلعه‌لری دشمن النه دوشدی [۱۰۰٤] .

بو مغلوبیتلر اوزرینه سلطان محمد ثالث بالذات مجارستانه عزیمته قرار ویردی . حزیران ظرفنده صدراعظم ابراهیم پاشا ومورخ خواجه سعدالدین افندی معیتنده بولندیغی حالده استانبولدن حرکت ایتدی . اول امرده (اکری) قلعه‌سی یکرمی کون محاصره‌دن صکره فتح ایدلدی.

(اکری) نك فتحندن اون کون صکره (خاچ اووه Kereztes) محاربهٔ عظیمه‌سی وقوعه کلدی [۱۰۰۵ - ۱۵۹٦] .

بو محاربه مجارستان ایچون ایکنجی بر (مهاچ) ایدی. اوسنه قیش موسمی سرحدده کچیریله‌رك ایلك بهارده تکرار هجوم ایدلسه آوستریایی ایجه ازمك واساسلی بر مصالحه عقد ایتمك ممکن ایدی . نه‌چاره‌که محاربه‌نك عقبنده استانبوله عودت ایدلدی، امور سفریه کوشك طوتلدی، دشمنه جبر مافات ایچون میدان ویرلدی .

بر مدت صکره مجارستان جهتنده سرعسکر براقیلان صقوللی زاده حسن پاشا عزل ایدیله‌رك سرعسکرلك خدمتی ساطورجی محمد پاشایه تودیع ایدلدی . بو ایشك اهلی اولمیان محمد پاشا یانق قلعه‌یی دشمنك

محاصره‌سندن قورتاره‌مدیغی کبی بیهوده یره اردل جهتنه کیدرك (وارات) دنیلن (غروس واردین) قلعه‌سنی محاصره ایله مشغول ایکن آوستریالیلر (بودین) ه قدر ایلریلدیلر. هرنه‌قدر (بودین) قورتارلدی ایسه‌ده پك چوق ضایعات ویرلدی.

او صره‌ده افلاق بکی (میخال) دخی طونه جهتنك محافظه‌سنه مأمور اولان بوسنه بکلربکی حافظ احمد پاشایی اغفال ایدرك نیکبولیده معیتنك قسم اعظمیله برلکده تلف ایتمکه موفق اولدی. بو فلاکتلر نتیجه‌سنده سرعسکر محمد پاشا اعدام ایدلدی.

١٠٠٧ سنه‌سنده صدراعظم ابراهیم پاشا بالذات سفره کیتدی. اردونك مختل اولان انتظامنی اعاده ایتدیکی کبی (قنیژه Canicha) قلعه‌سنی ضبطه موفق اولدی. طونه سرعسکری کوزلجه محمود پاشا دخی (میخال) بکی قهر وتدمیر ایتدی.

آوستریانك اڭ مهم قلعه‌لرندن بری اولان (قنیژه) یی قورتارمق ایچون آرشیدوق (فردیناند) ك قومانداسنده بولنان قرق اللی بیك عسکر قلعه‌یی محاصره ایتدی. تریاکی حسن پاشا اوچ درت بیك عسکرله طول مدت قلعه‌یی محافظه ایتدکدن ماعدا دشمن اردوسنی پریشان ایتمکه موفق اولدی. او صره‌ده (استونی بلغراد) دخی استرداد ایدلدی. فقط پشته قلعه‌سی دشمن النه دوشدی.

مجارستان سفرینه سلطان احمد اول زماننده دخی دوام اولندی. صدارته تعیین اولنان لالا محمد پاشا سردارلغی درعهده ایتدی. تدارکات قویه‌ده بولندقدن صکره (استرغون) دخی دنیلن (غران) قلعه‌سنی ضبط واسترداده موفق اولدی.

محاربه‌نك بدایتندن بری افلاق، بغدان، اردل امارتلری دولت

عثمانيه‌يه خصومت و آوستريا آمالنه خدمت ايدييورلردى . بو سببله قطعات مذكوره كرك استانبولدن سوق ايديلن اردولر، كرك قريم خانلرى طرفندن دفعات ايله تخريت ايدلمشدى . او صره‌ده اردل بكى اولان (بوچقاى Bocskay) دولت عثمانيه‌يه دخالت ايتدى ، مجارستانده عصيان چيقاره‌رق قراللغى اعلان ايلدى . بونك معاونتيله عثمانليلر (ويشه‌غراد) ، (وه‌سپريم) ، (اويوار Neuhausel) ، (پالوتا) قلعه‌لرينى ضبط ايتديلر .

(بوچقاى) ك خدماتى مظهر تقدير اولدى. اردل بكلكى عهده‌سنده قالمق واولادى توارث ايتمك اوزره مجارستان قراللغى عهده‌سنه توجيه ايدلدى . (بوچقاى) صدراعظم طرفندن (بودين) ه دعوت اولندى. اوراده دولت عثمانيه‌نك تابعى صفتيله صدراعظمك النى اوپدكدنصكره استانبولده اعمال ايديلن تاج مراسم مخصوصه ايله باشنه كيديرلدى ، بلنه مرصع قليج قوشادلدى . سلطان سليمان زماننده ضبط اولنان بلاد وقصباتدن درونده جامع‌شريف انشا ايدلنلردن ماعداسى (بوچقاى)ه ترك ايدلدى . مجارستان قراللغى اون سنه ويركودن معفو طوتيلوب بعدما سنوى اون بيك دوقه ويركو ايله اكتفا اولندى .

ژيته واطوروق معاهده‌سى

افلاق ، بغدان و بالخاصه اردل امارتنك بو صورتله آوستريادن آيريلسى اوزرينه صلح مذاكره‌سنه ابتدار ايدلدى . بو مذاكرات خيلى زمان دوام ايتدى . او صره‌ده (بوچقاى) آوستريا ايله بر معاهده عقد ايتدى ؛ ترانسيلوانيا بكلكنى تصديق ايتديردى . مجارستان سرحد قوماندانلغنده بولنان قيوجى مراد پاشا صدراعظم اولمازدن ايكى آى اول اون درت سنه‌دن برى دوام ايدن محاربه‌يه ختام ويرمكه موفق اولدى . مصالحه‌نامه دولت

عثمانیه مرخصلری (بودین) بکلر بکی علی پاشا وقاضیسی هابل افندی ایله آوستریا مرخصلری (مولار Mollard) ، (آلتان Althan) ، (پەچن Pezzen) طرفندن (استرغون) ایله (قومران Comorn) آرەسندە وطونه اوزرنده کائن (زیدوا طوروق Sitvatorok) موقعنده عقد ایدلدی [١٠١٥ - ١٦٠٦] .

بو اوزون محاربه نتیجەسندە دولت عثمانیه ملکاً مستفید اولدی . چونکه اولجه دشمن النه کچمش اولان (یانق) ، (استرغون) ، (استونیٔ بلغراد) وسائر قلعەلر استرداد ایدلدکدن بشقه فضله اولەرق (اکری) ، (قانیژه) ، (اویوار) ضبط اولندی . سردار محمد پاشانك هزیمتندن بشقه میدان محاربەسی بوزغونلغی کورلمدی . حال بوکه (یانق قلعه) ، (اکری) ، (قنیژه) محاربەسندە آوستریالیلرك اوچ بیوك اردوسی محو اولدی . فقط محاربەنك اون درت سنه بلا فاصله دوامی داخلاً ضررلری انتاج ایتدی ؛ آناطولیده شقاوت چوغالدی ، مملکت خراب اولدی .

بوندن بشقه اوروپالیلر (زید واطوروق) معاهده نامەسنی دولت عثمانیەنك مسلك سیاسیسنك تحولنه مبدأ عد ایدرك اهمیتله تلقی ایدرلر . چونکه اوزمانه قدر عقد ایدیلن صلح عهد نامەلرندە معاملهٔ متساویه اصولی جاری دکلدی . مقام سلطنت دیکر بر دولته قارشی تعهد آلتنه آلدیرلماز ، دائما صدراعظم ایله مصالحه اولنان دولتك مرخصی بیننده طوغریدن طوغری یه ویاخود طرف صدارتدن تعیین قلنان مأمور واسطەسیله شرائط صلحیه قرارلشدیریلیردی . مذاکراتك قرار قطعیسی باب عالیجه نه صورتله قلمه آلینیرسه اودولت سفیری بونی عینیله قبوله مجبور اولوردی . دولت عثمانیه نامنه ویریلن بر عهد نامەنك صورت تحریرینه اعتراض ایتمك حرمتسزلك عد ایدیلیردی . بو دفعه ایسه مصالحەیه مأمور اولان

مرادپاشا طرف پادشاهيدن وصدراعظم جانبندن مرخص ايدى. پادشاه ايله ايمپراطور مساوى عد ايدلدى. شمدى‌يه قدر آوستريا ايمپراطورلرينه «قرال» تعبيرندن زياده بر عنوان ويرلمه‌مش ايكن بوندن صكره رسماً «روماچاسارى»، يعنى ايمپراطورى عنوانيله ياد اولندى. اوته‌دن برى آوسترياذن آلنمقده اولان سنوى اوتوز بيك دوقه ويركو دخى دفعةً ٢٠٠,٠٠٠ آلتون آلنمغه مقابل لغو ايدلدى. شمدى‌يه قدر ويريلن عهدنامه‌لر نهايت سكز سنه ايچون اولديغى حالده بومعاهده نامه‌نك يكرمى سنه مدت مرعى اولمسى تقرر ايتدى. ايمپراطور (رودولف) ايله (بوچقاى) آره‌سنده عقدايديلن معاهده‌نامه تصديق اولندى. بوتصديقك نتيجه‌سنده اردل صرف عثمانليلره تابع بر امارت حالندن چيقدى. آوستريانك مداخله‌سنه يول آچيلدى. الحاصل (زيد واطوروق) معاهده نامه‌سى دولت عثمانيه‌نك مبدأ انحطاطنه علامت اولمسه بيله آرتق شماله طوغرى توسيع ممالك ايده‌ميه‌جكنه دلالت ايدييوردى.

جلالى اشقياسى ايران وآوستريا سفرلرينك اوزون مدت دوام ايتمسى برطرفدن دولتك مصارفنى آرتيرديغى، پك چوق عسكره لزوم كورلمسندن طولايى يكيچرى وسپاهيلرك نظامات قديمه‌سنى بوزديغى كبى ديكر طرفدن آناطوليده امنيت وآسايشى اخلال ايتدى. چغاله زاده سنان پاشا اكرى سفر همايوننندن صكره صدراعظم اولديغى زمان خاچ اووه محاربه‌سنده فرار ايتمش اولان عسكرلرى جزالانديرمق ايسته‌مش واردوكاهده يوقلمه ياپديرمش ايدى. بواجراآت شديده‌دن قورقانلرك چوغى آناطولى‌يه قاچمشلر، اشقيا اولمشلر ايدى.

بواشقيا سركرده‌لرندن قره‌يازيجى اورفه طرفلرينى تخريب ايتدكدن صكره سيواسه طوغرى كلدى. اوزرينه كوندريلن بكلربكيلردن برقاچنى

مغلوب ایتدی . نهایت ، بغداد بکلربکی صقوللی زاده حسن پاشا سرعسکر تعیین اولندی . قره‌یازیجی اوزرینه حرکت ایده‌جکی صره‌ده بوسر کرده وفات ایدرك یرینه برادری دلی حسن کچدی . حسن پاشا اشقیا ایله محاربه‌یه دوام ایلدی . فقط حکومت مرکزیه‌نك سوء تدبیری نتیجه‌سی اوله‌رق نفوذی منکسر اولدی ؛ توقات قلعه‌سنده محصور قالدی ونهایت مقتول دوشدی .

بر مدت صکره دلی حسن دخالت ایتدیکندن کویا دفع فتنه ایچون عهده‌سنه بوسنه بکلربکیلکی توجیه ایدیله‌رك آوستریا سفرینه مأمور اولندی. سکز اون بیك قدر عجیب قیافتلی حشرات ایله کچدیکی یرلری تخریب ایدرك چناق‌قلعه بوغازندن مرور ایلدی ؛ بوسنه‌یه کیتدی .

مع‌مافیه شقاوتك اوکی آلنه‌مدی. آوستریا وایران سفرلرینك دوامی تیمارلی سپاهیسنك نظاماتنه ایراث خلل ایدرك بونلرك یرینه قائم اولان حشرات منبع شقاوت حالنه کلمشلردی . ایچلرندن بری فرصت بولنجه برایکی‌یوز کشینك باشنه کچه‌رك یاجلالی اولور ، یاخود اولمشلره التحاق ایدردی . بونلر کیتدکجه چوغالدی . مملکت باشدن باشه خراب اولمقده ایدی . نهایت ، زیدوا طوروق معاهده‌سنك عقدندن صکره صدراعظم قیوجی مراد پاشا بالذات آناطولی‌یه کیدرك جلالی رؤساسنی تأدیب‌ایتدی؛ اوجاقلرینی سوندیردی. ۶۰,۰۰۰ ایله ۱۰۰,۰۰۰ آره‌سنده اشقیا تپه‌لدیکی مرویدر .

اصول وراثت سلطنت

وراثت سلطنت قانونی تأسیس ایدن ذات سلطان احمد اولدر . تاریخلرمزده بوقانون واصولك وضعی سلطان احمدك جملهٔ محسناتندن بری اوله‌رق کوستریلیر . فی‌الحقیقه قوصوه محاربه‌سنی متعاقب ییلدیرم بایزیدك یعقوب چلبی حقنده‌کی

حركت منفورەسی عادتا براصول شكلنه كيرمش ؛ بوغدرعظيم سلطان سليم ثانينك ، سلطان مراد ثالثك سرايده اوتوران معصوملرينه قدر سرايت ايتديرلمشدی. سلطان احمد برادری سلطان مصطفايه برشی ياپمدی؛ شهزادەكانك طشره واليلكلرينه كوندرلمسی قاعدەسنی الغا، صقال صاليويرمكی وتوليدذريات ايلملرينی منع ايتدی وسلطنتی اكبر شهزادەكانه تخصيص ايلدی. بويكی اصول موجبنجه كنديسندن صكره سلطان مصطفی پادشاه اولدی.

سلطانه عثمانه ثانينك امرا آلی

سلطان مصطفانك ــ خفت عقلنه مبنی ــ جلوسندن اوچ ای اون كون سكره خلع ايدلمسی اوزرينه پادشاه اولان [١٠٢٧-١٦١٨] سلطان عثمان ثانی سلطان احمدك بيوك اوغلی ايدی. والدەسی ماه‌فيروز سلطان ايدی. جلوسندن اوچ سنه صكره هرنه سببه مبنی ايسه قتل ايتديرديكی كوچك برادری محمد سلطاندن بشقه كوسم سلطان ناميله معروف اولان وعن اصل روم بولنان ماه‌پيكر سلطانك اولادی اولمق اوزره بش برادری حياتده ايدی . ماه‌فيروز وماه پيكر سلطانلر پادشاهی ادارەيه چاليشمشلر ايسەده حكم ونفوذ برآرالق خاصكی سلطان ايله قيزلر آغاسی سليمان آغا النده بولنمشدی .

سلطان عثمانك جلوسنی متعاقب ايران ايله محاربەيه دوام اولنەرق نصوح پاشا مصالحەنامەسی تجديد اولندی .

پادشاه اون سكز ياشنه كلديكی زمان وكلانك وصايتندن وارستەقالەرق بالذات ادارۀ حكومته تشبث ايتدی . حربه هوسكار ، اسلحه قوللانمقده ماهر ايدی . عسكره ويريلن علوفه وعطيەلرك تنقيصی ، علمايه ويريلن آرپەلغك قطعی ، ميخانەلرك سدی ، ايچكی فروختنك منعی ، خلافنده حركت ايدنلرك شديداً مجازات ايدلمسی كبی تدابيرايله عسكری صيقيشديردی. بواجراآت افكار عموميەيی پادشاه عليهنه چويردی .

لهستانه سفری

اولجه، قریم تاتارلرینك وقازاقلرك تجاوزات متقابله لرینه رغماً لهستان ایله دولت عثمانیه آره‌سنده عقد مصالحه ایدلمش و (دینیستر) نهری ایکی حکومت میاننده حدود اعتبار ایدیلوب دولت عثمانیه تاتارلرك لهستانه تجاوزلرینی منع ایتمکی ولهستان دخی آرتق بغدان ، افلاق ، اردل ایشلرینه مداخله ایلمه‌مکی تعهد ایتمشلر ایدی. ۱۰۲۷ سنه‌سنده بغدان وویووده‌لغنه (غراتیانی Gratiani) ، افلاق وویووده‌لغنه اسکندر پاشا تعیین ایدلمشدی . (غراتیانی) دولت عثمانیه‌یه اهانت ایدرك قازاقلر ولهلر ایله مناسباتده بولنیوردی . نهایت ، طرف پادشاهیدن عزل ایدلدی . قازاقلر ایله لهلر (غراتیانی) یه معاونت فکر یله بغدانه داخل اولدیلر . سلستره محافظی وتاتار خاننك قومانداسی آلتندهکی اردو ایله (یاش) شهری جوارنده وقوعه کلن محاربه‌ده لهلر کاملاً تلف اولدقلری کبی (غراتیانی) دخی بر کویلی طرفندن قتل ایدلدی.

سلطان عثمان لهستان ایله محاربه املنده بولندیغندن ۱۰۳۰ سنه‌سنده مصالحه ایچون له قرالی طرفندن کوندریلن سفیرلری قبول ایتمدی، انکلتره ایلچیسنك وساطتنه دخی جواب رد ویردی ورجال حکومتدن بعضلرینك احطارنه رغماً بالذات لهستانه عزیمت ایتمك اوزره استانبولدن حرکت ایتدی.

اوصره‌ده شدتله یاغان یاغمورلردن طولانی بالقانلر کمال مشکلات ایله چیلدی . ایساقجیدن طونه نهری کچیله‌رك (طورله)، یعنی (دینیستر) نهری کنارینه مواصلت ایدلدی . اوراده قریم خانی ، اردل ومملکتین بکلری اردوی همایونه التحاق ایتدیلر . (خوتین Khotin) قلعه‌سی محاصره اولندی . قلعه‌نك ضبطی ایچون بر چوق دفعه اجرا ایدیلن شدتلی هجوملردن برفائده کورلمدی ؛ بالعکس تلفات کلیه ویرلدی. امرانك تکاسلی ، عسکرك عدم اطاعتی حسبیله احراز ظفر ایتمك ممکن دکلدی.

بناءً عليه سلطان عثمان لهستان قرالی طرفندن اظهار ايديلن آرزو اوزرينه عقد مصالحه ايتدی . لهستانك كافی السابق قريم خانته قرق بيك دوقه ويركو ويرمسی ، تاتارلرك لهستان اراضيسنه تجاوز ايتمه‌ملری مصالحه شرائطندن ايدی . فقط قازاقلر ايله تاتارلرك تجاوزات متقابله‌لری دوام ايدوب كيتدی .

عصيان [*] (خوتين) سفری اثناسنده ايكی حال عسكرك قلبنده عقده اولوب قالمش ايدی. بری: اردونك (بغدانشت) نام محله نزولنده يكيچرينك نصفی قالمادی دييه بر سوز شايع اولمسی اوزرينه يارمشر غروش انعام ويريله‌رك ، برر برر حضوردن كچيريله‌رك يوقلامه ايدلمسی ايدی كه بو تفتيش اوجاق ضابطلرينی مغبر ايله‌مش ايدی. ديكری : (خوتين)ه دردنجی هجومده بودين بكلربكی (قره‌قاش‌پاشا)نك شهادتی اوزرينه سلطان عثمان اوتاغه عودتنده (سپاه) طائفه‌سی‌ده برابر دونمش وپادشاه كنديلرينه عتاب ايله‌مش ، بوده سپاهيلری كوجنديرمش ايدی . اسباب منضمه‌دن اوله‌رق بوستانجی باشی محمد آغانك ١٢٠٩ تاريخنده يكيچری آغاسی يوسف آغا ايله خصومتنه بناءً پادشاهی تبديل جامه ايله معيتنده بوستانجيلر اولدقلری حالده كزديروب ميخانه‌لری باصديرمسی ، يكيچريلری دريايه وشهرليلری كوركه آتديرمه‌سی وحين سفرده اسير كتيرنلره بر آلتون مقداری آز عطيه ويرلديكی جهتله «بز پادشاه اوغورينه بذل جان ايدوب باش آليورز» دينلره مصاحب ومقرب نامنه نزد پادشاهيده بولنان خادم آغالريله سائرلرك : « سنك كتيرديككه بر آقچه دكرمی؟» دييه‌رك تنفير قلوبه باعث سوزلر سويله‌مش اولملری، (خوتين) قلعه‌سنك فتح اولنه‌مايشنك عسكرك اهمال وعدم غيرتنه

[*] بو بحث ايله‌وقعهٔ شهادت بحثی احمد راسم بكك عثمانلی تاريخندن آلنمشدر.

حمل ایدیله‌رك یوز چویرلمسی، ینه مقربلردن بعضیلرینك خوتین محاربه‌سی اثناسنده : « عسکر، عسکر مصر عسکریدر . بونلره ویریلن علوفه زیاندر . » طرزنده هذیانلر سویلیه‌رك پادشاهی بو مقوله عسکر تدارکنه اماله ایتدیرمك ایسته‌ملری، حتی پادشاه طرفندن بونی قوه‌دن فعله کتیرمکه تشبث ایدیله‌رك بو جهتی ستر ایچون بلا مشورت مکهٔ مکرمه‌یه عزیمته قالقیشلمش اولمسی‌ده متواتردر .

فی‌الواقع سلطان عثمان عربستان، مکه، شام وحلب طرفنه عزیمت ایده‌جکنی اعلان ایله وزیر اعظم (دلاور) ودفتردار (باقی) پاشالرك سفر تدارکی ورملرینی وسرای عتیق بالطه‌جیلرندن (اسکی یوسف) ك ذخیره اشتراسیچون حلب وشام ومصر طرفلرینه اعزامنی امر ایله‌مش ایدی . یوسف مصره کیده‌رك کمی وذخیره احضارینه باشلادیغی کبی دوه‌جی، دوه، آت وسائره دخی حاضرلایوب مکه شریفه ذخائری آلمق ایچون ایجاب ایدن وسائله توسل ایله‌مسنی بیلدیردی . حرمین اهالیسی پادشاهك زیارتندن دغدغه‌یه وبر طاقم روایات کاذبه ایله وسوسه‌یه دوشدیلر . معیت پادشاهیده یکیچریدن بش یوز نفرله صامسونجی باشی، سپاهیدن بیك قدر نفر بوله‌جق ومتباقی عسکر استانبولده قاله‌جق ایدی. حسین پاشا استانبوله قائممقام، کورجی محمد پاشا ادرنه‌یه ورجب پاشاده بروسه‌یه محافظ تعیین ایدلدیلر . وزیر اعظم، دفتردار، نشانجی ورکاب همایون آغالریله کدکلی چاوش وقرق نفر متفرقه واوتوز کاتب دیوانده برابر کیده‌جك ودونانما دخی حاضرلانوب خلیل پاشا قومانداسیله آق دکزه چیقه‌جق ایدی . بو تشبثاته صدر اعظم یان کوزله باقدیغی حالده دارالسعاده آغاسی ایله معلم سلطانی عمر خواجه تشویقاتدن خالی قالمیورلردی .

بونلره برده سلطان عثمانك كورديكی رؤيا قاريشدی: تخت اوزرنده تلاوت قرأن ایلرکن جنـاب فخر عالم افندمز کلەرك الندن مصـحف شریفی وآرقەسـندن جبه وزرهنی آلوب بر توقات اورمشـلر وتختندن دوشورمشلر. سلطان عثمان قدم مبارکنه یوز سورمك ایچون طاورانمش ایسەده میسر اولمەمش. معلم سلطانی بورؤیایی حین‌تعبیرنده «حج شریف نیتنده تردد ایتدیککز ایچون سزی معنـاً توبیخدر» دیر. پادشـاه قانع اولماز. عزیز وقت اسکداری محمود افندی‌یه تعبیر ایتدیرر. مشارالیەده «کلام قدیم شرع شریفدر. جبه عالم وجوددر. پادشاه اسـلامه توبه وانابت ایتمك کرکدر.» دیر. سلطان عثمان‌ده بونك اوزرینه تربه زیا-رتلرینه باشلار. ابو ایوب انصـاری زیارتنده ذبح قربان ایجاب ایدر. قویون، صغیر تدارك اولونسون دیه امر چیقـار، قویون بولنور اما صغیر بولونەماز. (قره کمرك) سـمتنده بولدقلری آرابەلرك اوکوزلرینی سوروب بوغازلارلر. صاحبلرینك فریادلرینه باقیلماز، اوکوزلرك درتده برقیمتی ویریلیر. بالطبع بددعا وانکسار خاطرواقع اولور. پادشاه اوجمعه غریب بر تدبیره دهـا مراجعت ایلر. خلقه مهیب کورونمك فکریله جمعه کونی اوزرینه پنبەلی عظیم بر قبا جبه کینوب سـلطان سلیم جامعنه نمازه کیدر. رجبك سـکزنجی کونی بر قادرغه اوتاقلری وچادرلری آلمق ایچون یاناشیر. بو آرالق شیخ‌الاسلام: (پادشـاهلره حج لازم دکلدر. یرنده اوطوروب عـدل ایتمك اولادر. جائزکه بر فتنه ظهور ایلسون) زمیننده بر فتوا کوندردیکی کبی اسکداری پیر محمود افندی‌ده نصیحت ایلر. مفید اولماز. منجم باشی محمد چلبی‌ده ایشـه قاریشـیر. دفتردار باقی پاشا کتخداسنه؛ «نافله یره زحمت ایدییورسـکز، سـفر یوق. (قران نحسـین سرطانی) اولدیغی کبی طالع پادشاهی اولان برجده

دخی کسوف وقوعه کلدی ، رمضانه ایریشه‌میه‌جك » دیر . والحاصل عسکر طرفندن عقد ایدیلن بر مشورتده « پادشاهك حجه عزیمتی بزدن نفرت ایتدیکی ایچوندر . دشمن ظهوری احتمالی وار ایکن ممکتی براقوب کیتمك خطادر . واز کچمه‌لیدر » حکمی ویریلیر . علما نامنه آره‌لرینه قاریشان بر طاقم مفسدینی‌ده برابر آلوب آت میدانه کیدرلر . صدر اعظم دلاور پاشا بیورلدی ایله چاوش باشی‌یی کوندریر ، طاشلارلر . خلق آیاغه قالقار .

آت میدانده دیکر بر مجلس دها عقد ایدیلوب شیخ‌الاسلام اسعد افندیدن : پادشاهی اضلال و بویله سودالره دوشوروب عبث یره بیت‌المالی اتلاف ایدنلر وافساده باعث اولانلر حقنده قتل ایله فتوا آلیرلر . بلوك آغالرینی ویکیچری آغاسنی‌ده رجم ایدرلر .

یدی قله‌یه کلن دونانماده‌کی یکیچریلرده کمیلردن فیرلایوب بونلره قاریشیرلر . بو درلو جمعیت ایله اولا معلم سلطانی عمر افندینك سرایی اوکنه کیدرلر . خواجه تبدیل قیافتله قاچار . قپوسنی قیروب مالنی یغما ایدرلر . بعده صدر اعظم سراینه کیدرلر . باقارلرکه صدر اعظم معیتی سلاحلی . بونلرك ایسه سلاحلری یوق . سپاه چارشوسنده بولدقلری سلاحلری آلمق ایچون دونرلر . آقشام اولور . پادشاه علمایی دعوت ایدوب جمعیت عسکریه‌نك مقصدینی صورار . آنلرده « عسکر آناطولی‌یه کچدیککزی ایسته‌میور ، خواجه افندی ایله دارالسعاده آغاسنی نفی ایتسون دییورلر . » دیه عرض ایدرلر . پادشاه : « حجدن فراغت ایدرم . اما آنلری عزل بیله ایتمم » جوابنی ویریر . کیجه‌لین یکیچری اوطه‌لرنده « پادشاه بوستانجیلری سلاحلاندیرمش » ، بوستانجیلر آره‌سنده‌ده « دونانما طوپلرینی سرایه چویرمش » دیه روایتلر چیقار .

ایرتسی کون یکیچری وسپاه عسکری پرسلاح سلطان محمد جامعنه طولادرلر: کبارعلمایه خبرکوندریرلر؛ «آنلرده یکی جامعه کلسونلر» دیرلر. کبار علما ـ که مفتی ، نقیب غباری ، یحیی افندی ، قاف زاده ، بوستان زاده ، عزمی زاده، کتخدا مصطفی ، آیاصوفیه واعظی عمر ، درویش، قاضی زاده ایدیلر ـ جامع ایچنه کیدوب بونلرك اختیارلرینی چاغیررلر . سبب جمعیتی صورارلر . بونلرده خواجهٔ سلطانی ایله دارالسعاده آغاسی سلیمانك، قائممقام احمد ، دفتردار باقی، صدراعظم دلاور پاشالرك ونصوح آغانك قتللری حقنده عرضحال ویررلر. «بونلرك قباحتلری نه‌در؟» دیه سؤال ایدیلنجه : « خواجه‌ایله قزلرآغاسی پادشاهی سفره تحریك ایتدیلر. بزدلاور پاشانك سراینه کیتدیکمزده آدملری اوزرمزه اوق آتوب برقاچ کشی قتل ایتدیلر . دفتردار دائما زیوف آقچه ویریر، قائممقام قوریجی واوتراق معاشلرینی ویرمز، سکبان باشی نصوح آغاده قائممقام ایله اتفاق ایدوب قوریجیلری اتمکلرندن ایتدیلر» دیرلر .

علماء عرضحالی پادشاهه ویریرلر. پادشاه: «قتلی طلب اولنان آدملری ویرمم» دیر . رجا ایدرلر ، اهون شرین (!) اختیار ایتمزمدر ، ویرلمزسه فساد زیاده اولور » دیرلر . پادشاه ینه رد ایله جواب ویریر. «بوعسکراجداد عظامکزك‌ده ایسته‌دکلرینی آلمشلردر. سز شیمدی ویریرسه‌کز ایی‌اولور» دیرلر . سلطان عثمان : غالبا بونلری تحریك ایدنلر سزسکز . اولجه سزی کسرم . ذاتاً آنلرك تدارکی کورلمشدر . دیر . فقط دیکر طرفدن سرایه کیدن علمادن خبر کلمینجه : « بوستانجیلر قپولری طوتمشلرمی» دیه آیاصوفیه مناره‌سنه آدملر چیقاروب باقدیررلر . آنلردن براثر کورمینجه سرای قپوسنه واروب ایچری‌یه کیررلر . قپوجیلر ، بونلره :

ــ صاقینك ، بوستانجیلر غافل اولمیك . دیرلر. بونك اوزرینه برقاچ

یوز تفنك اندازی بدنلره قویوب طوپجی ، جبه‌جی و عجمی اوغلانلریله اهالیدن-لاحسزاولانلر آنباردن اودون آلیرلر. «دلاور پاشا ایله دارالسعاده آغاسنی وخواجه‌یی ایسترز» دیه نعره آته آته ایکنجی قپودن کیره‌رك دیوان همایونه طولارلر . اوچ ساعت قدر بویله طوردقدن صکره اوچنجی قپودن‌ده کیروب ایچلرندن برینك فریادی‌اوزرینه «سلطان مصطفایی ایسترز» دیمکه باشلارلر. آرتق بتون بتون ایچری‌یه کیره‌رك حرم قپوسنی قیروب سلطان مصطفانك اوطه‌سنی بولورلر . قپوسی ایچریدن اولمغله اوطه‌نك قبه‌سنه صوپالرله چیقوب :

— شرع ایله سلطان مصطفایی ایسترز ، دیه باغیررلر . ایچرودن :

— سلطان مصطفی بوراده‌در . دیه یواش بر سس کلنجه مطبخدن بالطه‌لر کتیره‌رك قبه‌یی دلرلر . آشاغی‌یه آدم ایندیررلر . سلطان مصطفی برمندراوزرینه اوطورمش ، قارشیسنده ایکی‌جاریه آیاقده طوریورمش. درحال یر اوپوب :

— طیشاریده عسکر سزه منتظردر، دیدکلرنده بیچاره‌سلطان‌مصطفی صوایستر. مکر محبسنده اوچ کون قپانوب صوویمك‌ویرلمزایمش. برطرفدن والده سلطانه مژده‌ویریرلر؛ برطرفدن‌ده‌سلطان‌مصطفایی‌قبه‌دن چیقاره‌رق شیخ‌الاسلامك آتنه بیندیریرلر . پك ضیعف اولدیغندن آتده طوره‌ماز. عرض اوطه‌سنه کوتوررلر .

سلطان عثمان عسکرك ایچری‌یه کیردکلرینی طوینجه دلاور پاشایی کتیرتمك ایچون بوستانجیلر یوللار ایسه‌ده ایش ایشدن کچمش ایدی . عسکر دلاور پاشا ایله دارالسعاده آغاسنی کورونجه قتل ایدرلر. والحاصل نصایح دیکله‌میوب علمایی زور ایله سلطان مصطفایه بیعت ایتدیررلر . بیعتدن صکره عسکر سلطان مصطفایی بر خسته آرابه‌سنه بیندیره‌رك

اسكى سرايه ، اورادن دخى سلطان عثمان بوستانجيلرله باصه‌جقمش قورقوسيله اورته جامعه كوتوررلر . بورادە شايان دقت برشى وار ايسه اودخى يولده خلقك آرابه اطرافنه اوشه‌رك كيمى روباسنك يكنى وكيمى اتكنى ايچرى براقوب احسان اميديله نشان ويرمكه چاليشدقلريدر. بوبر عادت‌اولسه كرك. هرنه‌ايسه، عسكر اورته جامعدن طوغريجه (باباجعفر) و(غلطه) زندانلرينه كيره‌رك‌اوراده‌كى محبوسلرى وطاش كميلريله ترسانه محبسنده‌كى موقوفينى صاليويررلر . اوكونك آقشامى قپوجى باشى (قره على) آغانك خانه‌سى يغما ايديلير. ارباب عصيان برآزتدبيرليجه طاورانه‌رق اسكله‌لرده قايق براقامشلردى . سلطان عثمان آناطولى طرفنه قاچمق ايستر ايسه‌ده بوسببدن موفق اوله‌ماز . (مره حسين) پاشا الك صكره سلطان عثمانى آقشام اوزرى آغا قپوسنه كوتورر . بوراده يكى چرى آغاسى(على آغا) ايله مذاكره ايديلير . ايشى باصديرمق اوزره يكيچرى‌يه اللیشر آلتون انعام ايله اسكرلت چوقه وسپاهى‌يه اونر آقچه ترقى ويرلمك قرار-لشديريلير ايسه‌ده على آغا ايرتسى صباح مسئله‌يى نفراته آچنجه اوطه باشيلرك تعليمى وجهله آغايى پاره پاره ايدرلر . جثه‌سنى آقسرايده يول اورته‌سنده براقيرلر .

ميدانده بر والده سلطان ايله اوجاق آغالرندن كتخدابك، زغرجى باشى وسائر يدى سكز آغادن ماعدا حاكم قالمامشدى . بونلربعدالمشاوره (داماد داود) پاشايى صدراته كچيريرلر. (درويش)آغا نامنده‌كى برسلحداراده يكى چرى آغاسى اولور .

عسكر پادشاه جديده برعرضحال ويره‌رك قائممقام احمد ودفتردار باقى پاشالرله خواجهٔ سلطان عمر افندى وسكبان باشى نصوح وآياس آغالرك قتلنى ايسترلر. فرمان صادر اولور. ديكر طرفدن على آغانك قتلى اثناسنده

سلطان عثمانك آغا قپوسنده اولدیغی شایع اولمشدی . برمقدار عسکر اورایه هجوم ایده‌رك سلطان عثمانی صاقلاندیغی یردن چیقاریرلر. آرقه‌سنده بیاض بر انتاری وار ایمش . باشنده عرقیه بیله اولمیوب آچیق ایمش سپاهینك بری کیرلی دلبندینی ویریر . بر بارکیره بیندیررلر. یانده‌بولنان صدر سابق حسین پاشانك فرار ایدرکن یتیشوب باشنی کسرلر . اورته جامعه کتیررلر . سراینی یغما ایدرلر . سلطان عثمان، حسین پاشانك نعشنی کورنجه آغلار :

— بو مظلوم بی کناه ایدی . هر زمان عسکر حقنده بکا ایولك سویلردی . آنك سوزیله عامل اوله ایدم باشمه بوحال کلمز ایدی . بنی خواجه ایله دارالسعاده آغاسی اضلال ایتدی . دیر. یولده کوتوررلرکن برطاقم اراذل واشرار سب وشتم ایلرلر . حتی بعضلری :

— جانم عثمان چلبی میخانه باصوب‌ده یکیچری وسپاهیدن طوتیلانلری طاش کمیسنه حبس ایتمك، دکزه آتمق نصل ایمش ؟

دیه اکله‌نیرلر . (آلتونجی اوغلی) نامنده بر رذیل سلطان عثمانك بالدیرلرینی صیقوب ادبدن خارج کفرلرده بولنور. بوحال‌ایله اورته‌جامعه کلینیر . جمعه اولمغله مؤذنلر صلا ویردکلرنده عسکر سلطان عثمان قتل اولندی ظن ایدر . سلطان عثمانه سؤ قصد ایدلمسون دیه باغریشیرلر .

والده‌سی سلطان مصطفی خانی محرابه اوطوردوب ایکی جاریه‌ده اتکلرینی طوتاردي. طیشاریده برهنکامه، برآواز اولسه یرندن صیچرا‌یوب پنجره‌دن باتمق ایستردی . زور ایله اوطوردیرلردی . سلطان عثمان ایسه باقوب :

— هی دردمندلر، پادشاه ایتدیککز آدمی کورك. بودولتك انقراضنه سبب اولوب اوجاغکزی سوندیره‌جکدر . یقینده پشیمان اولورسکز ،

دیدکدن صکره باشندن اوکیرلی دستاری چیقاروب آغلادی. و آغالره خطاب ایدوب :

— بیلمزلك ایله سزه جفا ایتدم ایسه عفو ایدك. سزا ایتمیك. دون صباح پادشاه ایدم. شمدی عریان قالدم. حالمدن عبرت آلك. دنیا سزه ده قالماز. هانکی پادشاهك قوللری پادشاهلرینه بو اهانتی ایتدیلر؟ دیه سویلنه رك خلقی آغلاتدی. طورناجی باشی کچه سنده اولان دلبند مقرمه یی چیقاروب: پادشاهم پاکچه در، مبارك باشکزه صارك، دیه ویردی. اوکچه آلمق ایسته مدی، اما صکره آلدی، صاریندی.

وقعهٔ شهادت

بو اثناده صدراعظم اولان داودپاشا یاننده جبه جی باشی دینیان بی دین النده کمند اولدیغی حالده کلوب سلطان عثمانك اوزرینه بوغمق ایچون کمند آتدی. سلطان عثمان دونوب کمندی طوتدی. حاضر اولان آغالر یوریدیلر.

— نه یاپیورسکز؟ شیمدی طیشاری یه عکس ایدرسه جمله مزی قیرارلر، دیه منع ایتدیلر.

سلطان عثمان داود پاشایه دونوب :

— بهی ظالم! بن سکا نیلدم. ایکی دفعه موجب قتل جرمکی عفو ایدوب اولدورمدم. منصب ویردم. بکا عداوتك نه در؟ دیه سویلندی. وینه آغالره دونوب :

— بو ظالم بنی قوماز، اولدورور.

دینجه آنلرده :

— یوق پادشاهم، خاطرکزی خوش طوتك. اورته لق بر مقدار سکون بولسون، ینه پادشاهمزسکز، دیه تسلی ویردیلر. فقط سلطان مصطفانك والده سی آغالره :

— سز بیلمزسکز ، بونه بیلاندر . بورادن صاغ قورتولورسه بزدن وسزدن کیمسه براقماز ، دیه کیزلیجه فتنه ویریردی . ینه تکرار داود پاشا ، جبه‌جی باشی‌یه اشارت ایدوب کمند آتدیردی . ینه منع ایتدیلر . صکره عسکر طشره‌دن تنبیه ایتمکله ال چکدیلر .

الحاصل سلطان عثمان کندیسندن وقوعه کلن خطالری اعتراف ایله ایله برابر هرشیئه موافقت ایتدیکنی بیلدیرر وبرادرینك محبوس اولدیغی اوطه‌ده حبس اولنمسنه راضی اولور ایسه‌ده داودپاشا ایله یکیچری آغاسی درویش آغا مشار الیهی بر پازار آرابه‌سنه قویوب صو باشی کتخداسی اولان (کلندر) نامنده‌کی حیاسزی دخی برابر بیندیررلر. عظیم برجمعیت ایله یدی‌قله‌یه کوتوررلر. عسکر طاغلدقدن صکره داودپاشا ایله کتخداسی عمر آغا وجبه‌جی باشی آغا وبرقاچ اوباش اوراده قالیرلر . جبه‌جی کمند آته‌رق و کلندر حصیه‌لرینی صیقه‌رق اولدوررلر . جبه‌جی نشانه اولمق اوزره قولاغنی کسوب سلطان مصطفی‌نك والده‌سنه کوتورر .

سلطان مصطفانك ایکنجی جلوسنده استانبول وولایات احوالی

سلطان مصطفای اولك اون بش آی دوام ایدن ایکنجی دورسلطنتی مدهش بر آنارشی زمانیدر. یکیچریلر ایله سپاهیلر تغلب ایدرك حکومتی ضبط ایتدیلر. بوایکی اوجاق برازصکره بربرینه دشمن ایکی قسمه آیرلدی. آلتی صدراعظم دکیشدی. هر صدراعظم اوجاقلردن برینه استناداً ادارهٔ حکومته چالیشیور، بالطبع دیکراوجاغك خصومتنی جلب ایدییوردی. یکیچریلرایله سپاهیلر بربرینه غلبه ایله حکومتی الده ایتدکجه بخشش آلیورلر؛ ترقی‌یه ، ترفیع رتبه‌یه نائل اولیورلردی . یکیچریلر وسپاهیلر هرکون سرایی ، قوناقلری ، شهری یغما ایدییورلر ، ایستدکلرینی اولدیرییورلر ،

ایستدکلری یرلرده یانغینلر چیقاریپورلردی . الحاصل استانبول اوزون مدت محاربه‌دن صکره هجوم ایله ضبط ایدلمش بر شهره بکزه‌یوردی .

ایالاتده کلنجه ، والیلرك برچوغی عصیان ایتمشدی. سکبان ولوند دینیلن عساکر محلیه استانبولده‌کی یکیچریلر وسپاهیلر کبی مملکتی تخریب ایدیپورلردی . ارضروم بکلربکی آبازه محمد پاشا سلطان عثمان ثانینك انتقامنی آلمق بهانه‌سیله قلعه‌ده‌کی یکیچریلری قتل ایتدکدن صکره باشنه اوتوز بیك کشی طوپلامش، راست کلدیکی یکیچری وسپاهیلری اولدیره اولدیره سیواسه کلمشدی . استانبوله کله‌جکنی ، اوجاقلیدن انتقام آله‌جغنی اعلان ایدیپوردی . بغدادده عسکری طاقمنك مرجعی اولان بکر صو باشی والی‌یی قتل ایتدیره‌رك بغداد والیلکنی الده ایتمش ، تأدیبنه دیار بکر والیسی مأمور اولدیغی زمان بغدادی تسلیم ایتمك وعدیله شاه عباسدن استمداد ایتمشدی . دفع بلا ایچون بغداد والیلکی بکر صو باشی‌یه توجیه ایدلدی . فقط شاه عباس قوۀ کلیه ایله کله‌رك بغدادی ضبط ایتدی .

نهایت مره حسین پاشانك صدارتی زماننده استانبولده‌کی قاریشیقلق صوك درجه‌یی بولدی ؛ آرتق بو حاله نهایت ویرمك لزومنی هر کس آکلامشدی . یکیچریلرك آرزولری اوزرینه مقام صدارته کلن مره حسین پاشانك تدابیر شدیده‌سی نهایت یکیچریلرله سپاهیلرك اتحادینی موجب اولدی. حسین پاشا عزل ایدلدی. کمانکش علی پاشا صدارته کچدی.

علی پاشا بالجمله ارکان دولت وعلمایی طوپلایه‌رق سلطان مصطفانك امور حکومت ایله اشتغالدن عاجز بولندیغنی، اغتشاشات داخلیه‌نك دولت ایچون نه‌درجه تهلکه‌لی اولدیغنی ایضاح ایتدکدن صکره تبدل سلطنته لزوم کوستردی . خلعك لزوم ومشروعیتی حقنده رأیلر اتحاد ایتدی . فقط تبدل سلطنت وقوعنده عسکره ایکی میلیون دوقه قدر بخشش اعطاسی

لازم کلدیکی حالده خزینه‌نك حالی بونی اعطـایه مساعد دکلدی نهایت عسکر بودفعه بخشش آلمقدن صرف نظر ایتدی بونك اوزرینه سلطان مصطفی خلع اولنه‌رق مقام سلطنته سلطان احمدك شهزاده‌لرندن الك بیوکی اولان سلطان مراد رابع اون‌ایکی یاشنده ایکن جلوس ایتدی [١٠٣٢-١٦٢٣].

سلطان مراد رابعك اجراآت شدیده‌سی

کوسم سلطانك اوغلی اولان سلطان مراد رابع‌ اك مدهش مشکلات آره‌سنده جلوس ایتمشدی. آرتق استانبولده صنوف عسکریه‌نك عصیانی عادت حکمنه کیرمش اولدیغندن برچوق سنه‌لر یکیچریلر، سپاهیلر انواع اغتشاشاته سبب اولدیلر. ارکان دولت ایله والیلر اطاعتسزلکه، تخریب مملکت ایله کسب ثروت وسامان ایلمکه آلیشمشلردی. حدود شرقیه‌ده اون طقوز سنجاق ایرانیلر طرفندن ضبط ایدلمشدی.

سلطان مراد رابع یکرمی بر یاشنده والده‌سنك، وکلاسنك وصایتندن قورتولدی؛ بوتاریخدن صکره پادشاهك نه قدر شدید الطبع، سفك دمایه منهمك اولدیغی آکلاشیلدی. صدراعظم خسرو ورجب پاشالری عصیان عسـکرینك محرکی اولمق اوزره اعدام ایتدیردی. اشـقیانك تأدیبی، مصالح دولتك تنظیمی خصوصنده‌کی شـدت ومتانتی فوق‌العـاده ایدی. وزرا وامرای عسـکریه‌یه دائما: «یا اطاعت، یا اولوم.» دیه خطـاب ایدردی. ایلك دفعه اوله‌رق مفتی اخی چلبی‌یی، ینه ایلك دفعه اوله‌رق (کیریلوس) اسمنده‌کی روم پطریقنی اولدیردی. آناطولی سفرینه کیتدیکی زمان والیلر، بکلر حقنده فوق‌العاده شـدت کوستردی. عینی شـدتی اوروپالیلر حقنده دخی ابراز ایدیـوردی. بدایةً درت برادرینی حیاتده براقدی؛ بالآخره برینی، دها صکره دیکر ایکیسنی اعدام ایتدیردی؛ یالکز دردنجی برادری ابراهیم سلطانه طوقونمدی.

واقعا سلطان مراد رابع غدار برپادشاه عد اولنه‌بيلير؛ فقط نه وخيم مشكلات ايچنده بولنديغنى، نه درجه واسع سوء استعمالاته غلبه ايتمك مجبوريتنده اولديغنى‌ده اونوتماملیدر . دولتنى اصلاح ايتمك، عسكرى عصيانلرينه نهايت ويرمك عزم قطعيسنده‌ايدى. امور دولتك اصلاحى حقنده مشهور قوچى‌بك طرفندن يازيلان رساله سلطان مراد رابعه تقديم اولنمشدى.

سلطان مراد رابع امور حكومتى مستقلاً يد اقتدارينه آلديغى زمان سپاهيلرى، يكيچريلرى آت ميداننده طوپلادى؛ شمدى‌يه قدر عسكرك سبب اولديغى فنالقلرى تعداد ايتدكدن‌صكره آرتق بويله شيلر ايسته‌مديكنى سويليه‌رك اطاعت مطلقه‌ده قصور ايتميه‌جكلرينه دائر قرآن كريم اوزرينه يمين ايتديردى . عصيانلره سبب اولان رؤسايى قتل ايتدى . بلا استحقاق يكيچرى وسپاهى ميانه كيرمش اولانلرى چيقاردى . اصول ونظامات عسكريه‌يى اصلاح ايلدى . ميخانه‌لرى، قهوه‌خانه‌لرى قپاتدى؛ توتون استعمالنى منع ايتدى . كيجه‌لرى تبديلاً شهرده كزر، اوامرينه اطاعت ايتمينلرى درحال اعدام ايتديرردى . سفره چيقديغى زمان غايت ساده بر حيات كچيرر، عادى بر نفر كبى حركت ايدردى . اورته بويلى وغايت قوتلى ايدى . بر كون وزرادن برينى قوشاغندن طوتوب بر ال ايله يوقارى قالديرمشدى؛ جريد ايله درت پارمق قالينلغنده‌كى تخته‌لرى دلر، تفنك قورشونندن دها اوزاغه اوق آتاردى . (١٠٤٩ـ١٦٤٠) سنه‌سنده وفات ايتدى .

روان وبغداد سفرلرى

سلطان مراد رابع زماننده‌كى وقايع حربيه‌نك الك مهملرى روان وبغداد سفرلريدر . صدراعظم چركس پاشا بغدادى استردادايچون تداركات سفريه‌ده‌بولنوركن وفات ايتمسى‌اوزرينه يرينه‌تعيين اولنان حافظ احمد پاشا ١٠٣٥ سنه‌سنده بغداده

کیتدی ، لکن یدی سکز آی قدر ایرانیلرله محاربه ایتدکدن صکره شهری ضبط ایده‌مه‌دن عودته مجبور اولدی . او صره‌ده شاه عباس آخسخه قلعه‌سنی محاصره وقارص طرفلرینه تجاوزایتدی. ١٠٣٨ سنه‌سنده صدراعظم خسرو پاشا ایرانیلره غلبه ایدرك همدان ، نهاوند حوالیسنی یغما ایتدی ، اصفهانه طوغری ایلریلدی. استانبولدن آلدیغی امراوزرینه بعده بغداد اوزرینه یوریدی ایسه‌ده شهری استرداده موفق اوله‌مدی .

اوصره‌ده شاه عباس وفات‌ایتدی. یرینه کچن شاه صفی غایت غدار، عشرته مبتلا، خونریز ایدی. اون درت سنه دوام ایدن مدت حکومتی ظرفنده ولایاتده عصیانلرك تکرر ایلدیکی ، والیلرك اهانت ایتدکلری کورلدی . ایران ینه قاریشدی . ١٠٤٥ سنه‌سنده دولت عثمانیه سلطان مراد رابعك تدابیر شدیده‌سی سایه‌سنده کسب قوت‌ایتمشدی. پادشاه سنهٔ مذکوره‌ده بالذات سفره چیقدی . شروان قلعه‌سنی ضبط ایتدی ، (آراقس) نهری کچیله‌رك تبریز حوالیسنی باشدن باشه تخریب ایلدی . بعده استانبوله عودت ایلدی .

اردوی همایونك استانبوله‌عودتندن صکره بورالری ینه ایرانیلر النه دوشدی . ١٠٤٧ سنه‌سنده [١٦٣٨] سلطان مراد رابع بغداده کیتدی . قرق کون محاصره‌دن وبر چوق هجوملردن صکره بغداد فتح ایلدی .

ایرتسی سنه استانبولده عقد مصالحه ایلدی. روان ایرانده، بغداد دولت عثمانیه‌ده قالدی . آلتمش بر سنه‌دن بری دوکولن بوقدر قان ، صرف ایدیلن بو قدر مساعی حدود قدیمه‌نك اعاده‌سندن بشقه بر ایشه یارامدی . سلطان سلیم اول ایله سلطان سلیمان قانونی زماننده‌کی حدوده عودت ایدلمشدی . ایکی حکومت اسلامیه بیهوده یره قان دوکمشلردی .

سلطان ابراهيم دورنده سياست اداره

مراد رابع طرفندن تشبث ايديلن اصلاحاتك ثمره آور موفقيت اولمسی ايچون بو اصلاحاته قوتلی بر پادشاهك اوزون مدت دوام ايلمسی لازم ايدی. حال بوكه سلطان مراد رابعك الك كوچك برادری واحمد اولك ايله كوسم سلطانك الك كوچك اوغلی سلطان ابراهيم بو ايشك اهلی دكلدی. بالعكس دور سلطنتنده سلطان مراد ثالثك زماندن زياده حرم همايون انتريقه‌لری امور حكومتی اخلال ايتدی. مجوهرات، عطريات تدارك ايتمك ايچون يرلی — وحتی سفرانك اعتراضاتنه رغماً اجنبی — تجارك دكانلری يغما ايدلمك كبی احوال كورلدی. حرم همايونه قار يتيشديرمك ايچون بروسه قاضيسنك هفته‌لرجه كشيش طاغنده وقت كچيرمسی، بروسه‌يه عودتنده يرينه حرم همايونده خدمتجی قادينلردن برينك محيسنك قاضيلغه تعيين ايدلمش اولديغنی كورمسی كبی غرائب نادر كلدی.

قادين انتريقه‌لری، احتياج نقد ومال، جنجی خواجه كبی سحر ايله اوغراشان كيمسه‌لرك تأثيراتی، هر نوع سوء استعمالاتدن متولد حال مرضی سلطان ابراهيمی ظالم و غدار ياپمشدر: ايرانيلره غلبه ايدن صدراعظم قره مصطفی پاشا والده سلطانك خصومتندن طولايی، كريد فاتحی يوسف پاشا كريددن هديه كتيرمديكی ايچون، صدراعظم صالح پاشا بر كون سوقاقده كيدركن يولی اوزرنده بر آرابه توقفندن حدتلنن پادشاهك ويرديكی امر اوزرينه اعدام ايدلديلر. سلطان ابراهيم ونديك ايله محاربه اثناسنده ونديك دونماسنك موره سواحلندن بش بيك اسير آلديغنی ايشيدنجه اودرجه حدتلندی، كه بتون خرستيانلرك قتل ايدلمسنی امر ايتدی. شيخ‌الاسلام بوكا فتوی ويرمدی، مانع اولدی. صكره

فرنکلرك قتلنه امر ویردی. بو ارادهیی‌ده شیخ‌الاسلام وصدراعظم کری آلدیردیلر . صدراعظم سلطان زاده محمد پاشا حرم همایونده جمع ایدیلن روس ، له ، مجار ، فرنك جاریه‌لرك انتریقه‌لری آراسنده ادارهٔ حکومتك ممکن اوله‌مدیغنی اعتراف ایتمشدی . مرکز حکومت بو حالده ایکن قازاقلر قره دکز سواحلنه ، وندیکلیلر بوسنه‌یه ، دالماچیایه ، پلوپونسه هجوم ایدییورلر ، عساکر عثمانیه کریدده هزیمتلره دوچار اولیوردی . دولت‌عثمانیه سلطان‌مصطفای اول‌زماننده اولدیغی کبی مخاطره ایچنده‌ایدی.

نهایت صدراعظم احمد پاشانك سیئات ادارهسی بومخاطره‌یی هرکسك آکلایه بیله‌جکی درجه‌ده بیوتدی ؛ یکیچری امراسنك ایشه مداخله‌سیله سلطان ابراهیمك خلعنه قرار ویرلدی . شیخ‌الاسلام ، قاضیعسکرلر ، اوجاق آغالری سرایه کیدرك کوسم والده سلطانه ایشی آکلاتدیلر ؛ « پادشاهك فکر وشعوری، غدر وظلمی دولتی تهلکه‌یه قویدی. دشمن بوسنه حدودنده قرق قلعه ضبط ایتدی ؛ سکسان کمی ایله قلعهٔ سلطانیه بوغازینی آبلوقه ایدییور . » دیدیلر . سلطان ابراهیمك بیوك اوغلی او زمان یدی یاشنده ایدی . والده سلطان یدی یاشنده بر چوجغك پادشاهلغی جائز اولوب اولمدیغنی صوردی . فکر و شعوری ادارهٔ حکومته غیر مساعد بر پادشاهدن ایسه عاقل بر وزیرك تحت ادارهسنده بولنان چوجغك مرجح اولدیغی جوابنی ویردیلر . بونك اوزرینه والده سلطان حفیدی سلطان محمدی کتیردی ؛ همان کندیسنه بیعت ایدلدی.

بو اجراآت یکیچری آغالرینك تنسیبیله وقوعه کلمشدی . سپاهیلر بوکا معترض ایدیلر . سلطان ابراهیم حیاتده قالدقجه بونلر تبدل سلطنت ایچون قیام ایده بیلیرلردی . بونك ایچون جلوسدن اون کون صکره سلطان ابراهیم اعدام ایدلدی [١٠٥٨ — ١٦٤٨] .

کرید سفری

وندیك حکومتی وقتیله قبریس آطه‌سنی ترك ایتمك صورتیله عقد مصالحه‌یه مجبور اولمشدی . فقط کرید جزیره‌سی‌ده عینی درجه‌ده حائز اهمیت اولدیغندن وندیك جمهوریتنك بحر سفیده حاکمیتنی چکه‌مین عثمانلیلر طرفندن برکون کلوب بو آطه‌نك ضبط اولنه‌جغی شبهه‌سزدی .

سلطان ابراهیمك جلوسندن صکره مصره واورادن حجه کیتمك اوزره یوله چیقان قیزلرآغاسی سنبل آغانك راکب اولدیغی سفینه مالطه قورصانلری طرفندن ضبط ایدلدی . قیزلر آغاسی ، کمینك قپودانی مقتول اولدی . کمیده‌کی اشخاص ایله اموال قورصانلر طرفندن کریده کوتورلدی . اوراده مزایدهٔ علنیه ایله صاتلدی . وندیك والیسنك بوکا مانع اولمامسی وندیکلیلره اعلان حربه وسیله اتخاذ ایدلدی. (١٠٥٥ — ١٦٤٥) سنه‌سنده ٣٠٢ سفینه‌ده ٧,٠٠٠ یکیچری ، ١٤,٠٠٠ سپاهی وسکسان بیك عساکر سائره اولدیغی حالده دونمای همایون استانبولدن چیقدی. دونما وعسکر عن اصل (ژوزف مارقوویچ) اسمنده دالماچیالی براسلاو ایکن سرای همایونده بیویه‌رك قپودان پاشا اولان یوسف پاشانك قومانداسنده ایدی . دونمای همایون (قوکوآ Cogua) کورفزینه کیردی ، قره‌یه چیقان عسکر قدیماً (سیدونیا Cydonia) وعربلر نزدنده (خندق) نامیله معروف اولان خانیه قلعه‌سی اوزرینه یوریدی . ایکی بیوك هجوم اجرا ایدلدی ، نهایت وندیکلیلر تسلیم اولدیلر . وندیکلیلرك جانلرندن امین اوله‌رق اموال منقوله‌لریله چیقوب کیتملرینه مساعده ایدلدی. حتی نقللری ایچون کمیلر ویرلدی . شهرك الك بیوك کلیساسی اولان (سن نیقولا) کلیساسی ایله دیکر ایکی کلیسا جامعه تحویل اولندی .

ایرتسی سنه کریده صدراعظم سلطان زاده محمد پاشا ، بعده بودین

بکلربکی دلی حسین پاشا مأمور اولدی . محاربه‌یه دوام ایدلدی . آپوقورونه ، رسمو ، کیسامو قلعه‌لری ضبط اولندی . بعده جزیره‌نك مرکز اداره‌سی اولان قندیه‌یه هجوم ایدلدی. فقط بوهجوم موفقیتسزلکله نتیجه‌لندی . قندیه ، کرید سفرینك باشلامسندن یکرمی بش سنه صکره ضبط ایدیله بیلدی .

حانیه قلعه‌سنك ضبطنی متعاقب ونديكليلر ممالك عثمانیه‌یه تجاوزه باشلایه‌رق (پلوپونس) ه عسکر چیقاردیلر؛ پاتراس ، مودون، قورون طرفلرینی تخریب ایتدیلر وبش بیك قدر اسیر آلدیلر ایسه‌ده بوقلعه‌لردن هیچ برینی ضبطه موفق اوله‌مدیلر . بر آرالق ونديك کمیلری قلعهٔ سلطانیه بوغازینی آبلوقه آلتنه آلدیلر ، بوزجه آطه‌یی اشغال ایتدیلر ، استانبولدن و محال سائره‌دن کریده امداد کوندرلمسنه مانع اولدیلر . بویله اولمقله برابر اون بش سنه قدر کرید قوماندانلغنده بولنان حسین پاشا جزیره داخلنده فتوحاته دوام ایده‌رك یوقاریده صایدیغمز قلعه‌لری ضبطه موفق اولدی .

مناسبات خارجیه

سلطان سلیم ثانی دورندن بو زمانه قدر اوروپا حکومتلریله مناسبات سیاسیه‌مزه کلنجه ؛ یوقاریده کورلدیکی اوزره دولت عثمانیه (هانری دووالوا) نك لهستان قراللغنه انتخابنه معاونت ایتمش ، فرانسه ایله مناسبات حسنه‌یی محافظه ایلمشدی . سلطان مراد ثالث زماننده فرانسه سفیری جزویتلرك غلطه‌ده اقامتلرینه مساعده استحصال ایتدی . فرانسه قرالی دردنجی (هانری) بونلری فرانسه سفیرینك حمایه‌سی آلتنه وضع ایتدیکندن جزویتلر بك چابوق کسب نفوذ ایتدیلر . سلانیکده ، ازمیرده ، ساقزده، ناقسوسده، آتنه‌ده یرلشدیلر. دردنجی (هانری) دن صکره فرانسه‌نك شرقده‌کی نفوذ واعتباری

آزالدى؛ حتى (ريشليو) زماننده بيله فرانسه سياستى اسكى رونقنى بوله مدى.

بعض فرانسزلر ، حتى استانبولده كى فرانسه سفراسندن بر قسمى اهل صليب تصوراتندن وازگچمه مشلردى . عثمانليلر هر يرده ، دشمن گميلرى ، بالخاصه مالطه وفلورانسه شواليه لرينك سفينه لرى اوزرنده فرانسزلره تصادف اتمه لرندن طولايى فرانسه يه ايى بر نظرله باقمازلردى . دردنجى (هانرى) غايت منورالفكر اولديغى حالده توركلرك اوروپادن اخراجلرينى تخيل ايدردى . سلطان احمد اولك زماننده قاپيتولاسيونلرى تجديده موفق اولان فرانسه سفيرى (صاوارى دو برەو Savary de Brèvs) عثمانلى حكومتنك اورته دن قالديرلمسى اسباب ووسائطندن باحث براثر يازمشدى. (ريشليو) نك مشاورخاصى اولان راهب (ژوزف) دخى بوكبى خيالات ايله مشغول اولمقده ايدى .

بناءً عليه باب عالى ايله فرانسه سفراسى آره سنده كى مناسباتك دائما صميمى ودوستانه اولمديغنه حيرت اتمه مليدر . سفيرلرك كبروعظمتلرى ، بعض رجال دولتك خشونت طبعى خيلى وقعه لره سبب اولمشدر . سلطان احمد اولك زمان سلطنتنده بعض تشبثاتدن بولنان جزويتلرك حبس ايدلملرينه فرانسه سفيرى مانع اوله مدى. ينه اوزمان سفير (هارله ى سانسى Harley-Sancy) نك كاتبلرندن برى بر پولونيالى محبوسك حبسخانه دن فرارينه ياردیم ايتديكى ايچون ضرب ايدلدى، اعتراض ايدن سفيردخى برمدت حبس اولندى . سفير (مارشويل Marcheville) ك اوغلى ـ ينه بر محبوسك فرارينى تسهيل ايتديكى ايچون ـ حبس ايدلدى . بالآخره سفير ايله اوغلى استانبولدن تبعيد ايدلديلر . برآرالق قتوليك كليسالرى قپادلدى . فرنكلردن سلاح طوپلاندى ، جزيه آلنمق ايسته نيلدى. الحاصل اوزمان نه سفراء، نه ده رجال دولت طرفندن قاعدۀ سياست ونزاكته رعايت اولنوردى.

انکلتره ایله مناسباتمز قرالیچه (الیزابت) زمانندن بدأایدر. اوزمان کرك انکلتره وکرك دولت عثمانیه اسپانیا قرالی ایکنجی (فیلیپ) ك دشمنی ایدی. سلطان مرادثالث زماننده (ویلیام هاربون W.Harebone)، (ادوارد البون E. Elbon)، (ریشارد استاپەی R. Stapei) اسمنده اوچ انکلیز تاجری صدر اعظم صقوللی محمد پاشادن عثمانلی لیمانلرنده سربستئ تجارت ایچون مساعده آلدیلر. بعده پادشاه‌ایله قرالیچه آره‌سنده مخابرات باشلادی. (الیزابت) پادشاهه کوندردیکی نامه‌ده «حضرت عیسانك مذهبندن انحراف ایدن بت پرستلره قارشی حامئ دین حقیقی اولان پادشاه آل عثمان» عنوانی یازمشدی، که اوزمان پروتستانلر ایله قتولیکلر آره‌سنده‌کی خصومتك درجهٔ شدتنی کوسترر. سنان پاشا انکلیز ایلچیسنه: «انکلیزلرك مسلمان اولملری ایچون پارمق قالدیروب شهادت کتیرملرندن بشقه برشی قالمیور.» دیمشدی. انکلتره‌نك استانبول ایلچیسی (هاربون) مذاکراتنده سلطان محمد ثالثك خواجه‌سی مورخ سعدالدین افندینك معاونتنه مظهر اولمشدی. ایکی‌دولت آره‌سنده‌کی ایلك تجارت معاهده‌نامه‌سی اوزمان عقد ایدلدی. سلطان مراد ثالث وعثمان ثانی زمانلرنده لهستان‌ایله مصالحه انکلیز ایلچیلرینك توسطلریله عقد اولندی.

انکلتره‌ایله فرانسه اوزمان دخی شرقده احرازتفوق‌ایچون بربرلرینه رقابت ایدیورلردی. دردنجی (هانری) استانبول سفیرینه یازدیغی بر مکتوبده (الیزابت) ك فرانسه نفوذینی قیرمغه چالیشمسندن شکایت ایتمشدی. انکلیز ایلچیسی (ادوارد بورتون) اوروپا ملتلرینك عثمانلی صولرنده فرانسز بایراغی آلتنده سیروسفر ایتمك مجبوریتندن وارسته قالملرینی وممکن ایسه فرانسز بایراغی‌یرینه انکلیز بایراغنك اقامه‌سنی تأمینه چالیشمشدی. نهایت؛ انکلیزلر فرانسه بایراغی آلتنده سیر وسفر وتجارت مجبوریتندن وارسته اولدیلر.

٦

اسباب انحطاط

پادشاهلر و شهزاده‌لر

دولت عثمانیه‌نك دور سلیمان قانونیدن صکره باشلایان اسباب انحطاطی شایان تدقیقدر. بو بابده یازلمش اولان آثارك اك مهمی کوریجه‌لی - ویا بر روایته کوره کوملجنه‌لی - قوچی بکك سلطان مراد رابعه تقدیم ایتدیکی رساله‌در. رساله اون‌ندی عرض تذکره‌سندن متشکلدر. هر بری دائما شو: «سعادتلو وشوکتلو پادشاه جم جاه حضرتلرینك خاطر همایون فیض اثرلرینه نهان اولمیه‌که...» مألنده بر فقره ایله باشلار وهمان دائما: «... حقیقت حال بودر. باقی فرمان پادشاه دین پناه حضرتلرینکدر.» فقره‌سیله ختام بولور. فقط بو متواضعانه سوزلر آره‌سنده دولت عثمانیه‌ده جاری اولان سوء استعمالاته، بو سوء استعمالاتی ازاله ایچون اتخاذی لازم کلن تدابیره، پادشاهك بونلره چاره‌ساز اولمغه مجبور بولندیغنه دائر غایت سربست بر لسان ایله ایضاحات ویرلمشدر. قوچی بك فنالغك مسببلری مقربان وندماء پادشاهی اولدیغنی آچیقجه سویلمکدن چکینمه‌مش، یالکز حسب الادب حرم همایونك مداخلات وتزویراتی قپالی کچمشدر. ایشته، اسباب انحطاطمزی بو رساله‌دن تدقیق ایده‌جکز:

سلیمان قانونینك وفاتندن محمد رابعك جلوسنه قدر اجرای سلطنت ایدن سکز پادشاهدن اوچی اردوی همایونك باشنه کچه‌رك حرب میدانلرنده بولنمشلردر. بونلرده «خاچ اووه» محاربه‌سنده بولنان سلطان محمد ثالث،

(خوتین) قلعه‌سنی محاصره ایدن سلطان عثمان ثانی ، بغداد وروان سفرینه کیدن سلطان مراد رابعدر . صوك اوچ پادشاهدن دخی یالکز سلطان مراد رابع جنکاور ، اردویه بحق قوماندایه مقتدر ایدی .

بوسکز پادشاهك اکثری چوجق ایکن تخت سلطنته کچمشلردر . سلطان احمد اول وعثمان ثانی اون‌درت ، سلطان مراد رابع اون ایکی ، سلطان محمد رابع یدی یاشنده جلوس ایتمش اولدقلرندن وزرانك واکثریا حرم همایونك وصایتی تحتنده بولنمشلردر .

عثمانلی شهزاده‌لرینك تخته چیقمازدن‌اول آلدقلری طرز تربیه دخی اسباب‌انحطاطدن بری ایدی . شمدی‌یه قدر بتون شهزادکان ، حتی پادشاه اولملری محتمل بولنمیانلر بیله فعال برحیات کچیررلر ؛ عسکره قوماندا ، ایالاتی اداره ایدرلردی . سلیم ثانی ایله محمدثالث ایالاته کوندریلن صوك شهزاده‌لردر . بوندن صکره ولی‌عهد ایله دیکر شهزادکان سرایده قالدیلر ؛ حرم آغالرینك ، لالالرك یدتربیه‌لرینه تودیع ایدلدیلر .

عسکرلرینه کورونمین پادشاهلری تبعه ، حتی‌وزرا بیله کوره‌میورلردی . پادشاهلر آرتق امور اداره‌یی بالذات رؤیت ، دیوانه ریاست ایتمیورلر ؛ شکایتجیلری استماع ، لازمهٔ عدالتی بالذات اجرا ایلمیورلردی . شکایتلرینی پادشاهه اسماع ایده‌مین تبعه دوچار ظلم وغدر اولیورلر ؛ ظالملر جزاسز قالیورلردی . خصائل کزیده‌سنی غائب ایدن عسکر دائما فساده ، اطاعتسزلکه مهیا ایدی ؛ قیمت حربیه‌سنی کوندن کونه غائب ایدییوردی . وزرا ایله بکلربکی وسنجاق بکلری آرتق پادشاهك نظارت مخصوصه‌سندن آزاده قالدقلرندن ایستدکلری کبی ، منفعتلرینه الویردیکی طرزده ادارهٔ امور ایلیورلردی .

الکفنا برجهت دخی پادشاهلرك وزرا ورجالی حسن انتخاب ایده‌مه‌ملری

ايدی . سليم ثانی پدرندن ميراث قالان اعاظم رجالی استخدام ايتمشدی . محمد ثالثدن اعتباراً صدراعظملرك نفوذ واهميتلری تناقصه باشلادی . بوصدراعظملر ابراهيم وصقوللی محمد پاشالركبی بيوك ذوات اولسه‌لردخی آرتق ادارهٔ حكومته مقتدر دكل ايديلر . حرم همايون قادينلرينك ، آغالرينك نفوذی ايله انتخاب ايدلدكلرندن بونلرك النده آلت حكمنده ايديلر . قوچی بكك رساله‌سنده اك زياده اهميت ويرديكی ، مكرراً ايضاح ايلديكی برنقطه حرم همايونك ، سرايك صدارته عائد اموره مداخله‌ايتمه‌مسی ايدی . صدراعظم پادشاهك وكيل مطلقی اولديغندن مستقل اولمق ايجاب ايدردی . حال بوكه حرم همايون ادارهٔ حكومته كوندن كونه دها زياده مداخله ايتمكده ايدی . سلطان سليمان قانونی زماننده بيله حرم همايون ايله مقام صدارت آره‌سنده اختلاف ، رقابت واردی . ابراهيم پاشانك اعدامنه خرم سلطان سبب اولمشدی ؛ رستم پاشا خرم سلطانك دامادی ومطيع بنده‌سی اولديغی ايچون مقام صدارته كتيرلمشدی .

بويله حرم همايون نفوذيله رأس كاره كلن صدراعظملر موقعلرينی محافظه ايچون مملكتك حرم طرفندن يغما وتخريب ايدلمسنه مساعده ايدييورلردی. پادشاه آرتق حكومتی اداره ايتمديكندن وصدراعظم دخی مستقلاً ايفای وظيفه‌دن منع اولنديغندن حكومت خادم زنجيله‌ره ، صاتون آلنمش اسيرلره كچمش ديمكدر . حكومت بويله اللره دوشنجه يكيچری ، سپاهی اوجاقلری ، صنف علما تغلب ايتدی . آرتق مملكت اغتشاشات داخليه‌دن ، «آنارشی»دن قورتيله‌مدی . منابع واردات قورودی . اردو بوزولدی ، حكام وعلمانك قدر وشرفی آزالدی ، تبعه‌نك صبر وصداقتی توكندی .

رعايادن تحصيل اولنان ويركولر كيتدكجه آرتيور ؛ تغشيش مسكوكات ، عوارض رسومی ، خواص همايون التزاماتی سوء استعمالاتی تزييد ايديوردی .

کویلیلر بارکران تکالیف آلتنده ازیلمکده ایدیلر . قوچی بك دییورکه :
« ۹۹۰ تاریخنه کلنجه‌یه قدر رعایا فقراسندن هر برنفر باشنه قرقر ، اللیشر آقچه جزیه ، قرقر آقچه خانه عوارضی ، ایکی قیوندن بر آقچه رسم آلنیرکن شمدی میری ایچون یالکز برنفردن ایکیشر یوز قرقر آقچه ، هر خانه عوارضندن اوچر یوز آقچه ، هرقیوندن یدیشر سکزر آقچه آلنیور ... والحاصل شمدیکی حالده رعایا فقراسنده اولان ظلم وتعدی بر تاریخده ، براقلیمده وبرپادشاه مملکتنده اولمامشدر . ممالك اسلامیه‌دن برمملکتده ذره قدر برفرده ظلم اولسه روزجزاده ملوکدن سؤال اولنور . وکلادن صورلماز . وآنلره سپارش ایتدم دیمك حضور رب‌العالمینده جواب اولماز . آه‌سرد مظلومان خانمانلر خراب ایدر . اشك‌چشم‌درمندان دنیایی غرقاب فنا ایدر . کفر ایله دنیا طورر ، ظلمله طورماز . عدالت طول عمره سببدر وانتظام احوال فقرا پادشاهلره موجب جنتدر . »

ارکان دولت

ارکان دولت یوقاریده بیان ایدیلن طرزده قالمش ؛ یالکز ابن کمال وابوالسعود کبی بیوك ذاتلرك اشغال ایتدکلری مقام افتا کسب اهمیت ایده‌رك مفتیلر صدر اعظملرله هم رتبه طوتولمش ، قپودان پاشالق مناصب دولتك اك بیوکلری میانه کیرمش ، امور مالیه باش دفترداراق مقامنده جمع ایدلمشدی .

سقوللی اون بش سنه امور سلطنتی مستقلاً اداره ایده‌رك وفات ایلدکدن صکره مقام صدارتده صیق‌صیق تبدلات وقوعه کلمکه باشلادی . وزیرلر صدر اعظم اوله بیلمك ایچون طرف سلطنته ، حرم همایونه ، مقربان پادشاهی‌یه تقدیم هدایا ایدرلردی .

وقتیله بریره‌سردار اوله‌رق کوندریلن وزرا وامرانك اموال‌غنائمدن پادشاهه هدیه تقدیم ایتملری عادت ایدی . حتی بارباروس بر دفعه سفر

عودتنده اوموزلرنده بر پستال چوقه ايله ايكى بيك اسير، كذلك اوموزلرنده بر كيسه آقچه ايله ايكى يوز، اللرنده كموش تپسى ايچنده آطلس كيسه‌لرله بيكر آلتونى حامل يوز غلام وينه اللرنده آلتون تپسيلر ايچنده اينجى ومرجان تسبيحلر، كردانلقلر، آلتون قدحلر وسائر اشياى نفيسه‌يى حامل ايكى يوز جاريه تقديم ايتمشدى. يواش يواش سفر عودتى واموال غنائم قيدى برطرف اولدى؛ استانبوله كلن وزرا وبكلربكيلر هديه تقديمنه باشلاديلر. حتى سلحدارلقدن مصر واليسى اولان ابراهيم پاشانك قبه وزراتيله استانبوله دعوت اولنديغى زمان سكسان بيك مثقال آلتوندن مصنوع مرصع بر تخت، آلتون ومجوهرات ايله مزين اسلحه وآت طاقملرى واشياى سائره اوله‌رق تقديم ايلديكى هدايايه يكرمى كوره يوز بيك آلتون قيمت تقدير ايدلمشدركه زمانمز حسابنه كوره بر مليون ليرادن فضله‌در. صدر اعظم سنان پاشا كاغدخانه‌ده اينجيلى كوشكى بنا ايتديكى زمان عظيم بر ضيافت ترتيبيله وكليتلى مرصعات ايله برلكده تقديم ايلمشدى. عيديه ونوروزيه ناميله هداياى رسميه تقديمى دخى معتاد حكمنه كيرمشدى.

بعض وزيرلر فوق‌العاده زنكين ايديلر. ازجمله رستم پاشا كنديسيله زوجه‌سى مهرماه سلطان نامنه‌ادرنه قپوسنده، اسكدارده، زندان قپوسى جوارنده، ازميدده جسيم جامعلر، مدرسه‌لر، خانلر ياپديردقدن وبونلرك اوقافنى تنظيم ايلدكدن صكره حين وفاتنده ٣٠٠,٠٠٠ كيسه آقچه‌لك مخلفاتى قالمشدر. قيليچ على پاشا استانبولده مشهور اولان جامعنى بنا واوقافنى ترتيب ايلديكى حالده وفاتندن صكره ٥٠٠,٠٠٠ آلتون نقدى چيقمشدر. فاتح يمن سنان پاشانك استانبول، آناطولى، روم ايلى، عربستان ويمنده ابنيۀ جسيمه اوله‌رق يوزى متجاوز مبراتى وآنلرى

اداره‌یه کافی اوقافی وار ایدی. حتی زماننده عقللره حیرت ویرن ثروتی کورن جهلا پاشایی سیما سایه‌سنده آلتون یاپمق یولنی بولمش صانیرلردی.

والیلك ایله طشره‌ده بولنان شهزاده‌لره ۳۲، صدر اعظملره ۲۰ [بعضاً ۳۰]، قبه وزیرلرینه اونر، اون بشر، نشانجی، دفتردار، رئیس کبی رجاله اوچر دردر یوك آقچه خاصی تخصیص اولنوردی. بر یوك زمانمز حسابیله اللی‌بیك غروش ایدر ایسه‌ده اوزمان مأکولات وحوایج سائره‌جه شیمدی تصور ایده‌میه‌جکمز درجه‌یه واران اوجوزلغی، وزرا معیتده‌کی آدملرك چیفتلکلرده کچیندکلری نظر دقته آلندیغی تقدیرده بو تخصیصاتك چوقلغی آکلاشیلیر.

الحاصل، سلیم ثانی ومراد ثالث دورلرنده زینت، دارات واحتشام کوندن کونه آرتدی. حال بوکه وقتیله بویله دکلدی. یاوز سلطان سلیم سلطان غوری اردوسیله قارشی‌یه کلدیکی زمان کندی عسکرینی دمیره، مصرعسکرینی زر وزینته مستغرق کوره‌رك حیرت ایتمش وبردفعه شهزاده‌لری سلطان سلیمان پك سوسلی لباس ایله حضورینه کیردکده: «سلیمان، آناك نه کییسون؟» دیمش ایدی. قوچی بك سلطان سلیمان وزراسندن احمد پاشانك بش آلتی‌یوز کوله‌سی وآکا کوره اسلحه ومهمات سفریه موجود اولدیغی حالده ایکی کورکی اولوب برینی دیوانده، برینی خانه‌سنده کیدیکنی یازییور.

وقتیله بکلربکی وسنجاق بکلری اونر، یکرمیشرسنه وبلکه دها زیاده منصبلرنده قاله‌رق پك چوق آثار خیریه وتنظیمات ملکیه‌یه موفق اولورلرکن بالآخره رکاب همایونده وقوعه کلن تبدلات سریعه بونلره‌ده سرایت ایتدی؛ بر مأموریتك اوچ بش سنه تبدلاتدن وارسته اولمسی شاذ حکمنه کیردی. بنابرین امرایه قدرتسزلك، معموریت ممالکه

نقصان کلمکه باشلادی . مأمورلر انواع ارتکاباته متجاسر اولدیلر. رشوت آلوب ویرمك جرم صاییلمدی. صدراعظم رستم پاشا ایچون : « رشوتسز منصب توجیه ایتمز ، انصافیده الدن براقماز » دیرلردی . حتی بعض مورخلرمز پاشانك انصافنی بیان ایچون بر دفعه ارضروم بکلربکی طر-فندن ٥,٠٠٠ آلتون تقدیم اولندقده « ارضروم منصبنك بوقدر آلتونه تحملی یوقدر» دیه اوچ بیکنی آلوب ایکی بیکنی اعاده ایتدیکنی یازارلر. صقوللی زماننده بو آلیش ویریشه نهایت ویرلدی . فقط اونك وفاتندن صکره رشوت اودرجه ایلری کیتدی که اقسام وانواعنی تعداد ایتمك ممکن دکلدر. حتی قسطمونی حکمداری اسفندیار اوغللری سلالهسندن اولوب سلطان مراد ثالثك مصاحبی بولنان مشهور شمسی پاشانك برکون غایت بشاشتله یالیسنه کلوب سببی سؤال ایدلدکده : « بوکون سلطان مراد حضرتلرینه بیوجك بر رشوت قبول ایتدیردم. بعدما بولذت دماغ سلاطینده مستقر اولور وانتظام دولتك انحلالنی ایجاب ایدهرك بو صورتله بن دخی اجدا-دمك انتقامنی آلمش اولورم . » دیدیکنی « کنزالاخبار » یازییور .

وقتیله رجال دولت صره سیله قطع مراتب ایدر وهر بری طشره لرده ، سردارلر معیتنده احوال ملکیه وحربیه یه کسب وقوف ایلر ایکن مؤخراً نازونعیم ایچنده پرورده اولان وزرا وکبار زاده لر ، طرف وتقریبی بولهبیلنلر بیوك منصبلره کچمکه باشلادیلر . سلحدار ، چوقدار ، رکابدار ومیراخورلر دفعةً وزیر اولورلردی. قاعده بوزولدقدن صکره یکیچری آغالغندن نشانجی ، نشانجیلقدن قپودان پاشا اولانلر دخی کورلدی. وزیرلر چوغالدی . حال بوکه اصلنده منصب وزارت طرف پادشاهیدن رخصت کاملهیی متضمن اولدیغندن وزرا فرمان یازمغه وطغرا چکمکه مأذون ایدیلر . سلطان ابراهیم زماننده بو مأذونیت استرداد اولندی .

بكلربكى وسنجاق بكلرينك وظيفه‌لرى مملكتك آسايشنى تأمين ، زيراداره‌سنده قلعه وارسه اونلرى محافظه ايتمك ، محلول اولان تيمار وزعامتلرى اهل وارباىنه توجيه ايتديرمك ، سفره مأمور اولديغى زمان زيراداره‌سنده‌كى ديرلك اصحابنى جمع ايله تعيين اولنان يره كيتمك ايدى . مواد حقوقيه ايله شهر و قصبه‌لرك معاملات خصوصيه‌لرى حكام شرعه ، مرتبات ميريه‌نك جبايت و تحصيلى دفتردار ومحصللره مودوع ايدى . بالآخره امرايه مدار تعيش اولان خاصلرك اكثرى رفع والغا اولنه‌رق مقاطعات ميريه‌يه الحاق ايدلدى . بو ايسه مظالم وتعدياته رسماً رخصت ويرمك ديمكدى . بناءً عليه بكلربكى و سنجاق بكلرى درلو درلو مظالم ايله جمع ماله باشلاديلر . اهالى‌يه عيناً وبدلاً برچوق ويركولر طرح ايتديلر . محلول اولان زعامت وتيمارلرى هر كيم زياده رشوت ويررسه اوكا توجيه ايتديرديلر. زير اداره‌لرنده بولنان زنكينلرى بر رسببله مصادره‌يه قويولديلر . بعضاً انصافى بتون بتون الدن براقانلر ايچون اهالى طوپلانير؛ اونلرى مملكتدن چيقارير ويا پارچه‌لار ، ياخود ركاب همايونه شكايت ايدرك ديوان همايونده محاكمه‌لرى اجرا اولنور ايدى .

امور ماليه

سلطان بايزيد ثانينك اواخر سلطنتنده امور ماليه‌جه مضايقه حاصل اولمشدى . ياوز سلطان سليم جلوس ايتديكى زمان بعض تجاردن استدانه‌يه مجبور اولمش ايكن مصرك فتحندن صكره كليتلى نقد ادخار ايتمشدى . حتى «آلتون ايله طولديرديغم آنبارلرى اخلافمدن هر كيم آقچه ايله املا ايده‌بيليرسه كندى مهريله مهرلسون والا خزينهٔ همايون بنم مهرم ايله مهرلنسون » ديه وصيت ايلديكندن اندرون خزينه‌سنك سلطان سليمك مهريله مهرلنمسى عادت اولمشدى . سلطان سليمان زماننده دولت پك زياده بيوديكى، تزيينات واحتشامات ايله

برابر مصارف عسکریه آرتدیغی ، پادشاه خیرات ومبرات معلومه‌لرینه خزینه‌لر صرف ایلدیکی حالده مشکلات مالیه‌یه تصادف ایدلمه‌مشدی. فقط ۹۷۳ سنه‌سنده سیکتوار سفرینه عزیمتنده سرای همایونده بولنان بعض آلتون وکموش اوانیدن سکه ضرب اولنمشدی . اوسنه‌نك طوغریدن طوغری‌یه خزینهٔ دولته کیرن وارداتی ۱۸۰,۰۸۸,۰۰۰ ومصارف ۱۸۹,٦٥۷,۰۰۰ آقچه اولدیغنه کوره آلتی‌یوز اللی بیك کسور آقچه آچیق بولنیور دیمکدی.

صقوللی زماننده امور مالیه ضررسز کچدی . اونك وفاتندن‌صکره عساکر موظفه‌نك تکثری، اتلافات واسرافاتك تزایدی‌سببلریله امورمالیه مختل اولدی. علوفه‌لری وقت وزمانیله ویرمك ممکن‌ارله‌مدی. هرنه‌قدر مراد ثالثك اواخر سلطنتنده [۱۰۰۱] واردات ۲۹۳,٤۰۰,۰۰۰ آقچه‌یه بالغ اولدی‌ایسه‌ده مصارف‌دخی ۳٦۳,٤۰۰,۰۰۰ آقچه‌یه چیقدیغندن آچیق ۷۰ میلیون آقچه‌یی بولدی . وارداتك آرتمسی اسبابی بروجه‌آتی ایدی :

اولا ؛ جسیمجه زعامت و تیمارلر محلول اولدقچه ارباب استحقاقه توجیه اولنمیوب مقاطعات میریه نامیله خزینه‌دن توقیف و سنه‌دن سنه‌یه ملتزملره الزام و بدلاتی ایراد قید اولنمغه باشلادی . بو صورتله ایالات عسکرینك تشکیلاتی بوزولدی .

ثانیاً ؛ ادنا ، اوسط و اعلا اعتباریله آلنمقده اولان جزیه‌یه نصف درجه‌سنده ضم ایدیله‌رك اولکیسی ۱۵ ، ایکنجیسی ۳۰ ، اوچنجیسی ٤٥ آقچه‌یه ابلاغ ایدلدی .

ثالثاً ؛ وفات ایدن وزرا و امرانك مصادرات نقودیه‌سی برواردات غیر مقرره حکمنه کیردی .

رابعاً ؛ مسکوکاتك وزن و عیاری تنقیص اولندی .

سلطان مراد ثالث ایچ خزینه‌ده پك چوق پاره ادخار ایلمش اولدیغندن ۱۰۲۶ تاریخنه قدر مصارف سفریه تسویه وحتی سلطان احمد جامعی کبی مبانیٔ جسیمه انشا ایدیله‌رك مضایقهٔ مالیه او درجه حس ایدلمه‌مشدی . فقط تاریخ مذکورده سلطان مصطفی، اوچ آی صکره سلطان عثمان ، درت سنه صکره ینه سلطان مصطفی و بر سنه صکره سلطان مراد رابع جلوس ایدرك بش سنه‌ده درت دفعه جلوس بخششی ویرلمکله برابر سلطان مصطفانك والده‌سی اشقیایی تلطیف و اوغلنك سلطنتی تقویه فکریله خزینه‌یی عصات عسکریه‌یه بذل و اسراف ایلدیکندن نقود مدخره قالمدی . سلطان مرادك جلوس بخششی بعض تجار و اغنیادن استدانه و سرایده بولنان آلتون و کموش اوانیدن سکه ضرب ایدلمك صورتیله ویریله‌بیلدی . هر جلوس بخششی تقریباً ۳۰۰ میلیون آقچه ایدی [*] . سلطان مراد واردات دولتی یغما ایتمکده اولان اشقیای عسکریه‌یی تأدیب ایتدکدن صکره امور مالیه ینه یولنه کیردی ؛ فقط سلطان ابراهیم زماننده و سلطان محمد رابعك اوائل سلطنتده اموال دولت شونك بونك دست تغلبنه کیردی ؛ مصارف مهمه تسویه ایدیله‌مز، علوفه ویریله‌مز اولدی . بعض بدنسز دفتردارلر خزینه‌یه کلن پاره‌یی صرافلره اعطا و مقابلنده زیوف آقچه اخذ ایدرك بونك فضله‌سنی فائده ظن ایتدیلر . عسکره ویریلن زیوف آقچه یوزندن درلو رزالتلر ، عصیانلر وقوعه کلدی . امور مالیه کوندن کونه فنالاشدی ، قاریشدی . او درجه‌ده ، که مثلا طشره‌لرده عساکر مستحفظه ضابطلکنه مخصوص زعامتلر دیاکو وظیفه‌سی نامیله شیخ نامنی طاقینان بر طاقم قلاشلره ، سرسریلره تخصیص ایدلدی .

[*] او زمانك بر آقچه‌سنی حاوی اولدیغی کموشه نظراً زمانمزك برغروشی، فیأت اشیایه نسبتله‌ده لااقل اوچ غروشی اوله‌رق حساب ایتملیدر .

دعاکو وظیفه‌سنی ایجاد ایدن سلطان مرادثالثدر . سلطان مراد، زماننده پك زیاده شهرت و اعتبار قازانمش اولان شیخ شجاعك ولایتنه قائل اولدیغندن کرك اوکا وکرك امثالنه اوقاف سلاطیندن ، کمرك وسائر اموال امیریه‌دن دعاکو وظیفه‌لری تخصیص ایتدی . صکره ، بو اصول کیتدکجه بیودی . دائرهٔ سلطنته و بالخاصه حرم آغالرینه ، حرم همایونده‌کی قادینلره انتساب ایدن سرسریلره پك چوق وظیفه تخصیص اولندی . کوپریلی محمد پاشا مصارف زائده‌یی قطع و واردات خزینه‌یی مجرای صحیحنه ارجاع ایتدیکی صره‌ده بو دعاکو وظیفه‌لرینی‌ده قطع ویا تنقیح ایتدی . اوزمان شیخ سالم اسمنده برمغربینك یومی بیك آقچه وظیفه‌سی واردی . کوپریلی بونی نصفنه ایندیردیکی وقت شیخ النده‌کی براتلری یره آتوب « بونلری بکا پادشاه ویردی ، سن نصل قطع ایدییورسك ؟ » دیه باغیرمش و درحال اعدام اولنمشدی . ایشته بو شیخك دعاکو وظیفه‌سی قبریسده لفقوشه قلعه‌سنك یرلی آغالغنه ، یعنی عساکر مستحفظه ضابطلکنه مخصوص اولان زعامت ایدی .

کوپریلینك همتیله ایکنجی ویانه محاصره‌سنه قدر مشکلات مالیه برطرف اولمش ایکن صکره ینه ظهور ایتدی .

١٠٦٤ تاریخنده تنظیم اولنان طرخونجی لایحه‌سنده دولتك ١٤,٥٠٣ کیسه وارداتی ، ١٦,٤٠٠ کیسه مصارفی بولندیغندن ١,٩٠٠ کیسه آچیغی اولدیغی وبرچوق سنه‌لك واردات تداخلده بولندیغی محرردر . فقط بو موازنه‌ده محرر واردات ومصارف طوغریدن طوغری‌یه خزینه‌یه کیرن وخزینه‌دن چیقان مبالغ اولوب بونك خارجنده دها پك چوق واردات ومصارفات وارایدی ، که امور مالیه‌مزی آکلامق ایچون بونلری بیلمك اقتضا ایدر :

اولا . — مصر ارسـاليه‌سيله اردل ، افلاق ، بغدان ، راغوزه كبی كبی ممالك ممتازه ویركولری ، معادن حاصلاتی ، اموال غنائم ، وزرا وامرانك مخلفاتی طوغریجه ایچ خزینه‌یه وضع اولندیغندن سـالف الذكر موازنه دفترندن خارجدر .

ثانیاً . — سرای همایون ایله صنوف عسكریه تعییناتی ایچون اهالیدن آلنان اونده‌لق اغنامی ایله پرنج وسائره داخل دكلدر .

ثالثاً . — بتون وزرا ، رجال وكتبه‌نك ، طشره‌ده بولنان بكلربكی وسنجاقبكلرینك خاص ، زعامت ، خرج ومخصصات یومیه‌لری اولدیغندن وطریق علمیه رجالنك مواثیق شرعیه‌دن واردات مقرره‌لریله صـدور وموالی معزوللرینك آرپه‌لقلری بولندیغندن خزینهٔ دولتدن بونلره معاش ویرلمزدی . « عوارض » و « بدل نزول » نامیله اهالیدن آلنان ویركو حاصلاتی كوپری ، طریق كبی شیلرك تعمیر وانشـاسنه ، منزل باركیری وسائر بونك كبی مصارف بلدیه‌نك تسویه‌سنه صرف اولنوردی .

رابعاً . — قلعه‌لرده بولنان مستحفظ وبیوك شهرلرده اولان قپوقولی نفراتنك علوفه‌لری اوجاقلقلرندن ویرلدیكی ایچون بوده موازنه‌دن خارج ایدی .

خامساً . — زعامت وتیمار صـاحبی اولان كلیتلی سواری عسـكرینه وحدود محافظلرینه خزینه‌دن هیچ برشی ویرلمز ؛ بالعكس مضایقهٔ مالیه زمانلرنده بونلردن « بدل تیمار » نامیله برویركو آلینیردی .

سـادساً . — ترسانه مصارفنك [١,٦٠٠ كیسه] نصفی خزینه‌دن ویریلیر ، نصفی ترسانه اوجاقلرندن آلنیردی .

سابعاً . — مملكتك هرطرفنده پك‌چوق جامع ، مدرسه ، مكتب ، كوپری ، خان ، حمام كبی ابنیهٔ خیریه ونافعه انشـا وصولر اساله ایدیله‌رك بونلرك اداره‌سی ایچون اوقاف حسیمه تخصیص اولنمشدی . بعض مهم‌یول

وكوپريلرك تطهير وتعميرى ايچون جوارنده بولنـان كويلر ويركودن معاف طوتولديغندن اونلرده وظيفه‌لرينى ايفا ايدرلردى . بنابرين دولتك بودجه‌سنده اوقاف ، معارف ونافعه تخصيصاتلرينه لزوم يوقدى .

بالمناسبه ذكرى كچن مصادرهٔ اموال ايله اوقاف حقنده دخى بعض معلومات اعطاسى فائده‌دن خالى دكلدر : وزرا وامرانك اموالى مصادره اولنمق ديمك بونلردن برينك اموال واملاكى تماماً آلنمق وعيال واولادى سـوقاغه آتيلمق ديمك دكلدى . وزرانك چوغى زنكين اولدقلرندن ودائره‌لرى لدى‌الاقتضـا قوللانيلمق اوزره كوچك بر اردو حكمنده بولنديغندن حين‌وفاتلرنده نقود موجوده‌ايله بعض ذيقيمت اشياء، اسلحه، حيوانات، چادير كبى مهمات‌سفريه حكومتجه آلنوب ورثه‌سنه‌املاك‌وعقار وسـائره‌دن كچينه‌جكلرى درجه اموال ترك اولنور ومدار تعيش براقيان وزرا وامرانك اولادلرينه طرف دولتدن معاش اعطا ايديليردى . مثلا كوپريلى زاده فاضل احمد پاشانك وفاتنده بيك كيسه قدر نقدى خزينه‌يه آلنوب اموال واملاك كليه‌سى برادر وهمشـيره‌لرينه انتقال ايتمشـدى . مرزيفونى قره مصطفى پاشانك بتون نقود واشـياسى مصـادره ايدلديكى حالده اوغلى على پاشـا ديوان يولنده‌كى مدرسـه ومتفرعاتنى باباسـنك قتلندن صكره انشا ايتديرمشدى . بونلرك خارجنده اوله‌رق بر صورتله تغلب ايده‌رك بيوك ثروتلر جمعنه موفق اولان بعض كيمسـه‌لرك بتـون نقود واموالى بعضاً مصادره اولنوردى . مثلا ، جنجى خواجـه وزرا وامرادن آلديغى رشوتلر، پادشاهدن آلديغى احسانلر، اوقافدن تخصيص ايتديرديكى وظيفه‌لر سايه‌سنده بر ثروت عظيمه جمع ايتمش ايدى. بوثروت مصادره اولنه‌رق امور دولته صرف ايدلدى .

مع‌مافيه بالاخره مصادره مسئله‌سى سوء اسـتعماله اوغرادلدى .

مأمورين وملتزميندن ، بلكه دولت ايشلرينه هيچ قاريشميوب كندى تجارت وزراعتيله كسب ثروت ايدن اغنيادن وفات ايدنلرك اموالى بر نام ووسيله ايله مصادره اولنمغه باشلادى . بوبابده نه‌قدر ايلرى‌يه واريله‌جغنى ايكنجى جلدده كوره‌جكز .

اوقافه كلنجه؛ اسلافك اوقاف ترتيب ايتملرى مجرد مصادره‌قورقوسندن نشأت ايتديكى ومالل‌رينى اولاد واحفادلرينه ايراد براقمق مقصدينه مبتنى بولنديغى اكثريا بيان اولنور . بلكه واقفلرك ايچنده بويله‌لرى‌ده واردر . فقط بوسوز اكثريت حقنده طوغرى اوله‌ماز . محافظهٔ املاك قيدى اولسه‌يدى بتون اوقافده خيرات ومبراتك آز وعقار ومستغلاتك چوق اولمسى اثبات ايدردى . حال‌بوكه حقيقت بو مركزده دكلدر . مثلا ، كوپريلى محمد پاشا استانبول ، بوزجه آطه ، لمنى ، يانوه ، وارات ، وزير كوپرى ، كيوه ، قسطمونى وسائر يرلرده متعدد جامع ، مدرسه ، مكتب ، خان ، حمام ياپديردقدن بشقه كليس طرفنده يولجيلرك تأمين امنيت وراحتى ايچون قلعه‌لر بنا ايدوب مستحفظلرينك وظائفنى كندى وقفندن تخصيص ايلمشدر . اوغلى فاضل احمد پاشا دخى قنديه ، اويوار ، قمانيچه ، بلغراد وسائره موقعلرده جامع ، مدرسه ، مكتب ، خان وحمام كبى مبراتدن بشقه يالكز ازميرده قرق قدر چشمه ، متعدد كوپرى ، خان ، چارشى وحماملر ياپديرمشدر . بو عقار ملكاً وارثاً برادرى فاضل مصطفى پاشا ايله همشيره‌لرينه قالديغى زمان مصطفى پاشا ورثهٔ سائره حصه‌لرينى بالاشترا « قرداشم بونلرى وقف نيتيله ياپديرمش ايكن تسجيلنه وقت بوله‌مامشدر . » ديه‌رك وقف ايلمشدر . بو كبى مثاللر پك چوقدر . دارالسعاده و قپو آغالرى كبى اولادى اولميان ذواتك پك چوق خيرات وقف ايتمش اولملرى‌ده تنظيم اوقافده‌كى مقصده دلالت ايتمزمى ؟

واقعا اوقافك جمله‌سى حلال پاره ايله ياپيلمامش ايسه‌ده هرنه‌صورتله جمع ايديلن ثروتك اسراف وسفاهتدن ايسه مواد خيريه‌يه صرفى بالطبع مرجحدر . اخلاف وقتيله ياپيلان بومبراتى تعمير وحسن محافظه‌ايتمدكلرى ايچون مؤاخذه‌يه شايان اولمشلردر .

اوقاف خصوصنده جالب دقت اولان بر جهت‌ده استانبول، ادرنه وبروسه كبى شهرلرده جامع شريف انشاسنده لزوم واحتياجك درجه‌سى نظر دقته آلنمامش اولمسيدر. برسوء استعمال‌ده اراضينك وبعض ويركولرك وقف ايدلمسيدر. تشكيل دولتده خدمتى كوريلن امرانك قيليجلريله فتح‌ايتدكلرى مملكتلرنده عهده‌لرينه بررمقدار اراضى تمليك ايتديره‌رك وقف‌ايتدكلرى واقع‌وبونلره برديه‌جك اولمديغى بديهى‌ايسه‌ده صكره‌لرى بعض كيمسه‌لر عقار ومسقفات انشا ايده‌جكلرى يرده زعامت ، تيمار و مقاطعات ميريه‌يه مربوطيتى اولان اراضى‌يى و حتى « كياليه » ، « قنطاريه » ، « باج بازار » كبى رسوماتى بيله كنديلرينه تمليك‌ايتديره‌رك وقف ايلمشلردر،كه بونلر وقف صحيح اولمديغندن « تخصيصات قبيلندن اولان اوقاف » ناميله ياد اولنور. مع‌مافيه بونلرك ايچنده‌ده بعض معقول اولانلرى واردر .

طريق علميه

وقتيله امام، حاكم و مدرسلر اكثرزياده علم وقدم صاحبى اولانلر آره‌سندن انتخاب اولنورلردى . بونلر لاينعزل كبى ايديلر. ابوالسعود افندى بتون‌مدت حياتنده مقام افتاده بولنمشدى. استقباللرندن امين اولدقلرى ايچون حياتلرينى تحصيل علمه، نشر عدالته حصر ايدرلردى . بالآخره رتب علميه‌يه سوء استعمال قاريشدى؛ عادتا صاتيلمغه باشلادى . هيئت علمايه جاهللر قاريشدى . شيخ‌الاسلاملر، قاضيعسكرلر بلاسبب عزل ايديلير اولديلر . علما وحكامك قدر وقيمتى

آزالدی . وقتیله علما « برماده‌ده امر حق بودر دیسه‌لر هرکس سمعاً وطاعةً دیر ایدی ؛ کیمسه‌نك مخالفته زهره‌سی یوقدی .

اداره‌ٔ اراضی

واردات دولتك باشلیجه‌سی عشر حاصلاتی ایدی . واقعا بوواردات خاص، زعامت وتیمار صورتیله وزرایه، امرایه، بندکانه وتیمارلی سپاهیسنه؛ وقف‌نامیله مبرات وخیراتك اداره‌سنه ونشر معارف خصوصنه ؛ یورتلق واوجاقلق نامیله حدود محافظلرینه؛ ینه اوجاقلق نامیله بعض قلعه‌لرك یرلی نفراتنه تخصیص ایدلمشدی . فقط بو تخصیص وتقسیم سببیله دولت وکلایه ، رجال دولته، مأمورین اقلامه بالجمله طشره والی ومأمورلرینه معاش ویرمکدن وارسته اولدقدن بشقه بلامصرف ۱٤٠,٠٠٠ قدر سواری‌یه مالك ایدی . بونك ایچون اداره‌ٔ اراضینك قانون دائره‌سنده جریاننه پك زیاده اعتنا اولنمشدی .

حتی بر ارضك وقفه ، یاخود بر خاصك زعامته وبر زعامتك تیماره تحویلی لازم کلیرسه ارادهٔ مخصوصهٔ پادشاهی اوزرینه نشانجی بولنان ذاته خطاباً تصحیح قید امری صادر اولور ؛ نشانجی دخی بو امر موجبنجه دفتر خاقانی قیودینی کندی قلمیله تصحیح وآلتنه امضاسنی وضع ایدر؛ بو بابده‌کی فرمانك طغراسنی مطلقا صدر اعظم چکر ایدی. کرك امور مهمه‌یه، کرك دعوالره دائر صادر اولان فرمانلرك طغرالرینی قبه وزیرلری دیوان همایونده چکدکلری حالده اراضی توجیهاتنده دکل، حتی تصحیح قیدنده بیله بوحقك یالکز صدراعظمه عائد اولمسی اداره‌ٔ اراضی‌یه ویریلن اهمیتك درجه‌سنی کوسترر .

دولتك قانون قدیمی موجبنجه اراضی اوزرنده ایکی درلو تصرف جاریدر. برنجیسی اراضینك حق زراعتیدر. طاپو سندیله بوحقه متصرف اولان کیمسه‌لر اراضی‌یی زراعت وآنکله تعیش ایدرلر. ایکنجیسی اراضی

محصولنك عشر شرعيسنى آلمق، محلول اولديغى زمان اواراضى‌يى طالبنه تفويض ايتمك، فراغ وانتقال وقوعنده معين اولان خرجى آله‌رق طاپو سندى ويرمك حقيدر. بو حق دولته عائددر. فقط دولت بو حقى خاص، زعامت وتيمار صاحبلرينه اعطا وتقسيم، ياخود بعض خيرات ومبراته وقف اولمق اوزره تخصيص ايتمشدر.

شو حالده بر كويك اراضيسى طاپو سندلريله سكسان يوز كشينك عهدۀ تصرفنده بولنور. او قريه‌نك بتون اراضيسى اوززنده دولته عائد اولان حقوق عشريه برسپاهينك تيمارى، ياخود بر زعيمك زعامتى ويا بر ميرلوانك خاصيدر. ياخود خيرات ومبراتدن برينك وقفيدر.

اراضينك حقوق عشريه‌سنه متصرف اولانلره «صاحب ارض» دنيلير. اهاليدن برى تارلاسنى صاته‌جق اولسه صاحب ارض حضورنده تقرير ويرمسى، صاحب ارضك اذنى اولمسى لازمدر.

«ديرلك» مدار تعيش ديمكدر. دولت طرفندن ويريلن هر نوع علوفۀ يوميه، خاص، تيمار وزعامته «پادشاه ديرلكى» دنيلير.

صاحب ارض ديرلكى داخلنده محلول اولان اراضى‌يى، زراعتدن خالى اولان يرلرى طاپوى مثليله طالبلرينه تفويض ايدر. فقط كندى عهده‌سنده آليقويه‌ماز وبشقه قضا اهاليسنه صاته‌ماز. چونكه كندى عهده‌سنده آليقويه‌بيلسه بالآخره كوى چيفتلك اوله‌بيلير؛ بشقه يرلر اهاليسنه صاته‌بيلسه كويلى مضايقه‌يه دوشه‌بيلير. فقط تفويض ايديله‌جك اراضى پك بيوك برچيفتلك اولوبده كوى اهاليسنك‌ده اراضى‌يه احتياجى اولمازسه اوزمان صاحب ارض بشقه يرلر اهاليسنه ويره‌بيلير.

برمملكت فتح ايدلديكى زمان هركويك حاصلات شرعيه‌سى ونفوس مقدارى، قاچ خانه‌دن عبارت اولديغى، هرقضانك مستقلاً ويا مشتركاً

استعمال ایلدکلری اورمان ومرعالر قید اولنوردی . مثلا ، برسنجاغك یوز بیوك آقچه حاصلات عشریه‌سی اولسون وبوسنجاقده دیرلکك هر نوعی بولنسون فرض ایده‌لم . بو حاصلاتك یکرمی یوکی خاص ، اون یوکی زعامت ، قرق یوکی تیمار ، یکرمی یوکی اوقاف ، اون یوکی اوجاقلق ویورتلق اولمق اوزره تقسیم ایدیلیردی .

حاصلات مقیده‌سی یوز بیك آقچه‌دن زیاده اولان دیرلکه خاص دنیلیر . پادشاهه ، سلاطینه مخصوص خاصلردن ماعدا وزرا ، بکلربکی، میرلوا وسائر بندکانه عائد خاصلر اونلرك منصبلریله قائمدر. یعنی هر منصبك متصرفی معین اولان خاصنه‌ده تصرف ایدر .

هر خاص صاحبی سفر وقوعنده قاچ یوز بیك آقچه خاصی وار ایسه هر بش بیك آقچه‌سی ایچون برجبه‌لو کوتورمکه مجبور ایدی. بوصورتله اون یوك آقچه خاصی اولان بر بکلربکی اسلحه‌سی مکمل، حرب وضربه قادر ایکی یوز جبه‌لو ایله سفره کیدردی . فقط اکثریا بر بکلربکی ویا میرلوا خاصنه نسبتله بورجلی اولدیغی جبه‌لونك برقاچ مثلنی سفره کوتوریر وبو حالده « قپوسی مکمل » تعبیریله شایان تقدیر کوریلور ایدی .

حاصلات مقیده‌سی ٢٠,٠٠٠ دن ١٠٠,٠٠٠ آقچه‌یه قدر اولان دیرلکه زعامت دنیلیر . زعیملر هربش بیك آقچه ایچون بر جبه‌لو کوتورمك مجبوریتنده ایدیلر .

لکن زعامتلر هر ایالت مرکزنده بولنان خزینه وتیمار دفتردارلرینه، زعامت کتخدالرینه ، هرسنجاقده اولان آلای بکنه ، قلعه محافظلرینه، رکاب همایونده بولنان قپوجی باشیلره، خواجکان دیوان همایونه، دفترخانه، خزینهٔ عامره ، دیوان همایون قلمی کاتبلرینه دخی توجیه اولنور وبلك بیوك برجنایتلری ظهور ایتمدکجه عهده‌لرندن آلنه‌مازایدی . بناءً علیه قید حیات ایله مقید ایدی .

حاصلاتى ۳,۰۰۰ دن ۲۰,۰۰۰ آقچه‌يه قدر اولان ديرلكه تيمار دنيلير . ايلك اوچ بيك آقچه‌يه « قليچ تيمارى » تعبير اولنور. هر تيمار صاحبى قليچ تيماردن صكره هر اوچ بيك آقچه ايچون برجبه‌لو كوتورمكه مجبور ايدى . مثلا طقوز بيك آقچه تيمارى اولان سپاهى كنديسيله برلكده ايكى جبه‌لو كوتورير ايدى . تيمار صاحبلرينك ديرلكلرينك بولنديغى سنجاقده متوطن اولمسى مشروط ايدى .

تيمار اوچ درلو ايدى : ۱ . — اشكينجى تيمارى. بونك متصرفلرى آلاى بكنك بايراغى آلتنده مأمور اولدقلرى سفره اشرلردى . تيمارلرك چوغى بونوعدن ايدى . ۲ . — مستحفظ تيمارى . قلعه محافظلرينه عائد تيمارلر ايدى . ۳. — خدمت تيمارى . بعض سرحدلرده بولنان جامعلرك امام وخطيبلرينه ، سراى همايونلر خدماتنه مخصوص ايدى . حتى سرايه مثلا سنوى اوتوز بيك سنبل صوغانى كتيرمك ، شاهين وسائر قوشلرى تدارك ايتمك ودها بونك كبى ايشلرى كورمك ايچون مخصوص تيمارلر واردى .

بعضاً دخى بالذات پادشاهلر بعض سپاهيلرك امكدارلرينه متصرف اولدقلرى تيمارلرى تمليك ايدرلردى . بو حالده او تيمارلر ورثه‌يه ميراث قاليردى .

بر تيمار ويا زعامت محلول اولدقده متوفانك حرب و ضربه قادر اولادى وارسه اوكا ويريليرايدى. اكر چوجغى صبى ايسه ايفاى خدمته مقتدر اولنجه‌يه قدر جبه‌لو كوندرلمك شرطيله توجيه ايديليردى . بلاولد وفات ايدن ديرلك اصحابنك تيمارويازعامتى جبه‌لولردن مستحق اولانه — بكلربكيلرك تذكره‌لرى اوزرينه صادر اولان برات ايله — تفويض اولنوردى . فقط تيمار ايسه مثلا اون بش بيك ، زعامت ايسه اوتوز قرق بيك آقچه‌لك

بولندیغی حالده ایجابنه کوره تیمارك اوچ بش بیکی، زعامتك یکرمی یکرمی بش بیکی توجیه اولنه‌رق اوست طرفلری شایان مکافات کوریلن دیرلك صاحبلرینه ترقی صورتیله تقسیم قلنیردی . بویله ترقیلرله برسپاهینك تیماری یکرمی بیك آقچه‌یی تجاوز ایدرسه زعامت اعتبار ایدیلیردی .

یوزسنه‌ده بر کره عموماً تحریر ممالك قانون اقتضاسندن ایدی. فقط سلطان سلیم ثانی زماننده ختام بولان تحریردن صکره بردها بومعامله اجرا ایدیله‌مه‌مشدی . سالف الذکر ترقیلر سببیله دیرلکلر حصه‌لره آیرلمش ، باخصوص مرور زمان ایله دیرلکلرك حاوی اولدیغی اراضیده معموریت ویا خرابی وقوعه کله‌رك حاصلات مقیده‌سی آرتمش ویا اکسیلمش اولمسنه مبنی براتلرده یازیلان پاره برامر اعتباری ایدی؛ یالکز حصه‌دارانه تقسیم حاصلاتی ارائه ایچون برمیزان حکمنده قالمشدی .

بر سنجاق و یا ایالتك اشکینجی زعیملری و تیمار صاحبلری سفره مأمور اولدیغی زمان هم کویلرینی محافظه، همده آرقداشلرینك دیرلکلری امورینی تسویه ایتمك ایچون اونده بری مملکتلرنده قوروجی قالیر ؛ دیکرلری کیدردی . اشکینجیلر مأمور اولدقلری سرعسکرك معیتنه وصوللرنده یوقلمه اولنورلر ، کرك دیرلك صاحبلری و کرك جبه‌لولری آیری آیری دفتره قید ایدیلیردی . فلان سپاهی ویا فلان جبه‌لو فلانجه پاشانك دفترلیسیدر ، دنیلیردی‌که سفرده اثبات وجود ایتمش دیمکدر . اکر سرحدلرده قیشلامق لازم کلیرسه هر سنجاق سپاهیلری ایچلرندن بشر اونر آدم انتخاب ایدوب « خرجلقچی » نامیله ، یعنی تیمارلری حاصلاتندن کندیلرینه خرجلق کتیرمك اوزره مملکتلرینه کوندریرلردی. چونکه بونلره سفرده بولندقلری مدتجه بیله معاش و تعیین کبی بر شی ویرلمزدی.

پك اختيار و عمل مانده اولانلرى تيمارلرينك ترقياتى مساعد ايسه آنكله تقاعد ايديله‌رك قليج تعبير اولنان و وظيفهٔ حربيه‌يى شامل اولان اساس تيمار بشقه‌سنه تفويض قلنيردى . بوصورتله يكيدن مصرف آچيلمه‌دن هم بر آدم تقاعده نائل اولور ، همده عسكرك عددينه نقصان كلمزدى .

بو بابده‌كى قانونلر پك منتظم و بر چوق فائده‌يى متضمن ايدى :

اولا ؛ سفرلر نه قدر اوزون سورر ، تلفات نه‌قدر چوق اولسه تيمارلى سپاهيسندن برنفر اكسيلمك احتمالى يوقدى . چونكه بر تيمار محلول اولورسه اون طالبى بولنوردى .

ثانياً ؛ تيمار صاحبلرينك اكثرى اباً عن جدٍ مملكتلرينك ضابط و محافظى و اوجاق زاده‌سى ايديلر . اهالى بونلرى بيوك كورمشلردى . كنديلرى‌ده خاندانلقله مفتخر صاحب قدرت كيمسه‌لر ايدى . بنابرين كوى و قصبه‌لرينك محافظه‌سنه مقتدر ايديلر . اجانب و اشقيا تجاوز ايتديكى زمان درحال اهالينك ايشه يارارلرينى طوپلايوب دشمنى دفعه چاليشيرلردى .

ثالثاً ؛ بونلرك اولادلرى بابالرينه خلف اوله‌بيلمك حقنى استحصال ايتمك ايچون وقت صباوتلرنده آته بينمك ، اسلحه قوللانمق خصوصلريله اشتغال ايتدكلرندن بيتيشديكده ، سلاحشورلقده كسب مهارت ايدرلردى .

رابعاً ؛ بونلرك منافعى ديرلكلرى داخلنده بولنان چيفتجيلرك زراعتلرينى تكثيره وابسته اولديغندن محتاج اعانه اولان اهالى‌يه تخم وحيوانات اعطا ، زراعتدن خالى محل قالمامسنه اعتنا ايدرلردى . بوندن بشقه كنديلرى ايچون حيوان يتيشديرمكه مجبورايديلر . بناءً عليه ممالك عثمانيه‌نك معموريتى ، دينج و قوتلى حيوانلر يتيشمسى خصوصنده چوق فائده‌لرى كوريلورايدى .

الحاصل محلول دیرلکلر حرب و ضربه قادر و اصحاب حیثیت و ناموسدن اولان ، ملازملك ایله خدمتی مسبوق بولنان مستحقینه توجیه اولنورکن سلطان سلیمان زماننده بکلر بکیلردن خسرو پاشا رشوت ایله ویرمك سیئه‌سنه پیشوا اولدی . بوندن صکره قوانین موضوعه یواش یواش بوزولمغه باشلادی .

سلطان مراد زماننده ایران سرعسکری اوزدمیر اوغلی عثمان پاشا محلول اولان تیمار و زعامتلری کندی توابعنه توجیه ایتدی . ایالتلر اهالیسی دعوایه قیام ایتدکلری زمان : « بنم آدملرم بنمله برابر بونجه سفرلرده بولنمش و پادشاه دیرلکنه کسب استحقاق ایتمشدر . » جوابنی ویردی . نهایت ، محلولاتك ثلثی پاشانك منسوبینه، ثلثانی ایالتلی ملازملره توجیه ایدلدی. قوچی بك بو معامله‌نك ایلك اوجه وقوعنی عثمان پاشایه اسناد ایدر. فقط صقوللی محمد پاشانك آغالری عهده‌سنده تیمار و زعامتلر بولندیغنی، حتی سلطان مراد ثالث صقوللی‌یی تحقیر ایتمکه باشلادیغی زمان آغالرندن اون یدیسنك عهده‌سنده‌کی زنکین تیمار وزعامتلری خواص همایونه آله‌رق مقابلنده حاصلات مقیده‌سندن آز واردات براقان چوروك تیمارلر ویردیکنی دیکر تاریخلر یازییورلر . شو حالده وزرا دائره‌لرنده‌کی آدملره دیرلك توجیهی ، یعنی قانونك بوزولمسی دها اول وقوعه کلمش دیمکدر .

واقعا او وقتك طرز اداره‌سنجه هر وزیرك دائره‌سی بر مکتب حکمنده اولدیغندن لیاقت واستحقاقی مشاهده اولنانلره دیرلك توجیهی حد ذاتنده فنا برحرکت دکلدی . حتی قوچی بك سالف الذکر اوزدمیر اوغلی عثمان پاشانك آدملری یمن وایران سفرلرنده بك چوق خدمات حربیه‌ده بولندقلرندن اونلرك استحقاقلرینی تصدیق ایدییور. لکن پادشاه دیرلکنه نائل اولانلرك آرتق افندیلرینك دائره‌سنده قالمیوب دیرلکك بولندیغی سنجاقده

ایفای خدمت ایتملری قانوناً لازم ایکن بوکا رعایت اولنمدی . دیرلکه نائل اولانلو وزرا وامرا دائره‌لرنده قالدیلر. تیمارلی سپاهیسی آزالدی . ١٠٠١ سنه‌سنده سرحدلرده اسکیسی قدر عسکر بولنمدی .

کرك خواص همایونك ، کرك خاص وزعامتلرك عشری تعیین ایدیلن امینلر معرفتیله تحصیل ایدیلیرکن رستم‌پاشا خواص همایونی التزامه ویرمك بدعت مخربه‌سنی ایجاد ایتدی . بوفنا اصول خاص وزعامتلره ، اوقاف اراضیسنه ، حتی تیماره بیله سرایت ایلدی .

ملتزملر دیرلك صاحبلری کبی سنین آتیه حاصلاتنك تکثری قیدنده اولمدقلرندن زراعه درلو درلو ظلم وتعدی‌یه باشلادیلر . بوحال خرابیٔ مملکتك باشلیجه برسببی اولدی .

دهاصکره‌لری ایش بسبتون چیغرندن چیقدی . بوبابده‌کی تفصیلات ایکنجی جلدده کوریله‌جکدر .

اوجاقلق ترسانه مصارفنه ، یاخود برقلعه مستحفظلرینك ویا برشهر یرلی نفراتنك علوفهٔ یومیه‌لرینه قارشیلق اوله‌رق تخصیص ایدلمش برقاچ قریه ویابرقضا حاصلات‌عشریه‌سنه‌دنیلیر. بونلر دیرلك کبی اداره‌اولنوردی. فقط‌اوجاقلق اعشاره منحصر اولمیوب جزیه ، میزان حریر ، کمرك کبی بعض رسوماتدن دخی تخصیص ایدیلیردی .

یاوزسلطان سلیم ایران حدودی اوزرنده بولنان بعض یرلری کرد امراسنه یورتلق واوجاقلق نامیله توجیه ایتمشدی. بونلر ارضینك‌واردات شرعیه وعرفیه‌سنی آلیرلر ، حدودی محافظه ایدرلر ، سفر وقوعنده سرعسکر معیتنده بولنورلردی. دیرلکلری اوغللرینه ، اوغللری اولمدیغی حالده منسوب اولدقلری عائله‌دن مناسبنه توجیه ایدیلیردی .

تشکیلات عسکریه‌ده سوء استعمالات

وقتیله یکیچریلر مطلقا دوشیرمه اطفالندن عجمی اوغلانلری قشله‌سنده یدی‌سنه تعلیم و تربیه کوریلنلردن آلینیردی وخارجدن یکیچری یازلمق محال ایدی . بو بابده یاوز سلطان سلیمك مصر سفرنده اوغلنك یکیچری‌یه آلنمسنی استرحام ایدن تاجره جوابی وسلطان سلیمانك سیکتوار سفرنده حیوانتك کمنی تعمیر ایدن یکیچری نفرینه معامله‌سنی تخطر ایتمك کافیدر. سلطان مراد ثالث زماننده یکیچری نظاماتنه صورت معلومه‌ده ایلك خلل ایراث ایدلدکدن صکره برحامی بوله‌بیلن ویا رشوت ویرن کیمسه‌لرك اوجاغه داخل اولملری ایچون برمانع قالمدی. مرادثالثك جلوسنه قدر بتون یکیچریلر ـ عجمی اوغلانلریله برلکده ـ آنجق یکرمی‌بیك کشی ایکن ۱۰۰۰ تاریخندن براز صکره ٤٨,٦٨٨ کشی‌یه وعلوفه‌لری ١١١,١٧٢,٥٢٦ آقچه‌یه بالغ اولدی .

اوجاغك نظامی بوزولدقدن صکره منتسبین کروهی افندیلرینك یانلرنده اوتورر، برقسمی آلیش ویریش ایله مشغول اولور؛ فقط خزینهٔ دولتدن بونلر جداً عسکر ایمشلر کبی علوفه چیقاردی . دولتك عساکر منتظمه‌سی بوزولدی . علوفه‌لرینی تأدیه‌دن خزینه عاجز قالدی . دوشیرمه اصولی الغا ایدلدی . بوندن‌ده برچوق مضرات حاصل اولدی .

دوشیرمه اصولی الغا ایدیلنجه ، اقوام عیسویه‌نك اك فعال عنصرلری، کنجلری آرتق خدمت عسکریه‌یه کیره‌مدکلرندن ایالاتده شقاوت چوغالدی. طریق شقاوته سلوك ایدن آدملره اسلاو عنصرینك بولندیغی مملکتلرده (هیدوق) و (هایداماق Haïdamak)، روملرك بولندقلری مملکتلرده (قله‌فت Clephte) دیرلردی .

شقاوته مانع اولمق ، بونی ازاله ایتمك ایچون حکومت خرستیانلرله مسکون بعض نواحی وقرایه برنوع تشکیلات سیاسیه ، اهالیسنه سلاح

طاشيمق حقنی ويردی . بلغارستان جهتلرنده بولنان بوكبی نواحی وقت سفرده اردوی همايونه عساكرمعاونه ويررلردی. روملرك ساكن اولدقلری (آغرافا) ، (اوليمپ) طاغلرنده دخی بوكا مشابه تشكيلات واردی . بورالرده‌كی قصبات وقراده مسلمان قاضيسی ايله‌روم متره‌پوليدی وبرنوع ميليس ديمك اولان عساكر محليه قوماندانی ادارهٔ امور ايدرلردی . بوقوماندانلره (آرماتول Armatole) ، افراده (پاليقاريه) دنيليوردی .

كرك يكيچريلرك ، كرك ديكر اوجاقلرك ١٠٠٠ تاريخندن صكره وقوعه كلن حادثات فجيعه‌ده نه مهم رول اوينادقلری تخطر ايديليرسه تشكيلات عسكريه‌ده‌كی سوء استعمالك نتايجی تقدير ايدلمش اولور . هله سپاه دنيلن سواری اوجاقلرينك كاه منفرداً ، كاه يكيچريلرله مشتركاً ياپدقلری زوربالقلرك حدوحسابی يوقدر .

سواری اوجاقلرينك منبعی دخی دوشيرمه اصولی ايدی . سلطان سليمان سفرلره كيتدكجه سواری بلوكلرندن ٣٠٠ كشی ملازم ناميله آيريليره ، دائرهٔ همايون محافظه‌سنده وشمديكی تعبيرايله ياورلك خدمتنده قوللانيليردی. سفردن عودتده مكافاةً بوملازملره بعض سلاطين اوقافی توليتلری، جسيمجه مقاطعات ميريه‌نك برسنه‌لك اداره‌سی، جزيه تحصيلی كبی خدمتلر ويريليردی.

بواصول يواش يواش قانون حكمنه كيردی . سپاهلر خدمات ملكيه منافعندن والتزامجيلقدن لذت آلديلر؛ ايچلرينه برچوق يبانجی قاريشديغندن تربيه‌لری بوزولدی ؛ سلطان مراد ثالث زماننده ايكی دفعه ديوان همايونه هجوم ايتديلر . بيك تاريخندن صكره سپاهلردن برچوغی سفر اولسون اولمسون هرسنه ملازم يازيليرلر، خدمت ناميله خدمات ملكيه وديوانيه‌يه طالب اولورلر ، قبه وزراتنه وبلكه صدارته قدر بزم حقمزدر ديرلر ، وكلای دولته ايتمدكلری اذا وجفا قالمازدی .

سلطان عثمان وقعه‌سنه سبب اولانلر سپاهلر ایدی. اولا سلطان مراد رابع، دها صکره کوپریلی محمد پاشا بونلری ایچه ازدیلر؛ اوجاقلرنده اعتبار براقمدیلر.

٧

دور رجعت

محمد رابعك اوائل سلطنتنده‌کی اغتشاشات کوسم و ترخانه سلطانلر سلطان محمد رابع یدی یاشنده جلوس ایتدیکی زمان [١٠٥٨] حکم ونفوذ بیوك والده‌سی کوسم ویا ماه پیکر سلطانده ایدی. والده‌سی ترخان سلطان ایکنجی درجه‌ده حائز اهمیت ایدی. کوسم سلطان حکم ونفوذی یکیچری وسپاهی رؤساسیله تقسیمه مجبور اولمشدی. بونك ایچون صورت دائمه‌ده امور دولته مداخله ایدن صنوف عسکریه‌نك مناسبتسز احوالی او درجه آرتدی، که سلطان مصطفای اول زماننده‌کی «آنارشی» ینه حکمفرما اولمغه باشلادی. صدراعظملر، شیخ الاسلاملر، رجال دولت وعلما عاصی عسکرك النده اویونجاق کیبدی. عاصیلر ایستدکلرینی عزل واعدام ایتدیرییورلر، ایستدکلرینی مقام اقتداره کتیرییورلردی. ١٠٥٨ دن ١٠٦٦ تاریخنه قدر سکز سنه‌ده صدارت اون اوچ دفعه تبدل ایتمشدی. بو صدراعظملر ایچنده طرخونجی احمد پاشا کبی واردات ومصارفات دولتك منتظم بردفترینی، یعنی مفصل بودجه یاپه‌رق اصلاح اموردولت اوغورنده افنای حیات ایدن برذات بولندیغی مثللو ابشیر پاشا کبی اشقیالقدن کلن برجاهلك مقام صدارتده درلودرلو اجراآت قانون شکنانه‌یه جرأت ایلدیکی مشاهده ایدلمشدر.

امور حكومته نظارت ايدن بيوك والده سلطان ايله دائما عصيانه مهيا اوجاقلر آره‌سنده وظيفه‌سنى حسن ايفا ايده‌جك بر صدر اعظم بولنه‌مازدى . سلطان محمد رابع هنوز چوجقدى . سرايده كنديسنه تعليم ايديلن سوزلرى تكرار ايدوب طوريوردى . اطاعتسزلك ، مقام سلطنته‌حرمتسزلك اودرجه‌ده ايدى‌كه سلطان محمد رابع بركون، سراى اركاننك تعليميله، قاضيعسكرعزيزافندى‌يه: «ايشيتدم، رشوت آلنيورمش. نيچون آليورسكز ؟ » ديديكى زمان عزيز افندى : « جانم افندم ، بونى سكا كيم اوكرتدى ؟ » جوابنى ويرمشدى .

آناطوليده واليلر عصيان ايدييور ، رؤساى اشقيا ميدانه چيقيور ، اهالئ مطيعه ايسه ازيليوزدى. حيدر اوغلى ، قاطرجى اوغلى ، كورجى عبدالنبى كبى ارباب شقاوت اردولر طوپلايورلر ؛ اوزرلرينه كونديريلن عسكرى مغلوب ايدييورلردى . پايتختده جسور وجرأتكار اولان يكيچريلر عصاته قارشى وقوعه كلن محاربه‌لرده فراردن بشقه برشى دوشونميورلر ؛ قنديه قلعه‌سى اوكنده قوماندانى محاصره‌يى رفعه مجبور ايدييورلر ؛ بر محاربهٔ بحريه‌ده سفينه‌لرى براقوب قاچيورلردى .

قاريشيقلق اودرجه آرتدى،كه سرايده ترخان والده سلطان طرفدا-رلرى‌ايله كوسم‌سلطان طرفدارلرى آره‌سنده دهشتلى بررقابت وخصومت حاصل اولدى . كوسم سلطان يكيچريلرى عصيان ايتديرمك ، كيجه‌لين آچيق‌براقيلان سراى‌قپولرندن ايچرى‌يه آلمق، ترخان سلطانى اولديرتمك ايستدى . فقط ترخان سلطانه طرفدار اولان آغالر كوسم سلطانى قتل ايتديلر . آلتى پادشاه زماننده صاحب حكم ونفوذ اولان بو قادينك حياتى بوصورتله ختام بولدى .

امور دولت ترخان سلطانك تغلبى زماننده دخى يولنده كيتمدى .

ایکی دفعه مقام صدارته کلن سیاوش پاشا : « بو صدر اعظملق دکل ، حرم آغالرینك تحت تحکمنده بر اسارتدر » دییوردی . نهایت ، بوینی یاره‌لی محمد پاشانك زمان صدارتنده آق دکزه چیقاریلان دونما قلعهٔ سلطانیه بوغازی جوارنده وندیك کمیلرینه مغلوب اولدی. دشمن لیمنی‌یی، سمندرکی، بوزجه آطه‌یی ضبط ایله بوغازی قپاتدی . اغتشاشات داخلیه‌یه بو مغلوبیت دخی منضم اولنجه استانبولده تلاش آرتدی ؛ بوغازك قپالی اولمسی پایتخت ایچون بیوك بر تهلکه ایدی ؛ حال بوکه صدر اعظم یدی قله‌دیوارلرینی بیاضلاتمق کبی تدابیر اطفال فریبانه‌دن بشقه برشی یاپه‌میوردی. ایشته بویله بحرانلی بر زمانده والده کتخداسی مشهور معمار قاسم آغا طرفندن والده سلطانه توصیه ایدیلن کوپریلی محمد پاشا اسمنده بر اختیار وزیر مقام صدارته کلدی [١٠٦٦ — ١٦٥٦] .

کوپریلیلر دوری :
احوال داخلیه

کوپریلی محمدپاشا صدراعظم اولنجه اولا زوربالغی صوك درجه‌یه واردیرمش اولان صنوف عسکریه‌یی تأدیب ایتدی وبو خصوصده بیوك بر جسارت کوستردی . بر دفعه یکیچریلر ، سپاهیلر، طوپجیلر، جبه‌جیلر بر دفعه عصیانه حاضرلنمشلردی ؛ کوپریلی رؤسای عصاتدن آلتمش کشی‌یی بی‌پروا اعدام ایتدیره‌رك عصیانك اوکنی آلیویردی ، وندیکلیلره قارشی وقوعه کلن بر محاربهٔ بحریه‌ده یکیچریلردن بعضیلری کمیلردن قاچدقلرندن محمد پاشا کتخدالرینی، امرادن یدی کشی‌یی قتل ایتدیردی . تیمار وزعامتلره عارض اولان سؤاستعمالاتی ازاله‌یه همت ایتدی. بتون آناطولی‌یی وروم ایلی سپاهیلرینك حقوق تصرفیه‌لرینی یکی باشدن تدقیق ایتدیردی . یکیچری اوجاغنك انحطاطنه شدتلی تدبیرلر ، صیقی نظارتلر ایله مانع اولدی .

١٠٦٨ سنه‌سنده صدراعظمك اجراآت شدیده‌سندن قورقان، اشقیا-

لقدن یتیشن حلب والیسی آبازه حسن پاشانك تشویقیله اون بش قدر بکلر بکی وپاشا عصیان ایتدیلر ؛ آناطولیده‌کی اشقیا دخی بونلره التحاق ایلدیلر . کوپریلینك عزلنی ، اعدامنی ایستیورلردی . صدر اعظم اوزمان اردل سفرنده ایدی . محاربه‌دن عودت ایتدکدن صکره همان بتون عصیان ایدن والیلری اعدام ایتدیردی ، آناطولی‌یی اشقیادن تمیزلدی ؛ عربستانه قدر نره‌ده اشقیا وارسه جمله‌سنی بر طرف ایتدی .

کوپریلی محمد پاشا صدر اعظم اولدیغی زمان وندیکلیلر قلعهٔ سلطانیه مدخلنی ، بوزجه آطه‌یی ، سمندرکی ، لیمنی‌یی ضبط ایتمشلر ؛ پایتختی محاصره ایدییورلردی . کوپریلی استانبولده آسایشی اعاده ایدر ایتمز تدارکات سفریه‌یه باشلادی ؛ بالذات قلعهٔ سلطانیه‌یه کیتدی ؛ وندیکلیلری رجعته ، بوزجه آطه‌یی ، لیمنی‌یی تخلیه‌یه مجبور ایتدی . قلعهٔ سلطانیه بوغازینی یکی استحکامات ایله تقویه ایلدی .

الحاصل اجراآت شدیده‌سیله یواش یواش ادارهٔ دولتی یولنه قویدی. وفات ایتدیکی زمان یرینه کچن اوغلی فاضل احمد پاشا دولتی سکون ایچنده بوله‌رق واسوار معاهده‌سنك عقدی وکریدك اکمال فتحی کبی موفقیاته نائل اولدی .

مناسبات خارجیه : اردل وقایعی وآوستریا

اردل بکی (ژورژ راقوچی) افلاق وبغدان بکلریله قازاقلری دولت عثمانیه علیهنده اتفاقه تحریك ایتدیکندن کوپریلی محمد پاشا اردله کیتدی . (راقوچی) نك یرینه اردله (اقوش بارچای Acatius Barczay) ی ، (قسطنطین سربان C. Serban) ك یرینه افلاقه بر روم چلینکیرك اوغلی اولان (میخنه Mihnea) یی ، بغدانه دخی (یورکی کیقا) یی بك تعیین ایتدی.

(راقوچی) مقاومته چالیشدی ؛ (لیپا) ده بر فرقه‌مزی مغلوب ایتدی ؛ فقط کوپریلی‌یه مقاومت ایده‌مدی .

افلاق بکی (میخنه) دولت عثمانیه‌دن (راقوچی) علیهنه استعمال سلاح ایچون امر آلدیغی حالده بالعکس بویارلری، معتبران مملکتی عثمانلیلره قارشی عصیانه تشویق ایتدی . (ترغوویشته) ده محافظلری اولدیردی ؛ یرکوکی ، ابرائیل قلعه‌لرینی آلدی؛ بغدان بکنی (یاش) ده مغلوب ایدزك مرکزاداره‌سنی ضبط ایلدی. بونك اوزرینه سرعسکر تعیین اولنان قپودان دریا کوسه علی پاشا افلاقه کیره‌رك (میخنه) ایله متفق اولان(راقوچی) یی مغلوب ایتدی. افلاق (یورکی کیقا) یه ، بغدان (استفان) ه ویرلدی .

مملکتین و اردل قطعه‌لرینی قاریشدیران بو وقایع مجارستان حدودنده آوستریا حکومتیله بعض اختلافات ظهورینه دخی سبب اولدی. آوستریا کندی اراضیسنی تاتارلرك تجاوزندن محافظه ایچون (راقوچی) ایله عقد ایتمش اولدیغی مقاوله نامه موجبنجه مجارستان حدودنده کائن بعض قلعه‌لری اشغال ایتمشدی . حالبوکه (راقوچی) نك بویله برمقاوله نامه عقدینه صلاحیتی اولمدیغندن دولت عثمانیه قلاع مذکوره‌نك استردادینه تشبث ایتدی ؛ بونلرك باشلیجه‌سی اولان (وارات) قلعه‌سی کوسه علی پاشا طرفندن ضبط اولندی [١٠٧١]

او صره‌ده آوستریا سفیرینك بیاناتنه اهمیت ویرلمدی . (وارات) یاخود (غروس وارادین) قلعه‌سی ضبط اولندیغی زمان سفیر خرستیان دول بریه و بحریه‌سنك بالاتحاد ممالك عثمانیه‌یه هجوملری احتمالنی کوپریلی‌یه ایما ایتمشدی . صدراعظم : « پادشاهم نه آتشدن قورقار، نه‌ده صودن . قوتنی آکلامق ایستیورلرسه بتون دولتلر برلشوب ممالك شاهانه‌یه هجوم ایتمکده سربستدرلر » جوابنی ویردی .

فرانسه ایله مناسبات

سلطان مراد رابع زماننده استانبولدن طرد ایدیلن فرانسه سفیری (مارشویل) ك یرینه (ژان دو لاهی Jean de la Haye) تعیین اولنمشدی. اوصره‌ده مالطه شوالیه‌لری عثمانلی کمیلرینه تعرض ایتدکلری کبی فرانسزلردخی جزایروتونس جهتلرینه تعرضدن خالی قالمدقلرندن سفیر ایله باب عالینك مناسباتی پکده دوستانه دکلدی . (دولاهی) کوپریلیدن اولکی صدر اعظملردن بری اولان درویش پاشایه (آراس) قلعه‌سنك اون اوچنجی لوئی طرفندن ضبط ایدلدیکنی تبلیغ ایتدیکی زمان حسن قبوله مظهر اوله‌مامشدی . کوپریلینك صدارتنده بو مناسبات دها زیاده فنالشدی. (دولاهی) صدر اعظملرك صیق صیق تبدلنی نظر دقته آله‌رق کوپریلی محمد پاشا صدر اعظم اولنجه معتاد اولان هدایایی تقدیم ایتمه‌مشدی ؛ بالآخره محمد پاشانك مقام صدا تده تقررینی کوره‌رك تقدیم هدایایه قرار ویردی ایسه‌ده صدر اعظمك حدتنی تسکین ایده‌مدی . صدر اعظم کریدده عثمانلیلره قارشی محاربه ایدن ونديکليلر آره‌سنده برچوق فرانسزلرك بولنمسنه حدتلنیوردی . ونديك حکومتنك خدمتنده بولنان آمیرال (غره‌مونویل Grémonville) ك سفیره کوندردیکی شیفره تحریرات (وه‌رتامون Vertamont) اسمنده بر فرانسز طرفندن چالینه‌رق صدر اعظمه ویرلدی . محمد پاشا اولا سفیرك اوغلندن ، بعده بالذات سفیردن شیفره‌نك حلنی ایستدی . جواب رد ویرملری اوزرینه ایکیسنی‌ده ضرب ایتدیره‌رك حبسخانه‌یه آتدیردی . بو وقعه صدر اعظمك اردل سفرینه کیتمك ایچون ادرنه‌ده بولندیغی زمانه تصادف ایتمشدی .

بالآخره فرانسه قرالی اون دردنجی لوئی (برلین) سفیرینی فوق‌العاده ایلچی تعیین ایده‌رك ترضیه مقامنده کوپریلینك عزلنی طلب

ایتمك اوزره نامهٔ مخصوص ایله سلطان محمد رابع نزدینه کوندردی . فقط اوزمانه قدر کوپریلی اردل سفرندن ادرنه‌یه عودت ایتمشدی . فوق‌العاده ایلچی‌یه سفیرك حالا حبسخانه‌ده بولنمسندن طولانی اظهار تعجب ایله برابر حرکات واقعه‌سندن شکایت ایتدی؛ فوق‌العاده ایلچینك حضور پادشاهی‌یه قبول اولنمسی طلبنه استانبولده مقیم ایلچیلر حضوره قبول اولنه بیلیرلرسه‌ده مأموریت مخصوصه ایله کلن مصلحتکذارلرك قبولی موافق اصول اوله‌میه‌جغی جوابنی ویردی . سفیر صدر اعظمك عزلنه دائر اولان نامهٔ مخصوصی بالطبع کوپریلی‌یه ویره‌مدیکندن (دولاهی) ایله اوغلنك استانبولدن چیقوب کیتمك اوزره تخلیهٔ سبیللرینه بالمجبوریه راضی اولدی .

حال‌بوکه او صره‌ده فرانسز باندیراسنی حامل بر کمی عثمانلی امتعهٔ ممنوعه‌سنی آله‌رق لیماندن چیقدیغندن سفیر ایله اوغلی تکرار حبسخانه‌یه آتیلدیلر . کوپریلی حموله‌نك بدلی اولان ٣٦،٠٠٠ غروشی آلدقدن صکره (دولاهی) ایله اوغلنی براقدی. بونلر دخی استانبولدن کیتدیلر. استانبولده‌کی فرانسه تبعه‌سی بر تاجری باب عالی نزدنده کندیلرینه وکیل تعیین ایتدیلر .

آوستریا سفری

فاضل احمد پاشا صدر اعظم اولدیغی زمان [١٠٧٢] وندیکلیلرله محاربه ، کرید سفری دوام ایدییوردی . وندیك حکومتنك آره صره امداد کوندرن فرانسه‌دن بشقه دوستی قالمامشدی . او زمان فرانسه‌یی اداره ایدن قاردینال (مازارن) باب عالی ایله فرانسه سفیرلری آره‌سنده‌کی مناسباتك دوستانه بر شکلده جریان ایتمه‌مسندن بالاستفاده وندیکه معاونت ایدییوردی .

اختیار کوپریلی وفاتندن اون کون اول آوستریا سفیری (ره‌نینکر

(Reninger) ی یانـنه جلب ایله اوغلی دخی حاضر بولندیغی حالده اردل مسئله‌سنی مذاکره ایتمش ، اردله یکی بر بك انتخابی مسئله‌سنه آوستریا ایمپراطورینك مداخله‌سی دولت عثمانیه‌جه قبول اولنه‌میه‌جغنی ، بکلکك (آپافی)یه ویریلوب رقیبی اولان (که‌میانوش) ویا (که‌مه‌نی) نك مدعیاتنه اهمیت ویرلمیه‌جکنی بیلدیرمشدی . فاضل احمد پاشا پدرینك سیاستنی تعقیب ایتدی . سلستره ، بودین والیلری ، تاتار خانی (آپافی) یه معاونت ایلدیلر ، (که‌مه‌نی) آوستریا عسکریله مقاومته چالیشیرکن تلف اولدی .

(آپافی) نك اردل بکلکنه تعیینی اوزرینه آوستریا دولتی بو مسئله‌یه بر نهایت ویرلمسنی ، تجدید معاهده ایچون مذاکره اولنمسنی تکلیف ایتدی ایسه‌ده عقداولنان مجلس مخصوصده نه‌اردل بکنك انتخابی حقنك ترکنه ، نه‌ده آوستریانك ایستدیکی بر قاچ قلعه‌نك تخلیه‌سنه موافقت ایدلمدی؛ ایلك بهارده مجارستان اوزرینه سفر آچیلمسنه قرار ویرلدی . دولت عثمانیه اردلك بعض قلعه‌لرنده یرلشن آوستریا عسکرینك چیقمسنی ، (قنیژه) جوارنده انشا اولنان (زه‌رینوار) قلعه‌سنك هدمنی‌ایستیوردی .

١٠٧٣ — ١٦٦٣ سنه‌سنده استانبولدن حرکت ایدن صدر اعظم ١٢٢,٠٠٠ کشی و ١٤٥ طوپ ایله (غران) ده طونه‌دن کچدی .

آوستریا مرخصلری منازع فیه قلعه‌لرك رد وتخریبنی قبول ایتدیلر ایسه‌ده فاضل‌احمد پاشا سلطان سلیمان زماننده ویریلن اوتوز بیك آلتون ویرکویی طلب ایتدی . بعده قونت (فورقاچ Forgàcs) ك قوماندا‌سی آلتنده‌کی عسکری پریشان ایتمکه، آلتی هفته‌ده (نوهوزل Neuhaeusel) یاخود (اویوار Ujvar) قلعه‌سنی ضبطه موفق اولدی. اردویه ١٠٠,٠٠٠ تاتار و ٢٠,٠٠٠ قازاق دخی التحاق ایتمشدی . یالکز مجارستان دکل ، (موراویا) و (سیلزیا) دخی تخریب و ٨٠,٠٠٠ اسیر اخذ ایدلدی .

(اویوار) ی محاصره‌دن قورتارمغه کلن آوستریا قوماندانی مشهور (مونته قوقوللی)مغلوب اولدی .

یاریم عصردن بری اغتشاشات داخلیه سببیله آرتق انحطاطه یوز طوتمش ظن اولنان دولت عثمانیه‌نك برآی ظرفنده بو مظفریاته نائل اولمسی ، آوستریا وآلمانیا بلادینه تجاوز ایتمسی اوروپالیلری حیرتده براقدی. ترکلرك اوروپایی استیلالری زماننك تقرب ایتدیکنه، هرکسك وقتنه حاضر اولمسنه دائر اوسنه واعظلر ، پاپاسلر، محررلر طرفندن درلو روایات ومقالات نشر ایدلدی .

(اویوار) قلعه‌سنده آوستریالیلرله مجارلرك مقاومت شدیده‌لرینه قارشی عساکر عثمانیه‌نك کوستردیکی ثبات وبسالت اودرجه ایدی‌که : «نوهوزل‌قارشیسنده بر ترك کبی comme un turc devant Neuhaeusel» تعبیری اوزماندن بری ضرب مثل حکمنه کیردی .

صدر اعظم قیشی بلغرادده کچیردی . آوستریا ایمپراطوری طرفندن مصالحه تکلیفنه منتظر اولدی ایسه‌ده بر شی ظهور ایتمدی . اردونك بلغرادده طورمسی استانبولده موجب قیل وقال اولدیغندن پادشاه حرکات حربیه‌یه دوام ایدلمسنی امر ایتدیکی کبی اردل بکی (آپافی) ایمپراطورك تهاتنی ، فرانسه ایله دیکر متفقلرینك کندیسنه امداد ایچون عسکر کوندردیکنی بیلدیردیکندن فاضل‌احمد پاشاموسم شتانك ختامندن اول بلغراددن حرکت ایتدی .

اولکی محاربه‌ده آوستریا ایمپراطوری (لئوپولد) ك یالکز باشنه عثمانلیلره قارشی طوره‌میه‌جغی آکلاشیلمشدی . ایمپراطورك محب ومتفق اولان پاپا یدنجی (آلکساندر) خرستیان حکمدارلر ، پرنسلر طرفندن دولت عثمانیه علیهنه بر « اتفاق مقدس » تشکیلنی تصور ایتمش و فرانسه

قرالی اون دردنجی (لوئی) هر كسدن اول عرض معاونت ايلمشدی .

فرانسه قرالی اجدادينك دولت عثمانيه ايله تعقيب ايتديكی سياستدن آيريليور ، فرانسه‌نك شرقده‌كی منافعنی اخلال ايدييوردی . اون دردنجی (لوئی) نك فكری اهل صليب خيالات قديمه‌سی ايله مشبوع ايدی . فرانسه‌نك «قتوليك كليساسنك بيوك قيزی» اولديغنی دائما اثبات ايتمك ايستيور ايدی . سفير (دولاهی)ك استانبولده دوچار اولديغی سوء معاملاتدن طولايی كوجنمشدی . بوندن بشقه ايمپراطورك كندی معاونتنه محتاج اولديغنی انظار عالمده اثبات ايتمك، (ره‌ن) حواليسنده‌كی آلمان حكومات صغيره‌سيله موجود اولان اتفاقك كندی النده نصل قوتلی بر سلاح اولديغنی كوسترمك آرزوسنده ايدی . بناءً عليه آوستريا ايمپراطورينك معاونتنه ٣٠,٠٠٠ فرانسز عسكری و بوندن بشقه (رن) اتفاقنك باشليجه‌ركنی صفتيله كرك فرانسزلردن وكرك آلمان حكومات متفقه‌سی عسكرندن مركب اوتوز بيك كشيلك ديكر بر اردويی كوندرمك تكليفنده بولندی . ايمپراطور بوقدر كليتلی قوهٔ امدا- ديه‌دن قورقدی ، قبول ايدرسه فرانسه قرالنك بتون آلمانياده كنديسندن دهازياده نفوذصاحبی اوله‌جغنی آكلادی.پاپاايله برلكده‌اون‌دردنجی(لوئی)- نك تكليفنی ردايدرك يالكز ٦,٠٠٠ كشيلك برفرانسز فرقه‌سنك كوندرلمسنی طلب ايلدی . بوفرقه دخی اهميتلی برقوهٔ امداديه ايدی . چونكه آوستريانك مجارستانده (مونته قوقوللی) نك قوماندامسی آلتنده يكرمی بيك عسكری واردی . فرانسز فرقه‌سی الك كزيده عسكردن ، كوكللولردن مركب اوله‌رق قونت دو (قولينيی Coligny) نك قوماندانسنده آوستريايه كلدی .

سن غوتار محاربه‌سی

صدر اعظم فاضل احمد پاشا بلغراددن حرکت ایتدکدن صکره (قنیژه) یی محاصره ایدن و بزم تاریخلرده (تیمورقازیق) لقبیله معروف اولان مشهور جنرال (زرینی) محاصره‌یی رفع ایتدی . عساکر عثمانیه منازع فیه اولان (زرینوار Sérinvar) قلعه‌سنی ضبط وتخریب وبر آوستریا فرقه‌سنی پریشان ایلدی .

ایمپراطور برنجی (لئوپولد) غلبه‌دن نومید اوله‌رق صدراعظم نزدینه ایلچیلر کوندردی ، اوتوز بیك آلتون ویرکونك یرینه بر دفعه‌لق ایکی یوز بیك غروشك قبولنی تکلیف ایتدی . بوتکلیف اساساً قبول ایدلمکله برابر صدراعظم مصالحه‌نك تسریعی ایچون اولملیدرکه متارکه عقد ایتمیه‌رك یانیق قلعه‌یه طوغری ایلریله‌دی . عثمانلیلر (راب) صوینك صول ، (مونته قوقوللی) قوماندا سنده‌کی آوستریا اردوسی صاغ طرفنده ایدی . عثمانلی اردوسی صاغ طرفه کچمکه چالیشیوردی . نهایت (سن غوتار) قریه‌سی جوارنده نهردن کچمکه باشلادی . (مونته قوقوللی) نك ماهرانه مانوره‌لری وقوعه کلن محاربه‌ده عسکرمزك مغلوبیتنی انتاج ایتدی. ۱۰,۰۰۰ قدر ضایعات ویردك [۱۰۷۵ - ۱٦٦٤] .

واسوار معاهده‌سی

بو هزیمت اوزرینه صدراعظم (واسوار Vasvar) یاخود (آیزه‌نبورغ Eisenburg) بلده‌سنه رجعت ایتدی . بورایه کلن آوستریا مرخصلریله عقد مصالحه‌یه موفق اولدی .

(واسوار) معاهده نامه‌سی (زیدواطوروق) عهدنامه‌سی اساسنه مستند ایدی . اردل هم عساکر عثمانیه ، هم‌ده آوستریا عسکری طرفندن تخلیه ایدیله‌جکدی . (آپافی) نك بکلکی آوستریا طرفندن تصدیق اولندی.

اردل، كما فى السابق دولت عثمانيه يه ويركو ويره جكدى. (تايس) ايله اردل آره سنده كى مجارستان بلاددن بعضلرى پادشاهه، بر قسمى ايمپراطوره عائد ايدى. (نوويغراد)، (نوهوزل) عثمانليلرده قاله جقدى. ايمپراطور منازع فيه قلاعدن (چكه ليد Szekellyde) قلعه سنى محافظه ايدييور، فقط (زرينوار) قلعه سنى يكيدن انشا ايتميه جكنى تعهد ايليوردى. (سن غوتار) هزيمتى معاهده نامه يه اصلا تأثير ايتمه مشدى. چونكه بالجمله موادى دولت عثمانيه لهنه ايدى.

فرانسه، انكلتره وغرب اوجاقلرى

بعد الحرب اون دردنجى (لوئى) ايله ايمپراطورك آره لرى آچيلدى. آوستريا، (سن غوتار) محاربه سنك بتون شرفنى آوستريالى عسكره ويرييوردى؛ فرانسز قوۀ امداديه سنه كلنجه، محاربه دن صكره بونلره مسكن وييه جك تدارك ايده مشكلات كوسترلدى. اون دردنجى (لوئى) ده آلمانيادن عسكرينى آله رق مسلمانلره قارشى آيريجه محاربه ايتمكه قرار ويردى. جزاير سواحلنده (جيجه لى) ده بر مستملكه تأسيس ايتمك ايستدى؛ فقط جزايرليلر مانع اولديلر. فرانسزلر تونس وجزايرى طوپه طوتديلر؛ نهايت ايكى شهر ايله عقد مصالحه ايتديلر.

او صره لرده طرابلس، تونس و جزاير قورصانلرينك مضراتنه بر چاره بولمق ايچون ايالات مذكوره حكومتلريله انكلتره آره سنده و باب عالينك تصديقى آلتنده بر مقاوله نامه عقد اولنمشدى. بو مقاوله نامه موجبنجه عهده مغاير حركت ايدن طرفى انكلتره حكومتى تأديب ايده بيله جك و بوده دولت عثمانيه ايله انكلتره بيننده جارى اولان حسن مناسبات ومصافاته خلل ويرميه جكدى. فقط جزاير ديوانجه بو خصوص مذاكره ايدلديكى صره ده دكزده حر اولان بر سفينه نك ملكيتنه خلل

كتيرمك اساسی قبول اولنمدی ، انكلتره‌یه بو صلاحیتك ویریله‌میه‌جكی جوابی اعطا ایدلدی . بر مدت صكره طرفین بیننده مخاصمات باشلادی . جزایر قورصانلری (مادر) ، (ایرلاندا) و حتی (ایزلاندا) آطه‌لرینه قدر كیدوب اهالیدن طوتدقلری اسیرلری جزایره كتیررلردی .

فرانسه حكومتی، ایلچیسنك حبسندن طولایی شكایت وترضیه طلب ایتمك اوزره كوپریلی محمد پاشانك زماننده ضرب و حبس ایدیلن (دولاهی) لك اوغلی (دەنیس دولاهی) ی استانبوله كوندردی . سفیر وقتیله پدرینه و كندیسنه یاپیلان معامله‌دن طولایی ترضیه ایستدیكی حالده فاضل احمد پاشا فرانسه‌نك دولت عثمانیه ایله محارب اولان آوستریایه معاونتده بولنمسندن طولایی شكایت ایتدی و سفیر حقنده اظهار عظمت ایدرك كندیسنی بلا قیام قبول ایلدی . ایكنجی بر ملاقاتده ایلچی دولت عثمانیه ایله فرانسه آره‌سنده منعقد معاهده نامه‌لری صدراعظمك آیاقلرینه طوغری آتدیغندن كوپریلی معامله تحقیریه‌ده بولندی ؛ ایلچی قلیجه طاورانمسی اوزرینه حاضر بولنان چاوشدن بر طوقات یدی ؛ نهایت اوچ كون حبس ایدلدی . بعده پادشاهك امری اوزرینه صدراعظم ایله سفیر ظاهراً باریشدیلر . یكی بر ملاقاتده صدراعظم ایلچی‌یی آیاقده قبول ایتدی. فقط فرانسه‌ایله منعقد معاهدات تجدید اولنمدی. جنویزلره بعض مساعدات ویرلدیكی صره‌ده فرانسزلرك بحر احمرده و مصر لیمانلرنده سیر و سفرلرینه مساعده ایدلمدی .

كریدك اكمال فتحی صدراعظم اردل و آوستریا ایشلرینی تسویه ایتدكدن و امور داخلیه‌یی یولنه قویدقدن صكره ١٠٥٥ تاریخندن بری دوام ایدن كرید محاربه‌سنه نهایت ویرمك ایچون ١٠٧٧ سنه‌سنده بالذات جزیره‌یه كیدرك قندیه‌یی محاصره

ايتدى . قلعه محافظى ونديكلى (فرانجسقو موروزينى F. Morosini)
فرانسزلردن متمادياً امداد آليوردى . حتى فرانسه قرالى استانبوله كوندر-
ديكى سفير جديدى درت سفينهٔ حربيه ايله اعزام ايتديكى صره‌ده قنديه‌يه
اك مشهور زادكانك قومانداسى آلتنده اوله‌رق ٦,٠٠٠ فرانسز كيتمشدى.

صوك محاصره ايكى بچق سنه‌دن زياده دوام ايتدى . بر آرالق
فرانسزلر ايله ونديكليلر آره‌سنده اختلاف افكار ظهور ايتديكندن
فرانسه شواليه‌لرى مملكتلرينه عودت ايلديلر . قنديه محافظلرى
درت بيك كشيدن عبارت قالمشدى . عثمانليلر بتون استحكاماتى
لغملر ، طوپلر ايله تخريب ايتمشلردى . نهايت (موروزينى) تسليمه مجبور
اولدى . صدراعظم شرائط تسليمه حرفياً رعايت ايتدى ؛ (موروزينى) يه
حسن معامله كوستردى [١٠٨٠ - ١٦٦٩]

قنديه محاصره‌سى كريد سفرينك يكرمى بش سنه دوامنه سبب اولمشدى .
بو قلعه‌نك ضبطى ايچون طرفين حسابسز تلفات و ضايعات ويرمشلردى .
بتون جزيره‌نك عثمانليلره تركى صورتيله ونديك ايله عقد مصالحه اولندى .
يالكز (قارابوسا Carabusa) ، (سودا) ، (اسپينالونغا Spina-Lunga)
ليمان و آطه‌جقلرى ونديكليلرده قالدى .

فرانسه ايله مناسبات

او صره‌ده فرانسه ايله دولت عثمانيه مناسباتى همان
بر محاربه ظهور ايده‌جك درجه‌ده بوزولمشدى .
اون دردنجى (لوئى) ايلچيلرينه ايديلن سوء
معامله‌نك انتقامنى آلمق ايچون عثمانليلرله محاربه‌يى آرزو ايديوردى .
مشهور (قولبر) ك توصيه و اصرارى اوزرينه وازكچدى . ١٦٧١ سنه-
سنده ماركى دو (نوانتل Nointel) درت قطعه سفينهٔ حربيه ايله
استانبوله اعزام ايدلدى . استانبولده دول اجنبيه بايراغنك سلاملنمسى

عادت اولمدیغندن سفائن مذکوره قوماندانی دخی سلامدن امتناع ایتدی. معمافیه ایشه سرای قاریشدی، والده سلطانك کندیسنك دخی سلاملنوب سلاملنمیه جغنی صورمسی اوزرینه فرانسزلر طوپ انداختیله رسم سلامی ایفا ایلدیلر. فاضل احمدپاشا ایله سفیرك ملاقاتی پکده صمیمی دکلدی. مارکی دو (نوانتل) اون دردنجی (لوئی) یی فوق‌العاده مدح ایتدیکی صره‌ده صدراعظم: «فرانسه پادشاهی بیوك بر حکمداردر؛ فقط قلیجی هنوز یکیدر.» دیدی. (نوانتل) فرانسزلرایله عثمانلیلر آره‌سنده‌کی محبت قدیمه‌یی یاد ایلدیکی زمان فاضل احمد پاشا: «اوت، اما هر یرده فرانسزلری دشمنلرمزله برابر بولیورز» جوابنی ویردی. نهایت تجارت مسائلی موضوع بحث اولدیغی زمان صدراعظم: «بو قدر بیوك پادشاه نصل اولیورده بازرکان ایشلریله مشغول اولیور؟» سؤالنی ایراد ایتدی.

اون دردنجی (لوئی) سفیرینك راپورینی آلدیغی زمان استانبوله شوالیه (داروییو d'Arvieux) یی کوندره‌رك شاید عثمانلیلردن حسن معامله کورمزسه همان مملکتنه عودتنی امر ایتدی. (مارسلیا) ده اجتماع ایدن فرانسز تجاری قوهٔ جبریه استعمالنه قرارویردیلر. (طولون) ده تدارکات حربیه‌یه باشلاندی. مصرك اشغالی مسئله‌سی موضوع بحث اولدی. فقط او صره‌ده (هولاندا) ایله ظهورایدن محاربه فرانسزلرك محاربه تصوراتنی تأخیر ایتملرینه سبب اولدی. اون دردنجی (لوئی) نك (هولاندا) ده‌کی مظفریاتنی متعاقب (نوانتل) قاپیتولاسیونلرك تجدیدینی تأمین ایتدی. روم اورتودوقسلرك اعتراضاتنه رغماً مقامات مقدسه مسئله‌سنده فرانسز سفیرینك آرزوسنه مماشات ایدلدی. بونك اوزرینه ایکی دولت آره‌سنده‌کی مناسبات دوستانه برشکله کیردی. معمافیه پارسده دولت عثمانیه‌نك امحاسی خیالاتیله اشتغال ایدن فرانسزلر اکسیك اولمدی.

اون دردنجى (لوئى) درسعادته كوندرديكى (نوانتل) و بعده
(كيله‌راق Guilleragues) نامنده‌كى ايلچيلرينه صدر اعظم طرفندن
احترام اولنمامسنه ، جزاير و طرابلس غرب قورصانلرينك تجاوزاتنه
تحمل ايده‌ميوردى . بو قورصانلره قارشى محاربه ايدن (آبراهام دوكه‌ن
A . Duquesne) اسمنده‌كى فرانسز آميرالى ١٦٨١ سنه‌سنده سكز
قطعه طرابلس غرب سفينه‌سنى ساقزه قدر تعقيب ايتدى . شهرى طوپه
طوتدى ، ايكى جامعى ييقدى . سفائن عثمانيه معاونته كيتدى . فرانسز
آميرالى طرابلسليلر خرستيان اسرايى براقمازلرسه ساقزى ياقه‌جغنى ،
عثمانلى كميلريله محاربه ايده‌جكنى سويلدى . اوزمان صدر اعظم اولان
قره مصطفى پاشا بونى خبر آلنجه ايلچى (كيله‌راق) ى حبس ايتدى .
ساقزده‌كى خساراتك تضمينى ايچون ٣٧٥,٠٠٠ آلتون ايستدى .
(دوكه‌ن) اون قطعه كمى ايله قلعهٔ سلطانيه بوغازينه ياقلاشدى؛ استانبوله
كيدوب فرانسه ايلچيسنى قورتاره‌جغنى مقام تهديده سويليوردى .
نهايت، فرانسه‌سفيرى خسارات واقعه‌يه مقابل صدراعظمه هداياى كثيره
اعطاسنى تعهد ايده‌رك سبيلى تخليه ايدلدى . بر مدت صكره ايفاى تعهد
ايلدى. بو مناسبتله فرانسزلرك حائز اولدقلرى امتيازات تجديد اولندى .

ويانه‌نك ايكنجى محاصره‌سى

فاضل احمد پاشا درت سنه‌دوام ايدن لهستان سفرينى
ختامه ايرديره‌رك ١٠٨٧ - ١٦٧٦ تاريخنده وفات
ايتدكدن صكره صدر اعظم اولان قره مصطفى پاشا
اولاجهرين سفرينى اجرا ايتدى؛ صكره، آوستريايه اعلان‌حرب ايلدى.
ايكى دولت آره‌سنده ظهور حربه‌سبب اوله‌بيله‌جك وقايع اكسيك
دكلدى : ايمپراطور برنجى (لئوپولد) اوتوز سنه محاربه‌سندن صكره
مجارستانى پك ظالمانه اداره ايديوردى . بوندن طولايى مجارلر آوستريا

علیهنه قیام ایتمشلردی. بزم تاریخلرده (امره توکلی بك) نامیله معروف اولان مجارستان زادکانندن (امریخ توکه‌لی Emerich Tœkœli) ارباب قیامك باشنه گچه‌رك برقاچ مصادمه‌ده آوستریالیلری مغلوب ایتمش واستانبوله ایلچیلر کوندره‌رك پادشاهك معاونت وحمایتنی ایسته‌مشدی . دیکر طرفدن (اردل) بکی (آپافی) دخی دولت عثمانیه‌یی آوستریالیلر علیهنه تحریك ایدییوردی . (واسوار) معاهده‌نامه‌سی مدتی قریب الانقضا اولدیغندن (بودین) والیسی ابراهیم پاشا (توکه‌لی) یه معاونته مأمور اولدی . حریص صدر اعظم دشمن طرفدن سببیت ویرلمدکجه دولت عثمانیه ایچون محاربه‌یه کیریشیلمه‌مسی لزومنی تقدیر ایده‌میوردی . (توکه‌لی) یه « اورته مجار » قراللغی توجیه ایدیله‌رك فرمان همایون ایله طوغ وعلم کوندرلدکدن صکره صدر اعظم قره مصطفی پاشا اردوی همایونی آله‌رق بلغرادده طونه‌یی کچدی [١٠٩٤ — ١٦٨٣] .

برچوق قلعه‌لر ضبط ایدلدی . صدر اعظم (توکه‌لی) ایله ابراهیم پاشانك اخطاراتنه رغماً طوغریجه ویانه اوزرینه یوریمکه قرار ویردی .

تموزك برنجی هفته‌سنده (راب) نهرندن کچن اردو (آلتنبورغ) ایله دیکر بر ایکی قلعه‌یی هجوم ایله آلدقدن صکره تموز اواسطنده ویانه پیشگاهنه واصل اولدی . ایکی یوز بیکه قریب اولان اردوی عثمانی‌یه قارشی ویانه‌ده اون ایکی بیك عساکر منتظمه موجود ایدی . ایمپراطور برنجی (لئوپولد) شهردن قاچمشدی . ویانه والیسی (اشتاره‌مبرغ Starhemberg) صدر اعظمك تسلیم اولمق تکلیفنه مقابل ویانه‌نك طیس محله‌لرینی یاقمش ، الی سلاح طوتان اهالی‌یی تسلیح ایله مدافعه‌یه مأمور ایتمشدی . عثمانلی اردوسنده (توکه‌لی) ، (آپافی) ایله بغدان ، افلاق بکلری وقریم خانی دخی بولنمقده ایدی. محاصره ٦٠ کون سوردی.

آتیلان کله ولغملردن ، اجرا ایدیلن اون سکز قدر متفرق هجومدن قلعه دیوارلرنده رخنه‌لر آچیلمشدی . عساکر عثمانیه قطعی بر هجوم ایله شهره داخل اوله‌بیلیرلر ایکن قره مصطفی پاشا بو بلدهٔ عظیمه‌نك یغما ایدلمه‌مسی ایچون تسلیم اولمسنه منتظر ایدی ؛ بونك ایچون محاصره‌یی اوزاتیوردی .

حال‌بوکه اوروپانك کلیدی مثابه‌سنده اولان بر شهرك عثمانلیلر النه دوشمه‌سنده‌کی تهلکه‌یی آکلایان دولتلر ایمپراطور (لئوپولد) ه مطلقا معاونت ایده‌جکلردی . آلمانیانك هرطرفنده اردولر طوپلانیور ، دوق دو (لوره‌ن) ك قوماندا‌سی آلتنده‌کی فرقه‌لر ویانه‌نك امدادینه کلمکه حاضرلنیورلردی . ویانه محاصره ایدلدیکی صره‌ده ایمپراطوره اعلان حرب‌ایتمش اولان فرانسه قرالی اون‌دردنجی (لوئی)‌ده (لوکسمبورغ)ی محاصره ایدییوردی . فقط ایکی یوز بیك عثمانلینك ویانه‌یی ضبط ایتمك اوزره اولدقلرینی خبر آلدیغی زمان یاقره مصطفی پاشا ایله برلکده ایمپراطور علیهنده محاربه‌یی غیرت دینیهٔ عیسویه‌سنه یاقیشدیره‌مدیغندن ، یاخود ینه عثمانلیلر علیهنده اهل صلیب خیالاتنه طالدیغندن ویااهل صلیب پرده‌سی آلتنده قوهٔ امدادیه صفتیله آلمانیایه فرانسز عسکری ادخال ایتمك ایستدیکندن بردن بره (لوکسمبورغ) محاصره‌سنی رفع ایتدی ؛ ایمپراطوره عرض معاونت ایله ۹۰,۰۰۰ عسکر اعزامنی تکلیف ایلدی. ایمپراطور، اون‌دردنجی (لوئی) نك دام اغفالنه دوشمدی : فرانسه قرالنك دولت عثمانیه ایله حال ائتلافده بولندیغی ادنا ایدیله‌مزدی ؛ فقط قرال ، (توکه‌لی) نك و آوستریایه قارشی عصیان ایدن مجارلرك آمالنی ترویج ایتدیکنی آچیقدن آچیغه اعلان‌ایتمشدی. بناءً علیه (لئوپولد) لهستان قرالندن استمدادی دها موافق کوردی. اون دردنجی (لوئی)

لهستان قرالی (صوبیەسکی) یه لهستانك حقیقی دشمنلری آوستریا ، براندنبورغ وموسقوه حکومتلری [که بواوچ دولت ١٧٧٢ده لهستانی تقسیم ایتمشلردر] اولدیغنی آ کلاتەرق ایمپراطوره معاونت ایتمەمسنی اخطار ایتدی ؛ خیلی اوغراشدی . لکن اهل صلیب فکرینه قاپیلان ، پاپالق مقامی طرفندن تحریك وتشویق ایدیلن (صوبیەسکی) ایمپراطور ایله عقد اتفاق ایتدی ؛ دوق دو (لورەن) ك قومانداسی آلتندەکی اردویه التحاقه مسارعت ایلدی . (باد) ، (صاووا) ، (باویرا) ، (صاقسونیا) پرنسلریله (آیزەناخ) ، (لوآنبورغ) ، (هولشتاین) ، (وورتمبرغ) ، (برونسویق — لونەبورغ) دوقەلرینك وآلمانیا مارەشاللرندن آلتی ذاتك داخل اولدیغی امداد اردوسی ایلولك ایلك هفتەسندە ویانەیه یاقلاشەرق (قالەنبرغ) دە اخذ موقع ایتدی .

ایرتسی کونی (صوبیەسکی) آیین روحانیی بالذات اجرا ایتدکدن صکره امداد اردوسی صدر اعظمك اردوکاهنه هجوم ایتدی . قره مصطفی پاشا دشمنك تقربنی وقتیله خبر آلەمامشدی . کیفیتدن خبردار اولنجه موقتاً محاصرەیی ترك ایله متریسلردە اولان طوپلری وبتون عسکری آلەرق دشمن اردوسنی قارشیلامغی ارکان عسکریه تکلیف ایتمشلر ایکن صدر اعظم محاصرەیی رفع ایتمدی . دشمنی طونەدن کچیرمەمك ایچون قریم خانی مراد کرایی بر مقدار عسکرایله کوندردی . مراد کرای دشمنك مرورینه مانع اولەمدی . دشمن بیوك بر سرعت وشدتله اردوکاهمزی باصدی . عثمانلیلر پریشان اولدیلر . بالخاصه (صوبیەسکی) نك وله سواریسنك هجومی مظفریتی تأمین ایتدی .

عثمانلیلر میدان حربدە ١٠,٠٠٠ کشی ، ٣٠٠ طوپ ، ٥,٠٠٠ چادیر ، کلیتلی اشیاء لوای شریفدن ماعدا بایراقلری براقدیلر .

امداد اردوسنك مواصلتندن اول ويانه‌يه هجوم ايتسه موفق اوله‌جغنده شبهه اولميان قره مصطفى پاشانك بتون فتوحات تصوراتى بوهزيمت ايله آلت اوست اولدى . صدر اعظم ، مغلوب ومأيوس ، (راب) ه وبعده (بودين) ه رجعت ايتدى . (پارقانى) موقعنده طونه‌دن كچركن للرك هجوملرينه معروض قاله‌رق برخيلى ضايعات دها ويردى . (صوبيه‌سكى) اردومزى صيقيشديره‌رق (غران) قلعه‌سنى استرداد ايتدى . صدر اعظم بلغراده عودته مجبور اولدى . اوراده حرص وحدتى بودين واليسى ابراهيم پاشادن آلدى . ابراهيم پاشا طوغريدن طوغرى‌يه ويانه اوزرينه يوريمه‌نك عليهنده رأى ويرمشدى . ويانه‌اوكنده دخى اك اول بوزولمشدى . اعدام ايديليركن : « بوآدم بنى بغير حقٍ قتل ايدييور ؛ فقط پادشاهمزه سويلسونلر ، تلافئ مافات ايده‌جك آنجق بودر ؛ عزل ايتمسون . » ديدى . فقط برقاچ كون صكره صدر اعظم قره مصطفى پاشا دخى پادشاهك امريله بلغرادده اعدام ايدلدى . مقام صدارته قره ابراهيم پاشا كچدى [١٠٩٤] .

اون دردنجى (لوئى) كرك فرانسه قرالنك وكرك لهستانك منافع حقيقيه‌سنه اصلا موافق اولميان (قاله‌نبرغ) مظفريتنى (صوبيه‌سكى) يه تبريك ايتدى . مع مافيه عثمانليلر ويانه محاصره‌سنى رفع ايتمزدن اول (لوكسمبورغ) ى يكيدن محاصره‌يه مسارعت ايلدى . عثمانليلره قارشى صرف ايلديكى مساعئ عظيمه‌دن بيتاب قالان آلمانيا فرانسه قراليله عقد متاركه‌يه واون دردنجى (لوئى) نك فتوحاتى تصديقه مجبور اولدى . فرانسه قرالى عثمانليلرك آوستريا ايله محاربه‌سندن پك چوق استفاده‌ايتمشدر . فقط جزاير وتونس كميلرينه قارشى محاربه‌دن ، سواحلى طوپه طوتمقدن فارغ اولمدى . بومشكل زمانلرده فرانسه سفيرى (كيله‌راق) وبعده خلفى

(ژیراردەن) قدسده‌کی اماکن مقدسه‌نك فرانسه طرفندن حمایه‌سنه، غلطه، حلب ومیلوده اوچ قتولیك کلیساسی انشاسنه دائر مساعدات استحصال ایتدیلر؛ جزایر وتونس کمیلرینك فرانسه سفائننه تسلطلرینك منعیله فرانسزلرك وقوع بولان ضایعاتلرینك تضمیننه دائر محلی حکومتلرینه اوامر لازمه اعطا ایتدیردیلر.

دولت عثمانیه علیهنه اتفاق، ضایعات ملکیه

ویانه هزیمتی اوزرینه پاپانك تشویق وحمایه‌سیله آوستریا، لهستان، وندیك ومالطه حکومتلری آره‌سنده بر (اتفاق مقدس Sainte-Ligue) تشکل ایتدی [۱۰۹۵-۱۶۸۴]. بو اتفاق عثمانلیلر علیهنده‌کی اون دردنجی اهل صلیب ایدی. برنجی (فرانسوا) وایکنجی (هانری) درجه‌سنده افکار سربستانه‌یه مالك اولمیان اون دردنجی (لوئی) باب عالینك تمایلات دوستانه‌سندن بالاستفاده عثمانلیلرله اتفاق ایتمدی. یالکز اتفاق عمومی‌یه داخل اولمدی.

آوستریا ولهستان حکومتلری موسقووه حکومتی‌ده دائرۂ اتفاقه ادخاله چالیشدیلر. موسقووه‌یه کیدن آوستریا هیئت سفارتی روسلری «پادشاهك صاغ قولی» مثابه‌سنده اولان قریمه هجوم ایتمکه تشریق ایتدی. (صوبیه‌سکی) موسقووه‌یه کوندردیکی بر تحریراتده «عثمانلیلرك اوروپادن طرد وتبعیدلری زماننك حلول ایتدیکنی وبو فرصتك بر دها اله کچمیه‌جکنی» بیان ایدیوردی. نهایت، روسیه حکومتی دخی اتفاقه داخل اولدی.

دول متفقه هر طرفدن ممالك عثمانیه اوزرینه صالدیرمغه باشلادیلر. صدر اعظم قره ابراهیم پاشا پایتختده قاله‌رق تکفور طاغلی مصطفی پاشایی مجارستان سرعسکری تعیین، قریم خانی سلیم کرایی لهستان اوزرینه وسلیمان پاشایی باباطاغی سرعسکرلکیله آکا معاونته مأمور ایتدی؛

موره‌يه تجاوز ايتمكده اولان ونديكليلره قارشى‌ده خليل پاشايى كوندردى.

آوستريا اردوسى قوماندانى دوق دو (لوره‌ن) اول امرده (ويشه‌غراد) قلعه‌سنى ضبط ايتدى ، (واچن Vaczen) جوارنده عساكر عثمانيه‌يى مغلوب ايده‌رك شهرى آلدى ، (پشته) يى اشغال ايلدى. (بودين) ى محاصره‌يه باشلادى ، بوشهرك امدادينه كيدن براردومزى رجعته مجبور ايتدى. ديكر طرفدن خرواتستانده (وه‌رووپچ) ده بر فرقه‌مز بوزولدى.

مجارستان سرعسكرلكنه (بودين) ى مدافعه ايدن شيطان ابراهيم پاشا تعيين اولندى. سرعسكر جديد حركات عسكريه‌يه ابتدار ايله (واچن) قلعه‌سنى استرداده (بودين) محاصره‌سنى رفعه موفق اولدى. فقط قوهٔ عسكريه‌مز لهستان وموره جهتنه دخى تقسيم ايدلمشدى. دشمن مجارستان قلعه‌لرينى برر برر الده ايتدى. (توكه‌لى) تحصن ايتديكى قلاعى تركه مجبور اولدى. امر مدافعه‌ده تكاسل ايله اتهام اولنه‌رق استانبوله كتيرلدى.

ونديكليلره كلنجه ؛ بونلرده بوسنه‌يه ، آرناوودلغه تجاوز ايتمشلردى. قنديه مدافعى (فرانچسقو موروزينى) يتمش ياشنده اولديغى حالده صليبيونك باشنه كچه‌رك (آياماورا) آطه‌سنى ، (پروزه) يى آلدى ؛ خيماره‌ليلرى عصيان ايتديردى. عثمانليلر يالكز لهستان جهتنده موفق اولمشلر ، له اردوسنى (دينيه‌پر) نهرى كنارنده بوزمشلردى.

بو موفقيتسزلكلر اوزرينه صدر اعظم قره ابراهيم پاشا اولا معزول ، بعده مقتول اولدى ؛ يرينه لهستان جهتنده حسن خدمتى كوريلن سليمان پاشا كچدى [١٠٩٧].

سليمان پاشا ادارهٔ داخليه‌جه اصلاحات لازمه‌يى اجرا واستانبولده

محبوس اولان (توكلی) يی تخليه ايتدكدن صكره مجارستانه كيتدی . دوق دو (لورەن) طقسان بيك كشی ايله (بودين) ی محاصره ايتمكده ايدی . صدر اعظمك مواصلتندن اول دشمن (بودين) ی ضبط ايتدی. محافظ عبدی پاشا ايله عسكر صوكنه قدر ثبات ايدەرك جملةً شهيد اولديلر [١٠٩٧ — ١٦٨٦] .

ايرتسی سنه سليمان پاشا مشهور (مهاچ) محاربه ميداننده ضايعات كليه ايله مغلوب اولدی . بونك اوزرينه لهلر بغدانه تجاوزه باشلاديلر؛ اوستريالیلر (اسقلاوونيا) يی، مجارستانك قسم متباقيسنی، (خرواتستان)ك بر قسمنی اشغال ايلديلر .

سلطان محمد رابعك خلعی اغتشاشات داخليه

سليمان پاشا بلغراده قيشلامق اوزره عودت ايدركن متمادياً ياغان ياغمورلردن دوچار پريشانی و سفالت اولان عسكر صدراعظم عليهنه عصيان ايتدی . عسكر طرفندن پادشاهه كوندريلن خبر اوزرينه سياوش پاشا صدراعظم تعيين ايدلدی . عسكرك صوفيه و فلبه‌ده قيشلامسی امر ايدلدی ايسه‌ده اردو حال عصيانده ايدی . مجارستان جهتنده‌كی هزيمتلره، ونديكليلر طرفندن مورەنك باشدن باشه ضبط و استيلاسنه انضمام ايدن قحط وغلا و او صره‌ده استانبولده وقوعه كلن بيوك بر حريق عمومی دوچار يأس ايتديكندن پايتختده بولنان عسكر مجارستاندن كلن عاصی اردو ايله برلشدی ؛ سليمان پاشا ايله بعض ذواتك عزل و نفيينی ، نهايت وقتی آو ايله كچيروب بو قدر ممالكی دشمن النه دوشورديكی ادعاسيله سلطان محمد رابعك خلعنی ايستدی . آياصوفيه‌ده عقد ايديلن مجلس عموميده بو خصوصه قرار ويرلدی ؛ محمد رابعك برادری سلطان سليمان ثانی اجلاس ايدلدی [١٠٩٩ - ١٦٨٧]

تبدل سلطنتی متعاقب استانبولده یکیچریلر ینه عصیان ایتدیلر ؛ محلاتی یغما، صدراعظم سیاوش پاشایی قتل ایلدیلر. ایالاتده دخی عصیان باش کوسترمشدی . قحط رجال مناسبتیله صدارته نشانجی مرعشلی اسماعیل پاشا ، روم ایلی سر عسکرلکنه اسکی جلالی رؤساسندن یکن عثمان پاشا تعیین اولندی .

حرب دوام

دولت عثمانیه اغتشاشات داخلیه‌یی تسکین ایله اوغراشیرکن آوستریالیلر (اکری) و (لیپا) قلعه‌لرینی ضبط ایتدیلر . آوستریا حکومتی ضبط اولنان محللرده تشکیلات اداره‌یه باشلامشدی . اردل بکی (آپافی) ایمپراطوره عرض مطاوعت ایتدی . (پره‌سبورغ) ده اجتماع ایدن مجارستان (دیت) مجلسی مجارستان تاجنك وراثت صورتیله آوستریا خاندان حکمداریسنه عائد اولدیغنی اعلانه مجبور ایدلدی .

وندیکلیلره کلنجه ؛ (فرانچسقو موروزینی) اوچ سنه‌ده بتون جنوبی یونانستانی ضبط ایتمشدی . ۱۰۹٦ ده (قورون) و (قالاماتا) قلعه‌لرینی ، طاغلرده ساکن اولان و (ماینوت) دنیلن عصاتی دائرهٔ اطاعتده طوتمق ایچون وقتیله کوپریلی طرفندن انشا ایدیلن دیکر اوچ قلعه‌یی اله کچیردی . ۱۰۹۷ ده اسوچ حکومتی خدمتنده « فلد مارشال » اولان قونت دو (قونیغسمارق Kœnigsmark)ك و آلمان کونکلولرینك معاونتیله (ناوارین) ، (مودون) ، (آرغوس) ، (نوپلی) قلعه‌لرینی ضبطه موفق اولدی . ۱۰۹۹ده (موره)نك ضبطنی همان اکمال ایتدی . عثمانلیلرك النده یالکز (اسپارطه) ایله (مونه‌موازیا Monemvasia) قلعه‌لری قالمشدی . وندیکلیلر (پاتراس) ، (لپانت) ، (قورینت) موقعلرینی دخی ضبط ایتدکدن صکره آتنه اوزرینه یوریدیلر . بوشهرك محاصره‌سی صره‌سنده باروتخانه اتخاذ ایدلمش اولان مشهور (پارته‌نون)ه

وندیکلیلر طرفدن آتیلان بر کله تصادف ایدرك برهوا اولدی . (موروزینی) آتنه‌یی آلدقدن صکره (پارته‌نون) ده و محال سائره‌ده بولنان آثار عتیقه‌یی وندیکه نقل ایتدیردی . خدماتنه مکافاةً وندیك رئیس حکومتی انتخاب اولندی . دیکر طرفدن وندیکلیلر دالماچیایی دخی ضبط ایتمشلردی .

١٠٩٩ سنه‌سنده آوستریالیلر مجارستان ، اردل ، بوسنه جهتلرنده محاربه‌یه دوام ایتدیلر . (مونقاچ) ، (لیپا) ، (غراديسقا) ، (سمندره) ، (قولومباچ) ، (بنالوقه) ، (استونیٔ بلغراد) قلعه‌لرینی برر برر آلدیلر . نهایت (بلغراد) موقع مهمنی‌ده‌اله کچیردیلر . دشمن صربستانه کیرمشدی . عثمانلیلر صلحه طالب اولدیلر . مذاکرات صلحیه ایچون ویانه‌یه ذولفقار افندی ایله ترجمان دیوان همایون ماورو قورداتوبك کوندرلدی . فقط مذاکراتدن بر نتیجه حاصل اولمدی . آوستریالیلر بتون مجارستان واردلی ایستدکلرندن محاربه‌یه دوام اولندی .

١٠٩٩ سنه‌سی ایلولنده اون دردنجی (لوئی) آلمانیا ایله محاربه‌یه باشلامش اولدیغندن ایمپراطور قوهٔ عسکریه‌سنك بر قسمنی غربه کوندرمکه مجبور اولمشدی . فقط بوسنه ، صربستان ، بغدان جهتنده متفقلر محاربه‌یه شدتله دوام ایدییورلردی . سمندره ، نیش ، ویدین قلعه‌لرینی ضبط ایتدیلر ؛ اسکوب وشهر کوینددن صوفیه‌یه طوغری صارقدیلر .

بو هزیمتلر رجال حکومتك ، ارکان عسکریه‌نك اهلیتسزلکندن نشأت ایدییوردی . صدر اعظملر دکیشدیکی حالده برفائده‌سی کورلمه‌مکده ایدی . نهایت ادرنه‌ده حضور همایونده عقد ایدیلن دیوان فوق‌العاده‌ده کوپریلی زاده فاضل مصطفی پاشانك مقام صدارته کتیرلمسنه قرار ویرلدی

[١١٠٠ — ١٦٨٩]

اوصره‌ده فرانسه سفارتنه تعیین اولنان مارکی دو (شاتونوف Châteauneuf) دولت عثمانیه‌یی آوستریا علیهنده محاربه‌یه دوامه ولهستان ایله آیریجه صلح مذاکره‌سنه تشویق ایدییوردی .

فاضل مصطفی پاشا

فاضل مصطفی پاشا برادری فاضل احمد پاشانك بحق وارث مسلکی اولدیغنی درحال اثبات ایتدی . محاربه‌نك دوامی مناسبتیله اهالی‌یه طرح اولنان ویرکولری الغا، یکیچری ایله دیکر اوجاقلری ممکن مرتبه اصلاح ایتدکدن صکره سفره چیقدی؛ آوستریا جنرالی (سه‌کندورف) ی مغلوب ایدرك نیش، ویدین، سمندره، بلغراد قلعه‌لرینی استرداد ایتدی؛ آوستریالیلری طونه نهرینك اوبر طرفه آتدی . اردله سوق اولنان چرکس احمد پاشا ایله (توکه‌لی) بك آوستریا عسکرینی مغلوب ایتدیلر . (توکه‌لی) اردل بکی اعلان اولندی .

اوصره‌ده موره‌یه مأمور اولان قوجه خلیل پاشا ونديكك قتولیك اداره‌سندن خوشنود اولمیان روملری طرف دولته جلب ایتدی؛ ماینوتلر پادشاهه التجا ایلدیلر . (آولونیا) عثمانلیلرك النه کچدی . قریم خانی سلیم کرای دخی قوتلی بر روس اردوسنی رجعته مجبور ایتدی .

آوستریالیلر نیش طرفلرینه استیلا ایتدکلری اثناسنده اهالیٔ اسلامیه متفرق وپریشان اولمش، خرستیانلرك بر قسمی اعلان عصیان ایتمش، اهل عرض قسمی طاغلره قاچمشدی. بلغراد ایله صوفیه آره‌سی خراب اولمشدی. فاضل مصطفی پاشا دشمنی طونه‌دن اوته طرفه آتدقدن صکره عصاتی تأدیب ایتدی ؛ رعایایه تخملق وحیوانات ویردی ؛ اسباب محافظه‌لرینه اعتنا ایلدی . اهالیٔ اسلامیه دخی یکیدن یرلرینه عودت ایتدیلر .

ایرتسی سنه فاضل مصطفی پاشا اردوی همایون ایله بلغراده کیدرکن

سلطان سليمان ثانى وفات ايدرك يرينه برادرى سلطان احمد ثانى جلوس ايتدى [١١٠٢] .

صدارتده ابقا ايديلن كوپريلى مصطفى پاشا بلغراده واصل اولدى ؛ (صاوا) نهرندن كچدى؛ (پتروواردين)دن كلمكده اولان (باد) پرنسنك قومانداسندهكى اردواوزرينه يوريدى؛ ايكى اردو(صالانقهمين Salankemen) موقعنده قارشيلاشدى [١١٠٢ ــ ١٦٩١] . محاربهنك بدايتنده آناطولى عسكرى رجعت ايتدى ؛ صدر اعظم كندى يانندهكى عسكرك باشنه كچهرك متريسلرى ترك ايله هجوم ايدن دشمنه صالديردى . النده قليج ، بالذات عسكره قوماندا ايدييوردى ؛ آوستريايليره غلبه ايتمسنه پك آز برشى قالمش ايكن قورشون ايله اوريلوب دوشدى . صدر اعظمك خبر شهادتى اردومزى شاشيرتدى. عسكر ميدان حربده ضايعات كليه ويرهرك بلغراده رجعت ايتدى . آوستريايليلر دخى پك چوق ضايعاته دوچار اولدقلرندن اردويى تعقيبه جسارت ايدهمديلر.

مصطفى فاضل پاشا وزراى عثمانيهنك اك بيوكى عد اولنهبيلير. برقاچ سنه دها معمر اولسه ضايعات ملكيهيى استرداد ايتمسى محقق ايدى . قصورسز بر وزير ايدى . تبعۀ غير مسلمهيه مساوات حقوق ويرلمسنى اك اول دوشونن مصطفى پاشادر. (صلانقهمين) مغلوبيتندن صكره ممالك عثمانيهنك ضايعاتنى كرى آلمق اميدى قالمدى .

صلح تشبثاتى نتيجهسز قالدى

معمافيه مذاكرات صلحيهيه تكرار باشلاندى. انكلتره سفيرى (پاجت Paget) ، هولاندا سفيرى (همس كركه Hemskeerke) توسط ايتديلر. بو ايكى حكومت ايمپراطورك فرانسهيه قارشى بتون قوتنى استعمالنه مانع اولان بو محاربهيه نهايت ويرمك ايستيورلردى . فرانسه سفيرى (شاتونوف) ايله مأمور

مخصوصی ماركی دو (فه‌رييول Forriol) ايسه ايمپراطورڭ بتون قوتنی فرانسه‌يه قارشی استعماله ميدان ويره‌جك اولان مصالحه‌يه مانع اولمغه چاليشيورلردی . ايمپراطور مجارستان واردلی ، لهستان (قامنيچه) ايله (پودوليا) يی ، ونديك (موره) ايله (دالماچيا) يی ايستدكلرندن مذاكرات صلحيه عقيم قالدی. قريم خاننڭ باب عالی ايله لهستان آره‌سنده طوغريدن طوغری‌يه عقد مصالحه ايچون صرف ايلديكی مساعيدن دخی بر نتيجه حاصل اولمدی .

١١٠٣ و ١١٠٤ سنه‌لرنده مخاصماتڭ شدتی زائل اولدی . دولت عثمانيه حال تدافعيده بولنيوردی .

آوستريا بوندن بالاستفاده بتون قوتنی فرانسه‌يه قارشی، غرب محاربه ميدانلرينه نقل ايتمشدی . يالڭز ونديكليلر ، حركتلرنده دها سربست اولدقلری ايچون ، ١١٠٥ سنه‌سنده محاربه‌يه كرمی ويرديلر . ساقز آطه‌سنی ضبط ايتديلر .

اوصره‌ده سلطان احمد ثانی وفات ايدرك سلطان محمد رابعڭ شهزاده‌سی سلطان مصطفای ثانی جلوس ايتدی [١١٠٦]

جلوس همايوندن برآز صكره ونديكليلر ساقز صولرنده (مزومورتو حسين پاشا) نڭ كميلرينه مغلوب اولديلر ؛ ايكی قانلی محاربه‌يی غائب ايتديلر . ساقز عثمانليلر طرفندن استرداد اولندی .

سلطان مصطفای ثانينڭ آوستريا سفرلری

اوتوز برياشنده جلوس ايدن سلطان مصطفای ثانی بالذات سفره كيتمك ايستدی ؛ ١١٠٧ [١٦٩٥] سنه‌سنده مجارستانده حركات تجاوزيه‌يه باشلايه‌رق (ليپوه) دخی دنيلن (ليپا) يی ، (لوغوس Lugos) قلعه‌سنی ضبط وآوستريا جنرالی (وه‌ترانی Veterani) يی مغلوب ايتدی . ايرتسی سنه

اوستريالیلر طمشواری عساکر کلیه ایله محاصره ایتـدکلرندن سلطـان مصطفای ثانی تکرار مجارستـانه کیدرك (اولاش Olasch) موقعنـده (صاقسونیا) پرنسنك قوماندانسنده‌کی اردویی پریشان ایلدی .

او صره‌ده فرانسـه حکومتی ایمپراطور ایله مذاکرات صلحیـه‌یه کیریشـه‌رك (ریسویق Risvik) مصالحه‌نامه‌سنی عقد ایتدی[١٦٩٧] . اون دردنجی (لوئی) بو مصـالحه‌یه دولت عثمانیـه‌یی دخی ادخال ایتمك ایستدی‌ایسه‌ده باب‌عالیجه قبول اولنمدی. حال‌بوکه (ریسویق) مصالحه‌سنك عقدندن اول ایمپراطور فرانسه‌یه قارشی قوللاندیغی کزیده عسکرینی و اك ماهر قوماندانی اولان پرنس (اوژه‌ن)ی عثمانلیلر اوزرینه سوق‌ایتدی .

١١٠٧ سنه‌سنده روسیه چاری (پترو) آزاق قلعه‌سنه هجوم ایتمش ، فقط اوتوز بیك تلفـات ویره‌رك رجعته مجبور اولمشدی . ایرتسی سنه دولت عثمانیه‌نك آق‌دکزده ، موره‌ده ، مجارستانده ، لهستان و بوسنه‌ده محاربه ایله مشغول اولمسندن بالاستفاده تکرار قلعـه‌یه هجوم ایدرك ضبطه موفق اولدی .

سلطان مصطفای ثانی ١١٠٩ سنه‌سنده مجارسـتانه کیتدی . اردوی همایون بلغراده‌ده ایکن محل مذکور محافظی عموجه زاده حسین پاشا ایله صدر اعظم الماس پاشـا (واراداین) اوزرینه کیدلمسنی تنسیب ایتمشـلر ایسه‌ده اردو ارکاننك مخالفتلرینه بناءً طمشواز جهتنه عزیمت اولندی ؛ (تایس Theiss) ایرماغی کچیلدیکی صره‌ده (زانتا) موقعنده پرنس (اوژه‌ن) آنسزین اردوی همایونه هجوم ایتدی . وقوعه کلن محاربه‌ده اون بیکی متجاوز ضایعات ویرلدی؛ صدر اعظم ، درت وزیر، اون‌اوچ بك ، ارکان‌عسکریه میدان حربده دوشدی. بوهزیمت اوزرینه‌صربستان وبوسنه جهتلری دشمنك تجاوزاتنه معروض قالدی .

(زانتا) محاربه‌سندن صکره کوپریلی محمد پاشانك برادری حسن آغانك اوغلی اولان عموجه زاده حسین پاشا مقام صدارته کتیرلدی. حسین پاشا همان تدارکات حربیه‌یه باشلایه‌رق آز زمانده آوستریالیلری (صاوا) نهرندن اوبر طرفه آتمغه موفق اولدی. دیکر طرفدن انکلتره سفیری (پاجت) لك توسط تکلیفلرینی قبول ایتدی. اون دردنجی (لوئی) نك دولت عثمانیه‌یی یالکز براقه‌رق ایمپراطور ایله عقد مصالحه ایتمسندن طولایی فرانسه ایلچیسی (فریول) لك محاربه‌یه دوام ایتمك خصوصنده‌کی تشویقاتی نظر دقته آلمدی. فرانسه ایلچیسی، (ریسویق) مصالحه‌سنك قریباً اخلال ایدیله‌جکنی و آلمانیا ایله فرانسه آره‌سنده اسپانیا وراثتی مسئله‌سندن طولایی محاربه باشلامق اوزره بولندیغنی سویلیه‌رك دوام حربه تشویق ایدیبوردی.

سلطان مصطفای ثانی دخی ضایعات ملکیه استرداد اولنمدقجه مصالحه طرفداری دکل ایدی. فقط عموجه زاده حسین پاشا سفرك دوامی حسبیله ممالك عثمانیه اهالیسنك دوچار سفالت و پریشانی اولدیغنی، دولتك یورغون دوشدیکنی، درت دولته قارشی محاربه‌دن ایسه اتفاقك انحلالنی بکلیه‌رك و بر طرفدن‌ده تنظیم و تزیید قوای عسکریه‌یه صرف همت ایلیه‌رك ایلریده فرصت دوشدکجه حقلرندن بر بر کلمسی موافق اوله‌جغنی بیان ایدیبوردی. دول متفقه‌یه کلنجه؛ آوستریا اون آلتی‌سنه‌دن بری دوام ایدن بو محاربه‌یه اولسه اولسه طمشوار ایالتنی آلمق ایچون دوام ایده‌جکدی. فقط بوراسی صورت مکمله‌ده تقویه ایدلدیکندن دوام حربدن بر فائده حاصل اولمیه‌جغنی آکلامشدی. ونديكليلر موره‌یی آلدقدقدن صکره آق دکزده دونمالری، بوسنه‌ده اردولری مغلوب اولدیغندن موره‌یه تصرفدن بشقه برادعالری

يوقدى . لهلر (قامنيچه) محاصره‌سندن بر قاچ دفعه منهزماً رجعت ايتمشلردى . مملكتلرى تاتار آقينجيلرى طرفندن يغما ايديليوردى . روسيه چارى پترو آزاق قلعه‌سنى آلمشدى ؛ فقط اصلاحات داخليه‌يه محتاج اولديغندن محاربه‌يه ختام ويرلمسى طرفدارى ايدى .

قارلوفچه معاهده‌سى

بو تمايلات صلحپرورانه‌يه، انكلتره وهولاندا سفيرلرينك توسطلرينه بناءً مصالحه‌يه قرار ويرلدى. رئيس الكتاب رامى محمد افندى ايله ديوان همايون ترجمانى ماوروقورداتو پنايوط بك مرخص تعيين ايدلديلر . يدى دولتك مرخصلرى (صاوا) ، (دراوا) نهرلرى آراسنده كائن (قارلوفچه Karlovitz) قصبه‌سنده اجتماع ايله يتمش ايكى كونده واوتوز آلتى جلسه‌ده يكرمى بش سنه‌لك متاركه شكلنده اوله‌رق مواد آتيه‌يى قرارلشديرديلر [١١١٠ — ١٦٩٩] :

دولت عثمانيه اردل ، طمشوار ايالتى مستثنا اولمق اوزره مجارستانى ، سيرميه [اسقلاوونيا] قطعه‌سنك قسم اعظمنى اوستريايه ترك ايتدى . دولت عثمانيه ايله آوستريا آراسنده‌كى حدود (اونا Unna) ، (صاوا) (دراوا) ، (تايس) ايرماغى ايله برلشديكى نقطه‌يه قدر طونه نهرلرى ايدى . (قامنيچه) قلعه‌سيله (بودوليا) وغربى (اوقراين) لهستانه ويرلدى. دالماچيانك (كرقا Kerka) و (نارەنتا Narenta) آره‌سنده‌كى قسمى ، (قورينت) مستثنا اوله‌رق (پلوپونس — موره) قطعه‌سى ، (آياماورا) آطه‌سى ونديكه ترك اولندى . روسيه آزاقى آلدى . لهستانك قريم خانته ويرديكى ويركو عفو اولنديغى كبى دول سائره‌نك ويركو وهديه ناميله دولت عثمانيه‌يه اوته‌دن برى ويردكلرى عائدات هيچ قاله‌آلنمدى.

قارلوفچه معاهده‌نامه‌سى دولت عثمانيه‌نك سياست خارجيه‌سى تاريخنده بر وقعهٔ مهمه‌در. سلطان سليمان قانونينك فتوحاتندن الك كوزل قسمى ترك

ایدلمشدی . بومعاهده اوروپالیلرك قلوبنده عثمانلیلرك هیبتندن حاصل اولان خوفی ازاله ایتدی .

محاربه‌نك سببی اولان (توكه‌لی) بك مذاكرات صلحیه اثناسنده آوستریا حكومتی طرفندن طلب ایدلدی . فقط دولت عثمانیه اعادهٔ حربی مهمانكشلكه ترجیح ایدرك شدتله مخالفت كوستردی . (توكه‌لی) بك ازمید طرفلرنده كندیسنه ویریلن چیفلتكه چكیلدی .

دولت‌عثمانیه درت حكومت ایله اون‌آلتی سنه دوام ایدن‌بومحاربه‌ده اوروپاده جدی برمتفق‌بوله‌مدی. اكر فرانسه ودولت عثمانیه‌ا یمپراطوره قارشی عینی زمانده اعلان حرب وعقدصلح ایتسه‌لر نتیجه احتمال‌كه بشقه درلو اولوردی.فقط مخالفت مذهبیه ، اڭ دردنجی (لوئی) نك افكار مخصوصه‌سی واسباب سائره خلیفهٔ اسلام ایله (Très Chrétien) نك عنوانی حائز فرانسه، قرالی آره‌سنده ائتلاف‌واتفاق حصولنه‌مانع اولدی.

بالآخره اسپانیا وراثتی مسئله‌سندن‌طولایی آلمانیاایله فرانسه آره‌سنده ظهورایدن محاربه‌ده دولت عثمانیه بیطرف‌قالدی ، قوای مالیه وعسكریه‌سنده‌كی ضعف ، سلطان مصطفای ثانینك خلعی و احمد ثالثك جلوسی زماننده‌كی اغتشاشات ضایعات ملكیه‌یی استرداد ایچون عثمانلیلرك سلاحه صارلملرینه مانع اولدیغی كبی وقتیله فرانسه‌نك (توكه‌لی) نزدنده مأمور مخصوص‌صفتیله عثمانلیلرك یدی‌بیوك محاربه‌سنده‌بولنمش وبالآخره‌استانبوله ایلچی‌تعیین ایدلمش‌اولان (فه‌ریبول) باب‌عالیده‌هیچ برنفوذه مالك‌اوله‌مدی. فرانسه ایلچیسی عادت خلافنه اوله‌رق حضور شاهانه‌یه قلیج ایله كیرمك ایستدی ، بوغاز ایچنده پادشاهك قایغنه مشابه برقایق ایله كزمكه باشلادی؛ بواحوال‌سفیرك استانبولده بولندیغی‌مدتجه حضورشاهانه‌یه قبول‌ایدلمه‌مسنه سبب اولدی . اون سنه صكره (فه‌ریبول) ك شعورینه خلل كلدی .

بونی خبر آلان صدراعظم : « ذاتاً استانبوله كلديكی کوندنبری دلی‌ایدی.» جوابنی ویردی . بوكا مقابل انكلتره سفیری (پاجت) مصالحه‌یه توسطندن طولایی نائل التفات اولیور. باب‌عالی اوزرنده‌کی نفوذینی محافظه ایدیوردی. فرانسه‌نك غیرتنه‌رغماً دولت‌عثمانیه اسپانیاوراثتی محاربه‌سنه اشتراك ایتمدی.

عموجه زاده حسین پاشا

عموجه زاده حسین پاشا بش سنه قدر مقام صدارتده قاله‌رق رئیس الکتاب رامی محمد افندی و ترجمان دیوان همایون ماوروقورداتو بکی امور حکومتده استخدام ایتدی . بدایت مأموریتنده مضایقهٔ مالیه‌یی ازاله‌یه ، آوستریایه قارشی براردو ترتیبنه ، بعدالمصالحه ایران ، قریم ، مصر وعربستانده ظهور ایدن عصیانلری برطرف ایتمکه موفق اولدی . بالخاصه مصائب سفریه‌دن پریشان اولان حدوده یاقین اهالینك تهوین ضرورتلرینه چالیشدی ؛ بونلرك بر سنه‌لك ویرکولرینی عفو ایتدی . مدرس ، امام وحاکملرك سوء استعمالاتنی منعه ومزومورتو حسین پاشا ایله برلکده دونمای همایون امورینی نظام آلتنه آلمغه ، اوجاقلرك اصلاحنه صرف غیرت ایتدی . نهایت شیخ‌الاسلام فیض‌الله افندینك هرشیئه مداخله‌سی ، صدر اعظمك محبی اولان رجالك تبدیلی حسبیله استعفا واون یدی کون صکره وفات ایلدی [۱۱۱۴ — ۱۷۰۲] .

ایکنجی قسم

۱۶ و ۱۷ نجی عصرلرده اوروپا

۱

۱۴۹۴ دن ۱۵۵۹ تاریخنه قدر اوروپا سیاست عمومیه‌سی

اون بشنجی عصر اواخرنده اوروپا

اون بشنجی عصر نهایتنده غربی اوروپاده اوچ حکومت تشکیلات داخلیه‌لرینی همان‌همان اکمال ایتمش وکرك عسکرجه، کرك نقدجه منابع مهمه‌یه مالك بولنمش اولمغله توسیع ممالك سیاستنی تعقیبه مقتدر بر حاله کلمشلردی. بو اوچ دولت سکزنجی شارلك اجرای حکومت ایتدیکی فرانسه، یدنجی هانری تودورك قرال اولدیغی انکلتره، فردیناند و ایزابلانك اداره ایتدکلری اسپانیا ایدی.

مرکزی آوروپاده آلمان ایمپراطورلغی یوزلرجه کوچك حکومتلره منقسم اولدیغی جهتله ـ ثروتنه رغماً ـ مؤثر وفعال برسیاست حربیه تعقیبنه مقتدر دکلدی. مع‌مافیه بوراده قوتلی بر خاندان حکمداری، یعنی آوستریا خاندانی بولنمقده وبو خاندانك رئیسی ماقسیملیان آلمانیا ایمپراطورلغی مقامنی اشغال ایتمکده ایدی. ماقسیملیان، پدری اوچنجی فره‌دریقك «بتون جهان حکومتی آوستریایه» قول معروفنی کندیسنه دستور حرکت اتخاذ ایتمه‌مش اولمقله برابر برشی قازانمق امید ایتدیکی هرمسئله‌یه مداخله ایده‌جك قدر حریص اقبال ایدی.

جنوبی آوروپاده ایتالیا ایکنجی بر آلمانیا ایدی. پرنسلرینك وجمهوریتلرینك حرص وخصومتلری نتیجه‌سی اوله‌رق پارچه‌لانمش اولان ایتالیا قوتدن دوشمش، انتریقه‌لردن بشقه بر صورتله کندینی مدافعه ایده‌میه‌جك برحاله کلمش ایدی. لدی‌الایجاب اجنبی حکمدارلرینی دعوته مهیا ایدی. اونك ایچون حریص قومشولری نظرنده ایتالیا دائما اشتهایی تحریك ایدن بر شکار حکمنده ایدی.

شرقی آوروپاده ۱٤۵۳ تاریخندن بری قسطنطینیه‌یه صاحب اولان ترکلر بالقان شبه جزیره‌سی فتوحاتنی اکمال ایتمشلردی. مکمل براردویه، بالخاصه مدهش یکیچری پیاده‌سنه قوماندا ایدن عثمانلی پادشاهلری مجارستانه ومرکزی آوروپایه طوغری توسیع ممالکه حاضرلانیورلردی.

۱٤۹٤ دن ۱۵۵۹ تاریخنه قدر آوروپا سیاست عمومیه‌سی

۱٤۹٤ دن ۱۵۵۹ تاریخنه قدر آلتمش بش سنه غربی آوروپا دولتلری صورت دائمه‌ده حال سفربریده بولندیلر. فقط آلتمش بش سنه ظرفنده دائما حرب ایتمدیلر. صلح وحرب همان مساوی فاصله‌لرله بربرینی ولی تعقیت ایتمش، بو صورتله صلح ایچنده کچن سنه‌لرك مجموعی حرب سنه‌لری مجموعنه همان مساوی بولنمشدر. فقط مصالحه‌لر دائما متارکه حکمنده قالمش؛ هر دولت صلح زمانتی قوتلرینی یکیدن طوپلامق، متفق آرامق ویکی محاربه‌لره حاضرلانمق ایله کچیرمشدر.

عددی اون ایکی‌یه بالغ اولان بو محارباتك برنجی سببی فرانسه قراللرینك ایکی ایتالیان حکومتی اوزرنده، ناپولی ایله میلان دوقه‌لغنده، ادعای حق ایتملری واسپانیا قرالنك ناپولی‌یی، آلمانیا ایمپراطورینك میلان دوقه‌لغنی آلمق ایسته‌ملریدر. ایتالیا، اوزون مدت، باشلیجه میدان حرب اولدی. اونك ایچون محاربات مذکوره‌یه اکثریا «ایتالیا

محـاربه‌لرى » دنيلير . فقط ١٥١٩ دن اعتباراً ايتاليا ينه ميـدان حرب اولمقله برابر محـارباتك سبب حقيقيسى اولمدى . آرتق ناپولى حـكومتى وميـلان دوقه‌لغى ايچون دكل ، اوروپاده ـ بر طاقم ازدواج وميراثلرك تصادفى نتيجه‌سى اوله‌رق ـ تشـكل ايدن بر بيوك دولتك دول سـائره استقلاللرينى دوچار مخاطره ايتـديكى ايچون حرب ايدلدى . بو دولت آوسـتريا خاندانى رئيسى شارلكنك حكومتى ايدى . فرانسـه قراللرى ايتاليا محارباتنده اولديغى كبى بو دولته قارشى وقوعه كلن حربلرده دخى برنجى موقعى اشغال ايتديلر . فرانسه خاندانى آوستريا خاندانك فوق ـ الحد بيوين قوت وسطوتنى تنقيصه چاليشدى . فقط آلمان پرنسـلرى ، دولت عثمانيه، انكلتره كبى ديكر حكومتلردخى ايشه مداخله ايتدكلرندن فرانسه وآوسـتريا خاندانلرى آره‌ـسنده‌كى مبارزه بر اوروپا محاربه‌سى حالنى آلدى .

بناءً عليه ١٤٩٤ دن ١٥٥٩ تاريخنه قدر وقوعه كلن محـارباتى ايكى دوره‌يه آييرمق اقتضا ايدر :

اولا ، ١٤٩٤ دن ١٥١٩ تاريخنه قدر اصل ايتاليا محاربه‌لرى .

ثانياً ، ١٥١٩ دن ١٥٥٩ تاريخنه قدر فرانسه وآوستريا خاندانلرى محارباتى .

بوآلتمش بش سنه‌لك محاربات فرانسه‌ده يدنجى شارل، اون ايكنجى لوئى ، برنجى فرانسوا ، ايكنجى هانرى ؛ اسپانياده فرديناند قتوليك ، شارلكن ، ايكنجى فيليپ ؛ آلمانياده ماقسـيمليان ، شارلكن وبرنجى فرديناند زمانلرينه تصـادف ايدر . سـلطان سليمان قانونى ايله انكلتره قرالى سكزنجى هانرى دخى بومحاربه‌لرده مهم روللر اويناديلر .

ایتالیا محارباتی

ایتالیا محارباتنك اسبابی

ایتالیا محارباتنك اسبابی هم فرانسه‌ده، هم فرانسه خارجنده آراملیدر . برنجی سبب بر وصیتنامه‌در . آراغونیـا خاندانی طرفندن ناپولی قراللغندن طرد ایدلمش اولان (ره‌نه دانژو) ١٤٨٠ تاریخنده فرانسه قرالی اون برنجی لوئی‌یی کندینه وارث اتخاذ ایده‌رك (پرووانس)، (مه‌ن) و (آنژو) قطعه‌لرندن ماعدا ناپولی تاجی اوزرنده‌کی حقوقنی اوکا براقمشدی .

اون برنجی لوئی ناپولی تاجی اوزرنده‌کی حقوقی استحصاله اصلا تشبث ایتمدی . چونکه دائما تأنی واحتیاط ایله حرکت ایدر، غایت عملی دوشونور، ترقیٔ سن ایله تجربه صاحبی اولمش بر حکمدار ایدی . فرانسه حدودندن سکز یوز کیلومترودن فضله اوزاقده بولنان ناپولی‌یی آلسه بیله بونکله فرانسه‌نك قوتی آرتمیه‌جغنی، بالعکس مصارف کثیره اختیارینه مجبور اوله‌جغنی آکلامشدی .

فقط اون برنجی لوئینك یرینه کچن سکزنجی شارل پدرینك تماميله ضدی اوله‌رق سرکذشتجویانه وقعه‌لره مجلوب، خیالی وهنوز یکرمی یاشنده ایدی . شوالیه رومانلرینی، شارلمانك افسانوی سفرلرینی اوقویه اوقویه ذهنی حال اشباعه کلمش، شارلمان کبی بیوك ایشلر یاپمق هوسنه دوشمشدی . ترکلره قارشی اهل صلیب سفرلری ترتیبنی، قسطنطینیه‌نك ضبطنی تخیل ایدییوردی . بو شهری آلدقدن صکره ایمپراطورلق تاجنی کیه‌جك، شرق ایمپراطورلغنی احیاوقدسی مسلمانلردن استرداد ایلیه‌جك ایدی . بو خیالاتی موقع تطبیقه قویمق ایچون ناپولینك ضبطی پك بیوك

بر فائده تأمین ایده‌جکدی . چونکه ناپولی شرق یولی اوزرنده برنجی مرحله، بر اس‌الحرکه اوله‌جقدی . ایشته، بو تصورات سکزنجی شارلك (ره‌نه دانژو) طرفندن فرانسه قراللرینه ترك ایدیلن حقوقی استحصاله تشبث ایلمسنه سبب اولدی . بنابرین سکزنجی شارلك خیالاتی ایتالیا محارباتنك ایکنجی سببی عد ایدیله بیلیر .

اوچنجی بر سبب‌ده اون ایکنجی لوئینك جلوسنی متعاقب [۱٤۹۸] ظهور ایتدی . لوئینك بیوك پدری و آلتنجی شارلك برادری دوق دورلئان میلانك ایلك دوقه‌سی (ژان غاله آس)ك قیزینی تزوج ایتمشدی . اون ایکنجی لوئی بو صفتله ـ لودوویق اسفورچا طرفندن ضبط ایدلمش اولان ـ میلان دوقه‌لغی اوزرنده ادعای حق ایتدی . حتی جلوسی کونی میلان دوقه‌سی عنوانی آلدی . ناپولی قراللغی اوزرنده‌کی ادعالره بو دوقه‌لق اوزرنده‌کی ادعالر دخی منضم اولدی .

فقط ایتالیا محارباتی یالکز فرانسه قراللرینك ادعالریله ظهور ایتمدی . فرانسه خارجنده دها بعض اسباب بو محارباتی تولید ایلدی . اسمررنکلی اولمسندن طولایی «ماوریتانیالی لودوویق Ludovic le Maure» لقبیله یاد ایدیلن (لودوویق اسفورچا) ناپولی قرالی طرفندن تهدید ایدلمسی اوزرینه سکزنجی شارلدن استمداد ایتدی . دیکر طرفدن فرانسه قراللری قارشیلرنده یالکز ناپولی قرالی ایله میلان دوقه‌سنی بولمش اولسه‌لر ایدی محاربه چابوق بیتردی . فقط ناپولی قراللغی مسئله‌سنده بو قراللغه کوز دیکمش اولان سیچلیا و آراغونیا قرالی فردیناند قتولیکی، میلان دوقه‌لغی مسئله‌سنده‌ده سوزرن صفتیله بو دوقه‌لغی الده ایتمك ایسته‌ین ایمپراطور ماقسیملیانی قارشیلرنده بولدیلر . الحاصل فرانسه قرالی کبی بر قوتلی حکمدارك ایتالیاده یرلشمسی وندیك، فلورانسه،

پاپالق حکومتلرینك استقلاللری ایچون بر تهلکه اولدیغندن بونلر تلاشه دوشمشلر ایدی . بوندن طولایی ایتالیا محاربانی تاریخنی پك قاریشیق بر حاله کتیرن بر چوق اتفاقلر عقد ایدلدی . اویله اتفاقلر، که سرعتله عقد ایدیلیر ، پك آز زمانده بوزیلور ، لاینقطع تجدید اولنوردی . بز باشلیجه وقایعی ذکر ایده‌جکز .

برنجی ناپولی سفری . سکزنجی شارل ۱٤۹٤ ایلولنده ایتالیایه ایندی . فرانسز اردوسی آلپ طاغلرندن ناپولی قراللغی حدودینه قدر بر تنزهه کیدر کبی راحتجه کیتدی . فرانسه قرالنك قوتندن قورقولدیغی ایچون شارل میلان ، فلورانسه وروماده بر دوست صفتیله استقبال ایدلدی . ناپولی قراللغی حدودنده جزئی بر مصادمه اولدی . ناپولی اردوسی قاچدی ؛ قرالی سیچلیایه التجا ایتدی : بدایت سفردن بش آی صکره سکزنجی شارل ناپولی شهرنده ایدی [۲۲شباط ۱٤۹۵] . دورت بیاض بارکیرك چکدیکی بر مکلف آرابه‌یه بینمش ، ایمپراطورلق تاجنی کیمش ، النه ایمپراطورلق علاماتی اولان عصا ایله کره‌یی آلمش اولدیغی ، عسکر واهالی طرفندن «قسطنطنیه ایمپراطوری وقدس قرالی» صفتیله آلقیشلاندیغی حالده شهره کیردی .

اوچ آی صکره سکزنجی شارل ــ دشمنلری طرفندن محاصره ایدلمه‌مك ایچون ــ شهری ترکه مجبور اولدی [۲۰ مایس ۱٤۹۵] . فی الحقیقه وندیکلیلر ، لودوویق اسفورچا ، پاپا آلکساندر بورجیا ، ایمپراطور ماقسیملیان ، فردیناند وایزابل قتولیك فرانسه قرالی علیهنه عقد اتفاق ایتمشلردی . متفقین اردوسی (آپه‌نین) جبللری مدخلنده ، (فورنوئه Fornoue) ده سکزنجی شارلك خط رجعتنی کسمکه چالیشدی [۵ تموز] .

فقط فرانسز عسكری شدتلی هجوملری سایه‌سنده یولی آچدی ؛ شارل عزیمتندن برسنه صكره فرانسه‌یه عودت ایتدی .

ناپولی قراللغنده براقیلان عسكر بر سنه‌دن فضله ، ١٤٩٧ سنه‌سی اوائلنه قدر اوراده قاله‌بیلدیلر . تاریخ مذكورده سكزنجی شارل ایتالیادن كف ید ایتدی و ١٤٩٨ ده وفات ایلدی .

میلانه دوقه‌لغنك برنجی دفعه ضبطی

اون ایكنجی لوئی قرال اولور اولماز میلان دوقه‌لغنی ضبطه تشبث ایتدی : ١٤٩٩ ده باشلایان حرب یدی آیده اكمال ایدلدی . (نوواره) محاربه‌سنده اجرتلی عسكرلری طرفندن ترك ایدیلن لودوویق اسفورچا فرانسه‌یه كوتورلدی ؛ (لوش Loches) شاتوسنه حبس ایدلدی ؛ اوراده وفات ایلدی [١٥١٠] . اون ایكنجی لوئی میلان دوقه‌لغنه اون درت سنه قدر صاحب اولدی .

ایكنجی ناپولی سفری

اون ایكنجی لوئی میلان دوقه‌لغنی ضبط ایتدكدن صكره ناپولی قراللغنی استرداد ایتمك ایسته‌دی . فردیناند قتولیكك سدراه اولمغه چالیشمسندن ویكنی اولان ناپولی قرالی اوچنجی فره‌دریقه امداد ایتمسندن قورقدیغی ایچون آراغونیا قرالنه ناپولی حكومتنك مقاسمه‌سنی تكلیف ایتدی . زمانننك الك خائن وحیله‌كار حكمداری اولان فردیناند بوتكلیفی قبول ایلدی: اوچنجی فره‌دریقه‌معاونت ایتمك بهانه‌سیله عسكرینی ناپولی شهرینه صوقدی. ١٥٠٠ده ناپولی قراللغی فتح ایدلمشدی . فردیناند سیچلیا قارشیسنده‌كی (قالابریا) یی، (پوی) طرفلرینی اشغال ایتمش ؛ اون ایكنجی لوئی قراللغك قسم متباقیسی ایله برلكده ناپولی قرالی عنوانینی آلمشدی .

فقط براز صكره فردیناند فرانسزلری ناپولیدن طرد ایتمكه وبتون

قراللغی کندیسی ایچون ضبطه باشلادی . ۱۵۰٤ ده « قرطبه‌لی غونزالو Gonzalve de Cordoue » اسمنده‌کی ماهر جنرالی سایه‌سنده نائل مقصد اولدی واون ایکنجی لوئی (بلووا Blois) ده عقد ایدیلن بر متارکه ایله ناپولی‌یی فردیناندە براقدی .

ایکنجی ژول

ایتالیا محارباتی بوصورتله ختام بوله‌بیلیرکن پاپا ایکنجی ژول مخاصماتك تکرار باشلامسنه سبب اولدی. ایکنجی ژول اون آلتنجی عصرك الك شایان دقت سیمالرندن بریدر . هرشیده ، سیاسیاتده ، صنایع نفیسه‌ده بیوك ایشلر یاپمغه هوسکار ایدی . پاپالغه انتخابی صره‌سنده ۷۲ یاشنده اولمقله برابر بو مقامده قالدیغی اون سنه ظرفنده [۱۵۰۳ ــ ۱۵۱۳] کنجلره شایان بر فعالیت فکریه، شدت احتراص وحدت وتهور کوستردی . پاپادن زیاده بر سیاسی ، بر عسکر ایدی . (میشل آنژ) ە سویلدیکی بر سوز ایله کندی حالنی پك کوزل تصویر ایتمشدی . استاتوسنی سپارش ایتدیکی هیکلتراش شهیر ، پاپایی الندە بر کتاب اولدیغی حالده کوسترمك ایسته‌مش ، ایکنجی ژول : « نصل ، بر کتابمی ؟ بن ادیب دکلم ! المه بر قلیج ویر » دیه باغیرمشدی .

فی‌الحقیقه ایکنجی ژول لباس وتاج روحانی‌یی کیدیکی کبی زره ومغفر دخی طاشیدی . محاصره‌لره قوماندا ایتدی ؛ مغلوب قلعه‌لرك سورلرنده آچیلان رخنه‌لردن ایچری‌یه کیردی . برونديك سفیری ایکنجی ژولك بتون دنیایه حاکم اولمق ایسته‌دیکنی سویله‌مشدی . شبهه‌سز ایکنجی ژول بودرجه واسع خیاله قاپیلمدی. فقط بتون مساعیسنی غایت نجیب برفکرك حصولنه صرف ایتمکدن اصلا خالی قالمدی : انقسامه اوغرایان، اجانبك آیاقلری آلتنده چیکنه‌نن ایتالیادن متحد وحر بر ایتالیا یاپمق؛ ایتالیانك

طاغنیق قوتلرینی پاپانك اداره‌سی آلتنده طوپلایوب « باربار » نامیله یاد ایتدیکی فرانسزلری ، بعده اسپانیوللری طرد ایتمك .

ونديك عليهنه اتفاق

فقط ایتالیاده بر دولت وار ایدی که پاپانك هكه‌مونیاسنی بالاختیار قبول ایده‌میه‌جك واستقلالنی قسماً پاپالق مقامنه تسلیمه راضی اوله‌میه‌جق درجه‌ده قوتلی ایدی . بو دولت ونديك جمهوریتی ایدی . اول باول ونديكی ازمك لازم كلیوردی . ایكنجی ژول بوكا موفق اولمق ایچون « باربار » لره مراجعته مجبور قالدی . ونديكلیلرك ثروت وسطوتلرینه هركس حسد ایتدیكی ایچون ١٥٠٨ تاریخنده (قامبره) ده جمهوریت علیهنه بر اتفاق ـ قولایجه ـ وجوده كلدی . اون ایكنجی لوئی ، ایمپراطور ماقسیملیان ، فردیناند قتولیك ، فلورانسه ، پاپا متفق اولدیلر . ایلك اولجه حاضرلانان فرانسه اردوسی (آنیاده‌ل) ده ونديكلیلری مغلوب ایتدی [مایس ١٥٠٩]. فرانسزلر قولایجه نائل ظفر اوله‌مدیلر ؛ اون ایكنجی لوئی عسكرینی تشجیع ایچون استحقار موت ایدرك عادی بر نفر كبی چارپیشدی . میدان حربده اون بیك قدر ایتالیان پیاده‌سی قالدی .

اون ایكنجی لوئی علیهنه اتفاق

ونديكلیلر ایكنجی ژولدن صلح طلبنه مسارعت ایتدیلر . بوندن صكره پاپا ونديك علیهنه عقد ایدلمش اولان اتفاقی فرانسه قرالی علیهنه چویرمكه چالیشدی . ١٥١١ ده بوكا دخی موفق اولدی . قامبره اتفاقی فرانسه علیهنده‌كی « اتفاق مقدس » ه تحول ایتدی . اسویچره‌لیلر و بعده ـ فرانسه‌دن (كوئیه‌ن) قطعه‌سنی آلمق ایسته‌ین ـ انكلتره قرالی سكزنجی هانری دخی بو اتفاقه داخل اولدیلر .

حرب ، ایلك اولجه ، اون ایكنجی لوئی‌یه مساعد بر طرزده جریان

ایتدی . ٢٢ یاشنده بر ماهر جنرال اولان یکنی (غاستون دوفووا Gaston de Foix) سریع مانووره‌لری سایه‌سنده متفقلری آنی هجوملره اوغراتدی واونلرك اردولرینی بربرینی متعاقب بولونیا ، بره‌سچیا وراوه‌نه محاربه‌لرنده مغلوب ایتدی [٥ شباط — ٧ نیسان ١٥١٢] . صوك محاربه ختام بولدیغی صره‌ده کندیسی‌ده تلف اولدی . بوندن صکره حرب اون ایکنجی لوئینك علیهنه دوندی . اسویچره‌لیلر (نوواره) ده فرانسز اردوسنی مغلوب ایتدیلر [١٥١٣] . فرانسزلر میلان دوقه‌لغنی غائب ایلدیلر . حتی فرانسه بیله استیلایه اوغرادی . شرق طرفنده ، اسویچره‌لیلر (بورغونیا) یه کیردیلر و (دیژون) ه قدر ایلریله‌دیلر . شمالده ، (قاله) یه چیقان انکلیزلر (پیقاردیا) یی استیلا ایتدیلر ؛ ایمپراطور ماقسیمیلیانك عسکریله برلشدکدن صکره (تورنه Tournai) جوارنده فرانسزلره غالب کلدیلر [آغستوس ١٥١٣] . مع‌مافیه اون ایکنجی لوئی پاره قوتیله دشمنلرینی توقیفه موفق اولدی ؛ بعده ایکنجی ژولك مقامنه قائم اولان پاپا اوننجی لئون ، ایمپراطور وفردیناند قتولیك ایله متارکه نامه‌لر امضا ایتدی . بومتارکه‌لرك همان امضا ایدلمسنی متعاقب وفات ایلدی [١ کانون ثانی ١٥١٥] .

برنجی فرانسوا ؛ میلانه دوقه‌لغنك ایکنجی دفعه ضبطی

اون ایکنجی لوئینك خلفی اولان یکنی برنجی فرانسوا دخی (والانتین ویسقونتی) احفادندن اولدیغی وبناءً علیه میلان دوقه‌لغنه ادعای حق ایلدیکی جهتله قرال اولور اولماز بو دوقه‌لغی یکیدن فتحه تشبث ایتدی . ونەدیکلیلرك اتفاقنی تأمین ایلدکدن صکره آلپ طاغلرندن کچدی . ایکی کون محاربه‌دن صکره [١٣ — ١٤ ایلول ١٥١٥] مارینیان مظفریتنی قازانمسی اوزرینه دوقه‌لغه صاحب اولدی .

بوندن بشقه مارینیان مظفریتی فرانسه قرالنك رقیبلرینی اسکیسی کبی متارکه دکل ، مصالحه امضاسنه مجبور ایتدی. ایلك اوكجه پاپا اونجی لئون بولونیاده مذاکراته کیریشدی . ١٥١٦ قونقورداسی عقد ایدلدی. بعده، اسویچره‌لیلر فریبورغده « صلح مؤبد » ی امضا ایتدیلر . اسویچره‌لیلر بو مصالحه نامه ایله فرانسه قرالنك دشمنلرینه اجرتلی عسکر ویرمه‌مکی تعهد ایدییورلردی . بوکا مقابل فرانسه قرالی سنوی بر مقدار پاره اعطاسی مقابلنده اسویچره قانتونلرندن ایسته‌دیکی قدر عسکر آله‌بیله‌جك ایدی . بو معاهده‌یه طرفین ١٧٨٩ اختلال کیرینه قدر تمامیله رعایت ایتدیلر . آلمانیا ایمپراطوری و اسپانیا قرالی میلان دوقه‌لغنك برنجی فرانسوایه عائدیتنی (نوییون Noyon) معاهده‌سیله تصدیق ایلدیلر . برنجی فرانسوا میلان دوقه‌لغنه مقابل ناپولی قراللغنی اسپانیا قرالنه ترك ایلیوردی . بناءً علیه ایتالیا فرانسه واسپانیا قراللری آره‌سنده تقسیم ایدلمش ، شمال جهتی فرانسه‌نك ، جنوب طرفلری اسپانیانك تحت نفوذ وحاکمیتنه کیرمش دیمکدر .

ایتالیا محارباتی بوصورتله ختام بولدی . ١٥١٨ سنه‌سنده غربی آوروپا صلح ومسالمت ایچنده ایدی .

اردولر

ایتالیا محاربه‌لری عسکرلك نقطهٔ نظرندن بیوك بر اهمیتی حائزدر . فی الحقیقه بومحاربات قرون وسطی اصول حربی ایله محاربات جدیده اصولی آره‌سنده بر دورهٔ انتقال حکمنده‌در . ایتالیا محاربه‌لرنده هم باشدن آیاغه قدر وجودی ستر ایدن اسکی چلیك زرهلرك ، هم‌ده آرتق بو زرهلری فائده‌سز بر حاله کتیرن طوپ وآرکه‌بوز کبی اسلحهٔ جدیده‌نك قوللانیلدیغی کورلمشدر . کذلك قرون وسطی اردولرینك باشلیجه منبع قوتی اولان سواری ایتالیا حربی

میدانلرنده پارلاق بر رول اوینامقله برابر بونك یاننده یکی اردولرك اس‌الاساسی ــ ناپولئونك تعبیری‌وجهله « ملکهٔ محاربات » ــ اولان پیاده‌نك اهمیتی آرتدیغی مشاهده ایدلمشدر .

اسلحهٔ ناریه‌دن یالکز طوپلر مدهش برآلت حرب اولمغه باشلامشدی . طوپ اعمالی صنعتی؛ اصلاح اولنمش طونجدن اصاغه اولندیغی جهتله پاتلامق تهلکه‌سی برطرف ایدلمشدی. نشان آلمغی تسهیل ایده‌جك بعض ترتیبات یاپیلمش ، شمدیکیلره مشابه طوپ آرابه‌لری وجوده کتیرلمشدی . فقط بوطوپلر پك جسیم ایدی. الك بیوکلری اوچ مترودن فضله اوزونلغه ، ٣,٢٠٠ کیلوغرام آغیرلغنده ایدی ؛ اون یدی بارکیر ایله چکیلیردی . بناءً علیه طوپلرك سرعتله بریردن دیکر یره نقلی ممکن اولمیوب بر محاربه‌ده مخاصمات باشلادیغی زمان طوپلر نره‌یه قونمش ایسه ختام حربه قدر اوراده قالیردی . مغلوب اولان طرف طوپلرینی‌ده غائب ایدردی . الده قوللانیلان اسلحهٔ ناریه‌یه کلنجه ؛ آرکه‌بوزلرك طولدیرلمسی ایچون اوچ ، آتیلمسی ایچون ایکی، یعنی برانداخت ایچون بش دقیقه لازم ایدی ومنزللری یوز اللی مترو بیله یوقدی . اوق دها اوزاغه کیدردی . بوندن‌طولایی قرون وسطی‌اوقلری‌حالاقوللانیلوردی. قرون وسطاده اولدیغی کبی حالا مظفریت کوکس کوکسه وقوعه کلن مصادماتك نتیجه‌سنه مربوط ایدی .

فرانسه‌ده دائمی ، ملی ومنتظم بر صنف تشکیل ایدن سواریلر ، اسکیدن اولدیغی کبی، ٨٨ کیلوغرام آغیرلغنده شوالیه زرهلرینی، اوزون وآغیر مزراقلرینی ، قیلیج وبالطه‌لرینی محافظه ایتمکده ایدیلر . پیاده قسم اعظمی آلمان واسویچره‌لیلردن مرکب اولان اجرتلی عسکر ایدی.

بایار وغاستون دوفووا

ایتالیا محارباتنك قرون وسطی وجدیده‌یه عائد ایکی مختلف صفحه‌سنی شخصلریله تمثیل ایدن ایکی کشی واردر، که بری شوالیه‌لرك صوکنجیسی بایار، دیکری یکی قوماندانلرك برنجیسی غاستون دوفووادر.

بایار ۱٤٧٦ تاریخنده (غره‌نوبل) قربنده تولد ایتمشدی. «قورقوسز ولکه‌سز شوالیه» لقبی بایارك حالنی پك کوزل تصویر ایدر. کاتبنك دیدیکی کبی «بر اینجی کبی تمیز قلبه مالك ایدی» و «دائما اك تهلکه‌لی نقطه‌لرده بولنمغی آرزو ایدردی.» ابی، عالیجناب، مغلوبه قارشی مرحمتلی، غالبلرك یغمایی اك مشروع بر حق بیلدکلری بر زمانده بدلنی ویرمه‌دن هیچ برشی آلماز، افسانوی بر شجاعته صاحب ایدی. (فورنوئه) دن (مارینیان) ه قدر ایتالیا سفرلرینك بتون بیوك محاربه‌لرینه اشتراك ایتدی. (آنیاده‌ل) ده سواری فرقه‌سنك باشنه کچه‌رك بریان حرکتیله مظفریتی قازانمغه سبب اولدی. شارلکنه قارشی وقوعه کلن محاربات اثناسنده (مه‌زییه‌ر) ی مدافعه وتخلیص ایلدی. بو محاربات صره‌سنده، ۱٥۲٤ ده، (رومانیانو) موقعنده خطرجعتی تأمینه چالیشیرکن تلف اولدی. بوکا مماثل حرکتلری پك چوق ایدی. ایکنجی ناپولی سفری اثناسنده برکون بر کوپری‌یی یالکز باشنه ایکی یوز اسپانیوله قارشی یاریم ساعت مدافعه ایتمشدی.

متعدد دفعه‌لر قول اردولره قوماندا ایتمش اولان بایار قوماندان صفتیله محافظهٔ حیاته اعتنا ایتمسی لازم کله‌جکنی اصلا دوشونمز، دشمن طرفندن واقع اولان باشه باش مبارزه تکلیفلرینی درحال قبول ایدردی. بر اسپانیول ضابطی ایله اوچ دفعه دوئللو ایتدی. ناپولیده «اون برلرك غوغاسی» نامیله معروف اولان مشهور تورنووایه اشتراك ایتدی. اون

بر فرانسز شوالیه‌سی اون بر اسپانیول شوالیه‌سیله اون بیك سیرجی حاضر بولندیغی حالده دوکوشدی . قرون وسطی آدمی اولدیغنه دلالت ایدن بو فائده‌سز ییکیتلکلر بابارك بتون اوروپاده پك بیوك بر شهرت قازانمسنه سبب اولدی. پاپا ایکنجی ژول، ایمپراطور ماقسیمیلیان، انکلتره قرالی سکزنجی هانری بوجسور شوالیه‌یی کندی خدمتلرینه آلمق ایچون پك پارلاق تکلیفلرده بولندیلر. فقط کندی مملکتنی مدافعه ایدرکن اولمك ایسته‌دیکنی دائما سویله‌ین بابار بو تکلیفلری رد ایلدی .

غاستون دوفووا ۲۲ یاشنده بر بیوك حرب آدمی اولدی. عمجه‌سی اون ایکنجی لوئی ۱۵۱۱ ده، یعنی ایکنجی ژولك اسپانیوللر وندیکلیلرله میلان دوقه‌لغنی ضبطه چالیشدیغی الك تهلکه‌لی بر زمانده بو دوقه‌لغك مدافعه‌سنی اوکا تودیع ایتمشدی . غاستون دوفووانك قوماندانلغی اوچ آی بیله سورمدی ؛ فقط بوقیصه مدت ظرفنده کنج قوماندان حرکات حربیه‌ده‌کی مهارتنی اودرجه پارلاق برصورتده اثبات ایتدی،که (توره‌ن) و (ناپولئون) کبی الك بیوك سوق‌الجیش متخصصلرینك برنجیسی عد اولنور . اردولرك فوق‌العاده عطالت ایله حرکت ایتدکلری ، سکزنجی شارلك آلپ طاغلرندن ناپولی حدودینه بلا حرب بش آیده ، برنجی فرانسوانك (آرژانتیه‌ر) دن ۲۲۰ کیلومترو اوزاقده بولنان (مارینیان)ه بر آیده کیده‌بیلدکلری برزمانده غاستون حرکاتنده‌کی سرعت وتعرضلرنده‌کی جرأتی ایله رقیبلرینی حیرته دوشوردی .

اوچ طرفدن هجوم ایدن دشمنه قارشی یالکز باشنه حرکت ایتدی ؛ هریره یتیشدی . ۱۵۱۲ سنه‌سی شباطنده قار اوزرنده ، بوزوق یوللرده عسکرینه ۱٤ کونده ۲۰۰ کیلومترو مسافه قطع ایتدیردی . آیك بشنده پاپانك محاصره ایتدیکی بولونیایی قورتاردی ؛ اون آلتیسنده مانتوئه‌نك

شمالنده وندیکلیلری مغلوب ایتـدی ؛ اون طقوزنده برەسچیایی هجوم ایله آلدی .

ایکی آی صـکره راوەنەدە الك پارلاق مظفریتنی قازاندی . محـاربه پك شـدتلی ایدی . میدان حربده حاضر بولنمش بر مؤلف : « دنیـاده هیـچ کیمسـه قوللری وباجاقلری کسـیلمش اولدیغی حالده بیله دشمنی دیشلریله ایصیران اسپانیوللر قدر شدتلی بر مقاومت کوسـترمەمشدر . » دیبور . اون آلتی بیك کشی تلف اولدی . غاستون محـاربەنك ختامی صرەسنده اسپانیول پیادەسندن برقسمنك بر قنال ایله بطاقلق آرەسندەکی طار شوسەدن مغرورانه رجعت ایتدیکنی کوردی . همان یالکز باشـنه اونلرك اوزرینه هجوم ایتدی . هرطرفدن احاطه اولندی . بارکیری یره دوشدی. کندیسیده تلف اولدی. وجودنده اون سکز یاره صاییلەشدر.

فرانسه وآوستریا خاندانلری آرەسندەکی رقابت

۱۵۱۸ ده پك کوجلکله الده ایدیله بیلن صلح ایکی سنه سورمدی. ۱۵۲۰ ده فرانسه تکرار حربه باشـلادی . بو دفعه سبب حرب ایتالیا دکلدی ؛ شـارلکن نامی آلتنده ایمپراطور اولان (شارل دوتریش) ك فرانسەنك موجودیتنی مخاطرەیه دوچار ایدەجك درجـەده کسب قوت ایتمسی ایدی .

شارل کنك ممالکی

شـارل کن ایمپراطورلغنك تأسسی بر طاقم ازدواج ومیراثلرك نتیجەسی ایدی. درت خاندان حکمداری، بورغونیا ، آوسـتریا ، آراغونیا ، قاسـتیلیا خاندانلری ؛ درت میراث ، جسور شارلك ، ماقسیملیانك ، فردیناند قتولیکك، ایزابللانك میراثلری ۱۵۱۹ سنەسی اوائلنده شارلکنده جمع ایدلمشـدی . فیالحقیقه شـارل

پدری کوزل فیلیپدن طولایی (ماری دوبورغونی) ایله (ماقسیملیان دوتریش) ك طورونی، والده‌سی دیوانه ژان جهتندن‌ده آراغونیا قرالی فردیناند ایله قاستیلیا قرالیچه‌سی ایزابلانك حفیدی ایدی .

پدر جهتندن جد وجده‌سندن :

جسور شارلك بقیهٔ ممالکی اولان په‌ی‌با ، آرتووا ، فلاندر ، فرانش قونته‌یی ؛

هابسبورغ خاندانك ممالکی اولان آوستریا آرشیدوقه‌لغی ، استیریا ، قارینتیا ، قارنیوله وتیرولی ؛

والده جهتندن جد وجده‌سندن دخی :

آراغونیا قراللغی ، ساردنیایی ، سیچلیا وناپولی قراللقلرینی ؛

قاستیلیا قراللغی واخیراً کشف ایدلمش اولان آمریقایی آلمشدی .

بو مملکتلر شیمدیکی په‌ی‌با و بلچیقا قراللقلرینه ، لوکسمبورغ غراندوقه‌لغنه ، فرانسه‌نك شمالنده بش ده‌پارتمانه، اسپانیا قراللغنه ، ایتالیا قراللغنك نصفنه ، آوستریا ایمپراطورلغنك یاریسنه ، بر جدیدك کذلك نصفنه معادل ایدی . بو قدر چوق مملکتلرك تاجلرینی شیمدی‌یه قدر هیچ برحکمدار باشنده جمع ایتمه‌مشدی . شارل دوتریش یالکز باشنه دول مختلفه‌دن مرکب برهیئت اتفاقیه حکمنده ایدی. فرناسنك مغرورانه دیدکلری کبی «کونش اسپانیا قرالنك مملکتنده غروب ایتمزدی . »

ارثاً انتقال ایدن بتون بو تاجلره ١٥١٩ سنه‌سی حزیرانده آلمانیا ایمپراطورلغی تاجی دخی منضم اولدی. ماقسیملیان وفات ایتدکدن صکره آلمانیانك یدی منتخب پرنسی ایکی نامزددن برینی، فرانسه قرالی برنجی فرانسوایی ویا شارل دوتریشی انتخاب ایتمك مجبوریتنده قالمشلردی. نامزدلرك ایکیسی‌ده کندیلرینی انتخاب ایتدیرمك ایچون هیچ بر فدا کارلقدن

چکینمه‌مکه قرار ویرمشلردی. منتخبلر بوندن استفاده ایتدیلر. ایچلرندن اوچی رأیلرینی ایکیشر دفعه نامزدلردن هر برینه صاتدیلر. نهایت، برنجی فرانسوا انتخاب ایدیلیرسه آلمانیایی دخی فرانسه کبی بر حکمدار مطلق طرزنده اداره ایدر قورقوسی شارل دوتریشك انتخاب ایدلمسنه سبب اولدی. بو آندن اعتباراً شارله «شارل کن»، یعنی بشنجی شارل عنوانی ویرلدی. اوزمان شارل کن هنوز ۱۹ یاشنده ایدی.

شارل کن

شارل کن اورته بویلی، قامق موزون، چویك، اویانیق، ملایم، هردرلو ممارسات بدنیه‌ده ماهر ایدی. سیماسی جدی، صغوق، قورو ایدی. ایلری‌یه طوغری اوزانان آلت دوداغی، فضله بر چیقندی تشکیل ایدن چکه‌سی بو سیمایه قوتلی بر معنای ثبات وعناد ویرمشدی.

شارل کنك حرص وطمعی حدسز پایانسزایدی. وسعت ممالکی حرصنی تطمینه کفایت ایتمیوردی. «دائما دها اوته‌یه « Toujours plus outre » قولی شعاری ایدی.

جسور شارلك حفید زاده‌سی صفتیله جدندن میراث قالان مملکتلرك جمله‌سنی، ۱۱ نجی لوئی طرفندن فرانسه قراللغنه الحاق ایدلمش اولان پیقاردیا وبورغونیا قطعه‌لرینی استرداد ایتمك ادعاسنده ایدی. مقدس جرمان روما ایمپراطورلغی رئیسی صفتیله‌ده وقتیله بو ایمپراطورلغه تابع اولان بتون ممالکی: ایتالیایی، قدیم آرل قراللغنی، یعنی رون وادیسنی، دوفینه‌یی، پرووانسی فرانسه‌دن آلمق ایسته‌یوردی. ایمپراطور صفتیله بتون قراللرك سوزرنی اولمق املنده ایدی. اونك ایچون «جهانشمول بر حاکمیت» ادعاسنده بولندیغنی بیان ایدیلیوردی.

غایت احتیاطکار اولدیغی ایچون، بدایةً، آمال حریصانه‌سنی،

کبروغرورینی ظاهری برتواضع ومحویت ایله کیزلدی. سکزنجی هانری ایله اتفاق ایتمك ایسته‌ین برنجی فرانسوا انکلتره قرالنی فرانسه‌یه دعوت ایلیه‌رك « Camp du Drap d'Or » نامیله معروف زیب وزیوره مستغرق چادیرلر، کاشانه‌لرده ترتیب ایدیلن مکمل ضیافتلر، مطنطن مراسم ایله کوزلرینی قماشدیرمغه چالیشمش، فقط سیاسةً هیچ بر موفقیته نائل اوله‌مامش ایکن شارل کن خدم وخشمدن عاری بر صورتده، یانده وکلاسندن یالکز بری بولندیغی حالده مانش دکزینی کچوب انکلتره‌یه کیتمش، کندیسندن دها قوتلی برحکمدارك لطف وکرمنی استرحام ایدرجه‌سنه اتفاق طلبنده بولنه‌رق انکلتره قرالنی کندی طرفنه جلبه موفق اولمشدی. شارل کن غایت ثباتکار، یاپه‌جغنی ایی دوشونور، هرشیئی پك درین حساب ایدر، شایان حیرت بردرجه‌ده نفسنه حاکم ایدی. پاویه‌ده امید ایتمدیکی درجه‌ده پارلاق بر مظفریته نائل اولدیغی خبرآلدیغی زمان پك آز برتأثر کوسترمش وعرض تبریکات ایلینلره: « خرستیانلر آنجق مسلمانلر اوزرینه احراز ایلدکلری غلبه وموفقیتلردن طولایی اظهار مسرت ایتملیدرلر. » دیمش ایدی. صمیمی بردیندار ایدی. هرکون بر چوق آیین روحانیلرده حاضر بولنور، دیوارلری سیاه قماشلرله اورتولمش بر اوطه‌ده اوزون مدت عبادت ایدردی.

فقط دیندارلغی سیاستنه اصلا اجرای تأثیر ایتمه‌مشدر. پاویه محاربه‌سندن صکره پاپا یدنجی قله‌مان فرانسه طرفنه دوندیکی ایچون شارل کن پاپا علیهنه بالخاصه پروتستانلردن مرکب براردو کوندردی. (قونه‌تابل دوبوربون)‌ك قوماندasında بولنان بواردو رومایی هجوم ایله ضبط ومدهش بر صورتده یغما ایتدی [۱۵۲۷]. شارل کن قاتی یوره‌کلی، سرت ایدی. برنجی فرانسوا حال اسارتنده برحکمدار، بربرادرکبی معامله کوره‌جکنه منتظر

ايدى . شارل كن ايسه فرانسوايه عادى براسير معامله‌سى ياپدى؛ كنديسنى كورمك ايسته‌مدى ؛ مادريد سورينك برقله‌سنده دمير پارمقلقله مجهز تك پنجره‌لى بيوك، قسوت انكيز براوطه‌ده حبس ايتدى . اسپانيوللر بيله بودرجه شدتى روا كورمديلر . فرانسه‌قرالى تكليف ايديلن آغير شرائطى قبول ايدنجه‌يه قدر سالف‌الذكر اوطه‌ده قالدى .

شارل كنك فعاليتى شايان‌حيرت بردرجه‌ده ايدى . ١٥٥٥ تاريخنده ٥٦ ياشنده ، باركران حكومتى تخفيفه احتياج حس ايدرك ممالكندن برقسمنك حكمدارلغنى اوغلى ايكنجى فيليپه ويرديكى وبه‌يى‌بابى تماماً اوكا دور ايلديكى زمان قرق سنه ظرفنده آلمانيايه طقوز ، اسپانيايه آلتى ، ايتاليايه يدى ، فلاندره اون ، انكلتره‌يه ايكى ، آفريقايه ايكى ، فرانسه‌يه درت دفعه سياحت ايلديكنى؛ طقوز دفعه بحرسفيددن، اوچ دفعه بحر محيط آطلاسيدن كچديكنى مواجهۀ عموميه‌ده نقل وحكايه ايتدى . شارل كنك حياتى مملكتدن مملكته سياحت ايتمك ، برميدان حربدن ديكر ميدان حربه قوشمق ايله كچدى . اكثريا انكلتره قرالنك وايتاليا حكومتلرينك معاونتنى تأمين ايدن فرانسه قرالى ، آوستريا خاندانى ممالكنه بش دفعه هجوم ايلين سلطان سليمان قانونى ايله حرب ايتدكدن ماعدا آلمانياده تجددات دينيه‌دن متولد محاربات داخليه‌يه‌دخى كوكس كرمك مجبوريتنده قالدى . بونكله برابر مسلمانلره قارشى اهل صليب سفرلرى ترتيبنى دوشونه‌بيله‌جك وقت بولدى وبردفعه تونسه [١٥٣٤] ، بر دفعه‌ده جزايره [١٥٤١] بالذات كيدرك برنجى سفرده يكرمى بيك خرستيان اسيرى قورتاردى ، ايكنجى سفرده ايسه مدهش برهزيمته اوغرايه‌رق تلف اولمسنه رمق قالدى .

شارل كن وفرانسه — هردولت ايچون قورقونج بر رقيب اولان شارل كن الك زياده فرانسه ايچون دها مدهش بردشمن ايدى .

فرانسه شارل کنك واسع ایمپراطورلغی قارشیسنده هر طرفدن محاصره ایدلمش بر قلعه کبی ایدی . ایمپراطورلق ممالکی،حدودینك هر طرفدن فرانسه‌یی احاطه ایتمشدی . بالخاصه شمال وشرق طرفلرنده تهلکه دها زیاده ایدی . اوزمان فرانسه بو جهتلرده شمدیکی قدر واسع دکلدی . آرتووا، فلاندر، فرانش‌قونته قطعه‌لری شارل کنه عائد ایدی . پیقاردیا، شامپانیا، بورغونیا حدود اوزرنده ایدی . پارس دشمندن آنجق ١٥٠ کیلومترو اوزاقده ایدی . شمال جهتندن واقع اوله‌جق آنی برهجومه قارشی پایتختی مدافعه ایچون یوکسك طاغ وکنیش نهرلر کبی برمانعهٔ طبیعیه یوق ایدی . حدودك شکلندن متولد مخاطره‌یه شارل کنك آمال حریصانه‌سی ، پیقاردیا وبورغونیا اوزرنده وبالخاصه دوفینه وپرووانس حقنده‌کی ادعالری منضم اولمقده ایدی .

بناءً علیه شارل کنه قارشی حرب ایتمك فرانسه ایچون بر ضرورت حکمنده ایدی . ١٥٢٠ تاریخندن اعتباراً برنجی فرانسوانك ودها صکره ایکنجی هانرینك اداره ایلدکلری محاربات سکزنجی شارل واون ایکنجی لوئینك سفرلری کبی حرص وفتوحات محاربه‌لری دکل ، سلامت ملیه حربی ایدی. فرانسه‌نك تمامیت ملکیه‌سی، موجودیتی ایچون حرب ایدلدی.

محاربانك اوصاف ممیزهٔ عمومیه‌سی

١٥٢٠ تاریخنده باشلایان محاربه اوتوز طقوز سنه ، ١٥٥٩ تاریخنه قدر سوردی . حربه ابتدار ایدن شارل کن وبرنجی فرانسوا بونك صوکنی کورمدیلر : مخاصمات بونلرك اوغللری، اسپانیا قرالی ایکنجی فیلیپ ایله فرانسه قرالی ایکنجی هانری زماننده دخی دوام ایلدی . دردنجی برنجی فرانسوا ، ایکیسی ایکنجی هانری زماننه عائد اولمق اوزره آلتی دوره، آلتی سفر تفریق اولنه‌بیلیر . بومحاربات هم ایتالیا، هم‌ده شمالی و شرقی فرانسه‌ده

جریان ایتمشدر . یوزسنه محاربه‌سنده اولدیغی کبی ایکی حکمدار آره‌سنده عادی برمصادمه‌دن عبارت قالمدی . شارل وایکنجی فیلیپ ، برنجی فرانسوا وایکنجی هانری متفقلر آرادیلر وبولدیلر. بو صورتله فرانسه و آوستریا خاندانلری آره‌سنده ظهور ایدن حربه سلطان سلیمانك، انکلتره قرالنك ، آلمان پرنسلرینك ، ایتالیا حکومتلرینك ، اسوج قراللرندن برینك ، پاپالرك قاریشدقلری کورلدی : فرانسز محاربه‌لری اوروپا محاربه‌لری شکلنه کیردی .

ایلك محاربات

١٥٢٠ دن ١٥٢٦ تاریخنه قدر دوام ایدن ایلك دوره محارباتك الکفجیع واك مهم دوره‌سی اولدی . فی‌الحقیقه بودوره بتون محاربات آتیه‌ده طرفینك مقدراتی اوزرنده اجرای تأثیر ایتدی وفرانسه‌نك هزیمتنه ، فرانسه ایچون پك‌مضر بر معاهده‌یه منجر اولدی . ایلك حرکات حربیه یکی‌حربك وصف ممیزنی آشکار برصورتده کوستر بروقعه اولمق اوزره فرانسه‌نك شمال حدودنده وقوعه کلدی . آرتق مسئله ایتالیاده اراضی‌ضبط ایتمك دکل، بلکه تفوق‌ایچون برحرب، همان همان برحیات وممات مسئله‌سی‌ایدی. شارل‌کن باب‌مخاصماتی آچارکن: «آز زمانده یافرانسوا برزواللی‌قرال‌اوله‌جق، یاخود بن بربیچاره ایمپراطور اوله‌جغم . » دیمشدی . شامپانیا استیلا ومه‌زیه‌ر محاصره ایدلدی . بایار موقع محصوری قورتاردی [١٥٢١] . ایشته ، بو صره‌ده (قونه تابل دوبوربون) اهانت ایدرك شارل‌کن طرفنه کچدی . براز صکره فرانسه میلان دوقه‌لغنی غائب ایتدی :رومانیانوده وقوعه کلن صوك مصادمه‌ده بایار تلف اولدی [نیسان ١٥٢٤] . بونك اوزرینه ، شمال استیلاسندن صکره جنوبی فرانسه‌ده دخی استیلا ایدلدی . (بوربون) پرووانسه کیره‌رك ـ آنسزین ضبط ایدیویره‌جکنی امیدایتدیکی ـ مارسیلیا اوزرینه‌یوریدی.

فقط مه‌زیبه‌رکی مارسیلیا دخی طایاندی. برامداد اردوسنك تقربی بوربونی رفع محاصره‌یه مجبور ایتدی. اثنای رجعتده لاینقطع کویلیلر طرفندن تعجیز ایدیلن اردوسی اریبوب بیتدی [ایلول ١٥٢٤] . بونی متعاقب برنجی فرانسوا تعرضه باشلایه‌رق ایتالیایه کچدی ومیلان دوقه‌لغنی استرداد ایتدی.

پاویه

استحصال ایدیلن بتون موفقیات برکونده غائب ایدلدی وفرانسه قرالنك احتیاطسزجه‌سنه شجاعتی پاویه مغلوبیتنه سبب اولدی [جمعه ، ٢٤ شباط ١٥٢٥]. میلانك اون بش کیلومتروجنوبنده بولنان پاویه اسپانیوللرك النده قالمشدی. برنجی فرانسوا درت آیدن بری بو موقعی محاصره ایتمکده ایدی. قلعه تسلیم اوله‌جق بر حاله کلدیکی صره‌ده برامداد اردوسی یتیشدی. قرال بواردونك یولنی کسمك ایسته‌دی. فرانسز طوپجیلری اسپانیول پیاده‌سی صفلرینی طاغیتمغه باشلامش، «قول وباجاقلری هواده اوچوریور ایدی » . برنجی فرانسوا دشمنك ایچه صارصیلدیغنی کورنجه « طامارلرنده‌کی قان قاینادی » ؛ دشمن اوزرینه آتیلدی ؛ طوپلرینك اوکنه کچدی ؛ طوپلر آتشی کسمکه مجبور اولدی. اسپانیوللر کندیلرینی طوپلامغه وقت بولدیلر. هرطرفدن احاطه ایدیلن برنجی فرانسوانك آلتنده‌کی بارکیر تلف اولدی . قرال ، قلیج الده ، اوزون مدت مدافعه ایتدی. فقط ایکی دفعه یاره‌لندی ؛ نهایت ، اسیر دوشدی.

مادرید معاهده‌سی

مادریده نقل ایدیلن برنجی فرانسوا استرداد حریت ایده‌بیلمك ایچون پك آغیر شرائط صلحیه‌یی قبوله مجبور اولدی. مادرید معاهده‌سی ایله [١٤ کانون ثانی ١٥٢٦] ناپولی قراللغی ومیلان دوقه‌لغی اوزرنده هردرلو ادعادن ، آرتووا وفلاندر قطعه‌لری اوزرنده سوزرنلك حقندن واز کچیور و بورغونیایی اسپانیا قراله ویریور ایدی . بو صورتله فرانسه قراللغندن تماماً آیریلان آرتووا

یوز سنه صکره استرداد ایلدی ؛ فقط فلاندر قطعه‌سنك تمامی هیچ بر وقت کری‌یه آلنه‌مدی .

بویله بر معاهده آنجق برمتارکه اوله‌بیلیردی. چونکه مغلوب ایچون پك آغیر ایدی . برنجی فرانسوا معاهده‌نامه‌یه وضع امضا ایتمزدن اول جبرو شدتله کندیسنه تحمیل ایدن بو شرائطی ایفا ایتمیه‌جکنی کیزلیجه سویله‌مش ، پروتستو ایتمشدی . مملکتنه عودت ایدنجه بو پروتستویی علناً تکرار ایدرك بورغونیایی تسلیمدن امتناع ایلدی . عمرینك قسم متباقیسنی پاویه هزیمتنی تعمیره وقف و حصر ایتدی .

یالکز ، منفرداً شارل کنه قارشی حرب ایچون کندیسنی پك ضعیف بولیوردی . دها حال اسارتده ایکن والده‌سی و فرانسه قراللغی نائبهٔ حکومتی لوئیزدوصاووا بعض مذاکراته کیریشمش وبرنجی فرانسوایه متفقلر آرامشدی . ایمپراطورك قوت فوق‌العاده‌سی بتون دولتلری قورقوتدیغی ایچون متفق بوله‌بیلمشدی . بو متفقلر پاویه محاربه‌سنك فردای وقوعنده سلطان سلیمان قانونی ؛ مادرید معاهده‌سندن صکره انکلتره قرالی سکزنجی هانری ، پاپا یدنجی قله‌مان؛ دها صکره آلمانیانك پروتستان پرنسلری ایدی .

ایکنجی ، اوچنجی و دردنجی سفرلر

بو متفقلرك وبالخاصه ۱۵۲۹ تاریخنده ویانه‌یی محاصره ایدن ترکلرك معاونتلری سایه‌سنده برنجی فرانسوا ایکنجی دورهٔ محارباتی [۱۵۲۶ - ۱۵۲۹] متعاقب قامبره معاهده‌سنی عقده موفق اولدی . شارل کن معاهدهٔ مذکوره ایله بورغونیایی طلب ایتمکدن واز کچیوردی . مادرید معاهده‌سنك بو نقطه حقنده‌کی موادی فسخ ایدلمشدی . فقط مواد سائره‌سی احکامی ابقا اولنمشدی .

اوچنجی [۱۵۳٦ـ۱۵۳۸] ودردنجی [۱۵٤۲ ـ ۱۵٤٦] سفرلرده فرانسه قرالی بعض موفقیاته نائل اولدی . ۱۵۳٦ ده باشلایان اوچنجی دوره‌ده شارل کنك متفقی اولان صاووا دوقه‌سنك زیر اداره‌سنده‌کی صاووا و پیه‌مونته قطعه‌لری برنجی فرانسوانك النه کچدی و ۲۳ سنه [۱۵۳٦ ـ ۱۵۵۹] فرانسزلرده قالدی . دردنجی سفرده ، ۱۵٤٤ ده ، ۲۵ یاشنده بر جنرال اولان دوق (دانکیه‌ن) ك قوماندانسنده‌کی فرانسزلر پیه‌مونته‌ده ، (سه‌ریسول) ده بر پارلاق مظفریت قازاندیلر . فقط مغلوبیتلرده غالبیتلر قدر چوق ایدی و فرانسه ایکی دفعه استیلایه اوغرادی . ۱۵۳٦ ده ایمپراطور اردولری شمالده پیقاردیایه کیردکلری صره‌ده شارل کن پرووانسه داخل اولمش و (آرل) شهرینه قدر ایلریلمشدی . فرانسزلر ایمپراطوری رجعته مجبور ایتمك ایچون قرا و محصولاتی یاقه‌رق هر طرفی چوله چویرمشلردی . بو خرابه اورته‌سنده قالان شارل کن هیچ حرب ایتمدیکی حالده ۲۰,۰۰۰ کشی غائب ایتدی . ۱۵٤٤ ده ، همان (سه‌ریسول) مظفریتنك فردای وقوعنده ، شارل کن شامپانیایه کیردی ؛ بو قطعه‌یی باشدن باشه قطع ایدرك پارسدن اللی کیلو مترو مسافه‌ده کائن (مو) موقعنه قدر ایلریله‌دیکی اثناده شارل کن طرفنه کچمش اولان انکلتره قرالی (بولونی) شهرینی ضبط ایتدی . فرانسه پك مشکل بر موقعده قالمش ایکن بو دفعه‌ده ترکلرك مجارستانده‌کی حرکات حربیه‌لری سابه‌سنده (قره‌پی) معاهده‌سنی عقدایده‌بیلدی . بو معاهده ایله آرتووا وفلاندرك فرانسه‌دن آیرلمسی تأیید ایدلدی . براز صکره برنجی فرانسوا وفات ایلدی [۱۵٤۷] .

بشنجی سفر

ایکنجی هانری زماننده محاربات بشنجی دفعه اوله‌رق باشلادیغی زمان [۱۵۵۲] فرانسزلر ایتالیایی همان

بسبتون ترك ايتديلر . باشليجه محاربه‌لر فرانسه‌نك شمال حدودنده ، شرقنده موزه‌ل و رن حواليسنده وقوعه كلدى . بو دوره‌ده‌كى اصل اتفاق عثمانلى اتفاقى دكل ، آلمان پرنسلريله عقد ايديلن اتفاق اولدى . بر چوق سنه‌دن برى شارل كن ايله حرب ايتمكده اولان بو پرنسلر ايكنجى هانريدن نقداً معاونت ايسته‌ديلر . بوكا مقابل (شامبور) ده مذاكره وهسده كائن (فريد والد)ده امضا ايديلن [كانون ثانى ـ شباط ١٥٥٢] برمعاهده ايله آلمانيا ايمپراطورلغى داخلنده اولديغى حالده لسان واهالى اعتباريله فرانسزاولان مچ، طول، وردون شهرلرينى اشغال ايتمكه فرانسه قرالنك صلاحيتدار اولديغنى تصديق ايتديلر . ايكنجى هانرى « اوچ پسقپوسلق » ناميله معروف اولان بوشهرلرى درحال اشغال ايتدى [نيسان ١٥٥٢] وحتى استراسبورغه قدر كيتدى .

مچ مدافعه‌سى شارل كن درحال مچى استردادە تشبث ايلدى . ٦٠,٠٠٠ كشى ايله ايكى بچق آى محاصره ايتدى [١٩ تشرين اول ١٥٥٢ ـ ١ كانون ثانى ١٥٥٣] . قلعه‌نك عساكر محافظه‌سى آنجق ١٠,٠٠٠ كشى ايدى . فقط فوق‌العاده فعال برجنرال اولان (فرانسوا دوكيز) ك قوماندا‌سى آلتنده ايدى . فرانسوا غايت احتياطلى طاورانه‌رق سورده‌كى رخنه‌لرى اولدن قپاتمش، اسباب مدافعه‌يى تهيه ايتمشدى . محاصرلر هجومه بيله تشبث ايده‌مديلر . ديكر طرفدن صغوق ، طغيان مياه ايمپراطورك عسكرلرينى صوك درجه‌ازعاج ايتدى . خسته‌لقدن چوق تلفات اولدى . شارل كن ١ كانون ثانى ١٥٥٣ ده چكيلدى ؛ لوازم حربيه‌سنك بر بيوك قسمنى ، مجروحين و خستكانى براقه‌رق ٢٠,٠٠٠ كشى ايله عودت ايده بيلدى .

شارل کنك سلطنتندن فراغتی

بو موفقیتسزلك شارل کنه پك فنا تأثیر ایتدی . دیکر طرفدن خسته‌لقلر کندیسنی یورمش ایدی . علت نقریسدن مضطرب ایدی. اوتوز سنه‌دن فضله بر مدت ظرفنده پك واسع اولان ایمپراطورلغی اداره و مدافعه ایتمك ایچون صرف ایلدیکی مساعئ فوق‌العاده‌دن طولایی بسبتون بیتاب قالمشدی . اونك ایچون سلطنتدن فراغته قرار ویردی . اولا ، اوغلی ایکنجی فیلیپه ناپولی و سیچلیا قراللقلرینی [تشرین اول ۱٥٥٤] ؛ بعده په‌یی‌بایی [تشرین اول ۱٥٥٥] ، فرانش قونته‌یی ، نهایت اسپانیا و آمریقایی [کانون ثانی ۱٥٥٦] ترك ایتدی . بر قاچ آی صکره ـ مجارستان قرالی لوئی یاکللونك مهاچ میدان حربنده مقتول دوشمسی اوزرینه آره‌ده منعقد عائله مقاوله‌نامه‌سی موجبنجه مجارستان وبوهمیا تاجلرینه یکرمی‌بش سنه اول نائل اولان ـ برادری فردیناندە هابسبورغلرك آلمان ممالکنی وایمپراطورلق تاجنی براقدی [ایلول ۱٥٥٦] . بو صورتله بتون عنوان وحکومتلرینی ترك ایده‌رك اسپانیاده ، (سن ژوست) مناستری قربنده کائن بر سرایه چکیلدی . اوراده دها ایکی سنه یشادی . کشیش کبی دکل ، غایت پارلاق برسرای ارکانی ایله محاط اولدیغی حالده بر حکمدار کبی وقت کچیردی؛ سیاسیاته مراق ایتمکدن خالی قالمدی ؛ ایکنجی فیلیپ وایکنجی هانری آره‌سنده‌کی مخاصماتی کمال دقتله تعقیب ایتدی . ۱٥٥۸ده وفات ایلدی .

شارل کنك سلطنتدن فراغتی وایمپراطورلغنك ایکی‌یه آیرلمسی فرانسه ایچون حقیقی بر ظفر ایدی . آوستریا خاندانی آوستریا هابسبورغلری ، اسپانیا هابسبورغلری نامیله ایکی‌یه بولونمشدی. شبهه‌سز، بونلرك ایکیسی‌ده فرانسه‌نك دشمنی ومجموع قوتلری شارل کنك قوتنه معادل ایدی. فقط

بو منابع قوت اسکیسی کبی برحکمدارك ارادەسنه تابع دکلدی. توحید مساعی قولایجه تأمین اولنەمازدی . بوکا مقابل فرانسه، حرکاتنده دها زیاده سهولتله نائل اوله بیلیردی .

آلتنجی سفر؛ قالەنك ضبطی

شارل کن اسپانیا تاجنی اوغلنه ترك ایتمزدن اول ایکنجی هانری ایله صلح مذاکراتنه باشلانمشدی . مذاکرات (ووسەل) متارکەسنه منجر اولدی [شباط ۱۵۵٦]. بومتارکەنامەده اوچ پسقپوسلق ایلەپیەمونتەنك فرانسەیه عائدیتی تصدیق وتأیید ایدلدی . متارکه فرانسه قرالنك تدابیرسزلکیله بوزولدی . ۱۵۵۷ اوائلنده ایکنجی هانری ایکنجی فیلیپه هجوم ایتدی. حال‌بوکه اوزمان اسپانیاقرالنك قوتی- سکزنجی‌هانرینك قیزی وانکلتره قرالیچەسی ماری تودور ایله ازدواجندن طولایی - پك زیاده آرتمش، انکلیز اردولری اونك امری آلتنه کیرمشدی . فرانسز سرداری (مو-نمورانسی) سن قانتەن اوکنده فنا حالده مغلوب اولدی ؛ شهر سقوط ایتدی ؛ پارس طریقی ایکنجی فیلیپه آچیلدی [آغستوس ۱۵۵۷] . فقط اسپانیا قرالی موفقیتدن استفاده ایدەمدی . برقاچ آی صکره دوق دوکیز (سن قانتەن) مغلوبیتنك انتقامنی آلدی . قیش اورتەسنده بردن بره (قاله) اوکنده کوروندی ؛ قلعەیی درت کونده هجوم ایله آلدی ؛ ایکی کون صکره شهر تسلیم اولدی [۱-٦ کانون‌ثانی ۱۵۵۸] . انکلیزلر ایکی عصردن بری یرلشمش اولدقلری قالەدن چیقدیلر . مایس ظرفنده دوق دوکیز (تیون ویل) ی آلدی، بعده لوکسمبورغی اشغال ایتدی.

قاتو قامبرەزی مصالحەسی

فقط فرانسزلر حربدن یورولمشلردی. پاره بولنمامغه باشلامشدی. ایکنجی فیلیپ دخی عینی حالده ایدی. دیکر طرفدن ایکی حکمدار پروتستانلغك کندی

مملکتلری داخلنده تعمم ایتمسندن تلاش ایدییورلر، مذهب جدیدی ازمك ایچون سربست قالمق ایسته‌یورلردی. فرانسه، اسپانیا وبعده انکلتره آره‌سنده باشلایان مذاکرات آلتی آی صکره قاتو قامبره‌زی مصالحه‌سنه منجر اولدی [٣ نیسان ١٥٥٩]. فرانسه، اسپانیا وانکلتره حکمدارلری طرفندن امضا ایدیلن معاهدات موجبنجه فرانسه قرالی ایتالیا اوزرنده هردرلو ادعادن واز کچیور؛ پیه‌مونته‌یی براقه‌رق آلپ طاغلرینك اوته طرفنده یالکز (توره‌ن) و (پینیه‌رول) کبی بر قاچ موقعی محافظه ایدییور؛ ساوواییی ترك ایدیور ایدی. فقط معاهده‌نامه‌ده ذکر وتصریح اولنمامقله برابر طول، مچ ووردون شهرلرینی محافظه ایتدکدن بشقه انکلتره‌دن (قاله) یی آلیوردی. بوکا مقابل اسپانیا قرالی ایتالیاده‌رقیبنه‌غلبه‌ایده‌رك ناپولی قراللغنی ومیلان دوقه‌لغنی آلمقده‌ایدی. بو ایکی مملکت ١٥٠ سنه، ١٨ نجی عصر اوائلنه قدر ایکنجی فیلیپك اخلافی النده قالدی.

قاتو قامبره‌زی معاهده‌سی، مواد مذکوره‌دن بشقه، طرفین آره‌سنده‌کی ائتلافك قطعیتنه ضمان اولمق اوزره ـ ماری تودورك وفاتندن صکره زوجه‌سز قالمش اولان ـ ایکنجی فیلیپك ایکنجی هانرینك قیزیله ازدواجنی تأمین ایتمشدی. بو ازدواج مناسبتیله پارسده بیوك شنلکلر یاپیلدی. ایکنجی هانری (تورنووا) یه اشتراك ایتدی. عساکر خاصة قوماندانی (مونمورانسی) نك مزراغی قرالك قالقانی اوزرنده پارچه‌لاندی؛ مزراغك بر پارچه‌سی قرالك کوزینه کیردی. هانری بو جریحه‌دن متأثراً وفات ایتدی.

ایتالیا محاربانینك نتایجی

آلپ سلسله‌سنك اوته‌طرفنده وبحر سفید ساحلنده میلان دوقه‌لغی وناپولی قراللغی کبی مملکتلری ضبط ایتمك ایچون فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده باشلامش

اولان ايتاليا محارباتى شمالده‌قاله‌نك استردادى ، شمال شرقيده مچ، طول، وردون شهرلرينك الحاقى ايله ختام بولدى .

بويله بر نتيجه ، ظاهراً ، غير منطقى كورونور . فقط حقيقت حالده اوچ پسقپوسلغك الحاقى فرانسزلرك حربدن آلدقلرى درس عبرتك خاتمهٔ طبيعيه‌سى مثابه‌سنده ايدى .

فرانسزلر ايتالياده سرگذشتجويانه محاربات آرقه‌سنده قوشدقلرى صره‌ده دشمن شمال حدودندن درت دفعه ايچرى‌يه كيرمشدى . دشمن اردولرى شامپانيا وپيقارديا قلعه‌لرندن كچمكه موفق اولمش ، شارلكن پارسه اللى كيلومترو ياقين اولان (مو) يه قدر ايلريله‌مش ايدى . بو وقايعدن صكره ، قراللغك باشى وقلبى مثابه‌سنده بولنان پارسك حدودك پك ياقين اولمسندن طولايى ـ بر محاربه‌نك ضياعى ويا دشمنك جرأتكارانه بر يورويشى نتيجه‌سنده سقوط ايده‌بيله‌جكى پك كوزل آكلاشيلمشدى . بناءً عليه توسيع ممالك صورتيله حدودى دها اوزاغه كوتورمك ايجاب ايديوردى . مچ ، طول و وردون شهرلرينك اشغالنه سبب بو ايدى . فرانسه امراى عسكريه‌سندن مارشال (وييه‌ى‌ويل Vieilleville) ١٥٥٢ سنه‌سنده ايكنجى هانرى‌يه ديمشدى‌كه : « شامپانيا وپيقارديا ايچون ناقابل تسخير برر قلعه حكمنده اولان بو اوچ شهرى يواشجه ضبط ايديكز . لوكسمبورغ دوقه‌لغنه كيرمك ، بروكسله قدر ايلريلمك ايچون بر كوزل يول آچمش اولورسكز . بوندن بشقه وقتيله فرانسه تاجندن قوپارلمش ، آيرلمش اولان پك چوق كوزل وبيوك شهرلره صاحب اولمش وبيك سنه‌دن برى ، الك اسكى زمانلردن اعتباراً فرانسه قراللرينه عائد ايكن حيله و دسيسه ايله سرقت ايديلن فلاندر قطعه‌سى اوزرنده‌كى حق حاكميتكزى استرداد ايلمش‌اولورسكز » .

مارشال بو سوزلرله دردنجی هانری ، ریشلیو ، اون دردنجی لوئی ، سلامت عمومیه قومیته‌سی طرفندن بربرینی متعاقب، تام ایکی عصر تطبیقنه چالیشیلان بر سیاستی تعریف واجمال ایتمشدی . بو سیاست وقتیله شرقی فرانسه‌یه ، قدیم اوسترازیایه عائد اولان بتون ممالکی ودها اسکی زمانلرده غالیانك حدود طبیعیه‌سی حکمنده بولنان رن نهرینك غرب طرفنده‌کی بتون قطعه‌لری فرانسه‌یه الحاق ایتمك ایدی . قاتوقامبره‌زی معاهده‌سی فرانسه ایچون یکی بر سیاستك ، حدود طبیعیه سیاستنك ایلك نتیجه‌لرینی تصدیق ایتمشدی . فرانش قونته ، آرتووا ، فلاندر ، په‌ی‌با قطعه‌لری وآلساس اراضیسنك بر قسمی آوستریا خاندانده قالمش اولدیغی جهتله معاهدهٔ مذکوره فرانسه وآوستریا خاندانلری آره‌سنده‌کی رقابتده آنجق بر متارکه اوله‌بیلیردی. فی الحقیقه فرانسه ۱۷ و ۱۸ نجی عصرلرده وقتیله فرانسه‌نك اولان بو مملکتلری استرداد ایچون هابسبورغ خاندانك هرایکی قولی ایله پك چوق اوغراشدی .

فرانسزلرك اسباب موفقیتی

شارلکن بدایت مخاصماتده کندی ممالکنك وسعتنی فرانسه ایله مقایسه ایتدیکی زمان فرانسه خاندانك غلبه ایده‌جکنه اصلا احتمال ویرمه‌مشدی . حالبوکه اونکله برنجی فرانسوا آره‌سنده قوتجه کوریلن نسبتسزلك صرف ظاهری ایدی .

شارلکن ایمپراطورلغندن درت بش دفعه کوچك اولان فرانسه وحدت ملیه کبی بر تفوقه مالك ایدی . بربرینه پك صیقی صورتده مربوط اولان اقسام ممالکی کتلهٔ واحده ایدی . قرالك انفاذ اراده‌سنه مانع اوله‌بیله‌جك هیچ برقوت یوقدی . زادکان قانلرینی ، بورژووالر پاره‌لرینی قراله بلا حساب ویریورلردی . مادرید معاهده‌سنك فردای عقدنده

بورغونيا اهاليسنك بالاختيار قراله مراجعت ايدرك فرانسز قالمق ايستەدكلرينى بيان ايتدكلرى حقندەكى روايت ـ اخيراً كشف واثبات ايدلديكى وجهله ـ طوغرى اولمسه بيله حسيات مليەنك پك قوتلى اولديغى محققدر . يوز سنه محاربەسى اثناسنده [۱٤۲۰] بورغونيا دوقەسى انكليزلر طرفنه كچديكى كبى ۱۵۲۳ تاريخنده (قونەتابل دوبوربون) شارل كنه التحاق ايتديكى زمان بورغونيا دوقەسى واساللرينك ياپديغى وجهله كندى واساللرينكده شارل كن طرفنه كچەجكلرينى اميد ايتمشدى. حالبوكه بونلرك هيچ برى يرندن قيملدامدى و بوربونك حركتى قراللغك هر طرفنده تعييب ايدلدى . ۱۵۵۲ ده ، مچ شهرينى اشغاله مأمور ازلان اردو تشكيل ايدلديكى زمان دخى حسيات مليەنك غليانى كورلدى . مارشال دو (ويەى ويل) ك شهادتى ايله ثابت اولديغى اوزره كنجلر بو اردويه كوكللو يازلمق ايچون شهرلردن قاچديلر ؛ دكانلر آدم بولنمديغندن طولايى قپاندى؛ هركس « اوسترازيا سياحتنه » اشتراك ايتمك ايستيوردى . برنجى فرانسوا وايكنجى هانرى ملتك وطنپرورلكى سايەسنده هر بر هزيمتك فرداى وقوعنده يكى قوتلر، اردولر تشكيل ايتديلر. شارل كن وايكنجى فيليپك نهايت الامر مغلوب اولملرينك برسببى ده بودر .

شارل كنك اسباب مغلوبيتى

وسعت ممالك اعتباريله پك قوتلى اولان شارل كن دولتى حقيقت حالده ضعيف ايدى. اولا شارل كن ايمپراطورلغى بر دكل ، متعدد دولتلردن مركبدى . بو دولتلر آرەسنده روابط قويه يوق ايدى. بربرلرندن آيرلمش ، فرانسه حدودينك درت طرفنه طاغيلمش ايدى . بونلر آرەسنده مواصله ومناقله اوزون ، قاريشيق وتهلكەلى يوللر ايله ممكن ايدى .مثلا ، اسپانيادن پەى بايه كيتمك ايچون بحر محيط آطلاسيدن،ايتاليادن اسپانيايه كيتمك ايچون بحرسفيددن

کچمك لازم ایدی. اهالی عینی عرقدن دکلدی. یالکز ازدواج ومیراثلرك تصادفی اثری اوله‌رق عینی حکمداره تابع ایدی. اهالی آره‌سنده مشارکت لسان بیله یوق ایدی. شارل کن تبعهٔ مختلفه‌سیله ترجمانسز کوروشه بیلمك ایچون لااقل بش لسان، یعنی فرانسز، فلامان، اسپانیول، ایتالیان وآلمان لسانلرینی بیلمك مجبوریتنده ایدی.

شارل کن، زیر اداره‌سنده برلشن دولتلرك هیچ برنده حاکم مطلق دکلدی. هریرده عادات وتعامل، امتیازات، قوانین اساسیه ایمپراطورك قدرت حکومتنی تحدید ایتمکده ایدی. اسپانیا قراللقلرنده، آراغونیا وقاستیلیاده، شارل کن – بالخاصه بدایت سلطنتنده – (قورته‌س Cortès) دنیلن مجالس عمومیه ایله اوغراشمغه مجبور اولدی. زادکانك، شهرلر اهالیسنك مبعوثلرندن مرکب اولان بو مجلسلر (فوئه‌رو Fuero) نامی ویریلن امتیازاتی محافظه‌ده صوك درجه ثبات ایتمکده ایدی. ذاتاً شارل کن قرال اولمازدن اول امتیازات مذکوره‌یه تماماً رعایت ایده‌جکنه یمین ایتمشدی. اسپانیا قراللقلرنده خدمت حکومته هیچ براجنبی کیره‌مز؛ قورته‌سلرك موافقتی اولمه‌دن هیچ برویرکو آلنه‌مازایدی. شارل کن بوامتیازاته رعایت ایتمدیکی ایچون اسپانیوللر سلاح عصیانه صارلدیلر [۱۵۱۹–۱۵۲۰]. مع مافیه عصیان باصدیرلدی ونتیجه‌ده اسپانیا شارل کنك باشلیجه منبع قوتی اولدی. په‌ی‌باده دخی بوکابکزر امتیازلر موجود ایدی. فلامانلر دخی ناحیه‌لرینك امتیازات مخصوصه‌سنه صوك درجه مربوط ایدیلر. حتی بوحریته، امتیازاته رعایت ایدلمدیکندن طولایی (غان) شهرنده برعصیان بیله وقوعه کلدی [۱۵۳۹].

مع مافیه بومخالفتلر شارل کنك آلمانیاده تصادف ایتدیکی مقاومتلره نظراً هیچ بر شی دکلدی. آلمانیاده شارل کن (دیت) مجلسنك مخالفتنه

معروض قالدى. وكلاسندن قاردينال (غرانوه‌ل)ك ديديكى كبى «ايمپراطور شان وسطوتنى محافظه ايچون آلمانيادن بر فندق قيمتنده بر استفاده‌يه بيله نائل اوله‌ميور ايدى.» فضله اوله‌رق لوترك تجددات دينيه‌سى آلمانياده يكى بر تخم نفاق اكوب اوزون ومدهش محاربات داخليه ظهور ايتديكى زمان شارلكن قوتنك بر بيوك قسمنى آلمانيايى تسكين ايچون صرفه مجبور اولدى.

الحاصل شارلكنه عائد دولتلرك وسعت وتعددى نفاق وتفرقه مخاطراتنى تزييد ايتديكى ايچون بر سبب ضعف عد اولنه‌بيليرايدى. شارلكن يالكز برنجى فرانسوايه قارشى حرب ايتمدى؛ بلكه شرقدن كلن الك تهلكه‌لى هجوملره، سلطان سليمان قانونى اردولرينه كوكس كرمك مجبوريتنده دخى بولندى.

اتفاقلر

آوستريا وفرانسه خاندانلرى آره‌سنده‌كى رقابت مسئله‌سنده الك شايان دقت اولان بر جهت سياسى مذاكره‌لر، اتفاقلردر. شمدى‌يه قدر دولتلر آره‌سنده بو درجه مذاكرات جريان ايتديكى كورلمه‌مش، ديپلوماسى بوقدر فعاليت كوسترمه‌مشدى. مذاكراتدن مقصد، اكثريا، عقد صلح دكل، بلكه اتفاقلر عقدى صورتيله حربه دوام ايتمك ايدى. فرانسه قراللرى بالخاصه انكلتره قرالى سكزنجى هانرى، سلطان سليمان، آلمانيانك پروتستان پرنسلرى ايله اتفاق ايتديلر.

سكزنجى هانرى برقاچ دفعه هم فرانسه قرالى، هم ده شارلكن طرفنه كچه‌رك متفق دكيشديردى. هيچ كيمسه انكلتره قرالنك صداقتنه اعتماد ايده‌مدى. هانرى «مدافعه ايتديكم حاكمدر Qui je défends est maître» قولنى شعار ايدينمشدى. پك اوزون سوره‌ن دورهٔ سلطنتنده «باسكول سياستى Politique de bascule» دنيلن سياستى تطبيق ايتدى. شارلكن ايله برنجى فرانسوادن هانكيسى دها قوتلى اولدى ايسه اونك

علیهنه دوندی. بوصورتله فرانسه قرالی وایمپراطور آره‌سنده، انکلتره‌نك منفعتنه ، برموازنه حصوله کتیرمك ایسته‌دی . محارباتك ایلك دوره‌سی اوائلنده برنجی فرانسوانك « Camp du Drap d'Or » ملاقاتنده خوشه کیتمك ایچون واقع اولان مساعیسنه‌رغماً ــ بلکه‌ده کوسترمك ایسته‌دیکی ثروت وحشمتدن طولایی ــ سکزنجی هانری شارلکن ایله اتفاق ایتدی [۱۵۲۰] . آلتی سنه صکره برنجی فرانسوا پاویه محاربه‌سنده مغلوب اولدیغندن انکلتره‌قرالی فرانسه‌طرفنه‌کچدی. ۱۵٤۳ده برنجی فرانسوانك شمال‌جهتنده توسیع حدوده‌چالیشدیغنی کوردیکی زمان تکرارشارلکنك متفق اولدی. انکلتره‌نك آوستریا وفرانسه خاندانلری آره‌سنده‌کی محارباته اشتراکندن حاصل اولان نتیجه ــ سکزنجی هانرینك وفاتندن صکره، قیزی ماری تودورك زمان حکومتنده ــ قاله‌نك فرانسزلر طرفندن استرداد ایدلمسی‌وانکلیزلرك فرانسه‌طوپراغندن صورت قطعیه‌ده طرد اولنملریدر.

فرانسه ترکلر ایله اتفاقدن پك چوق فائده کوردی . یوقاریده‌بواتفاق حقنده تفصیلات لازمه ویرلمش اولدیغندن تکراره‌حاجت یوقدر . یالکز سلطان سلیمان قانونینك‌ویانه‌اوزرینه یوریمسی شارلکنی(قامبره)معاهده‌سنی عقده مجبور ایتدیکنی ، برنجی فرانسوانك مچ شهرینی آله‌بیلمسی ینه ترکلرك مجارستان سفرلری سایه‌سنده ممکن اوله‌بیلدیکنی ، الحاصل بو اتفاقك فرانسه‌نك سلامتنی‌وشرقده بیوك برنفوذ قازانمسنی تأمین‌ایلدیکنی اخطار ایله اکتفا ایده‌جکز .

برنجی فرانسوانك بر حکومت اسلامیه ایله اتفاقی اوزمان نه‌درجه شایان‌حیرت کورلمش ایسه پاپالق مقامی وقتولیکلکك دشمن بی‌امانی‌اولان آلمانیانك پروتستان پرنسلریله ایمپراطور علیهنه برلشمسی‌ده اوقدر حیرتی موجب‌اولمشدر. پروتستان پرنسلریله اتفاق ۱۵۳۲ تاریخنده عقد ایدلدی.

فقط بواتفاقدن آنجق يكرمى‌سنه صكره، يعنى ۱۵۵۲ده، ايكنجى هانرى زماننده فرانسه ايچون حقيقى برفائده كورلدى . آلمان پرنسلر ايله ايكنجى هانرى آره‌سنده (شامبور ـ فريدوالد) معاهده‌سى او وقت امضالاندى [شباط ۱۵۵۲] . معاهدهٔ مذكوره‌نك الك مهم ماده‌سى‌شو ايدى : « فرانسه قرالنك آلمان لسانى مستعمل اولمامقله برابر اوته‌دن‌برى ايمپراطورلغه داخل اولان شهرلرى ، يعنى (لوره‌ن) داخلنده طول ايله مچ ووردونى ممكن مرتبه چابوق آلمسى موافق حقانيت كورلمشدر . »

فرانسزلر اوچ‌بچق عصر اول عقد ايديلن (فريدوالد) معاهده‌سنك بوماده‌سنه چوق اهميت‌ويررلر وديرلركه: « ۱۵۵۲ سنه‌سنده مچ شهرينك طول ووردون كبى آلمان شهرى دكل ، فرانسز بلده‌سى اولديغنى بالذات آلمانلربيان وتصديق ايتمشلردر. آلمانلرك بالاختيار رضالريله لسان جهتندن فرانسز شهرى اولان مچ سياسةً دخى فرانسزبلده‌سى‌اولمشدر. بوصورتله آلمانلر ۱۸۷۱ سنه‌سنده مچ شهرينك فرانسه‌دن آلنمسى حقسز بر معامله اولديغنى اولدن سويله‌مشلر ديمكدر . »

٢

کشفیات بحریه و تأسیس مستملکات

اون‌بشنجی عصرك صوك سنه‌لرنده واون آلتنجی عصر اوائلنده دنیا، اوروپالیلر ایچون ، بیودی . جنوبده بحر محیط آطلاسیده جنوبی آفریقا، شرقده آسیانك بحر محیط هندی سواحلی، غربده ایسه یکی بر دنیا، آمریقا کشف ایدلدی . بو کشفیات بالخاصه پورتکیزلیلرله اسپانیوللرك اثریدر . شرقی آفریقاواسپانیا ایچون (واسقودوغاما) یه، آمریقا ایچون (قریستوف قولومب)ه عائددر. باشلیجه سببی برچوق کرانبهاامتعه ومحصولات مملکتی اولان هندستانه طوغری یکی بریول بولمق آرزوسیدر. بوصله‌نك کشفی،سیر سفائنده‌وقوعه‌کلن ترقیات،ساحهٔعلم وفنده‌وبالخاصه جغرافیاده‌مشاهده‌اولنان مراق‌وتجسس کشفیات مذکوره‌نك وقوعنی ممکن‌قیلمشدر . نتایج کشفیات (آلبو کرك) سایه‌سنده پورتکیزك ، (فرنان قورته‌ز) و (پیزار) سایه‌سنده اسپانیانك واسع مستملکاته نائل اولملری ، ایکیسنك دخی اون آلتنجی عصرده‌اوروپانك اك زنکین ایکی حکومتی اوله‌رق بوسایه‌ده قومشو دولتلرك دخی اکتساب ثروت و سامان ایلملریدر .

شرقه تجارتی کشفیات عظیمه‌نك برنجی سببی قازانج حرصی، زنکین اولمق آرزوسیدر . قرون وسطاده بعض اشیا تجارتی چوق کار براقیردی . چونکه بو اشیا پك نادر بولنوردی . ایپك ، قطیفه ، منسوجات قطنیه ، احجار ثمینه ، اینجی، فیل دیشی ، پورسلن ، عطریات ، بخور ، مرصافی ، صاری صبر و بالخاصه بهارات ، قرانفیل ،

دارچين ، هند جوزی ، بيبر ، زنجفيل اشيای مذكوره ميانده ايدی . الكزياده بهارات صرف اولنوردی. بهاراتلی مشروبات ، دارچينلی علی الخصوص ويا زنجفيللی شرابلر هر يرده قوللانيليردی . بتون بو محصولات آسيانك مختلف يرلرندن اوروپايه نقل اولنوردی . عطريات عربستاندن ؛ احجار ثمينه ، اينجی، فيل ديشی ، منسوجات قطنيه هندستاندن ؛ ايپك وبورسلن چيندن ؛ بهارات صوند آطه‌لرندن كليردی . آسيانك جغرافياسی معلوم اولمديغی ايچون بو مملكتلرك جمله‌سنه (هندستان) نام عموميسی ويرلمشدی .

بو هندستان ـ اوروپاليلر خيالنده ـ فوق العاده زنكين ، اسرار آلود بر مملكت ايدی . هندستان اوروپاجه تماميله مجهول ايدی . فی الحقيقه اوروپاليلر كليتلی مقدارده صرف ايلدكلری محصولاتی بالذات كيدوب آلمازلردی . بو محصولات اوروپايه عرب تاجرلرينك وساطتيله و بری قره ، ديكری دكز يولی اولمق اوزره ايكی طريق ايله كليردی . آسيای وسطادن كچن قره يولی، تعبير ديكرله « ايپك طريقی » بحرسياهه؛ بحر محيط هندی و بحر احمردن كچن دكز يولی ويا « بهارات طريقی » بحر سفيد كنارنده مصر و اسكندريه‌يه منتهی اولوردی . دوه كاربانلريله بحر سياهه كلن امتعه جنويز كميلرينه تحميل ايديليردی . عرب كميلريله مصره كتيريلن حموله‌لر ونديك سفائن تجاريه‌سنه آقطارمه اولنوردی . جنويز و ونديكليلر او زمان اوروپايه شرق امتعه‌سی تجارتنه حاكم ايديلر وبو يوزدن زنكين ، سياسةً قوتلی اولمشلردی . بالطبع بوثروت و قوت اقوام سائره‌نك حسدينی جلب ايتمكده ايدی. چونكه جنويز و ونديكليلر طرق معلومه مدخللرينی كنديلری ايچون محافظه‌يه پك زياده اعتنا ايتدكلرندن ديكر اقوام بحريه نجه نجه منابع ثروته مالك اولان هندستانه كيتمك اوزره يكی يوللر بولمق ايسته‌ديلر ، و نهايت ، آرايوب بولديلر .

قرون وسطاده جغرافیا معلوماتی

فقط یکی یوللر آرامغه تشبث ایتمك ایچون اولا ارضك شکلی حقنده‌کی افکار قدیمه‌نك دکیشمسی و جغرافیا معلوماتنك بر از توسع و کسب قطعیت ایتمسی لازم ایدی. قرون وسطاده اوروپالیلرك جغرافیا حقنده‌کی معلوماتلری قدیم یونانیلرك، روماليلرك معلوماتلرندن آزایدی. اوروپالیلر، کندی مملکتلری خارج اولمق اوزره، آنجق بحرسفید اطرافنی، یعنی فاس، جزایر، تونس، طرابلس سواحلنی، نیل ده‌لتاسنی و مصری، سوریه و فلسطینی، برده آسیای صغرایی بیلیرلردی.

بحر سفید خارجنده، آفریقا حقنده‌کی معلومات (بویادور) برونه، آسیا حقنده‌کی معلومات (غانژ) نهرینه قدر کیده بیلیردی. هر ایکی قطعه‌نك داخلی ایسه همان بسبتون مجهول ایدی. کمیجیلر ایچون سواحلك خریطه‌سی یاپیلیر وبونك اوزرنده باشلیجه لیمانلر کوستریلیر ایدی. اوزمان خریطه ترسیم و اعمالی علمنده‌کی جهالته نظراً شایان حیرت درجه‌ده طوغری اولان بو خریطه‌لره « Portulas »، یعنی لیمانلری دکزك بعض احوالنی مصور کتاب نامی ویریلیردی. کرهٔ ارضه کلنجه؛ ارضك کروی‌الشکل اولدیغی اصلا قبول ایدلمیور و « ارض کره شکلنده اولورسه بزه مقابل نصف کره‌ده‌کی انسانلرك باش آشاغی کزملری لازم کلیر. بو ایسه معناسز و غیر ممکن بر شیدر » دنیلیوردی. ارض یا بر کنیش مربع، یاخود تپسی کبی بر قرص شکلنده تصور اولنیور؛ هر ایکی حالده قدس مرکزی اشغال ایدر ظن ایدیلیور و جنت منتهای شرقده کوستریلیور ایدی. قره‌لری احاطه ایدن اوقیانوسك بتون کائناتی محیط اولان و سمانك استناد ستونلری حکمنده بولنان دیوارلره قدر امتداد ایتدیکی بیان اولنیوردی. شمالده شدت برودت و بوزلر یولی قپایور؛

جنوبده‌شدت حرارت ایله دکز صوینك‌قاینامسی دها ایلری‌یه کیتمکه‌مانع اولیوردی . شو معلوماته کوره هندستانه طوغری اوته‌دن بری معلوم اولان یوللردن ماعدا یکی بر طریق بولمق امکان خارجنده ایدی .

جغرافیانك ترقیسی
مارقوپولو

معمافیه اون آلتنجی عصردن اعتباراً جغرافیا معلوماتی آرتدی. اولا، اوروپالیلر آسیانی قسماً کشف‌ایتدیلر. ١٢٤٦ ده پاپا دردنجی اینوسان ، ١٢٥٣ ده سن‌لوئی ارض مقدسه صاحب اولان مسلمانلره قارشی مغوللرله براتفاق عقد ایتمك امیدیله‌بایقال کولنك جنوبنده کائن قاراقوروم‌شهرینه، مغول‌پایتخته‌ایلچیلر کوندردیلر . (پلان قارپن Plan Carpin) اسمنده بر ایتالیان ، (کیوم دو روبروکی Guillaume de Roubrouquis) نامنده بر فلامان اولان بوسفیرلر فرانسیسکن طریقته‌منسوب ایکی کشیش‌ایدی. اوزمان اوروپالیلر مغول خاننك خرستیان اولدیغنی ظن ایدییورلردی .سفیرلر بحر خزردن شمالی چینه قدر کچدکلری ، کوردکلری ممالك حقنده شایان دقت معلومات کتیردیلر . بر از صکره ، مارقوپولو اسمنده بر وندیکلی آسیاده یکرمی سنه دوام ایدن بر سیاحت اجرا ایتدی [١٢٧١ ـ ١٢٩١] . (قامبالو Cambalu) شهرینه [*] کیتدی ؛خطایده، یعنی چینده ١٧سنه اوطوردی؛ بعده هند چینی، هندستان و ایران طریقیله اوروپایه دوندی . عودتندن اوچ سنه صکره ، کزدیکی مملکتلرك احوالنی مصور اولمق اوزره ، « کتاب غرائب Livre des Merveilles » نامیله فرانسزجه بر اثر یازدی .

مارقوپولونك ویردیکی معلومات اوروپالیلرك مراقنی ، حرصنی پك زیاده تحریك ایتدی . سیاح هر کون کمرکلرینه ایپك ایله طولو بیکی

[*] خان بالقك محرفیدر . شمدیکی پکین .

متجاوز آرابه كيرن ، يالكز كمرك حاصلاتى سنوى ١٥,٧٠٠,٠٠٠ دن فضله چوال آلتون كتيرن شهرلردن؛ بش بيكى متجاوز كمينك طوپلانديغى، « اسكندريه ليمانته كان بيبر يوكلى بر كمى‌يه مقابل يوزى متجاوز كمى كيرن » ليمانلردن ؛ « اوزرنده بتون ممالك عيسويه نهرلرنده و دكزلرنده [بحر سفيدده] بولنان كمى و امتعه‌دن چوق كمى و امتعه كوريلن ، حدسز حسابسز شهرلردن كچن » بر بيوك نهردن [ماوى نهر] بحث ايدييوردى . « عجائب عالمدن معدود اوله‌جق درجه‌ده چوق » اينجيلر ، الماسلر ، فيروزه‌لر ، ياقوتلر ، شكر، بهارات ، عطريات و سائره بولنان ولايتلرك موجوديتنى خبر ويرييوردى . زيپانغو Zipangu [شمديكى ژاپونيا]ده آلتون او قدر مبذول ايدى ، كه حكمدارك سراىى « ايكى پارماق قالينلغنده » آلتون ايله سترو تفريش ايدلمشدى .

آسيا قسماً كشف ايدلديكى صره‌ده شكل ارض حقنده‌كى افكار قديمه دخى دكيشيوردى . اهل صليب سفرلرى نتيجه‌سى اوله‌رق عربلرله اوروپاليلر آره‌سنده مناسبات آرتمشدى . ممالك و ابحار بعيده‌يه سياحت خصوصنده اقوام سائره‌دن پك ايلرى‌يه كيتمش اولان عربلر علوم قديمه‌نك بر قسمنه دخى وارث اولمشلردى . اوروپاليلر عربلر واسطه‌سيله اراتوسته‌ن ، استرابون وبطلميوس كبى يونان قديم جغرافيونلرينك آثارينى اوكرنمكه باشلاديلر .

يونان علماسى ايسه ارضك كره شكلنده اولديغنى قبول ايتمشلردى . بناءً عليه كرهٔ ارضى دائراً مادار طولاشمق ، اوروپادن حركت ايديله‌رك دائما غربه طوغرى كيديليرسه آسيايه واصل اولمق ممكن ايدى . ميلاد عيسادن ايكى يوزسنه اول اراتوسته‌ن اسكندريه‌ده درس ويرركن « بحر محيط آطلاسينك وسعتى مانع اولمسه‌يدى ايبه‌ريا [اسپانيا] دكزندن

هندستانه کیتمك ممکن اوله‌جغنی » سویله‌مشدی. دیکر طرفدن ایمپراطورلق زماننده روماتاجرلری هندچینی‌یه قدر ایلریله‌مشلر و (سه‌ریك Sérigue) نامی ویریلن چین ایله مناسبات منتظمهٔ تجاریه تأسیس ایتمشلردی. بطلمیوس ١٦٠ سنهٔ میلادیه‌سنده و آنطونین زماننده دنیانك خریطه‌سنی ترسیم ایتدیکی زمان « سه‌ریك » قطعه‌سنی کوسترمشدی . « کتاب غرائب » اوقوندیغی زمان بطلمیوسك (سه‌ریك)ی ایله مارقوپولونك خطایی بر مملکت اولدیغنه حکم ایدلدی . خطای، (سه‌ریك) دن دها ایلریده فرض ایدلدی وبو صورتله آسیا اودرجه ایلری‌یه طوغری تمدیدا ولندی، که ژاپونیا شمدی قالیفورنیانك بولندیغی موقعه قدر کوتورلدی . بو زماندن اعتباراً اسپانیا ایله هندستان آره‌سنده مسافه‌نك او قدر چوق اولمدیغی فکری قوت بولدی . بو فکر و ارضك کروی‌الشکل اولدیغنه دائر موجود اولان معلومات اون دردنجی عصر اواخرنده قاردینال (پیه‌ر دایی P. d'Ailly) اسمنده بر فرانسز طرفندن ایضاح و اکمال ایدلدی . آلتنجی شارلك سرای راهبی و پارس دارالفنوننك رئیسی اولان بو قاردینال « دنیا تابلوسی » عنوانلی بر کتاب نشر ایتدی ، که بالآخره قریستوف قولومب بو کتابی کورمش، اوقومشدر . پیه‌ر دایی اثرنده اوروپا ، آسیا و آفریقایی احاطه ایدن دکزلرك بر اوقیانوس اولدیغی فکرینی — که یونان قدیم حکماسنك فکری ایدی — ایضاح ایتمشدی . شوحالده آفریقا طولاشیله‌جق اولورسه هندستانه وصول ممکن اوله‌جقدی. ایشته ، اون بشنجی عصر اوائلنده پورتکیزلیلرك ایلك سیاحت کشفیه‌لرینه سبب اولان و ایلك کشفیاتی انتاج ایدن بو صوك فکردر .

سیر سفائنك ترقیسی قارا وه‌ل

جغرافیا معلوماتنك ترقیسی سیاحات و کشفیات بحریه پلانلرینك تصور وترتیبنه امکان بخش ایلدیکی صره‌ده سیر سفائنده، انشاآت بحریه‌ده وقوعه کلن ترقیات سایه‌سنده بو پلانلرك موقع تطبیقه وضعی ممکن اولدی. ترقیات مذکوره دخی اهل صلیب سفرلرینك نتایجندن بریدر. افقك فوقنده قطب ییلدیزینك ارتفاعنی اولچمك و بو سایه‌ده معلوم اولان بر نقطه‌یه نه قدر مسافه‌ده بولنیلدیغنی حساب ایتمك ایچون استعمال ایدیلن و اون اوچنجی عصردن بری معلوم بولنان اسطرلاب ایله پوصله سایه‌سنده کمیجیلر بیوك دکزلرده بیله یوللرنی امنیت و قطعیت ایله تعیین ایده‌بیلیرلردی. عینی زمانده سفینه انشا و تجهیزی صنعتی ترقی ایتمشدی. قرون وسطاده همان یالکز بحر سفیدده سیاحت ایدیله بیلیور و «غاله‌ر Galère» ایله «نه‌ف Nef» دنیلن ایکی درلو کمی بولنیوردی.

قادیرغه دیدیکمز «غاله‌ر» لر اللی مترو اوزونلغنده، ایکی یوز اللی ویا اوچ یوز کورکجی‌ایله حرکت ایدر، اینجه، اوزون، سریع‌الحرکه کمیلر ایدی. فقط صو اوزرنده غایت آلچاق، سویهٔ بحردن نهایت بر بچق مترو یوکسك اولوب بحر محیط کبی یوکسك و جسیم طالغه‌لی بر دکزده بونلرله سیاحت ایتمك غایت تهلکه‌لی ایدی.

«نه‌ف» دنیلن کمی ایسه بالعکس یوکسك کنارلی ایدی. اهل صلیب سفرلری اثناسنده اردولر بو نوع کمیلرله نقل ایدلمشدی. فقط «نه‌ف» آغیر ایدی؛ بر دیرکلی، بر یلکنلی وبناءً علیه غایت بطی‌الحرکه ایدی. سن‌لوئی‌بی قبریسدن فرانسه ساحلنده کائن (ایبه‌ر Hyères) ه کوتورن «نه‌ف» بو کون عادی بر واپورك بر هفته‌ده قطع ایده‌جکی مسافه‌یی ۷۰ کونده قطع ایتمشدی.

اون دردنجی عصرده یوز سنه محاربه‌سی وندیکلیلرك فلاندره اشیا و امتعهٔ تجاریه نقلی ایچون کچدکلری فرانسه طریقنی قپادی . وندیکلیلرك دکزدن فلاندره کیتملری و بونك ایچون‌ده هم سریع‌السیر ، هم‌ده بحر محیط آطلاسیده بلا مخاطره سیروسفر ایده‌بیله‌جك شرائطی حائز یکی بر نوع کمی انشا ایتملری لازم کلدی . « نه‌ف » ك شکلنی تبدیل ایتمك صورتیله بو یکی کمی انشا ایدلدی . نه‌ف دها خفیف بر شکله قوندی؛ اوچ دیرك، مربع ویا مثلثی‌الشکل بش یلکن یاپیلدی. بوصورتله نهایت ۳۰ مترو اوزونلغنده ــ شمدیکی اك کوچك طورپیدولر بوینده ــ ، فقط‌غایت قوللانیشلی برکمی وجوده کتیرلدی «قاراوه‌ل Caravelle» دنیلن بویکی کمیلر ساعتده اون کیلو مترو قطع ایتدکلری ایچون اوزمانه کوره سریع‌السیر اولدقلری کبی غایت یوکسك اولدقلرندن بحر محیطك اك جسیم طالغه‌لرینه دخی مقاومت ایده بیلیرلردی . ایشته ، اون بشنجی عصرده پورتکیز سیاحلرینك و جنوبی آفریقا کاشفلرینك ، قریستوف قولومبك و آمریقایه کیدن ملاحلرك راکب اولدقلری کمیلر « قاراوه‌ل » سیستمنده ایدی .

پورتکیزلیلر

پورتکیز کاشفلرنده اولکی معلوملر

بحر محیط آطلاسیده وآفریقا ساحلنده ایلك سیاحات کشفیه جنویزوفرانسز ملاحلری طرفندن اجرا ایدلمشدر. اون دردنجی عصراوائلنده ، کوزل فیلیپ ایله صوك قاپت حکمدارلری زماننده بویادور برونه ، آصور ، ماده‌ر وقناریا آطه‌لرینه مواصلت اولنمشدی. فی‌الحقیقه اخیراً کشف ایدیلان ۱۳۳۹ تاریخلی

برخریطه‌ده سالف الذکر برون و آطه‌لر محرردر. اون بشنجی عصر اوائلنده، ۱٤۰۲ ده (ژان دوبه‌تنقور Jean de Béthencourt) اسمنده (قوCaux) مملکتی اهالیسندن برنورمان قناریه آطه‌لرینی ضبط واورادہ بر قراللق تأسیس ایتدی. فقط تاریخ مذکوردن یاریم عصر اول، ۱۳٦۰ سنه‌سنه طوغری (دیه‌پ)، بعده (روآن) گمیجیلری (گینه) کورفزینه واصل اولمشلردی. بشنجی شارلك بتون دورسلطنتنده وآلتنجی شارل زماننك برقسمنده، ۱۳٦٤ الی ۱٤۱۰ تاریخلری آره‌سنده بوگمیجیلر الیوم «فیل دیشی ساحلی» و «آلتون ساحلی» دیدیکمز سواحلده محصولات مختلفه، بالخاصه فیل دیشی وآلتون توزی آرامغه گیتدیلر. یوزسنه محاربه‌سنك تولید ایتدیکی فلاکتلر، شمالی فرانسه‌نك انکلیزلر طرفندن اشغالی فرانسز گمیجیلرینك باشلادقلری آفریقا تجارتنك معطل قالمسنه سبب اولدی.

پورتکیز سیاحات کشفیه‌سنك اوصاف ممیزه‌سی

پورتکیزلیلر سیاحات کشفیه‌لرینه ۱٤۱۹ تاریخنده، یوقاریده ذکری گچن فرانسه قرالی آلتنجی شارلك اواخر سلطنتنده باشلادیلر. بوسیاحتلرك وصف ممیزی یالکز تجاری اولمیوب بدایتدن نهایتنه‌قدر علمی واصولی اولمسیدر. مثلا، ۱٤٦۹ سنه‌سنده پورتکیز قرالی بشنجی آلفونس گینه سواحلنك ایشله‌دلمسی امتیازینی برقومپانیایه ویررکن هرسنه بش‌یوز فرسخ سواحل جدیده کشف اولنمسی مجبوریتنی تحمیل ایتمشدی.

پرنس هانری

پورتکیز سیاحتلرینك علمی بر ماهیتی اکتساب ایلمسنه سبب قرال برنجی ژانك اوغلی اولوب «ملاحNavigateur» لقبیله معروف اولان وسیاحات مذکوره‌نك ایلك متشبثی بولنان پرنس هانری [۱۳۹٤-۱٤٦٦] در. پرنس هانری هنوز یکرمی یاشلرنده ایکن فاس مسلمانلرینه قارشی وقوعه‌کلن محارباتده تمیزایتدکدن صکره پورتکیزك

دکزه طوغری اك زیاده ایلریلەمش اولان واك جنوبی نقطەسنی تشکیل ایدن سن وەنسان بروننده کائن (ساغرەس Sagrès) ده اختیار اقامت ایتدی. اورادەکی سرایی یواش یواش سیرسفائن ، هیئت وجغرافیا مکتبی حالنه کلدی . هانری بر چوق کتاب وخریطه جمع ایلدی و هر صورتله ممکن مرتبەده واسع جغرافیا معلوماتی طوپلامغه چالیشدی. احتمال که، بدایةً، صرف سوق الجیشی برمقصد ایله حرکت ایدییور ؛ بلکەده پورتکیزلیلرك عصرلرجه زماندن بری دشمنلری اولان فاس مسلمانلرینی آرقەدن اورمق ایچون آفریقا سواحلنده مناسب برنقطه آرایوردی . فقط برمدت صکره بتون مساعیسنی هندستان یولنی بولمغه حصر وصرف ایتدی . ١٤١٩ دن اعتباراً همان هرسنه برهیئت سیاحینك یوله چیقدیغی کورلدی . بو هیئتلر صوك سیاحتلرك نتایجنه کسب وقوف ایدرلر واولکی سیاحلرك واصل اولدقلری نقطەدن دها ایلرییه کیتمکه چالیشیرلر ایدی .

پورتکیزملاحلرینك سیاحات مرحلەلری

ترقی پك آغیر وکوچ اولدی . هندستان یولی بولنجەیه قدر ٧٠ سنه کچدی . اون درت سنەده بویادور برونه [١٤٣٣] کیدلدی : اورادن یشیل برونه کیتمك ایچون تام اون بش سنه کچدی [١٤٤٧] . یشیل برونه مواصلت ایدلدکدن ٢٤ سنه صکره خط استوا کچیله بیلدی [١٤٧١] . خط استوانك کچیلمسی ایله قونغو منصبندەکی قویك کشفی آرەسندەکی فاصله ١٤ سنەدر. حال بوکه خط استوا ایله مذکور قوی آرەسندەکی مسافه آنجق ٥٦٠ کیلومترو قدردر. بوندن صکره سیاحات کشفیەده دها زیاده سرعت کورلدی. آفریقانك منتهای جنوبنه کیتمك ایچون ایکی سنه کفایت ایتدی. ١٤٨٧ ده فورطنەلر (بارتەلمی دیاز) ك کمیسنی جنوبه طوغری سوروکلەدی؛ صکره شماله سوق ایدرك شیمدیکی ناتال قطعەسی آچیقلرینه کوتوردی. (بارتەلمی

دیاز) بحرمحیط هندی‌یه واصـل اولدیغنی خاطره بیله کتیرمیه‌رك عودت ایدرکن (تابل Table) طاغنی وآفریقانك منتهای جنوب نقطه‌سنی کوردی؛ بورایه « فورطنه‌لر برونی » اسمنی ویردی . پورتکیز قرالی بواسمی امید برونه تحویل ایتدی . اون بر سـنه صکره واسـقودوغاما هندسـتانه ، (قالیکوت Calicut) پیشکاهنه واصل اولدی .

کشفیاتك بودرجه بطائتله ایلریلمسی اسباب متعدده‌دن نشأت ایتمشدر. اولا، سفائن مرتباتنك بسبتون مجهول اولان بحرمحیط قارشیسنده‌کی افکار باطله‌سی، خوف وخشیتی بطائته سبب اولدی. کمیجیلر بحرمحیط صولرینك دیبنده کمیلری جذب ایدن واونلری باتیران «مقناطیس طاشلری» بولندیغنه قانع ایدیلر . خط استواده صـولرك قایناديغی بر منطقه موجود اولدیغنی ظن ایدییورلردی . امید برونه یاقلاشیلدیغی زمان کمیجیلرك قورقولری آرتدی. الك قوتلی ، الك بیوك طالغه‌لر بوبرون آچیغنده کوریلور. طالغه‌لر بوراده اون بش مترویه قدر ــ درت بش قاتلی بر خانه‌نك ارتفاعنجـه ــ یوکسلیر . (بارته‌لمی دیاز) لك یانده‌کی کمیجیلرك نه مدهش خاطرات ایله مملکتلرینه عودت ایتدکلرینی تصـور ایچون یالکز بوطالغه‌لرك دهشتنی دوشونمك کافیدر . بوندن طولاییدر، که واسـقودوغامانك کمیلری تجهیز ایدیلیرکن مرتبـاتی اکمال ایچون اعدامه محکوم اون کشینك ــ جزالری عفو ایدلمك وعدیله ــ مرتبات میانه آلنمسنه مجبوریت حس ایدلدی. بوقدر سعی وغیرت ایدلمکله برابر مرتبات آنجق یوز آلتمش کشی‌یه ابلاغ اولنه‌بیلدی.

ثانیاً ، خط استوانك اوته طرفنه واصل اولان کمیجیلر جهت تعیینی امکانسزلغی قارشیسنده بولندیلر. فی‌الحقیقه بولندقلری نقطه‌نك عرضنی حساب ایچون الزم اولان قطب ییلدیزینی آرتق کوره‌میورلردی. یکی برواسطه، براصول بولمق ایجـاب ایدییوردی . بو اصـول آنجق ١٤٨٢ تاریخنـه طوغری

(مارتن‌به‌هم Martin Behaim) اسمنده نوره‌نبرغلی بر آلمان طرفندن کشف ایدلدی ، که اسطرلاب ایله قطب ییلدیزینك ارتفاعی یرینه وقت ظهرده افقك فوقنده کونشك ارتفاعنی اولچمکدن عبارت ایدی .

واسقودوغاما

(بارته‌لمی دیاز) آفریقانك جنوبنه طوغری ایندیکی صره‌ده هندستانه طوغری یکی بر یول بولمق خصوصنه پرنس هانری درجه‌سنده مراق ایتمش اولان پورتکیز قرالی ایکنجی ژان (پیه‌ردوقوویلهام Pierre de Covilham) اسمنده بر ضابطی مصر و بحراحمر طریقیله کشفیاته مأموراً اعزام ایتمشدی [١٤٨٦]. قوویلهام بر عرب کمیسنه بینه‌رك ـ اوزمان بحرمحیط هندینك اك بیوك بازار تجارتی اولان ـ قالیکوته واصل اولدی . قالیکوت اکزیاده بیبر پیاسه‌سی اولمقله معروف ایدی . هندستان ایله شرقی آسیانك محصولاتی بولیمانده طوپلانیر ؛ عرب تاجرلرینك کمیلری آفریقا و آوروپایه امتعه نقل ایتمك ایچون بورادن حرکت ایدردی . (قوویلهام) قالیکوتدن شرقی آفریقا ساحلنه کیتمکه موفق اولدی و زامبه‌زه قدر جنوبه ایندی . هر یرده بیوك بر فعالیت تجاریه کوردی . ایکنجی ژانه کوندردیکی راپور، آفریقادن هندستانه سیاحت حقنده ویردیکی معلومات مفیده هندستانه بر آن اول واصل اولمق آرزوسنی تشدید ایتدی. اوصره‌ده قریستوف قولومب ایلك ایکی سیاحتنی اجرا ایلمشدی [١٤٩٢-١٤٩٦]. هرکس قولومبك آسیا قطعه‌سنك شرق طرفنه واصل اولدیغی ظننده ایدی. پورتکیزلیلر کندیلرندن اول اسپانیوللرك هندستانه آیاق باصملرینه میدان ویرمه‌مك ایچون یکی بر غیرت ایله ایشه کیریشدیلر .

١٤٩٧ سنه‌سی حزیرانده اوچ کمیدن مرکب بر هیئت سفریه ، واسقودوغامانك قوماندا‌سی آلتنده، یوله چیقدی. امیدبورنی طولاشدقدن

صکره آقینتی وفورطنه‌لردن طولانی شرقی آفریقا ساحلنی تعقیباً کمال مشکلات شماله طوغری یولنه دوام ایتدی . موزامبیکده زامبه‌ز منصبنه ، پورتکیزدن حرکتندن اعتباراً اون‌آی صکره زنکبارساحلنه واصل‌اولدی. اوراده ، واسقودوغاما معیتنه برعرب قلاغوز آلدی . موصون دنیلن موسم روزکارلری جنوب- غرب استقامتنده وزان‌اولدیغندن واسقودوغاما یکرمی‌اوچ کونده قالیکوته‌مواصلت‌ایتدی [٢٠ مایس ١٤٩٨]. قالیکوت راجه‌سی پورتکیزلیلره باردانه معامله کوستردی. احتمال که عرب تاجرلری بو یکی کلن آدملرك کندیلرینه مدهش بر رقیب اوله‌جقلرینی آکلامشلر، حکمداری اونلرك علیهنه چویرمشلردی . و اسقودوغاما ، قالیکوتدن صکره (غوآ) یه کیتدی. بعده، کمیلرندن بری غرق اولدی ؛ پورتکیزه عودت ایلدی [ایلول ١٤٩٩] . مظفر بر قوماندان کبی استقبال ایدلدی و قرال کندیسنه « بحر محیط هندی آمیرالی » عنوانی — صلاحیت واسعه ایله برلکده — توجیه ایتدی .

پورتکیز مستملکات ایمپراطورلغنك تأسیسی

پورتکیزلیلر هندستانك یکی طریقنی کشف ایتدکدن صکره بونك اللرنده قالمسنی تأمین ایتمك و بحر محیط هندی تجارتنی ید انحصارلرنده طوتمق ایسته‌دیلر . بو مقصده بناءً باشلیجه لیمانلری اشغال ایتدیلر ورقیبلرینی - درلو ظلم و وحشت ایله - قورقوتدیلر . و اسقادوغامانك عودتنی متعاقب (آلواره‌ز قابرال Alvarez Cabral) ك قومانداسی آلتنده بر مقدار عسکر ایله بر دونما کوندرلدی [مارت ١٥٠٠] . هندستانه آیاق باصمق مقصدیله ترتیب ایدیلن بو سفر نتیجه‌سز قالدی . مع مافیه هندستانه کیره‌مین بو دونما پورتکیزك مستملکاتی آره‌سنده اك چوق زمان کندیسنده قالان واستقبالی پك پارلاق اولان اراضینك الحاقنی تأمین

ايتدى ، روزكارلرك غربه سوق ايتديكى (قابرال) نهايت يكى بر قطعه‌يه آياق باصدى ؛ اوراسنى پورتكيز نامنه ضبط ايلدى . بو قطعه‌يه بالآخره (بره‌زيليا) نامى ويرلمش ، اون‌طقوزنجى عصره قدر پورتكيز مستملكه‌سى اوله‌رق قالمشدر .

و اسقودوغاما (قابرال) دونماسنك هندستانه كيده‌مه‌مسندن متولد موفقيتسزلكى تلافى ايچون ١٥٠٢ تاريخنده يكرمى كمى ايله حركت ايتدى . بو سياحتنده ظلم و وحشت ايله اقوام‌سائره‌يى قورقوتمق مسلكنى تطبيقه باشلادى . قاليكوتى طوپه طوتدقدن صكره عمان كورفزنده طولاشدى . حجازدن عودت ايدن حجاجى حامل بر عرب كميسنه راست كلديكى زمان سفينه‌يى يولجيلريله برلكده ياقدى . حتى قاليكوت پيشكاهنده تصادف ايتديكى برنج يوكلى كميلرى — برون ، قولاق و اللرينى كسديرديكى سكز يوز مرتباتى ايچنده اولديغى حالده — ياقمقدن كرى طورمدى . پورتكيزه منسوب اولميان ويا پورتكيزليلر طرفندن سيروسفره مأذون اولميان هيچ بر كمى بعدازين هند صولرنده كزميه‌جك ايدى .

پورتكيزليلرك هندستانه وضع يد ايتملرى عربلرك تجارتنى امحا ، مصر سلطاننك منافعنى اخلال ، ونديكليلرك ثروت‌وقوتلرينى تنقيص ايديوردى . متضرر اولانلر آره‌سنده بر اتفاق حصوله كلدى . ونديكليلر مصرسلطانه و عرب تاجرلرينه پاره ، لوازم حربيه ، عسكر و ضابط ويرديلر . بحر احمرده بر فيلو تجهيز ايدلدى . فقط بو دونما بر قاچ موفقيت احراز ايتدكدن صكره (ديبو) ده پورتكيز قپودانى (آلمه‌يدا Almeida) يه مغلوب اولدى [١٥٠٩] . بونك اوزرينه ونديكليلر اميد برونى طريقنك كشفنى فائده‌سز بر حاله كتيرمك ايچون سويش برزخنده بر قنال‌حفرينى دوشونديلر . فقط او زمان ونديك جمهوريتى ايتاليا‌ده (قامبره) اتفاقى

قارشیسنده و مشکلات عظیمه ایچنده ایدی . فرانسه قرالی اون ایکنجی لوئی وندیك اردوسـنی (آنیاده‌ل) ده محو ایتدی . بوندن صـکره وندیکلیلر قنال حفری مسئله‌سیله اشتغاله وقت بومدیلر .

آلبوکرك

وندیکلیلرك هندستان تجارتنی (آلبوکرك) اسمنده بر پورتکیزلی قپودان بسبتون محو ایتدی آلبوکرك اولا عدن کورفزینی و بحراحمر مدخلنی‌سد ایدن صوقوترا آطه‌سنی [١٥١٣]، بعده بصره کورفزی مدخلنده‌کی هرمز بوغازینی [١٥١٥] اشغال ایلدی . بوندن صکره شرق امتعه‌سـنی بحر سـفیده ایصـال ایدن ایکی طریقك مدخللری پورتکیزلیلر الندە بولندی و امتعهٔ مذکوره یالکز اونلر واسطه‌سیله جنوبی آسیادن اوروپایه نقل اولندی .

آلبوکرك پورتکیز مسـتملکات ایمپراطورلغنك مؤسـس حقیقیسی اولدی . هندسـتان ساحلنده (غوآ) یی اشـغال ایتدی [١٥١٠] . بولیمان پورتکیز آسیا مستملکاتنك مرکزاداره‌سی حالنه کیردی . آلبوکرك هندسـتاندن اوروپایه کیدن یوللری غرب جهتنده تحت تأمینه آلمازدن اول بنغاله کورفزینی چین دکزیله برلشـدیرن بوغازده کائن مالاقایی ضـبط ایتمك [١٥١١] صورتیله هندستاندن چینه کیدن یوللرك مدخل شرقیسنی اله کچیردی . بتون مدخل و مخرجلری قپانان بحرمحیط هندی عادتا بر پورتکیز کولی اولمشدی . آلبوکرکك معیتنده‌کی ضابطان مالاقادن دها ایلری‌یه کیدرك بهارات آطه‌لرینه، جاوایه، باندایه، مولوك جزائرندن هند جوزی آطه‌سنه واصل اولدیلر . بعده چین ساحلنده قانتونه کیتدیلر [١٥١٧]. الحاصل، ١٥٢٠ سنه‌سنده پکینه بر پورتکیز هیئت سفارتی کوندرلدی .

بو صورتله یکی اوروپانك ایلك بیوك مستملکات ایمپراطورلغی یکرمی بش سنه‌یه یاقین برزمان قلیل ظرفنده تأسیس ایدلمش اولدی . اسپانیوللرك

الندە آنجق آنتیل آطـەلری واردی . پورتکیزلیلر جنوبی آمریقـادە برەزیلیایە آیاق باصدقلری وبحر محیط آطلاسیدن بحرمحیط کبیره، آفریقادە بویادور برونندن آسیادن دها اوزاقدەاولان مولوك آطەلرینە قدریکرمی بیك کیلو مترودن فضلە طولەمالك سواحلدەمستمکات تأسیس ایتدکلری حالدە اسپانیوللر هنوز آمریقا قطعەسندە یرلشمکە باشلامامشلر ایدی .

پورتکیز مستملکات امپراطورلغنك اوصاف ممیزەسی پورتکیز مستملکات ایمپراطورلغی شمدیکی اوروپا دولتلرینك مستملکاتنە اصلا بکزە میوردی. فرانسەنك جزایر ویا انکلترەنك اوستراليا مستملکەسندە اولدیغی کبی کتلۀ واحدە تشکیل ایدن، مملکتك منافع طبیعەسندن استفادە ایتمك ، یرلشوب اوتورمق ، یکی بر وطن احداث ایلمك مقصدیلە کلن مستعمرلر ایلە مسکون اراضی موجود دکلدی . وقتیلە فنیکەلیلر ایلە قارطاجەلیلرك یاپدقلری کبی پورتکیزلیلر دخی یالکز سواحلدە بعضی نقطەلری اشغال ایتمشلر ، داخـلە طوغری کیرمکە چالیشمامشلر ایدی . اهالیسی صرف تاجرلردن مرکب مسـتملکەلر ، تعبیر دیکرلە بحری موقفلر وتجـارت بازارلری تأسیس ایلمشلردی . بو تجـارت یرلرندە لیزبونە کوندریلەجك امتعە واشیایی ادخارایلە اکتفا ایدرلر وزنکین اولمق ایچون نە قدر زمان لازم ایسە آنجق اوقدر۔ وسطیاولەرق اوچ، نهایت درتسنە۔ اورالردە قالیرلر ؛ بعده، زنکیناولنجـە مملکتلرینـە دونرلردی . اوروپادە هند تجارتنك الك بیوك حصهٔ منافعنی۔ کندی خطالری اثری اولمق اوزرە۔ اللرندن قاچیردیلر. ونديكليلری تقلـید ایدەمدیلر؛ هندستان محصـولاتنی پراکندە صورتیلە صاتمغە موفق اولەمدیلر . لیزبون طوپدن صـاتیش ایچـون بر مرکز اولدی . اوروپالی تاجرلر اورادن مبـایعاتدە بولنورلردی . فقط بومبایعات هولاندالیلر واسطەسیلە اجرا ایدیلیردی .

هولاندالیلر پورتکیزلیلرك تنزل ایتمدکلری قومیسیونجیلق یوزندن زنکین اولدیلر وسیاست آتیه‌لری ایچون بر واسطهٔ قدرت وقوت الده ایتدیلر.

دیکر طرفدن پورتکیز چوق کوچك بر مملکت ایدی. بو درجه‌واسع مستملکاتی مدافعه ایده‌بیلمك ایچون لازم کلن عسکردن، آدمدن محروم ایدی. اونك ایچون پورتکیز مستملکات ایمپراطورلغی پك آز، آنجق ۷۵ سنه، یعنی بر انسان عمری قدر دوام ایتدی. اون آلتنجی عصر اواخرنده هولاندالیلر پورتکیزك ـ اسپانیوللرك النه دوشمش اولان ـ اك کوزل مستملکه‌لرینی، صوماترا وجاوایی، بهارات آطه‌لرینی آلدیلر.

اسپانیوللر

پورتکیزلیلر جنوبدن هند یولنی آرادقلری وآفریقایی طولاشدقلری صره‌ده قریستوف قولومب عینی طریقی اسپانیوللرك حسابنه اوله‌رق غربده آرایور وـ کندیسی فرقنه بیله وارمه‌دن ـ یکی بر دنیا، یعنی آمریقایی کشف ایدییور ایدی.

قریستوف قولومب قریستوف قولومب ۱۴۵۱ ویا ۱۴۵۲ سنه‌سنده جنوه‌ده طوغمش ایدی. تاریخ تولدی صورت قطعیه‌ده تعیین ایدیله‌مه‌مشدر. بر فقیر چولحه‌نك اوغلی ایدی. قریستوف قولومبك اون درت یاشنده کمیجی اولدیغی وقتیله روایت ایدیلیردی. حال بوکه یکرمی یاشنده جنوه‌ده بیاغی ایشله‌ین عمله میاننده چالیشدیغی بوکون ثابت اولمشدر. کمیجی اولدیغی زمان اوزون سیاحتلرده بولندی. بالآخره فردیناند وایزابل قتولیکه یازدیغی بر مکتوبده: «شمدی‌یه قدر سیر وسفر ایدیلن بتون دکزلرده بن ده ذزدم.» دیمشدر. شرقی کورمش؛ متعدد دفعه‌لر

انکلتره‌یه ، ایسلاندایه ، کینه سواحلنه کیتمشدی . ۱۴۷۸ده لیزبونده اختیار اقامت ایتمشدی . اوراده سکز سنه قاله‌رق جغرافیا وهیئت تحصیل وجسور برملاح دیه شهرت بولمش اولان برپورتکیزلی اصیلزاده‌نك قیزیله تأهل ایتدی .

پورتکیزده اقامتی اثناسنده سیاحت پروژه‌سنی ترتیب ایتدیکی ظن اولنور. بوپروژه‌یی شوصورتله تعریف ایدییور : « شرقی غرب جهتنده آرامق وغرب طریقیله بهارات یتیشدیرن مملکته واصل اولمق » قریستوف قولومب (پیه‌ردایی) نك کتابندن وارضك کرویتی حقنده‌کی افکار شخصیه‌سندن ملهم اولمق‌صورتیله پروژه‌سنی ترتیب‌ایتمشدی. ذاتاًقولومبك فکری اوزمانك تحصیل کورمش آدملرینه یبانجی دکلدی. ۱۴۷۴ سنه‌سنده (طوسقانللی Toscanelli) اسمنده برفلورانسه‌لینك پورتکیز قرالنه یازدیغی برمکتوبده عینی پروژه‌یی بیان وایضاح ایلدیکی ، قریستوف قولومبك بو مکتوبی اوقومش وحتی طوسقانللی ایله مخابره ایتمش اولدیغی پك چوق زمان روایت‌ایدلمش‌ایسه‌ده‌بونك‌حقیقته‌مغایر بولندیغی الیوم آکلاشیلمشدر. اوزمانك جغرافیونی ـ بوقاریده بیان ایتدیکمز وجهله ـ آسیایی شرقه طوغری پك‌زیاده‌تمدید وبوصورتله‌غربی اوروپا ایله شرقی آسیاآره‌سنده‌کی مسافه‌یی تنقیص ایتمش اولدقلرندن بحر محیط آطلاسی طریقیله اوروپادن هندستانه کیتمك دهاقولای وممکن عداولنمقده ایدی. بحرمحیط آطلاسیده مادەره ، آصور وقناریا آطه‌لرینك کشفی بومسافه‌یی دها زیاده‌قیصالتمش‌ایدی.

قریستوف قولومب اسپانیاده

قریستوف قولومب پروژه‌لرینی ایلك اوكجه پورتکیز قرالنه عرض ایتدی . فقط حسن‌قبول وتلقی‌یه نائل اوله‌مدی . فردیناند وایزابل قتولیك نزدنده حسن قبوله مظهر اولمق امیدیله ۱۴۸۴ سنه‌سنده اسپانیایه کچدی . ۱۴۸۶

سنه‌سی اوائلنده قرطبه‌ده حضور حکمداری‌یه کیرمکه موفق اولدی . بالخاصه ایزابل طرفندن مراق ودقت ایله دیکله‌نن تکلیفلری برای تدقیق (سالامانق) دارالفنونه کوندرلدی. دارالفنون پروژه‌یی موافق کوردی. فقط فردیناند وایزابل اوزمان اندلس عربلرینه قارشی اجرا ایتدکلری محاربات ایله‌پك مشغول بولندقلرندن قریستوف قولومبه تخصیصات باغلادیلر وبرمدت انتظار ایلمسنی توصیه ایتدیلر [۱۴۸۸]. مذاکراته تکرار باشلاندیغی زمان قریستوف قولومبك مطالب مفرطه‌سی یکیدن تأخراته سبب اولدی. قولومب دها زیاده صبر ایده‌میه‌رك فرانسه‌یه عزیمته قرار ویردی . یولده (پالوس) قربنده کائن برمناسترده توقف ایتدی . بومناسترك باش راهبی وقتیله ایزابلك یاننده بولنمشدی . قولومبك پروژه‌لرینه واقف اولنجه فرانسه‌یه عزیمتنه مانع اولدی وقرال وقرالیچه‌ایله یکیدن مذاکره‌قپوسنی آچدی . اوصره‌ده غرناطه تسلیم اولمشدی . بو موفقیتی احراز ایدن فردیناند ایله اویوشمق کسب سهولت ایتدی. فردیناند وایزابل (سانتافه)ده قریستوف قولومب ایله عادتا برمعاهده امضالادیلر [۱۴۹۲] . قولومبه ارثاً اولادینه انتقال ایتمك اوزره ـ « بیوك آمیرال » عنوانی ، کشف ایده‌جکی آطه‌لرك والیء عمومیلکنی، تجارت انحصارینی وسائر منافعی تأمین ایدییورلر وایجاب ایدن کمیلر ایله تقریباً ۳۵۰,۰۰۰ فرانق تخصیصات ویرییورلردی . قرالیچه بومبلغی تدارك ایده‌بیلمك بتون مجوهراتنی ترهینه مجبور اولدی . ایجاب ایدن سرمایه‌نك قسم متباقیسی، تقریباً ۷۰۰,۰۰۰ فرانق پالوس کمی صاحبلرندن (مارتن پنزون Martin Pinzon) اسمنده برشخص طرفندن تأمین ایدلدی. (پنزون) هیئت سفریه‌یه التحاق ایدییور وقریستوف قولومبدن ضعیف بر حصه استفاده آلیوردی . شو حالده آمریقایی کشف ایدن هیئت سفریه عادتا قوماندیت طرزنده بر شرکت تجاریه کبی ایدی .

ايلك سياحت

قريستوف قولومب الك بيوكى و آميرال كميسى اولان (سـنت مارى) ٢٣ مترو طولنده اولمق اوزره اوچ قاراوه‌ل ايله ٣ آغستوس ١٤٩٢ تاريخنده پالوسدن حركت ايتدى. مرتبات يوزيكرمى كشى ايدى. كوچك فيلو قناريا آطه‌لرنده برقاچ كون طوردى؛ بعده ٩ ايلولده اورادن بحر محيطه آچيلدى. سياحتك دوام ايلديكى ٣٣ كون ظرفنده كميجيلر يولك اوزونلغندن قورقديلر وحتى اسپانيايه عودت ايده‌مه‌مك انديشه‌سيله بيزار اولديلر. فقط ـ بو بابده‌كى افسانه خلافنده اوله‌رق ـ عصيان ايتمديلر.

١٠ تشرين اول چهارشنبه كونى كميجيلر دها اوزاغه كيتمك ايسته‌مدكلرينى سويلديلر. قريستوف قولومب جواباً هندستانه واصل اولمق ايچون حركت ايتمش بولنديغى جهتله اورايه مواصلت ايدنجه‌يه قدر يوله دوام ايده‌جكنى بيان ايتدى. قولومبك يازديغى مخطره‌يه نظراً فرداسى، ١١ تشرين اول پنجشنبه كونى، آقشام ساعت ايكى‌يه طوغرى كميسنك باش طرفنده بولنان قريستوف قولومب اوزاقده بر ضيا كوردى. آرقداشلرندن برينه كوستردى. بو ايشيق «يوقارى‌يه چيقاريلوب بعده آشاغى‌يه ايندريلن بر مشعله‌يه بكزه‌يوردى.» مرتبات كيفيتدن خبردار وهركسك متيقظ بولنمسى تنبيه ايدلدى. بر قاچ ساعت صكره، ١٢ تشرين اول جمعه كونى صباح ساعت ايكى‌يه طوغرى لااقل ايكى ميل اوزاقده قره‌يى تفريق ايتمك ممكن اولدى. قريستوف قولومب ديز چوكدى، سوينجندن آغلادى، دعاى شكرانى اوقودى.

قريستوف قولومبك يناشديغى و (سان سالوادور) نامنى ويرديكى (عوآناهانى) آطه‌سى شمالى آمريقايه ياقين، فلوريد بوغازى مدخلنده كائن (لوقاى) جزائرندن برى ايدى. جمعه كونى اوراده كچيرلدى.

جمعه‌ایرتسی صباحی قولومب یلکنلری آچدیره‌رق کمیله یول ویردی .
چونکه هندستانه آیاق باصدیغنه صورت قطعیه‌ده قانع بولنیور واسپانیا قرالنك
زیپانغو حکمدارینه وخطای ایمپراطورینه یازدیغی نامه‌لری بر آن اول تسلیم
ایتمك ایسته‌یوردی. اوچ آی مملکت وحکمدار آرادی؛ لوقای آطه‌لرندن
حرکتندن درت کون صکره کوبایه ، بعده (سن دومه‌نق) ه کیتدی.
قاراوه‌للرینك الك ایسی اولان (سنت ماری) بر فورطنه‌ده غرق
اولدیغندن ومرتبات پك زیاده یورغون دوشدیکندن تشبثك اکمالنی وقت
آخره تعلیق ایدرك کشفیاتنی اخبار ایچون اسپانیایه دوندی. ١٥ مارت
١٤٩٣ تاریخنده، عزیمتندن یدی آی صکره پالوسه عودت ایتدی ومراسم
فوق العاده ایله استقبال اولندی .

قولومبك صوك سیاحتلری

قریستوف قولومب اوچ سیاحته دها تشبث ایتدی [١٤٩٣ – ١٤٩٨ – ١٥٠٢] . آمریقانك اوك طرفنده بولنان
آنتیل جزائر مجتمعه‌سنی تماماً کشف ایلدی . اوچنجی
سیاحتنده اصل آمریقا قطعه‌سنه ، جنوبی آمریقانك شمال ساحلنده کائن
اوره‌نوق منصبنه آیاق باصدی . دردنجی سیاحتنده آمریقای وسطی
ساحلنی قسماً طولاشدی وپاناما برزخنه واصل اولدی. اسپانیایه عودتندن
براز صکره وفات ایتدی [١٥٠٦] .

قریستوف قولومب ایکنجی سیاحتندن صکره بین الخلق شهرت واعتبارینی
چوق غائب ایتدی. فی الحقیقه کشفیاتی مارقوپولونك حکایه‌لرندن بکله‌نیلن
وبالذات قولومب طرفندن وعد ایدیلن شیلری ویرمه‌مش ، یعنی بهارات
وباخصوص آلتون بولمامشدی. سن دومه‌نقه مستعمر کوندرمك ایچون واقع
اولان تشبث دخی نتیجه‌سز قالمشدی. قولومب بوموفقیتسزلکلردن مسئول

طوتولدی . فردينـاند وايزابل كشف ايديلن ممالك والئ عموميلكندن قولومبی عزله قرار ويرديلر. يكی والی ـ امر آلمه‌دن ـ قريستوف قولومبی توقيف وزنجيربند اوله‌رق اسپانيايه اعزام ايتدی [٢٣ غستوس ١٥٠٠]. ايزابل وفردينات كيفيتدن خبردار اولنجه بو حقسزلغی تعمير ايتـديلر. فقط قولومبه مأموريتی اعاده اولنمدی. قريستوف قولومبك فقر وسفالت ايچنده ترك حيـات ايلديكی طوغری دكلدر . يالكز وفاتندن براز اول فردينانك (سانتافه) معاهده‌سی ايله تأمين ايديلن حقوق ومنافعك بر قسمندن قولومبی محروم ايلمش اولديغی محققدر .

قولومب آسيايه آياق باصـمش اولديغی قناعتيله وفات ايتدی . حتی ايكنجی سياحتنده بحراحمره كيده‌بيلمك كافی مقدارده ارزاق تدارك ايتمه‌مش اولديغنه تأسف ايتمشـدی . كشف ايتديكی آطـه‌لرك هندستانه پك ياقين اولديغنی ظن ايتمكده ايدی . بونك ايچون او آطـه‌لره « هند غربی » ويرلی اهالی‌يه « هندلی » نامی ويرلمش ايدی ، كه آمريقا يرليلری الآن دخی بو نام ايله ياد اولنورلر.

مامولانه ، دور عالم مع مافيه آسـيادن بشـقه بر قطعهٔ ارض كشف ايدلمش اولمسندن شبهه ايدلمكه باشلامشدی . فی الحقيقه قولومبدن بشقه واسپانياقرالنك اوكا تأمين ايتمش اولديغی انحصاره رغماً هندستانك يكی طريقده سياحت ايچون متعدد هيئتلر يوله چيقمش وبونلرك هيچ بری هندسـتانه واصل اوله‌مامشدی . جمله‌سنك يولنی بر قطعهٔ ارض قپامشدی. ايكيسی پورتكيزليلرك حسابنه برەزيليايه اولمق اوزره درت سياحته اشتراك ايدن (آمريغو وەسپوچی Améric Vespuce) اسمنده بر فلورانسه‌لی ـ ١٥٠٧ تاريخنده نشر ايديلن مكتوبلرنده ـ يكی بر

دنیانك کشفندن بحث ایدییوردی [*] . آلتون مملکتی تحریسنه چیقمش اولان (بالبوآ Balboa) ۱۵۱۳ سنه‌سی ایلولنده پاناما برزخی طاغلرینه طیرمانه‌رق ذروهٔ جبالدن غرب جهتنده حدسز پایانسز بردکز کوردیکی زمان بوفکر کسب قوت ایتدی . ماجلانك سیاحتندن صکره ایسه [۱۵۱۹ - ۱۵۲۲] بوبابده هیچ بر شبهه قالمدی .

ماجلان پورتکیزلی بر اصیلزاده ایدی . آلبوکرکك هند سفرنده رفیق سیاحتی ایدی. پورتکیزدن کوردیکی حقسزلقلر اوزرینه شارل کنك خدمتنه کیرمشدی. ماجلان ـ برچوق امثالی کبی ـ بهارات مملکتنه کیتمك ایچون بر کچید آرامق اوزره جنوبی آمریقا سواحلی بوینجه یواش یواش جنوبه ایندی . اسپانیادن عزیمتندن برسنه‌یی متجاوز زمان صکره قطعهٔ مذکوره‌نك منتهای جنوبنده ٦۰۰ کیلو مترو طولنده بر بوغاز کشف ایتدی، که بالآخره بورایه کندی نامی ویرلمشدر. ماجلان بر آیده بوغازدن کچدی؛ بعده آمریقانك غربنده‌کی بحر محیطه کیردی. بودکزده روزکار دائما مساعد اسدیکندن ماجلان بحر محیطه « متعدل Pacifique» نامی ویردی. درت آی صکره فیلیپین آطه‌لرینه یناشدی . اوراده یرلیلر ایله وقوعه کلن بر محاربه‌ده تلف اولدی [نیسان ۱۵۲۱] . فقط دور عالم سیاحتی ماجلانك قلاغوزی (ده‌ل قانو Del Cano) طرفندن اکمال ایدلدی. کمیلر امید برونی طریقیله اسپانیایه عودت ایتدی .

[*] لوره‌ن دارلفنونی پروفسورلرندن بری ۱۵۰۷ تاریخنده یازدیغی قوزموغرافیا کتابنك مقدمه‌سنك آمریغووه‌سپوچینك خبری اوله‌دن اونك شرفنه یکی کشف ایدیلن ممالکه آمریقا نامنك ویرلمسنی تکلیف ایتمشدر . دیکر برروایته کوره « آمریقا » نامی مکسیقا لسانندە « یوکسك اراضی» معناسنه برکلمه‌در . اسپانیوللر هانکی طرفده آلتون بولندیغنی صوردقجه یرلیلرك « آمریقا » جوابنی ویردکلرینی ایشیده ایشیده نهایت بر جدیده بواسمی ویرمشلردر .

ماجلّلانك سياحتى اوچ سنه سورمشدى. بش كمى و ٢٣٩ كشى ايله حركت ايدلمش اولديغى حالده اوروپايه يكرمى بر كشى و (ويقتوار) نامنده بر كمى دونه‌بيلمشدى. فقط بو كمى مولوك آطه‌لرينه اوغرايه‌رق بهارات تحميل ايتمش اولديغندن حموله‌نك فروختندن حاصل اولان مبالغ ايلك دور عالم سياحتنك بالجمله مصارفنه تقابل ايتمشدر.

اسپانيا مستملكات امپراطورلغنك تأسسى

اسپانيوللر، ايلك اوكجه، يالكز آنتيل جزائر مجتمعه‌سنى و بو جزائردن دخى بالخاصه كوبا وسن دومه‌نق آطه‌لرينى اشغال ايتديلر. فقط بورالره كوندريلن مستعمرلر هرشيدن اول آرادقلرى آلتونى كافى مقدارده بوله‌مديلر. يرليلرك افادات وحكاياتى ايله معادن ثمينه‌نك اصل آمريقا قطعه‌سنده مبذولاً بولنديغنى اوكرندكلرندن قريستوف قولومبك وفاتندن اون بش سنه صكره بو قطعه‌نك ضبط وفتحنه تشبث ايلديلر. آمريقانك ضبطى تاريخنده ايكى سلسله وقايع مشهوردر: مكسيقانك (فرنان قورته‌ز) طرفندن ضبطى، پەرونك فرانسوا پيزار طرفندن ضبطى.

مكسيقا؛ آزته‌كلر

اسپانيوللر آنتيل آطه‌لرينه صاحب اولدقلرى زمان اوراده بولدقلرى يرليلر، «قارائيب Caraïbe» لر ملت حالنده دكل، قبائل حالنده يشايورلردى. بو قبيله‌لر قلبه‌لرده اوتوريرلردى. تشكيلات اجتماعيه‌لرى قرون قديمه‌ده‌كى جرمان قبائلنك ويازمانمزده‌كى قونغو زنجيلرينك تشكيلاتنه مشابه‌ايدى. حال بوكه اسپانيوللر مكسيقاده، مركزى آمريقاده، پەروده حقيقى دولتلر، تشكيلاتى منتظم و ـ بالخاصه مكسيقاده ـ اولدقجه مترقى بر درجۀ مدنيته چيقمش ملتلر بولديلر.

مكسيقا مركزى آمريقانك الك بيوك قسمنى، غرباً بحر محيط كبير

وشرقاً مکسیقا کورفزی آره‌سنده بولنان یایلایی احتوا ایتمکده ایدی . برلیلر اصل یایلایه «آناهوآق Anahuac » ، یعنی «صویه یاقین مملکت » دیرلردی. اسپانیوللر کلدکلری زمان (آناهوآق) ده «آزته‌ك Aztèque»لر ساکن ایدی . بونلر ۱۳۲۵ تاریخنه طوغری بر کولك اورته‌سنده‌کی بر چوق کوچك آطه‌لر اوزرنده (مکسیقو) شهرینی انشا ایتمشلردی . آزته‌کلر جنکجو بر قوم اولوب بر بحر محیطدن دیکر بحر محیطه قدر هر طرفی تحت حاکمیتلرینه آلمشلر ایدی . فقط تأسیس ایتمش اولدقلری دولت یکی برشی، نهایت یوز اللی سنه‌لك ایدی. آزته‌کلرك تبعه‌سی بولنان اقوام آره‌سنده وقتیله بش عصر قدر (آناهوآق) ده اجرای حکومت ایتمش اولان (تولته‌ك Toltèque) قومی بولنمقده ایدی . بوکون دخی محتشم خرابه‌لردن، معبد وسرایلردن آکلاشیلدیغی اوزره بوقوم پارلاق برمدنیته صاحب ایدی. مدنیت مذکوره تولته‌ك دولتنی محو ایتمش اولان آزته‌کلری یواش یواش تحت تأثیرینه آلمشدی .

آزته‌کلر رهبان، زادکان، تجار وزراع نامیله صنفلره آیرلمشلردی. اسپانیوللرك ایمپراطور نامنی ویردکلری حکمدار آمر مطلق ایدی. والیلر حکمدار نامنه ولایتلری اداره ایدرلردی. هر ولایت ایله پایتخت آره‌سنده منتظم پوسته‌لر تأسیس اولنمشدی . اسپانیوللرك اك زیاده نظر حیرتلرینی جلب ایدن شی مکسیقا شهرلرینك انتظامی ، کوزللکی ایدی. بوشهرلری اسپانیا شهرلرینك چوق فوقنده بولدیلر . (فرنان قورته‌ز) شارل کنه یازدیغی بر مکتوبده کول اورته‌سنده وسایح باغچه‌لر ایله محاط اولان مکسیقو شهرینی متحیرانه تصویر وآزته‌ك و پایتختنك چیچك باغچه‌لریله مزین بیوك وکوزل اولرندن ، سرایلرندن ، اوزرلرنده اهراملر بولنان و«سه‌ویلده‌کی بیوك کلیسانك چاك قله‌سی قدر یوکسك» جمله‌سی یونتولمش

طاش وپك كوزل ترتیب ایدلمش نقشلی كرسته ایله یاپیلان » معبدلردن بحث ایدییور، دییورکه: «هر کون اوقدر محیرالعقول شیلر کورییورز، که کوزلرمزه ایناناميه‌جغمز کلیور. شهر سه‌ویل وقوردو [اشبیلیه وقرطبه] قدر بیوکدر. باشلیجه سوقاقلری غایت کنیش وغایت طوغریدر. بازار خدمتنی کورن متعدد بیوك میدانلر واردر. بالخاصه بو میدانلردن بری دائراً مادار جسیم قپولرله محاط اولوب سالامانق شهرندن دها بیوکدر. هردرلو نباتات طبیه صاتان کوکجیلر، هرنوع ادویهٔ مستحضره فروخت ایدن اجزاجیلر، صقال وصاچ تراش ایدن بربرلر، مشروبات ومأکولات ویرن آشجیلر واردر.»

حقیقت حالده مکسیقا مدنیتی محیرالعقول اولمقدن زیاده تعجبه شایان ایدی. همان دائما فنا ترتیب ایدلمش اولدقجه قبا مالزمه‌دن یاپیلمش اولان آبده‌لر اهرامه بکزه‌ین شکللری وبربری اوستنده‌کی تراچه‌لری ایله مصر وآثوریه‌یی خاطره کتیرمکله برابر غایت ابتدائی برصنعتك محصولی ایدی. دیکر طرفدن مکسیقا دینی وحشی، خونریز بر مذهب ایدی. معبودلره یوزلرجه، بیکلرجه انسان قربان ایدیلیردی. ۱٤۸۰ ده یالکز بر معبدده یکرمی بیك کشی قربان ایدلمشدی. قربان ایدیله‌جك کیمسه درت راهب طرفندن طوتولدیغی حالده برطاش اوزرینه یاتیریلیر؛ بیچاق ایله ــ اسپانیوللرك تعبیری وجهله « بر نار کبی » ــ کوکسی آچیلیر؛ قلبی قوپاریله‌رق صنملرك یوزینه آتیلیردی. هرآیك ایلك کونلرنده ــ ۱٤٥۳ تاریخنده منعقد بر مقاوله‌نامه احکامنه توفیقاً ــ مکسیقو وهمجوار دیکر شهرلر اهالیسی محضا « یاغلی وایی قربانلر » تدارك ایده‌بیلمك ایچون بربرلریله منتظماً حرب ایدرلردی.

مکسیقانك ضبطی

قورته‌ز

فرانســه‌دن درت دفعه بیوك برایمپراطورلق اولان مکسیقانك ضبطی درت سنه‌ده اکمال ایدلدی. ۱۵۱۹ ده باشلادی، ۱۵۲۲ ده ختام بولدی. بو فتوحات (فرنان قورته‌ز) ك اثریدر.

بر اصیل عائله‌یه منسوب اولان (فرنان قورته‌ز) ســالامانقده تولد ایتمشدی. حقوق تحصیلنه باشلادیغی صره‌ده، اون طقوز یاشنده سرکذ- شتجویانه ســیاحتلره هوس ایده‌رك سن دومنقه کیتدی [۱۵۰٤]. مختلف سفرلره، بالخــاصه کوبا جزیره‌ســنك ضبطنه اشــتراك ایتدی [۱۵۱۱]. کوبا والیسی (وه‌لاسکه‌ز Velasquez) کندیسنی اصل آمریقا قطعه‌سنه کیتمك اوزره برهیئت سفریه ترتیبنه مأمور ایتدیکی‌زمان فرنان قورته‌ز اوتوز درت یاشنده ایدی.

قورته‌ز ۱۵۱۹ سنه‌سی نیســانده ٦٦۰ کشی ایله مکســیقا ساحلنه چیقدی‌وبرموقع مستحکم‌انشاایده‌رك‌بوکا«Villa Rica de la Vera Cruz»، یعنی «صلیب حقیقینك زنکین شهری» نامنی ویردی. بش آی صکره، آغستوسده، اون اوچی آرکه بوز ایله مسلح اولمق اوزره ۳۰۰ پیاده، ۱۵ سواری واون پارچه طوپ ایله مکسیقو اوزرینه یوریدی؛ تشرین اولده شهر مذکوره واصل اولدی. «هرصــباح سراینده آلتی یوزی متجاوز زادکانك طوپلاندیغی» برحکمدار اولان ایمپراطور (مونته‌زوما Montezuma) قورته‌زك‌ایلری‌یه طوغری حرکتنی توقیف ایده‌مدیکندن اونی دوستانه قبول ایتدی. آلتی کون صکره قورته‌ز مکسیقالیلرك برقاچ اسپانیول‌اوزرینه هجوم‌ایتدکاری بهانه‌سیله ـیاننده برآووج آدم بولندیغی حالده ـ مونته‌زومانك سراینه کیتدی؛ حکمداری اسیر ایده‌رك اردوکا- هنه کوتوردی. بو جرأتکارانه حرکتی سایه‌سنده مکسیقا حکومتنی عادتا

حمایه‌سی آلتنه آلدی والنده بولنان ایمپراطور اسپانیوللرك بر سنه قدر مکسیقایی قولایجه اداره ایتملرینه خادم بر آلت اولدی .

۱۵۲۰ حزیراننده ، قورته‌زك مکسیقوشهرنده بولنمدیغی بر صره‌ده اسپانیول ضابطاننڭ برینك بر ضیافتده حاضر بولنمق ایچون سلاحسز اوله‌رق اردوکاهه کلمش اولان برقاچ یوز آزته‌ك زادکانی ــ مجوهرلرینی غصب ایتمك مقصدیله ــ عموماً قتل ایتدیرمسی اوزرینه مدهش بر عصیان ظهور ایتدی . همان مکسیقویه عودت ایدن قورته‌ز وقایعك اوکنه کچه‌مدی . قورته‌زك اصراری اوزرینه آزته‌کلری تسکینه چالیشان مونته‌زوما تبعه‌سی طرفندن اولدیرلدی . سوقاق محاربه‌لری کونلرجه دوام ایتدی . بو محاربات اوقدر قانلی ومعندانه ایدی‌که ــ قورته‌زك افاده‌سنه نظراً ــ «قولنی اوزاتمغه مقتدر برسواری، یرندن قیملدانه‌بیله‌جك بر پیاده بیله قالمامشدی » نهایت اسپانیوللر بر کیجه مکسیقویی تخلیه‌یه مجبور اولدیلر . کولك اورته‌سنده بولنان شوسه‌لردن یرنده یوزلرجه اسپانیول جسدی قالدی . قورته‌ز بو مغلوبیتك انتقامنی آنجق بر سنه صکره آله بیلدی . اوزون بر محاصره‌یی متعاقب هجوم ایله مکسیقویی ضبط ایتدی . [۱۳ آغستوس ۱۵۲۱] . بونك اوزرینه « یکی اسپانیا» نامی ویرلمش اولان ایمپراطورلق قولایجه تحت اطاعته آلندی . شارل ـ کن طرفندن والی وقوماندان تعیین ایدیلن قورته‌ز فتوحاته دوام ایلدی . ۱۵۲۹ ده اسپانیایه عودت ایتدیکی زمان قالیفورنیا شبه جزیره‌سندن (داریه‌ن) برزخنه قدر بتون مکسیقا ضبط اولنمشدی .

قورته‌زك اسباب موفقیتی

ضبط ایدیلن ایمپراطورلغك بیوکلکی قورته‌زك برقاچ یوزکشیدن عبارت اولان قوتی ایله مقایسه ایدلدیکی زمان اسپانیوللرك بو قدر سرعت و

سهولت ایله نائل فتوحات اولملرینه حیرت ایدیلیر . فقط قورته‌زك غایت مساعد احوال و شرائط داخلنده بولندیغنی نظردقته آلمق ایجاب ایدر . مونته‌زوما ایمپراطورلغی غایت واسع اولمقله برابر پك ضعیف ایدی . چونکه متجانس دکلدی . حرباً تشکل ایتمشدی . محاربات مدیده‌دن صکره آزته‌کلره هنوز تابع اولمش مختلف عرقه منسوب اهالیدن مرکبدی . دارانك یونانیلره هجومی صره‌سنده ایران دولتی نه ایسه مکسیقا ایمپراطورلغی‌ده اوکا مشابه بر حالده ایدی . اقوام مغلوبه غالبلرك غایت آغیر اولان بیوندروغنه کوجلکله تحمل ایده‌بیلیورلردی .

دیکرطرفدن مکسیقاده عمومك شایان اعتماد بولدیغی و مونته‌زومانك دخی بیلدیکی بعض کهانتفروشلر اقوام مغلوبه‌یی قورتارمق ایچون معبودلر طرفندن بر منجی کوندریله‌جکنی و بونك شرق طرفندن کله‌جکنی خبر ویرمشلردی . قورته‌ز ــ مکسیقالیلرجه مجهول و بناءً علیه مخلوقات غریبه‌دن معدود اولان ــ بارکیرلریو ــ بتون یرلیلرك الده طاشینیر رعد و برق ظن ایتدکلری ــ طوپلری ، آرکه‌بوزلری ایله شرق طرفندن کلنجه هرکس اونك معبودلرطرفدن کوندرلدیکنه ذاهب اولدی . قورته‌ز « مغلوبلری عصیانه مهیا ، غالبلری خوف و دهشت ایچنده عواقب اموره منتظر بولدی » مع‌مافیه بارکیرلر ، طوپلر و آرکه‌بوزلر آزته‌کلری چوق زمان قورقوته‌مدیلر . بونلر اوروپالیلرك‌ده کندیلری کبی انسان اولدقلرینی پك چابوق آکلادیلر . آزته‌کلر غایت جسور ، عدداً چوق ، اوجلرنده ــ خصوصی بر طرز اعمال ایله چلیك درجه‌سنده متانت ویردکلری ــ باقیر بولنان مزراق و اوق ایله مسلح اولدقلری جهتله ــ اکر اسپانیوللر یالکز اولسه‌لردی ــ اونلرك حقندن پك چابوق کله‌بیلیرلردی . فقط قورته‌ز آزته‌کلرك عاصی تبعه‌سی آره‌سنده کندیسنه برچوق متفق بولدی .

موفقیتنی بو متفقلرك معاونت دائمه و مؤثره‌لرینه مدیون ایدی . مکسیقو اوزرینه ایلك یورویش اثناسنده بیله‌یرلیلردن ۷,۰۰۰ کشیلك بر قوت آلمشدی. یرلیلر نهایته قدر اسپانیوللره ارزاق ولوازم وبیکلرجه عساکر معاونه ویرمشلردی .

مکسیقونك ضبطندن تقریباً اون سنه صکره اسپانیوللر پەرو قطعه‌سنك فتحنه ابتدار ایتدیلر .

پەرو

بوکونکندن دها واسع اولان پەرو بحر محیط کبیر سواحلی بوینجه امتداد ایدیور وآند سلسلهٔ جبالنی حاوی بولنیوردی . بو صورتله شیمدیکی اقوا‌تور ، پەرو ، بولیویا تماما ، شیلی قسماً اوزمانك پەرو دولتنه داخل ایدی. پەروحکمدارینه (اینقا Inca) نامی ویرلمکده ایدی. اینقا (کیشوا Quichua) لر دنیلن قوم اوزرنده حاکم مطلق ایدی . معبود شمسك احفادندن معدود وبو صفتله بتون اراضی‌یه ، معادنه ، محصولاته ، ابنیه‌یه ، اهالی‌یه ، الحاصل ایمپراطورلق داخلنده نه وارسه جمله‌سنه صاحب ایدی . زرعیات ایچون تخمدن ومحصولات ارضیه‌دن دولت اعمالاتخانه‌لرنده طوقونان قماشلره قدر بر انسانك یشامسی ایچون نه لازم ایسه جمله‌سنی حکمدار مأمورلری واسطه‌سیله تبعه‌سنه توزیع واعطا ایتمکده ایدی. پەرو اشتراك اموال اساسنه مستند بر ایمپراطورلق ایدی . اینقالر دنیانك اك یوکسك طاغلریله مستور اولان بو جسیم ایمپراطورلغی قولایجه اداره‌ایتمك ایچون پك مکمل یوللر یاپدیرمشلردی. حسن محافظه‌سنه صورت دائمه‌ده اعتنا ایدیلن بو یوللرك دردی پایتخت اولان (کوزقو Cuzco) شهرینه منتهی اولیوردی . « مرکز » معناسنی افاده ایدن کوزقونك ۶۰,۰۰۰ نفوسی وار ایدی .

حکمدارك ـ مشارکت اموال قاعده‌سنه مستند ـ استبدادی اساساً

فکر تشبثدن محروم ، حلیم وساکن ، پك ماهرانه اسقا ایتدکلری تارلالرنده الك زیاده مصر وپاتاتس یتیشدیرمکله مشغول مکمل چیفتجی اولان پەرولیلره تحملفرسا بر یوك کبی کلیوردی . پەرودەکی آبدەلر کمال اعتنا ایله یونتولمش وخرجسز بربری اوزرینه قونمش جسیم قیا پارچەلرندن یاپیلمشدی . تزیینات داخلیه ـ مملکتده پك مبذول اولان ـ آلتون وکموشدن ایدی . دیوارلری ستر ایدن آلتون لوحەلر ، سقفلری طوتان آغیر قورنیشلر ، استاتولر ، چیچکلر ، حیوانلر ، الحاصل بتون بو تزیینات ـ اسپانیوللرك حرص وطمعی سببیله ـ همان تمامیله غائب اولمشدر .

پەرونك ضبطی پەرودە معادن ثمینەنك پك مبذول اولدیغی مرکزی آمریقادە دخی معلوم ایدی . بو آلتون مملکتی حقندە نقل ایدیلن حکایات غریبەیی پانامابرزخندە اقامت ایدن اسپانیوللر دخی ایشیتمشلردی . بو اسپانیوللردن ایکی سرسری ، بری اللی دیکری آلتمش یاشندە ، ایکیسیدە اوقومق یازمق بیلمەیەجك درجەدە جاهل ، وقتیله طوموز چوبانلغی ایدن (فرانسوا پیزار) ایله سوقاقدە بولنمش برچوجق اولان (آلماغرو Almagro) پەرونك ضبطی ایچون عقد شرکت ایتدیلر . ١٥٢٤ سنەسی ، یعنی قورتەزك مکسیقویه تماماً صاحب اولدیغی زماندن اوچ سنه صکره ایدی . فقط پیزار وآلماغرو تصورلرینی آنجق سکز سنه صکره موقع اجرایه قویدیلر .

١٥٣٢ دە فرانسوا پیزار تقریباً ١٧٠ کشی و ٧٠ بارکیر ایله پەرویه چیقدی . اوچ آرکه بوزدن بشقه اسلحهٔ ناریه یوق ایدی . فقط تام اوصرەدە اینقا (آتاهوآلپا Atahualpa) ایله تختدن ایندیرمش اولدیغی بیوك برادری آرەسندە سلطنت غوغاسی واردی . بو غوغانك نتیجەسی

اوله‌رق ظهور ایتمش اولان اغتشاشات و تفرقه پیزارك موفقیتنی تسهیل ایتدی . پیزار داخل مملکته طوغری ایلریله‌دیکی زمان هر طرفده بر دوست کبی قارشیلاندی . آند سلسلهٔ جبالنی بچه‌رك ، ۱۵ تشرین ثانی ۱۵۳۲ تاریخنده ، (آتاهوآلپا) نك اردوکاهی اوکنه واصل اولدی . ایرتسی کونی اسپانیول قرارکاهنی زیارته دعوت ایدیلن (آتاهوآلپا) سلاحسز ، معیتسز اوله‌رق دعوته اجابت ایتدی و بر طوزاغه دوشدی .

اثنای ملاقاتده پیزارك یاننده بولنان بر راهب اینقایه بر انجیل اوزاته‌رق بو کتابك بیان ایتدیکی شیلره اینانمق لازم کلدیکنی سویله‌دی . (آتاهوآلپا) کتابی قولاغنه یاقلاشدیردی ؛ هیچ برشی ایشیتمدیکندن یره آتدی . اسپانیوللر دینلرینه حقارت ایدلدیکی بهانه‌سیله حکمدارك اوزرینه هجوم ایده‌رك کندیسنی اسیر ایتدیلر . اینقا استرداد حریت ایچون کلیتلی فدیهٔ نجات اعطاسنی تکلیف ایتدی . اسپانیوللر بو تکلیفی قبول ایده‌رك (کوزقو) معبدلری دیوارلرندن چیقاریلان ایکی یوز بوك آلتون لوحه ایله بونك ایکی مثلی کموش لوحه آلدیلر . فدیهٔ نجات تأدیه ایدلدیکی زمان اینقایی تخلیه ایتمه‌دکدن ماعدا کندیلری علیهنه ترتیباتده بولنمق ، کیزلیجه برعصیان حاضرلامق ایله اتهام ایلدیلر . محاکمه‌سنی اجرا ودیری دیری یاقیلمق جزاسنه محکوم ایتدیلر . اینقا خرستیانلغی قبول ایله واقتیز اولمغه موافقت ایتدیکندن یاقیلمازدن اول بوغولمق لطفنه مظهر اوله‌بیلدی . بعده اسپانیوللر اجرای رسم ماتم ایده‌رك حکمدارك استراحت روحی ایچون دعالر اوقودیلر [نیسان ۱۵۳۳] .

برمدت صکره آلماغرونك کتیردیکی قوای امدادیه واصل اولدیغندن پیزار (کوزقو) اوزرینه یوریدی و بر قاچ اوفاق تفك مصادمه‌دن صکره پرونك پایتختنی ضبط ایتدی [۲۵ تشرین ثانی ۱۵۳۳] .

۱۵۳۵ ده پهرو قطعه‌سی همان تمامیله تحت اطاعته آلنمش ایدی . پیزار (لیما) شهرینی تأسیس ویکی پایتخت اتخاذ ایتدی .

فقط پیزار وآلماغرو غوغا ایتدیلر . هرایکیسنک طلبی اوزرینه شارلکن قدیم پهرو ایمپراطورلغی اراضیسنی بونلرك آره‌سنده تقسیم ایتمشدی . پیزاره شمال مملکتلرینی، شیمدیکی پهرویی ؛ آلماغرویه جنوب ممالکنی ، بوکونکی شیلی‌یی ویرمشدی . ایکیسی‌ده دیکرینک ضررینه اوله‌رق توسیع ممالکه قیام ایلدیکندن نهایت محاربه‌یه باشلادیلر. آلماغرو (پیزار) طرفندن اسیر ایدلدی ، بوغدیرلدی [۱۵۳۸] . معیتنده‌کی عسکرلر ، بر مدت صکره، پیزاری اولدیره‌رك انتقام آلدیلر [۱۵۴۱] . بو قانلی غوغالر آلماغرونك اوغلی ایله پیزارك برادرلری آره‌سنده دخی دوام ایتدی ؛ آنجق شارلکنك پهرویی طوغری‌یدن طوغری‌یه کندی اداره‌سنه آلوب بر والی کوندردیکی زمان ختام بولدی [۱۵۴۷] .

اسپانیول فتوحاتنك اکمالی مکسیقاو پهرونك ضبطی اسپانیوللرك مرکزی وجنوبی آمریقاده تأسیس مستملکات ایلرینه عائد وقایع آره‌سنده الك مهملریدر. اسپانیوللر یوقاتان [۱۵۲۷- ۱۵۴۷] ، وه‌نه‌زوئللا [۱۵۲۰ - ۱۵۴۰] ، قولومبیا [۱۵۳۸] ، شیلی [۱۵۴۰] قطعه‌لرینی ؛ اون آلتنجی عصرك نصف اخیرنده دخی آرژانتین وپاراغوآیی ضبط ایتدیلر . یوقاتان طرفلرنده بولنان آلتمش قدر شهر خرابه‌لری تولته‌ك مدنیتنك الك پارلاق دورینه عائددر . وه‌نه‌زوئللا بر آرالق پاره‌یه احتیاجی اولان شارلکن طرفندن آلمانلره ، هامبورغ صرافلرینه صاتیلدی . آلمانلر قطعهٔ مذکوره‌دن استفاده‌یه چالیشدیلر، فقط موفق اوله‌مدقلرندن ینه شارلکنه اعاده ایتدیلر . هر نه‌قدر

شیلی آلماغرونك حصه‌سنه دوشمش ایدیسه‌ده اونك طرفندن تماميله فتح ایدیله‌مه‌مشدی .

١٥٤٠ ده پیزارك آرقداشلرندن (اوریللانا Orillana) په‌رودن شرقه طوغری كيتديكی زمان پك بیوك بر نهره راست كلمش وبونهری تعقیباً بحرمحیط آطلاسی ساحلنه‌واصل اولمشدی. اوریللانا نهرسواحلنده یونان افسانه‌سنك آمازونلرینه مشابه محارب قبیله‌لر كوردیكنی حكایه ایتمش اولدیغندن نهره (آمازون) نامی ویرلدی. بو سیاح بتون مملكتی فتح ایتمك ایچون سفره حاضرلانیركن وفات ایتدی . آمازون حوالیسی بره‌زیلیا ایله برلكده پورتكیز مستملكاتی میانه‌نه كیردی .

اسپانیا مستملكات امپراطورلغنك تشكيلاتی

اسپانیوللر تأسیس ایلدكلری مستملكات ایمپراطورلغنه منتظم ویكنسق برتشكيلات ویرمك ایچون چوق زمان بكله‌مدیلر . مستملكاتك جمله‌سی طوغریدن طوغری‌یه قراله عائد ایدی . قرال هربر مستملكه‌یه وكيل صفتیله بر والی كوندریوردی . بو وكيله مكسیقا وپه‌رو كبی الك مهم مستملكه‌لرده « والیٔ عمومی » ، دیكرلرنده « قوماندان » دنیلیوردی . اسپانیاده شارلكن طرفندن تشكيلاتی اكمال ایدیلن [١٥٢٤] بر «هندستان مجلس عالیسی» بولنمقده وبومجلس بتون مستملكات مأمورلرینه نظارت ایتمكله برابر ادارۀ ملكیه ، عسكریه ، دینیه وعدلیه ایله اشتغال ایلمكده ایدی . اسپانیوللرده ـ پورتكیزلیلر كبی ـ مستملكه‌لریله تجارتی كندیلرینه حصر ایتمك طریقنی اختیار ایلدكلرندن بر ادارۀ تجاریه دخی تأسیس ایدلمشدی . بو اداره « تجارت اوطه‌سی » نك النده ایدی . مركزی (سه‌ویل) ایدی . سنه‌ده بر دفعه بر چوق كمیلردن مركب بر قافله حالنده مستملكاته كیدن واورالردن كلن كمیلر آنجق بو لیمانده اشیا وامتعه تحمیل ویااخراج ایده‌بیلیردی .

مستملكات تشكيلاتنده اسپانیا قراللری یرلیلری

یرلیلرك احوالی

اونوتمدیلر. بونلرك جان ومالریته رعایت اولنمسنی، ارزو ایدرلرسه چالیشدیریله‌رق اجرتلرینك ویرلمسنی، كندیلرینه دائما حلم و ملایمت ایله، قواعد دینیهٔ عیسویه‌یه توفیقاً معامله ایدلمسنی امر ایتدیلر. فقط بو امرلرك هیچ بر تأثیر وفائده‌سی اولمدی.

اسپانیوللرك فتوحات اثناسنده‌كی حركتلری ـ علی الاكثر ـ شایان نفرت بر درجه‌یه واران حرص و طمعدن، سوء نیتدن، ظلم و وحشتدن عبارتدر. فاتحلر وحشیانه بر احتراص ایله آلتون تحریسنه باشلادیلر. مكسیقوده قورته‌زك ضابطلرندن بر قاتل و خرسزك زادكان محلیه‌یی نصل بر طوزاغه دوشوردیكنی، په‌روده پیزارك (آتاهوآلپا)یه نه یاپدیغنی یوقاریده سویله‌مشدك. مكسیقونك ضبطندن صوكره (مونته‌زوما) نك خلفی اولان (غوا تیموزن Guatimozin) ایمپراطورلق خزینه‌سنی كوللك نره‌سنه صاقلادیغنی خبرویرمكدن امتناع ایتدیكی ایچون اسپانیوللر طرفندن قیزغین آتش اوزرینه یاتیرلدی. ینه قورته‌زك ضابطلرندن بری بردفعه‌ده ٤٦٠ مكسیقالی‌یی دیری‌دیری یاقدی. په‌روده، كیتوده پیزارك ضابطلرندن بر ظالم اولا بتون ارككلری قتل ایتدیردی؛ صكره، شهره آتش ویره‌رك قادین و چوجقلری كسدیردی.

بو ظلم و وحشتلر حرب زماننده، فتوحات دورنده وقایع عادیه‌دن معدود ایدی. فقط یرلیلر هر طرفده تحت اطاعته داخل اولدقدن صكره دخی اسپانیوللر ظلم و غدرده پك ایلری‌یه واردیلر. یرلیلر مستعمرلر آره‌سنده تقسیم ایدلدیلر؛ اونلرك حسابنه مجاناً چالیشمغه مجبور طوتولدیلر؛ اسپانیا قراللرینك اوامر و ارادات متعدده‌سی خلافنده اوله‌رق درکهٔ اسارته دوشدیلر. یرلیلر الك زیاده معادن ثمینه تحریاتنده، هرصنعتدن فضله

آغير برايش اولان معدنجيلكده استخدام اولنيورلردى . ميليونلرجه يرلى تلف اولدى . روايتـه نظراً يالكز سن دومه‌نق آطه‌سنده ـ قريستوف قولومب طرفندن كشف ايدلديكى تاريخده [١٤٩٢] ـ بر ميليونى متجاوز اهالى وار ايدى . ١٧ سنه صكره [١٥٠٩] آنجق قرق بيك ، بش سنه صكره اون اوچ بيك كشى قالدى . اوست طرفى اسپـانيوللر طرفـدن امحا ايدلمشدى .

زنجى تجارتى

بعض راهبلر يرليلرى حمايه‌يه‌تشبث ايتديلر . بونلردن (لاس قاساس) اسپانيوللرك ظلم و وحشتلرينى اعلانه و مظلومين ايچون عدالت طلبنه وقف عمر ايتمشدى . نهايت ، ايمپراطور شارل كنك نظر مرحمتنى جلب و يرليلرى حمايةً بعض تدابير اتخاذ ايدلمسنه موفق اولدى .

فقط نتيجه بشريت ايچون يكى بر فلاكت شـكلنده تظـاهر ايتدى . اسپانيوللر آمريقادن بشقه يرلرده ايشجى آراديلر . آفريقادن صاتون آلدقلرى زنجيلرى آمريقايه كوتورديلر . بو صورتله مدهش بر تجارت ، زنجى ويا اسرا تجارتى باشلادى ؛ اون طقوز نجى عصره قدر دوام ايتدى . درت يوز سنه آفريقا زنجيلرى اوروپاليلره صاتيله‌جق اسرا تدارك ايده ـ بيلمك ايچون بربرلريله حرب ايتديلر . آفريقاده ميليونلرجه نفوس تلف اولدى .

اسپانيا مستملكات ايمپراطورلغنك اوصاف مميزه‌سى

اسپانيا مستملكات ايمپراطورلغى پورتكيز مستملكات ايمپراطورلغندن چوق فرقلى ايدى . پورتكيزليـلر تاجر ايديـلر ؛ اسپانيوللر ايسه فاتح اولديلر . يالكز ساحلده باشليجه نقطه‌لرى اشغال ايله اكتفا ايتمديلر ؛ ساحل آرقه‌سنده‌كى مملكتلرى ، (هينترلاند Hinterland)ى

دخی ضبط ایتدیلر . مکسیقـا ، پەرو ، قولومبیا و سـائر مستملکات اسپانیانك ماورای بحر محیطده بر جزئی کبی اولدی ؛ یکی اسپانیـا ، یکی قاستیلیـا ، یکی غرناطه و سائره ناملریله یاد ایدلدی . اسپانیوللرك الك سرکذشتجو و الك جرأتکارلری آرەسندن چیقان مستعمرلر بر دها وطنلرینه عودت ایتمەمك اوزره آمریقاده یرلشدیلر . اونك ایچون اسپانیوللر ـ پورتکیزلیلرك خلافنده اولەرق ـ دواملی بر مستملکات ایمپراطورلغی تأسیس ایتدیلر . بو ایمپراطورلق ، برچوق خطالره رغماً ، صوك عصر میلادی‌یه قدر پایدار اولدی . بوکون اسپانیول مستملکاتندن اثر قالمامشدر . لکن اکتساب استقلال ایدن مرکزی و جنوبی آمریقاده اسپانیا عرقی ، لسانی و مدنیتی حاکمدر .

کشفیات عظیمەنك نتایجی کشفیات عظیمـه یالکز اسپانیـا و پورتکیز تاریخلرینه عائد وقایع اولمیوب بلکه اقتصادی، سیاسی ، علمی ، دینی نتایجی اعتباریله تاریخ عالمه تعلق ایدر . بونتایجك بعضلری همان میدانه چیقدی ، بعضلری ایســه بالآخره کوریله‌بیلدی . احتمال‌که بتون نتایج هنوز تمام اولمامشدر . الك مهم نتیجەلر ـ پورتکیز و اسپانیـانك بردن بره کسب قوت و سطوت ایلمـش اوللرندن صرف نظر ـ بروجه آتیدر :

بیوك تجارت یوللری درحال دکیشـدی : مصر طریقیله کچن امتعه بوندن صکره امید برونی طریقندن کچدی . بنابرین قرون قدیمەدن بری فعالیت تجاریه مرکزی اولان بحر سفید اهمیتنی غائب ایتدی ؛ بو اهمیت بحر محیطه انتقال ایلدی . اسـکندریه ، جنوه ، وندیك ، مارسـیلیا ایکنجی درجه لیمان حالنه کلدیلر و آنجق زمانمزده سویش قنالنك حفری سایەسنده اهمیت ومعموریت سابقەلرینی استرداد ایده بیلدیلر . بوکا مقابل

پورتکیز، اسپانیا، فرانسه، هولاندانك و بالآخره انکلتره‌نك بحر محیط آطلاسی اوزرنده‌کی لیمانلری — بحر سفید لیمانلرینك غائب ایتدکلری — اهمیتی قازاندیلر.

آمریقاده چیقاریلان کلیتلی مقدار معادن ثمینه اوروپایه نقل ایدلدی. مکسیقا، پهرو، و وه‌نه‌زوئلاده سرای ومعبدلرده، حتی مزارلرده یغما ایدیلان آلتون بیغینلرینه معدنلردن چیقاریلان کموش بیغینلری منضم اولدی. ۱۵٤۵ ده پهروده کائن (پوتوزی Potosi) ده ۷۰۰ مترو ارتفاعه قدر یوکسلن کموش جوهرینی حاوی طاغلر کشف ایدلدی. پهرونك ثروت و سامانی ضرب‌مثل حکمنه کیردی. هر سنه بر چوق قالیونلردن مرکب بر قافلهٔ سفائن معدنلرك حاصلاتنی اسپانیایه کتیرردی. اون آلتنجی‌عصر اواسطنده اوروپاده متداول‌اولان آلتون و کموش مسکوکات مقدارینك قولومبك ایلك سیاحتی صره‌سنده‌کی مسکوکاتدن اون‌ایکی مثلی فضله اولدیغی حساب ایدلمشدر. یالکز مکسیقا و پهرو قطعه‌لری قورته‌ز و پیزارك فتوحاتندن زمانمزه قدر اوروپایه ۹ میلیار فرانق آلتون و ۲٤ میلیار فرانق کموش کوندرمشدر.

بو کلیتلی معادن ثمینه‌دن اسپانیوللر اصلا استفاده ایتمدیلر. بو قدر آلتون و کموش اونلرك اللرندن آقوب کیتدی. چونکه خزائن جسیمه قارشیسنده بولنان اسپانیوللر کندیلرینی زنکین ظن ایدرك یواش یواش چالیشمقدن فارغ اولدیلر. آرتق بالذات اعمال ایتمدکلری شیلری قومشو ملتلردن صاتون آلمغه باشلادیلر. آلتون و کموش صنعتکار و تاجرلره، یعنی بورژووالره کچدی. اوزمانه قدر باشلیجه ثروت طوپراق ایدی. قرون وسطاده بتون طوپراق زادکان النده ایدی. اون آلتنجی عصردن اعتباراً آلتون و کموش سایه‌سنده بورژووالر دخی زادکان قدر زنکین

اولدیلر. بورژوواصنفنك اهمیت اجتماعیه و سیاسیه‌سی اوزماندن اعتباراً آرتمقدن خالی قالمدی.

معلومات بشریه فوق‌العاده بر سرعتله آرتدی. یکی‌قطعه‌لرده یکی عرقلر، یکی مدنیتلر، یکی حیوانلر، یکی نباتلر، یکی یبلدیزلر کشف ایدلدی. بردن بره میدانه چیقان بو یکی شیلر حیرتی موجب اولدی، مراق وتجسس حسنی اویاندیردی، فکرلری تنویر ایتدی، نظریات قدیمهٔ علمیه و اعتقاداتی صارصدی.

کشفیات عظیمه بر طرفدن دین عیسوی ایچون یکی بر ساحهٔ فعالیت آچمش و خرستیانلغك آمریقاده انتشارینی تأمین ایتمش، دیگر طرفدن اوروپاده هیئت رهبان حقنده‌کی اعتمادك آزالمسنه و راهبلرك تدریساتنه آرتق حرمت ایدلمه‌مسنه سبب اولمشدر. (پیه‌ر دایی) کبی کتابلریله کشفیات عظیمه‌یی حاضرلامش اولان علمای رهبانك‌یانده عددلری دها چوق اولان راهبلر برمدت صکره حقیقت اولدقلری آکلاشیلان‌برخیلی مسائلی، مثلا ارضك کرویتنی معناسز، غیر ممکن، علم ودینه مغایر کوسترمشلر و بناءً علیه حقیقته عاشق بعض عالملری محکوم ایتمشلردی. بونك ایچوندر که کشفیات عظیمه رەفورمه بحران دینیسنه، رونه‌سانس فکرلرینك ظهور و ترقیسنه ــ فقط بالطبع کوچك مقیاسده ــ خیلیجه مدار اولمشدر.

رونه‌سانس

رونه‌سانسك اوصاف مميزه‌سی

اون بشنجی عصرك صوك سنه‌لرنده واون آلتنجی عصرك نصف اولنده، كشفيات عظيمهٔ بحريه‌نك وقوعی زماننده اولا ايتالياده، بعده فرانسه و آلمانياده ادبيات، علوم و بالخاصه صنايع نفيسه‌ده بيوك بر كشايش كورلدی. بو، تاريخك اك پارلاق و اك مهم وقايعك بريدر. چونكه صنعتكارلر زمانمزه قدر دها كوزللری ياپيله‌ميان شاه اثرلرينی او زمان وجوده كتيرديلر؛ انسانلر كشفيات بحريه ايله توسع ايدن فعاليت ماديه ساحه‌سی يانده فكر وفعاليت معنويه ساحه‌سنك دخی بيوديكنی او زمان كوردیلر.

بو ترقياته «احيا»، «تجدد» معناسنه «رونه سانس» دنيلمشدر. قرون وسطی مدنيتنه عدم وقوفدن ويا اومدنيتی بحق تقدير ايتمه‌مكدن نشأت ايتمش اولان بو تعبير قسماً طوغری دكلدر. چونكه «احيا» دنجه اون آلتنجی عصردن اول صنايع نفيسه وادبياتك اولمش اولديغی، اون بشنجی عصر اواخرنده‌بردن بره ديرلديكی خاطره كليور. حال بوكه رونه سانسده بردن بره، ناكهانی هيچ برشی اولمامشدر. ايستر صنايع نفيسه ويا ادبيات جهتندن تدقيق ايدلسون، ايسترسه ايتاليا، فرانسه وآلمانياده اولمق عتباريله نظر دقته آلنسون رونه‌سانس بر «تجدد» دكل، بلكه اوزون بردورهٔ مساعينك نتيجه‌سی، بطی بر ترقينك صوك

حديدر . اوصاف مميزه‌سندن برنجيسي بودر. رونه سانسدن اولكى دورك صنعتكارلرى ، مؤلفلرى ، اومانيستلرى رونه سانس صنعتكارلرينك ، مؤلفلرينك، اومانيستلرينك مبشر واستادلرى اولدقلرى كبى اون بشنجى عصرك پارلاق مدنيتى اون آلتنجى عصرك پارلاق مدنيتنه سبب اولمشدر.

رونه‌سانسك ايكنجى واك مهم وصف مميزى قرون قديمه‌يه، بتپرستلك دورينه عودت ايدلمش اولمسيدر. قرون قديمه‌نك تأثيرى اون بشنجى عصردن اعتباراً ايتالياده پك قوى ايكن اون آلتنجى عصرده هرشيئه، ادبيات وصنايع نفيسه‌يه ــ فرانسه وآلمانياده دخى ــ حاكم اولدى. قرون قديمه صنعتكارلرله برلكده مؤلفلره تقليده شايان نمونه‌لردن بشقه يكى موضوعلر بخش ايتدى. دين عيسوى منابعنه ، تاريخ مقدس ايله انجيللره بتپرستلك منابعنى، تاريخ قديم اساطيرى علاوه ايلدى . يالكز صنايع نفيسه‌يى نظر دقته آليرسه‌ق رسام وهيكلتراشلرك عينى زمانده هرايكى منبعدن استفاده ايتدكلرينى، جنتدن اولمه‌يه كجدكلرينى ، حضرت عيسى و مريمه متعلق تصاوير ايله برلكده وه‌نوس ، جبرائيلك حضرت عيسانك تولدينى مريمه تبليغ ايلمسى ايله برلكده باكوسلرى ، تجلئ عيسى ايله « پسيخه Psychée » يى ترسيم ايتدكلرينى،« فيليپ دوقومين » ك مزارنده‌كى يان يانه بولنان اورفه ايله حضرت عيسى تصويرلرنده اولديغى كبى خرستيانلق موضوعلرينه بتپرستلك موضوعلرينى قاريشديردقلرينى كوريرز. صنعتكارلردن بعضلرى ــ (ليموژ) بيوك كليساسنك منبرنده هركول افسانه‌سيله اون ايكى ايشنى مصور واثر هيكلتراشيده اولديغى كبى ــ بر كليسانك تزيينى ايچون صرف بتپرستلكه متعلق منابعدن ملهم اولمق درجه‌سنده ايلرى‌يه وارديلر.

رونه سانسك اوچنجى وصف مميزى قرون قديمه‌يه عودت ايدلمش اولمسندن طولايى قرون وسطادن بسبتون آيرلمسيدر. صرف خرستيانلغك

تأثيرى آلتنده بولنان قرون وسطاده فكر ايمان ومطاوعت كوريلور .
او دورده هرشيدن اول معنوى حسه ، تكمله ربط قلب ايدلمشدى .
دنيايه عادتا بر منفاء حيات فانىيه برنوع مسافرت نظريله باقيلير ؛ انسانك
احتراصاتنه غلبه ايتمسى ايچون صورت دائمهده صرف مساعى ايتمسى ،
حتى تصفيهٔ روح ايچون المواضطرابى قبول وتحرى ايليهرك، تعذيب بدندن
چكينميهرك حيات ابديهيه طوغرى يوكسلمسى لازم كلهجكنه اعتقاد اولنور
ايدى. بوكبى فكرلر قدمايه بسبتون يبانجى ايدى . قرون قديمهده حيات
اك قيمتدار برمال، ذوق وصفا حياتك اساس وغايهسى، تعذيب بدن منفور،
چركينلك دخى همان بودرجه فنا ايدى. روسانس قرون قديمهنك اثرينى
تعقيب ايتدى. عقلك قدرت كاملهسنه قانع اولدى؛ ماديانه ميل ايدرك حياتك
احتراصاتنه صاريلدى ؛ ذوق وسروره ، مادى كوزللكه پرستش ايلدى.
بوحال ، اخلاق وعاداتده ـ بالخاصه ايتالياده ـ درين برفساد عمومى ايله
صنايع نفيسهده اشكالك تكملى انديشهسى وفكره قارشى كوستريلن لاقيدى
ايله تظاهر ايتدى . بوصورتله هردرلو حس ديانتپرورانهدن محروم آثار
دينيه وجودهكلدى . كليسالره عائد اولان بوآثارى تماشا ايدنلر خرستيانلق
ويا بتپرستلك دورلرندن هانكيسنه عائد بر وقعهيى ويا اشخاصى تصوير
ايتمكده اولدقلرينى تعيينده عاجز قاليرلر .

رونهسانسك اسبابى اون بشنجى عصر اواخرنده واون آلتنجى عصرده رونهسانسى توليد ايدن اسباب نهدر؟ اولا، اوتاريخلرده برچوق دها وذكاى فوق العاده اصحابنك يتيشهرك توحيد مساعى ايتملرى، ثانياً ـ رونه سانسك اوصاف مميزهسندن بحث ايدركن يوقاريده سويلهديكمز وجهله ـ صنايع نفيسهنك ذاتاً مكمليته طوغرى تقرب ايتمش اولمسى رونه-
سانسى توليد ايدن ايكى مهم سببدر . بو ايكى اساسلى سببه آتيدهكى اسباب

تالیه دخی منضم اولدی : قرون قدیمه‌یه عائد کتب و آثارك هرکسجه تدارکنی تسهیل و افکار و معلومات بشریه‌نك کمال سرعتله دنیـانك هر طرفنده انتشارینی تأمین ایدن صنعت طباعتك ترقیسی ؛ هندستان طریق جدیدینك و یکی دنیانك کشفندن صکره فعالیت تجاریه‌نك آرتمسی نتیجه‌سی اوله‌رق ثروت عمومیه‌نك تزایدی ؛ هر مملکتده صنعتکار و مؤلفلرك ـ آوغوستك رفیـقی و (ویرژیل) ایله (هوراس) ك حامیسی مشهور (مه‌سه‌ن) ك نامیله یاد ایدیلن — محب علم و معرفت ذوات طرفندن حمایه ایدلملری.

مه‌سه‌نلر مه‌سه‌نلر ، یعنی ادبیات و صنایع نفیسه‌یی صورت مخصوصه‌ده حمایه‌لری آلتنه آلان بیوك ذوات ، زنکین زادکان و حکمداران هر دورده ظهور ایتمشدر . اون دردنجی عصر اواخرنده و اون بشنجی عصر اوائلنده فرانسه‌ده بورغونیا دوقه‌لری ، ایتالیـاده بانکر (قوزمه دو مدیسیس) حامیٔ علم و معرفت اولمق اوزره شهرت بولمشلردی . اون بشنجی عصر اواسطنده رومادہ پاپا بشنجی نیقولا بش بیك ال یازیسیله محرر کتاب جمع ایتمش و بو صورتله — الیوم دنیانك اك زنکین کتبخانه‌لرندن بری اولان — واتیقان کتبخانه‌سنك تأسیسنه باشلامش ایدی . فقط رونه‌سانس زمانـنده مه‌سه‌نلر پك چوق ایدی . ایتالیـاده بیوك ویا کوچك هیچ بر پرنس ، هیچ بر حکومت ، روماده هیچ بر پاپا ، فرانسه‌ده هیچ بر قرال ، آلمانیاده هیچ بر ایمپراطور یوق ایدی‌که صنعتکار و مؤلفلرك تشویق و حمایه‌سنی مدار شرف بیلمسون . هپسی سرای ، شـاتو ، کلیسا کبی مبانی انشـا آتنه مراق و استاتولر ، تابلولر سپارش ایتدیلر و صنعتکارلره چوق اجرت ویردیلر . کتبخانه‌لر تأسیس ، ارباب علمه معـاشلر تخصیص ایلدیلر . پاره‌دن زیاده حـسن

معامله‌لريله ارباب علم و معرفتك قدر و حيثيتلرينى آرتيرديلر ؛ صنعتكار و اومانيستلرى دائرهٔ صميميتلرينه قبول ايتديلر ؛ اونلره اڭ بيوك ، اڭ ذى‌قدرت كيمسه‌لر كبى معامله ياپديلر و حتى بعضاً كنديلرينى هر شيدن مستثنا برموقعده بولنديره‌رق ايسته‌دكلرينى ياپمالرينه مساعده ويرديلر . پاپا اوچنجى پول قاتل صنعتيله تعقيب ايديلن (بن‌وه‌نوتو چه‌لينى Benvenuto Cellini) نامنده‌كى مشهور قلمكار ايچون : « چه‌لينى كبى صنعتلرنده يكانه اولان آدملر هركس حقنده جارى اولان قوانينه تابع طوتيله‌مازلر » ديمشدر .

فلورانسه‌ده (قوزمه دو مديسيس) ڭ حفيدى اولوب (محتشم) عنوانيله معروف اولان (لوران) ميشل آنژ اسمنده‌كى گنج هيكلتراشى اوغل و يكنلرينه رفيق اوله‌رق سراينه قبول ايتمشدى . بيوك پدرينك آثرينه اقتفا ايدرك زمانڭ بتون علومنه واقف اولان پيق دو لا ميراندول Pic de la Mirandole [١٤٦٣ - ١٤٩٤] و اوميروسڭ آثارينى نظماً لاتينجه‌يه ترجمه و افلاطون فلسفه‌سنى تدريس ايدن آنژ پوليتيه‌ن Ange Politien [١٤٥٤ - ١٤٩٤] كبى صنعتكارلر ، مؤلفلر و عالملرى سراينه جلب ايديوردى . (لوران) ڭ يونان قديمه اولان محبتى پرستش درجه‌سنه وارمقده ايدى . (پوليتيه‌ن) ايله برلكده افلاطونڭ تأييد خاطره‌سى ايچون شنلكلر ، مراسم مخصوصه ترتيب ايليوردى . سراينڭ باغچه‌سنه افلاطونڭ هيكلنى ياپديرمشدى .

رومادە پاپا ايكنجى ژول اديباتڭ « عوام ايچون گموش ، زادگان ايچون آلتون ، پرنسلر ايچون الماس اولديغنى » سويليوردى . بشنجى نيقولا طرفندن تصور ايديلن سن‌پيه‌ر كليساسنڭ مجدداً انشاسنه تشبث ايديور ؛ برامانت ، ميشل آنژ ، رافائل كبى صنعتكارلرى يانه جلب ايليوردى . ايكنجى ژولڭ خلفى پاپا اونجى لئون [١٥١٣ - ١٥٢٣] - كه مديسيس

خاندانندن ایدی ـ سلفنك اثرینه اقتفا ایتمشدی . حتی رافائلی صنایع نفیسه ناظری کبی استخدام ایتمش؛ اونی مراتب روحانیه‌نك الك یوکسکنه چیقارمق ، قاردینال یاپمق ایسته‌مشدی .

ایمپراطور شارل کن (تیتیه‌ن Titien) ه قونت پالاتن ومشاور ایمپراطوری عنوان وحقوقنی ویرمشدی. برکون صنعتکارك آتلیه‌سنی زیارت ایتدیکی صره‌ده رسامك الندن دوشن فیرچه‌یی همان یردن قالدیرمش وکندیسنه‌ویررکن : «تیتیه‌ن‌قیصرطرفندن‌خدمت‌ایدلمکه‌شایاندر» دیمشدی.

١٢ نجی لوئیدن (قاترین دومدیسیس) ه قدر بتون حکمدارلری حمایهٔ علم ومعرفت ایله شهرت قازانان فرانسه‌ده برنجی فرانسوا بو بابده الك‌زیاده ایلری‌یه کیتمشدر. حامی‌ٔ علما اولدیغی‌ایچون (قوله‌ژ دوفرانس)ی احداث ایتدی . مؤلفلر کندیسنه «ادبیاتك باباسی» عنوانی ویردیلر . حامی‌ٔ صنعتکاران اولدیغی ایچون (لوور) سراینك مجدداً انشاسنه قرار ویردی و (شامبور) ، (آنبوواز) ، (فونتنبلو) شاتولرینك انشاآتنه تشبث ویا اولجه باشلایان انشاآته دوام ایلدی . ایتالیادن اسکی آثار هیکلتراشیدن‌مرکب برقولکسیون آلدی ؛ رافائله، لئوناردوو‌ه‌نسی‌یه، آندره‌دل‌سارتویه تابلولر سپارش ایتدی ؛ بوصنعتکارلردن صوك ایکیسنی فرانسه‌یه جلب ایلدی .

ایتالیاده رونه‌سانس

اومانیستلر ایتالیاده اون دردنجی عصردن اعتباراً دانته ، پترارق ، بوقاس کبی مؤلفلر واون بشنجی عصرك نصف اولندن اعتباراً کیبه‌رتی ، اوناته‌للو ، لوقاده‌للا روبیو ، فراآنجه لیقو کبی هیکلتراش ورساملرك آثاریله ادبیات وصنایع نفیسه‌ده بر تجدد باشلامشدی .

ايتاليانك بيوك مؤلفلرينك برنجيسى ، شاعرلرينك الك مشهورى ، اوميروسى فلورانسه‌لى دانته آليكيه‌رى Dante Alighieri [١٢٦٥ - ١٣٢١] در. دانته بر آرالق فلورانسه رؤساى حكومتى ميانده بولنمش، غيبه‌لين فرقه‌سنه منسوب اولمسندن طولايى افكار سياسيه‌سى خوشه كيتميه‌رك ٣٧ ياشنده طرد ايدلمش ، وطننه - حتى اولمك ايچون بيله - عودت ايده‌ميه‌رك يكرمى سنه قدر اوته‌ده بريده طولاشمشدى . بو زمانده « Divine Comédie » ناميله معروف اولوب جهنم ، اعراف وجنت عنوانلى اوچ قسمدن مركب اثر منظومنى يازمشدى . هيچ بر لسانك ادبياتنده بر مثلى دها بولنميان بو پارلاق وغريب اثرده دانته بولونيا وپارس دارالفنونلرنده اوكرنديكى الٰهيات ، حقوق ، فلسفه وعلومى، نظريات واحتراصات سياسيه‌سنى، كين ومحبتنى، الم واميدلرينى قاريشديرمشدى. دانته كتابنى طوسقان لهجه‌سيله يازمش وبو سايه‌ده لهجهٔ مذكوره ايتاليانك لسان ادبيسى اولمشدر .

پترارق [١٣٠٤ - ١٣٧٤] وبوقاس [١٣١٣ - ١٣٧٥] دخى فلورانسه‌لى ايديلر. پترارق شعرلرى ، صونه‌لرى، بوقاس (Décaméiron) عنوانلى يوز حكايه‌دن مركب پارلاق اثرى ايله ايتاليان ادبياتنك شاه اثرلرينى وجوده كتيرمشلردى .

بوايكى مؤلف يالكز ايتاليانجه يازمامشلردى . پترارقك حال حياتنده قازانديغى شهرت صونه‌لرندن ، شرقيلرندن زياده پون محاربه‌لرندن باحث (آفريقا) عنوانلى لاتينجه داستاندن طولايى ايدى . بو اثرى پترارق ايچون قرون قديمه‌ده اولديغى كبى قاپيتولده مراسم فوق‌العاده اجرا ايدلمسنه سبب اولمشدى . كرك پترارق وكرك بوقاس لاتين ادبياتنك مفتونى ، حيرانى ايديلر . ايكيسى ده مؤلفين قديمه‌نك ال يازيسيله محرر اثرلرينى

بیوك بر احتراص ایله آرامشلردی . مناستر کتبخانه‌لرینی آلت اوست ایتمشلردی . اونلرله برلکده دها بشقه مؤلفلر چالیشمشلردی . اوزمان بو کتبخانه‌لرده‌کی کتابلرك فاره‌لردن محافظه‌سی اکثریا خاطره بیله کتیرلمزدی . پارشمن بهالی اولدیغی ایچون چوق‌دفعه آثار قدیمه‌یی حاوی پارشمنلر اوزرنده‌کی یازیلر حك ایدیلیر ، یرینه دعالر یازیلیر ، کشیشلر طرفندن خرج عالم کتابلر وجوده کتیریله‌رك متعصبلره صاتیلیردی [*] . مؤلفلرك تحریاتی ایی نتیجه‌لر ویرمشدی . مثلا ، پترارق لاتین مؤلفلرندن (قوئینتیلیه‌ن Quintilien) ك بر اثرینی ، چیچه‌رؤنك بر چوق مکتوب ونطقلرینی بولمشدی .

عینی مراق یونان قدیم ادبیاتی حقنده دخی اویانمشدی . قرون وسطاده یونانجه‌غربی اوروپاده‌اوقدر مجهول‌ایدی‌که برچوق‌دارالفنونلرده معلمین وطلبه یونان حروفنی‌بیله طانیمازلردی . بوقاس یونانجه اوکرنمش ، یونان آثار قدیمه‌سنی آرایه‌رق استنساخ ایتدیرمشدی . فقط یونان‌ادبیاتنه وقوف آنجق اون بشنجی عصرده تعمم ایتمشدی . بالخاصه عثمانلیلرك قسطنطینیه‌یی ضبط ایلملرندن صوکره شرقدن اوروپایه پك چوق کتابلر نقل ایدلمشدی . ایتالیاده اختیار اقامت ایتمش بر روم اولان قاردینال (بساریون) آلتی یوزقدر یونان اثری طوپلایه‌رق وندیکه اهدا ایلمشدی .

لاتین ویونان اثرلری مؤلفلرك انظار حیرتنی جلب ایتمشدی . بونلر آثار مذکوره‌یی تقلیده ، خلقده دخی عینی حیرت وتقدیری اویاندیرمغه چالیشمشلردی . دارالفنونلر خارجنده اوله‌رق یکی برتدقیق وتتبعه میدان

[*] ۱۸۲۰ تاریخنده قاردینال (مه) اسمنده برذات ایچه حك ایدلمه‌مش اولان اسکی یازیلری میدانه چیقارمق ایچون بر چاره بولمش وبو صورتله مؤلفین قدیمه آثارندن برچوق پارچه‌لری میدانه چیقارمشدر .

آچمشلردی. اساسی ادبیات قدیمه اولان بوتدقیقات وتتبعاته لاتینجه «پارلاق»، «ظریف» معناسنه «humanus» کلمه‌سندن مأخوذ اوله‌رق (اومانیته Humanités) دنیلدی و اربابنه‌ده (اومانیست Humaniste) عنوانی ویرلدی. «اومانیزم» آنجق اون آلتنجی عصرده درجهٔ تکمله واصل اولدی واسقولاستیکی، یعنی اوزمانکی دارالفنونلرك صرف ونحو، الهیات وفلسفه تدریساتی میداندن قالدیردی. فقط اون دردنجی عصر اواسطندن اعتباراً ایلك اومانیستلرك اثرلری یونان ولاتین مؤلفلرینك افکارینی خلقه آکلاتدی. بوصورتله رونه‌سانس باشلادی.

قرون قدیمه‌نك تأثیری متفکرین اوزرنده حس ایدلدیکی زمان صنعتکارلرده دخی کورولمکه باشلامشدی. ایتالیا روما مدنیتنك مرکزی اولدیغی ایچون صنایع نفیسهٔ قدیمه‌نك انقاض وبقایاسی نقطهٔ نظرندن هرمملکتدن زنکین ایدی. ایتالیانلر بوراده بولدقلری نمونه‌لری خارجدن کلنلره ترجیح ایتمشلردی. چونکه بونلره آثار ملیه نظریله باقیلیوردی. معمارلر، رساملر، هیکلتراشلر قرون وسطی طرزینی براقه‌رق آثار قدیمه‌یی تقلیده باشلامشلر؛ بوکا کندی دهالرینی دخی علاوه ایدرك دها مکمل، دها کوزل اثرلر وجوده کتیرمشلردی.

ایتالیانك بیوك صنعتکارلرینك برنجیسی معمار ورسام جیوتو Giotto [١٢٦٦ - ١٣٣٦] ایدی. فلورانسه‌ده اون دردنجی عصرك ربع اخیرنده «رونه‌سانس طرزی» نامیله معروف طرز معمارینك موجدی اولان برونه‌لسقو Brunellesco [١٣٧٥ - ١٤٤١]، اونك رقیبی رسام ومعمار کیبه‌رتی Ghiberti [١٣٧٨ - ١٤٥٥]، اون بشنجی عصر هیکلتراشلرینك کثرت آثارجه برنجیسی بولنان دوناتللو Donatello [١٣٨٣ - ١٤٦٦]، آثار قدیمه‌نك بتون اینجه‌لکلرینی آکلامقده

هر کسدن ایلری یه کیدن لوقاده‌للاروبیا Luca della Robia [۱۴۰۰ – ۱۴۸۲] ، خرستیانلق آثارینك اك بیوك رسامی عدایدیلن فراآنجه‌لیقو Fra Angelico [۱۳۸۷ – ۱۴۵۵] ، ۲۶ یاشنده وفات ایتدیکی ایچون چوق اثر وجوده کتیره‌مین ، فقط صنایع نفیسه تاریخنده بر بیوك موقع احراز ایدن ماساچیو Massaccio [۱۴۰۲ – ۱۴۲۸] یتیشمشلر ؛ صنعتلرنده اك ماهر استادلر اوله‌رق اون بشنجی عصرك نصف اولنی تاریخ مدنیتك اك شانلی ، اك پارلاق بر دوره‌سی حالنه کتیرمشلرایدی .

اون بشنجی عصرده « اومانیزم » ك ایلك وطنی عد ایدیلن ایتالیا ، بالطبع اون آلتنجی عصرده دخی بر چوق اومانیستلر یتیشدیردی . بتون پرنسلر ، بتون پاپالر بو اومانیستلری – اکثریا کاتب صفتیله – خدمتلرینه آلدیلر ، بالخاصه مخابراتك قسم اعظمی کلیسا لسانی اولان لاتینجه ایله جریان ایدن پاپالرك سرایلرنده اومانیستلر خدمت کتابت خصوصیه‌ده مستخدم ایدیلر . بونلر قرون وسطانك باربار لاتینجه‌سی یرینه بیوك مؤلفلرك صاف لسانلرینی اقامه ایتمکه چالیشدیلر واك زیاده چیچه‌رونی نمونه اتخاذ ایتدیلر . حتی بعضیلری لاتینجه ادبی اثرلر یازدیلر .

مؤلفلر

دانته‌دن ایکی عصر ، پترارقدن یوز اللی سنه صکره اولمش بر لسانك احیاسی ایچون واقع اولان بو تشبثلر آنجق بر مودا هوسندن عبارت اوله‌بیلیردی وحقیقت حالده دخی بویله ایدی . ایتالیا تاریخنه عائد اولدیغی قدر ادبیات غربیه تاریخ عمومیسنه دخی تعلق بولنان شاه اثرلر اون آلتنجی عصرده هپ ایتالیانجه یازلمشدر . اووقت ایتالیانك درت بیوك مؤلفی واردی : ماکیاوەل [۱۴۶۹ – ۱۵۳۰] وغیشاردەن Guichardin [۱۴۸۲ – ۱۵۴۰] اسمنده ایکی ناثر ، آریوست Arioste [۱۴۷۴ – ۱۵۳۵] وتاس Tasse [۱۵۴۴ – ۱۵۹۵] نامنده ایکی شاعر .

فلورانسه‌لى ماكياوه‌ل اوزون مدت فلورانسه جمهوريتى خدمت كتابتنده بولنمش ، متعدد دفعه مهم ديپلوماسى خدمتلرينه تعيين ايدلمش وآنجق ٤٥ ياشنه طوغرى نشر آثاره باشلامشدر . برنجى واك مشهور اثرى پك چوق زمان سياسياتك بر دستور لايتغيرى ، بر كتاب مكر واستبداد عدايدلمش اولان، فقطحقيقت حالده زمانك اخلاق وعاداتى، بالخاصه مشهور پاپاآلكساندر بورجيانك دهامشهور اوغلىسزار بورجيايى مصور بر تابلودن عبارت بولنان (حكمدار Prince) عنوانلى كتابيدر . (تيته ليوه حقنده نطق Discours sur Tite - Live) وبالخاصه (فلورانسه تاريخى) عنوانلى اثرلرى سايه‌سنده ماكياوه‌ل ايتاليانا ثرلرى آره‌سنده برنجى درجه‌يى قازانمشدر .

موده‌نالى آريوستك الك مشهور ولايموت اثرى شارلمانك اندلس عربلرينه قارشى محارباتنى واونك يكنى رولانك وقايع حيرت افزاسنى مصور قرق آلتى شرقيدن مركب اولان (Roland furieux) عنوانلى كتابيدر .

فلورانسه‌لى غيشاردن صره‌سيله حقوق معلمى ، ديپلومات ، عسكر، فلورانسه‌نك اسپانيا سفيرى ، اونجى لئون زماننده پاپالق مقامى اردو - لرينك لوازم رئيسى اولمش ؛ حسب المأموريه ايتاليا محارباتنه قاريشمشدر. بو محارباتى وفاتندن يكرمى سنه صكره انتشار ايدن (ايتاليا تاريخى) عنوانلى اثرنده نقل ايتمشدر .

لاتينجه نامى (تورقوآ توتاسو Torquato Tasso) اولان (تاس) معتبر بر شاعرك اوغلى ايدى . هنوز پك كنج ايكن شواليه عالمنى مصور (Renaud) عنوانلى ايلك اثر منظومى نشر ايده‌رك اون سكز ياشنده بيوك بر شهرت قازانمشدر . شاه اثرى اولان (Jérusalem délivré)

برنجی اهل صلیبك قدسی ضبط ایتمسنه متعلق بر داستان اولوب بدایة
اودرجه مظهر رغبت اولمامش ایکن یواش یواش قیمتی آکلاشیلمش
و (ایلیاده) ایله هم مرتبه طوتلمشدر .

صنعتکارلر

اون آلتنجی عصرده ایتالیان ادبیاتنك پارلاقلغی
ـ پك یوکسك بردرجه‌ده اولمقله برابر ـ عینی زمانده‌کی
صنایع نفیسه‌نك رونق وحشمتی قارشیسنده سونوك قالیر . ماکیاوه‌ل ،
آریوست وتاسك قارشیسنده معمار (برامانت) و (میشل آنژ) ، رسام
(لئونار دووه‌نسی) ، (رافائل) ، (قوره‌ژ) ، (تیتیه‌ن) ، (پول‌وه ـ
رونه‌ز) کوریلور . بو داهیلرك دونده اولمقله برابر ـ هیچ اولمازسه
رساملقده ـ ایتالیانك تفوقنی تأمین ایتمکه کافی درجه‌ده قدرت ومهارتی
حائز (جورجیونه) ، (آندره دل سارتو) ، (تنتوره) کلیرلر . هیچ بر
مملکت هیچ بر دورده نه بو قدر چوق ، نه‌ده بو قدر بیوك صنعتکار
یتیشدیرمه‌مشدر . اصل رونه‌سانس بطنی تشکیل ایدن بو آدملره مهارتلری
۱٤٥۰ و ۱٥۰۰ تاریخلری آره‌سنده حد غایه‌یه واصل اولان و ۱٥۰۰
تاریخندن صکره‌ده برحیات اوله‌رق اون بشنجی عصر اوائلنده یتیشن
بیوك رساملر ، (ماساچیو) و (فرا آنجه لیقو) کبی استادلری ایله اون
آلتنجی عصر اوائلنده یتیشن شاکردلری آره‌سنده رابطه خدمتنی کورن
دها بر چوق رسامك ـ پك اوزون ـ بر جدول اسامیسنی علاوه
ایتمك اقتصا ایدر . یالکز اك مهملرینی اونوتمامق ایچون « فره‌سقو
Fresque » دنیلن دیوار نقشلرنده امثالسز برر استاد اولان به‌نوچو
غوچولی Benozzo Gozzoli [۱٤۲۰-۱٤۹۷] وکیرلاندایو Ghirlandajo
[۱٤٤۹ ـ ۱٤۹٤] نك ، ظرافت ولطافته هررسامدن زیاده اعتنا ایدن
ساندرو بوتیچه‌للی Sandro Botticelli [۱٤٤۷ ـ ۱٥۱٥] نك ، قیافت

ومزیناتك اصللرینه مطابقتنه پك زیاده اعتنا ایدن وآرکه ئولوژی رسا-
ملرینك برنجیسی صاییلان مانته‌غنا Mantegna [۱۴۳۱ - ۱۵۰۶] نك،
فلامانلرك یاغلی بویا اصولنی ایللك اوکجه ایتالیاده تطبیق ایدن ژان به‌لینی
[۱۴۲۷ - ۱۵۱۶] نك ، ینه بو وادیده چالیشان په‌روغن Perugin
[۱۴۴۶ - ۱۵۲۴] ك اسملرینی ذکر ایله اکتفا ایده‌جکز .

قدرت ومهارتلری جداً پارلاق اولان بو رساملردن هیچ بری هر
نقطهٔ نظردن اکمل، تنقیده محل براقمیان وبتون عالمك حیرت وتقدیرینی
جلب ایدن برشاه اثر وجوده کتیره‌مه‌مشدر. ایللك شاه اثرلر (په‌روغن)ك
آته‌لیه آرقداشلرندن بری اولان (لئونار دووه‌نسی Léonard de Vinci)
نك فیرچه‌سندن چیقدی .

فلورانسه‌لی لئونار دووه‌نسی [۱۴۵۲ - ۱۵۱۹] اوتوزیاشنده میلان
دوقه‌سی « ماوریتانیالی » لقبیله معروف (لودوویق)ك خدمتنه کیرمش،
فرانسزلرك دوقه‌لغی ایللك استیلاسی تاریخنه قدر اوراده چالیشمش ،
شاه اثرلرینك الك مشهوری اولمق اوزره سنت ماری مناسترنده حضرت
عیسانك حواریونله ایتدیکی صوك طعامی مصور (Cène) عنوانلی
فره‌سقویی میدانه کتیرمش ، بعده برنجی فرانسوانك دعوتی اوزرینه
فرانسه‌یه کیده‌رك اوراده وفات ایتمشدر. الك کوزل تابلولری - (باکوس)
و (ژوقوند) - پارسك لوور موزه‌سنده‌در .

لئونار دووه‌نسی‌نك تابلولری آزدر . سببی کندیسنك یالکز رسام
اولمیوب هرشیئه مراق ایتمش، بتون علملری اوکرنمك ایسته‌مش اولمسیدر.
قلمکارلق ، معمارلق ، مهندسلك ایتمش ؛ فیزیق ، تشریح ، علم الارض ،
هیئت ، ریاضیات ایله مشغول اولمشدر . آثار هیکلتراشیسندن همان هیچ
برشی قالمامشدر. مهندس صفتیله لومباردیا اووه‌سنك اسقاسی عملیاتنی قسماً

اجرا ایتمشدر. فرانسه انستیتوسنده موجود اولان کندی ال یازیسیله محرر کتابلره نظراً تحت البحر سیر سفائن وسیاحت هوائیه کبی آنجق زمانمزده بر درجه‌یه قدر حل ایدیلن مسائل ایله دخی اوغراشمشدر. انکلیز طبیبی (هاروه‌ی)دن بر عصردن اول دوران دمی اکلامش، آلمان هیئت شناسی (کپلر)دن یوز سنه اول جاذبهٔ عمومیه قانوننی حس ایتمشدر، که بونی آنجق ایکی عصر صکره (نیوتون) بر دستور شکلنه قویه بیلمشدر. علمده مشاهده وتجربه‌نك لزومنی اعلان وادعا ایتدیکنه کوره علمای جدیده‌نك مبشری عد اولنه بیلیر. فقط نتایج مساعیسنی نشر ایتمدیکی وکندی ال یازیسیله محرر کتابلرنده بر نوع کیزلی یازی قوللانه‌جق درجه‌ده احتیاطده ایلری‌یه کیتدیکی ایچون بو نقطهٔ نظردن شهرت قازانه‌مامشدر.

معمار برامانت Bramante [۱٤٤٤ ـ ۱٥۱٤] الك کوزل اثرلرینی رومادە وجوده کتیرمشدر. ایکنجی ژول زماننده (واتیقان) سراینك اکمال انشاآتنه، باغچه‌لرینك طرح وتنظیمنه مأمور اولمش وسن پیه‌ر کلیساسنك ایلك پلانلرینی تنظیم وانشاآتنه ابتدار ایتمشدر. انشاآت قبه‌یه قدر یوکسلدیکی صره‌ده وفات ایلمشدی. بو کلیسا آنجق بر عصر صکره [۱٦۱٤] وبرامانتك دکل، اوکا پك زیاده حسد ایدن میشل آنژك پلانلرینه توفیقا اکمال ایدیله بیلمشدر.

برامانت درجه‌سنده قدرت علمیه‌یه صاحب اولمیان، فقط اوندن زیاده دهای شاعرانه‌سی بولنان میشل آنژ [۱٤۷٥ ـ ۱٥٦٤] اصلاً هیکلتراشدی. فقط رسم، معماری، هندسه وشعر ایله‌ده اشتغال ایدرك جمله‌سنده ایلری‌یه وارمشدر. رونه‌سانسك الك مکمل، الك قوتلی دهاسی عد اولنور. فلورانسه‌لی ایدی. اون اوچ یاشنده رسام (کیرلاندایو) نك، اون درت یاشنده هیکلتراش (دوناته‌للو) نك شاکردی ایدی. یکرمی یاشنده هیکللریله شهرت قازانمغه باشلامشدی.

اوتوز یاشنده پاپا ایکنجی ژول طرفندن رومایه دعوت ایدلمش ووفاتنه قدر پاپالرك خدمتنده بر سعی متمادی ایله چالیشمشدر . رومادہ « ایکنجی ژولك مزاری » ، « سیکستین کلیساسنك فره‌سقولری » ، « سن پیه‌ر کلیساسنك قبه‌سی » ، فلورانسه‌ده « مدیسیسلرك کلیسا ومزارلری » میشل آنژك حیاتنی طولدیران درت بیوك اثریدر. ایکنجی ژولك مزاری ایچون قرق سنه مشغول اولمش، سیکستین کلیساسنك فره‌سقولری ایچون بلافاصله بر دفعه درت ، ایکنجی دفعه‌سنده بش سنه چالیشمشدر .

میشل آنژ بیوك بر شرف و اعتباره نائل وغایت زنکین اولدیغی حالده ۸۹ یاشنده وفات ایتمشدر. پاپا صنعتکاری سن پیه‌ر کلیساسنه دفن ایتمك ایسته‌مشدی . فقط فلورانسه‌لیلر میشل آنژك ـ وصیتی موجبنجه ـ نعشنی مسقط رأسی ارلان فلورانسه‌یه کوتورمکده اصرار ایتدیلر ؛ حتی نعشی چالدیلر؛ اشیای تجاریه آره‌سنده فلورانسه‌یه کوتوروب حکمدارلره لایق مراسم و احتفالات ایله دفن ایتدیلر .

میشل آنژك آثارنده وصف ممیز قوت و اکثریا حزن و الم اولدیغی حالده رافائل [۱٤۸۳ــ۱۵۲۰] اثرلرنده الك زیاده کوزللکه، حسن ترکیبه اهمیت ویرمشـدر . رافائل (اوربینو) شهرنده تولد ایتمش ، اون آلتی یاشنده (په‌روغن)ك آته‌لیه‌سنه کیرمش ، صکره وه‌نسی ایله میشل آنژك آثارینی تدقیق ایلمش ، ۲۵ یاشنده رومایه کیدرك بیوك برشان و شهرت قازانمشدر. پاپا ایکنجی ژول طرفندن واتیقان سراینك متعددصالونلرینی تزیینه مأمور اولمش و ایلك شـاه اثرلرینی بوراده وجوده کتیرمشـدر . رافائل الك زیاده مریم تصویرلرنده مهارتنی کوسترمش ، پاپالرك توجهلرینه نائل اولدیغی، پك چوق سپارشلر آلدیغی ایچون پك چوق پاره قازانمش، ۳۷ یاشنده فرط مساعیدن وفات ایتمشـدر . اثرلرنده اشخاص مختلفه‌یی

بر يره طوپلامق، بونلرك آرقه‌سنده واسع برمسافه براقمق، الحاصل حسن
تركيبه موفق اولمق خصوصنده رافائلی گچمش بر رسام یوقدر .

روما وفلورانسه‌ده یتیشن بوصنعتکارلره مقابل همان جمله‌سی وندیکده
یتیشمش وچالیشمش اولان برزمرهٔ صنعتکاران دها واردر، كه تابلولرنده
رنكلره دها زیاده اهمیت ویرمشلر؛ کوی، اورمان، قیر رسملری وجوده
کتیره‌رك «Paysagiste» دنیلن رساملره پیشوا اولمشلردر. دیوارتزییناتنده
دخی یاغلی بویا اصولنی تطبیق ایتمشلردر . بونلرك یالکز اسملرینی
ذکر ایده‌جکز: ۳۴ یاشنده وفات ایدن، فقط مسلك جدیدك موجدی
صاییلان جورجیونه Giorgione [۱۴۷۷—۱۵۱۱]؛ درت بیکه یاقین
تابلو ترسیم ایدن، وندیکده دوجلر سراینی تزیین ایلین و شارلکن ایله
ایکنجی فیلیپك تصویرلرینی یاپان تیتیه‌ن Titien [۱۴۷۷ — ۱۵۷۶]؛
وندیكلی اولمدیغی و عمرینك بر بیوك قسمنی پارمه‌ده گچیردیکی حالده
اصولی اعتباریله وندیکلی رساملر میانه ادخال ایدیلن وپارمه بیوك کلیساسنك
قبه‌سنده‌کی عروج مریمی مصور اثریله شهرت قازانان قوره‌ژ Corrège
[۱۴۹۴—۱۵۳۴]؛ رونه‌سانس دورینه عائد ایتالیان رساملرینك صوکنجیسی
صاییلان تنتوره [۱۵۱۲—۱۵۹۴]؛ وندیك سرای، کلیساو کتبخانه‌لرینك
دیوارلرینی تزیین ایتمش اولان پول وه‌رونه‌ز Paul Véronèse [۱۵۲۸—
۱۵۸۸] .

یوقاریدن بری ذکر ایتدیکمز اسامی چوق اولمقله برابر تاریخك
رسام، هیکلتراش ومعمار اوله‌رق قید ایتدیکی اسملر بوندن عبارت دکلدر.
فضله اوله‌رق قلمکارلق، قیوجیلق، موبیلیه‌جیلق و سائره کبی صنعتلرده
دخی پك چوق استادلر یتیشمش؛ برسرایك دیوارنده‌کی دمیر فناردن
مغفرلره، زرهلره، قلیجلره، سفره طاقیملرینه، اثاث بیتیه‌یه، تابوتلره

وارنجه‌یه قدر هر شیده مستثنا بر اثر صنعت کورلمشدر . بو یولده‌کی صنعتکارلوك الك مشهوری بدایةً پاپالرك ، بعده برنجی فرانسوانك معیتنده بولنمش اولان قلمکار (به‌نووه‌نوتو چه‌لینی) در .

رونه‌سانس زماننده اخلاق وعادات بوقدر پارلاق ، بودرجه نازك مدنیت درین بر اخلاقسزلق ومنفور بر ظلم ووحشت ایله مترافق ایدی . «ایتالیان روحلرنده آرتق خرستیانلق قالمامشدر . » دنیلیوردی . بالخاصه ۱٦ نجی عصرك ایلك اوتوز سنه‌سی ظرفنده صنایع نفیسه‌ده اولدیغی کبی اخلاق وعاداتده دخی بتپرستلك دورینه عودت ایدلمشدی . هریرده ذوق وصفایه فوق‌العاده بر انهماك ، اخلاق و نزاکتدن محرومیت ، بیوك بر وفاسزلق وخیانت ، بشقه‌سنك جاننه عدم رعایت وار ایدی . موفقیتی تأمین ایدن هر واسطه ایی ایدی . زهر ، خنجر ، آرکه‌بوز بر معتاد استعمال ایدیلن وسائطدن بری ایدی . سزار بورجیا ، ماکیاوه‌للك « پرنس » ی اون آلتنجی عصر اوائلنده‌کی بتون ظرافتلری ، بتون فنالقلری ، جنایتلری نفسنده جمع ایتمشدی . بالذات ویا آدملری واسطه‌سیله ایقاع ایلدیکی قتللر تعداد ایدیله‌میه‌جك درجه‌ده چوق ایدی . جانی صیقان ویا وفاتلری کندیسنه بر فائده تأمین ایلین هر کسی زهرلر ، خنجرلر ، بوغازلر ، صویه آتاردی . هم دشمنلرندن قورتولمق ، هم ده اقرباسنك میراثنه نائل اولمق ایچون اولدیرردی . یاننده دائما اجرت ایله طوتمش اولدیغی قاتللردن بری بولنوردی . اقرباسنی بیله اولدیرمکدن چکینمزدی . پدری پاپا آلتنجی آلکساندرك سراینده ، باباسنك کوزی اوکنده ـ بر قاچ کون اول جرح ایتمش اولدیغی ـ انشته‌سنی اولدیردی . بر آقشام برادریله برلکده سوقاقده کیدرکن قرداشنی قتل ایتدیردی ؛ جسدینی (تیبر) نهرینه آتدیردی . مقتولی چوق زمان آرادیلر ؛ بوله‌مدیلر .

نهایت، جنایتی اوزاقدن کورمش اولان بر بالقجی مشاهداتی نقل ایتدی. بونی دها اول هیچ‌جون سویله‌مه‌مش اولدیغی بالقجی‌یه صورلدیغی زمان عینی یرده یوزی متجاوز جسد نهره آتیلدیغی حالده هیچ کیمسه‌نك آلدیرمدیغنی جواباً بیان ایلدی .

فرانسه‌ده رونه سانس

فرانسز رونه سانسنك اوصاف ممیزه‌سی

ایتالیان وفرانسز رونه سانسلری آره‌سنده اساسلی فرقلر موجوددر. اولا ، ایتالیا رونه سانسنك رونقی بالخاصه مؤلف ورسام‌لرینك محصول مساعیسی اولدیغی حالده اون آلتنجی عصرده فرانسه‌ده (فرانسواقلوئه François Clouet) دن بشقه مهم بر رسام یتیشمه‌مشدی. فرانسز مؤلفلرینه کلنجه ؛ بونلر چوق ومتعدد ، حتی بر نقطهٔ نظردن، یوکسك اولمقله برابر کندیلرندن صکره یتیشن ارباب دهانك مبشرلری حکمنده ایدیلر . فرانسز رونه سانسنك شرفی معمارلر ایله هیکلتراشلره عائددر .

دیکر طرفدن ایتالیاده رونه‌سانس کرك مبدأنده، کرك ادوار تکاملیه‌سنده صرف ملی وهر درلو تأثیراجنبیدن آزاده بر حرکت اولدیغی حالده فرانسز رونه سانسی اون اوچنجی عصرك ایکنجی ثلثندن اعتباراً ایتالیانك اودرجه نفوذی آلتنده قالمشدر، که صنعتکارلر ـ کندی عرقلرینه خاص اولان ذوق وضوحه ، ساده‌لك وظرافت فکرینه رغماً ـ ملی صنعتك عنعناتنی همان تماماً ترك ایتدیلر . بو ، ایتالیا محارباتنك نتایج مهمه‌سندن بریدر . سکزنجی شارل، اون ایکنجی لوئی وبرنجی فرانسوا ایتالیایه کیردکلری زمان مملکتك لطافت طبیعیه‌سنه انضمام ایدن آبداتك کوزللکنه حیران قالدیلر ؛ بو یکیلکه مفتون اولدیلر . فرانسه‌یه عودت ایدنجه ایتالیاده

حیرتلرینی جلب ایدن شیلری مملکتلرنده کورمك ایسته‌دیلر . سکزنجی شارل فلورانسه‌ده یاریم ملیون فرانقلق آثار صناعیه صاتون آلمش و ۲۲ صنعتکاردن مرکب برهیئتی پارسه کوتورمشدی. برنجی فرانسوا برچوق ایتالیان رسام ومودجیلرینی (فونتنبلو)ده یرلشدیردی. قراللرك صنایع نفیسه‌یه قارشی کوستردکلری رغبت تبعه‌یه دخی سرایت ایتـدی . صنایع نفیسه مراقی مودا حالنه کیردی وایتالیان صنعتی فرانسزلرك اون آلتنجی عصر طرزی اولدی .

ایکی رونه سانس آره‌سنده‌کی صوك فرق ـ که اولکینك نتیجه‌سیدر ـ اون آلتنجی عصرده ایتالیان صنایع نفیسه‌سنده وحدت الهام وتکامل کورلدیکی وبتون آثار صناعیه‌ده بر رابطهٔ قرابت بولندیغی حالده فرانسه‌ده لااقل ایکی بیوك مکتب تفریق اولنه بیلیر. بری عصرك اوائلنده قرون وسطانك فرانسز صنایع نفیسه‌سنه صادق قالمش؛ دیکری ، تقریباً ۱۵٤۰ تاریخندن اعتباراً ، قرون قدیمه ایتالیان صـنایعنی تقلید ایتمشدر . بوایکی مکتبك وجوده کیتردیکی آثار آره‌سنده طرز تلقی ومنظره اعتباریله اودرجه بیوك فرقلر واردرکه عینی مملکت صنعتـکارلرینك محصول مساعیسی اولدقلرینه کوچ اینانیلیر وآره‌ده عصرلرجه زمان کچمش ظن ایدیلیر .

فرانسـده اومانیزم فرانسه‌ده ادبیات قدیمـه هوسی اون بشنجی عصر اواسطنده اویانمشدی . پارسده ایلك دفعه اوله‌رق آچیلان (صوربون) مطبعه‌سنك چیقاردیغی ایلك اثرلردن بری « یونان ولاتین منابع فیض بخشاسنه » توفیقاً « ایی سوز سویله‌مك صنعتنی » تعلیم ایچون یازلمش بر خطابت کتابی ایدی. مع مافیه آثار قدیمه‌یی فکر، شکل، ترکیب نقطهٔ نظرندن تقلید ایتمکله اکتفا اولنمدی . فرانسز اومانیستلری ادیب اولمقدن زیاده عالم ، علم السنه متخصصی ایدیلر. آثارقدیمه متنلری ـ

على الاكثر جاهل خطاطلر طرفندن ـ استنساخ ايديله ايديله خيلى تغييراته اوغرامشدى . بعض كلمه‌لر فنا نقل ايدلمش ويا بسبتون قالديرلمش ، حتى جمله‌لر اونودلمش ايدى . اومانيستلر مختلف متنلرى مقايسه، هر مؤلفك طرز بيانى تدقيق ايدرك آثار قديمه‌نك اصللرينى بولمغه چاليشديلر بوصورتله « تنقيد متون » اصولنى وضع ايتديلر .

ديكر طرفدن بعض اومانيستلر قدمانك آثارندن تاريخه ، اخلاق وعاداته ، قوانينه وسائره‌يه دائر فقره‌لر طوپلايه‌رق بونلرك ياردميله يونان وروما تشكيلاتنى ، طرز معيشتنى اوكرنمكه غيرت ايتديلر . بويولده چاليشان فرانسز علماسنك برنجيسى كيوم بوده Guillaume Budè [١٤٦٧ـ ١٥٤٠] در .

اون آلتنجى عصرك نصف اخيرنده هانرى استيه‌ن Henri Estienne [١٥٣٢ ـ ١٥٩٨] كيوم بوده‌يى فرسخ فرسخ كچدى . هانرى استيه‌ن كنديسى ، اوغلى ، طورونى ، يكنى ، برادرى داخل اولديغى حالده بر عائله‌ٔ علمانك رئيسى اولوب مطبعه‌جيلق ايله اشتغال ايتمشدر . بو عائله بر عصرده بيكى متجاوز آثار قديمه‌يى صحيح بر صورتده طبع ايلمشدر . هانرى استيه‌ن يونان قديم محبى ايدى . « خزينهٔ لسان يونانى » عنوانلى اثرى بوكون دخى فرانسز علمنه شرف ويرن آثاردندر .

فرانسه‌ده اومانيزم تاريخنك باشليجه وقعه‌سى Collège de France ناميله معروف اولان « اوچ لسان مكتبى » نك تأسيسيدر . فى الحقيقه بومكتب طرز تدريسى دكيشديرمشدر . اووقت دارالفنون، عنعناته صادق قاله‌رق تدقيقات جديده‌يه وبالخاصه يونانجه وعبرانيجه‌نك تدريسنه خصم ايدى . برنجى فرانسوا ـ كيوم بوده‌نك تشويقيله ـ ١٥٣٠ تاريخنده لاتينجه ، يونانجه وعبرانيجه ايچون اوچ كرسئ تدريس احداث ايتدى .

« اوچ لسان مكتبى » دينمسنك سببى بودر . قوله‌ژدوفرانس اوقدر چابوق ترقى ايلدى‌كه برنجى فرانسوانك وفاتنده بر كوچك دارالفنون حالنه كلن بومكتبده اون‌ايكى كرسىٔ تدريس بولنمقده، السنهٔ ثلثه‌دن ماعدا فلسفه ، رياضيات ، جغرافيا وطب تدريس ايدلمكده ايدى .

مؤلفلر

اون‌بشنجى عصرك نصف اخيرنده فرانسه‌ده منظومه‌لريله بربيوك شاعره بكزه‌ين (فرانسوا ويلون) اسمنده برحيدوددن، اون برنجى لوئى وسكزنجى شارل زماننده استخدام ايدلمش وحقيقى برمورخ اولديغنى « خاطرات » ى ايله اثبات ايتمش اولان (فيليپ دوقومين Phil Do Commynes) نامنده بر ديپلوماتدن بشقه مقتدر مؤلف يتيشمه‌مشدى. اون‌آلتنجى عصرده هرنوع مؤلفلر كثرتله كورلدى بوميانده (مارو Marot)، (دوبه‌له du Bellay) و (رونسار Ronsard) اسمنده اوچ شاعر، (روبله) ، (قال‌وه‌ن) و (مونته‌نى Montaigne) نامنده اوچ ناثر ديكرلرينه تقدم ايدرك فرانسز شعر وانثرينك بانيسى اولديلر . مع‌مافيه ايتاليا‌ده‌كى معاصرلرى اولان ماكياوه‌ل ، آريوست وتاسك ايتاليان ادبياتنده احراز ايتدكلرى موقع درجه‌سنده مهم برموقع طوته‌مديلر .

قله‌مان مارو [١٤٩٧ ــ ١٥٤٤] برنجى فرانسوانك سراينده يشامش بر شاعردر . فرانسوا رابله [١٤٩٥ ــ ١٥٥٥] ايلك اوكجه برديلنجى كشيش ايكن بنه‌ديكتين طريقنه كيرمش،(مون‌په‌ليه)دارالفنوننده وقتسز برتحصيل نتيجه‌سنده طبيب اولمش ، خدمت سفارت وتدريسدن بولنمش نهايت راهب ايكن وفات ايتمشدر . علم‌السنه ، آثار عتيقه وهيئت ايله توغل ايتديكندن عصرينك الك عالملرندن برى ايدى « Gargantua » عنوانلى رومانى اوزمانكى هيئت اجتماعيه‌نك امثالسز بر هجويه‌سى اولوب

لایموت آثاردندر . قالوه‌ن [١٥٠٩ — ١٥٦٤] مذهب مخصوص صاحبي اولمقله برابر فرانسز ادبیاتنه تمل قوران ناثرلردن بریدر . بواوچ مؤلف برنجی فرانسوانك معاصرلریدر .

١٥٥٠ دن اون آلتنجی عصرك نهایتنه قدر مؤلفلرك عددی پك زیاده آرتدی . مذهب محاربه‌لری عادتا فعالیت فکریه‌یی آرتدیرمشدی . ادبیات قدیمه‌نك تأثیری قرون وسطانك بتون عنعناتنه صورت قطعیه‌ده غلبه ایتدی. رونسار ، دوبه‌له ایله برلکده (پله‌یاد) دنیلن مجمع شعرایی تشکیل ایدن شاعرلر ، (مونیه نيي) کبی ناثرلر قرون قدیمه ادبیاتنه مفتون اولوب اوراده کوردکلری افکار واشکالی فرانسز ادبیاتنه نقل ایتمکه چالیشدیلر .

یوواکیم دوبه‌له [١٥٢٤ - ١٥٦٠] لاتینجه ویونانجه‌یی فرانسزجه‌یه ترجیح ایدن مؤلفلر علیهنده بولنه‌رق شاید فرانسزجه‌ده اکسیك اولان کلمات وتعبیرات سالف الذکر ایکی لساندن آلنیرسه فرانسزجه‌نك اك کوزل لسانلردن بری اوله‌جغنی ادعا ایتمش وبو ادعاسنی ادبیات قدیمه‌یه خاص اشکال تحتنده یازدیغی اثرلرله اثبات ایلمشدر. فقط (دوبه‌له)نك فکرینی اك زیاده موفقیتله موقع تطبیقه قویان پیه‌ر دورونسار [١٥٢٤-١٥٨٥]در. یکی مکتبك مؤسس حقیقیسی اولان رونسار هر شکلده بیکلرجه منظومه‌لر یازمش ، اوتوز سنه بتون اوروپاده ملك الشعرا عد ایدلمشدر . اون آلتنجی عصرده یتیشن فرانسز شاعرلرینك اك مقتدرلرندن بری اولمقله برابر بودرجه شهرت مزیتنك فوقنده‌ایدی. نته‌کیم وفاتندن صکره سریع برعکس العمل کورلدی؛ اون یدنجی عصرده - ینه حقسز اوله‌رق - بسبتون اونودلدی . میشل دومونته‌نیی [١٥٣٣-١٥٩٢] نك شهرتی‌دها اساسلیدر . (Essais) عنوان عمومیسی آلتنده نشرایتدیکی آثاری سکز

سنه‌ده بش بش دفعه طبع ايدلمشدر . وفاتندن صكره شهرتى آرتدى .
رونه‌سانس دورينك صوك بيوك محررى وداهى عد ايديلن مؤلفلرك‌ده
برنجيسيدر .

صنعتكارلر

مؤلفلر قدر چوق صنعتكار دخى يتيشمش ايدى. بونلرك
آره‌سندن معمار (پيه‌رله‌سقو Pierre Lescot) و
هيكلتراش (ژان‌غوژون Jean Goujon) كبى صنعتكارلر مؤلفلرك‌ادبياتده
واصل اوله‌مدقلرى درجهٔ تكمله واره بيلمشلردر . بونلرله برلكده اك
مشهورصنعتكارلررسام (فرانسواقلوئه) ؛ معمار (ژان‌بولان Bullant)،
(فيليبردولورم Philibert Delorme) ؛ هيكلتراش (ميشل قولومب) ،
(ليژيپيه‌ريشيه Ligier Richier) ، (پيه‌ر بونتانBontemps) ، (ژرمن-
پيلون Pilon) در .

پيه‌رله‌سقو [١٥١٠ــ١٥٧٨] فرانسه‌ده رونه‌سانس طرز معماريسنك
اك مكمل اثرى اولان لوور سرايينك معماريدر. ژان بولان [١٥١٢ــ
١٥٧٨] ١٨٧١ ده يانمش اولان (تو‌ئيلرى) سرايني انشا ايتمشدى .
فيليبر دولورم [١٥١٥ــ١٥٧٠] ژان بولان ايله برلكده تو‌ئيلرى‌سرايني
انشا ايدن و بوندن بشقه متعدد شاتولر وجوده‌كتيرن برمقتدر معماردر.

يوقاريده ذكر ايديلن هيكلتراشلرك اك مقتدرى اولان ژان غوژون
[١٥١٥ــ١٥٧٦] قبارتمه رسمده بتون امثالنه تفوق ايتمش و اون سنه
قدر لوور سراينك تزيينته چاليشمشدر . كرك بو و كرك ژرمن پيلون
[١٥٣٥ــ١٥٩٠] فرانسه‌نك قيلاسيك هيكلتراشلرندن معدوددرلر .

آلمانياده رونه‌سانس

اون آلتنجى عصرده آلمانياده كوريلن تجددات ايتاليا وفرانسه‌ده‌كى

رونه‌سانسه نسبتله پك اهمیتسزدر. بونك‌ده سببی ره‌فورمه‌نك تولیدایتدیكی بحران ایله مذهب محاربه‌لریدر. آلمانیاده آنجق (رویخلین Reuchlin) وبالخاصه (اراسم Erasme) ك تمثیل ایلدكلری مقتدر اومانیستلر ایله (آلبر دوره‌ر Dürer) و (هانس هولباین Hans Holbein) نامنده پك بیوك ایكی صنعتكار یتیشمشدر.

آلمانیاده اومانیزم

قرون وسطاده پك مترقی ومعمور اولان آلمانیاده پارلاق بر مدنیت وار ایدی. هر طرفده، فقط بالخاصه غرب وجنوب طرفلرنده، رن وطونه مملكتلرنده، استراسبورغ، قولونیا، نوره‌نبرغ، راتیسبون، اولم شهرلرنده فرانسز طرزنده محتشم بیوك كلیسالر انشا ایدلمشدی. متعدد دارالفنونلر تأسیس اولنمشدی. اون آلتنجی عصر ابتداسنده تعداد اولنان اون بشی متجاوز دارالفنونك سكزی اون بشنجی عصرك نصف اخیرنده آچیلمشدی. بورقملر او زمان آلمان فعالیت فكریه‌سنك نه درجه‌ده بولندیغنی پك كوزل كوسترر. هیچ بر مملكت، حتی ایتالیا بیله ادبیات قدیمه تدقیقاتنه آلمانیاقدر هوس وجدیتله كیریشمه‌مشدی. یونان ولاتین مؤلفین مشهوره‌سنك آثاری بتون تحصیلك اس الاساسی اولمشدی. اومانیزم الك زیاده آلمانیاده ترقی ایتمشدر، دنیلسه مبالغه ایدلمش اولماز. اومانیستلرك الك مشهورلری (توبینكن Tubingen) دارالفنوننده معلم بولنان، یونان ادبیاتنه وقوف تامی اولمقله برابر آلمانیاده لسان عبرانی تدقیقاتنه تمل قویمش اولان رویخلین [١٤٥٥ ـ ١٥٢٢] ایله اراسمدر.

اراسم [١٤٦٧ ـ ١٥٣٦] بتون اومانیستلرك الك مشهوریدر. او زمان آلمانیا ایمپراطورلغنه داخل اولان روتردام شهرنده دنیایه كلمش اولدیغندن ولادت اعتباریله آلمان صاییلیر ایسه‌ده كندیسی مدت عمرنده

عالم ادبياتدن بشقه بر وطن طانيمامشدر . اڭ زياده سوديكى بر شهر اولان پاريس دارالفنوننده اوقومش ، هوس تحصيل ايله اوتوز ياشنده ايكن بر قوله‌ژه قپانمش ، بعده بولونيا دارالفنوننه گچمشدر. بر آرالق اسقوچيا قرالنك اوغلنه مربى اولمش ، ايتاليادە سياحت ايتمشدر . پاپا اوتنجى لئون اراسمى رومادە آليقويمغه چاليشديغى حالده موفق اوله‌مامشدر . اراسم انكليز اومانيستلرينك اڭ بيوكى اولان شانسليه (طوماس مور More) ايله دوست اولديغى جهتله اوقسفورد وقامبريج دارالفنونلرنده درس ويرمشدر . برنجى فرانسوا كنديسنه قوله‌ژدوفرانسك مديريتنى تكليف ايتديكى حالده جواب رد ويرمش ونهايت (بال) ده يرلشه‌رك اوراده وفات ايتمشدر .

بتون عمرى سياحت ايله گچن اراسم وفاتنه قدر بلافاصله چاليشمشدر. بطلميوسك جغرافياسى كبى آثار قديمه‌يى مصحح متنلريله نشر ايتدى . انجيلك يونانجه متنى ايله برلكده لاتينجه‌يه يكى بر ترجمه‌سنى باصديردى . حتى آباى نصرانيه‌نك متعدد كتابلرينى نشره واسطه اولدى . فقط بتون اوروپايه انتشارايدن شهرت عظيمه‌سنه سبب اولان كتابلرى « مخابرات » ى ، « مكالمات » ى و « جنتك مدحى Eloge de la folie » عنوانلى اثريدر . هيئت اجتماعيه‌نك فنالقلرينى تصوير ايدن بو صوڭ اثر ١٥٠٨ ده نشر ايدلديكى زمان بر قاچ آى ظرفنده يدى دفعه باصيلدى وبتون لسانلره درحال ترجمه ايدلدى . اراسم فنا كشيشلر عليهنده‌كى هجوملرى ، كليسايه عارض اولان سوء استعمالاته قارشى تنقيدلرى ، اسقولاستيكه پك مربوط اولان الهيات متخصصلرى عليهنده‌كى مطالعه‌لرى ايله بدايةً رەفورمه طرفدارلرى آره‌سنده كوروندى . فقط قتوليكلكه مربوط قالدى . حتى لوترك افكارى عليهنده بولندى. وفاتندن براز اول پاپا كنديسنى قاردينال

یاپمق ایسته‌مشدی . اراسم بتون اثرلرینی لاتینجه یازدیغندن آلمان ادبیاتی تاریخنده بو داهینك یری یوقدر .

صنایع نفیسه

آلمانلر صنایع نفیسه بحثنده عنعنه‌لرینه صادق قالدیلر . معمارلر مدت مدیده (اوژیوال) طرز معماریسنی تعقیب ایتدیلر و آنجق تزییناتك بعض تفرعاتنی تعدیل ایلدیلر . ایتالیان طرزندن ملهم آبده‌لر آنجق اون آلتنجی عصرك نصف اخیرنده یاپلمغه باشلادی . بونلرك الك مشهورلری هایدلبرغ شاتوسی ایله قولونیا شهراماتی دائره‌سیدر .

هیکلتراشلقده یالکز ایکی اثر شایان ذکردر : اینسبروقده طونجدن معمول یکرمی سکز جسیم هیکل ایله مزین ایمپراطور ماقسیمیلیانك مزاری ؛ او زمان آلمانیانك باشلیجه صنایع نفیسه مرکزی اولان نوره‌نبرغده سن‌سه‌بالدك مزاری . بو ایکی آبده نه‌قدر قیمتدار اولورسه اولسون عینی زمانه عائد فرانسز وایتالیان اثرلریله قابل قیاس دکلدر .

بوکا مقابل آلمانیاده اون بشنجی عصرده بر خیلی ایی رساملر ، اون آلتنجی عصرده ایسه آلبردوره‌ر وهولباین اسمده پك بیوك ایکی رسام یتیشمشدر .

نوره‌نبرغده تولدایدن آلبردوره‌ر [١٤٧١ ـ ١٥٢٨] بر مجار قیومجینك اوغلی ایدی . دینی تابلولری پك مهمدر . الیوم مونیخده بولنان (حواریون) تابلوسی آلمان تابلولرینك الك ایییسی عد اولنور . دوره‌ر بیوك بر رسام اولدقدن بشقه ماهر بر حکاك ایدی .

دوره‌ردن یکرمی یاش دها کنج اولان هانس هولباین [١٤٩٧ ـ ١٥٤٣] آئوغسبورغلی بر رسامك اوغلی اولوب (بال) شهرنده وبالخاصه انکلتره‌ده یشامش ، قرال سکزنجی هانرینك رسامی اولمش ، اوراده

وفات ایتمشدر . الیوم (لوور) موزه‌سنده بولنان اوراسمك ، برلینده بولنان «بر كنج تاجرك» رسملری هولباینك شهرتنه سبب اولمشدر . بر قماشك ویا بر كوركك آیری آیری قیللرینی كوستره‌جك درجه‌ده تفرعاته اعتنا ایدن هولباین بالخاصه مودللرینك روحنه نفوذ ایدرك قیافت خارجیه‌لرندن ماعدا سیمای معنویلرینی ترسیمده مهارت فوق‌العاده صاحبی اولدیغندن داهی رساملر صره‌سنده تعداد اولنور .

دوره‌ر وهولباینندن صكره كلن لوقاس قراناخ Lucas Cranach [١٤٧٢ - ١٥٥٣] آلمان صنایع نفیسه‌سی تاریخنده بر موقع مهم احراز ایتمش، ره‌فورمه زماننده یتیشن مجددلرك وبالخاصه لوترك رسامی اولمشدر .

٤

رەفورمە

اون آلتنجی عصرك نصف اولی تاریخدە کوریلن الك مهم حرکات دینیەدن بری ، رەفورمەایلە تمیز ایتمشدر. رەفورمەنك مسببلری آلمانیادە (لوتر) ، فرانسەدە (قال‌وەن) اولمشدر . رەفورمەنك نتایج دینیە وسیاسیەسی پك بیوکدر .

نتایج‌دینیەسی غربی اوروپادە وحدت‌عیسویەنك بوزولمسی وقتولیك کلیساسی قارشیسندە لوترییەن ، قالوینیست ، آنغلیقان ، پرەسبیتەریەن کلیسالرینك تأسیس ایدلمسیدر . دیکر طرفدن قتولیك کلیساسی دخی کندنجە بر رەفورمە ، اصلاحات یاپدی و (ترانت) مجلس روحانیسیلە عقائد اساسیەسنی ، انضباطنی تثبیت وتعیین ایتدی .

رەفورمەنك نتایج سیاسیەسی اولا اون آلتنجی عصرك نصف اولندە آلمانیادە ، ثانیاً عصر مذکورك نصف اخیرندە فرانسەدە ظهور ایدن محاربات داخلیەدر . دیکر طرفدن رەفورمە پروسیە دوقەلغی ، اسوج قراللغی ، ایالات متحدە جمهوریتی کبی یکی دولتلرك تشکلنە سبب اولدی.

رەفورمەنك اسبابی یاپالوە رەفورمەنك اسبابی متعدددر . بونلرك ایکیسی بالخاصە مهمدر : اولا ، اون آلتنجی عصر ابتداسندە کلیسانك حالی ؛ ثانیاً ، طباعت سایەسندە انجیل وتورات نسخەلرینك تکثیر وتعمیمی . اون آلتنجی عصردە کلیسانك حالنی رەفورمەنك باشلیجە سببی اولەرق ایلك اوکجە کوسترنلر قتولیك هیئت رهبانیدر .

دهـا ١٤٣٦ تاریخنده ، (بال) مجلس روحانیسی اجتماع ایتدیکی صره‌ده قاردینال (ژولیه‌ن‌چزارینی) پاپایه یازدیغی بر مکتوبده ـ عادتا استقبالی کشف ایدرجه‌سنه ـ کلیسانك اصلاحی لزومندن بحث ایتمش ، « کلیسانك رئیس واعضاسنی اصلاح ایتمك » بر ضرورت مبرمه اولدیغنی سویله‌مشـدی . فی‌الحقیقه بش یوز سـنه اول ، اون برنجی عصرده پاپا یدنجی غره‌غوارك اصلاحاتنه لزوم کوسترن « سیمونی » ، ثروت وسامانه انهماك ، فساد اخلاق‌یکیدن هیئت رهبان آره‌سنده یرلشمشدی. مع‌مافیه اون آلتنجی عصرده احوال اون برنجی عصرده‌کندن فنا ایدی . یدنجی غره‌غوار زماننده فساد اخلاق کلیسانك اعضاسنده ، یعنی ممالك‌مختلفه‌نك هیئت رهباننده ایدی ؛ رئیس ، یعنی پاپالق بو فساد واخلاقدن مصون ایدی .

اون‌آلتنجی عصرده ایسه‌بالعکس فنالغك‌منبعی رومادە‌ایدی. پاپاآلتنجی آلکساندر بورجیانك‌حیاتی هردرلو رزائل وجنایات‌ایله‌مالی‌ایدی. ایکنجی ژولك، باشنده مغفر، اردولره قوماندا ایتدیکی کورلمشدر. اونجی لئون ایله یدنجی قله‌مان عالم عیسویتك امور اخرویه‌سندن زیاده صنایع نفیسه وادبیات، منسوب اولدقلری (مدیسیس) خاندانك منافع مادیه‌سی ایله مشغول اولمشلردی . پاپالرك جمله‌سی پاره پیشنده قوشیورلر ، اك چوق پاره ویرنلره صاتمق ایچون یکی رتبه ومنصبلر احداث ایدییورلر، تأمینات مقابلنده پاره اقراض ایدن ایتـالیا وآلمانیانك بیوك بانکرلریله پیـدای مناسبات ایده‌رك پاپالق مقامنه عائد ویرکولرك ، عائداتك تحصیل وجبایتنی اونلره تودیع ایلیورلردی . یاکندی عائله‌لرینی زنکینلتمك ، یاخود صنعتکاران ومؤلفینك حامیلری صفتیله ترقیٔ علم‌ومعرفته ویادبدبه وداراته

صرف ایتمك ایچون بیك درلو واسطەیە مراجعت ایدەرك پارە بولمغە چالیشیورلردی .

آلمانیادە هیئت رهبانە

کلیسانك رئیسنە عارض اولان بوفنالق بتون اعضاسنە سرایت ایتمش ایدی. فقط هیچ بریردە فساد اخلاق آلمانیادەکی درجەسنە وارمامشدی. اون آلتنجی عصر ابتداسندە آلمانیادە کلیسا پك قوتلی ایدی . اراضینك بر ثلثی کلیسانك ایدی. مناصب عالیۀ روحانیەنك توجیهی پاپالرك اك مهم منابع وارداتندن بری ایدی. بو مناصب دائما بیوك زادکانە توجیە ایدیلیردی. حکمدارلر، پرنسلر مناصب روحانیەیی آرزو ایتدکلری زادکانە توجیە ایتدیرمك ایچون پاپالق مقامی نزدندە تشبثاتدە بولنورلر ، ذیقیمت هدیەلر ویررلردی . صاقسونیا دوقەسی (ژورژ) بوندن بحث ایتدیکی صرەدە: «بیوك کوچك هپمز اوغللرمزە ، قرداشلرمزە ، دوستلرمزە پسقپوسلق پایەسنی توجیە ایتدیرمك ایچون رشوت ویریورز ... منسوبینمزی هرهانکی برصورتلە ـ ایستر قپودن، ایستر باجادن ـ سلك روحانییە ادخال ایتمکە چالیشیورز.» دیمشدر . بو صورتلە سلك روحانییە داخل اولان زادکان ایچون سر ـ پسقپوسلق، پسقپوسلق ، مناستر باش راهبلکی بررمأکل ایدی. احتراص واشتهالرینی تسکینە ، شاتولرینی تزیینە، معیتلرینی ادارەیە ، دبدبە واحتشاملرینی ادامە وتزییدە، آو اکلنجەلری، ضیافتلر، بالولر، مسامرەلر ترتیبنە لازم اولان پارەلری بو منبعدن آلیرلردی . بوندن طولاییدر،کە زادکان مناصب عالیۀ روحانیەیی استحصالە غایت خواهشکر ایدیلر . ایچلرندن بعضیلری بر منصب ایلە قناعت ایتمیەرك اوچ ویا درت پسقپوسلغی ، بر اوقدردە مناستر باش راهبلکنی نفسلرندە جمع ایدرلردی . مناصب روحانیە اك چوق پارە ویرنە توجیە اولنور؛ بونك اجنبی اولمسنە ،

آلمانجه‌دن بر تك كلمه بيله بيلمه‌مسنه، حتی امی بولنمسنه اهميت ويرلمزدی. بو صورتله تشكيل ايديلن هيئت رهبان اخلاقسزلق سببيله نفرته شايان ايدی. بيوك رهبان اجنبی اولدقلری ايچون هر كس كنديلرينه حسد ايدر؛ ويردكلری رشوتلری چيقارمق مقصديله خلقی صويدقلری ايچون هر كسك خصومتنه هدف اولورايدی. بتون اهالی - معاصريندن برينك ديديكی كبی - «سوزيلرينی اوتلاقدن زياده ونلرك دريلرينی يوزن» بو نوع راهبلردن بيقمشلر، ارصانمشلر ايدی.

فرانسه‌ده هيئت رهبانيه

فرانسه‌ده فنالق بشقه درلو ايدی. آلمانياده‌كی رفيقلری كبی متعدد مناصب روحانيه‌يی جمع ايدن بيوك راهبلر دائرهٔ روحانيه‌لری داخلنده اقامت ايتمزلردی. امور روحانيه‌نك اداره‌سنی معيت مأمورلرينه براقه‌رق قرالك ياننده، سرايده يشارلر؛ نديم، ديپلومات، رجل دولت، حتی قوماندان اولورلردی. اون ايكنجی لوئی ١٥٠٦ تاريخنده ميلانه كيرديكی زمان اركان حربيه‌سی ميياننده اوچ قاردينال، ايكی سرپسقپوس وبش پسقپوس موجود ايدی.

بورژووا صنفنه منسوب اولان وسط درجه‌ده‌كی راهبلر تحصيل كورمش، ناموسلی كيمسه‌لر ايدی. فقط بونلرده - بيوك رهبان كبی - دائرهٔ روحانيه‌لرنده اقامت ايتمزلردی. بو صورتله بر چوق يرلرده اهالی - رهبان يتيشديرمك ايچون خصوصی مكتبلرك فقداننده طولايی - جاهل، قبا، اخلاقسز كوچك راهبلرك النده قاليردی. ١٥١٦ تاريخندن اعتباراً - برنجی فرانسوانك پاپالق مقاميله عقد ايتديكی قونقوردا موجبنجه - پسقپوس ومناستر باش راهبلری قرال طرفندن تعيين وپاپالق مقامنجه تصديق ايدلديكی جهتله سوء استعمالات بسبتون آرتدی. نهايت اوچنجی هانری زماننده اون بش ياشنده چوجقلرك پسقپوس تعيينی، بر پسقپو-

سلغك جهاز اولەرق بر كنج قيزە ويرلمسى ، ياخود بر نديمك خدمتنە مقابل مكافات اولەرق توجيهى كبى رزالتلر كورلمكە باشلادى . بو صورتلە بر پسقپوسلغى الە كچيرن كيمسە همان اونى صاتمغە قالقار؛ بر اصيلزادەيە ، ياخود بر كنج قيزە دور ايدردى .

بوندن طولاييدر ، كە اون آلتنجى عصر ابتداسندن اعتباراً جداً ديندار كيمسەلر ، حتى هيئت رهبانك بر قسمى ـ بالخاصە فرانسەدە ـ كليسانك بو رزالتلرە نهايت ويرمسنى ، كوندن كونە دها زيادە احتياج حس ايديلن اصلاحاتى اجرا ايتمسنى عن صميم القلب آرزوو تمنى ايدرلردى. ذاتاً هركسك فكرنجە ، ياپيلەجق اصلاحات اعتقادياتە اصلا طوقونميەرق يالكز انضباطە ، يعنى هيئت رهبانك طرز معيشتى ايلە كليسانك صورت ادارەسنە تعلق ايتملى ايدى .

انجيل وتوراتك نشر وتعميمى

رەفورمەنك ديكر برسببى‌دە طباعت سايەسندە انجيل وتورات نسخەلرينك تكثير وتعميمى ، هركسك انجيللرى اوقومسى امكاننك حصولى وعقائد اساسيۀ عيسويەنك منبعلرينە عمومك كسب وقوف ايتمسيدر . ١٤٥٧ دن ١٥١٧ تاريخنەقدر كچن زمان ظرفندە تورات درت يوز دفعەدن زيادە باصيلمشدى. ازمنۀ جديدە ابتداسندە هركسدە تحصيل ايتمك ، اوكرنمك هوسى اويانمشدى. ونديكك پارس سفراسندن برى: «نەقدر فقير اولورسە اولسون هركس اوقويوب يازمەيى اوكرنمك ايستەيور . » ديمشدى . آلمانيادە ١٥٠٠ تاريخندە بيك‌قدر مطبعە موجود اولديغى كبى هرسنە فرانقفورتدە بر كتاب پنايرى آچيليردى . انجيل وتورات نسخەلرى هريرە كيردى . قارئينك قسم اعظمى انجيل وتوراتى يكى كوردكلرى ايچون بونك تأثيرى پك بيوك اولدى . اوزمانە قدر بتون خرستيانلر انجيلك انجق آيين

روحانیلرده تلاوت ایدیلن بر قاچ فقره‌سنه واقف ایدیلر . نسخه‌لر تکثر ایدنجه مسیحك سوزلرینی هر خرستیان بالذات اوقومغه باشلادی. حال‌بوکه مسیح رحم وشفقتی ، اذواق دنیویه‌دن اوزاق طورلمسنی، فقری ، حلم وملایمتی ، تواضعی توصیه ایدییوردی . بو معلوم اولنجه صفت روحانیه‌یی حائز پرنسلرك ، بیوك راهبلرك زینتلری ، دبدبه واحتشاملری ، ثروتلری نظرلرده دها فنا کورونمکه باشلادی . آرزوی اصلاحات کسب شدت ایتدی . هرکس بو اصلاحاتی ، ــ او زمانك تعبیرنجه ــ کلیسانك اسکی سادکیسنه ارجاعنی ایسته‌یوردی . ره‌فورمه دنیلن انقلاب عظیم دینینك بدایتنده هیئت رهباندن بر قسمنك فساد اخلاقی قارشیسنده بیوك برا کثریتك شدت ایمانی، صمیمیت وجدانی کورلدی .

انجیله وقوف ، بعض کیمسه‌لرده، دیکرلرندن‌دها مهم بشقه برنتیجه حصوله کیتردی. قتولیك کلیساسنك تشکیلاتی، عقائد اساسیه‌سی هرشیدن اول‌درت انجیله، بعده نقلیات وتفسیراته، سن‌پیه‌رك وحواریونك اخلافی عد ایدیلن پاپالرایله‌مجالس روحانیه‌نك مقرراتنه مستندایدی. بعض کیمسه‌لر صرف کتب مقدسه‌یه حرمت مقصدیله مادامکه اللهك سوزی انجیلده محرردر ، شو حالده او سوز خارجنه چیقیلمامیلیدر، دیدیلر ویالکز نقلیات وتفسیراته ــ انسان ایشی اولدیغی ایچون ــ اهمیت وقیمت عطف ایتمه‌مك لازم کلدیکنه قانع اولدیلر . هیچ اولمازسه پاپالر ایله مجالس روحانیه‌نك تفسیراتی هر هانکی بر خرستیانك تفسیری فوقنه چیقه‌ماز ، بناءً علیه هرکس کتب مقدسه‌یی وجدانه کوره تفسیر ایده‌بیلیر ادعاسنده بولنمغه باشلادیلر . ایشته ، لوترك وبالاخره قال‌وه‌نك نظریه‌سی بودر. بو نظریه وحدت عیسویه‌یی اخلاله سبب اولدی .

لوترك رەفورمەسی

لوتر

لوتر ١٠ تشرین ثانی ١٤٨٣ تاریخنده صاقسونیاده کائن (آیزلەبن Eisleben)ده تولد ایتدی . کنجلکی پك مشقتلی کچدی . پدری بر فقیر اودونجی ایدی . والدەسی جواردەکی اورمانده طوپلادیغی چالی دمتلرینی قلبەلرینه کتیررردی . لوتر تحصیل ایچون (ماغده بورغ)ه، (آیزەناخ)ه کوندرلدی.اوراده ــ او زمانکی طلبەدن چوغنك یاپدیغی کبی ــ آرقداشلریله برلکده قپو قپو طولاشەرق شرقی سویلر، اتمك دیلەنیردی . بو مشکل ، مشقتلی زمانلرده بورژووا صنفنه منسوب (اورسول قوتا Ursule Cotta) اسمنده برزنکین قادینك توجەومحبتی لوتری برمدت ایچون حیات سفیلانەدن قورتاردی. کنجلکنه عائد الكمسعود خاطرەسی بوایدی. (اورسول قوتا) نك معاونت نقدیەسی سایەسندە حقوق تحصیلی ایچون (ارفورت) دارالفنونه کیردی [١٥٠٠]. پدری حقوق تحصیل ایتمسنی ایستەمشدی . بعض اومانیستلرك آثارینی اوقودی . فقط ادبیاتدن زیاده فلسفەیه مراقلی ایدی . اسقولاستیکلرك رقیب مستقبلی ایلك اوکجه اونلرك چالیشقان ومطیع برشاکردلری اولدی. بو تحصیل (لوتر) ك فکرنده سیلنمسی غیرممکن برایز براقدی. بردن بره، اوغلنك ایلك موفقیات تحصیلیەسنه مغرور اولان پدرینك یأس ونومیدیسنه رغماً ، (لوتر) هنوز یکرمی ایکی یاشندەایکن (ارفورت)دەکی (اوکوستەن)لرك مناسترینه کیردی [١٧ تموز ١٥٠٥] .

(لوتر) ك مناستره کیرمسی اسبابی آرەسنده بر طاقم وقایع فجیعه دخی ذکر ایدرلر . احباسندن بری دوئللوده اولمش. برقاچ کون صکره لوتر (ارفورت) شهری خارجنده شدتلی برفورطنەیه طوتولمش واوزرینه

صاعقه دوشه‌رك تلف اوله‌جغندن قورقمش.شایدقورتیلیرسه‌مناستره کیرمکی عهدونذر ایتمش. وفی‌الحقیقه براز صکره مناستره کیرمشدر. فقط بووقایع (لوتر) ك مناستره کیرمسنه سبب اولمامش، بلکه مناستره کیرمك‌قرارینی تعجیل ایتمشدی. بوقرار پك چوق زماندن بری کندیسنی بحضورایدن اندیشهٔ معنویه‌نك نتیجه‌سی ایدی. (لوتر) عصرك فنالغندن، کوتولکندن مضطرب ایدی.خرستیانلغك آیین‌ومراسم ظاهریه‌سیله روحلرنده برتسلی وسکون بوله‌میوبده طبیعتلرینه ویا تصادفه کوره یا فرط عبادتك ویا ـ قتولیك کلیساسنك تعبیری وجهله ـ رفض وبدعتك آغوشنه آتیلمش اولانلرك قلبلرنده حس ایتدکلری بوشلغی، اضطرابی (لوتر) دخی طویمش ایدی. (لوتر) طبیعةً مفرط وبرمرض درونی‌یه مبتلاایکن کنجلکنده چکدیکی اضطرابات، آلدیغی صیقی‌تربیه حزن‌وکدرینی بسبتون آرتدیرمش اولدیغندن نه دنیانك، نه‌ده مطالعه‌نك کندیسنه تأمین ایده‌مدیکی حضور وجدانی مناسترده آرامشدر.

(لوتر) نمونهٔ امتثال اتخاذینه شایان بر راهب اولدی. فقط مناستر (لوتر) ك طاشقین طبیعتنده‌کی اضطراباتی بسبتون آرتیردی. نه ریاضت وتعذیب نفس، نه‌مطالعه، نه‌ده رتبهٔ رهبانیه‌نك توجیهی [١٥٠٧] بتون بر ملتك یأس ونومیدیسنه ترجمان اولان (لوتر) ك آلام قلبیه‌سنی تخفیف ایده‌مدی. تقصیراتندن نفرت ایدییور، اللهك حدت وغضبندن قورقیور ایدی. «الم واضطراب ایله بیرتیلمش قلبمه، دائمی هیجانه مبتلا اولان وجدانمه اللهك‌حضور وسکون‌بخش ایلمسی ایچون کندمی اولوم درجه‌سنه قدرتعذیب ایتدم. فقط مدهش‌برظلمت ایله‌محاط اولدیغم ایچون بوسکون وحضوری هیچ بر یرده بوله‌مدم» دییور ایدی. جناب حقك منتقم حقیقی‌اولمسی فکرینه قارشی عصیان ایدییوردی. بالآخره: «بتون

کناهلرك انتقامنی آلانعادل مطلقی سومیوردم، بلکه اوندن نفرت ادییور، اوکا قارشی بر فکر خصومت بسلیورایدم.»دیمشدر. منسوب اولدیغی طریقتك وکیل عمومیسی (ژاناستاوپیچ Jean Staupitz) لوترك اندیشهٔ وجدانیەسنی تسکینه چالیشمش ایدی. اوکا: «الله سزدن غیرممنون دکل، سز اللهدن غیرممنونسکز» دییور و «انسانلری تدهیش دکل، بلکه تسلیه ایدن» مسیحه اعتماد ایتمسنی توصیه ایلیور ایدی. (لوتر) ارباب تصوفك، (سنتوکوستەن) آثارنی، (سن پول) ك رسالەلرینیوانجیلی اوقویه اوقویه لطف الٰهی‌یه اعتمادك برنجی شرطی عبادت وریاضت اولدیغنی آکلادی. (سن پول) ك روما خرستیانلرینه یازدیغی بر مکتوبده: «رجل صالح ایمانی ایله قورتیلور.» عبارەسنی کورنجه قلبنه اطمئنان تامکلدی؛ مسیحه ایمان ایتدیکی ایچون سلامت اخرویەسنی تأمین ایتمش اولدیغنه قانع اولدی. بوصورتله یواش یواش «تبریر بالایمان Justification par la foi» اعتقاد اساسینه یاقلاشیور ایدی. بواعتقاری کلیسا اوتەدن بری محافظه ایتمش وپاپالق هیچ برزمان رد وانکار ایتمەمش اولمقله برابر یواش یواش عادتا متروك ومنسی حکمنه کیرمش، بر طاقم مراسم مرائیانه ایله اورتولوب قالمشدی.

(لوتر) ك مرض معنویدن افاقت بولمسی پك اوزون سوردی. کلیسانك صادق ومطیع برخادمی اولمقده ثبات ایدییور، (رویخلین) طرفدارلرینك کلیسا علیهندەکی مناقشات شدیدەلرینی تقبیح ایلیور ایدی. ١٥١١ سنەسنده وقوعه کلن روما سیاحت مشهورەسی احتساساتنی دکیشدیرمەمشدی. بو سیاحت آنجق بالآخره، اسکی بر خاطره کبی ذهننه کلەرك، پاپالق مقامنك زینت واحتشامنی، ایتالیان هیئت رهبانەنك فساد اخلاقنی تخطر ایدرك روما علیهنده بولنمسنه خیلی مدار اولدی. علمی، طلاقت بیانی

سایه‌سنده (ویته‌نبرغ) دارالفنونده الٓهیات معلمی اولدیغی زمان غیرت فوق‌العاده‌سی ، اخلاص وفداکارلغی ایله طلبه‌سنك محبتنی پك چابوق قازاندی . بونلره صلاح حالك افعال ایله دكل ، ایمان ، امید وشفقت ایله ممکن‌الحصول اولدیغنی ، رجل صالح نامنه آنجق جناب حقه ایمان ایدرك، اوندن امیدی کسمیه‌رك کسب لیاقت ایدیله‌بیله‌جکنی تعلیم ایتدی. انسان قانون الٓهی‌یی تطبیق وایفادن خلقةً عاجز اولدیغی حالده مسیحك بونی انسانلر ایچون یاپمش اولدیغنی، نوع بشرك گناهلرینی عفو ایتدیرمك املیله فدای نفس ایتدیکنی وبو صورتله انسانلره صلاح حال طریقنی گوستردیکنی بیان ایدییور ایدی . (لوتر) بوآندن اعتباراً قتولیك کلیساسنجه رفض وبدعت عد ایدیلن اعتقاداتك صوك حدودینه وارمش اولدیغندن الك اوفاق بر حادثه حیات دینیه‌نك مرکزینی دکیشدیرمك صورتیله هجوم ایتدیکی رسمی کلیسا ایله حال اختلافده قالمسی ایچون کفایت ایده‌بیلیر ایدی .

اندولژانسلر مسئله‌سی

١٥١٣ تاریخندن بری رومده رونه‌سانس پاپا اونجی (لئون) ك حمایهٔ مخصوصه‌سیله پك پارلاق بر دوره‌یه داخل اولمشدی . پاپانك منابع عادیهٔ وارداتی‌نه زینت واحتشامنه، نه‌ده احتیاجات سیاسیه‌سنه کفایت ایتمیور ایدی. اونجی (لئون) عنعنهٔ قدیمه‌یه توفیقاً پاره تدارکی ایچون (اندولژانس) لرك فروختنه وسعت ویرمکه باشلادی و (سن پیه‌ر) کلیساسنك انشاآتنه نقداً معاونت ایدن خرستیانلره مغفرت الٓهیه خزینه‌لرینی آچدی .

خرستیانلغك ایلك زمانلرنده مذنبلر ایشلدکلری گناهلردن طولایی ندامت ایتمکه، کفارت وریاضته مجبور طوتولمشلردی . علنی کفارت وریاضتلردن ماعدا مثلا بر گون آج قالمق ، اکثریا اوزون بر مدت

ظرفندە بعض اغذیەدن ، بعض مشروباتدن محرومیت کبی بدنی ریاضتلرە دخی مراجعت ایدیلیر ایدی . مذنبلر آنجق بوصورتلە مظهر عفو اولەبیلیرلر ایدی. حال بوکە ندامت بر امروجدانی اولوب تفتیش وتحقیق ایدیلەمز ایدی . لکن کفارت وریاضت امر ظاهری ایدی. یواش یواش برنجیسی اونودلمش ، ایکنجیسنە اهمیت ویرلمشدی . بدایةً کفارت وریاضت اذای جسمانی ویا توبهٔ علنیەدن عبارتدی . بتون قرون وسطادە دوام ایدن بو اصول اون آلتنجی عصر بدایتندە دخی موجود ایدی . فقط کلیسا مذنبلرە مستحق اولدقلری بر اذای جسمانیدن مقامات مبارکەیی زیارت ویا تصدق کبی بر عمل صالح ایلە ، تعبیر دیکرلە پارە مقابلندە قورتولمق صلاحیتنی بعض شرائط تحتندە بخش ایتمکدە ایدی . ایشتە ، بوکا (اندولژانس) دنیلمکدە ایدی .

١٥١٦ تاریخندەطوغری پاپا اونجی (لئون) رومادە مرقدحواریونی، سن پیەر کلیساسنی زیارتە کلنلرك ویا بو زیارتی ایفا ایدەمیوبدە مذکور کلیسانك اکمال انشا آتنە مداراولمق اوزرە تصدق ایلینلرك (اندولژانس)ە نائل اولملرینە قرار ویردی . بوصورتلە استحصال ایدیلن اندولژانسلر اولجە وفات ایدوبدە موقتاً اعرافدە جزای الٰهی‌یە دوچار اولانلرك روحلرینیدە عذابدن قورتارەبیلەجك ایدی . پاپانك بو قراری بتون قتولیك عالمندە بتون خرستیانلرە تبلیغ واعلان ایدیلەجك وخلقی تشویق ایچون موعظەلر ایراد اولنەجق ایدی .

آلمانیادەموعظەلرك ایرادینە(دومینیکن)لرمأموراولدی.(دومینیکن)لرك رقیبلری اولان (اوکوستەن)لر بوندن هیچ ممنون اولمدیلر. (اندولژانس)لرك فروختی معاملەسی تجارت نقطهٔ نظرندن پك کوزل ترتیب وتنظیم ایدلمشدی. (مایانس) سرپسقپوسلغندە بولنان کنج (آلبردوبراندبورغ)

فروخت معامله‌سنه نظارت ایتدی. بو کبی ایشلرده پك ماهر اولان دومینیکن (تچل Tetzel) بیوك بر غیرتله ایشه باشلادی. (آئوغسبورغ) ك بیوك بانکرلری اولان (فوکر)لر بر قومیسیون مقابلنده وارداتی تحصیل و جبایته مأمور اولدیلر. بانکرلرك مداخله‌سی اندولژانسلر حقنده‌کی موعظه‌لری، تشویقاتی بر معاملهٔ تجاریه‌یه چویردی . بر مدت صکره (اندولژانس) شهادتنامه‌لری طبع اولنه‌رق بانقه کیشه‌لرنده صاتیلغه چیقارلدی .

(تچل) ه عطف اولنان شارلاتانلقلرده، زوزکلکلرده مبالغه دخی اولسه پاره مقابلنده کناه عفو ایتدیرمك معامله‌سنه ویریلن بو وسعت هرحالده بر بیوك رزالت ایدی . اون اوچنجی عصردن بری تأسس ایدن (اندولژانس) نظریه‌سی قتولیك عقائد اساسیه‌سنه پك موافق ایدی. هرکون کلیساده اجرای آیین ایدن راهب مادامکه خالق ایله مخلوق آره‌سنده بر واسطهٔ ضروریه اوله‌رق خلقك سلامت اخرویه‌سنی تأمین ایدییور ایدی ، شوحالده او راهبك ارتکاب ایدیلن معاصینك مجازاتندن تصدق ایله قورتولمق امکانی بخش ایلمسی‌ده ممکن اوله‌بیلیر ایدی . فقط مرور زمان ایله مذنبك ندامتنه دلیل ظاهری اولمسی اقتضا ایدن تصدق اساس اعتباریله اولمسه بیله فعلاً ندامت لزومنی اورته‌دن قالدیرمش ، ندامتك یرینه قائم اولمشدی . اندولژانس مسئله‌سی ایکنجی درجه‌ده حائز اهمیت اولمقله برابر ایمانه متعلق شیلره بر شکل مادیت ویرمکله اتهام اولنان روما کلیساسی علیهنده یکی بر وسیلهٔ تعریض اولیور ایدی . بو نقطه‌ده‌کی سوء استعمالات هر کسك آکلایه بیله‌جکی درجه‌ده آچیق اولدیغی ایچون واقع اولان هجومده او نسبتده تهلکه‌لی ایدی .

نهایت (لوتر) ۳۱ تشرین اول ۱۵۱۷ تاریخنده (ویته‌نبرغ) کلیساسی قپوسنه ۹۵ ماده‌یی حاوی بر مطالعه نامه تعلیق ایتدی . اولا،

اندولژانسلرك فروختنه ، صكره اندولژانسلرك اساسنه اعتراض ايلدى .
اندولژانس واعظلرى آرەسنده اك زياده ايلرى يه كيدن دومينيكن راهبى
(ژان تجل) ايله بر مناقشه آچدى . بو مناقشـه كيتدكجه كسب شدت
ايدرك آيلرجه سوردى . (لوتر) ، بدايةً نه پاپالق مقامنك حكومتنه ،
نەده كليسانك كناهلرى عفو ايتمك صلاحيتنه اعتراض ايتميوردى . فقط
بعض ادعالرى ايله بلكەده كندى ظن وتخميندن چوق ايلرى يه وارييور
ايدى . مثلا : « حال حيـاتده بولنان ويا وفات ايتمش اولان هرحقيقى
خرستيان محضا لطف الٰهى ايله واندولژانسه حاجت قالمەدن مظهر مغفرت
اولەبيلير . » دييور ايدى . بويله بر ادعا بالطبع عبد ايله معبود آرەسنده
بشقه بر واسطەنك عدم لزومنى ، مخلوقك خالقه قارشى عبادتندە استقلالنى ،
الحاصل قرون وسطاده تأسس ايتمش اولان مسلك دينينك اضمحلالنى
انتاج ايدردى . احتراصات مختلفەنك تحت تأثيرنده بولنان ، فقط اك زياده
روما عليهنه كين وخصومت بسلەين برملت آرەسنده بوكبى بيانات عصيانه
دعوت ايله مساوى ايدى . اونك ايچون دها ايلك كونده خلق (لوتر) ە
پك چوق زماندن برى بكلەديكى خلاصكار صفتيله باقمغه باشلادى .

(لوتر) پك چوق زمان بر انقلاب دينى يه رياست وظيفەسنى درعهده
ايتمدى . پك چوق خاطرات ايله مربوط اولديغى قتوليك كليساسندن آيرلمق
فكرى ، اونك نظرندە جنت ايدى . فقط آرتق كندى اثرينه صاحب دكلدى .
اطرافنده بر فرقه تشكل ايتمشدى . بوفرقەيى تشكيل ايدنلر (ويتەنبرغ) دەكى
رفيقلرى ، دارالفنون طلبەسى ، (تجل) ك رقيبلرى ايدى . لوترك دشمنى
اولان دومينيكنلر شدتلى هجوملريله كنديسنى تهييج وتحريك ايدييورلردى .
بونلر مسئلەيى شايان دقت بر بجريكسزلك ايله توسـيع ومباحثەيى پاپالق
مقامنك لايخطيلكى كبى پك چوروك بر زمينه نقل ايليورلردى .

پاپا لوترك انديشه واضطرابنى تسكينه چاليشه‌جغنه منابع وارداتنه خلل كتيرن بو كورولتودن جانى صيقيلدى وبتون قوت ونفوذينى لوتر طرفدارانى عليهنده استعماله حاضرلانه‌رق ويته‌نبرغ راهبنى رومادە پاپالق محكمه‌سى حضورنده اثبات وجوده دعوت ايتدى . معمافيه صاقسونيا الكتورى (عاقل فره‌دريق) لكرجاسى اوزرينه پاپانك آئوغسبورغده‌كى وكيلى حضورنده ايضاحات ويرمسنه مساعده ايلدى . پاپانك وكيلى عقائد اساسيه‌يه متعلق بعض نقطه‌لرده لوتر ايله متحدالافكار اولمقله برابر پاپالق حكومتنك حيثيت واعتبارينى نه اولورسه اولسون محافظه ايتمك عزمنده ايدى . بناءً عليه هر درلو مباحثه‌دن اجتناب ايتدى ولوتره « سزدن انجق شو آلتى حرفك تلفظنى ايسترم : revoco [يعنى سوزمدن نكول ايدييورم] .» ديدى . لوتر جواب ويره‌رك رد حقايق احواله دها زياده واقف اولمسى اقتضا ايدن پاپايه مراجعت ايتدى .

حال‌بوكه آلمانيا احوالى پاپا وكيلنك حلم وملايمت ايله حركت ايتمسنه لزوم كوستره‌جك درجه‌ده وخيم ايدى . افكار عموميه هيجانده ايدى . شديدالمآل هجويه‌لر يازيليوردى. ملتك حسياتنه ترجمان اولان وبوبحرانلى سنه‌لرده فوق‌العاده بر تأثير اجرا ايدن شواليه (اولريخ دوهوتن Ulrich de Hutten): «خرستيان سوروسى قويونلرينك يوكنى قيرمقدن باشقه برشى دوشونمه‌ين چوباندن آرتق هركس بيقمش ، اوصانمشدر » ديه يازمشدى . « توركلره قارشى حرب ايتمك ايچون قسطنطينيه‌يه دكل ، آلپ طاغلرينك اوته طرفنه ، ايتاليايه ، رومايه كيتمليدر . سز پاپالق مقامنك ياغديرديغى ييلديرملر آلتنده تتره‌يورسكز . مسيحك غضبندن قورقيكز ؛ فلورانسه‌لينك ييلديرملرينه نظر استخفاف ايله باقيكز . » ديبوردى. بوهيجان آره‌سنده لوترك اهميتى كوندن كونه آرتمقده ايدى.

کرك پاپا اونجی لئون وکرك آلمانیادەکی وکیلی جبر وشدت ایله بر موفقیت تأمین ایدیلەمیەجکنی آکلایجه حلم وملایمت طریقنی طوتدیلر. نهایت، لوترە پاپالق مقامنه مطیع اولدیغنی ومباحثەیه مجبور ایدلمدکجه سکوت ایدەجکنی متضمن غایت متواضعانه بر مکتوب یازدیرمغه موفق اولدیلر. لوتر تعهدنده صمیمی ایدی. فقط اقتدارینك فوقنده بر تعهد آلتنه کیرمشدی. براز صکره بسبتون میدان مبارزەیه آتیلمسی ایچون بر وسیله ظهور ایتدی.

اوزمانك اك مشهور اسقولاستیك علماسندن (ژاق ئەق) لوترك اك مدهش رقیبی ایدی. لایپچیغده بر مناقشۀ دینیه ترتیب ایتدی. بو مناقشەیه بالذات لوتر اشتراك ایلدی. (ژاق ئەق) غلبه ایدەمیەجکنی آکلایجه لوترە ـ رفض وبدعت ایله اتهامه وسیله اولەجق ـ سوزلر سویلەتمك ایستەدی؛ اونی کلیسا طرفندن صورت قطعیەدە رد وجرح ایدلمش اولان افکاری یکیدن نشرە چالیشمق، (ویقلیف) و (هوس)ك خطالرینی تکرار اتمکله اتهام ایتدی. لوتر بوندن متأثر اولدی. روما کلیساسنك بعض عقائد اساسیەسنه معارض بولندی واو کوندن اعتباراً قتولیك کلیساسی خارجنده قالدی.

لوترك طرفدارلری کیتدکجه چوغالیور؛ پاپالق مقامی علیهندەکی نشریات تدریجاً شدتلنیوردی. بو هیجان عمومی آرەسنده لوتر اك شایان دقت واك جرأتکارانه ایکی اثری اولان «بابل اسارتی» و «خرستیان دولتنك اصلاح احوالی حقنده آلمان ملتنك خرستیان زادکانه مکتوب» عنوانلی کتابلرینی نشر ایتدی. لوترك صوك ترددلریده زائل اولمشدی. آرتق قتولیك دیننك آیین ومراسمی فائدەسز شیلر اولدیغنی، عبادت ایچون راهبك وساطتنه حاجت بولنمدیغنی صورت قطعیەدە سویلیور؛

زیارت، اوروج، مناستر، اندولژانس وسائره کبی اعتقادلرك واهی اولدیغنی بیان ایدیبوردی . راهبلره یالکز تهذیب اخلاق ، وعظ ونصیحت کبی وظائف طبیعه‌لرینی براقیور ؛ بونلری فساد اخلاقلرینه باعث اولان ثروتلرندن تجرید ایتمك ، تأهل ممنوعیتنی قالدیرمق ایسته‌یوردی .

پاپالق یکیدن شدت کوسترمکه قرار ویردی . اونجی لئون لوترك تکلیفاتنی رد وجرح ایلدی . لوتر آلتمش کون ظرفنده سوزلرندن نکول ایتمزسه آفوروز ایدیله‌جك ایدی. لوتر پاپانك بتون عالم عیسویتك اشتراك ایده‌جکی عمومی بر مجلس روحانی حضورینه چیقمسنی تکلیف ایتمك صورتیله جواب رد ویردی و ۱۰ کانون اول ۱۵۲۰ تاریخنده ویته‌نبرغده بر جم غفیر حضورنده پاپانك امرنامه‌سنی یاقدی . ایرتسی کونی « بو کونکی پاپالق دونکی پاپالق دکلدر . ایسترسه بنم یازیلرمی آفوروز ایتسون ، یاقسون ، ایسترسه بکا اشکنجه ایتدیرسون ! هیچ طورمه‌دن ایلرله‌ین حقیقتی آرتق توقیف ایده‌مز . خارق‌العاده وقایع ظهور ایتمك اوزره‌در » دیدی .

لوترك محکومیتی

او صره‌ده شارل کن ایمپراطور انتخاب ایدلمشدی . منازعات دینیه یکی ایمپراطوری اندیشه‌یه دوشورمشدی. چونکه اولا ، متعصب بر قتولیك ایدی . ثانیاً ، منازعات دینیه بتون آلمانیاده بیوك بر هیجانه سبب اولدیغندن ذاتاً حال انقسامده بولنان آلمانیا ایچون یکی بر وسیلهٔ تفرقه اوله‌بیلیر، ایمپراطورلغك نفوذ وقدرتنه تقیصه ایراث ایلیه‌بیلیردی .ثالثاً ، لوتر علیهنده برقرار قطعی اعطا ایدرسه حرب داخلی ظهور ایتمسی ویا هیچ اولمازسه بعض آلمان پرنسلرینك کوجنمسی احتمالی موجودی . بناءً علیه پاپانك وکیلی لوترك آفوروزینه

متعلق فرمانك حرفياً موقع تطبيقه وضعنی طلب ایتدیکی زمان شارل کن لوتری (وورمس) دیت مجلسی حضورینه دعوت ایلمکله اکتفا ایتدی .

لوترك دوستلری آرەسنده بیوك بر هیجان حکمفرما ایدی . بونلر وقتیله (ژان هوس) ك باشنه کلن فلاکتی تخطر ایدەرك لوتره دیت مجلسنه کیتمەمسنی توصیه ایدیورلردی . لوتر ایسه : « قانون ونظامه توفیقاً دعوت ایدلدم؛ بناءً علیه ـ ایسترسه وورمسده طاملرك اوزرندەکی کرەمیدلر قدر چوق شیطان بنم علیهمه اتفاق ایتسونلر ـ کیدەجکم . » دییوردی .

(وورمس)ە کیدنجه یەقدر کچدیکی یرلرده کوردیکی حسن قبولدن حقندەکی محبت وتوجه عامەنك پك قوتلی اولدیغنی آکلادی وبو سیاحت یواش یواش بر ظفر آلاینه بکزەدی .

١٧ نیسان ١٥٢١ تاریخنده (دیت) مجلسی حضورینه چیقدی . مجلسه اسپانیول قیافتده اولان ایمپراطورریاست ایتمکدەایدی. ایمپراطورك بولندیغی موقعك آلت طرفنده پاپانك ایکی سفیری ، روحانی وغیر روحانی بتون الکتورلر ، پرنسلر ، شوالیەلر ، طوغریدن طوغرییه ایمپراطوره تابع شهرلرك بلدیه رؤساسی علی مراتبهم اوتورمشلر ایدی . مجلس بناسنه منتهی اولان جادەلرده بش بیك کشیدن فضله بر غلبەلك طوپلانمشدی . برراهب ماصه اوزرینه وضع ایدیلن کتابلرك عنوانلرینی اوقویەرق بو آثارك مؤلفی اولوب اولمدیغنی وخطالرندن نکول ایتمك ایستەیوب ایستەمدیکنی (لوتر) دن صوردی . (لوتر) ماضی ایله عادتا رسماً قطع مناسبات ایدیلەجکی بر صرەده طوپلانان وقرون وسطانك جانلی بر تمثالی اولان بو محتشم مجلس حضورنده دوچار الم واضطراب اولدی ؛ اسکی قورقولری ، شبهەلری یکیدن اویاندی ؛ قیصیق بر سسله دوشونمك

ايچون مهلت ايسته‌دى. مجدد دينى بشقه‌درلو كوره‌جكلرينى اميد ايدنلرك
جمله‌سى عظيم بر انكسار خياله اوغراديلر. (شارل كن) : «بنى قتوليك دينندن
آييره‌بيله‌جك آدم هرحالده بوراهب دكلدر» ديدى (لوتر) اوكيجه‌يى
مدهش بر بحران معنوينك الم واضطرابى ايچنده كچيردى. كندى كنديسنه :
«انسان نه‌قدر عاجز، شيطان نه‌قدر قويدر!» ديبوردى. فقط ايرتسى
كون (ديت) حضورينه چيقديغى زمان بتون ترددلرى زائل اولمشدى.
«شمدى‌يه‌قدر يازديغم شيلرك جمله‌سنده اللهه حمد وشكردن وخرستيانلرك
سلامت اخرويه‌سندن بشقه بر غايه كوزه‌تمدم.» جوابنى ويردى. بعده
كتابلرينى اوچه آييردى. بعضلرى نه‌رقيبلرى، نه‌ده پاپا طرفندن محكوم
ايدلمديكى ايچون نكول ايديله‌جك برشيئى حاوى دكلدى. مناقشات
ومجادلات قلميه‌يه عائد اولان كتابلرنده بلكه حداعتدالى تجاوز ايتمشدى،
شايد معارضلرى‌ده عينى صورتله حركت ايدرلرسه اظهار ندامت ايتمكه
حاضر ايدى. آثارينك اوچنجى قسمنده آلمان ملتنك پاپالق مقامى
استبدادينه قارشى اسباب شكاياتنى ايضاح ايتمشدى. شمدى بونلرى رد
وانكار ايدرك هم ملتنه، همده حقيقته اهانت ايده‌مزايدى. ايمپراطور-
پاپانك وكيلى (آله‌آندر) ه واقع اولان وعدى‌وجهله- مباحثه ومناظره‌يه
مساعده ايتمدى. (لوتر) سوزلرندن نكول ايدوب ايتمديكى سؤالنه
«اوت!» ويا «خير!» ديه‌رك قطعى بر جواب اعطاسنه اجبار ايدلدى.
(لوتر) شو جوابى ويردى : «حضرت عيسى بر كون سوز سويلركن
باش كاهنك خدمتكارلرندن برى طرفندن ضرب ايدلمسى اوزرينه اوكا
طوغرى دونمش و : «اكر فنا برشى سويلدم ايسه بكا او فنا شيئى
كوستريكز، ايى سويلدم ايسه نيچون اورييورسكز؟» ديمشدى.
بن‌ده مسيحى تقليددن بشقه بر صورتله كندمى دها ايى مدافعه ايده‌مم.

بن ایمانمی نه پاپایه ، نەده بر مجلس روحانی‌یه تسلیم قیله‌مام . چونکه هرایکیسنك‌ده اکثریا دوچار خطا اولدقلری کون کبی آشکاردر . مدعیاتمك حق اولدیغنه کتاب مقدسك شهادت‌مندرجاتی ایله قانع اولمسه‌م بیله سوزلرمك هیچ برندن نکول ایده‌مم ونکول ایتمك‌ده ایسته‌مم ، چونکه برخرستیانك وجدانی خلافنده سوز سویله‌مسی ایی برشی دکلدر. جناب حق بکا یاردیم ایتسون . آمین . » بو جواب اوقدر ساده بر فداکارلغی متضمن ایدی‌که مجدد دینك بتون ضعف وخطالری اونك قارشیسنده سیلندی ؛ اونودلدی . تاریخ بوندن دها کوزل، معناً بوندن دها یوکسك بر منظره‌یی قید ایتمه‌مشدر. (لوتر) حربر وجدانك‌حقیقته صادق قالمق ایچون اولومی استخفاف ایتمسی کبی دنیاده اك نجیب ، اك علوی بر شیئك تمثالی اولمشدی .

(لوتر) ی اقناع ایچون واقع اولان بعض تشبثات دخی‌عقیم قالدی . نهایت ، (لوتر) وورمس شهرندن عزیمت امرینی آلدی . ٢٦ مایس ١٥٢١ تاریخنده اصدار ایدیلن بر امرنامه ایله اهل رفض وبدعت‌صفتیله بالجمله حقوقدن محروم وپاپالق مقامنجه محکوم ایدلدیکی اعلان اولندی . بو امرنامه موجبنجه بتون پرنسلر (لوتر) ی توقیف وایمپراطوره تسلیم ایتمکه مجبور ایدیلر . طرفدارلرینه عائد اموال واملاك ضبط ومصادره ، کتابلری احراق ایدیله‌جك وسانسورك مساعده‌سی اولمدقجه الٓهیاته ویا مسائل دینیه مباحثاتنه متعلق هیچ بر اثر نشر اولنه‌میه‌جق ایدی . بتون بو تدابیر آلمانیانك وبتون اوروپانك اوزمانکی حالی اقتضاسنجه اجراسی غیر ممکن تهدیداتدن عبارتدی .

لوتر وارتبورغده ؛ (لوتر) رفض وبدعت ایله محکوم اولدیغندن

آلمانجه توراة (وورمس) دیت مجلسنه کیتمك ایچون‌استحصال

ایلمش اولدیغی امانتامەنك مدتی منقضی اولنجه توقیف ایدیلەجك واحراق بالنار جزاسنه دوچار اولەجق ایدی . حامیلرندن بری اولان صاقسونیا الكتوری (لوتری) آنی بر توقیفدن قورتارمق ایچون (وورمس) دن عودتنده خدمتكارلرندن بر قاچنه قالدیرتدی وغایت كیزلی اولەرق (وارتبورغ Wartbourg) شاتوسته نقل ایتدیردی . (لوتر) شوالیه ژورژ نام مستعاریله برسنه قدر [مایس ١٥٢١ ـ مارت ١٥٢٢] بوراده خفیاً یشادی . ١٠٧٠ تاریخنده (تورینكه) اورماننك منتهـای شمالنده كائن بر قیالق اوزرنده انشـا اولنان (وارتبورغ) شاتوسی آلمانیـانك قرون وسطی شاتولرینك الك كوزللرندن بریدر . (لوتر) ك اقامت ایتدیكی اوطه الیوم ـ روایته نظراً ـ اسكی حالیله طورمقدەدر .

« شوالیەژورژ » یالكزلقدن، عطالتدن چوق مضطرب اولدی . بتون معاصرلری كبی شیطانك اغوا آتندن قورقیور ، خوف وشبهەلری آرتیور ، بر طاقم خیاللر كوریوردی .

اندیشه واضطرابنی چالیشمق ایله تسكین ایتمك ایستەدی وتوراتك ترجمەسنه باشلادی . اون آلتنجی عصرده آلمان حیات فكریەسی تاریخنك الك مهم وقعەسی بوتورات ترجمەسیدر . توراتك آلمانجەیه نقلی یكی بر شی دكلدی . ١٤٥٢ تاریخندن بری اون آلتی مختلف ترجمه انتشار ایتمشدی . فقط بونلرك جملەسی ثقلت بخش ، مؤلم ، مظلم بر لسـان ایله یازلمش ، خلقك روحنه نفوذ ایتمەمشـدی . (لوتر) توراتی عوام كتابلرینك الك مكملی حالنه افراغ ایتدی ، بر چوق بطنلرك حیات فكریەسنده غدای روح اولەبیلەجك بر شكله قویدی . بوترجمه تام زماننده میدانه كلدی . یوز اللی سنەدن بری جرمانیا دوائر رسمیەسی عنـاصر اصلیەسی ماورا ووسطی آلمانیا لهجەلرندن آلنمش یكنسق براسلوب بیانی تعمیمه چالیشیور

وبو اسلوب یاواش یواش مؤسسات علمیەنك بعضلرنجه دخی قبول ایدیلەرك هرمملکتده اهالینك سویلدکلری قباوغلط لسانك فوقنده برنوع لسان مشترك حالنی آلیور ایدی . (لوتر) توحید اسلوبه طوغری واقع اولان بوسعیدن ، میلدن استفاده وهنوز دوام ایدن مخالفتلره غلبه ایتدی. یکی آلمانجەنك حقیقی مؤسسی (لوتر) در . (رەفورمە) بتون ایمپراطورلغی بربرینه دشمن ایکی فرقەیه آییردیغی بر صرەده بو لسان مخاصم فرقەلر آرەسنده بر واسطهٔ ائتلاف وتقرب اولەرق استقبالی قورتاردی . شایان دقت بر حسن طالع اثری اولەرق یوقاری آلمانیانك ، یعنی قتولیکلکك احراز غلبه ایتدیکی ، (رەفورمە) نك تحت تأثیر ونفودینه کیرمدیکی حوالینك لهجەلری پروتستانلغك شمالده تعمیم ایلدیکی لسانك اساسنی تشکیل ایتدی . عقائد اساسیه اختلافاتی شدت ابتدائیەسنی غائب ایتدیکی کون رومانك مخاصم وخادملری آرەلرنده قویمش اولان رابطەیی لسان مشترك سایەسنده یکیدن تأسیس ایتمکده هیچ زحمت چکمدیلر . لوتر توراتنك خارق العاده بر تأثیر ادبی اجرا ایتمش اولمسنك سببی کرك لفظ ، کرك طرز تحریر اعتباریله حقیقةً عمومه مخصوص بر اثر اولمسیدر . (لوتر) دوائر رسمیه محرراتندەکی صیقندیلی اسلوبی نمونه اتخاذ ایتمەمش ، بلکه « اودەکی والدەنك ، سوقاقدەکی چوجقلرك ، پنایردەکی تاجرلرك » سوزلرینی دیکلەمش واك طوغری ، الك متین تعبیراتی اونلرك دوداقلرندن طوپلامشدی . فوق العاده بر قوت سعی واك مدقق بروجدان ایلەوجوده کتیردیکی بو اثره بتون ایمانی ، ملتی حقنده طویدیغی بتون عشق ومحبتی قویمشدی . لوتر تورات ترجمەسنه « عمرینك الك بیوك محصولی » نظریله باقاردی . زمانمز منقدلرندن برینك دیدیکی کبی بو ترجمه یالکز داهیانه بر ترجمه دکل ، بسبتون یکی بر ابداع ایدی . ١٥٢١ سنەسی (نوئل)

کیجه‌سنده باشـلایان ترجمه لوترك (ویته‌نبرغ) ه عودت ایتدیکی زمان [مارت ١٥٢٢] ختام بولمشدی . آلمانلرك (مینه‌زینکر Minnesinger) دیدکلری قرون وسطی شاعرلرینك عاشقانه منظومه‌لریله شهرت قازانمش اولان (وارتبورغ) شاتوسی بو ترجمه‌دن صکره عادتا بر محل مقدس اولدی . توراتك ایلك تمام ترجمه‌سی ١٥٣٤ سنه‌سنده (ویته‌نبرغ) ده نشر ایدلدی .

پروتستان توراتنك اك بیوك تأثیری بوندن صکره‌کی بطنلر اوزرنده کورلدی. (لوتر) معاصرلری اوزرنده ایلك اوکجه وعظلری ورساله‌لری ایله اجرای تأثیر ایتدی . فقط موسیقی حسنك پك عمومی وپك درین اولدیغی بر ملتده (لوتر) ك الٓهیلری مذهب جدیدك تعمیمنه هرشیدن زیاده مدار اولدی . (لوتر) ایستر قتولیك الٓهیلرندن ، دعالرندن اقتباس ایتمش اولسون ، ایسترسه کندی قلبنك تأثراتنه ترجمـان اولسون بتون الٓهیلرنده اللهی آرایان ویا ایمانك تأمین ایلدیکی امن واعتماد ایله تسلیتیاب اولمق ایسته‌ین کنهکار بشریتك آلام روحیه‌سنی اك ساده ومؤثر سوزلر ، اك یوکسـك نغمه‌لر ایله پك کوزل تصـویره موفق اولمشـدر . کفته وبسته‌سی بالذات لوترك اولدیغی بیان ایدیلن مشهور: « بر متین قلعه‌در، اللهمز !» الٓهیسی نه‌قدر پروتستان عسکرینی پرشوق وخواهش میدان حربه سوروکله‌مش ونه‌قدر محن ومشاقی اونلره اونوتدیرمشدر !

محاربات اجتماعیه؛ کلیسا ومناسترلره عائد املاکك خصوصات دنیویه‌یه حصری

لوتر (وارتبورغ) شاتوسندن چیقدیغی زمان آلمانیا پك قاریشیق برحالده ایدی. لوترك مذهبی بتون هیئت اجتماعیه‌یی اساسندن صارصمشدی . هم لوترك افکارینی قبول ایتمکله قتولیك کلیساسی اساساتندن آیرلمش اولمیه‌جقلرینه

ذاهب اولان صميمى ديندارلر ، هم‌ده ـ ينه‌لوترك تعبيرنجه ـ تجددات دينيه‌يى غائلهٔ عبادتدن خلاص اولمق معناسنه آلان كيمسه‌لر مذهب جديده صارلمشلر ايدى . پروسيه قرالى بيوك فره‌دريق : « رەفورمە‌نك ترقيسى اسبابى اساسات بسيطه‌يه ارجاع ايديله‌جك اولورسه بونك آلمانياده صرف منفعتدن عبارت اولديغى كوريلور . » ديمشدر . فى‌الحقيقه بالذات لوتر بيله منفعت سائقنه مراجعت ايتمشدى . پاپالق مقاميله هنوز تماماً قطع مناسبت ايتمه‌مش اولديغى برصره‌ده ، ١٥٢٠ آغستوسنده ، متفقلر آرامغه باشلامش و « آلمان ملتنك خرستيان زادكانه » عنوانلى كتابنى اوزمان نشر ايتمشدى . بو كتابده كليسايى اصلاح وصافيت ابتدائيه‌سنه ارجاع ايتمك ايچون اونى ثروت وسامانندن تجريد ، يعنى كليسايه عائد املاكى ضبط ايله خصوصات دنيويه‌يه حصر ايتمك لازم كلديكنى سويله‌مشدى .

كليسا املاكنك يغما ايدلمسى ايچون واقع اولان بو دعوته يوقاريدن آشاغى‌يه طوغرى هيئت اجتماعيه‌نك بتون صنوفى اشتراك ايتدى . اولا ١٥٢٢ سنه‌سنده زادكانك اك فقيرلرى اولان شواليه‌لر قيام ايلديلر . فقير وعربده‌جو بر صنف تشكيل ايدن شواليه‌لر زنكين اولان هركسه ، بورژووا ويا رهبان صنفلرينه خصومت فوق‌العاده بسله‌مكده ايديلر . جمله‌سى رەفورمە‌يى تأمين احتراصه وضبط اراضى‌يه وسيله اتخاذ ايتمش اولان (فرانچ دو زيقينكن Franz de Sickingen) اسمنده‌كى رئيسلرينه بكزه‌مكده‌ايدى . شواليه‌لرك بعضيلرى (ترەو) سرپسقپوسلغنك ، بعضيلرى‌ده صوآبك ـ شيمديكى غربى وورتمبرغ ايله باويرانك ـ زنكين شهرلرينه هجوم ايتديلر . فقط بيوك زادكانه مغلوب اولديلر [١٥٢٣] .

شواليه‌لر اراضى واملاك ضبطنه كيتدكلرى صره‌ده كويليلر دخى عصيانه باشلامشلر ايدى . آنغاريه ، عشر ، جزاى نقدى كبى آغير ويركولر

آلتنده ازيلن ، هر نوع ظلم وتعدى يه هدف اولان كويليلر بر چوق دفعه عصيانه تشبث ايتمشلر ايدى .

صوك درجه يه واران فقر وسفالتلرى بونلرده دهااِى برطرز معيشته نائليت اميدينى توليد ايلمشدى . بر دورهٔ عدالتك ، دنيا يوزنده مسيح حكومتنك حلول وتأسسنه انتظار اولنيور وبو دورهٔ رفاه وسعادتده نه قرال ، نه دره بكى ، نه ده راهب بولنميه جغى ، بتون انسانلرك مساوى واموال واملاكك مشترك اوله جغى اميدايديليور ايدى. بعضلرى ساعت خلاصك حلول ايتديكنه ذاهب اولمشلردى . كويليلرك ، عوامك كين وخصومتى الك زياده اون آلتنجى عصر ابتداسندن اعتباراً همان دائمى عصيانلره محل ظهور اولان جنوبى وغربى آلمانياده شدتلى ايدى .

١٥٢٤ سنه سى حزيرانده (شافوز Schaffhouse) قربنده (استولينكن Stuhlingen) كويليلرى دره بكلر عليهنه قيام ايتديلر. سبب عصيان دين ايله هيچ بر مناسبتى اولميان بر چاك قله سى مسئله سى ايدى . عددلرى يكى التحاق ايدنلرله خيليجه آرتان عاصيلر آوستريانك (والدسوت Waldshut) بلدهٔ صغيره سنه كيرديلر . بورانك ره فورمه يه طرفدار اولان اهاليسى والى عليهنه عصيان ايتمشلر ايدى. بوندن صكره كويليلرك عصيانى افكار مفرطهٔ دينيه ايله قاريشدى.(زوريخ) اهاليسنك مداخله سى، ايمپراطور طرفندن دوقه لغى النـدن آلنمش اولديغى جهتله مالكانه لرينى استرداد ايتمك املنده بولنان وورتمبرغ دوقه سى (اولريخ)ك انتريقه لرى، حكومت مركزيه نك ضعفى ، ايتاليا اموريله مشغول اولان (فرديناند)ك عطالتى عصيانك توسعنى تسهيل ايتدى . سنه نهايتنده بتون يوقارى (صوآب Souabe) قطعه سى عاصيلر النده ايدى . عاصيلرك پروغرامى اون ايكى ماده ده خلاصه ايدلمشدى: آنغاريه نك تنقيصى، عشرك الغاسى،

اورمان وصولردن سربستیٔ انتفاع ، بعض تکالیفك تنزیلی وسائره .
بناءً علیه عاصیلرك مطالبی آرەسنده الك مهم موقعی مسائل مادیه طوتمقده
ایدی . فقط کویلیلر رفاه حاللرینك آنجق رەفورمەنك غلبەسیله تأمین
اولنه بیلەجکنی ظن ایدییورلر وبونك ایچون قانون الهی‌یه و انجیلك
سربستیسنه رعایت اولنمسنی ایستەیورلردی . منافع مادیه ایله افکار
دینیەنك قاریشمسی دها برچوق کیمسەلرك عصات طرفنه کچملرینه سبب
اولمقده وعصیانه بر ماهیت دینیه اعطا ایدەرك اهمیتنی آرتیرمقده ، درە-
بکلرله هردرلو ائتلافی امکان خارجنه چیقارمقده ایدی . فرانقونیا ،
آلساس ، صاقسونیا وهسده دخی بوکا بکزر عصیانلر وقوعه کلدی .
الك تهلکەلی جهت شهرلردەکی فقیر عملەنك کویلیلره معاونت ایتملری
ایدی . مونسترده ، (اوسنابروق Osnabrück) ده ، مولهاوزنده وحتی
قتولیك قالمش اولان قولونیا ، راتیسبون ومایانس شهرلرنده عصیانلر ،
قاریشیقلقلر وقوعه کلدی . یواش یواش فکرلر تهییج ایدییور ؛ اشتراك
اموال ارزولری آرتیور ایدی . کویلیلر - اوتەده بریده اجرا ایدیلن
مظالم مستثنا اولمق اوزره - شخصه طوقونمیورلردی . فقط بر قاچ هفته
ظرفنده یوزلرجه مناسترلر ، شاتولر ییقلدی وزنکین کتبخانەلر
تخریب اولندی .

بعض پرنسلر کویلیلرك عصیانندن استفاده ایتمك ممکن اولوب اولمدیغنی
دوشونمشلر ایدی . عاقل فرەدریقك لوتره محب اولدیغنی خبر آلان
عاصیلر الك زیاده بو پرنسه کووەنیورلر ایدی . فقط عاقل فرەدریق
عصاتك موفقیتنه صبر وتحمل ایتسه بیله اونلره معاونتی دینسزلك ایله
مساوی کورمکده ایدی . عصیان حد غایەسنه واصل اولدیغی زمان وفات
ایتدی [٦ مایس ١٥٢٥] . الحاصل ، اون طقوزنجی عصرك آلمان

سوسياليستلرندن مشهور (لاسال Lassalle) ك ايضاح ايلديكى وجهله بو عاصيلر مرتجع ايديلر و اسكى اصولك اعادەسنى غايهٔ امل اتخاذ ايتمشلر ايدى . اوزمان ترقى و آتى يى تمثيل ايدنلر شكل جديد دولتى قرون وسطانك قيودندن قورتارمق ايستەين پرنسلر ايدى . بنابرين وقايعك جريان طبيعيسى كويليلرك عليهنده ايدى . بوندن بشقه شواليەلر كبى اونلرده رئيس بولەمديلر ؛ كويليلرك پروغرامى دخى معين وثابت دكلدى . اونك ايچون حركتلرى ربطسز وتصادفه تابع ايدى . پرنسلر هر طرفده غلبه ايتديلر . كويليلرك الك بيوك قوتلرى (فرانكن هاوزن Frankenhausen) قربنده محو اولدى [**١٥٢٥**] . بوراده وقوعه كلن قتال پك مدهش ايدى . آلساس عصاتى ايله حرب ايدن (لورەن) دوقەسى (آنطوان) Saverne قربنده ١٨,٠٠٠ كويلى اولديردى . **١٥٢٥** سنەسى حزيرانى اواخرنده عصيان ختام بولمشدى .

پرنسلر بر صورت مدهشەده انتقام آلديلر . يالكز (صوآب) داخلنده **١٥٢٦** سنەسى نهايتنه قدر اون بيكى متجاوز كويلى اعدام ايدلديكى روايت اولنور . كويليلرك كنديلرينى قورتارمق ايستەدكلرى بيوندروق مقاومتسوز برقوت وثقلت ايله يكيدن بيونلرينه كچدى . هيچ برقورقولرى قالميان زادكان كويليلردن آلدقلرى ويركولرى ، اونلره تحميل ايتدكلرى آنغاريەلرى آرتيرديلر ؛ اوزمانەقدر محافظه ايلدكلرى امتيازاتى قالديرديلر و ــ معاصريندن برينك ديديكى كبى ــ آلمان كويليلرينى حال سفالت واسارته القا ايتديلر . اولجه شواليەلره طرفدار اولمق ايستەمين لوتر كويليلرك عصيانىده مرحمتسزجه تقبيح ، پرنسلرك مظالم مدهشەسنى تصويب ، غالبلرك كين وخصومتلرينى تشديد ايتدى . پرنسلرك طلبلرى اوزرينه « قودورمش كوپك » نامنى ويرديكى عصاتك بلا مرحمت تعقيب

وتشکیل ایدملرینی توصیه‌ایلدی و : « پرنسلر غداروم‌رحمتسز اولسه‌لربیله تبعه‌نك عصیان ایتمه‌مسی ایجاب ایدر . » دیدی .

شوالیه‌لرله کویلیلره ممنوع اولان شی بیوك زادکان وپرنسلر ایچون مباح عد ایدلدی . صاقسونیا ، براندبورغ ، پالاتینـا الکتورلری ، هس‌لاندغرافی ، مکلمبورغ وپومه‌رانیا دوقه‌لری ودیکر پرنسلرممالکتلری داخلنده بولنان کلیسا مالکانه‌لرینه وضع ید ایتدیلر . بو معامله‌نك اك مشهور واك مهمی آلمانیا خارجنده بر آلمان ، هوهنزولرن خاندانه منسوب (آلبردو براندبورغ) طرفندن اجرا ایدلدی . توتون طریقت روحانیه‌سنك استاد اعظمی اولان آلبر طریقت مذکوره‌نك بتون مالکانه‌لرینی ضبط ایدرك اولادینه انتقال ایتمك شرطیله پروسیه دوقه‌لغنی تشکیل ایتدی ، که بو دوقه‌لق بالآخره پروسیه قراللغی اولمشدر [نیسان ١٥٢٥] .

آئوغسبورغ اعتقادنامه‌سی بو بحران شدید أثناسنده برنجی فرانسوا ایله حرب ایتمکده اولان شارلکن لوتر مذهبنك انتشارینی منعه وقت بوله‌مامشدی . فقط (قامبره) معاهده‌سنه منجر اولان مذاکرات صلحیه باشلار باشلاماز ایمپراطور (اسپیره) شهرنده دیت مجلسنی طوپلادی . بو مجلسده مذهب جدیدك نره‌لرده انتشار ایتمش ایسه اورالرده مظهر مساعده اولمسنه ، فقط بشقه یرلرده یکیدن انتشارینه میدان ویرلمه‌مسنه قرار ویرلدی [١٥٢٩] .

بش پرنس واون درت شهر بو قراری پروتستو ایتدکلرندن بوندن صکره قتولیك کلیساسندن آیرلمش اولان مذاهب جدیده اربابنه « پروتستان » نامنی ویردیلر .

شارلکن اساسه تعلق ایدن شیلرك هیچ برینی ترك ایتمه‌مکه عزم

ايلمش اولمقله برابر ابراز شدت ايتمك دخى ايستهميور ويا هيچ اولمازسه بر دفعه دها قتوليكلرله پروتستانلر آره سنده ائتلاف حصولنه چاليشمق آرزوسنده بولنيوردى . ائتلاف چارهلرينى آرامغه مأمور اولان ديت مجلسى آئوغسبورغده اجتماع ايتدى [حزيران - تشرين اول ١٥٣٠] . بو تشبثدن بر موفقيت حاصل اولمدى . فقط غايت مهم ايكى نتيجه حصوله كلدى .

اولا ، ديتده جريان ايدهجك مذاكراته اساس اولمق اوزره لوتر طرفدارلرى مذهبلرينى صورت قطعيهده تعيين وتعريفه مجبور اولديلر . لوتر كندى مذهبنك اعتقادنامهسنى تحرير وتنظيم ايتمك وظيفهسنى تلميذلرينك اك معتدلى وائتلافه شدتله طرفدار اولان (ملانختون)ه توديع ايتدى . يكرمى سكز مادهدن مركب اولان بو اعتقادنامه پروتستان كليساسى عقائدينك ركنى مثابهسندهدر .

اسمالقالده اتفاقى

ديكر طرفدن آئوغسبورغ ديت مجلسى اولجه (وورمس) ديت مجلسى طرفدن لوترايله مذهبى وطرفدارلرى عليهنه ويرلمش اولان مقرراتى تأييد ايتدى . ايمپراطور (وورمس) ديت مجلسى مقرراتنك تمامئ تطبيقى ايچون برفرمان تسطير ايلدى . هر يرده پسقوپوسلرك حق قضالرى اعاده اولنهجق ، ضبط ومصادره ايديلن كليسا مالكانهلرى اسكى صاحبلرينه ويريلهجك ايدى . بو ، پروتستانلر عليهنه اعلان حرب ديمكدى . پروتستانلر كنديلرينى مدافعه ايچون بر فرقهٔ سياسيه حالنده برلشمك مجبوريتنى حس ايتديلر .

صاقسونيا الكتورى ايله هس لاندغرافنك تكليفى اوزرينه (اسمالقالده)ده براتفاق عقد ايدلدى [كانون اول ١٥٣٠ - كانون اول ١٥٣١]. بو اتفاقه آلمانيانك بر چوق شهرلرى پيدرپى داخل اولديلر . آلمانيانك تشكيلات

سیاسیه‌سی اقتضاسنجه بو اتفاق پك مهم ایدی. چونکه شارل کنك آمال حریصانه‌سندن قورقان حکمدارلرك جمله‌سی ـ هانکی مذهبده اولورلرسه اولسونلر ـ هیئت اتفاقیه‌نك متفق طبیعیلری ایدیلر. پروتستانلر خارجدن دخی مظهر معاونت اوله بیلیرلردی.

فی الحقیقه اسمالقالده اتفاقنك عقدینی متعاقب باویرانك (ویتلسباخ) خاندانی ـ متعصب قتولیك اولمقله برابر ـ هابسبورغلر علیهنده بولنمق ایچون هیئت متفقه‌یه دخولی طلب ایتدیکی کبی ۱۵۳۲ سنه‌سی ایلك بهارنده صاقسونیا، هس، باویرا وفرانسه آره‌سنده بر اتفاق عقد ایدلدی. شو صورتله هم آلمانیا، همده اوروپا ایکی فرقه‌یه آیرلمش اولدی، که ره‌فورمه‌نك نتایج عظیمهٔ سیاسیه‌سندن بری بودر.

شارل کن ایله پروتستانلر آره‌سنده محاربات

آئوغسبورغ دیت مجلسنك ایکنجی نتیجه‌سی اسمالقالده هیئت متفقه‌سنك تشکلندن اون آلتی سنه صکره بر محاربهٔ دینیه وداخلیه ظهور ایتمسیدر. شارل کن برنجی فرانسوا و سلطان سلیمان ایله یکیدن محارباته باشلامسی اوزرینه [۱۵۳٦ و ۱۵۳۸] آئوغسبورغ دیتی مقرراتنك موقع تطبیقه وضعنی تأخیره مجبور اولمشدی. نوره‌نبرغده عقد ایدیلن مصالحه ایله پروتستان پرنسلرك یکی بر مجلس روحانی ویاهیچ اولمازسه کله‌جك دیت مجلسنك انعقادینه‌قدر راحتسز ایدلمه‌ملرینه ومسائل دینیه‌دن طولایی اقامه ایدلمش اولان دعوالرك تأخیر اولنمسنه قرار ویرلدی. [۱۵۳۲]. بو مصالحه پروتستانلق ایچون بر موفقیت عظیمه ایدی. ایلك دفعه اوله‌رق ایمپراطور قتولیك مذهبندن آیریلانلرله عقد مقاوله ایدییوردی.

اخذثار فکرندن واز کچمین، بلکه خارجی دشمنلرینی ازمك ایچون

لازم اولان وقتى مساعدات مهمه مقابلنده صاتون آلان شارل كن رەفورمەيى توليدايدن احتياجات مشروعەيى تطمين والك زياده باعث رزالت سوء استعمالاتك رفعنى پاپالق مقامنه قبول ايتديرەرك روما كليساسى حاكميتنى يكيدن تأسيس ايلەمدكجه بحران دينىيى ازالەيه موفق اولەميەجغنى آكلامشدى. فقط ايمپراطورك پروتستانلرى قتوليك كليساسنه جلب ايتمك ايچون تصور ايتديكى اصلاحات پاپالرك ثروت وساماننى تنقيص واداره مطلقەسنى تحديد ايدەجكى جهتله پاپالق مقامنجه شايان قبول دكلدى. پاپا رەفورمەدن زياده شارل كنك طلب ايتديكى مجلس روحانينك اجتماعندن قورقيوردى. اصلاحات مذكورەيى آنجق بويله بر مجلس روحانى قرارلشديرەرق موقع اجرايه قويه بيليردى. بناءً عليه پاپالر منافع جسمانەلرينه مغاير كوردكلرى ايمپراطورك سياستنه هر واسطه ايله مانع اولمغه چاليشديلر وبو صورتله پروتستانلغك طولاييسيله، فقط غايت مؤثر متفقلرى اولديلر.

شارل كن بو تصورات ايله مشغول ايكن پروتستانلق كيتدكجه ايلريلەمكده ايدى. آلمانيادن بشقه انكلتره، اسوج، دانيمارقه، لهستان وبو هميادە مذهب جديد انتشار ايتمكده ايدى. اسمالقالده اتفاقى وورتمبرغ، پومەرانيا وآنهالتدن بشقه برقاچ شهرك التحاقيله قوتلنمشدى. (قرەپى) مصالحەسنك عقدينى متعاقب شارل كن عزم ومتانتله حركته قرار ويردى وآلمانيايه بر اسپانيول اردوسى جلب ايتدى.

شيمدىيەقدر پروتستانلغى تهديد ايتمش اولان فورطنەلرك اك مدهشى ظهور ايدەجكى صرەده متمادى وفوق العاده بر سعى ايله وجودينى ييپراتان، بر چوق سنەدن برى مثانەسندەكى طاشدن مضطرب اولان لوتر وفات ايتدى [شباط ١٥٤٦]. بشريت اوززينه لوتر قدر قطعى بر تأثير

اجرا ایتمش بك آز آدم واردر . تاریخـك الك مشهور آقتورلرندن بك آزی اونكله مقایسه ایدیله بیلیر .

رەفورمه ایچون ماتم كونلری حلول ایتمشدی. شارل كن پروتستانلره برر برر آنسزین هجوم ایتمكی واولاهس ایله صاقسونیایی ازمكی دوشونیوردی. هس وصاقسونیا یالگز باشلرینه قالنجه، هیچ شبهه سز، مغلوب اوله جقلردی. آلمانیانك قسم متباقیسی ایسه مقاومته بیله تشبث ایتمه دن تحت اطاعته آلنه جق ایدی . ایمپراطور حربه بر رنك سیاسی ویرمك ایستەیور ؛ قتولیك دیندن آیرلمش اولانلره قارشی دكل ، عاصیلره قارشی حرب ایدیور كبی كورونیوردی . حقیقت حالده ایسه ـ بالآخره اوتوز سنه محاربه سنده اولدیغی كبی ـ دین وپولیتیقه بربرلرینه صیقی صیقی یه مربوط ایدیلر . هابسبورغلر پروتستانلره غلبه ایدرلرسه پرنسلرك استقلاللرینی قالدیره جقلر، ایمپراطورلغك شكلنی دكیشدیره جكلر، آلمانیایی جهانشمول بر دولتك صاغلام اساسی یاپه جقلردی .

لوتر طرفدارلری شاشیرمشلردی. پالاتینا الكتوری ایستەمیه ایستەمیه پروتستانلره جزئی مقدار عسكر ویردی. براندبورغ الكتوری (ماغده‌بورغ) ﻟ(هالبرشتات Halberstadt) پسقپوسلقلرینی ضبط ایتمك ایچون شارل كن طرفنه كچدی. ایمپراطور اموال واملاكنك مصادره وكندیسنك اعدام اولنه جغنی اعلان ایتدیكی صاقسونیا الكتوری (ژان فرەدریق)ك یكنی (موریس) ـ الكتورلكی وعد ایتـدی . موریس همذهبلری علیهنده حرب ایتمك ایچون عسـكرلرینی شارل كنه كوتورمكده اصـلا تردد ایتمدی .

مع مافیه موفقیتك نه طرفده قالەجغی بر مدت آكلاشیله‌مدی. خلق پرنسلردن زیادەخواهش وغیرت كوسترمكده ایدی. ایلك كونلرك شوق

وسروری تکرار اولیانمشدی . نشر ایدیلن رساله‌لر ، بیاننامه‌لر ملتی مدافعهٔ حریت وایمانه دعوت ایلمکده ایدی . شارل کنك قدرت وقوتی حقیقی ایدی ؛ فقط متین دکلدی . بر موفقیتسزلك متفقلرندن چوغنك آیرلمسنه واوروپادولتلری آره‌سنده یکی بر اتفاق عقدینه سبب اوله‌بیلیردی.

صاقسونیا الکتورینك عطالتی، پروتستان رؤساسنك عدم اهلیتلری شارل کنه اکمال تدارکات ایچون وقت براقدی و اونك مظفریتنی تأمین ایتدی . صاقسونیا وهس اردولری شارل کنك اسپانیول وایتالیان عسکرینه مغلوب اولدیلر . بو مغلوبیت اوزرینه جنوبی آلمانیا شهرلری جرأتلرینی غائب ایتدیلر . بورژووا صنفی معتبرانك بر قسمی قتولیك قالمشلردی . اسپانیا ، ایتالیا وهندستان ایله مناسبات تجاریه‌نك انقطاعی بونلری عظیم ضررلره‌دوچار ایتمشدی. ایمپراطورك داینلری اولان بیوك بانکر عائله‌لرینك تشویقیله برچوق شهرلر عرض اطاعت وجزا مقامنده کلیتلی مبلغ تأدیه ایتدیلر. وورتمبرغ دوقه‌سی وپالاتینا الکتوری ایمپراطورك شرائطنی قبوله مجبور اولدیلر . ١٥٤٧ سنه‌سنده بتون جنوبی وغربی آلمانیا ایمپراطورك آیاغنه دوشمشدی .

(ژان فره‌دریق) مقاومته چالیشدی . فقط ایمپراطورك عدداً فائق اردوسنه (مولبرغ) موقعنده مغلوب اولدی [نیسان ١٥٤٧] ؛ مجروحاً اسیر دوشدی . هس‌لاند غرافی (فیلیپ) بلاقید وشرط تسلیم اولدی. بوندن صکره شمالی آلمانیاشهرلری دخی عرض اطاعت ایتدیلر. شارل کن مغلوب پرنسلر حقنده ظلم وشدت کوستردی . آلمانیاده قتولیك دینك غلبه‌سندن امین‌ایدی. پروتستانلر علیهنده‌تدابیرتضییقیه اجراسنه باشلادی. لکن (موریس دوصاقس) ایمپراطوردن آلدیغی الکتورلکك کندیسنه پك‌بهالی‌یه مال‌اولدیغنی آکلامشدی. قتولیك آیین روحانیلرنده

حاضر بولنمقدن چکینمیور، فقط قتولیك دیننك اعادۀ قوتنی شدتله التزام ایدەرك یکی تبعەسنك خصـومتنی آرتیرمق ایستەمیوردی . ایمـپراطورە امنیت ایدەمیور ، اونی وعدلرینی انجاز ایتمەمکله اتهام ایلیور، قاین پدری (فیلیپ دوهس) ك محبوسیتی تمادی ایلمسنه حدتلنیوردی. دیکر طرفدن (ژان فرەدریق)ك الکتورلکی استردادی ایلمسنی انتاج ایدەجك بر اختلالدن قورقیوردی . بونك ایچـون لوتر مذهبنه عودت ایلیەجك اولورسـه پروتستانلرله باریشەجغنی وامید موفقیتك آرتەجغنی دوشوندی؛ ایمپراطور علیهنه دوندی. پروتستان هیئت متفقەسی یکیدن تشـکل ایتدی. بوهیئت متفقه (فریدوالد) معاهدەسنی عقد ایدەرك فرانسه قرالی ایکنجی هانری ایله اتفاق ایتدکدن صکره محاربەیه باشـلادی . ایکنجی هانری (مچ) شهرینی اشـغال ایتدیکی ورن نهرینه قدر ایلریلدیکی صرەدە ایمپراطور (اینسبروق) دە خسته ، عاطل ، اردودن محروم بر حالدە بولنیوردی . (موریس) آز قالسون شارل کنی شهرمذکوردە اسیر ایدەجك ایدی. ایمپراطور کمال مشـکلات ایله طاغلر آرەسندن قاچوب قورتیله بیلدی [مایس ١٥٥٢] .

پروتستانلر حرباً پك بیوك موفقیات استحصال ایتمەمش اولمقله برابر فرانسه قرالی علیهندەکی محاربەسـندە سربست قالمق ایستەین ایمپراطور آلمانیادە مسـاعد طاورانمق لزومنی حس ایتمشدی . (پاساو)دە طرفین آرەسندە مذاکرات باشلادی . شارل کن پروتستانلرله بر مصالحۀ قطعیه عقد ایتمیەرك بتون مسائل سیاسیه ودینیەنك تسویەسی خصوصنك کلەجك دیت مجلسی اجتماعنه تأخیر اولنمسـنی طلب ایتدی و مـذهب جدید سـالکلرینه ـ موقتاً ـ سربستی آیین حقنی ویردی .

آئوغسبورغ مصالحه‌سی

اوچ سنه صکره ـ مچ پیشکاهنده‌کی مغلوبیتندن مأیوس اولان و سعی متمادیسی حسیله یورغون دوشن ـ شارلکن ترك سلطنته قرار ویردیکی جهتله آلمانیاده‌کی بحران دینی‌یه خاتمه چکمك ایسته‌دی .

آئوغسبورغده اجتماع ایدن دیت مجلسنده [آغستوس ١٥٥٥] پروتستان پرنسلره حریت آیین حق بخش ایدلدی . بوندن‌بشقه ١٥٥٢ تاریخندن اول ضبط ایدلمش اولان کلیسا مالکانه‌لرنده پرنسلرك حق تصرفی تصدیق اولندی . بوکا مقابل réservat ecclésiastique دنیلن بر ماده ایله آتیاً لوتر مذهبنی قبول ایده‌جك صفت روحانیه‌یی حائز پرنسلرك مأموریت روحانیه‌لرینه مربوط اولان بالجمله املاك واموالی ترك ایلملری قرارلاشدیرلدی .

بوکبی موادی حاوی اولان آئوغسبورغ مصالحه‌سی آنجق بر متارکه‌دن عبارت اوله‌بیلیردی . بو مصالحه ـ اکثریا بیان ایدلدیکی کبی ـ حریت دینیه اساسنی اصلا قبول ایتمه‌مشدی. قالوینیستلر کبی لوتر مذهبندن بشقه برمذهبه مالك اولانلر مصالحه‌نامه‌ده اصلا موضوع بحث اولمدقدن بشقه حکمدارلرینك مذهبنی قبول ایتمین تبعه‌یه هجرت ایتمکدن بشقه بر حق ویرلمیوردی . دیمك‌که ویریلن حریت یالکز پرنسلره عائددی . تبعه حریت وجداندن محروم براقیلمشدی . بو نقطه‌ده پروتستانلرله قتولیکلر همفکر ایدیلر. واقعا (لوتر) پاپالق‌مقامنك حاکمیتنی رد وانکار ایلدیکی زمان بدایةً هرکسك وجدانه کوره انجیلی تفسیر ایتمك حقنه مالکیتنی قبول واعلان ایتمش ایدیسه‌ده بوفکردن پك‌چابوق وازکچمش و ١٥٢٤ سنه‌سنده : « اکر یداقتدارمزده بولنورسه بر حکومت‌داخلنده مختلف مذهبلرك بولنمسنه مساعده ایتمه‌ملی‌یز وپك چوق فنالقلرك اوکنی

آلمق ایچون دینه اینانمیانلری بیله معبده کیتمکه وولوکه ظاهراً اولسون ایجابات دینیه یه تبعیته مجبور ایلمیلیز .» دیمشدی. بو قاعدهٔ اساسیه یه استناداً آئوغسبورغ دیتی تبعه لرینه کندی مذهبلرینی قبول ایتدیرمك پرنسلرك حق ووظیفه سی اولدیغنه قرارویردی. «تبعه حکمدارك مذهبنی قبوله مجبوردر» دستوری عمومیتله قبول ایدلدی . بو دستورك حرفیاً تطبیقی ـ پالاتینا الکتورلری ١٥٥٩ دن ١٥٨٣ تاریخنه قدر یکرمی بش سنه ظرفنده تبعه لرینی اوچ دفعه تبدیل مذهبه مجبور ایتمشلردر ـ آتیاً بالطبع اختلافاتی موجب اوله جقدی .

آئوغسبورغ مصالحه سیله پاپالق مقامی‌ده بیوك بر هزیمته دوچار اولدی. آلمانیانك نصفی روما کلیساسی حاکمیتدن قورتولمش، ایمپراطورلغك وحدتی بوزولمش ، آلمان حکومتلری پروتستان وقتولیکلر نامیله ایکی قسمه آیرلمشدی . پروتستانلر یواش یواش توسیع نفوذ ایده جکلرینی امید ایدییورلردی . حتی بوامیده بناءً درکه بر قتولیك پرنسك تبعه سی پروتستانلغی قبول ایدرلرسه مذهب جدیدلرینی محافظه ده حر اولملرینی تکلیف ایتمشلر وصفت روحانیه یی حائز قتولیك پرنسلرك رەفورمه یی قبول ایده بیلملری حقنی طلب ایلمشلردی . فقط رقیبلرینك مخالفت شدیده لری قارشیسنده برنجی تکلیفك یالکز بر بیاننامهٔ ایمپراطوری ایله تصدیق واعلاننی قبوله مجبور اولدیلر . قتولیکلر بالطبع بونی قبول ایتمدیلر. پروتستانلر مصالحه نامه یه réservat eccelésiastique دنیلن ماده‌نك درجنه مانع اوله مدیلر. فقط کلیسا مالکانه لرینك ضبطی کبی برکارلی ایشه مانع اولان بو ماده ایله مقید اوله میه جقلرینی بیان ایدرك اعتراض ایتدیلر . بناءً علیه معاهده ایکی مبهم نقطه یی حاوی دیمکدی . بوندن تولد ایده جك اختلافاتك یکی بر مصادمه یی انتاج ایتمسی پك محتملدی . فی الحقیقه اوتوز

سنه محاربه‌سنك تخمى آئوغسبورغ مصالحه‌نامه‌سنده‌در. يالكز بومصالحه حربى ياريم عصردن فضله بر زمان تأخير ايده‌بيلدى .

مصالحه‌نامه‌نك ايمپراطورلق تشكيلاتنه متعلق مواد سائره‌سى ايمپراطورلق حقوق وصلاحيتنى تحديد ايتمكده ايدى. شارل كنك جهانشمول بر دولت تأسيسى وآلمانياده ايمپراطورلغك ترصين وتقويه‌سى خصوصنده‌كى تشبثاتى نهايت پرنسلرك توسيع استقلاللرى نتيجه‌سنى حاصل ايتمشدى. هابسبورغلرك حكومتى آلمانيايه حاكم دكلدى . عصرلرجه زماندن برى آلمان تاريخنك اساسنى تشكيل ايدن اوليغارشى بحران دينى ايله كسب قوت ايتمشدى . بتون حادثاتدن پرنسلر مستفيد اولمشلردى . ملت هركون دها زياده آغيرلاشان پرنسلرك حاكميتنى موقع مناقشه‌يه قويه‌بيله‌جك درجه‌ده قوته مالك اولمدقدن بشقه حتى بويله بر فكره ميال بيله دكلدى . ديت مجلسلرنده حائز اعتبار اولميان ومنافع تجاريه‌لرى پك زياده مختل اولان شهرلر نفوذ سياسيلرينى غائب ايتدكدن ماعدا اوزمانه‌قدر محافظه ايده‌بيلدكلرى نفوذ معنوى وفكريى‌ده الدن قاچيرمشلر ايدى . آوستريا هابسبورغلرى خاندانلرينك منافعنى محافظه انديشه‌سنده وكوندن كونه ترقى ايدن مذهب جديدك تهديدى آلتنده بولندقلرى ايچون آرتق آلمانياده آنجق لفظى بر حاكميت ايله اكتفا ايديورلردى . غصب ايلدكارى كليسا مالكانه‌لريله زنكينله‌شن وتبعه‌لرينك مال‌لرى كبى وجدانلرينه دخى حاكم اولان پرنسلر عادتا رقيبسز قالمشلر ايدى. اوكارنده آچيق وسربست بر ميدان كوردكلرى ايچون حكومت مسئله‌سنده‌كى غايهٔ خياللرينى ساحهٔ حقيقته ايصال ايده‌بيليرلر وهر نقطهٔ نظردن تماميله مستقل يكى دولتلر تأسيس ايليه‌بيليرلرايدى .

پرنسلر يالكز كندى كوچك حكومتلرينى دوشوندكارندن نظرلرى پك طار برافق ايله محدود ايدى. جرمان وطننك منافع عموميه‌سنى اكثريتله

كندى حرص وطمعلرينه، خود بينلكلرينه فدا ايتديلر. اوليغارشينك غلبه‌سى ١٨ نجى عصر اواسطنه‌قدر دوام ايدن آنارشى‌يى وخارجاً انحطاطى انتاج ايتدى. آلمانيا اجنبى نفوذلرى آلتنده‌قالدى. اوروپا هكه‌مونياسنى ادعا ايدن قومشـو قراللرك حرب ميدانى اولدى . اخـلاق بوزولدى ، فكرلر طارلاشدى، اون بشنجى واون آلتنجى عصرلرده پك فعال اولان ترقيات فكريه توقف ايتدى. ادبيات وصنايع نفيسه ماهيت خصوصيه‌سنى غائب ايده‌رك لاتين صنايع نفيسه‌سى ايله ادبياتنك سونوك بر تقليدندن عبارت قالدى . اكثريتله ره‌فورمه‌يه عطف ايديلن بو انحطـاط حقيقت حالده اوندن چوق زمان اول باشلامشدى واسباب مختلفه‌دن ايلرى كليوردى . پروتستانلغك پرنسلرك غلبه‌سنى تسهيل ايتمك صورتيله بو انحطاطى تسريع ايلديكى طوغرى اولسـه بيله آلمان ملتنك تأسسى ايچـون ايمپراطورلغك انفساخى‌ده الزم اولديغى‌ده اونوتماملي‌در . پرنسلرك كوچك حكومتلرى يواش يواش آلمان ملتنى تأسيس و تشـكيل ايدن برر مركز اولديلر . ترقيات مليه‌يه دها پك چوق زمان مقاومت ايدن عنعنات قديمه‌يه ، قرون وسطادن قالمه مقدس جرمان ايمپراطورلغنه مهلك بر ضربه ايندير مش اولمسندن طولايى لوترى اتهام ايتمك غريب اولور .

ساحهٔ سياسياتده اولديغى كبى معنويات ساحه‌سنده دخى بحران دينينك نتايج مسعوده‌سى پك آغير بر صورتده تظاهر ايتدى . پروتستان مملكتلرى اون آلتنجى عصر اواخرنده قتوليك مؤلفلرك هجوملرينى حقلى كوستره‌جك بر حال اسف اشتمالده بولنمقده ايدى . پك درين بحرانلردن صكره دائما كورلديكى اوزره بو دفعه‌ده پروتستانلر هنوز امور دينيه‌ده قاريشيقلقدن قورتيله‌مامشلردى . لكن بو قاريشيقلقلر بر ايلك بهار صباحنده كونشى اورتن وبراز صكره طـاغيلان خفيف بلوطلر كبى ايدى . لوتر يالكز

قومنى براجنبى كليسانك تحت حاكميتندن قورتارمامش، بلكه خرستيانلغى بر طاقم اشكال ماديه‌دن ، معناسز آيين ومراسمدن قورتاره‌رق ملتنه حقوق وجدانى ، معناى حياتى تعليم ايتمشدى . بوندن صكره يتيشن بطنلر لوترك اثرندن تحرئ حقيقتى ، حس مسئوليتى ، وظيفهٔ دينيه‌يى اوكرنديلر . (لايبنيچ Leibnitz) دن (شيللر Schiller) ه ، (قانت Kant) دن (كوته Gœthe) يه قدر يكى آلمانيانك بيوك مؤسسلرى اوزرنده لوترك تأثير عظيمى كورلدى. بويكى آلمانيا لوترك اكديكى تخمك محصولى كيدر .

اسقانديناويا حكومتلرنده رەفورمه

لوترمذهبى آلمانيا حدودينى پك چابوق كچدى واون بش سنه‌دن آز بر زمانده اسقانديناويا حكومتلرنده ، دانيمارقه ، اسوج ونوروجده انتشار ايتدى. رەفورمه‌نك ممالك مذكوره‌ده بودرجه‌سرعتله تعممى‌همان صرف اسباب سياسيه‌دن ايلرى كلمشدر .

اون دردنجى عصر اواخرندن برى عقد اولنان (قالمار) اتحاد معاهده‌نامه‌سى [١٣٩٧] موجبنجه اسوج ونوروج فعلاً دانيمارقه‌يه تابع ايديلر . اسوج زادكانى غائب ايتدكلرى استقلالى الده ايتمك ايسته‌يورلردى . دانيمارقه قرالى ايكنجى قريستيان [١٥١٣ - ١٥٣٣] برچوق محاربات شديده‌دن صكره اسوجليلرى تحت اطاعته آله‌بيلمشدى. بو محاربات اثناسنده او قدر چوق آدم تلف ايتمشدر، كه «شمال نرونى» لقبنه استحقاق قازانمشدر. يالكز بردفعه‌ده ٩٤ كشى‌يى اعدام ايتديرمشدى. ١٥٢٢ ده اسوج زادكانندن كوستاو وازا [١٤٩٦ - ١٥٦٠] وسطى اسوجده ساكن معدنجيلرى وكويليلرى عصيان ايتديردى و براز صكره اسوج تختنه جلوس ايتدى [١٥٢٣] .

اسوجك دانيمارقەدن آيرلمسنى انتاج ايدن محاربات مملكتى فقر وسفالتە دوچار ايتمشدى . كوستاو حكومتنك ايلك سنەلرندە پك چوق پارەيە محتاج ايدى . حالبوكە شاتولر ، قلعەلر خراب اولمش ، واردات دولت آزالمش ، كمركلردن حاصلات آلنمامغە باشلامش ، باقير وكموش معدنلرى انحطاطە دوچار اولمش ، شهرلردەكى صنايع عادتا محو اولمشدى . مصارف دولت وارداتك اوچ مثلندن فضلەسنە بالغ اولمقدە ايدى . (استقهولم)دە بيلە خانەلرك نصفى بوم بوش ايدى . عصرك بدايتنە نسبتلە نفوس درت مثلى آزالمشدى .

اسوجك كندينى طوپلايە بيلمسى ايچون بر قوتلى قرالە احتياجى واردى . حالبوكە (كوستاو) بيوك بر نفوذ صاحبى دكلدى . استقلال مليى استحصال ايتمش اولان كويليلر نەويركو ، نەدە حكومت مركزيەدن بحث ايدلمسنى بيلە ايستەميورلر ايدى . كوستاوى تختە اجلاس ايتمش اولان زادكان محاربات داخليە وخارجيەنك ايجاب ايلديكى مالى فداكارلقلرە قاتلانمقدن چكنيورلر ايدى . شو حالدە كوستاو اجراى حكومت ايچون لازم اولان پارەيى نرەدە بولەجق ايدى ؟

هركس فقير وسفيل اولديغى حالدە يالكز هيئت رهبان زنكين ايدى . روايتە نظراً اسوج طوپراغنك ثلثانى كليسانك مالكانەسى ايدى . بو درجە زنكين اولان هيئت رهبان دانيمارقەليلرك اسوجدن طرد واخراجلرينى انتاج ايدن قيام مليە يابسبتون لاقيد قالمش ، ياخود مخالف بولنمش ايدى . دانيمارقەليلرك طرد واخراجندن صكرە بعض بيوك رهبان دانيمارقە طرفنى التزام ايتمك كبى بر بيوك تدبيرسزلكدە بولنديلر . ١٥٢٤ دە (اوپسال) سرپسقپوسى ايلە ديكر بر شهرك پسقپوسى حكومت عليهندەكى حركتلرندن طولايى بالمحاكمە اعدام ايدلديلر . اسوج كليساسى اركاننك

الك بیوكلرینی بو درجه شدتله تأدیب ایدن كوستاو وازا ـ لوترك مذهبی ظهور ایتمزدن پك چوق زمان اول اسوجده تصور ایدیلن بر تدبیره تبعاً ـ كلیسا مالكانه‌لرینی ضبطه پك میال ایدی .

لوتر مذهبی ۱۵۱۸ تاریخنده اسوجه كیرمشدی . (ویته‌نبرغ) ده تحصیل ایتمش اولان اسوج راهبلرندن (اولائوس ولورانتیوس پتری Olaüs et Laurentius Petri) اسمنده ایكی برادر سنهٔ مذكوره ظرفنده استقهولمده مذهب جدیدی نشره باشلامشلردی . ۱۵۲۳ تاریخنده بوایكی راهب موعظه‌لریله اوقدر بیوك موفقیت استحصال ایتمشلرایدی، كه قتولیك هیئت رهبانی انكیزیسیونك یكیدن تأسیسنی یكی قرالدن طلب ایتدی . فقط كوستاو بوكا موافقت ایتمدكدن ماعدا ایكی راهبدن برینی استقهولمده حاكم ، دیكرینی اوپسالده معلم تعیین ایلدی . مع‌مافیه مذهب جدید ناشرلرینه كوستردیكی بوحمایه كلیسالری یغما ایتمك ایسته‌ین استقهولم اهالیسنی شدتله تأدیب ایلمسنه مانع اولمدی .

(اولائوس پتری) ۱۵۲۳ ده تأهل ایتمشدی . پك چوق رهبان اونك كبی حركت ایتدیلر . مناستر راهب وراهبه‌لری مناسترلرینی تركه باشلادیلر . ۱۵۲۶ ده قرال مناستردن قاچانلرك جمله‌سنی حمایه‌سی آلتنه آلدی . شهرلر مذهب جدیده پك‌متمایل ایدیلر . استقهولم اركان‌حكومتی آیین دینیلرده لاتینجه‌نك استعمالنی منع ایتمشلردی . فقط كویلیلر یكی مذهبه بودرجه مساعد دكلدیلر . قرال كویلیلرك حسیات دینیه‌لرینی رنجیده ایتمك ایسته‌مدی . طوغریدن طوغری‌یه كلیسایه هجوم ایتمزدن اول غیر ممنونلره خوش كورونمك ایسته‌دی ؛ اهالی‌یه خطاباً نشرایلدیكی بر بیاننامه‌ده دییوردی‌كه : « بعض راهبلر دینك قواعد اساسیه‌سنه مخالف حركتده بولنملرینه مانع اولدیغمز ایچون بزی سوء نیت ایله اتهام

ایدییورلر . کندیلرینه بورجی اولانلره مراسم ضروریهٔ دینیه‌یی ایفادن امتناع ایدییورلر ؛ کلیسا قانونی موجبنجه بر فقیر پازار کونی بر قوش طوتار ویا بالق صید ایدرسه سبته حرمت ایتمه‌مکله اتهام اولنه‌رق پسقپوسه ویا کوی پاپاسنه بر جزای نقدی تأدیه‌سنه مجبور ایکن راهبلر بوقانونه رعایت ایتمیورلر .. هیئت رهبانك قراللغه عائد املاکدن زیاده مالکانه‌سی واردر وقرالك بعض ویرکولرده‌کی حصه‌سنی راهبلر آلیورلر » .

١٦٢٧ سنه‌سنده (وەستەراس Vesteras) شهرتده اجتماع ایدن دیت مجلسنده ویته‌نبرغ دارالفنوننده تحصیل ایتمش اولان شانسلیه (لورانتیوس آندره) بر اوزون نطق ایراد ایدرك مضایقهٔ مالیه‌دن ، تبعه‌نك غوائل مالیه‌یی ازاله ایچون فداکارلق اختیارینه میال اولمامسندن، بالخاصه مملکتك بتون منابع ثروتنه مالك اولدیغی حالده هیچ بر شی ویرمك ایسته‌مین وعصیان چیقارمقدن بیله قورقمیان هیئت رهبانك مخالفتندن شکایت ایتدی . بو مخالفتلری ازاله ایتمك ، هرکسك آرتق ییقوب اوصاندیغی سوء استعمالاتی میداندن قالدیرمق ، قرالك احتیاجات مملکته صرف ایتمك اوزره دولته هیچ بر فائده تأمین ایتمین منابع ثروتدن استفاده‌سنی تأمین ایلمك لازم کلدیکنی سویلدی .

بو نطق دیت مجلسنجه اولدقچه باردانه تلقی ایدلدی. سناتونك الك قدملی اعضاسی اکر سوء استعمالات وار ایسه کلیسانك تشکیلات اساسیه‌سنه ، آیین ومراسم دینیه‌یه طوقونمه‌دن بو سوء استعمالاتی اصلاح ایتمك لازم کلدیکنی وقراله قارشی وظائفك پاپایه قارشی وظائفی اونوتدیرمامسی ایجاب ایتدیکنی جواباً بیان ایتدی . صنوف مختلفه اکثریتنك فکرینه ترجمان اولان بو جواب قرالی مشکل برموقعده براقدی . کوستاو نه‌رد ایدیلن تکلیفنده اصرار ، نه‌ده هم صنف رهبان ، هم‌ده صنوف سائره علیهنده

بر ضربهٔ حكومته جرأت ايليه بيليرايدى. ترك سلطنت ايتمش كبى طاوراندى. قرالك بو قراريندن متحير قالان مجلس درت كون مذاكره ايتدى ، هيچ بر قرار قطعى اتخاذ ايده‌مدى . بورژووالر قرال طرفنده ايديلر . زادكان كليسا مالكانه‌لرندن حصه‌دار اولمغى اميد ايدييورلر، فقط ترددن قورتيله‌ميورلر ايدى . پسقپوسلر ايسه هيچ كيمسه‌يه سوز ديكله‌ته‌ميورلر ايدى . نهايت ، اكثريت قرالدن ترك سلطنت ايتمه‌مسنى رجايه قرار ويردى . كنديسنه بر خيلى رجالر ايدلدكدن وبتون تكليفلرينك مجلسجه قبول ايديله‌جكنه قانع اولدقدن صكره قراللقده قالمغه راضى اولدى .

برقاچ كون صكره مجلس قرالك هيئت رهبانه عائد املاك و اراضى‌يه ، مناسترلره وضع يد ايلمكه و زادكانك اولجه اجدادلرى الندە بولنديغى حالده بالآخره هيئت رهبانه كچمش اولان مالكانه‌لرى استرداد ايتمكه صلاحيتدار اولدقلرينه قرار ويردى . بو صورتله كليسا مالكانه‌لرى قرال ايله زادكان طرفندن ضبط ايدلدى ومذهب جديدك تشكيلات روحانيه‌سى يواش يواش موقع تطبيقه قوندى .

اسوجليلرك عصيان واستقلاللرى دانيمارقه‌ده بيوك بر تأثير اجرا ايتدى . دانيمارقه زادكانى قرال ايكنجى (قريستيان) ك ادارهٔ شديده‌سنه تحمل ايده‌ميورلر وبالخاصه دره‌بكلرك معاملات استبدادكارانه‌لرينه قارشى كويليلرى حمايه ايچون اتخاذ ايلديكى تدابيردن هيچ ممنون اولميورلر ايدى. نهايت ، وقوعه كلن بر عصيان نتيجه‌سنده ايكنجى قريستيان خلع ايدلدى؛ ره‌فورمه‌يى قبول ايتمش اولان فره‌دريق اولدنبورغ قرال اولدى [كانون ثانى ١٥٢٣] . فره‌دريق اولا لوتر مذهبى سالكلرينه سربستئ آيين حقنى ويرمكله اكتفا ايتدى ؛ بعده ، ١٥٣٦ ده ، خلفى اوچنجى

قریستیان دانیمارقە ونوروجدە هیئت رهبانك مالکانەلرینی ضبط وقتولیك دینینی منع ایلدی .

لوتر مذهبنك تشکیلاتی

لوتر مذهبنك قبول ایدلدیکی مملکتلردە کلیسالرك وهیئت رهبانك تشکیلات اساسیەلری بروجه آتی ایدی : آیین عوام لسانیله محرر آهیلرك ، دعالرك اوقونمسندن و وعظ ونصیحتدن عبارت قالمشدی . یالکز (قومونیون) دینلن آیین روحانی ابقا ایدلمشدی . کلیسالر داخلندە هردرلو تصاویر قالدیرلمش ، یالکز محرابدە بر صلیب براقیلمش ایدی .

مناستر راهبلکی ، رهبانك تأهلدن منعی کبی شیلر قالدیرلمشدی . بر سلسلهٔ مراتب روحانیه موجود ایدی ؛ پروتستانلر روحانی مأمورلرك انتخابنه اشتراك ایتمکدە ایدیلر . فقط هردرلو مراتب روحانیەنك توجیهی پرنسلرك موافقتیله ممکن اولەبیلمکدەایدی . بنابرین پرنسلر اموردینیەدە حاکم مطلق ، عادتا برر «محلی پاپا» اولمشلردی .

قالوەنیزم ، آنغلیقانیزم وپرەسبیتەریەن مذهبلری

قالوەنك کنجلکی

آلمانیانك برقسمی لوترك مذهبنی قبول ایتدیکی صرەدە (قالوەن) اسمندە بر فرانسزك تکلیف ایلدیکی دها اساسلی بر رەفورمه اسویچرەدە، جنورەدە تطبیق ایدلمکه باشلامشدی . قالوەن ویا اصل اسمی ایله (قووەن Cauvin) ١٥٠٩ تاریخندە (پیقاردیا)دە کائن (نویون) شهرندە تولد ایتمشدی . لوتردن یکرمی آلتی یاش دها کنجدی. پدری (نویون) پسقپوسنك وکیل معاملاتی ایدی. ایلك اوکجه سلك رهبانه کیرمکه حاضرلندی. هنوز اون ایکی یاشندەایکن پسقپوسك حمایەسی

سایه‌سنده بر به‌نه‌فیس صاحبی اولمش ، یکرمی یاشنده ایکی منصب روحانی‌یی
اشغال ایتمشدی. مع‌مافیه پدری (قالوه‌ن) ایچون بشقه برمسلکی دهامناسب
کورمکه‌باشلامش، کندی تعبیرنجه اوغلنه « نائل ثروت واعتبار اولمق ایچون
یکانه طریق اولان » حقوق تحصیل ایتدیرمکه قرار ویرمشدی : قالوه‌ن
تحصیل تالیسنی پارسده (مونته‌کو Montegu) قولژنده اکمال ایتدکدن
صکره [۱۵۲۳ — ۱۵۲۷] اوزمان حقوق درسلرنده بیوك بر شهرت
قزانمش اولان (اورلئان) و (بورژ) دارالفنونلرینه کیردی. (بورژ)
دارالفنوننه آلمانیادن دخی طلبه ومعلم کلیردی .قالوه‌ن اوراده (ملخیور
فولمار Melchior Volmar)اسمنده آثارقدیمهٔ یونانیه‌ده متخصص بر آلمان
عالمی ایله کوروشدی و اونك تلقیناتیله لوتر مذهبنه میل ایتدی .
سلك رهبانه کیرمدی. یکرمی بش یاشنده کلیسانك ویردیکی به‌نه‌فیسلری
ترك ایلدی [۱۵۳٤] . او صره‌ده برنجی (فرانسوا) مذهب جدید
طرفدارلرینی تعقیبه باشلامش اولدیغندن قالوه‌ن فرانسه‌دن چیقدی ؛
(بال)شهرینه‌التجاایتدی.اوراده افکاردینیه‌سنی(Institution chrétienne)
عنوانلی بر کتابده خلاصه ایده‌رك اثرینی برنجی فرانسوایه اتحاف ایلدی
و ۱۵۳۵ تاریخنده باصدیردی . لاتینجه یازیلان وآلتی سنه صکره
قالوه‌ن طرفندن فرانسزجه‌یه ترجمه‌ایدیلن بوکتاب رەفورمه‌یی‌قبول‌ایدنلر
آره‌سنده پك بیوك بر تأثیر حصوله کتیردی .

قالوه‌نه مذهبی قالوه‌نك (انستیتوسیون قره‌تیه‌ن) ایله‌آثار سائره‌سنده
ایضاح ایلدیکی مذهب جدیدك خطوط اساسیه‌سی
بروجه آتی ایدی : قالوه‌ن ، لوتر کبی ، امور دینیه‌ده کتاب مقدسدن
بشقه بر قانون طانیموردی . ینه لوتر کبی آیین ومراسم دینیه‌نك فائده‌
سزلکنه قانع بولنیور و انسانك آنجق ایمان ایله سلامت اخرویه‌یه

نائل اولەبیلەجکنی ادعا ایدیوردی . فقط فضله اولەرق ایمانك سعادت ابدیه‌لری من‌الازل مقدر اولان کیمسه‌لره بخش ایدلمش بر لطف الٰهی اولدیغنه قانع ایدی . بو قناعته کوره انسانلرك نه کناهلری ، نەده خیر وثوابلری تقدیرالٰهی‌یی دکیشدیرەمز ایدی . مع‌مافیه‌قالوه‌نك‌وضع ایلدیکی بواساس‌بالآخره قالوینستلر طرفندن رد اولنمشدر .

قالوه‌ن یالکز وافتیز ایله قومونیونی قبول ایتمش وآیین دینی‌یی دعاء وعظ والهیدن عبارت براقمشدر . بتون مراسمی قالدیرمشـدر . معبد نامنی ویردیکی کلیساده هیچ بر تزیینات ، محراب ، تصویر و حتی صلیب براقمامشدر . پاستور [pasteur] ویا مینیستر [ministre] نامنی ویردیکی رؤسای روحانیه آره‌سنده هیچ بر سلسلهٔ مراتب احداث ایتمه‌مشدر . بو رؤسای روحانیه دعالری‌اوقومق ، وعظ ایتمك ایچون معتبران اهالی طرفندن منتخب کیمسه‌لر ایدی .

قالوه‌ن کندیسـنك الهام ربانی‌یه مظهر اولدیغی قناعتنـده بولندیغی ایچون افکار دینیه‌سـنی مدفعه‌ده پك مصرومتعصب ایدی . براثرنده : « بکا کلنجه ؛ بن تعلیم وتحریر ایتدیکم شیلری الهام ربانی ایله یاپدیغمه وجداناً قانع اولدیغم ایچون حقیقته خیانت ایتمه‌مك اوزره بونلری حرفیاً محافظه ومدافعه ایتمکلکم ایجاب ایدر . » دیمشدی . بناءً‌علیه لوتر کبی ، قاتولیکلر کبی اوده حریت وجدان اسـاسنی قبول ایتمیوردی . قالوه‌نه نظراً مذهب اصـلیدن انحراف ایدنلرك قیلیج ایله تأدیب وتنکیلی لازم ایدی. قالوه‌ن: «هرکیم مذهب اصلیدن انحراف ایدنلرك تأدیبنه حقسزلق نظریله باقارسه اللهه مخالفت ایتمش اولور . الله دین حق ایچـون مبارزه موضوع بحث اولدیغی زمان بتون‌بشریتك اونودلمسنی ایستر.» دیمشدر.

قالوه‌ن (انستيتوسيون قره‌تيه‌ن)ك نشرندن بر سنه صكره ايتاليا سياحتندن (بال) شهرينه عودت‌ايدركن جنوره‌دن جنوره
كچدى [تموز ١٥٣٤] . او زمان جنوره اون بش بيك نفوسلى بر شهر ايدى . اهاليسى ذوق وصفايه مجلوب ، شن وشاطر ايدى . هم سياسى ، هم‌ده دينى بر بحران نهايت بولمق اوزره ايدى . حريتنى مدافعه‌ده يك مصر بر كوچك جمهوريت اولان جنوره اوزون مدت هم پسقپوسلرك ، هم‌ده صاووا دوقه‌لرينك تحت حاكميتنده قالمشـدى . ١٥٢٧ تاريخنده جنوره‌ليلر قومشـولرى اولان (برن) و (فريبورغ) قانتونلرينـك معاونتلرينى تأمين ايده‌رك صاووا دوقه‌سنك حاكميتدن كنديلرينى قورتاردیلر . ١٥٣٣ ده پسقپوسى شهرى تركه مجبور ايتديلر . بو انقـلاب سيـاسى بر انقـلاب دينى ايله اكمال ايدلدى . لوتر مذهبى اسـويچره قانتونلرينك بر چوغنده انتشار ايتمشـدى . حتى (زوريخ) قانتوننده (چوينغله Zwingle) اسمنده بر صاحب مذهب بيله ظهور ايلمشدى . تجددات دينيه‌ده لوتردن دهاايلرى‌يه كيدن (چوينغله) مذهبنى هركسه قبول ايتديرمك خصوصنده پك ايلرى‌يه وارمش وقانتونلر آره‌سـنده ظهورينه سبب اولديغى بر محاربه‌ده تلف اولمشدى [١٥٣١]. جنوره‌نك متفقى اولان (برن) قانتونى لوتر مذهبنى قبول ايلمشدى. مذاهب جديده سالكلرى جنوره‌يه دخى كلمشلردى . بونلرك اك مشهورى كيوم فاره‌ل اسمنده بر فرانسز ايدى . فاره‌لك ايكى سنه دوام ايدن مساعيسى نتيجه‌سنده مذهب جديد قبول ايدلمش وحتى قالوه‌نك مواصلتندن آلتى يدى هفته اول جنوره مجلس عموميسنده پاپالق مقامنك احداث ايلديكى بالجمله آيين ومراسـمك الغاسنه وصرف احكام انجيليه‌يه رعايت اولنمسـنه قرار ويرلمكه يمين ايدلمشـدى [٢١ مايس ١٥٣٦] . فاره‌ل بو يمينه رعايت

اولنمسنی تأمین ایچـون معاونت ومظاهرته محتـاج ایدی . قالوەنك شهره کلدیکنی خبر آلنجه اونی بولدی وجنورەده قالمغی اقناع ایتدی .

قالوەنه جنورەده

قالوەن هنوز یکرمی آلتی یاشـنده ایدی. کنجلك وایمانك بخش ایلدیکی برخواهش وفعالیت فوق العاده ایله (فارەل) ك یاننده مذهب جدیدك مراسم وآیینی تعیین ایتـدکدن صکره جنورەلیلرك اخلاقنی اصلاحه دخی تشبث ایلدی . پاسـتورلرك اخلاق عمومیەیی تصفیەیه دخی مأمور اولدقلری فکرنده ایدی .

مجدد دینك کوسـتردیکی شدت جنوره اهالیسـنه ناقابل تحمل بر درجەده فضله کوروندی . اونك ایچون اهالی قالوەنك بر آیین مسئله ـ سندەکی عنادواصرارنی بهانه اتخاذ ایدەرك کندیسنی ـ جنورەده یرلشدیکی تاریخدن ایکی سنه صکره ـ فارەل ایله برلکده طرد ایتدیلر [نیسان ١٥٣٣].

مع مافیه قالوەنك جنورەده طرفدارلری واردی. بونلر برخیلی منازعات ومصادماتدن صکره حکومتی ضبط ایتدیلر وقالوەنی چاغیردیلر . قالوەن بعض شرائطی تکلیف و قبـول ایتدیرەرك شهره عودت ایلدی [١٣ ایلول ١٥٤١] . شرائط مذکورەنك باشلیجەسی هم پاستورلری انتخاب وعزل ایتمکه مأمور برهیئت دینیه ، همده مغایر اخلاق حرکاتده بولنانلری تعقیب ، ترصدوحکومته تسلیم وظیفەسیله مکلف برنوع محافظهٔ اخلاق محکمەسی اولمق اوزره ارکان حکومت وپاستورلردن مرکب بر (مجلس روحانی Consistoire) تشکیلی ایدی. بو صورتله قالوەن جنوره اهالیسنك هم سلامت اخرویەلرینی، همده حسن اخلاقلرینی تأمین ایتمك ایستەیوردی . مقصـده وصول ایچون هر شیئی ، وعظ ، قیافت ، سرپوش ، طعام ، اکلنجه، رقص وسائرەیی نظام آلتنه آلدی. هرکسك احوال خصوصیەسی،

طرز معیشتی بیله تفتیش و نظارت آلتنده ایدی . مغایر نظام حرکتده بولنانلر جزای نقدی‌یه، علنی توبه واستغفار، حبس کبی جزالره دوچار اولمقده ایدیلر . بواستبداد بلا اعتراض ومخالفت قبول ایدلمدی . قالوه‌ن رقیبلرینی واعتقاداتنه اشتراك ایتمینلری بلا مرحمت ازدی . بش سنه‌ده جنوره کبی اون بش بیك نفوسلی بر شهرده آلتمش سکز کشی جزای اعدامه محکوم اولدی. برنوترك اوغلی اولان (ژاق غروئه Gruet) قالوه‌نی ریا وحرص وطمع ایله اتهام ایتدیکی ، بقای روح حقنده‌کی براثرینك کنارینه «دلیلك» کلمه‌سنی یازمش اولدیغی ایچون برچوق اشکنجه‌دن صکره اعدام ایدلدی . دوران دمی قسماً کشف ایتدیکی اثرلرندن آکلاشیلان (میشل سروه Servet) اسمنده برمقتدر اسپانیول طبیب وندیکده طبع ایتدیردیکی بر کتابده مسیحك الوهیتنی انکار ایتمشدی . قالوه‌ن : «اکر بوشهره کلیرسه صاغ اوله‌رق چیقمسنه تحمل ایده‌مم.» دیمشدی . قالوه‌ن اسپانیول طبیبنك کندیسنه یازمش اولدیغی مکتوبلری وبعض اثرلرینی فرانسه‌ده (ویه‌ن) پسقپوسنه کوندرمش وبوصورتله (سروه) یی فرانسه‌دن چیقمغه مجبور ایلمشدی . (سروه) جنوره‌یه کیتمك کبی برتدبیرسزلکده بولندی. شهره مواصلتی کونی توقیف اولندی؛ اوزون برمحاکمه‌دن صکره «کفروالحادی ایله دنیایی تلویث ایده‌مه‌مسی ایچون» احراق بالنار جزاسنه محکوم اولدی .

قالوه‌ن کندی فرقه‌سنك قوتنی آرتدیرمق ایچون بر چوق فرانسز ملتجیلرینه اهل وطن حقوقی ویردیردی . بویکی بورژووالر سایه‌سنده شدتنی تزیید ایتدی ؛ نهایت ، جنوره‌نك حاکم یکانه‌سی اولدی. مذهب جدید طرفدارلری هپ جنوره‌یه التجا ایتدکلرندن بو شهر پروتستانلغك روماسی حالنی آلدی. «جنوره پاپاسی» نامیله یادایدیلن قالوه‌ن بلدهٔ مذکوره‌یی

رەفورمەنك مركز فكريسى يايدى. بالآخره (قادەمى) ناميله ياد ايديلن بر مكتب آچدى . بومكتب كشادينى متعاقب سكز يوز طلبه بولدى . جديت تدريساتى سايەسنده بيوك برشهرت قازاندى . نهايت ، مذهب جديدى نشره خادم بر چوق ميسيونرلره مخرج اولدى . پروتستانلق آلمانيادن دكل، جنورەدن فرانسەيە، پەيى‌بايە ، اسقوچيايه ادخال ايدلدى. قالوەن شهر مذكورده يكرمى اوچ سنه اقامت ايتدكدن صكره ١٥٦٤ تاريخنده وفات ايلديكى زمان تلميذلرى يالكز فرانسه داخلنده ايكى بيكى متجاوز كليسا تأسيسنه موافق اولمشلر ايدى .

انكلترەدە رەفورمە؛ سكزنجى هانرى آلمانيا و فرانسەيە رەفورمە افراد طرفندن ادخال ايدلديكى حالدەاسوج‌ونوروجدەاولديغى كبى انكلترەدە دخى حكمدار رەفورمەيە اوك آياق اولمشدر . انكليزلرى قتوليك كليساسندن آيران و (آنغليقان) كليساسنى تأسيس ايدن قرال سكزنجى هانريدر .

يدنجى (هانرى) انكلترەدە (تودور) خاندانىنك ادارۀ مطلقەسنى تأسيس ايتمشدى . ينەاونك زماننده (اوقسفورد) ده يشايان (جون‌قولە john Folet)، (اراسم) ، (طوماس‌مور) اسمنده اوچ اومانيست سكزنجى هانرينك جلوسنى متعاقب انكلترەيى رونەسانس ورەفورمە طريقنه ادخال ايتديلر . بونلرك اوچى‌ده قتوليك كليساسنك اصلاحنى شدتله التزام ايتمكده ايديلر . (قانتوربەرى) سرپسقپوسى كبى بعض رؤساى روحانيه دخى بوفكرى قبول ايدييورلردى .

سكزنجى هانرى قدرحين جلوسندەتبعەسنى‌كوزل اميدلرەدوشورمش بر حكمدار احتمالكه يوقدر . ١٥٠٩ ده بتون اوروپا حكمدارلرى ،

آلمانيا ايمپراطورى ماقسيمليان، فرانسه قرالى اون ايكنجى لوئى، اسپانيا
قرالى فردیناند یا اختیارلامشلر ، یاخود تمادئ حرب ایله مضایقهٔ مالیه یه
دوچار اولمشلر ، يورغون دوشمشلر ایدی . پدرینك تصرفی سایه سنده
زنكين اولان سكزنجى هانرى ايسه كنج ، كوزل ، خلقك محبتنه مظهر
ايدى . انكليزلر ممارسات بدنيه يه مراقى، حشمت ودارائى سببيله حكمدا-
رلرینی سویورلردی . فى الحقيقه هانرى غايت ماهر بر بينيجى وتيرانداز
ايدى . جلوس ايدر ايتمز سرايده اكلنجه لر ، شنلكلر، بالولر ، ماسكه لى
رقصلر، تورنووالر بربرينى ولى وتعقيب ايتمكه باشلادى. سرايك قطيفه ،
احجار ثمینه، آت ، تیاترو آلاتی آلمق ايچون صرفياتى پك زياده آرتدى .
هانرى حرومنور فكرلى كوروندیکی ايچون عالملر ومجددلر دخی كنديسنى
سورلردی . قرال لاتينجه، فرانسزجه، اسپانيولجه وايتاليانجه بيليردى.
لاثوطه وسنطور چالمقده فوق العاده ماهر ايدى. زمانك بتون حكمدارلرندن
زياده ايى كتابلرى اوقومقدن لذت آليردى. چاليشقان ايدى. اوقسفورددهكى
علما وادبادن چوغنك شخصاً احبابى ايدى . ادبانك هانرينك جلوسنى
آلقيشلامقده نه قدر حقلى اولدقلرينى كوسترمك ايچون قرال اولور اولماز
(قوله) یی سرای واعظلغنه ، (طوماس مور) ى لوندره ده بيوك بر
مأموريته ، ايتاليادە بولنان اراسمى (قامبريج) دارالفنوننده بر كرسى يه
وبوذواتك احباسندن هر برينى ده بر ر مناسب موقعه تعيين ايتمش اولديغنى
سويله مك كافيدر .

سكزنجى هانرينك ايلك دورهٔ سلطنتنده برچوق سنه لر حكومت
(طوماس وولسه ى Wolsey) اسمنده برقاردينالك النده بولندى. هم
انكلتره شانسليه سى ، هم ده پاپانك انكلتره وكيلى اولان وولسه ى مسائل
دينيه ده احتياجات سياسيه يه موافق برمسلك اتخاذ ايتمشدى . حتى بعض

مناسترلری الغا ایدرك بونلرك اموال‌واملا کنی اوقسفورددە تأسیس‌ایلدیکی برمکتبه تخصیص‌ایتدی. پاپا اوتنجی‌لئونك‌وبالآخره یدنجی‌قلەمانك‌وفاتلرندە کندینی پاپالق مقامنه انتخاب ایتدیرمك ایچون چوق چالیشـدی ؛ فقط موفق اولەمدی . پاپالغه نامزد اولان بوقاردینـالك پاپالق علیهدارلریله برلشمسی ، بدایةً ، ممکن دکلدی . ذاتاً وولسەی لوتر مذهبنك قرالارك حکومت مطلقەلری ایچون تهلکەلی اولمسندن قورقیوردی . کرك او ، کرك سکزنجی هانری منفعت دولت نقطهٔ نظرندن قتولیکلکه صادق‌قالمق فکرندە وبناءً علیه تجددات دینیەیه لاقید بولنیورلرایدی .

یدنجی‌هانری اسپانیانك قوتلی حکمداری فردینانداك اتفاقیله خاندانی تقویه ایچون ولی‌عهدی (آرتور)ە فردیناندك قیزی (قاترین داراغون) ی تزویج ایتمك ایستەمشـدی . آرتور ــ حتمال‌که زفافدن اول ــ وفات ایتدیکی جهتله پرنسس برادری هانری‌یه تزویج ایدلدی [١٥٠٩] . فقط توراتك سفرلوییندە بولنان بر فقرەسـندە ینکەنك [تزوجی ممنوع اولدیغی بیان‌ایدلمش اولدیغندن کتاب مقدسك بوممنوعیتنی قاترین‌وهانرینك ازدواجندە رفع ایتمك ایچون پاپالق مقامندن برفرمان استحصال ایدلدی. لوتر روما کلیساسی رئیسنك بو بابدەکی قرارینه توراتك متنی‌ایله‌استشهاد ایدرك تعریض ایتدیکی زمان سکزنجی هانری مجدد دین علیهندە بولنمغی منفعتی اقتضاسندن کوردی . کندیسندن بش یاش بیوك اولان وهیچ‌دە کوزل اولمیان قاترینی سومەمکله برابر اوندن آیرلمغی‌هنوزدوشونمیوردی. اسپانیا ایله اتفاق هنوز سیاستنك محورینی تشکیل ایتمکدەایدی. قاتریندن تولد ایدن چوجقلرندن حیـاتدە قالان یکانه اولادی پرنسس ماری‌یه وراثت مشروعەیی تأمین ایتمك اونك ایچون حائز اهمیت بر مسئله ایدی. بوندن طولایی (هانری) و (وولسـەی) پاپالق مقامنی التزام ومدافعه

ايتديلر . (وورمس) ديتى عقد اجتماع ايتديكى صره‌ده انكلتره قرالى
پاپا ايله ايمپراطورك يالكز فرانسه عليهنه دكل، لوترك عليهنه دخى تشكيل
ايتمش اولدقلرى اتفاقه داخل اولدى . شارل كنه قيزى مارينك دست
ازدواجنى وعد ايتدى . فقط ١٥٢٧ ده هرشى دكيشدى . شارل كن
پرنسس مارى يى آله‌جغنه پورتكيز پرنسسى ايله ازدواج ايدرك سكزنجى
هانرى يى اتفاقدن صغوتديغى كبى (پاويه) محاربه‌سندن صكره برنجى
فرانسوايى براقمقله كنديسنى فرانسه وانكلتره قرالى عدايتمكه باشلامش اولان
هانرى يى كوجنديردى. (تودور) خاندانننك پلانلرينى موقع تطبيقه قويمق ميسر
اوله‌مدى. هانرى كنديسنه اهانت ايتمش اولان ايمپراطور وايمپراطورك النده بر
آلت اولان پاپا ايله بوزوشدى وسياستى ايچون يكى بر وجهۀ استقامت آرادى.
بو وجهۀ استقامتى بولمق ايچون ذوق وآرزوسنه تبعيت ايتدى. (قاترين)ك
اقرباسندن قورقمسنه آرتق برسبب قالمامشدى. قراليچه‌نك احوال صحيه‌سى
چوجق صاحبى اولمسنه مانع ايدى. حالبوكه هانرى اركك ولى عهد آرزو
ايدييوردى . زوجه‌سنى تطليقه قرار ويردى . (قاترين داراغون) ى
تطليق پروژه‌سى سكزنجى هانرى يله ايمپراطور آره‌سنده وقوعه كلن
طلاق سياسينك نتيجۀ طبيعيه‌سى كبى اولدى .

(قاترين) ايله يكرمى سنه يشادقدن صكره بردن بره سفر لوينده
مندرج دليلى بو بيچاره قادين عليهنده استعمال ايتمك غدارانه بر حركت
ايدى . فقط سكزنجى هانرى جداً غدار بر آدم ايدى. ذاتاً بو حقسزلغى
(روچستر) پسقپوسى (فيشر) جسورانه تعييب ايتدى. ملتك اكثريتى
دخى بو فكرده ايدى . قرالك اطرافنده‌كيلر ايسه بالعكس بو ظلمى
آلقيشلاديلر . فرانسه ايله اتفاقك خفياً طرفدارى اولان (وولسه‌ى)
طلاقه اسپانيايى تحقير ايچون بر واسطه نظريله باقدى . كوزدن دوشن

قراليچەنك يرينـە بر فرانسز پرنسسی اقامە ايتمكی دوشونيور ايدی . فقط هانرينك تكليفسز احبابلری اولان اخلاقسز و وجدانسز زادكان قرالی هم قراليچە ، هم‌دە (وولسەی) عليهنە تحريك ايتمكدە ايديلر . بونلردن سير (طوماس بولەين Boleyn) ك قيزی (آن) حسـن وآن فوق‌العادەسـيلە مشهور بر ايرلاندا كوزلی ايدی . ١٥٢٢ دە هنوز اون آلتی ياشندە ايكن سرايە تقديم ايدلمشدی . همان كافەسی بو قيزك اقرباسی اولان كوزدەلر قرالی كنديلرينەقوی برصورتدە باغلامق وبتون مناصب مهمۀ دولتی يد انحصارە آلان (وولسەی) ك رياستی آلتندەكی روحانی رجال دولتی كوزدن دوشورمك ايچـون (آن بولەين) دن اسـتفادە ايتمك ايستەديلر . قرال بو طوزاغە طوتولدی . كنج قيزك كوزللكنە ، ظرافت ونزاكتنە مفتون اولەرق بركون اونی تزوج ايتمك ايستەديكنی (وولسەی) ە بيلديردی .

طلاق ايچون ايكی طريق واردی . ياقرال بر انكليز محكمۀ عاليەسنە طلاق قراری ويرديرەجك وقراليچەنك كنديني مدافعە ايچون حضور محكمەيە چيقمسـنی طلب ايدەبيلمسـنە ميدان ويرمەمك اوزرە سرعت ومهارت ايلە كيزليجە حركت اولنەرق غياباً اعطـای حكم اولنەجق ، ياخود قرال (قاترين) ايلە منعقد نكاحك دكل ، وقتيلە پاپانك سـلفی طرفندن تورات‌متنە مغاير اولەرق اصدار ايديلن فرمانك فسخنی پاپالق مقامندن طلب ايليەجك ايدی . سكزنجی هانری‌يە قالسە برنجی طريقی ترجيح ايدەجكدی . فقط (وولسەی) ايكـنجی ، يعنی انكلترە قرالنك وقتيلەبالذات رومادن‌طلب واستحصال ايلديكی فرمانك فسخنە چالشيلمسی صورتنی توصيە ايتدی . بناءً عليە پاپالق مقـاميلە مذاكراتە كيريشيلدی . پاپا سكزنجی هـانرينك آرزوسی وجهلە حركت ايدەمزدی . چونكە

اولا آره یرده فدا ایدلمکده اولان بدبخت قادینک یکنی ایمپراطورك الی آلتنده ایدی. ثانیاً، بودرجه آچیق بر حقسزلق ارتکاب ایتدیکی حالده نفوذ معنویسی بسبتون مختل اولوردی. بناءً علیه ایکی سنه قرالك آرزوسنه قارشی طورمغه چالیشدی. پاپالق مقامیله ظهور ایدن بو اختلاف انکلتره‌نك روما کلیساسندن آیرلمسنه مقدمه حکمنده ایدی.

اوصره‌ده ژولسه‌ی سقوط ایتدی. خلفی ده طلاق مسئله‌سندن طولایی ظهور ایدن اختلافی حل ایده‌مدی. نهایت، باش وکالته کچن (طوماس قروموه‌ل) طلاق ایچون پاپانك قرارینه احتیاج اولمدیغنی سویلیه‌رك قرالی پارلمنتونك معاونتیله انکلتره ملی کلیساسی ریاستنی درعهده ایلمکه تشویق ایتدی. بوندن صکره سکزنجی هانرینك سیاستی انکلتره کلیساسنی تماماً قراله تابع قیلمغه، پاپالق مقامیله قطع مناسبت اسبابنی تهیه ایتمکه معطوف اولدی.

نهایت، کمبریج آلهیات متخصصلرندن ایکن (قانتوربه‌ری) سرپسقپوسلغنه تعیین ایدیلن (طوماس قرانمر Cranmer) قاترین وهانرینك نکاحنی سرپسقپوسلق محکمهٔ روحانیه‌سی قراریله فسخ ایتدی [٥٣٣]. اوچ هفته صکره (آن بوله‌ین) قرالیچه اولدی. برقاچ آی صکره‌ده پاپا هانری‌یی آفوروز ایتدی.

قرال انکلتره کلیسانك رئیس وحامیسی اولیور. بوندن صکره سکزنجی هانری و وکلاسی انکلتره‌ده روما کلیساسنك حاکمیتنی ییقمغه چالیشدیلر. اکر تطلیق ایدلمش اولان قرالیچه روما سراینه مراجعت ایدرك هانرینك ایکی زوجه‌یه صاحب اولدیغی ادعاسیله اقامهٔ دعوی ایدرسه بو مراجعتك هیچ حکمی اولمامسی لازم ایدی. انکلتره پارلمنتوسی **١٥٣٣** تاریخنده روما سراینه استینافاً وقوع بوله‌جق

مراجعتلرك كأن لم يكن حكمنده اولديغى حقندەكى قراريله پاپالق مقامنه ايلك ضربهٔ قطعيه‌يى ايندير دى . فى الحقيقه اوزمانه قدر قراللق داخلنده يالكز پاپانك حكم ونفوذى تحديد ايدلمش ، رومايه كيدن بعض واردات الغا اولنمشدى . حال بوكه شمدى پاپالق مقامنك حق قضاسى الغا ايديليور ايدى . آرتق پاپانك حكم ونفوذينى تحديد ايتمك دكل ، بسبتون قالديرمق ايسته‌يورلردى .

١٥٣٤ سنه‌سنده پارلمنتو روما كليساسى عليهنه بعض مقررات دها اتخاذ ايتدى . ايكى سنه اول كلنجه‌يه « پاپا » تعبيرى قوللانيلديغى حالده شمدى « روما پسقپوسى » عنوانى ويريليور ايدى . انكليز كليسالرى مجالس روحانيه‌سى كندى قرارلرينك مرعى الاجرا اولمسى ايچون قرالك تصديقى لازم وكافى اولديغنى قبوله مجبور اولديلر . قرالك - پاپالق مقامنجه تصديقه حاجت قالمه‌دن - پسقپوسلر تعيين وحتى عزل ايتمك صلاحيتنى مبين بر قانون نشر ايدلدى . نهايت ، پارلمنتو (Acte de Suprématie) عنوانلى قانونى قبول ايتدى . بوقانون موجبنجه قرال انكليز كليساسنك بر يوزنده يكانه رئيسى اوليور وهيئت روحانيه‌نك حق قضا وصلاحيتى دائره‌سنه كيرن هر درلو احوال حقنده حكم ويرمك حقنى حائز بولنيوردى . شو حالده هيئت رهبان بعدازين هر خصوصده قرالك اوامر وتعليماتنه كوره حركت ايتمكه مجبور ايدى .

مظالم

سكزنجى هانرى روما كليساسندن آيرلمقله برابر قتوليك مذهبنه صادق قالديغنى ادعا ايديوردى . اون اوچ سنه اول ، ١٥٢١ ده ، اندولژانسلر مسئله‌سى زماننده لوتر عليهنه بر رساله نشر ايتمش وحتى پاپا كنديسنه « مدافع دين » عنوانني ويرمش ايدى . بوعنوانى محافظه ايتمك آرزوسنده ايدى . ١٥٣٩ سنه‌سنده تبعه‌سنه قبول ايتديرمك ايسته‌ديكى اعتقاداتى مبين بر قانون نشر ايتدى . بو اعتقادات

قتوليك دينه همان تماماً موافق ايدى. قانونه رعايت ايتمينلر اعدامه محكوم اولديلر .

هم قتوليكلر، هم ده پروتستانلر قرالك كليسا رئيسى و حاميسى اولمسنى قبول ايتميورلردى. چونكه قتوليكلرجه يكانه رئيس روحانى پاپا ايدى. پروتستانلر ايسه سكزنجى هانرينك قتوليك مذهبى اساساتنى همان عيناً محافظه ايتمسنه معارض ايديلر. هانرى قتوليكلرى خائن صفتيله آصديردى؛ پروتستانلرى رفض ايله اتهام ايدرك ياقديردى. بيكلرجه مشاهير قتل ايدلديلر. بر آرالق باش وكالتده بولنان مشهور اومانيستلردن (طوماس مور) بيله جزاى اعدامه محكوم اولدى. زنكين مناسترلرك املاكى ضبط ومصادره ايدلدى.

سكزنجى هانرينك اخلافى

سكزنجى هانرينك وفاتنى متعاقب اون بش سنه ظرفنده ره‌فورمه انكلتره‌ده پك بيوك اغتشاشلره، ظلملره سبب اولدى. هانرينك يكديكرينى متعاقب جلوس ايدن اوچ اولادينك اوچى ده بربرينه مخالف سياست دينيه تعقيب ايتدكلرندن زمان سلطنتلرى هپ منازعات دينيه ايله كچمشدر.

هنوز طقوز ياشنده قرال اولان آلتنجى ادوارد [١٥٤٧ - ١٥٥٣] زماننده قالوينيستلردن تركب ايدن سراى اركانى انكليزلره قالوه‌ن مذهبنى جبراً قبول ايتديرمكه چاليشديلر. برچوق تدابير شديده اتخاذ ايدلدى؛ ظلملر ياپيلدى؛ بتون قتوليك آيينلرى قالديرلدى؛ الحاصل بتون انكليز كليسالرى قالوه‌ن مذهبنى قبوله مجبور طوتولدى. وقوعه كلن عصيانلر باصديرلدى. الحاصل، آلتنجى ادوارك زمانى اوقدر قاريشيق كچدى، كه معاصرلر بونك ياننده سكزنجى هانرينك دور سلطنته قانون و عدالت دورى نظريله باقمشلردر.

آلتنجى ادواردن صكره تخته كچن قاترين داراغونك قيزى مارى

تودور [١٥٥٣ - ١٥٥٨] ایسه متعصب بر قتولیك ایدی . یکنی اولان اسپانیا قرالی ایکنجی فیلیپك زوجه‌سی ایدی . انکلتره‌یی جبراً قتولیك یاپمق ایسته‌دی. بو مناسبتله اوقدرچوق مظالم اجرا ایدلدی، که قرالیچه‌یه «قانلی ماری» لقبی ویرلدی .

ماری اعتدال ایله حرکت ایتسه بلکه موفق اولوردی . فقط پاپانك آرزوسنه تبعاً حرکت ایدرك طلاقدن اولکی حاله عودت ایتمك ایسته‌دی؛ پاپالق مقامیله باریشدی . بو ایسه بر چوق عصیانلره ، قانلی وقعه‌لره سبب اولدی .

نهایت ، (آن بوله‌ین)ك قیزی قرالیچه الیزابت [١٥٥٨-١٦٠٣] زماننده انکلتره‌نك سیاست دینیه‌سی تقرر و آنغلیقانیزم کلیساسی صورت قطعیه‌ده تشکل ایتدی، که بونك تفصیلاتی انکلتره بحثنده آیریجه کوریله‌جکدر.

پره‌سبیته‌ریه‌نلر انکلتره‌ده ره‌فورمه حکمدارلر طرفندن واونلرك منفعتنه اوله‌رق نشر ایدلدیکی حالده اسقوچیاده حکمدارلرك دخلی اولمه‌دن واونلرك آرزولری خلافنده تبعه طرفندن تطبیق اولندی. اسقوچیا ره‌فورمه‌سی خصوصی بر ماهیتی حائز اولمیوب قالوینیزم مذهبنك ساده‌جه تطبیقندن عبارت اولمقله برابر بوکا Réforme presbytérienne نام مخصوصی ویرلمشدر. بوصورتله یکی اسقوچیا کلیساسنك آنغلیقان کلیساسندن هانکی اساسلی نقطه‌لرده آیرلدیغی کوسترلمك ایسته‌نمش ایدی . فی الحقیقه آنغلیقان کلیساسی قتولیك سلسلهٔ مراتب روحانیه‌سنی محافظه ایتدیکی وحکمدار طرفندن اداره اولندیغی حالده اسقوچیا کلیساسی قالوه‌ن اصولنه توفیقاً جمله‌سی مساوی اولان معتبران وپاستورلردن مرکب بر مجلس [لاتینجه presbyteri] طرفندن اداره اولنمقده ایدی .

اسقوچیا قرالی بشنجی ژاق استوآرت ۱۵٤۲ سنه‌سنده وفات ایتدیکی زمان هنوز آلتی کونلك برقیز اولان ماری استوارتدن بشقه اولاد براقامشدی. بو چوجوق نامنه والده‌سی ماری دولوره‌ن ـ که بالآخره قاله ومچ قلعه‌لرینی ضبط ایتمش اولان دوق دوکیزك یکنی ایدی ـ نائبهٔ حکومت تعیین ایدلدی. حکومتك بر قادین النده بولنمسی ره‌فورمه‌یه میل ایتمکه باشلامش اولان اسقوچیا زادکاننك آمال استقلالپرورانه‌لرینه برقات دها وسعت ویردی. بوزادکان عمومیتله فقیر اولدقلری حالده اسقوچیا کلیساسی مالکانه جهتندن پك زنکین ایدی. اونك ایچون اصیلزاده‌لر کلیسا مالکانه‌لرینك ضبط وتقسیمنی انتاج ایده‌جك تجددات دینیه‌یه طرفدار ایدیلر. ره‌فورمه‌نك ایلك واعظ وناشری جون قنوقس John Knox [۱۵۰۵ ـ ۱۵۷۲] اولدی. بر نوترك اوغلی اولان جون قنوقس سلك روحانیده ایدی. حیاتی برچوق قاریشیق سرکذشتلر آره‌سنده کچمشدی. ۱۵٤۷ ده زادکاندن بر قسمنك عصیانه قاریشمش، اسیر دوشمش، فرانسه‌یه نفی ایدلمش، اوراده حرب کمیلرنده کورك چکمش، بعده تخلیه ایدیله‌رك انکلتره‌ده آلتنجی ادواردك راهبی اولمشدی. ماری تودورك جلوسندن صکره جنوره‌ده قالوه‌نك یانه کیتدی [۱۵۵۳]. براز صکره اسقوچیایه عودت ایتدی و (ماری دولوره‌ن) علیهنده بولنه‌رق قراللق داخلنده ره‌فورمه‌نك تأسیسی مقصدیله بعض زادکاندن مرکب برجمعیت تشکیل ایلدی. ۱۵۵۹ ده قیام ایدن بوزادکان الیزابتك کوندردیکی انکلیز عسکرینك معاونتیله (ماری دولوره‌ن) ه غلبه ایتدیلر. درحال عقد اجتماعه دعوت ایدیلن بر پارلمنتو قنوقسك تأثیریله قالوه‌ن مذهبنی قبول ایتدی وقتولیك آیینلرینك اجراسنده اصرار ایدنلرك اعدام اولنه‌جقلرینی مبین برقانون نشر اولندی [۱۵٦۰].

اسقوچیادە قالوینیزم مذهبنك قبولی بالآخرە انكلترە ایچون حائز اهمیت بر مسئله اولمشدر . پرەسبیتەریانیزم یواش یواش انكلترەیەدە داخل اولمش وآنغلیقانیزم ایله بو مذهب آرەسندە جدی بر مبارزە باشلامشدر. بومبارزە اون‌یدنجی عصردە اختلافات عظیمەیە وبر اختلالە سبب اولمشدر .

پروتستانلغك آلمانیا ، اسقاندیناویا حكوماتی و انكلترەدەكی نتایج سیاسیەسی تدقیق ایدیلەجك اولورسە كوریلوركە اولا كلیسا املاكنك حكمداران طرفندن ضبطی صورتیلە بیوك مالكانەلرك صاحبلری تبدل ایتمش ، ثانیاً حكومت جسمانیەلرینە دینی بر حكم‌و نفوذ علاوە ایدن حكمدارلرك قوتی آرتمشدر. اولجەیالكز رؤسای‌سیاسیە اولان‌حكمدارلر رئیس دینی دخی اولدیلر . اون آلتنجی عصردە رەفورمە یالكز حریتە دكل ، ادارۀ مطلقەیە دخی فائدەلی اولمشدر .

رەفورمەنك نتایج سیاسیەسی

پروتستان رەفورمەسنك آلمانیادە ، اسقاندیناویا حكومتلرندە وانكلترەدە باشلیجە نتایج سیاسیەسی بروجە آتیدر: اولا؛ كلیسا مالكانەلرینك حكمدارلر طرفندن كندی منفعتلرینە ضبط‌ومصادرەسی. ثانیاً؛ حكمدارلرك حكومت جسمانیەلرینە حكومت روحانیەیی دخی علاوە ایتملری صورتیلە كسب قوت وقدرت ایتملری ؛ عادتا هم قرال، هم‌دە پاپا اولملری.

شوحالدە اون آلتنجی‌عصردە پروتستانلق رەفورمەسی حریتە دكل ، ادارۀ مطلقەیە فائدەلی اولمش دیمكدر .

قتوليك رەفورمەسى ، جزويتلر ، ترانت مجلس روحانيسى

لوترك سبب اولديغى بحران دينى قتوليك كليساسى ايچون ايكى نتيجه حاصل ايتدى : اولا ، اسكى مناستر طريقتلرى اصلاح ورفض وبدعته قارشى مبارزه مقصديله يكى طريقتلر احداث اولندى . بونلرك الك مشهورى جزويت طريقيدر . ثانياً ، (ترانت) ده اجتماع ايدن بر مجلس عمومى روحانى قتوليك كليساسى اساساتنى تأييد وسوء استعمالاتك ميداندن قالديرلمسنه تشبث ايتدى .

روحانى طريقتلر

شيمدى يه قدر قتوليك كليساسنده وقوعه كلن بحرانلرك هر برى نتيجه اعتباريله حيات دينيه يه يكى بر فعاليت ويرمش ، پاپالره تماميله مطيع يكيدن طريقتلر احداثنه ويا موجودلرينك اصلاحنه سبب اولمشدر . اون برنجى عصرده يدنجى (غره غووار) اصلاحات دينيه ده (قلونى Cluny) مناسترى راهبلرينك معاونتنه نائل اولمشدى . ايكى يوز سنه صكره ، اون اوچنجى عصرده اوچنجى اينوسانه (فرانسيسكن) و (دومينيكن) لر معاونت ايتمشلردى . اون آلتنجى عصرده دخى اسكى طريقتلرك قسم اعظمى قانونلرينى تعديل واصلاح ايتديلر ويكيدن بعض طريقتلر تأسيس اولندى .

مناستر حياتنك نه درجه انحطاطه دوچار اولديغى لوتر زماننده برچوق راهب وراهبه لرك بردن بره مذهب جديدى قبول ومناسترلرى ترك ايتملريله ميدانه چيقمشدى . بو انحطاط او درجه ده ايدى ، كه ١٥٣٨ تاريخنده قاردينالار وسائر رؤساى روحانيه دن مركب بر قوميسيون طريقت روحانيه لرك الغاسنى تكليف ايتمشدى . ترانت مجلس روحانيسى بو صورتله حركت ايتمك ايسته مدى .

مناسترلری ، طریقتلری اصلاحه مدار اولەجق تدابیر شدیده اتخاذینی دها موافق کوردی. بعض طریقتلر ، ازجمله فرانسیسکنلرله قارمەلیتلر بو اصلاحاتی کندی کندیلرینه اجرا ایتدیلر .

فرانسیسکن طریقتنك اصلاحنه ۱۵۲۸ تاریخنده باشلانمشدی. اصلاح ایدیلن فرانسیسکنلر دیکرلرندن صقال صالیویرمك وسیوری بر Capuchon یعنی سرپوش کیمك ایله دیکرلرندن تفریق اولندقلرندن Capucin نامنی آلدیلر. قاپوسەن رؤساسندن برینك بر کنج قیزی اغفال واونکله ازدواج ایدەبیلمك ایچون لوتر مذهبنی قبول ایتمسی بر آرالق اصلاحاتی عقیم براقەجق کبی کورونمش اولمقله برابر قاپوسەنلر پك چابوق کندیلرینی طوپلادیلر وایتالیا، آلمانیا، اسویچره وفرانسەیه یاییلدیلر. ۱۶۱۹ ده پاپالق مقامی بونلره آیریجه بر جنرال تعیین ایتدی. بوندن صکره قاپوسەنلر سن فرانسوا طریقتنك آیری بر شعبەسی اولەرق فقر وضرورت ایچنده یشامغه وبالخاصه وعظ ونصیحت ایله اشتغاله وقف وجود ایلدیلر . برچوق مشاهیر بو یکی طریقته کیردیلر.

قارمەلیت دنیلن راهبەلر اسپانیا زادکانندن برینك قیزی اولان سنت تەرەز طرفندن اصلاح ایدلدی . بوندن صکره بو طریقته منسوب راهب وراهبەلر جاهللری تعلیم وتربیه وخستکانی تداوی ایله تمیز ایتدیلر. ینه او صرەده طریقت روحانیەلرك الك اسکیسی والك بیوکی اولان بنەدیکتنلرجه اصلاحات اجرا ایدلدی .

دیکر طرفدن یکی طریقتلر احداث اولندی . ۱۵۲٤ دن ۱٦٤۱ تاریخنه قدر ۱۲۰ سنه ظرفنده تأسیس ایدیلن وقسم اعظمی ارککلره مخصوص اولان طریقتلر اون بشی تجاوز ایتدی . بوبابدەکی فعالیت الك زیاده مذاهب جدیدەدن آلمانیا وحتی فرانسه درجەسنده متأثر اولمیان

يوقارى ايتالياده كورلدى. اوراده تأسيس ايديلن طريقتلر مياننده اصحاب خيرك تبرعاتيله كچينن ، بالخاصه هيئت رهبانك اصلاحيله مشغول اوله‌رق وعظ ونصيحتده تميز ايدن (Théatin) لر ، ايتامك تربيه‌سى ايله مشغول اولان وروماده ، پاويه‌ده مكتبلر تأسيس ايلين (Somasque) لر ، دارالفنونلرده تدريساته حصر وجود ايدن وممالك اجنبيه‌يه ميسيونر كوندرن (Barnabite) لر شايان ذكردر .

Ursuline دنيلن راهبه‌لر فقيرخسته‌لرك تداويسنه ، نسوانك تربيه‌سنه وقف وجود ايتديلر . Oratoire طريقتى ايسه كنجلرك تعليم وتربيه‌سى وخسته‌خانه‌لرده‌كى خسته‌لرك تداويسى ايله مشغول اولديلر .

بوندن بشقه عينى مقصد ايله مناستر خارجنده‌كى رهبان آره‌سنده بر طاقم جمعيات مخصوصه تشكيل ايدلدى . بتون بو تشكيلات بالخاصه ايتاليا واسپانياده باشلامشدى . فرانسه قرالى دردنجى هانرى زماننده اعتباراً عينى فعاليت بلكه‌ده دها واسع بر مقياسده اولمق اوزره فرانسه‌ده كورلدى. فرانسه‌ده هيئت رهبانك اصلاح احوال وتربيه‌سى ايچون متشكل Oratoire de Jésus ، بر خيلى آلهيات و تاريخ علماسى يتيشديرن Congrégation de Saint-Maur ، فقرا و خسته‌كانى زيارت ايله مكلف اولان Visitation، ينه فقرا وخسته‌كانه معاونت مقصديله سن‌وه‌نسان‌دوپول طرفندن تأسيس ايديلن Compagnie des filles de la charité الك مشهور طريقتلردر .

جزويت جمعيتى ؛ صورت تأسيس وتشكيلاتى

فقط ١٥٢٤ دن ١٦٤١ تاريخنه قدر ايتاليا، فرانسه واسپانياده بربرينى متعاقب تأسيس ايديلن بو طريقتلر مياننده تشكيلاتنك قوتى، مقدراتنك عظمتى، مساعيسنك وسعتى ، توليد ايلديكى

حدت و نفرتك دوام ایدوب کیتمسیله اك زیاده شهرت واهمیت قازانان
طریقت شبهه‌سزکه (جزویت Jésuite) لرك طریقتیدر . اونك ایچون
بو طریقت حقنده مختلف نقطهٔ نظردن برازتفصیلات ویرمك اقتضا ایدر .

جزویت جمعیتنك [Compagnie de Jésus] مؤسسی سن ایغناس
Ignace ۱٤۹۱ تاریخنده اسپانیاده Loyola شاتوسنده تولد ایتدیکندن
(ایغناس دولویولا) نامیله‌ده معروفدر . غایت قدیم برباسق خاندانندن
براصیلزاده‌نك سکزنجی اوغلی ایدی. اسپانیا قرالی (فردیناندقتولیك)ك
سراینده تعلیم وتربیه ایدلدکدن صکره ضابط اولدی . شجاعتیله شهرت
قازاندی. ۱۵۲۱ده فرانسزلرك بالهجوم ضبط ایتدکلری (پامپلونه Pamplune)
محاصره‌سنده وخیم صورتده یارالاندی ، باجاقلری قیریلدی. برسنه خسته
یاتدی . باجاغنك بری دیکرندن قیصه قالدیغی ایچون عسکرلکدن واز
کچدی . دورهٔ نقاهتنده کتاب مقدس ایله عزهٔ نصارانك تراجم احوالنی
اوقودی . فطرةً متهیج ایدی . اون اوچنجی عصرده احداث ایدیلن
بیوك طریقتلرك مؤسسلری اولان (سن فرانسو داسیز François d'Assise)
ایله (سن دومینیك Dominique) ك مساعی واجراآتنه مفتون اولدی .
اونلر کبی حرکت ایتمکه قرار ویردی . اون سنه قدر اسپانیا قرالنه
عسکرلك ایتمشدی ؛ بوندن صکره عیسانك عسکری اولمق ایسته‌دی .
اعادهٔ عافیت ایدر ایتمز کندینی خدمت عیسایه حصر ایتدی ؛ بر آرالق
(مانره‌ز Manrèse) مغاره‌سنده منزویانه یشادی . صکره قدسه کیتدی .
فقط پك چابوق عودت ایلدی ؛ سن دومینیكك یاپدیغی کبی وعظ ونصیحته
حصر وجود ایتمکه قرار ویردی . اول باول تحصیل ایتمك ایسته‌دی .
او زمان ۳۷ یاشنده ایدی . اسپانیا دارالفنونلرنده اوقودی . ایکی دفعه
انکیزیسیونك تعقیبنه دوچار اولدی . بونك اوزرینه پارس دارالفنونه

كيتدى [١٥٢٨] . اوراده آلتى سنه قالدى ٠ او تاريخده قالوەن دخى
پارس دارالفنوننده ايدى . ايغناس تحصيلنى دوقتورايه قدر تعقيب ايتدى.
آرقداشلرى آرەسنده عادتا بر واعظ كبى حركت ايديوردى . بونلردن
آلتى كشى ايله صيقى برمناسبت پيدا يلدى. يدى آرقداش ١٥ آغستوس
١٥٣٤ تاريخنده ، عروج مريم يورطيسنه مصادف بر جمعه ايرتسى
كونى (Montmartre) تپەسنده بولنان مريم آنا كليساسنده برلشديلر.
اوراده بوندن صكره خدمت الٓهيەيه وقف وجود ايتمكه، فقير يشامغه،
ارض مقدسه كيدوب مسلمانلرى خرستيان ايتمكه ، بو ممكن اولەمديغى
تقديرده پاپانك آرزوسى وجهله كنديلرينى استخدام ايتسنه يمين ايتديلر.
ايغناس اوزمان ٤٣ ياشنده ايدى .

ايكى سنه صكره يمينلرينى يرينه كتيرمك ايچون ايغناس رفيقلرى
ارض مقدسه كيتمك اوزره كمىيه بينمكه حاضرلندقلرى صرەده تركلرله
حال حربدن طولايى تأخير عزيمتلرى حقنده رومادن برخبر آلدقلرندن
فلسطينه عزيمتدن واز كچديلر . رومايه كيتديلر . فقر ، عفت ، پاپايه
اطاعت مطلقەيى عهد ونذر ايتدكدن صكره پاپا هرنرەيه كوندريرسه
عزيمته مهيا بولندقلرينى بيان ايتديلر . اوچنجى پول يدى آرقداشدن
مركب هيئته « جمعيت عيسى » نامنى ويردى ؛ فقط جمعيت افرادينك
آلتمش كشىيى تجاوز ايلەمسنى امرايتدى [١٥٤٠] . اوچ سنه صكره
جزويتلرك ايلك موفقيتلرى اوزرينه اعضانك عددينى تحديد ايدن بوقرار
رفع ايدلدى . ايغناس يكى طريقته رئيس تعيين اولندى. ١٥٥٦ تاريخنده
وفات ايتديكى زمان جزويت جمعيتى تماميله تأسس ايتمشدى . جمعيتك
اسپانيا وپورتكيز ايله مستملكەلرنده ١٤ ولايتى موجود ايدى .

ايغناس جزويت جمعيتى ايچون ديكر طريقت روحانيەلرك نظاماتندن

خیلی فرقلی بر قانون اساسی براقمشدی . بو قانون اوندن صکره رئیس اولان (لەنز) طرفندن تعدیل واصلاح ایدلدی . قانون اساسی جزویتلری نەمناستر راهبلرینە مخصوص البسەیی کیمکه ، نەمشترکاً اجرای آیینه مجبور طوتمیور واونلره وعظ ، اعتراف ذنوب ، اهل رفض وبدعت ایله مناقشه وبالخاصه کنجلرك تربیەسی ایله همجنسلرینك وکندی کندینه دعا، تدقیق وجدان ، مطالعهٔ کتب ایله کندیلرینك سلامت اخرویەلرینی تأمین ایچون وقت براقیور ایدی .

ایغناس جزویت جمعیتنك غایەسنی شوصورتله تعریف ایتمشدر : «بتون قوتنی ، لطف الهی ایله ، ابنای جنسك سلامت وتکملنه صرف ایتمك.» بوغایەیەوصول ایچون مراجعت ایدیلەجك وسائط تدریسات دینیه ، وعظ، اعتراف ذنوب ، مؤسسات خیریه ، فقرا وخستەکانه معاونت ایدی . بر عسکر طرفندن مبارزه ایچون تأسیس ایدلمش اولان بوجمعیتك تشکیلاتی بعض اساساتجه ماهیت عسکریەیی حائز ایدی. قاعدهٔ اساسیه عسکرلکده اولدیغی کبی اطاعت مطلقه ایدی . عیسانك عسکری ، یعنی جزویت اولمق ایستەین هرکس رئیسنك آرزو وارادەسندن بشقه برشیئه تابع اولەمازدی. بتون بنلکنی برطرفه براقسی لازمدی. قانون اساسی قتضاسنجه برجسد بیروح ویا برکیمسەنك الندەکی باستون کبی ارادهٔ شخصیەدن محروم بولنمسی مقتضی ایدی .

عسکرلکه آنجق صحتی یرنده آدملر قبول ایدلدیکی کبی جزویت جمعیتی قانون اساسیسیدە متانت وثباتدن محروم کیمسەلری کندی ایچنه قبول ایتمیور . یکی طریقته آنجق فکراً متین ، ایی بر تحصیل کورمش واوزون ومشکل تجربه وملازمت دورەلرینی کچیرمش آدملر کیره بیلیرلر .جزویت اولمق ایستەین کیمسه ایکی سنه ملازمته مجبوردر . بومدت ظرفنده تحصیل

تعطيل ايديلير، يكى كيرن كيمسه نك فكر آتربيه سنه اعتنا اولنور. ايكى سنه صكره بش سنه دوام ايدن بر تحصيل باشلار. بش سنه نك ختامنده بر قولژه كوندريلير. اوراده الك آشاغى صنفلردن باشلامق اوزره بش ويا آلتى سنه قدر اجراى تدريسات ايدر. بعده لااقل درت سنه الٓهيات تحصيلى ايله مشغول اولور. بتون بو دوره لرى موفقيتله كچيردكدن صكره جزويته راهبلك رتبه سى ويريلير. بوندن صكره ده بر سنه سورن يكى بر ملازمت دوره سى باشلار. بو بر سنه نك ختامنده Coadjuteur ويا Profès اولور. جزويتلرك اكثريتنى تشكيل ايدن Coadjuteur لر قوله ژلرده ويا رهبان مكتبلرنده تدريسات ايله مكلفدرلر. Profès لر آز مقدارده اولوب الٓهيات معلملرى وجمعيتك اركانى بونلر ميانندن انتخاب ايديلير.

جمعيتك باشنده قيد حيات ايله منتخب بر جنرال ايله بونى نظارت وتفتيش وظيفه سيله مكلف بر Admoniteur وآلتى Assistant بولنور. بونلر آلمانيا، فرانسه، پورتكيز، ايتاليا ولهستانده بولنان جزويت مجالس عموميه سى طرفندن انتخاب ايديليرلر. جنرال آمر مطلق صفتيله جمعيتى اداره ايدر. جمعيت Povince، يعنى ولايتلره منقسمدر. هر بر ولايتك باشنده جنرال طرفندن تعيين اولنان واوكا قارشى مسئول اولان بر Provincial موجوددر. انتريقه لره مانع اولمق ايچون طريقتك بتون اركانى اوچ سنه مدتله جنرال طرفندن تعيين اولنور. جنرالك ادارهٔ مطلقه سى آنجق جمعيتك قانون اساسيسنه رعايت ايله مشروطدر. بوقانونى يالكز بر مجلس عمومى تعديل ايده بيلير. جنرال قيد حيات ايله منتخب اولمقله برابر مجالس عموميه واحوال مستعجله ده آسيستانلر طرفندن عزل اولنه بيلير. بوصورتله تأسيس ايديلن جزويت جمعيتك تشكيلاتى عادتا بر دولت مشروطه نك تشكيلاتنى آنديرر.

اون آلتنجى عصرده پاپالر جزويتلره بر چوق امتيازلر ويرديلر.

جزویتلر هر یرده پسقپوسخانه محکمەلرینه تابع دکلدیلر . جزویتلردن ویرکو آلمق ایستەینلر وپاپاونلرك معافیتلرینی اخلاله تصدی ایدنلر یاخود جزویت جمعیتنه دخولی منع ایلینلر آفوروز ایدلدیلر . ۱۵۷۵ سنەسنده پاپا سکزنجی غرەغووار اسکی طریقت روحانیەلره مخصوص بالجمله امتیازاتی اعطا وجزویت طریقتنه و امتیازاتنه تعرض ایدنلری آفوروز ایله تهدید ایتـدی . پاپالرك بو توجهلرینه سبب جزویتلرك پاپالق مقامی وکلیسـا منافعنه تمامیله صادق اولملری ایدی. پاپالر جزویتلر سایەسنده پروتستانلغه قارشی موفقیتله مبارزەیه کیریشدیلر وخرستیانلغی ممالك بعیدەده نشره موفق اولدیلر .

جزویتلر هریرده قتولیك عالمنك منافع عمومیەسنی نظردقته آلدیلر. برحکمدارك ویابردولتك منافعنه هیـچ اهمیت ویرمدیلر. حقیقةً عیسانك عسکری ، بنـاءً علیه وکیل عیسی عد ایدیلن پاپانك خادملری اولدیلر . مسـلکلرینی : « Pour la plus grande gloire de Dieu » جملەسـیله اجمال ایتمشـلردی . بو نقطهٔ نظردن جزویتـلر هیـچ بر ملت وممالکـتە منسـوب دکلدرلر . ایشـته ، اوروپاده بر چوق حکومتلرك جزویتلره امنیت ایدەمەملرینه ، خصومت کوسترملرینه سبب بوذر .

جزویتلرك ترقیاتی

جمعیت قانوننك شـدتنه رغماً جزویتلر پك چابوق چوغالەرق بر رئیسـه تابع منتظم بر اردو وجوده کتیردیلر . ۱۵٤۰ ده جزویتلر اون کشـیدن عبـارت ایکن صـورت قطعیەده تشـکلندن اون آلتی سـنه صـکره بش یوز کشی یه بالغ اولدیلر . ژاپونیا وچینده بیله برر ولایتلری وار ایدی. بو اردو پاپالق مقامنه خدمت ، مذاهب سائرەیه هجوم ایچون تشـکیل ایدلمش اولدیغندن ایلك اوکجه پروتستانلغك اك زیاده ترقی ایتمش اولدیغی

آلمانياده ايشه باشلادى. ايغناس دولويولا جمعيتك پاپالق مقامنجه تصديقنى متعاقب (لوفەور) ى رن حواليسنه كوندردى [١٥٤٠]. براز صكره (ژەى Jay) و (قانيسيوس Canisius) باويرايه كيتديلر و ١٥٤٩ دە (اينغولشتات Ingolstadt) دارالفنوننه الٓهيات معلمى اولديلر. ١٥٥١ دە (قانيسيوس) ويانه دارالفنونى تشكيلاتنى تعديل واصلاح ايتدى. ايرتسى سنه ايغناس آلمانيا ايچون «جرمان قولەژى» ناميله رومادە بر مكتب تأسيس ايلدى. پك آز زمان ظرفنده جزويتلر همان هريرده، حتى پروتستان مملكتلرده مكتبلر آچديلر. ١٥٥٦ دن ١٥٧٢ تاريخنه قدر اون بش سنه ظرفنده قولونيا، مونيخ، ترەو، مايانس، آئوغسبورغ، ديلينكن، وورچبورغ، پوزن شهرلرنده يرلشديلر. ١٥٨٥ دن عصر نهايتنەقدر كچن زمان ظرفنده راتيسبون، مونستر، سالچبورغ، بامبرغ، هيلدەسهايمHildesheim، پادەربورن Paderborn، پراغ شهرلريله آلمانيانك سائر بيوك قتوليك شهرلرنده، پەيبادە، اسويچرەدەقولەژلر تأسيس ايتديلر. معمافيه باشليجه مركز فعاليتلرى ويانه، قولونيا، ترەو، اينغولشتات ايدى. آلمانياده لوتر مذهبى عليهنه ظهور ايدن جريانى بتون قوتلريله تشديده چاليشديلر. جزويتلر اوروپاده تدريسات تاليەنك مؤسسلريدر. تدريسات تاليەيه السنۀ قديمەيى، يونان ولاتين ادبياتنى اساس اتخاذ ايتديلر. مكتبلرى اوقدر چابوق ترقى ايتدى، كه ١٥٥٦ تاريخنده يالكز آلمانياده ٣٦جزويت مكتبنه آلتى بيك قدر شاكرد دوام ايدييوردى. بو مكتبلره زادكان چوجقلرينى وحتى حكمدار زادەلرى جلبه موفق اولديلر. شاكردلرينى قتوليكلكه ربط ايلديلر.

فرانسەدە جزويتلر برچوق مشكلاته اوغراديلر، خيلى زحمت چكديلر. خصمى امانلرى اولان هوغنوHuguenotلردن ماعداسياسيون وغاليقانلر، يعنى

فرانسه کلیساسنك استقلالی طرفدارلری، تعبیر دیکرله پارلمنتولر، حقوقشناسلر، صوربون ، دارالفنون پاپالق مقـامنك مطیع خادملری اولان جزویتلرك علیهنده ایدیلر. دارالفنون ١٥٥٤ سنه‌سنده جزویتلرك فرانسه‌یه دخوللرینی منع ایتدیردی. فقط براز صکره جزویتلر فرانسه‌یه کیرمك ایچون مساعده آلدیلر و ١٥٦٤ سنه‌سنده مشهور (قلرمون) قوللژینی تأسیس ایتدیلر. فرانسه‌ده ظهور ایدن دین محاربه‌لرینه اشتراکلرندن طولایی ١٥٩٤ سنه‌سنده طرد و تبعید ایدلدیلر . قرال دردنجی هانری پاپالق مقامیله خوش کچینمك آرزوسنده بولندیغی ایچون ١٦٠٣ تاریخنده جزویتلری فرانسه‌یه چاغیردی وحتی ایچلرندن برینی Confesseur آلدی . بوندن صکره بتون فرانسه قراللری قونفه‌سورلرینی جزویتلردن انتخاب ایتمشلردر .

جزویتلر انکلتره‌یه دخی کیرمکه چالیشدیلر . ١٥٨٠ ده تبدیل قیافت ایدن اون اوچ جزویت بریتانیا آطه‌سنه چیقدی . فقط بونلرك موفقیتلری قرالیچه الیزابتی تلاشه دوشوردیکندن جزویتلر تعقیب و تضییق ایدلدیلر. حتی ایچلرندن بری اعدام اولندی . « باروت وقعه‌سی » نامیله معروف اولان سوء قصد مناسبتیله اوچ جزویت دها اعدام ایدلدی . بو جزویتلر اعتراف ذنوب مناسبتیله سوء قصددن خبردار اولدقلری حالده حکومته اخبار کیفیت ایتمه‌مشلر ایدی .

قاردینال هوزیوس Hosius ١٥٦٥ ده جزویتلری لهستانه چاغیردی. جزویتلر بوراده موفقیات عظیمه‌یه نائل اولدیلر. قرال اوچنجی سکیزموندك توجهنی قزاندیلر و پولونیا و لیتوآنیاده‌کی اورتودوقسلرك قسم اعظمنی قتولیك مذهبنه ارجاع ایتدیلر [١٥٩٠ - ١٥٩٦] .

فقط جزویت جمعیتنك توسع و ترقئ فوق العاده‌سی ایبه‌ریا شبه جزیره‌سنده کورلدی . ایغناس جمعیتك بدایت تشکیلنده آرقداشلرندن (فرانسوا قزاویه)

ايله (رودريكەز) ى پورتكيزه كوندرمشدى . فرانسوا قزاويه ١٥٤١ دە هند شرقى يه كيتدى . فقط رود ريكەز پورتكيزده قالدى و ١٥٤٣ دە ولى عهد سلطنت مربيسى اولدى . موقع ونفوذى سايه‌سنده مكتبلر آچدى . بونلردن صكره جزويتلر ليزبون سراينده بيوك بر حكم ونفوذه صاحب اولديلر .

اسپانياده جزويتلر دومينيكنلرك رقابتلرينه معروض قالدقلرى وشارل كنك توجهنه نائل اوله‌مدقلرى ايچون بودرجه سرعتله تأمين موفقيت ايده‌مديلر . فقط ١٥٤٨ تاريخنده قاتالونيا والئ عموميسى اولوب دوق دوغاندى عنوانى حائز بولنان فرانسوا دوبورجيا ـ كه بالآخره جمعيتك اوچنجى جنرالى اولمشدر ـ غانديده تأسيس ايلديكى دارالفنونك اداره‌سنى جزويتلره توديع ايلديكندن بوندن صكره جزويتلر صورت قطعيه‌ده اسپانياده يرلشديلر .

يكى طريقت روحانيه‌نك ترقيسى يالكز جزويتلرك فرط غيرت ، فعاليت ومهارتلرندن ايلرى كلميوردى . جزويتلر آره‌سنده پك مشهور الـٰهيات متخصصلرى ، عالملر ، مورخلر يتيشمش ، نشر دين وتدريسات ايله مشغول اولانلرك بر قسمى پاپالق مقامنجه اعزهٔ تصارا صره‌سنه كچيرلمشدر . ايشته جمعيت موفقياتى بوكبى مشاهيره مديوندر .

جزويتلرك بحر محيطلرك اوته طرفنده‌كى ممالكه ميسيونر صفتيله كيتملرى فرانسوا قزاويه‌نك هند شرقى يه عزيمتى ايله باشلامشدى . قتوليك دينك ممالك بعيده‌ده انتشارى دخى ١٦ نجى عصرده اجرا ايديلن اصلاحاتك ثمره‌سيدر .

ترانت مجلس روحانيى

جزويتلر پروتستانلغه قارشى ايللك موفقيتلرينى احرازايتدكلرى صره‌ده قتوليك كليساسى ترانت

مجلس روحانیسنده کندی احوالنی اصلاح ایتمك ایچون تدابیر لازمه اتخاذ ایتمکده ایدی .

لوتر پاپا ایله آرەسنده اختلاف ظهور ایتدیکی زماندن بری برمجلس روحانی اجتماعنی طلب ایتمشـدی . (وورمس) دیت مجلسـنده لوترك محکومیتندن صکره دخی شارل کن ایله قتولیکلر بویله برمجلس ایستەمشلردی . ۱۵۲۲ سنەسنده پاپا آلتنجی (آدریەن) مجلس روحانینك اجتماعی اسبابنی تهیەیه باشلامشدی . مجلس هم رفض وبدعتی منع ایدەجك، هم دەقتولیك کلیساسنی اصلاح ایلیەجك ایدی. فقط برچوق احوال وازجمله شارل کن وبرنجی فرانسوا آرەسندەکی محاربات مجلسك اجتماعنی یکرمی اوچ سنه، ۱۵٤٥ تاریخنه قدر تأخیر ایتدی .

مجلس مذاکراته باشلادقدن صکره دخی احوال حربیەنك تأثیریله ایکی دفعه تأخیر ایدلدی . ۱۵٤۹ دن ۱۵۵۱ تاریخنه قدر مذاکرات منقطع اولدقدن صکره ۱۵۵۲ ده تکرار باشلایوب ۱۵٦۰ سنەسنه قدر دوام ایتدی . بوصورتله ایلك وصوك جلسەلر آرەسنده اون سکز سنه کچدی ایسەده حقیقت حالده مجلسك مدت دوامی آنجق سکز سنەدر. بتون قتولیك مملکتلری بو مجلس عمومی‌یه اشتراك ایتدیلر . اعضـانك عددی تقریباً ۲۵۰ ایدی . (ترانت) شهری ایتالیـا وآلمانیا حدودنده بولندیغندن اك زیاده بو ایکی مملکت رؤسای روحانیەسی حاضر بولندیلر. فرانسزلر آنجق صوك جلسەلرده مهم بر رول اوینادیلر .

برچوق دفعەلر مجلسه دعوت ایدیلن پروتستانلر اشـتراك ایتمدیلر . فرانسه ایله ایمپراطور فردینانك مأمورلری طرفندن واقع اولان تألیف بین تشبثلرندن هیچ برفائده حاصل اولمدی .

ترانت مجلس روحانيسنك مقرراتى

ترانت مجلس روحانيسى الكمهم قرارلرينى صوك دورهٔ اجتماعيه‌ده [١٥٦٠ ـ ١٥٦٣] ويردى . بو قرارلر ايكى نوع ايدى . بر قسمى اساس اعتقاده متعلق ايدى ؛ بتون قتوليك دولتلر بو نوع مقرراتى قبول ايتديلر . بر قسمى انضباطه ، يعنى كليسانك تشكيلاتنه ، هيئت رهبانك احوال وشرائط معيشتنه و پاپالق مقامى ايله مناسباتنه دائر ايدى . بو نوع مقررات بتون قتوليك مملكتلرنجه قبول ايدلمدى و فرانسه‌ده اوزون مدت شدتلى بر مخالفته معروض قالدى .

مجلس روحانى اولا توراتك بتون قتوليكلرجه لايتغير و موثوق عد ايديلن متنى قرارلشديردى . بونك ايچون‌ده دردنجى عصرده سن ژه‌روم طرفندن يونانجه متندن لاتينجه‌يه نقل ايدلمش ترجمه‌يى قبول ايتدى . پروتستانلرك ايكى‌يه ايندير مك ايسته‌دكلرى يدى آيين روحانى‌يى ابقا ايلدى . Eucharistie دنيلن آيينده مسيحك لحم ودمنه تمثيلاً تقديس ايديله‌رك اكل اولنان شرابه باتيرلمش اتمكده مسيحك حقيقةً موجود اولديغنه ـ كه لوتر مذهبنجه قسماً قبول ايدلمش ، قالوه‌ن طرفندن بسبتون رد و انكار اولنمشدى ـ قرار ويردى . كليسا اعتقاداتنك كتب مقدسه‌يه مستند اولديغنى و نقلياتك كتب مذكوره احكامنى اكمال ايلديكنى ، روما كليساسنك ديكرلرينه متفوق بولنديغنى ، بتون قتوليكلرك سن پيه‌رك خلفى و مسيحك وكيلى اولان پاپانك حكومت روحانيه‌سنه مطيع اولملرى لازم كله‌جكنى اعلان ايتدى . ايشته ، « ترانت مجلس روحانيسى اعتقادنامه‌سى » عنوانى آلتنده نشر ايديلن عقائده متعلق مقرراتك باشليجه‌لرى بونلر ايدى .

انضباط مسئله‌سنده مجلس روحانى دعالرده و آيين روحانيلرده بتون عالمه شامل بر لسان عد ايديلن لاتينجه‌نك كمافى‌السابق استعمالنه قرار

ویردی. پروتستانلر طرفندن طلب ایدیلن ویدنجی غرەغووار زماننەدنبری ممنوع اولان رهبانك تأهللرینە مساعدە ایتمدی. بر راهبك ایکی ویا متعدد مناصب روحانیەیی درعهدە ایلمسنی منع ایتدی. راهب وپسقپوسلرك دائرۀ روحانیەلری داخلندە اقامت ولااقل هفتەدە بر دفعە، پازار کونی وعظ ونصیحت ایتملری قرارلشدیرلدی. اوتوز یاشندە اولمیان برراهب پسقپوس، یکرمی بش یاشنی اکمال ایتمەمش اولان کیمسەلر راهب اولمیەجق ایدی. هیئت رهبانك ایی تحصیل کورمش ذواتدن مرکب اولمسنە اعتنا ایدلمسی، بونك ایچون دە مکاتب خصوصیە تأسیس اولنمسی قرارکیر اولدی. بوندن بشقە مجلس هریردە رهبان طرفندن مجانی تحصیل ایچون ابتدائی مکتبلری کشادینە قرار ویردی.

تفصیلات سابقەدن آکلاشیلدیغی اوزرە ترانت مجلس روحانیسی هم رفض وبدعتی ازالە ایتمك، هم دە اخلاقی تصفیە ایلمك غایەسنی تعقیب ایتمشدی. هرایکی درلو مقررات عمومی وبناءً علیە بتون عالم عیسویتە شامل بر مجلس روحانیدن صادر اولدیغی ایچون بتون خرستیانلرجە واجب الرعایە ایدی. یالکز آرەدە شو فرق وار ایدی کە اساس اعتقادە تعلق ایدن مقرراتك عدم قبولی قتولیك دیننن آیرلمغی ورفض وبدعتی انتاج ایتدیکی حالدە انضباط واصلاحاتە متعلق قرارلر زمان وممالك ایجاباتنە کورە دکیشدیکندن بونلرك رد وانکاری مطلقا آفوروزی مستلزم دکلدی. بوقرارلرە رعایت ایتمەمك کلیسایە قارشی بر جرأت، بر عصیان، حتی اعتزال اولەبیلیردی. فقط رفض وبدعت دکلدی. بعض قتولیك دولتلرك ترانت مجلس روحانیسی مقرراتندن بعضلرینی قبول ایتمك ایستەمدکاری تدقیق اولندیغی زمان بوفرقلری نظر دقتە آلمق ایجاب ایدر.

پاپالر ترانت مجلسی مقرراتنك موقع تطبیقە وضعی ایچون تدابیر مختلفە

اتخاذ ايتديلر . قتوليكلرجه اوقونمسى ممنوع اولان كتابلرك اسـاميسنى مبين بر قتالوغ نشر ايلديلر . دردنجى پول انكيز يسيونى اصلاح ورهبانه نظارت ، قتوليك عقائد اساسيه‌سنه مغاير مذاهب ومسائلى نشر ايدنلرى تعقيب وحتى احراق بالنار جزاسنه محكوم ايتمك وظيفه‌سيله مكلف ايتدى. پاپالر اصلاحاتده هر كسـه نمونهٔ امتثال اولمق ايسته‌ديلر . روما سرايندن زينت وسفاهت قالقدى . پاپا بشنجى پى [١٥٦٦ - ١٥٧٢] نك مناسـتر راهبلرى كبى ساده‌جه يشاديغى و روماده دينى آلايلرى آياقلرى چيپلاق اولديغى حالده تعقيب ايلديكى كورلدى . پاپانك كوستر ديكى بوحال عموميتله تقليد ايدلدى . قتوليك هيئت رهبانيده وقوعه‌كلن تحولات پروتستانلغك ترقيسنه خيلى مانع اولدى .

قتوليك ره‌فورمه‌سنك اوصاف مميزه‌سى

پروتستان ره‌فورمه‌سى قتوليك كليسـاسندن آيرى متعدد خصوصى كليسـالرك تأسسنه و آوروپانك مذهب نقطهٔ نظرندن انقسـامنه سبب اولديغى حالده قتوليك ره‌فورمه‌سى بالعكس وحدت اساسنى محافظه‌يه مدار اولدى. بتون قتوليك مملكتلر آره‌سنده وحدت اعتقاددن طولايى موجود اولان روابطى دهـا صيق ، دها صميمى برشكله قويدى . بو نقطهٔ نظردندر ، كه آيينلرده لسان مليتك استعمالنه مسـاعده ايدلميه‌رك كمافى‌السابق لاتينجه محـافظه اولندى . ينه محافظهٔ وحدت مقصديله‌دركه پاپانك ممالك مختلفه كليسالرينه تفوق وتقدمى اساسى ترك ايدلمدى . بتون قتوليك كليسـالرى بر وجود تشـكيل ايده‌جك وبو وجودك بر باشى بولنه‌جق ايدى . ترانت مجلس روحانيسى پاپايى عمومى كليسانك وبتون هيئت رهبانك رئيسى اعلان ايتديكى كبى كتب مقدسه‌يى تفسـير ايتمك

حقتك يالكز اوكا عائد اولديغى ، پاپانك بتون مجالس روحانيەنك فوقندە بولنديغنى قبول ايتدى . الحاصل ، كليسادە هرشيئك مبدأ ومنتهاسى پاپا ايدى ؛ پاپانڭ مقامنك نفوذى بو اصلاحات ايله اوقدر آرتدى ، كه سكزنجى قلەمان [١٥٩٢ ـ ١٦٠٥] زماندەكى Jubilé مراسمندە رومايه كلن زوارك مقدارى اوچ ميليونه بالغ اولدى .

٥

فرانسەدە مذهب محاربەلری و منازعات داخليه

فرانسەدە رەفورمە

١٥٦٣دن ١٥٩٣ تاريخنەاوتوز سنه قدر فرانسەيى تخريب ايتمش اولان مذهب محاربەلريله منازعات داخليەيى آكلامق ايچون بو مملكتدە رەفورمەنك بداية نصل باشلاديغى، بعده مذاهب جديدەنك نەصورتله انتشار ايلديكنى تدقيق ايتمك ايجاب ايدر .

« كليسانك بيوك قيزى » اولان فرانسەدە اون آلتنجى عصر ابتداسندە دين هرمملكتدن دها صميمى وقوتلى ، هيئت رهبان دها اىي ايدى . فرانسز راهبلرى اكثريتله ملتك افكار منورە صاحبلرى آرەسندن يتيشيورلر، رومايه طوغرويدن طوغرىيه تابع اولمدقلرى ايچون وظيفەلرينى منافع وطنيه ومليه يه توفيقاً ايفا ايدييورلر ايدى . مع مافيه اورادە دخى كليسا سوء استعمالاتى موجود ايدى . بو سوء استعمالات تجدد دينى فكرينه زمين

حاضرلامشدی . لوفه‌ورده تاپل Lefevre d' Etaples [١٤٥٥-١٥٣٦]
اسمنده مشهور بر ریاضی وفیلسوف لوتردن آلتی سنه اول دینی کتب
مقدسه احکامنه توفیقاً اصلاح وصافیت ابتدائیه‌سنه ارجاع لزومندن بحث
ایتمش وانجیلی فرانسزجه‌یه ترجمه ایلمشدی .

بنابرین فرانسه‌نك اوزمانکی حالی لوتر مذهبنك انتشارینه پك مساعد
ایدی . لوتر مذهبی ایلك اوکجه قونده‌ره‌جی، مرانغوز وسائره کبی آشاغی
صنف خلق آره‌سنده انتشار ایتدی . صکره ، بعض راهبلر دخی مذهب
جدیدی قبول ایتدیلر .

بدایةً پروتستانلری تعقیب وتضییق ایتمدیلر . برنجی فرانسوا
احتمال که شارلکنه قارشی آلمانیاده‌کی پروتستانلرك معاونتنی تأمین ایتمك
امیدنده بولندیغی ایچون اسباب سیاسیه‌یه مبنی، یاخود بلکه‌ده مذهب جدید
اربابنك کلیسا ایله باریشه‌جقلرینی ظن وتخمین ایلدیکی ایچون شدت
کوسترمه‌مك مقصدیله ١٥٣٤ تاریخنه قدر ره‌فورمه‌یه همان همان مساعد
طاوراندی . فرانسوانك همشیره‌سی وناوار قرالیچه‌سی (مارغریت
دانغوله‌م) پروتستانلری حمایه وکندی شاتوسنه قبول ایتمکده ایدی .
فرانسوا (ملانختون) ایله مخابره ایدییور واونی (قوله‌ژ دوفرانس) ه
مدیر یاپمق ایسته‌یوردی . برچوق دفعه پارلمنتویی پروتستانلر علیهنده
اتخاذ تدابیردن منع ایتدی . فقط مذهب جدید اربابی کلیسالرده مریم آنا
واعزهٔ نصارا استاتولرینی قیرییورلر ، قتولیکلری حدتلندیرییورلردی .
حتی ١٥٣٤ سنه‌سنده بر کون بتون شهرلرده قتولیك آیینلرینه، اعتقاداتنه
حقارتی متضمن یافته‌لر یاپیشدیرلدی . بونلردن بری قرالك اوطه‌سی
قپوسنه تعلیق ایدلمشدی . بو ، قرال علیهنه بر حرکت عد اولندی ؛
برنجی فرانسوا شدت کوسترمکه قرار ویردی . برقاچ آیده پارسده قرق

قدر پروتستان اعدامه محکوم اوله‌رق دیری دیری یاقیلدیلر .

برنجی فرانسوانك اواخر حکومتنده دها فجیع وقایع کورلدی . جنوبی فرانسه‌ده (ووقلوز Vaucluse) طاغلرنده اقامت ایدن اهالی اون‌اوچنجی عصردن‌بری قتولیك اساساتنه مغایر بر مذهبه سالك ایدیلر . بو مذهب مؤسسی (پیه‌ر وو Pierre Vaux) اسمنده بر آدم اولدیغندن سالکلرینه‌ده مؤسسنك نامنه نسبتله (وودووالر Vaudois) نامی ویرلمشدی . اوزمانه قدر هیچ کیمسه بونلری راحتسز ایتمه‌مش ایکن ١٥٤٥-نه سنده متعصب قتولیکلر وودووالرك مملکتلرینه هجوم ایدرك اوچ کوچك شهر ویکرمی ایکی کویی یاقدیلر ، اوچ بیك کشی‌یی اولدیردیلر ، یوزلرجه کیمسه‌لری کمیلرده‌فورسه صفتیله‌قوللاندیلر ، چوجقلری اسیر کبی صاتدیلر .

بوفجایع پك چوق کیمسه‌لری هیچ متأثر ایتمدکدن ماعدا پسقپوسلری ارباب رفض وبدعتك تعقیبنده بطائتله حرکت ایتدکلرندن طولایی تعییب ایدنلر دخی وار ایدی . ایکنجی هانری بوجمله‌دن ایدی . قرال اولور اولماز تعقیبات شدیده‌ده بولنمغه باشلادی . پروتستانلره قراللغك دشمنی ، عادتا عاصی نظریله باقیور ایدی . اوصره‌ده قالوینیزم مذهبی فرانسه‌ده تعمم ایتمکه ولوتر مذهبنك مقامنه قائم اولمغه باشلامشدی . اوچ سنه‌ده یالکز پارس پارلمنتوسی آلتمشی اعدام‌ایدلمك اوزره تقریباً بشیوزکشی‌یی محکوم ایتدی .

مذهب جدید اربابنه ویریلن جزالر یا بر الده موم اولدیغی حالده بر کلیسا قپوسی اوکنده دیز چوکوب علناً توبه ایتمك وجزای نقدی ویرمك ، بر مدت‌ده حبسخانه‌یه کیرمك ؛ یاخود طار بر زندانده الی‌الابد محبوس قالمق ویا دیری دیری یاقیلمق ایدی . احراق بالنار جزاسنه محکوم اولان کیمسه بر اودون ییغینی اوستنه تصادف ایده‌جك صورتده

زنجیر ایله بر دیرکه آصیلیردی . اکر خلقه خطاباً سوز سویله‌میه‌جکنی تعهد ایدرسه یاقیلمازدن اول اخناق ایدلمك لطفنه نائل اولوردی . اکر بونی تعهد ایتمز ایسه جلاد اولا دیلنی قوپاریر ؛ صکره دیری دیری یاقاردی . احراق بالنار مستثنا بر جزا اولمیوب علی العاده جنایتلر حقنده دخی تطبیق ایدیلیردی .

بوکبی مظالم دائما عینی نتیجه‌یی حاصل ایدر : مظلومین یکی دینلرینه دها زیاده مربوط اولورلر ، بودینی یکیدن یکی‌یه برچوق کیمسه‌لر قبول ایدر . فرانسه‌ده دخی بویله اولدی . پك چوق شدت کوسترلدیکی وحتی ۱۵۵۹ ده رفض وبدعت اربابنه اعدامدن بشقه جزا ویرلمه‌مسی امر ایدلدیکی حالده فرانسه‌نك هرطرفنده قالوینیستلر چوغالدی ؛ تاریخ مذکورده ۷۲ قالوینیست کلیساسی وار ایکن ایکی سنه صکره ایکی بیك کلیسایی تجاوز ایتدی . عینی زمانده بالخاصه غرب وجنوب طرفلرنده پك چوق زادکان مذهب جدیده داخل اولدیلر .

بدایةً قالوینیستلر آشاغی صنف اهالیدن ، فقرادن عبارت ایکن هردرلو مظالمه سسزجه بیون اکمکده ایدیلر . صکره‌دن زادکانك مذهب جدیدی قبول ایتملری اوزرینه ایش دکیشدی . زادکانك مذهبلرینی قلیج ایله مدافعه ایده‌جکلری شبهه‌سز ایدی . اونلرك مذهب جدیدی قبول ایتملری قالوینیستلری سیاسی وعسکری بر فرقه حالنه قویدی . بونك نتیجه‌سی اوله‌رق‌ده مذهب محاربه‌لری ظهور ایتدی .

ایکنجی فرانسوا وسرای فرقه‌لری

فرانسه‌ده قالوینیزم مذهبی انتشار وتکامل ایتدیکی صره‌ده ایکنجی هانری وفات ایتدی . ایلك ایکی خلفی واوغلی صبی ایکن تخته چیقدیلر . ایکنجی فرانسوا [۱۵۵۹ ـ ۱۵۶۰] اون آلتی یاشنده ایدی . وفاتی متعاقب

یرینه کچن طقوزنجی شارل اون یاشنده ایدی . بوحال نفوذ حکومتی اله کچیرمك ایسته‌ین سرای زادکانی آره‌سنده رقابتلر ، خصومتلر ، انتریقه‌لر تولید ایلدی ؛ هم منافع شخصیه ، هم‌ده منافع سیاسه ودینیه ایچون بربرلریله چارپیشمغه مهیا فرقه‌لرك تشکلنه سبب اولدی .

اوزمان سرایده حکومتی اله کچیرمکه مقتدر اوچ عائله واردی : بوربونلر ، مونمورانسیلر ، کیزلر .

بوربونلر قرالك اقرباسی ایدیلر . بیوکلری آنطوان دوبوربون (مارغریت دانغوله‌م) ك قیزی (ژان دالبره Jeanne d'Albret) ایله ازدواجندن طولایی ناوار قرالی اولمشدی. ایکنجیلری شارل دوبوربون صنف روحانی‌یه منسوب اولوب روآن سرپسقپوسی وقاردینال ایدی . اوچنجیلری والك حریص وفعالی لوئی (پرنس دوقونده) عنوانی حائز اولوب برادری آنطوان ایله برلکده قالوینیست ایدی .

قراللغك الك اسکی ، الك زنکین ، الك غلبه‌لق خاندانی اولان مونمورانسیلرك رئیسی قونه تابل دوق دومونمورانسی بر چوق محارباتده بولنمش ، ایکنجی هانری‌یه مشاورلك ایتمش متعصب بر قتولیك ایدی . حالبوکه یکنلری اولان وایکیسی‌ده مشهور قوماندان بولنان آمیرال دوقولینی ایله (آنده‌لو) قالوینیست ایدیلر .

کیزلر (لوره‌ن) دوقه‌لرینك اولاد واحفادی ایدی. لوره‌ن اوزمان آلمانیا ایمپراطورلغنه مربوط ایدی . فقط کیزلرك مالکانه‌لری فرانسه‌ده اولدیغی کبی بوخاندان ایله بوربونلر آره‌سنده روابط قرابت موجودایدی. ایکنجی هانری زماننده قراللغه خدمات فوق‌العاده‌سی سبق ایتمش اولان فرانسوا دوکیز ایله کوچك برادری وره‌نس سرپسقپوسی قاردینال شارل دوکیز قتولیکلکه غایت مربوط ایدیلر .

بوربونلر ايله قولينيى قالوينيست اولدقلرى ايچون متفق ايديلر . قالوينيستلر بونلرى رئيس طانيورلردى . مونموورانسى وكيز خاندانلرينك متحداً حركت ايتملرى اقتضا ايدركن آره‌ده‌كى رقابت اتفاقه مانع اوليوردى . هر برعائله‌نك كنديسنه مخصوص برسياست دينيه‌سى وار ايدى . بدايت مخاصماتدن اعتباراً كيزلر غايت متعصب قتوليكلر كبى حركت ايتديلر، مونموورانسيلر ايسه اعتدال ايله طاوراندیلر وحتى مسامحه ومساعده‌يه طرفدار كوروندیلر .

كيزلرك حكومتى ايكنجى فرانسوانك جلوسى اوزرينه كيزلر حكومتى اله آلديلر . قرالك زوجه‌سى مارى استوارت كيزلرك يكنى ايدى . فرانسوا حكومتى فرانسوا وشارل دوكيزه براقدى . پروتستانلر عليهنه تعقيبات شديده باشلادى . پروتستانلرك كثرتله اعدام و احراق اولنملرى ، (قاتوقامبره‌زى) معاهده‌سندن صكره بى‌لزوم قالان عسكرلرك قسماً ترخيص ايدلملرى بيوك خشنودسزلقلره سبب اولدى . حكومتى كيزلرك نفوذندن قورتارمق مقصديله قرالى قالديرمق ايچون برجمعيت خفيه تشكل ايتدى . بوجمعيتك رئيس خفيسى پرنس دوقونده ايدى .

بو تصوردن خبردار اولان قالوه‌ن جمعيت خفيه‌يى تعيب ايدييور وه دوكوله‌جك برداملە قاندن فرانسه‌يى باشدن باشه قانه غرق ايده‌جك نهرلر حاصل اولور » دييوردى . فقط سوزينى ديكله‌ته‌مدى . مع‌مافيه جمعيت خفيه ـ اعضاسندن برينك اهانتيله ـ ميدانه چيقارلدى . كيزلر قرالى تحت امنيتده بولنديرمق ايچون (آمبوواز) شاتوسنه كوتورديلر . جوارده‌كى اورمانده آنسزين اله كچيريلن جمعيت خفيه اعضاسى اعدام ايدلديلر [١٥٦٠]. «آمبوواز سوء قصدى» عقيم قالمقله برابر قالوينيستلرك فرانسه‌ده نه‌قدر قوت قازانمش اولدقلرينى ميدانه چيقاردى . كيزلر دها

زیاده شـدت ، ظلم کوسترمکه قرار ویردیلر . قالوینیست فرقه‌سـنی الك فعال وقوتلی رئیسندن محروم براقمق ایچون (قونده) یی توقیف، محاکمه واعدامه محکوم‌ایتدیردیلر. اکر اوصره‌ده ایکنجی فرانسوا وفات‌ایتمه‌مش اولسه‌یدی شبهه‌سز جزای اعدام موقع تطبیقه قونه‌جق ایدی .

طقوزنجی شارل و قاترین دومدیسیس قراللق اون یاشنده برچوجق اولان طقوزنجی شارله قالدی . والده‌سی (قاترین دومدیسیس) نائبهٔ حکومت اولدی . اوزمانه قدر امور دولته بیکانه قالان قاترین ٤١ یاشنده ، فعال وجسور ایدی . بالخاصـه اجرای حکومته حریص ، انتریقه‌لرده ماهر ایدی . قالوینیستلر ایله قتولیکلر آره‌سنده‌کی مبارزاتك قراللق نفوذینی خللدار ایده‌جکنه قانع ایدی . کندیسی دین مسئله‌سنده لاقید ایدی . حکم ونفوذی اله آلمق ایچـون کاه فرقه‌لردن برینی ، کاه دیکرینی التزام ایتـدی . پرنس دوقونده‌یی جزای اعدامدن عفو ایتمك صورتیله کیزلره قارشی بوربونلرك معاونتنی تأمین ایلدی. قرال ایله قراللغك منافعی نامنه قالوینیستلر ایله قتولیکلری باریشدیرمغه ومساعده‌کارانه برمسلك تعقیبنه چالیشدی .

بو یکی سیاستده باشـلیجه معاونی باش وکیلی (میشـل دولوپیتال Michel de l'Hôpital) ایدی . ترقیٔ سن ایله تجربه صـاحبی اولان میشل عاقل ومعتدل برذات ایدی . تدابیر شدیده علیهنده بولنیور و : « بیچاق فکره قارشی برشی یاپه‌ماز » دییوردی . پروتستانلره حلم وشفقتله معامله ایدلمسنی ؛ افراد ملت آره‌سـندن فرقه، جمعیت ، لوترطرفداری ، هوغنو ، پاپا طرفداری کبی اسملرك آرتق قالدیرلمسنی وهرکسك خرستیان نامی آلتنده ال اله ویرمسنی ایسته‌یوردی .

قاترین دومدیسیس ومیشل دولوپیتال، بدایةً ، طرفینی باریشدیرمغه

چاليشديلر ؛ (پوواسی Poissy) ده قتوليك وقالوينيست رؤسای روحانيه‌سندن مركب برمجلس طوپلاديلر [١٥٦١] . مسائل اعتقاديه‌ده ائتلاف حاصل اولمدی. بونك اوزرينه قاترين « كانون ثانی فرمانی » نامیله معروف اولان فرمانی [١٧ كانون ثانی ١٥٦٢] نشر ايدرك پروتستانلره علناً اجرای آيين ايده‌بيلمك ايچون شهرلرك طيش محلاتنده و كويلرده طوپلانمق حقنی بخش ايتدی .

واسی قتالی

بر سياست مسامحه‌كارانه‌يی متضمن اولان كانون ثانی فرمانی صلح ومسالمت داخليه‌يی تأمين ايده‌بيليردی. فقط فكر مسامحه‌يه قتوليك وقالوينيست همان هركس دشمن ايدی. قالوينيستلر اكثريتی احراز ايلدكلری جنوب طرفلرنده قتوليكلره مذهب جديدی جبراً قبول ايتديرمك ايسته‌ديلر. (مونتابان) ده قتوليكلری جبراً پروتستان كليسا‌سنه كوتورديلر ، (مون‌په‌ليه) ده بيوك كليسايی يغما و تخريب ايتدكدن صكره اوتوز قدر قتوليك اولديرديلر . (نيم) ده دخی بعض جنايتلر وقوعه كلدی .

١٥٦٢ سنه‌سی مارتنده لوره‌ندن پارسه عودت ايدن دوق دوكيز (واسی) دن كچيوردی . پازار كونی ايدی . بش يوز قدر قالوينيست برصاماندقده اجرای آيين ايديورلردی . قپوده دوقك معيتنده‌كی آدملر ايله قالوينيستلر آره‌سنده برغوغا چيقدی . قالوينيستلر كنديلرينی تهلكه‌ده صانه‌رق طاش آتمغه باشلاديلر ؛ قتوليكلر آركه‌بوز ايله مقابله ايتديلر . نتيجه‌ده قالوينيستلردن ٢٣ كشی تلف، يوزی متجاوز آدم مجروح اولدی. بشقه يرلرده دخی قتال وقوعه‌كلدی. ازجمله (تور) ده ايكی يوز قالوينيست اولديرلدی. پارس پارلمنتوسی پروتستانلرك قانون خارجنده عد اولنه‌جقلرينه دائر برقرار اتخاذ ايدنجه آرتق حرب داخلينك اوكنی آلمق ممكن اولمدی.

مذهب محاربه‌لرینك اوصاف ممیزه‌سی

سکز مذهب محاربه‌سی وقوعه کلدی . بونلرك دردی طقوزنجی شارل زماننده [١٥٦٢-١٥٧٤] اولوب دین مسئله‌سی هرشیئه حاکم اولدیغی ایچون اودرجه قاریشیق دکلدر. دیکر دردی اوچنجی هانری زمانی [١٥٧٤ - ١٥٨٩] ایله دردنجی هانرینك دور حکومتنه [١٥٨٩- ١٥٩٣] مصادف اوله‌رق دین مسئله‌سنه پولیتیقه‌یه وخاندان حکمداری‌یه متعلق مسائل دخی انضمام ایتدیکندن غایت قاریشیقدر .

دین محاربه‌لری ، بالخاصه اولکیلر، غایت ظالمانه ووحشیانه اولمشدر. بو وحشت هم احتراصات دینیه‌ده‌کی شدتی ، هم‌ده اون آلتنجی عصر آدملرینك طبیعتنی کوسترر. بو آدملر قتلدن، جنایتدن هیچ چکینمیورلردی. ١٥٩٥ تاریخنده اسپانیوللر (دوله‌ن Doullens) ی بلا حرب اشغال ایتدکلری زمان درت بیکی متجاوز اهالی‌یی اولدیردیلر. اوزمان اسپانیول ضابطاننـدن بری : « نه یاپه‌لم ، دها آز اولسه‌لر ایدی دها آز کیمسه اولدیریلیر ایدی . » دیمشدی . شومثال اون آلتنجی عصرده اوروپالیلرك اخلاق وطبیعتنی ارائه‌یه کافیدر.

قالوینیستلر ایله قتولیکلر مقابله بالمثل بهانه‌سیله غایت مرحمتسز طاورانديلر. قالوینیست رؤساسندن بری (دوفینه) قطعه‌سنی خوف ودهشـت ایچنده براقدی . (مون بریزون Montbrison) ی ضبط ایتـدیکی زمان قلعه مدافعلرینی برقله‌نك اوسـتندن کندی عسکرلرینك مزراقلری اوزرینه آتیلمغه مجبور ایتدی. ١٥٦٩ ده ظلم وشدتده آرقداشلری قدرایلری‌یه کیتمه‌ین (قولینیي) بیله برشاتوده ٢٦٠ قتولیك کویلی‌یی قتل ایتدیردی. ١٥٦٧ ده (نیم) ده پسقپوسخانه حولیسنده سکسان قتولیك قتل اولندی؛ نعشلری بر قویویه آتیلدقدن صـکره قویو طوپراق ایله طولدیرلدی .

قالوينيستلر بالخاصه قتوليك راهبلری عليهنده شدت كوستربيورلر واونلره ظالمانه اشكنجه‌لر ياپيورلر ايدی .

قتوليكلر دخی عينی وحشتله حركت ايتمكده ايديلر . (كويه‌ن Guyenne) قطعه‌سنده اجرای مظالم ايدن قتوليك رؤساسندن بری دائما ياننده برجلاد بولنديرر وآغاجلره آصيلی اولان جسدلره باقه‌رق كچديكی يولی آكلامق ممكن اوله‌بيله‌جكنی سويلر ايدی . بركون قالوينيستلری آغز آغزه طولنجه‌يه قدر بر قويويه آتديردی . مع‌مافيه فرانسه تاريخنی لكه‌دار ايدن اك مدهش جنايت اولان سن بارته‌لمی قتالی بتون بو مظالمی كريده براقمشدر .

مذهب محاربه‌لرينك ايكنجی وصف مميزی قراللق نفوذينك خللدار اولمسی ، قرالك قدرت حكومتنك بيله انكار ايدلمسيدر . جنوب ولايتنده پروتستان حركت دينيه‌سی عينی زمانده سياسی ، حريتپرورانه ودموقراتيك برحركت ايدی . قتوليكلرك افاده‌سنه نظراً پروتستان رؤسای روحانيه‌سندن بعضلری وعظلرنده قراللرك ملتك آرزوسنی يرينه كتيرمكدن بشقه برشی ياپه‌ميه‌جقلرينی ، بعضلری ايسه زادكانك هيچ بر مزيت ورجحانلری اوله‌ميه‌جغنی بيان ايديورلر ايدی . بعض كويليلر قرالدن هيچ قورقميورلر ايدی .

ديكر بر مهم وصف مميز دخی هر ايكی طرفك اجانبدن استمداد ايتمش اولمسيدر . هر ايكی طرف انكلتره قراليچه‌سی ، اسپانيا قرالی ، آلمانيا پرنسلری كبی اجنبی حكمدارلردن ياردیم ايسته‌يور ؛ ياخود ايتاليانلردن ، اسويچره‌ليلردن ، آلمانلردن اجرتلی عسكر تدارك ايدييوردی . دين مسئله‌سنه تماميله بيكانه اولان بو عسكرلر لدی‌الايجاب دها چوق اجرت ويرن رقيب طرفه كچيويرييورلر ايدی . (ايوری Ivry) محاربه‌سنده قتوليك

اردوسنك نصفی فلامان، ایتالیان ، آرناوود ، اسپانیول، والون ، آلمان عسکرندن مرکب ایدی .

طرفین اردولرینك عددی او زمانه قدر پك مهم ایدی . درو Dreux [١٥٦٢]، آرق Arques [١٥٨٩]، ایوری [١٥٩٠] محاربه‌لرنده ٢٩,٠٠٠ ، ٣٧,٠٠٠ ، ٢٨,٠٠٠ محارب وار ایدی. فقط طرفیندن هیچ بری دیکرینه صورت قطعیه‌ده غلبه ایده‌مدیکندن محاربات چوق اوزون سوردی . اقلیتده قالان قالوینیستلر ملتك قسم اعظمندن مرکب اولان قتولیکلره غلبه ایده‌بیله‌جك حالده دکلدیلر . قتولیکلر دخی قالوینیستلری مغلوبیت قطعیه‌یه دوچار ایده‌میورلردی . چونکه مذهب جدید اربابی فرانسه‌نك هرطرفنه طاغیلمشدی. یالکز برضربه ایله امحا ایدیله‌بیله‌جك برمرکز یوقایدی . اونك ایچون حرکات حربیه نه قدر اوزارسه اوزاسون ینه بر نتیجه الده ایدیله‌میوردی . بو حال دردنجی هانرینك پارسی ضبطنه قدر دوام ایتدی .

ایلك محاربه ایلك محاربه باشلار باشلاماز اجانبدن استمداد ایدلدی. قاترین اسپانیا قرالی ایکنجی فیلیپدن امداد ایسته‌دی . پرنس دوقونده و آمیرال دوقولیني انکلتره قرالیچه‌سی الیزابتدن پاره وعسکر طلب ایتدیلر. الیزابت بومعاونته مقابل ـ برنجی فرانسوا زماننده تأسیس ایدلمش اولان ـ هاور لیماننك تسلیمنی شرط قویدی . حرب آلتی آی قدر سوردی .

باشلیجه حرکات حربیه سن ولووار نهرلری آره‌سنده وقوعه کلدی. قتولیکلر روآنی ضبط ایتدیلر. قتولیکلکه عودت ایتمش اولان ناوارقرالی بومحاربه‌ده مجروح اولدی. درومحاربه‌سنده (قونده) کیزلوك النه اسیردوشدی. برقاچ هفته صکره اورلئانی محاصره ایتمکده اولان فرانسوا دوکیز برمتعصب

پروتستان طرفندن قتل ایدلدی . اوغلی هانری دوگیز باباسـنك قتلندن (قولینيي) يی مسئول طوتمق ایسته‌دی .

بر آی‌صکره « آمبوواز فرمانی » ایله حربه‌نهایت ویرلدی [١٥٦٣]. پروتستانلره کانون ثانی‌فرمانی درجه‌سنده سربستی ویرمین بوفرمان‌درت سنه قدر صلح ومسالمتی تأمین ایتدی . قتولیکلر وپروتسـتانلر آره‌ده‌کی ائتلافی تقویه ایچون مشترکاً حرب‌ایدرك هاور لیمانني انکلیزلردن‌استرداد ایتدیلر [١٥٦٣] .

ایکنجی واوچنجی محاربه‌لر

سرایده بولنان پروتستان وقتولیك رؤسا آره‌سنده‌کی رقابت و امنیتسزلك ، پرنس دوقونده‌نك طقوزنجی شارلی قالدیرمغه تشبث ایتمسی ١٥٦٧ سنه‌سنده مخاصماته یکیدن باشلانمسنه‌سبب اولدی. بوصورتله ظهور ایدن ایکنجی واوچنجی محاربه‌لر بلافاصله اوچ سـنه سوردی [١٥٦٧-١٥٧٠] . قونده پارسی محاصره‌یه تشبث ایتدی ؛ فقط مغلوب اولدی. بونك اوزرینه قالوینیستلر لووار نهرینك جنوب طرفلرنده تحشد ایتدیلر. (لاروشه‌ل)پروتستانلرك الك بیـوك وقوتلی قلعه‌لری ایدی . قالوینیست اردوسی ایکی دفعه منهزم اوله‌رق مجروحاً تسلیم‌اولان قونده قتولیکلر طرفندن‌قتل ایدلدی.مع مافیه پروتستانلر ینه حربه دوام ایدییورلردی . قاترین « سن‌ژرمن فرمانی » ایله آمبوواز فرمانني تجدید ایتدی .

سن‌ژرمن فرمانی فرانسه‌یه ایکی‌سنه قدر صلح ومسالمت تأمین‌ایلدی. قتولیکلرله پروتستانلر آره‌سنده ائتلاف تام‌حاصل‌اولمش کبی کورونیوردی. بوائتلافی تأیید ایچون طقوزنجی شارلك همشیره‌سی‌مارغریت دووالووانك ناوار قرالی اولوب پرنس دوقونده‌نك وفاتی اوزرینه پروتستانلرك رئیسی اولان کنج هانری دوبوربون ایله ازدواجنه قرار ویرلمشدی . سرایده

یك چوق پروتستان زادکان موجود ایدی . سرایه دعوت ایدلمش اولان آمیرال دوقولینیي قرال اوزرنده بیوك برنفوذ صاحبی اولمشدی .

قولینیي طقوزنجی شارلی آوستریا خاندانه قارشی اعلان حرب ایله آرتووا وفلاندر قطعه‌لرینك ضبطنه تشویق ایلمکده و قرال دخی بوکا میال بولنمقده ایدی . فقط قاترین انکلتره‌دن قورقدیغی ایچون بو حربه قطعیاً طرفدار دکلدی . بوندن بشقه آمیرال دوقولینیي‌نك کوندن کونه دها زیاده نفوذ قازانمسندن، حکومتی بسبتون الندن آلمسندن قورقیوردی. نهایت ، هانری دوکیز ایله بالاتفاق قولینیي‌ی قتل ایتدیرمکه قرارویردی.

هانری دوبوربونك مارغریت دووالووا ایله ازدواجندن درت کون صکره قولینیي سوقاقده بر سوء قصده اوغرادی ؛ فقط تلف اولمدی ، یالکز صول قولندن یاره‌لندی [١٥٧٢] . قرال بو جنایتدن فوق العاده متأثر اوله‌رق برصورت مدهشه‌ده اخذثار ایده‌جکنی قولینیي‌یه تأمین ایتدی .

سن بارتلمی

بوسوء قصد تاریخك قیدایلدیکی الك فجیع قتاللردن برینی تولید ایلدی. قرالك امریله همان باشلایان تحقیقات عدلیه نتیجه‌سنده باشلیجه مجرمك هانری دوکیز اولدیغی آکلاشیلدی. هانری اختفا ایتمه‌مش اولسه‌یدی توقیف ایدیله‌جك ایدی . قاترین دومدیسیس تحقیقات دوام ایتدیکی حالده کندیسی ایچون‌ده تهلکه‌لی اولمسندن قورقمغه باشلادی . بو مشکل موقعدن قورتولمه‌نك یکانه چاره‌سی عمومی برقتال اوله‌جغنه قرار ویردی . اوغلی دوق دانژو ایله هانری دوکیزه فکرینی سویلدی . حتی روایته نظراً برآقشام طعامدن صکره آمیرال قولینیي علیهنده‌کی سوء قصدك کندی امریله اجرا ایدلدیکنی طقوزنجی شارله اعتراف ایتدی.هوغنولرك دولت علیهنده سلاح بدست عصیان اولدقلرندن، صلح ومسالمتك ، حتی قرالك حیاتنك تهلکه‌ده اولدیغندن ، پروتستان

رؤساسى قتل وامحا ايدلمزلرايسه سلامت عموميه‌نك تأمين ايديله‌ميه‌جكندن بحث ايلدى ؛ قرالى خيلى زمان مخالفت كوستردى ؛ نهايت ، والده‌سنك اعترافاتندن قورقه‌رق : « اولديريكز ، فقط قتالدن صكره بنى مؤاخذه ايده‌جك هيچ كيمسه قالمامسى ايچون هپسنى اولديريكز ! » ديدى . دوق دوكيز پارس بلديه‌سيله مشتركاً تدابير لازمه‌يى اتخاذ ايتدى . نصف الليلده هرطرفه لازم كلن امرلر ويرلدى .

قتال سن بارته‌لمى يورطيسنه مصادف ٢٤ آغستوس ١٥٧٢ پازار كيجه‌سى باشلادى . هانرى دوكيز قولينى‌نك اقامتكاهنه قوشدى . آدملرندن اوچى مجروحاً ياتان اميرالك اوطه‌سنه كيرديلر . كنديسنى قليج ايله اولديره‌رك نعشنى پنجره‌دن سوقاغه آتديلر . دوق دوكيز خصم جانك اولديلديكنه قانع اولدقدن صكره قتاله نظارت ايچون بشقه يره كيتدى .

لوور سراينده پروتستان زادكان قتل ايدلدكلرى صره‌ده قرالك انشته‌سى هانرى دوبوربون طقوزنجى شارلك اوطه‌سنه كوتورلمش واولوم ايله قتوليك مذهبندن برينى انتخابه اجبار ايدلمشدى . پروتستان زادكانندن برى مارغريت دووالووانك يتاق اوطه‌سنه التجا ايتديكى حالده ينه حياتنى قورتاره‌مدى ؛ ناوار قراليچه‌سنك قاريوله‌سى ياننده اتلاف اولندى .

بدايةً ويريلن قراره كوره يالكز رؤسا اولديريله‌جك ايدى . فقط برازصكره عوام ناس دخى عسكرلره التحاق ايتديكندن قتال عمومى بر شكل آلدى . چوجوقلرى بيله اولديرديلر . اوكه‌دن اول ايكى بيك كشى تلف اولمشدى . پروتستانلر هم قتل اولنيور ، هم‌ده خانه‌لرى يغما واشيالرى سرقت ايديليور ايدى . قرال ايله بلديه دائره‌سى بيهوده يره قتاله نهايت ويرمك ايسته‌ديلر . قتال ٢٦ آغستوس صالى كوننه قدر دوام ايتدى .

بیوك شهرلرده دخی قتال اولدی . اورلئانده اوچ کون پروتستانلر اولدیرلدی . لیونده یدی سکز یوز مقتول وار ایدی . بتون مقتولینك عددی سکز بیکه چیقدی . برچوق ولایاتده والیلر پارسدن آلدقلری امری اجرا ایتمیه‌رك پروتستانلری قورتاردیلر .

حریص بر قادینك شخصی جنایتی اولان سن‌بارته‌لمی قتالی فرانسزلره خطاباً نشرایدیلن بیانامه‌لرایله آوروپاحکمدارلرینه کوندریلن مکتوبلرده آمیرال ایله طرفدارلرینك تشکیل ایتمش اولدقلری بر جمعیت خفیه‌دن مملکتی قورتارمق ایچون اتخاذ ایدلمش بر تدبیر عادلانه کبی کوستردی .

دردنجی محاربه

رؤساسنی غائب ایدن ، فقط یأس وفتوره دوچار اولمیان قالوینیستلر جملةً سلاحلاندیلر . سن‌بارته‌لمی قتالنك انتاج ایتدیکی دردنجی محاربه برسنه سوردی. قالوینیستلرك قلعه‌سی وعادتاپایتختی اولان لاروشه‌ل محاصره ایدلدی ، فقط ضبط اولنه‌مدی [تشرین ثانی ۱۵۷۲ ـ حزیران ۱۵۷۳] . پروتستانلر سکز آی مدافعه ایدرك بتون هجوملری دفع ایتدیلر ونهایت قرالدن سربستیٔ وجدان وصلح ومسالمت استحصالنه موفق اولدیلر .

اوچنجی هانری

طقوزنجی شارل ـ سبب اولدیغی قتالدن طولایی متأثر و وجداناً پك معذب اولدیغندن ـ اون آی صکره ۲٤ یاشنده وفات ایتدی [۳۰مایس ۱۵۷٤] . یالکز برقیزی‌وارایدی. بناءً علیه قراللق ـ اولجه آنژو دوقه‌سی اولان ـ برادری اوچنجی هانری‌یه انتقال‌ایتدی. هانری بر سنه اول لهستان قراللغنه انتخاب‌ایدلمش اولدیغی ایچون اوصره‌ده لهستانده ایدی . طقوزنجی شارلك وفاتنی خبر آلنجه‌فرانسه‌یه‌عودت‌ایچون کیزلیجه قاچدی. یکی‌قرال ذکی ومنورالفکر ایدی . فقط اخلاقسز ، متلون ایدی . بعضاً غایت دیندار کورونور ،

بعضاً ايسه يك سفيه اولور ايدی . بوندن طولايی تبعه‌سنك محبتنی قازانه‌مدی .

پروتستانلر و قتوليك اتفاقلری

اوچنجی هانری زماننده قراللغك حالی و محاربات مذهبيه دهازياده قاريشيق برشكله كيردی. بوقاريشيقلق اسباب آتيه‌دن نشأت ايتمشدی :

پروتستانلر دردنجی محاربه‌دن صكره « Union Calviniste » ناميله معروف بر اتفاق تأسيس ايتمشلردی . پروتستانلرك كثرتله بولندقلری يرلری « حكومت » ناميله قسملره آييرمشلر وهربر حكومتك باشنه بر « رئيس حرب » ايله بر « مجلس » قويمشلردی . بومجلسلر بالخاصه امور ماليه ايله مشغول اولوب قتوليك و پروتستان بتون اهاليدن ويركو آليورلردی. ويركولرك حاصلاتی مصارف حربيه‌يه تخصيص ايدلديكندن قالوينيستلر يالكز (لانغدوق) ايالتندن يكرمی بيك عسكر چيقاره‌بيله‌جك درجه‌ده قوتلنديلر . بوصورتله پروتستانلر عادتا دولت ايچنده بردولت تأسيس ايتمشلر ايدی . رئيسلری ناوار قرالی هانری ايدی .

قتوليكلر ايكی فرقه‌يه آيرلمشلردی . بعضلری قتالدن ، محاربات داخليه‌نك سبب اولديغی فنالقلردن قورقيورلر ؛ بومحاربه‌نك فرانسه‌يی خارجاً ضعيف دوشورديكنی كوريورلر ؛ سربستیٔ دين قاعده‌سنك قبوليله صلح ومسالمتك اعاده‌سنی ايسته‌يورلر ايدی . بو فرقه‌نك رئيسی « موسيو Monsieur » ، يعنی اوچنجی هانرينك برادری فرانسوا دوق دالانسون ايدی .

فقط فرانسزلرك اكثريت عظيمه‌سی قالوينيستلرك تماميله امحاسی طرفداری ايديلر . بونلرده بر اتفاق عقد ايدرك قوتلی بر جمعيت تشكيل ايتمشلر ، هانری دوكيزی رئيس انتخاب ايتمشلر ايدی .

فرانسه بویله اوچ فرقه‌یه آیرلمش ایکن دوق دالانسونك وفاتی ایشی ایشی بسبتون قاریشدیردی [١٥٨٤] . چونکه قرالك برادری وفات ایدنجه ناوار قرالی هانری ولیعهد سلطنت اولمش، یعنی فرانسه‌نك بر پروتستان قرالك زیر اداره‌سنه کچمسی احتمالی میدانه چیقمش ایدی. بونك اوزرینه قتولیکلر ایله قالوینیستلر آره‌سنده‌کی خصومت بسبتون کسب شدت ایتدی.

بشنجی محاربه و موسیو مصالحه‌سی

اوچنجی هانرینك جلوسی متعاقب بشنجی محاربه باشلادی وایکی سنه سوردی [١٥٧٤-١٥٧٦] . دوق دالانسون ایله هانری دوناوار اتفاق ایتمشلردی . بونلر آلمانیادن یکرمی بیك قدر اجرتلی عسکر تدارك ایدرك قتولیکلری مغلوب ایتدکدن صکره پارس اوزرینه یوریدیلر. اوچنجی هانری مقاومت ایده‌جك بر حالده بولنمدیغندن « موسیو مصالحه‌سی paix de Monsieur » نامیله معروف اولان مصالحه‌نامه‌یی ، دها طوغریسی فرمانی امضا ایتدی . بو فرمان موجبنجه دوق دالانسون آنژو، توره‌ن ، به‌ری ایالتلرینی آلدی . پروتستانلر پارس مستثنا اوله‌رق فرانسه‌نك هر طرفنده سربستیٔ آیین حقنه نائل اولدیلر . تأمینات اولمق اوزره‌ده سکز قلعه پروتستانلرك تحت محافظه‌سنده بولنه‌جقدی . سکز پرده اعضاسنك نصفی قالوینیست، نصفی قتولیك اولمق شرطیله خصوصی محکمه‌لر تأسیس ایدلدی. هانری دوناوار (کویه‌ن) قطعه‌سنك ، یکنی کنج پرنس دوقونده (پیقاردیا) نك اداره‌سنی آلدیلر . شمدی‌یه قدر پروتستانلر بودرجه واسع حقوق وامتیازاته نائل اولمامشلردی .

فقط فرانسزلرك اکثریت عظیمه‌سی بو فرماندن اصلا ممنون اولمدیلر. اوصره‌ده اجتماع ایدن (اتاژه‌نه‌رو) فرانسه‌ده بردین بولنمسنه، پروتستانلردن سربستیٔ آیین حقنك نزعنه ، پروتستانلری قتولیك یاپمق ایچون بتون

پروتستان رؤسای روحانیه‌سنك طرد وتبعیدلرینه قرار ویردیکی کبی همان بتون ولایاتده قتولیکلر بالاتفاق برفرقهٔ سیاسیه حالنده برلشدیلر .

آلتنجی ویدنجی محاربه‌لر

قالوینیستلر (اتاژه‌نه‌رو) نك قرارینه سلاحه صاریلقله جواب ویردیلر. آلتنجی محاربه باشلادی [١٥٧٧] . بوحرب پروتستانلره مساعد اولمدی . عقد ایدیلن مصالحه‌ده اولجه تأمین ایلمش اولدقلری بعض حقوقی ترك ایتدیلر. یدنجی محاربه دخی پروتستانلر ایچون ایی بر نتیجه ویرمدی [١٥٨٠] .

وراثت مسئله‌سی

یدنجی محاربه‌دن صکره درت سنه صلح ومسالمت جاری اولدی . فقط ١٥٨٤ ده دوق دالانسونك وفات ایلمسی وناوار قرالی هانرینك ولیعهد اولمسی خصومتی تشدید ایتدی . هانری دوکیز بر پروتستان قرالك تخته جلوس ایتمسنه هیچ برصورتله راضی اولمق ایسته‌مین قتولیکلرك اتفاقنی قوتلندیردی . قتولیکلر هانری‌یه قارشی هانرینك عمجه‌سی اختیار قاردینال دوبوربونك وارث سلطنت اعلان ایدلمسنی طلب ایدییورلردی . فقط حقیقت حالده هانری دوکیز قراللغی کندیسی ایچون ایسته‌یوردی . اسپانیا قرالی ایکنجی فیلیپ ایله اویوشه‌رق براتفاق عقد ایتدی [١٥٨٤] . پاپالق مقامنی دخی کندی طرفنه جلب ایتدیکندن پاپا (سیکست کن) هانری دوناوارك فرانسه‌تختنه چیقه‌میه‌جغنی مبین برفرمان نشر ایلدی [١٥٨٥] .

دیکر طرفدن قتولیکلر قرالی فرانسه‌ده قتولیکلکدن ماعدا برمذهبه مساعده ایتمه‌مکه ، پروتستان رؤسای روحانیه‌سنی طرد و پروتستانلری خدمت دولتدن اخراج ایلمکه اجبار ایدییورلردی . اوچنجی هانری قتولیکلرك مطالبنی قبول و بوبابده تأمینات اولمق اوزره طقوز قلعه‌یی کندیلرینه تسلیم ایتدی . نشر ایدیلن بر فرمانده پروتستانلره ویریلن

بتون مساعدات کری یه آلندی و آلتی آی ظرفنده قالوینیستلرك یاقتولیك اوللری ویا فرانسه‌دن چیقوب کیتملری لزومی اعلان اولندی.

سکزنجی محاربه

بونك اوزرینه ظهور ایدن سکزنجی محاربه تام سکز سنه سوردی [١٥٨٥ - ١٥٩٣]. بوكا حکومات اجنبیه‌ده‌خی مداخله ایتدی. اسپانیا قرالی ایکنجی فیلیپ قتولیکلری وانکلتره قرالیچه‌سی الیزابت، دانیمارقه قرالی وپالاتینا الکتوری هانری دوناواری التزام ایدرك فرانسه‌نك محاربات داخلیه‌سنه قاریشیورلر وبوصورتله انکلتره واسپانیا آره‌سنده‌کی رقابت، قتولیکلك ایله رەفورمه آره‌سنده‌کی مصادمات دوام ایدییور ایدی.

سکزنجی محاربه وقایعك طرز جریانی اعتباریله ایکی دوره‌یه آیریلیر. اوچ سنه دوام ایدن ایلك دوره‌ده قرال ایله بتون قتولیکلر متفقاً هانری دوناوار ایله قالوینیستلر علیهنه حرب ایتدیلر. هانری دوکیزك قتلی [١٥٨٨] ایله باشلایان ایکنجی دوره‌ده قتولیکلر ایکی‌یه آیرلدیلر. محاربات مذهبیه‌دن بیقمش اولانلر اوچنجی هانرینك وفاتی [١٥٨٩] اوزرینه حکمدار مشروع اولان هانری دوناوار ایله قالوینیستلره یاردیم ایدرك پروتستانلرك حامیسی طرفداری اولان دیکر قتولیکلره قارشی حرب ایتدیلر.

هانری دوکیز وارینجی هانری

محاربه‌نك ایلك اوچ سنه‌سی ظرفنده هانری دوکیز قتولیکلرك بیوك بر قهرمانی اولدی. کیزك هانری دوناوار ایله وقوعه کلن محارباتده احراز ایلدیکی برقاچ اهمیتسز موفقیت بیوك مظفریتلر کبی کوسترلدی؛ پارسده برشهرت عظیمه قازانمسنه سبب اولدی.

قتولیکلرك برقسمی اوچنجی هانری‌یی خلع ایدرك یرینه هانری دوکیزی قرال یاپمغی دوشونیورلر ایدی. قرال بوتهلکه‌یی آکلادی، دوق دوکیزك

پارسـه کلمسنی منع ایتدی . فقط طرفدارلرینك دعوتی اوزرینه هانری دوکیز قرالك امرینه رغماً پارسـه کیردی واهالی طرفندن بر منجی کبی آلقیشلرله استقبال ایدلدی. اوصره‌ده قرال پارسه اسویچره‌لیلردن مرکب بر آلای عسکر ادخال ایتدیکندن پارسلیلر سلاحه صاریلدیلر؛ اسویچره‌لیلردن آلتمش کشی‌یی اولدیردیلر؛ سوقاقلرده باریقادلر یاپدیلر[١٥٨٨] . اوچنجی هانری عصیانی باصـدیرمق ایچـون دوق دوکیزه مراجعتـه مجبور اولدی .

عصیانك ظهورینی متعاقب قرال پارسـدن (شـارتر) ه قاچدی . فقط دوق دوکیزی قراللق قائممقاملغنه تعیینه مجبور اولدی .

براز صکره مضایقهٔ مالیه‌یه چاره بولمق ایچون اجتماعه دعوت ایدیلن (اتاژه نه‌رو) ده هانری دوکیز حقیقی برحکمدار کبی حرکت ایتدی . ارال مجلس عمومینك جلسهٔ افتتاحیه‌سنده حکومت خارجنده تشکل ایتمش اولان اتفاقلرك دوامنه آرتق مسـاعده ایده‌میه‌جکنی سـویلدیکی حالده دوق‌دوکیز نطق طبع ایدیلیرکن بو سـوزلرك طی اولنمسنی طلب ایتمش وقرال‌ده‌بالمجبوریه‌راضی‌اولمشدی.(اتاژه‌نه‌رو)ده دوق‌ده‌دوکیزك طرفدارلری حاکم اولدقلرندن مجلس عمومی قراله تخصیصات اعطاسندن امتناع ایتدیکی کبی بعض ویرکولرك تنزیلنی طلب ومجلس مقرراتنك قرالك آرزوسـنه مغایر اولسه بیله قانون حکم وقوتنده عد ایدلمسنی ادعا ایلدی . قرالك جبراً قالدیروب پارسـه کتیریله‌جکندن ویا خلع اولنه‌جغندن دخی بحث ایدیلیور ایدی .

قرال محو اوله‌جغنی آکلادی . برصباح (بلووا) شـاتوسنده مجلس قرالی اجتماع ایتمشدی . قرال کندی دائره‌سنده ایدی . دوق دوکیزی یاننه چاغیرتدی . دوق قرالك اوطه‌سندن کچرکن سرای محافظلرندن سـکز

اصیلزاده بردن بره اوزرینه هجوم ایدرك کندیسنی اولدیردیلر . دوقك برادری قاردینال دولوره‌ن‌ده ایرتسی کونی قتل ایدلدی. بوایکی قتل ایله اك زیاده فعالیت کوسترن(اتاژه‌نه‌رو) اعضاسنك توقیفی مجلس عمومی‌یی قورقوتدی ، یوله کتیردی [١٥٨٩] .

اوچنجی هانری دوق دوکیزك قتل اولندیغی کون سفرای اجنبیه‌دن برینه یازدیغی مکتوبده « شمدی قرال بنم » دیمشدی . ایرتسی آقشام پارسده برعصیان ظهور ایتدی . قتولیك اتفاقی اوزمانه قدر بالخاصه زادکان وزنکین بورژووالردن مرکبدی . بوندن صکره عوام‌ناس دخی اتفاقه داخل اوله‌رق حکم ونفوذی اله آلدیلر. پارسك اون آلتی محله‌سی طرفندن انتخاب ایدیلن وکیللر برحکومت اختلالیه تشکیل ایدرك اوچنجی هانرینك « حانث ، قاتل ، جانی ، خزینهٔ دولتك غاصبی ووطنك دشمنی» اولدیغنی اعلان ایتدیلر. پارس پارلمنتوسنده قرال علیهنه دوقك وبرادرینك قتلندن طولایی اقامهٔ دعوی ایلدیلر . بعده ، قاردینال شارل دوبوربونی قرال یاپدیلر . فقط قاردینال اوچنجی هانری طرفندن حبس ایدلمش اولدیغی ایچون هانری دوکیزك برادری دوق دومایه‌نی قراللق قائممقامی تعیین ایتدیلر. ولایاتك قسم اعظمی پارس حکومت اختلالیه‌سنك بومقرراتنی قبول ایلدی .

بوندن صکره اوچنجی هانری ایچون هانری دوناوار ایله باریشوب برلکده حرکت ایتمکدن بشقه برچاره قالمامشدی. فرانسه وناوار قراللری آره‌لرنده حصوله کلن ائتلاف اوزرینه پارس اوزرینه یوریدیلر [١٥٨٩] و ٣٠,٠٠٠ کشی ایله شهری تحت محاصره‌یه آلدیلر . پارسدن اردویه کلن وقراله بر مکتوب تودیعنه مأمور اولدیغنی سویله‌ین (ژان قله‌مان) اسمنده یکرمی ایکی یاشنده بر راهب اوچنجی هانرینك حضورینه قبول

ايدلدى وقرالى خنجرله اولديردى . كنديسىده درعقب اتلاف ايدلدى. اوچنجى هانرى وفات ايدركن ناوار قرالى هانرى دوبوربونك وارث سلطنت اولديغنى تصديق ايتدى . بونك اوزرينه هانرى دوناواردردنجى هانرى ناميله قرال اولدى .

دردنجى هانرينك محارباتى

دردنجى هانرى قراللغنك قسم اعظمنى باشدن باشه يكيدن فتح ايتمك مجبوريتى قارشيسنده بولندى. «برپروتستان قرالك زير ادارهسنده يشامقدن ايسه اولمكى ترجيح ايدن » قتوليك زادكاننك چوغى هانرى‌يى ترك ايتديلر . يكى قرال نشر ايلديكى بربياننامهده فرانسهده قتوليك مذهبنى محافظه و ادامه ايدهجكنى، ضبط اولنهجق شهرلرى قتوليكلرك ادارهسنه ويرهجكنى اعلان ايتديكندن قالوينيستلرك برقسمى‌ده كنديسندن آيرلديلر .

دردنجى هانرينك اردوسى يارى‌يه ايندبكى ايچون پارس محاصرهسى رفع اولندى. فقط هانرى قالوينيستلرك قواى اصليهسنك بولنديغى جنوب طرفلرينه طوغرى چكيلهجكنه پارسهياقين بولنمق ايچون (سن)حواليسندن آيرلمدى. بعده ، انكلترهدن معاونت كورمك اميديله نورمانديايه چكيلدى. درت سنه پارسى ضبط ايتمكدن بشقه برشى دوشونمدى . پارس پايتخت اولديغى وباشليجه رقيبلرينك مركزى بولنديغى ايچون بوراسنى ضبط ايتمك هانرى نظرنده الك مهم برمسئله ايدى . دردنجى هانرى كنديسنى تعقيب ايدن دوق دومايهنى (آرق) ده وقوعه كلن محارباتده مغلوب ايتدكدن صكره پارسى آنسزين ضبطه تشبث ايتدى، فقط موفق اولهمدى .

١٥٩٠ سنهسنده (ايورى) ده دوق دومايهنك عسكريله اسپانيوللردن مركب براردويه غلبه ايتدى . اون سكز بيك كشيدن مركب اولان

قتولیك اردوسنك ضایعاتی یدی بیك کشی ایدی. حال بوکه هانرینك معیتنده آنجق ١١,٠٠٠ عسکر واردی .

هانری بو پارلاق موفقیتی اوزرینه پارسی محاصره ایتدی. عسکری هجوم ایله شهری ضبط ایده‌جك قدر چوق اولمدیغندن پارسلیلری آج براقه‌رق تسلیمه مجبور ایتمك فکرنده ایدی . فقط باشلرنده مغفر ، صیرتلرنده زره بولنان متعصب راهبلرك تشویقیله اهالی قحط وغلایه رغماً درت آی طاياندی . قادینلر بیله حرب ایدییورلر و « آجلق سببیله تسلیم اولمقدن ایسه چوجقلرینی یمکی ترجیح ایتدکلرینی » سویلیورلردی . پارس اهالیسی نا قابل تصویر صیقندیلر چکدیلر . ایکی یوز بیك اهالیدن اون اوچ بیکی محاصره اثناسنده آجلقدن ، اوتوز بیکی محاصره‌نك رفعندن صکره چکدکلری سفالت مدهشه‌دن تلف اولدیلر .

پارسلیلرك قهرمانجه مقاومتلری پارمه دوقه‌سی (آلکساندر فارنه‌ز)ك په‌ی بادن براردو ایله امداده کلسنه وقت براقدی . دردنجی هانری تکرار نورماندیایه چکیلمکه مجبور اولدی .

حرکات حربیه ایکی سنه دها سوردی. اسپانیا قرالی ایکنجی فیلیپ فرانسزلرك محاربات داخلیه‌سنه کیتدکجه دها زیاده مداخله ایتمکده ایدی. پارس حکومت اختلالیه‌سنك طلبی اوزرینه شهره اسپانیول عسکری ادخال ایتدی . (آلکساندر فارنه‌ز) نورماندیاده دردنجی هانری ایله حربه دوام واونی (روآن) محاصره‌سنی رفعه مجبور ایلدی. فقط قطعی برمظفریت قازانه‌مدی و برمحاربه‌ده مجروح اوله‌رق وفات ایتدی .

هانرینك تبدیل دین ایتمسی

١٥٩٣ سنه‌سنده قتولیکلرك قرال انتخاب ایتمش اولدقلری قاردینال دوبوربون وفات ایتدیکندن کندیسنه برخلف تعیینی ایچون (اتاژه‌نه‌رو) پارسده اجتماع ایتدی . اسپانیا قرالی ایکنجی فیلیپ قیزی ایزابلی فرانسه تختنه

چيقارمق ايستەيوردى . حكومت اختلاليه اعضاسى آرەسندە اسپانيا قرالنك برآرالق فرانسەنك حاميسى اولمسنى قبول ايدنلر بولنمش اولملقله برابر مجلس عموميدەكى مبعوثلرك اكثريت عظيمەسندە حسيات وطنپرورانه حسيات دينيه درجەسندە قوتلى ايدى . ايزابل فرانسە تختنه اجلاس ايديلىرسە اجنبى بر پرنس ايله ازدواجندن طولايى فرانسەنك بركون برحكمدار اجنبى النە كچمسى احتمالى واردى . بو احتمال وطنپرورلرى قورقوتدى . دوق دومايەنك تكليفى اوزرينه (اتاژەنەرو) شوقرارى ويردى : « قوانين وعاداتمزملتمزدن اولميان برپرنسى تخته دعوت وقراللغه انتخاب ايلمككمزه مانعدر » .

فرانسەدەكى يوزاون سكزپسقپوسدن يوزى دردنجى هانرينك حكمدار مشروع اولديغنى تصديق ايتمشلردى . (اتاژەنەرو) سالف الذكرقرارى اتخاذ ايتديكى صرەدە دردنجى هانرى (بورژ) شهرندە پروتستانلغى ترك ايله تكرار قتوليك اولدى. صلح ومسالمته پك زيادە محتاج اولان مملكت بووقعەيى مسرتله تلقى ايتدى . تبديل دينى متعاقب برمقاوله عقد ايدلدى وفرانسەنك قسم اعظمى هانرى‌يى قرال اولەرق طانيدى. هانرى ولاياتى حرب ايله تخريب ايتمكدن ايسە اكثريا پارە ويرەرك اهالينك اطاعتنى تأمين ايديور ايدى . بو ايش ايچون ١٢٠ ميليون فرانق صرف ايتمشدى. پارس قوماندانى دوق دو (بريساق Brissac) دخى مارشاللق عصاسى و ١,٨٠٠,٠٠٠ فرانق مقابلندە شهرى تسليم ايتدى [١٥٩٤] .

اسپانيا ايله محاربه

دردنجى هانرى قراللغى پارەايله صاتون آلديغى صرەدە اوزمانه قدر قتوليكلرە معاونت ايتمك ايچون حرب ايتمش اولان ـ ايكنجى فيليپ كندى حسابنه حرب ايتمكه باشلامشدى . دردنجى هانرى اسپانيا قرالنه اعلان حرب ايتدى. بوصورتله مذهب محارباتى

فرانسه و آوستریا خاندانی آره‌سنده‌کی محارباتك تجددینه سبب اولدی . محاربه اوچ سنه سوردی. اسپانیولار بورغونیا وپیقاردیا طرفلرینه کیردیلر. (فونته‌ن فرانسه‌ز Fontaine-Française) موقعنده وقوعه کلن محاربه‌ده هانری پارلاق برظفره نائل اولدی. نهایت (وه‌روه‌ن Yervins) مصالحه‌سی عقد ایدلدی [١٥٩٨] . بومصالحه شرائطی (قاتوقامبره‌زی) معاهده‌سی شرائطنك عینیدر .

نانت فرمانی

دردنجی هانری اسپانیا ایله عقد صلح ایتدیکی صره‌ده مذهب مسئله‌سنی صورت قطعیه‌ده حل ایدرك صلح ومسالمت داخلیه‌یی دخی تأمین ایتمك ایسته‌دی .

هانری قتولیك مذهبنه عودت ایلمکله قتولیکلری کندیسنه جلب ایتمش، فقط اسکی هممذهبلرینك برقسمنی اوزاقلاشدیرمشدی. قالوینیستلرك اکثریت عظیمه‌سی تلاش واندیشه ایچنده ایدیلر . پروتستان اتفاقنی یکی بر شکله قویمشلردی . اسپانیا ایله وقوعه کلن محارباتده پروتستانلرك بعضلری قرالك اردوسنی ترك ایتمشلر ، بعضلری ایسه بواردویه التحاق ایتمه‌مشلر ایدی .

دردنجی هانری پروتستانلرك امنیتسزلکلرینی ازاله ایتمك ومحاربات داخلیه‌نك تکررینه مانع اولمق ایچون (وه‌روه‌ن) معاهده‌سنك عقدندن براي اول « نانت فرمانی » نشر ایتدی .

بوفرمان پروتستانلره بتون قراللق داخلنده سربستیٔ وجدانی ، ١٥٩٧ تاریخندن اول پروتستانلغك موجود اولدیغی شهر وکویلرده سربستیٔ آیینی تأمین ایتمکده ایدی. پروتستانلر قتولیکلرله حقوقجه مساوات تامه‌یه نائل اوله‌جقلر وبالجمله مناصبه تعیین ایدیله‌جکلردی. عدالتك حسن جریانی خصوصنده پروتستانلری تأمین ایچون هر بر پارلمنتوده اعضاسی

يارى يارى‌يه قتوليك وپروتستان اولمق اوزره خصوصى محكمه‌لر تأسيس اولنه‌جقدى .

بوندن بشقه نانت فرمانى پروتستانلرك كنديلرينه عائد خصوصاتى مذاكره واداره ايچون مجالس عموميه وروحانيه تشكيل ايتملرينه مساعده ايليور وتأمينات اولمق اوزره يوز قدر قلعه‌يى اونلره تسليم ايدييوردى . بوايكى ماده حقيقى امتيازات ايدى . قالوينستلر بوسايه‌ده حكومت ايچنده بر نوع حكومت اولمقده دوام ايتديلر . اوتوز سنه صكره ، دردنجى هانرينك اوغلى اون اوچنجى لوئى زماننده بوكبى امتيازاتك تهلكه‌سى آكلاشيله‌جقدر .

هيئت عموميه‌سى اعتباريله محق ومعقول اولان نانت فرمانى برچوق قتوليكلرى ممنون ايتمدى . پارس پارلمنتوسى فرمانك نشرينه مانع اولمغه چاليشدى . دردنجى هانرى پارلمنتو اعضاسنى سراينه چاغيره‌رق بوفرمان نشر ايدلمز ايسه فرانسه‌ده محاربات داخليه وخارجيه‌نك دوام ايليه‌جكنى ايضاح ايدرك جمله‌سنى اقناع ايتدى .

نانت فرمانك امور دينيه‌ده مساعده دورينى كشاد ايتمش اولديغى بيان ايديلير . بونك قيمت واهميتنى تقدير ايتمك ايچون اوزمان ديكر اوروپا دولتلرينك احوال مذهبيه‌سنى خاطره كتيرمك ايجاب ايدر . هريرده ، آلمانياده ، انكلتره‌ده ، اسپانياده بتون تبعه حكمدارك دينى قبوله مجبور ايدى ؛ قتوليك اوليميانلر يا نفى وتغريب ايديليرلر ، ياخود اعدام اولنورلردى . فرانسه ايلك دفعه اوله‌رق حريت دينيه اصولنى قبول وتطبيق ايتدى . واقعا بو اصولى بالاختيار وسربستىٔ وجدان قاعدهٔ اساسيه‌سنى تطبيق ايتمك فكريله دكل ، دردنجى هانرينك تدبير وكياستى تأثيريله قبول ايلدى ؛ يعنى قبوله مجبور اولدى . برعصر صكره پروتستانلغه

ینه مساعده ایدلمیه‌جك وفرمان فسخ اولنه‌جقدر . بویله اولمقله برابر نانت فرمانی اون یدنجی عصرك بیوك بر قسمنده فرانسه‌ده صلح و مسالمت داخلیه‌یی تأمین ایتدی . حال بوکه او زمان منازعات مذهبیه آلمانیا وانكلتره‌ده دوام ایدییور ایدی .

٦

١٦ و ١٧ نجی عصرلرده انكلتره

الیزابت

پروتستانلره ظلمندن طولایی « قانلی ماری » لقبنی آلمش اولان (ماری تودور) دن صکره انکلتره تختنه چیقان الیزابتك قرق بش سنه‌لك دور سلطنتی [١٥٥٨ - ١٦٠٣] انكلتره تاریخنك ادوار مهمه‌سندن بریدر . بودورهٔ سلطنتده داخلاً رهفورمه و آنغلیقان کلیساسی صورت قطعیه‌ده تشکل ایتدی . خارجاً الیزابت قتولیکلکك رکن قویسی اولان ایکنجی فیلیپه قارشی - غیرت دینیه‌نك تأثیریله دکل، بلکه منافع سیاسیه اقتضاسنجه پروتستانلغك حامیسی اولدی . فرانسه‌ده ، په‌یی باده مذهب جدید طرفدارلریله معاونتدن کری قالمدی . دیکر طرفدن اسپانیادو نماسنك تعرضنه قارشی انکلتره‌یی مدافعه ایتمك مجبوریتی انکلیز قوای بحریه‌سنك تزییدینه وپه‌یی با تجارتنك محوی دخی انكلیز لیمانلرینك ترقیسیله قدرت اقتصادیه‌سنك توسعنه سبب اولدی .

٢٥ یاشنده انكلتره قرالیچه‌سی اولان الیزابت (آن بوله‌ین) ك قیزی ایدی . والده‌سی اعدام ایدلدیکی زمان هنوز اوچ یاشنده ایدی . پدری

سكزنجى هانرى بر آرالق كنديسنى حق وراثت سلطنتدن محروم براقمغى دوشونمشدى . يكرميدن يكرمى بش ياشنه‌قدر ، اوكى همشيره‌سى مارينك زمان سلطنتنده همان‌حال‌محبوسيتده يشامش واعدام اولنمقدن دائما قورقمش ايدى. فى‌الحقيقه قارين داراغونك سكزنجى هانرى ايله نكاحنى فسخ ايدن سرپسقپوس (قرانمر) ى ديرى ديرى ياقديرمش اولان مارى تودور (آن‌بوله‌ين) ه منسوب اولانلرك جمله‌سى حقنده پك بيوك بركين وخصومت كوسترمكدن خالى قالمامشدى . كنجلكنده معروض قالديغى بو مهالكدن طولاييدر، كه اليزابت افكار وآمالنى كيزله‌مكده ماهر بر مرائى اولمش ايدى . انكليز مورخى (غرين Green) اليزابتى كستاخانه، ناقابل تداوى بر ريا ايله اتهام ايدييور ودييوركه : « طولاشيق وكيزلى يوللردن يورييه‌رك نائل امل اولمغى سوردى. سياسى يالانه عموميتله‌جواز كوسترلديكى برعصرده يالانلرينك كثرتى وكستاخلغى ايله بتون‌معاصرلرينه غلبه ايتمشدر . » حريص وطمعكار ، سرت ومرحمتسز ، علو جناب كوسترمك‌مزيتندن محروم برقادين ايدى. برمورخك ديديكى كبى « چليك طبيعتلى » ايدى . هركسك بتون آرزولرينه سرفرو ايتمسنى ايستردى . بعضاً هركسه ، حتى وكلاسنه قارشى بيله تربيه‌سز وآغزينه كلنى سويلر قادينلر كبى حدتلنه‌رك سوكوب صايمقدن ، حتى طياق آتمقدن چكينمز ايدى . بر دفعه انكلتره‌نك اك بيوك زادكانندن برينى علناً طوقاتلامش ايدى . بونكله برابر ايى بر تحصيل كورمشدى . اسكى يونانجه‌يى اوقور؛ لاتينجه‌يى ، فرانسزجه‌يى ، ايتاليانجه‌يى انكليزجه كبى سهولتله اوقويوب يازاردى . سياساتده اعتدال ومتانتنى هيچ بر زمان غائب ايتمز ، دائما وقور وپراتيك ايدى . بيوك مصرفلرى ، عظيم فداكارلقلرى مستلزم بيوك پروژه‌لرى سومز ؛ ممكن‌الاجرا واك مناسب اولان شيلرى اك آز

فداکارلق ومصرف مقابلنده الده ایتمك ایستردی . بر مورخ « سیاستی وقایعه منتظر ویا احوالدن مستفید اولمقدن عبارت ایدی » دیيور . فی‌الحقیقه الیزابتك دور سلطنتنده انکلتره‌نك تأمین ایلدیکی منافع عظیمه‌نك نه‌صورتله استحصال اولندیغی تدقیق ایدیله‌جك اولورسه بوبابده الیزابتك تشبث شخصیسنك همان هیچ بر تأثیری اولمدیغی میدانه چیقار. نه‌انکلتره قدرت اقتصادیه‌سنك سبب توسعی اولان په‌یی‌با عصیانی ، نه‌ده انکلتره قوهٔ بحریه‌سنك منشأ سطوتی اولان اسپانیا حربی مسئله‌سنده الیزابتك تأثیری کورلمز. الیزابت احوال وقایعدن استفاده ایتدی ؛ فقط بواحوال ووقایعی احداثه اصلا چالیشمدی . مع‌مافیه احتیاطکارانه واعوجاجلی دیپلوماسیسندن دائما اعظمی استفاده‌یی تأمینه موفق اولدی. سعی‌متمادی ، صبروتحمل ، فکرتعقیب ، ثبات ومتانت الیزابتك مزیات مخصوصه‌سیدر. الیزابت الك تهلکه‌لی زمانلرده الك جسور ارککلر کبی جرأت وفعالیت کوستردی . بو سایه‌ده‌درکه الیزابت تبعه‌سنك محبتنی قازاندی . وینه بو سایه‌ده‌درکه مورخ پاستور (غرین) ك « مسلکی تفرعاتیله کوزدن کچیرلدیکی زمان حس نفرت طویمامق غیر ممکن اولدیغنی » سویلدیکی بر قادین عادتا انکلیزلرك بر ملی عزیزه‌سی اولدی .

الیزابت ومسئلهٔ دینیه

الیزابت پك مشکل بر زمانده جلوس ایتمشدی [١٧ تشرین ثانی ١٥٥٨]. خارجاً فرانسه ایله حرب دوام ایدییوردی ؛ دوق‌دوکیز (قاله) قلعه‌سنی آلمشدی ؛ حربه دوام ایتمك اقتضا ایلدیکی حالده خزینهٔ دولت بوم بوش ایدی . مع‌مافیه مذاکرات صلحیه‌یه کیریشیلمش ایدی. برقاچ آی صکره (قاتوقامبره‌زی) معاهده‌سی عقد ایدلدی [٣ نیسان ١٥٥٩] . داخلاً یکرمی بش سنه اول‌سکزنجی هانرینك سبب اولدیغی بحران دینی‌آلتنجی ادوارد زماننده

قتوليكلر ، ماری تودور زماننده پروتستانلر عليهنه اجرا ايديلن مظالم
ايله كسب وخامت ايتمش ، طرفينك يكديكری عليهنده‌كی كين وخصومتی
آرتمشدی . اليزابت جلوسنی متعاقب بر طرفی التزام ايدرسه هم داخلی
عصيانلره معروض قالير ، هم‌ده غوائل خارجيه‌يه دوچار اوله‌بيليرايدی.
فی‌الحقيقه قتوليكلكی مدافعه‌ايدرسه پروتستانلرك قيام‌عموميسی محقق‌ايدی.
ره‌فورمه‌يی حمايه ايلرسه (آن‌بوله‌ين) ايله سكزنجی هانرينك نكاحنی
كأن‌لم‌يكن حكمنده عد ايتدكلری ايچون كنديسنه ولد غيرمشروع‌نظريله
باقان وبناءً‌عليه انكلتره تاجنده هيچ بر حقی اولمديغنی ادعايه مهيا بولنان
قتوليكلری كندی عليهنه چويرمش‌اولوردی . كذلك‌اسپانيا قرالی‌ايكنجی
فيليپ ايله قطع مناسبات تهلكه‌سنه معروض قاليردی . حال‌بوكه يدنجی
هانرينك حفيد زاده‌سی وسكزنجی هانرينك يكنی اسقوچيا وفرانسه
قراليچه‌سی ماری استوارت قتوليكلر نظرنده ماری تودورك يكانه وارث
مشروعی عد ايدلديكندن بونك انكلتره تختنه ادعای حق ايلسنه قارشی
اسپانيانك معاونت ومظاهرتنه محتاج ايدی . ايشته ، بوقدر مشكلات
وغوائل اورته‌سنده قالان اليزابت ايكی طرفی‌ده حسن اداره‌يه موفق
اولدی . مارينك قتوليك وكلا ومشاورلرينی مأموريتلرنده ابقا ايتدی .
يالكز بونلره علاوةً پروتستان مشاورلر آلدی . شخصاً مسائل دينيه‌ده
تماميله لاقيد ايدی . اونك ايچون ايكی طرفی‌ده ممنون ايده‌جك بر زمين
ائتلاف بولمغه چاليشدی. موقعنی كافی درجه‌ده ترصين ايدنجه وقوجه‌سی
فرانسه‌قرالی ايكنجی فرانسوانك وفاتندن‌طولايی اسقوچياتاجيله اكتفايه
مجبور اولان ماری استوارتدن بر قورقوسی قالمينجه بحران دينيه‌يه‌نهايت
ويرمك ايسته‌دی . پارلمنتويه بری « ٣٩ ماده » ناميله معروف وديكری
امور دينيه‌ده‌وحدت وتساوی‌يی متضمن‌اولان ايكی‌قانون قبول‌ايتديردی.

بونلرك برنجیسی آنغلیقان کلیساسنك عقائد اساسیه‌سنه وانضباطنه متعلق ایدی. ایکنجیسی بالجمله معابدده عینی دعا کتابنك استعمالی وعینی مراسم وآیین دینینك رسمی کلیسا اساساتنه موافق صورتده اجراسی مجبوری اولدیغنی اعلان ایدییوردی.

آنغلیقانیزم قتولیکلك ایله قالوینیزمك مزجندن حاصل اولمش بر مذهب مخصوصدر. دبدبه وآلایشه مفتون اولان الیزابت قتولیکلکك بعض مراسم خارجیه‌سنی، انکلیزجه‌یه ترجمه ایدلمش دعالرینی، رهبانك البسهٔ روحانیه‌سنی، سلسلهٔ مراتب روحانیه‌یی محافظه ایتمشدی. فقط اساس اعتقاد قالوینیزم مذهبنك عینی اولوب یالکز وافتیزایله قومونیون آیینلری قبول ایدلمش، دیکر آیینلر منع اولنمشدی. دیکر طرفدن الیزابت پدری کبی کلیسانك رئیسی عنوانی آلمق ایسته‌مدی. فقط فعلاً امور دینیه‌نك اداره‌سنی‌ده براقمدی.

بدایهٔ الیزابت Non – conformiste و Dissident دنیلن حقیقی قتولیکلرله حقیقی قالوینیستلر حقنده پك مساعده‌کارانه طاوراندی. فقط براز صکره هرکسی رسمی کلیسایه تابع طوتمق ایسته‌دی. آنغلیقان آیین ومراسمنه اشتراك ایتمینلردن شمدیکی حساب ایله شهری اوچ درت بیك فرانغه بالغ اولان آغیر برجزای نقدی آلندی. قتولیکلرك ولو که صورت خصوصیه‌ده اولسون آنغلیقان کلیساسنجه ممنوع آیینلری اجرا ایتملری منع ایدلدی. آنغلیقانیزم مذهبنی ترك ایله قتولیك اولانلر وقتولیك عقائد اساسیه‌سنی نشره چالیشانلر وطنه اهانت جرمیله اتهام و اعدام اولندیلر. آنغلیقان مذهبنی قبول ایتمینلرك محاکمه‌لری ایچون بر محکمهٔ مخصوصه تشکل ایتدی ویوزلرجه قتولیك راهبلر درلو درلو اشکنجه‌لره دوچار اولدیلر.

« ٣٩ماده » قانونى نشرايديليرايدلمز قتوليكلر اولكندن زياده مارى استوارته ربطاميد ايتديلر . بونك‌اوزرينه

مارى استوارت

ايكى قراليچه آره‌سنده مدهش بر رقابت حاصل اولدى وبو رقابت مارى استوارتك محبوسيتى واعدامى ايله نتيجه‌لندى .

اسقوچيا قرالى بشنجى ژاقك قيزى اولان مارى استوارت هنوز بش‌ياشنده‌ايكن فرانسه قرالى‌ايكنجى‌هانرينك بيوك‌اوغلى وولى‌عهدينه ـ كه بالآخره ايكنجى فرانسوانامىله قرال‌اولمشدر ـ نشانلانمشدى. فرانسه‌ده قاين پدرينك سراينده تربيه ايدلمش ايدى . حسن فوق‌العاده‌سى ، ظرافت طبعى معلوماتى ، مجلس آرالغى ، نشئه و شطارتى ، جسارتى ايله هركسى ، حتى دشمنلرينى‌بيله مفتون ايدر ايدى . ايكنجى‌فرانسوانك وقتسز وفاتى اوزرينه اسقوچيا قراليچه‌سى اولدى . فرانسه‌يى محزونانه ترك ايتدى ؛ پره‌سبيته‌ريه‌نلرك غلبه‌سى اثناسنده اسقوچيايه واصل اولدى [آغستوس ١٥٦١] . اسقوچيا زادكانى دائما كورولتى واختلاف چيقارمغه مهيا ، اهاليسى پك قبا ايدى . عوام ناس دين مسئله‌سنده اودرجه متعصب ايدى ، كه بردفعه اهالى قراليچه‌نك سراينه كيدرك مارينك حضورنده سرايك قتوليك راهبنى تحقير ايتديلر . بونك‌اوزرينه مارى استوارت كنديسنه معاونت ايده‌جك بر آدم آرادى . كنديسى كبى (تودور) خاندانندن اولان (دارنله‌ى Darnley) ى انتخاب ايتدى . اونكله اولندى [١٥٦٥] . دارنله‌ى هنوز اون طقوز ياشنده ، احمق ، فضله اوله‌رق‌ده سفيه ايدى . مارى ادارهٔ حكومتده اوندن بر معاونت كوره‌ميه‌جكنى پك‌چابوق آكلاديغندن كنديسنى‌امور دولته‌قاريشديرمدى. فقط بو احمق حريص اقبال ايدى . قراليچه‌نك يالكز زوجى اولمقله اكتفا ايتميوره قراللق تاجنى كيمك وقراليچه ايله برلكده اجراى

حکومت ایتمك ایستەیوردی . بوکا موفق اولەمینجه قرالیچەنك ممانعتنی (داوید ریچیو David Rizzio) اسمنده برایتالیان کاتبك نفوذینه عطف ایتدی و ازدواجندن بر سنه صکره بعض زادکان ایله بالاتفاق رقیبنی ازالەیه قرار ویردی . بر آقشام قرالیچه بعض احباسی ایله طعام ایدرکن دارنلەی ورفقاسی ایچری یه کیردیلر ؛ (ریچیو) نك بوینته برایپ آتدیلر ؛ قرالیچەنك اتکنه صاریلان کاتبی طیشاری یه چکوب اولدیردیلر .

بوجنایت اجرا ایدلدیکی اثناده قاتللردن بری قرالیچەنك بوغازینه بر خنجر طیایوب ماری استوارتی بی‌حرکت طورمغه مجبور ایتمشدی . ماری اخذ ثاره یمین ایتدی . اون بر آی صکره (دارنلەی) ادیمبورغ خارجنده بر کوچك اوده اولدیرلدی وجنایتی ستر ایچون خانه برهوا ایدلدی [١٥٦٧] . افکار عمومیه بو جنایتك قرالیچەنك امریله اجرا ایدلدیکنه قانع اولدی. فی‌الحقیقه دارنلەیك قاتللرندن قونت دو (بوت‌وەل Bothwell) جنایتدن اوچ آی صکره قرالیچه ایله ازدواج ایتدی . بو ازدواج اسقوچیانك عصیانه سبب اولدی . ماری استوارت عصاته مغلوب اولدیغندن انکلترەیه التجا ایلدی [١٥٦٨] .

ماری یکنی الیزابت طرفندن بر قرالیچه کبی قبول ایدیله‌جکنی امید ایدییوردی . حالبوکه الیزابت کندیسنه بر مجرم کبی معامله ایدرك اونی اقامتکاه اولەرق تخصیص ایدیلن مختلف شاتولرده حبس ایتدیردی . مارینك انکلترەده بولنمسی انکلیز قتولیکلرینك امیدلرینی آرتدیردی . بونلر الیزابتی تختدن ایندیرمك مقصدیله ایکی دفعه جمعیت خفیه تشکیلنه ایکی دفعەده علنی عصیانه تشبث ایتدیلر [١٥٦٩ - ١٥٧٢] . الیزابت مارینك کوزللکنه حسد ایدییور و کندیسنه وارث اولەجغنی

دوشوندکجه نفرت وخصومتی آرتیور ایدی . بواسبابدن طولانی ماری‌یی حبس ایتمکده کندینی حقلی بولیور ایدی .

محبوسیت اون طقوز سنه سوردی . **١٥٨٦** ده الیزابتك اولدیرلمسی ایچون تشـکل ایتمش برجمعیت خفیه کشـف ایدلدی . بوجمعیته ماری استوارتی دخی قاریشدیردیلر . عدالتك الك ابتدائی اشکالنه بیله رعایت ایدلمه‌دن ، ماری استوارت کندی علیهنه ایفای شهادت ایلین کیمسه‌لرله مواجهه اولنمه‌دن متعصب پروتستان حاکملر اسقوچیا قرالیچه‌سنی اعدامه محکوم ایتدیلر . حکم اعدام اوچ آی صکره اجرا ایدلدی [**١٥٨٧**] . ماری استوارت اولوم قارشیسنده ، ایلك ضربه‌سی بوینده مدهش بر یاره آچان جلادك بالطه‌سی آلتنده پك یوکسك بر جسـارت ومتانت کوستردی . الیزابت اعدام قراردن خبری یوقمش کبی پك متأثر ومهور کوروندی . حال بوکه رقیبه‌سنی ــ انتحارایله تأویل ایدیله‌بیله‌جك صورتده ــ کیزلیجه قتل ایتدیرمکه چالیشان، نهایت اعدامه محکوم ایتدیرن الیزابت ایدی.

الیزابتك سیاست خارجیه‌سی

الیزابتك بتون دور سلطنتده انکلتره خارجاً دائما پروتستانلر لهنده حرکت ایتدی . فقط بو سیاستی اسباب دینیه‌دن طولایی قبول وتطبیق ایتمه‌مش ایدی. امور دینیه‌ده شـخصاً لاقید اولان الیزابت سیاسی بر غایه‌دن بشـقه بر مقصد تعقیب ایتمدی ؛ حکومتنك منافع مادیه وخصوصـیه‌سندن ماعدا هیچ برشی دوشونمدی. فرانسه‌ده‌کی مذهب محاربه‌لرینك بدایتنده، **١٥٦٢** سنه‌سنده طقوزنجی شارل علیهنه عصیان ایتمش اولان پروتستانلره بومقصـد ایله یاردیم ایتدی . فرانسز پروتسـتانلره معاونت ایله ایکی منفعت سـیاسیه استحصال ایدییور ایدی . فرانسه‌ده محاربهٔ داخلیه‌یی اوزاته‌رق دشـمن

قديمنی ضعيف دوشوريبور وددرت سنه اول (قاله) يی ترکه مجبوراولان انکليزلرك انتقامنی آليوردی . انتقام آلدقدن ماعدا تعويضات دخی آلدی . فی‌الحقيقه پروتستانلره معاونتی مقابلنده هاور ليماننی اشغاله موفق اولدی . يکرمی‌سکز سنه صکره ، ١٥٩٠ ده ، دردنجی هانری‌يه عسکر وپاره تدارك ايتديکی زمان دخی پروتستان قراله معاونتی دوشونميور ، بلکه اسپانيا قرالی ايکنجی فيليپك رقيبنه ياردیم ايتمك سياستنی تعقيب ايليور ايدی .

اسپانيا ايله حرب

اسپانيا ايله حرب اليزابتك سياست خارجيه‌سنده اك مهم موقعی طوتمشدر . بو حرب گيزليجه ، اعلان ايدلمه‌دن باشلادی و قراليچه‌دن زياده انکليزلر طرفندن آرزو ايدلدی ؛ قراليچه آرزوی عمومی‌يه تابع اولدی . ايلك اوكجه ، ١٥٦٨ دن اعتباراً ، اسپانيا عليهنه قيام ايدن (پەيی‌با) عاصيلری انکلتره ليمانلرينه التجا ايتمکه باشلاديلر . صکره ، اولا آوروپا دکزلرنده وبالآخره بحر محيط آطلاسی ايله بتون مستملکات سواحلنده انکليزلر اسپانيانك تجارت کميلرينه‌قارشی قورصانلق ايتديلر . قورصانلغك براقديغی کاردن قراليچه دخی برحصه آلدی . بالخاصه ١٥٧٧ سنه‌سنده پك‌بيوك کار براقان قورصانلق (دراق Drake) ك زير ادارەسنده اوچ سنه سوردی . (دراق) جسور بر کميجی ، ماهر بر قپودان ايدی ؛ ٢٨ ياشنده ايکن ايکی دفعه پاناما برزخنده‌کی اسپانيول تجارت مغازه‌لرينی يغما ايتمشدی . ١٥٧٧ ده بش گمی ايله انکلتره‌دن حرکت ايلدی ؛ کنديسندن اول هيچ کيمسه‌نك گچمه‌مش اولديغی (هورن) بروننددن طولاشه‌رق بحرمحيط کبيره داخل اولدی ، شيلی وپه‌رو سواحلنی يغما ايتدی . بوسفر اثناسنده (ليما) نك ليمانی اولان (تالائو) اوکنده اينجی ، الماس ، بيوك زمرد وسائره کبی

ذيقيمت طاشلردن ماعدا ٥٨٠ ليره آلتونى و ١٦ مليون كموش سكه‌يى حامل اولان اوچ قاليونى ضبطه موفق اوله‌رق اميد بورنى طريقيله اوروپايه دوندى و ١٥٨٠ ده (پليموت) ليماننه عودت ايتدى. اسپانيا سفيرى بوحيدودلقلرى پروتستوايتديكى صره‌ده اليزابت بالذات (دراق)ك كميسنه كيديور، جرأتكار قورصانه شواليه‌لك توجيه ايديور وانكلتره تاجنى (تالائو) ده غصب ايديلن الك كوزل زمردلرله تزيين ايليوردى. بش سنه صكره، ١٥٨٥ده، (دراق) شمديكى قولومبياده‌كى (قارتاژه‌ن) شهرينى، (سن دومه‌نق) ك بر قسمنى، (فلوريدا) سواحلنى تخريب ايتدى. عينى زمانده اليزابت ايكنجى فيليپ ايله آچيقدن آچيغه حربه قرارويردى و (په‌يى‌با) يه كوزده‌سى قونت دو (لايچستر Leicester) ك قومانداسنده بر كوچك اردو كوندردى. اسباب حرب پك چوق‌ايدى. ايكنجى فيليپ ١٥٨٨سنه‌سنده‌انكلتره‌يه «نامغلوب آرمادا» يى كوندردى. انكليز كميجيلرينك وبالخاصه (دراق) ك جرأتى، دها زياده فورطنه‌لرك شدتى انكلتره‌يى استيلا تهلكه‌سندن‌قورتاردى. سكزسنه صكره ١٥,٠٠٠ انكليز عسكرندن مركب بر اردو اسپانيا سواحلنه چيقدى و اسپانيانك الك معمور ومترقى ليمانى اولان (قاديكس) ايله الك زنكين شهرلرندن برى بولنان (سه‌ويل) ى يغما ايتدى.

انكليز بحريه‌سنك وتجارتنك ترقيسى اسپانيا محاربه‌سيله په‌يى‌با وقايعى انكليز بحريه‌سنك، صنايع وتجارتنك ترقيسنه پك زياده مدار اولدى. انكلتره‌نك قدرت وسطوت بحريه‌سى اون آلتنجى عصرك نصف اخيرنده باشلامشدر. انكلتره‌ده پك چوق جسور كميجيلر يتيشدى. (دراق) بونلرك الك جرأتكارى ايدى. بو كميجيلر بتون دكزلرده سير و سفرايتديلر. آلتون وفيل‌ديشى مملكتى اولان (كينه) ده

انکلیز کمیجیلری پك چوق ایدی . بونلردن (هاوکینس Hawkins)
اسرای زنجیه تجارتی انکلیزلره مخصوص بر انحصار شکلنه قویمشدی .
انکلیزلر (کینه) دن بحرمنجمد شمالی‌یه قدربتون دکزلرده طولاشیورلر
وبحر ابیض طریقیله روسیه اقوامی ایله طوغریدن طوغری‌یه مناسبات
تجاریه‌ده بولنیورلر ایدی. بر جدیدده (والتر راله‌یف Walter Raleigh)
فلوریدانك شمالنده‌ایلك انکلیز مستملکه‌سی‌اولان (ویرژینیا) مستعمره‌سنی
تأسیس ایتدی. (ترنوو)ده صید ماهی ایچون مؤسسه‌لر وجوده کتیرلدی.
(فروبیشر Frobicher) شمالده طوغریدن‌طوغری‌یه آسیایه ایصال‌ایده‌جك
بر یول آرادی . (دراق) برآرالق بحر محیط کبیر ساحلنده قالیفورنیایه
صاحب اولدی .

اسپانیایه قارشی عصیاندن اول انکلتره‌نك هرسنه تقریباً اللی میلیون
فرانقلق یوك ادخال ایتدیکی (په‌یبا) دن ـ ١٥٦٧ دن اعتباراً ـ ظلم
کورن پروتستانلر ، فلامان چوخه صنعتکارلری ، آنورس تاجرلری
اون بیکلرجه کشیلك قافله‌لرله انکلتره‌یه هجرت ایتدیلر . بو مهاجرلر
سایه‌سنده انکلتره‌ده صنایع نسجیه ترقی ایتدی؛ (لانقاستر) قونتلغی
صنایع نسجیه‌نك مرکزی اولدی . آنورس تاجرلرندن ثلثنك هجرت
ایتدیکی لوندره تجارت شرکتلری و ـ ١٥٧٠ سنه‌سنده (طوماس
غره‌سهام Thomas Gresham) طرفندن تأسیس ایدیلن ـ مشهور
بورسه‌سی ایله غربی اوروپانك اك بیوك مراکز تجارتندن بری واك
مهم مالیه مرکزی حالنه کیردی . ثروت عمومیه‌نك سرعتله وبر صورت
عمومیه‌ده ترقیسی طرز معیشتجه تبدل حصوله کتیردی . بتون صنوف
اهالیده دها مرفه یشامق احتیاجی، راحت ایتمك آرزوسی حاصل اولدی
وبر اصیلزاده‌نك شاتوسندن اورته حالّی بر عائله‌نك خانه‌سنه وحتی کویلی

قلبه‌سنه قدر هر طرفده طرز معيشتك دكيشمكه باشلاديغی كورلدی .

اليزابت دورينك شعشعه‌سنی نقصان براقماق ايسته‌يورمش كبی انكلتره‌نك اك مشهور مؤلفی وتاريخ ادبيات عالمك اك بيوك داهيلرندن بری اولان (ويليام شكسپير) دخی بوزمانده يتيشدی .

تشكيلات سياسيه واحوال دينيه

اليزابتدن صكره، يعنی اون يدنجی عصرده انكلتره تاريخنی آكلامق ايچون اولا بوعصر ابتداسنده‌كی تشكيلات سياسيه‌يی واحوال دينيه‌يی تدقيق ايتمك ايجاب ايدر .

انكلتره ارثی بر قراللق ايله اداره اولنيوردی . حق حرب و صلح حكمداره عائدايدی. بتون مأمورينی، قونتلقلرده، يعنی ولايتده هم حاكم، هم ده والی وظيفه‌سنی ايفا ايدن « شه‌ريف Cherif » لری او نصب وعزل ايديه‌وردی . فقط انكليز حكمدارلری مملكتلرنده آمر مطلق دكلديلر؛ آرزولری قانون حكم وقوتی حائز دكلدی . انكليز ملتی تقريباً ٣٥٠ سنه‌دن، يعنی اون اوچنجی عصردن بری مبعوثلری واسطه‌سيله ادارهٔ دولته اشتراك ايتمكده ايدی . مبعوثلرك تشكيل ايتدكلری پارلمنتو بيوك زادكان ورهباندن مركب لوردلر قماره‌سی ويا مجلس اعيان ايله قونتلقلرده‌كی اصيلزاده‌لرك وكوی ومالكانه صاحبلرينك انتخاب ايلدكلری مبعوثلردن متشكل عوام قماره‌سی ويا مجلس مبعوثان ناميله ايكی مجلسه آيرلمشدی .

پارلمنتو هرسنه اجتماع ايدردی . حكمدار تنظيم قوانينده و ويركو طرح وتحصيلنده پارلمنتونك موافقتنی استحصال ايتمكه مجبور ايدی . لوردلر وعوام قماره‌لری مذاكره، قبول وتصديق ايتمدكجه هيچ برفرمان قانون حكم وقوتی اكتساب ايده‌مز ، هيچ بر ويركو تحصيل اولنه‌ماز ايدی . بوندن بشقه پارلمنتو حكومتك ادارهٔ عموميه‌سی، مأمورينك انتخابی، قراللغك طرز اداره‌سی وحتی سياست خارجيه حقنده حكمداره بيان

مطالعات ، یعنی ملتك حسیاتنی اظهار ایتمك حقنی حائز ایدی . فقط بو مطالعاتك حکمدار طرفندن حضورنده قرائتنه مساعده ویرلمدکجه واصابت وحقانیتی تصدیق اولنمدقجه بر قیمت عملیه‌سی یوق ایدی .

الحاصل حکمدارك حقوقی ایله ملتك حقوق و وظائفی ایجه تفریق ایدلمشدی . اون آلتنجی عصرده، تودورلر زماننده ملتك حقوقی صرف نظری برحالده قالمش وسکزنجی هانری ایله الیزابت همان دائما آرزولرینه کوره حکومتی اداره ایتمشدی . فقط الیزابت زماننده ثروت عمومیه‌نك ترقیسی - سعی وفعالیتلریله بوترقینك اك مهم عامللری اولان - بورژووا صنفنده امور دولتك اداره‌سنه اشتراك ایتمك واستبداد حکمداری‌یه قارشی بعض تأمینات الده ایتمك آرزوسنی میدانه چیقاردی .

احوال دینیه‌پك قاریشیق ایدی. انکلتره‌ده آنغلیقانلر، پره‌سبیته‌رییه‌نلر ویا پوریته‌نلر ، قتولیکلر ومستقللر نامیله درت مذهب اربابی موجود ایدی . انکلیز ملتنك اکثریت عظیمه‌سنی تشکیل ایدن آنغلیقانلر ایله ایله پوریته‌نلر آره‌سنده اعتقادجه فرق یوقدی. یالکز آنغلیقان کلیساسی قتولیکلکك اشکال خارجیه‌سنی، آیینلرك طرز اجراسی ایله سلسلهٔ مراتب روحانیه‌یی محافظه ایتمش وحکمداری کلیسا رئیسی عد ایلمش اولدیغی حالده پوریته‌نلر بونلرك هیچ برینی قبول ایتمیورلر ، پروتستانلغك بتون ساده‌لکی ایله تطبیق اولنمسنی ایسته‌یورلر ایدی . قرال طرفندن تعیین ایدیلن پسقپوسلرك وسائر رهبانك برینه ملتجه منتخب رؤسای روحانیه‌نك ایفای خدمت ایلمسنی و حکومتك هرکسك حیات خصوصیه‌سنه نظارت، کناهکارلری دوچارجزا ایتمك ایچون بورؤسای روحانیه‌یه معاونت ایتمسنی آرزو ایلیورلردی . بدایةً پك آز ایکن صکره‌لری کسب قوت ایدن مستقللر ایسه رؤسای روحانیه‌یه حاجت کورمیه‌رك هرکسك طوغریدن

طوغرى‌يه انجيل احكامنى تطبيق ايلمسنى طلب ايديورلر ايدى .

بو مختلف مذاهبدن يالكز آنغليقان كليساسى قانوناً طانيمشدى . بتون انكليزلر حكومتك مذهب رسميسى اولان بو كليسانك حاكميتنى تصديق ايتمك مجبوريتنده ايديلر. بونى رد ايدنلر، يعنى قتوليكلر، پوريته‌نلر ومستقللر عاصى عد اولنورلر، تحت نظارتده بولنديريليرلر، تعقيب وتضييق ايديليرلر ايدى. آنغليقان كليساسنه الك زياده شدتله هجوم ايدنلر پوريته‌نلر ايدى. بونلر كندى مذهبلرينك مذهب رسمى دولت اتخاذ ايدلمسى دعواسنده ايديلر.

استوارتلرك پروژه‌لرى

بو تشكيلات سياسيه وبو احوال دينيه‌دن طولاييدر ، كه اون يدنجى عصرده استوارت خاندانندن انكلتره‌ده اجراى حكومت ايدن درت قرال ، يعنى برنجى ژاق [١٦٠٣ - ١٦٢٥] ، برنجى شارل [١٦٢٥ - ١٦٤٩] ، ايكنجى شارل [١٦٦٠ - ١٦٨٥] وايكنجى ژاق [١٦٨٥-١٦٨٨] ادارهٔ دولتده ايكى غايه تعقيب ايتديلر. سياساتده تودورلرك فعلاً اخلال ايتمش اولدقلرى حقوق ملتى بسبتون قالديرمق ايسته‌ديلر؛ پارلمنتوسز اداره ايتمك، يالكز كندى فرمانلريله ويركو طرح وجبايت وسياست خارجيه‌يى آرزولرينه كوره تدوير ايتمك فكرنده بولنديلر . امور دينيه‌ده آنغليقان تشكيلاتنى توسيع وبالخاصه هيئت رهبانك سلسلهٔ مراتبنى محافظه ايتمك ايسته‌ديلر . قراللر كندى طرفلرندن تعيين اولنان هيئت رهبان سايه‌سنده تبعه‌لرى اوزرنده بيوك برنفوذ معنوى وعادتا پاپا وضعيتنى احراز ايديورلر ايدى. ايشته ، بو مسلك سياسى ودينى برچوق منازعات واختلالاته سبب اولدى.

برنجى ژاق

اليزابتك وفاتنده يرينه كچن برنجى ژاق استوارت اسقوچيا قرالى ايدى. انكلتره تختنه جلوسى ايكى قراللغك اتحادينه زمين حاضرلادى . فقط قراللقلر اتحاد ايتمدى . آره‌ده بر حكمداره

تابع اولمقدن بشقه بر رابطه یوقدی ؛ انکلتره واسقوچیا آیری آیری حکومت قالدیلر .

برنجی ژاق قراللرك طرف الـٰهیدن اجرای حکومته مأمور اولدقلری وبناءً علیه ایستدکلری کبی حرکت ایده بیله جکلری فکرنده ایدی . حتی بو فکری ایضاح وتأییدایچون بر کتاب بیله یازمشدی. ژاق پارلمنتونك قونترولنی اصلا قبول ایتمیور و : « قرال وجداننده ن بشقه‌سنه تابع اوله‌ماز » دییوردی .

قتولیك ماری استوارتك اوغلی اولمق وپره‌سبیته‌ریه‌ن مذهبنده تربیه ایدلمش بولنمقله برابر برنجی ژاق متعصب بر آنغلیقان اولدی وقتولیکلر ایله پوریته‌نلره ظلم ایتدی . ایلك سنهٔ حکومتنده آلتی بیك قتولیك تعقیب ایدیله‌رك محکوم اولدیلر. بونك اوزرینه قتولیکلر « باروت وقعه‌سی » نامیله معروف اولان سوء قصدی ترتیب ایلدیلر .

عقیم قالان بو سوء قصدك نتایجی انکلتره تاریخنده پك مهمدر . بتون خاندان حکمداری ایله پارلمنتو اعضاسنك برهوا ایدلمسی احتمالی هرکسده او درجه بیوك بر نفرت اویاندیردی ، که بر قاچ شخصك جنایتدن قتولیك مذهبی مسئول طوتولدی ؛ بتون ملت قتولیکلکه دشمن بی امان اولدی . حتی قتولیکلر ایکی عصردن فضله بر مدت ، ۱۸۲۹ تاریخنه قدر قانون خارجنده عد اولندیلر ؛ مناصب حکومتدن اخراج ایدلدیلر؛ قتولیك ابوینك اولادی اوزرینه هیچ بر حقی اولمدیغی بیان ایدیله‌رك قتولیك چوجقلرینك پروتستان مذهبنده تعلیم وتربیه‌لری مجبوری طوتولدی . قتولیکلکك بعض اشکال خارجیه‌سنی محافظه ایتمش اولان آنغلیقانیزم بیله متأثر اولدی. برچوق آنغلیقانلر پوریته‌نلره التحاق ایتدیلر . بوندن بشقه امور خارجیه‌ده قتولیك بر دولت وبالخاصه فرانسه

ايله اتفاق انكليزلره پك منفور بر حركت كبى كورونمكه باشلادى. استوارتلرك فرانسه ايله اتفاقى آرزو ايتملرى خلقك غيظ ونفرتنى آرتديردى.

پوريته‌نلر قتوليكلر درجه‌سنده ظلم كورمه‌مكله برابر اِنى بر حالده دكلديلر. ژاقك بدايت سلطنتنده بونلر پره‌سبيته‌رييه‌ن مذهبنك الك زياده تعمم ايتمش اولديغى اسقوچيادن كلن بر قرالك كنديلرينه خير خواه اولديغنى ظن ايتمشلر و - سكز يوز امضايى حاوى اولمقله برابر - «بيكلر عرضحالى» ناميله معروف بر عريضه‌يى حكمدار جديده تقديم ايلمشلر ايدى. فقط ژاق پره‌سبيته‌رييه‌نلرك آنغليقان مذهبنده‌كى سلسلهٔ مراتب روحانيه‌يى ايسته‌مدكلرينى، پسقپوسلقلرك الغاسى طرفدارى اولدقلرينى دوشونه‌رك اونلره ابراز خصومت ايديور و «پسقپوسلر اولمازسه قرالده اولماز» ديوردى. پره‌سبيته‌رييه‌ن مذهبى ايله قراللغك غير قابل تأليف اولديغى فكرنده ايدى. عريضه‌يى تقديم ايدنلره خاتمهٔ كلام اوله‌رق: «يا تحت اطاعته كيره‌جكسكز، ياخود هپكزى قراللق خارجنه نفى ايده‌جكم» ديدى. حبسخانه‌لره آتيلمق تهلكه‌سنه معروض اولان پوريته‌نلر قافله قافله بحر محيط آطلاسينك اوته طرفنه هجرت ايتديلر. شمالى آمريقانك شرق ساحلنده متعدد مستملكه‌لر وجوده كتيرديلر. بوصورتله ظلم دينى انكلتره‌نك قوت وسطوت خارجيه‌سنى تزييده مدار اولدى. بو مستملكه‌لر، بالآخره، شمديكى جماهير متفقه‌نك ايلك عنصرلرى اوله‌جقلردر.

پوريته‌نلر عليهنده‌كى تعقيبات انكليزلرك بيوك بر قسمنى ممنون ايتميوردى. برنجى ژاقك پارلمنتويه قارشى اتخاذ ايلديكى مسلك خشنودسزلغى بر قات دها آرتديردى. ژاق پارلمنتويه ويرلمش اولان حقوق وصلاحيتك قرالك لطفندن بشقه برشى اولمديغنى وبناءً عليه قرال آرزو ايدرسه هر زمان بو حقوق وصلاحيتى كرى يه آله بيله‌جكنى مبعوثلره تكرار ايتمكدن خالى

قالمیوردی . عوام ولوردلر قماره‌سی قرالك نظریه‌سنه اعتراضه تشبث ایدنجه یا تعطیل ویا فسخ ایدیلیورلر ایدی . ١٦١٤ دن ١٦٢١ تاریخنه قدر یدی سنه ظرفنده پارلمنتو بردفعه بیله اجتماعه دعوت اولنمدی .

مع‌مافیه ژاق پارلمنتونك قراری اولمه‌دن یکی‌ویرکولر طرح وجبایتنه جسارت ایده‌میور ایدی . بونك ایچون ، پاره‌سزلقدن طولایی خارجاً هرنه اولورسه اولسون صلحپرورانه بر سیاست تعقیبنه مجبور اولدی . اوتوزسنه محاربه‌سنده‌دامادی‌اولان پالاتینا الکتورینی‌یالکزباشنه براقدی . یکرمی سنه اول الیزابتك آوروپاده نه بیوك بر رول اوینادیغنی تخطر ایدن انکلیزلر ژاقك سیاست مجتنبانه‌سندن اصلا ممنون دکلدیلر . فضله اوله‌رق ژاق اوغلی و ولی عهدی پرنس دوغالی ــ که کندیسندن صکره برنجی شارل عنوانیله قرال اولمشدر ــ بر قتولیك واسپانیول پرنسسی ایله ، فرانسه قرالیچه‌سی (آن‌دوتریش) ك همشیره‌سیله اولندیرمك ایسته‌دی . بوکا موفق اوله‌مدی . فقط بشقه بر قتولیك پرنسس آرادی . پرنس دوغال فرانسه قرالی اون‌اوچنجی لوئینك همشیره‌سی (هانرییه‌ت) ایله نشانلاندیغی صره‌ده برنجی ژاق وفات ایتدی [٢٧ مارت ١٦٢٥] . ژاق تبعه‌سنه کندیسنی اصلا سودیره‌مه‌مشدی . ادارهٔ مطلقه‌یه میلی تبعه‌سنی قورقوتمق شویله طورسون بالعکس انکلیزلرك کوزلرینی آچلرینه ، تهلکه‌ده قالان حقوق ملتی محافظه‌یه دها زیاده عزم ایلملرینه ، کندیلرینی مدافعه وملتك حقوقی ایله قرالك حقوقنی دها واضح بر صورتده تعیین تفریق وضرورتنی حس ایتملرینه سبب اولدی .

برنجی شارل وپارلمنتو برنجی ژاقك اوغلی برنجی شارلك جلوسی بتون انکلتره‌ده پك بیوك بر مسرت ایله تلقی ایدلدی . بوکا سبب حکمدار جدیدك پك وقور ونجیب کورونمسی ، هنوز یکرمی

بش ياشنده كوزل، جسور ، عفيف اولمسى وبالخاصه پدرينك وفات ايتمسى ايدى . برنجى ژاقده موجود اولميان بتون مزيتلره برنجى شارلك صاحب اولديغى روايت ايديليوردى . فقط شارل دخى باباسى كبى ادارهٔ مطلقه طرفدارى ايدى ؛ ملته وپارلمنتويه قارشى واقع اولهجق تعهداته رعايت ايتمك ايستهميوردى . قروموهل ، بالآخره برنجى شارلك سجيهسنى شو سوزلرله پك كوزل تصوير ايتمشدر : « قرال ذكيدر، بيوك مزيتلره صاحبدر . فقط كنديسنه هيچ امنيت ايديلهمز : يالانجيلرك الك جسوريدر».

شارلك شهرت واعتبارى پك آز سوردى. (هانرييهت) ايله ازدواجى ايلك خشنودسزلغه سبب اولدى . بوندن بشقه پدرينك كوزدهلرندن دوق دو بوكينغام اخلاقسزلغى ، غيرك حقوقنى غصب ايدرك الدهايدلمش ثروتى ، اسراف وسفاهتى ايله بتون انكليزلرك منفورى ايكن شارل بوآدمى سراينده وبر موقع ممتازده بولنديريور ايدى . طرز ادارهده هيچ بر تبدل وقوعه كلهمشدى . پوريتهنلر كما فى السابق مملكتدن چيقاريليورلر ايدى . پارلمنتو اوچ سنهده ايكى دفعه ، اولا جلوس سنهسى بولان ١٦٢٥ ده امور ماليهيى قونترول ايتمك حقنه مالك اولديغنى قراله اخطار ايتديكى ايچون ، بعده ١٦٢٦ ده دوق دو بوكينغامك اتهامنه قرار ويرديكندن طولايى فسخ ايدلدى . قرال پاره بولمق ايچون جبرى استقراضلر عقد ايديور ايدى .

برنجى شارل افكار عموميهيى قازانمق مقصديله فرانسهيه اعلان حرب ايتدى وبوكينغام (روشهل) ده عاصى پروتستانلره امداد كوتورمكه مأمور اولدى [١٦٢٧] . فقط انكليز فيلوسى مغلوب اولديغندن حربه دوام ايدهبيلمك اوزره پاره ايستهمك ايچون اوچنجى برپارلمنتو اجتماعه دعوت ايدلدى . مبعوثلر مشهور « بيوك شارت » ه مشابه بر فرمانى قراله قبول

ایتدیرمدکجه تخصیصات اعطاسنه راضی اولمدیلر . بو فرمانده « بیوك شارت » زماننده بری انکلیزملتنه ویرلمش اولان حقوق تعداد ایدلدکدن صکره ویرکونك آنجق پارلمنتونك موافقتیله طرح وجبایت ایدیله بیله جکی، جبری استقراضلرك ممنوع اولدیغی ، هیچ کیمسه‌نك کیفی بر صورتده توقیف وحبس ایدیله میه جکی بیان اولنیور ایدی . مبعوثلر بو فرمانه آتیاً دخی رعایت ایده جکنی تأمین ایلمسنی قرالدن طلب ایتدیلر . قرال وعد ایلدی [١٦٢٨] . فقط ایرتسی سنه عوام قمارہ‌سی پارلمنتونك قراری اولمه‌دن غیر قانونی بر صورتده وضع اولنان کمرك رسومنه اعتراض ایتدیکی زمان برنجی شارل پارلمنتویی فسخ ایتدی . « پارلمنتونك یکیدن طوپلانمسی ایچون اولدن بر تاریخ تعیینی قدرت حکومتمزه اورولمش بر ضربه کبی تلقی ایدرز » دیدی . بوندن صکره شارل حکمدار مطلق صفتیله ادارهٔ دولته تشبث ایلدی [١٠ مارت ١٦٢٩] .

ادارهٔ مطلقه ونتایجی ادارهٔ مطلقه اون بر سنه سوردی . بو اون بر سنه ظرفنده پارلمنتو بردفعه بیله اجتماعه دعوت ایدلمدی . برنجی شارل اولجه مخالفلردن وسالف الذکر فرمانك مرتبلرندن ایکن بالآخره قرال طرفنه کچمش اولان لورد (استرافورد) ایله قانتوربه‌ری سرپسقپوسی (لود) ی رأس کاره کتیردی .

(استرافورد) انکلتره قرالنی « دنیانك اك مطلق حکمداری » یاپمق ایسته‌دیکنی سویلیور ، (لود) ایسه بتون انکلیزلری آنغلیقان کلیسانسه ادخال ایتمك ادعاسنده بولنیوردی . استرافورد قراله پاره بولمق ایچون کیفی ویرکولر طرح ایدییور ؛ دانتلادن صارداليه بالغنه قدر صابون ، شراب ، طوز ، کموز کبی هردرلو اشیانك فروختنی تحت انحصاره آلیور ؛ پك چوق زماندن بری ترك ایدلمش اولان اسکی

ويركولرى ميدانه چيقارييوردى . (استرافورد) و (لود) ملتك مخالفتنى قيرمق ايچون ايكى محكمهٔ فوق العاده تأسيس ايتديلر . بونلرك برى جرائم سياسيه ، ديكرى جرائم دينيه اربابنه مخصوص ايدى . بو محكمه‌لر پك ظالمانه حكملر ويرديلر . پوريته‌نلردن (لايتون Leighton) اسمنده برى آنغليقان كليساسنجه قبول ايدلمش اولان قتوليك سلسلهٔ مراتب روحانيه‌سى عليهنده نشر ايلديكى بر كتابدن طولايى شمديكى حساب ايله تقريباً بر ميليون فرانق جزاى نقدى‌يه ، تشهير ديركنه باغلانمغه محكوم اولدى . بو ديركده قامچى ايله دوكولدى ، برونى كسيلدى ، آلننه قيرمزى دميرله تمغا اورولدى [١٦٣٠].

بو مظالم بر چوق انكليزلرك يكيدن آمريقايه هجرت ايتملرينه سبب اولدى . فقط انكليز ملتنك اكثريت عظيمه‌سى آغير جزاى نقديلر ، حبس وتوقيفلر تهلكه‌سى قارشيسنده استبداده تحمل ايديورلردى . حتى «كمى رسمى» ناميله معروف ويركويى ويرمكدن امتناع ايدن (جون هامپدن) ك محاكمه‌سنى هركس مراق ايله تعقيب ايتديكى حالده هيچ كيمسه اونك كبى حركته جرأت ايده‌مدى .

نهايت انكلتره خارجنده وقوعه كلن بر بحران ، اسقوچيانك عصيانى استبداد اداره‌يه خاتمه چكدى . اسقوچيا انكلتره‌دن تماميله آيرى اولمقله برابر هرايكى مملكت عينى وكلا طرفندن اداره اولنمقده ايدى . (لود) تماميله پرسبيته‌رييه‌ن كليساسنه تابع اولان اسقوچياده آنغليقان كليساسنك عاداتنى ، مراسم دينيه‌سنى تطبيق ايتمك ايسته‌دى . ١٦٣٧ ده بر كون ادينبورغ بيوك كليساسنده رئيس روحانى قتوليك دعالرينك ترجمه‌سى اولان آنغليقان دعالرينى اوقومغه باشلاديغى صره‌ده كليساده بولنان قادينلر كورولتى چيقارديلر ، صندالیه‌لرى رئيس روحانينك باشنه آتديلر . كليسا

يغما وتخريب ايدلدی. اسقوچياده عمومی بر عصيان باشلادی. اسقوچياليلر بر اردو تشكيل ايدرك ١٦٣٨ ده شمالی انكلتره‌يه كيرديلر.

قيصه واوزون پارلمنتولر

آنسزين بو عصيان وهجوم قارشيسنده قالمش اولان شارلك عسكری آز وفنا ايدی. يكی عسكر تدارك ايده‌بيلمك ايچون لازم كلن پاره‌سی يوقدی. قرال انكلتره‌نك دخی آرتق صبروتحملی قالميه‌رق عصيانه حاضر اولديغنی حس ايدييوردی. ايكی سنه قدر ترددلردن، موقت تدبيرلردن صكره پارلمنتويی دعوته قرار ويردی [١٦٤٠]. شورای امتك دورهٔ اجتماعيه‌سی اوچ هفته بيله سورمدی. مبعوثلر قراله تخصيصات اعطاسندن اول صوك فرمان ايله تعهد ايديلن موادك تطبيق واجراسنی طلب ايتديلر. بونك اوزرينه «قيصه پارلمنتو» فسخ ايدلدی. فقط اوچ آی صكره (استرافورد)ك بيك درلو مشكلات ايله طوپلايه‌بيلديكی عسكرلر (تاين) كنارنده اسقوچياليلرك قارشيسنه كلير كلمز فرار ايتدكلرندن قرالك يكی بر پارلمنتويی اجتماعه دعوتدن بشقه چاره‌سی قالمدی.

١٦٤٠ تاريخنده اجتماعه دعوت ايديلن پارلمنتو ١٦٥٣ سنه‌سنه قدر اون اوچ سنه اجتماع ايتديكندن «اوزون پارلمنتو» ناميله معروفدر. مبعوثلر استبداد اداره‌يه نهايت ويرمكه ومطلقيت اداره‌نك عودتنه مانع اولمغه قرار ويرمشلردی. آنغليقان كليساسنك پوريته‌نلرك آرزوسی وجهله اصلاح وتعديلنی دخی ايسته‌يورلردی. پارلمنتو، برنجی ژاق زماننده مخالف مبعوثلردن اولان (پيم Pym) اسمنده بر پوريته‌ن آووقاتك نفوذی آلتنده ايدی. بو آووقات عوام قماره‌سنی بعض تدابير اختلاليه اتخاذينه تشويق ايتدی. پارلمنتونك كشادندن درت كون صكره پارلمنتونك قرالك فوقنده اولديغی قاعدهٔ اساسيه‌سنی وضع ايدرك «بيوك مجرم»

استرافوردك اتهامنه قرار ویردیردی . استرافورد همان توقیف ایدلدی . قانون‌خارجنده‌کی معاملاتندن طولایی وطنه اهانت جرمیله‌بالاتهام لوردلر قماره‌سنده تحت محاکمه‌یه آلندی. انکلیز قانونی موجبنجه اهانت جرمی آنجق قراله قارشی ایقاع ایدلمش بر جرم ایدی؛ حال‌بوکه (استرافورد) حکمدارینك آرزولرینه صادقانه‌خدمت ایتمکدن بشقه برشی یاپمامشدی. بناءً علیه پارلمنتو (استرافورد) ی محکوم ایده‌بیلمك ایچون کندیسنك قانون خارجنده معامله کورمسی حقنده یکی بر قانون قبول ایتدی . استرافورد ، برنجی شارل طرفندن قورتارلمسی ایچون هیچ بر تشبث واقع اولمه‌دن ، اعدام ایدلدی [١٦٤١] . استرافورددن براز صکره توقیف ایدیلن (لود) درت سنه صکره اعدامه محکوم اولدی .

پارلمنتو شارلك باشلیجه ناظرلرینی ازاله ایتمسنی متعاقب شورای امتی قرالك معاملات کیفیه‌سندن قورتارمق ایسته‌دی. عوام قماره‌سی مبعوثانك قراری اولمدقجه طاغیدیله‌میه‌جغنه قرار ویردی . اوصره‌ده انکلیزلردن ظلم کورن قتولیك‌ایرلاندالیلر عصیان‌وبیکلرجه پروتستانلری قتل‌ایتدیلر. بو عصیانك قرالك اوامر خفیه‌سیله‌ظهور ایتدیکی روایت اولندی. بونك اوزرینه پارلمنتو برنجی شارله اون سنه‌دن‌بری یاپدیغی غیر قانونی معاملاتی تعداد واخطار ایدن بر بیاننامه ویردی . عینی زمانده پارلمنتونك قراری اولمقسزین هیچ براردو تشکیل ایدیله‌مه‌مسنه وضابطانك تعیینی‌مسئله‌سنده شورای امتك رأینه مراجعت اولنمسنه قرار ویردی .

برسنه‌دن‌بری پارلمنتونك هرقرارینه‌تابع‌اولان برنجی شارل‌مبعوثلری قورقوتمق ایسته‌دی . فرقهٔ‌مخالفه رؤساسندن اوچنی ـ مبعوثلرك‌مصونیت شخصیه‌لری قاعده‌سنه رغماً ـ اهانتله بالاتهام توقیف ایتدیرمك ایچون عوام قماره‌سنه کیتدی . فقط کیفیتدن خبردار اولان اوچ مبعوث فرار

ایتمشــدی . قرالك بوتشبثی افكار عمومیه‌یه ســوء تأثیر ایتدی ؛ لوندره اهالیسی وبالخاصه قاییقجیلر جمعیق ملت وكیللرینك حریتنی سـلاح ایله مدافعه‌یه حاضرلاندیلر . برنجی شارل اهالینك بویله برحركتده بولنه‌جغنه اصلا احتمال ویرمدیكندن قورقدی؛ لوندره‌دن چیقوب كیتدی [١٦٤٢].

بوندن صكره برمحاربهٔ داخلیه ظهور ایتدی. آنغلیقانلر، قتولیكلر وعمومیتله زادكان قرال طرفداری ایدیلر . پارلمنتو ایسه شرقی وجنوبی انكلتره اهالیسندن، بورژووالردن، صنعتكار، تجار وسفینه صاحبلرندن ، پوریته‌نلردن ، مستقللردن معاونت كوردی .

محاربهٔ داخلیه

هرایكی طرف متفق آرادی . قرال ایرلاندا قتولیكلرینه ، پارلمنتو اسقوچیا پره‌سبیته‌رییه‌نلرینه مراجعت ایتدیلر . ١٦٤٣ ده اسقوچیالیلر ایله انكلیزلر بر اتفاق عقد ایدرك پوریته‌ن مذهبی احكامنك موقع تطبیقه وضعی ، پارلمنتو حقوق وامتیازاتنك ، حریات ملیه‌نك محافظه‌سی وایكی قراللغك صیقی بر اتفاق ایله اتحادی ایچون یمین ایتدیلر .

بوسیاسی ودینی معاهده عقد ایدلدیكی زمان محاربهٔ داخلیه برسنه‌دن بری دوام ایدییوردی ؛ اوچ سـنه سوردی . برنجی شارل قوماداسی آلتنده سلاح استعمالنه آلیشمش، مكمل سواری اولان زادكان بولندیغی ایچون بدایةً غلبه ایتدی . پارلمنتونك عسـكری ضبط وربطدن محروم عوام ناسدن عبارتدی . دیكر طرفدن پارلمنتو ایله عصات قوماندانلرینك قراله حرمت ایتملری قراللق طرفدارلرینك احراز موفقیت ایتملرینی تسهیل ایتدی . ادارهٔ مطلقه‌یی هیچ كیمسه ایسته‌میور ، فقط هركس قراللقدن بشقه بر شكل حكومته راضی اولمیوردی. قروموه‌لك دیدیكی كبی عاصیلر « عادتا قرالی مغلوب ایتمكدن قورقیورلری » .

١٦٤٤ تاریخندن اعتباراً قروموه‌ل احوال حربیه‌یی دكیشدیردی .

آز برثروته مالك كوى زادكانندن وعوام قماره‌سنك غيرمعروف اعضاسندن اولان (اوليويه قروموه‌ل) ٤٣ ياشنده حقيقى بر حرب آدمى اوله‌رق ميدانه چيقدى. تعصب دينينك برقوت اولديغنى وبو قوت حسن استعمال ايديليرسه پارلمنتو اردوسنك تعليم وتربيه‌جه مشاهده اولنان نقصانى يرينه قائم اوله‌جغنى آكلامشدى. مصرفنى كيسه‌سندن ويره‌رك كندى مملكتنده غايت ديندار « مستقللر » دن برسوارى آلايى تشكيل ايتمشدى. بونلر آره‌سنده انضباط پك صيقى ايدى؛ سرخوشلغه، دين عليهنده سوز سويله‌مكه قطعياً مساعده ايدلميور، كليسا آلتهيلرندن بشقه بر شرقى ايشيدلميوردى. بونلرك نظرنده قراله قارشى حرب بر « حرب مقدس » ايدى. كنديلرينى دين حق يولنده حرب ايدن مجاهدلره، توراتده تصوير ايديلن بنى اسرائيله، دشمنلرى اولان آنغليقانلر ايله قرالك عسكرينى ايسه فلسطينيلره، عمالقه‌يه بكزه‌تيورلردى. بوندن بشقه زادكاندن غيريسنك ضابط اولمسى اوزمانه قدر كورلمش برشى دكل ايكن قروموه‌ل بو آلايده ضابطلك رتبه‌لرينى مزيت، معلومات وجسارتلرينه كوره بلا تفريق هركسه ويرمشدى. بوصورتله تشكيل ايدلمش اولان آلايك غايت كزيده بر عسكر اوله‌جغى شبهه‌سز ايدى. اونلره قوماندا ايدن قروموه‌ل مادامكه برنجى شارله قارشى حرب ايديليوردى، شوحالده قراله آرتق حرمت ايتمه‌مك وممكنسه كنديسنى مغلوب ايتمك لازم كلديكنه قانع ايدى. « قاريشيقلق آره‌سنده قراله راست كليرسه‌م طبانجه‌م ايله همان نشان آليرو عادى بر شخص كبى كنديسنى اولديريرم » ديوردى.

قروموه‌لك سوارى آلايى ايلك مصادمه‌ده، مارستون‌مور Marston-Moor محاربه‌سنده [٢تموز١٦٤٤] مظفريتنى قازاندى. بوموفقيت اوزرينه پارلمنتو بتون اردونك قروموه‌لك آلايى طرزنده اصلاح وتنسيق ايدلمسنه

قرار ویردی . « دیندار قوماندانلر ویکرمی بیك ناموسلی عسکر » ایسته‌نیلدی ؛ بونلری « مستقللر » آره‌سنده بولدیلر . مارستون مور محاربه‌سندن بر سنه کچمه‌مش ایدی، که قروموه‌ل یکی اردوبی قوماندا‌سی آلتنه آله‌رق (ناسبی Naseby) موقعنده برنجی شارلی مدهش برهزیمته دوچار ایتدی. قروموه‌ل قرالك اله‌کچیریلن اوراقی میاننده برنجی شارلك ایرلاندا قتولیکلریله مناسباتنی و اونلرك عصیاننده معناً مشترك اولدیغنی مؤید بعض دلائل بولدی .

قرال بر سنه قدر یکی بر اردو تدارکنه بیهوده چالیشدی . نهایت ، انکلیز تبعه‌سندن زیاده اسقوچیالی تبعه‌سیله دها قولای اویوشه‌جغنی امید ایتدیکندن اسقوچیا اردوسی قرارکاهنه کیدرك تسلیم اولدی. اسقوچیالیلر قراله بعض تکلیفلرده بولندیلر . شارل جواب رد ویردیکندن کندیسنی درت یوز بیك لیرا مقابلنده انکلیزلره تسلیم ایتدیلر [١٦٤٧] . محاربهٔ داخلیه ختام بولمشدی .

قرالك اسارت ، محکومیت واعدامی

تبعه‌سی النه اسیر دوشن قرال اکر صمیمی برمسلك اتخاذ ایتسه ویا پارلمنتو ویا اردو ایله ـ خفی برمقصد تعقیب ایتمه‌مك اوزره ـ عقد ائتلاف ایلسه ینه حکومتنه صاحب اوله‌جق ایدی. فی‌الحقیقه محاربهٔ داخلیه ختام بولنجه دین مسئله‌سندن طولایی پارلمنتو ایله اردو آره‌سنده بر اختلاف ظهور ایتمشدی . پارلمنتو اعضاسنك اکثریتی پوریته‌ن ایدی . اردو ایسه « مستقللر » دن مرکبدی. پوریته‌نلر مستقللردن نفرت ایدرلر و اونلری ـ ولوکه اشکنجه وحبس ایله اولسون ـ پوریته‌ن کلیساسنه عودته اجبار ایتمك ایسترلردی . بونك ایچون اولا اردویی میداندن قالدیرمق ایجاب ایدییوردی . پارلمنتو، بومقصد ایله ، اردویی ترخیصه حاضرلانیوردی . مستقللر ایسه بالعکس امور

دينيه‌ده مساعده‌كارانه طاورانيلمسنی وحتی‌قتوليكلره بيله بر درجه‌يه قدر مسامحه كوسترلمسنی ، پارلمنتونك اونلره سربستیٔ آيينی تأمين ايلمسنی ايسته‌يورلردی .

هر ايكی طرف قرالك معاونتنی تأمينه چاليشدی . پارلمنتو يالكز پره‌سبيته‌رييه‌نلرك اصول اداره‌سنی قبول ايتمك شرطيله برنجی شارله اعادهٔ حكومتی تكليف ايتدی . اردو قرالی اقامت ايتديكی شاتودن قالديردی ، ديكر بر شاتويه كوتوره‌رك كنديسنه حكمدارمعامله‌سی ياپدی . اردونك هر بر آلايدن منتخب ايكيشر مأموردن مركب اولان بر مجلسی واردی . بو مجلس اكر اموردينيه‌ده مساعده‌كارانه طاورانمغی ورجال حكومتك ــ اون سنه ايچون ــ پارلمنتو طرفندن انتخاب ايدلمسنی قبول ايدرسه كنديسنی قرال طانيه‌جغنی برنجی شارله تبليغ ايتدی . ديكر طرفدن قروموه‌ل اردوبی ، پارلمنتوبی وقرالی باريشديرمق چاره‌لرينی آرايوردی .

شارل بوحال قارشيسنده ايكی فرقه‌يی‌ده برينی ديكری عليهنه قوللانمق صورتيله محوايتمك ايسته‌دی وهركسی آلداتمق ايچون هركس ايله مذاكره‌يه كيريشدی . ال آلتندن‌ده محاربهٔ داخليه‌نك يكيدن باشلامسی ، بيوك شهرلرده عصيانلر وقوعی ، انكلتره‌نك اسقوچياليلر طرفندن استيلاسی اسبابنی تهيه‌يه چاليشيوردی . اسقوچياليلر قراللرينی تسليم ايتدكدن صكره اونكله باريشمشلر ، شمدی اونك طرفنی التزام ايديورلردی . ايكنجی محاربهٔ داخليه باشلادی . فقط عصيانلرك پك چابوق اوكی آلندی ؛ قروموه‌ل اسقوچياليلری مغلوب و ادينبورغ شهرينی ضبط ايتدی .

بو وقايع آره‌سنده قرالك (وايت) آطه‌سنه فراری وجزيره‌واليسی طرفندن همان توقيفی ، بر مدت صكره‌ده مكتوبلرينك ضبطی شارلك ايكی يوزليلكنه ، عاصيلرله اشتراكنه آرتق هيچ شبهه براقمدی . بو آندن

اعتباراً اردو قرالی دوچار جزا ایتمکه قرار ویردی ؛ « اغتشاشاتك اك بیوك وباشلیجه مسببنك ــ اهانتندن وکندی امریله دوکیلن قاندن طولایی جزاسنی کورمك ایچون ــ محکمه حضورینه جلب ایدلمسنی » پارلمنتودن طلب ایتدی .

پارلمنتو بوطلبه جواب اولمق اوزره قرال ایله عقد صلح ایلدی . بونك اوزرینه اردو ضابطلری برنجی شارله طرفدار اولان ۱٤۰ مبعوثی طرد ایدرك پارلمنتویی « تصفیه » ایتدیلر [۱٦٤۸] . شورای امتده قالان اقلیت قرالك تحت محاکمه‌یه آلنمسنه قرار ویردی. شارل دشمنلرندن مرکب اولان بر انجمن فوق‌العاده حضورینه جلب ایدلدی . مع‌مافیه ۱۳۵ اعضادن آنجق آلتمش یدیسی حاضر بولندیلر . محاکمه طقوزکون سوردی [۳۰ کانون ثانی ــ ۸ شباط ۱٦٤۹]. شارل غیر قانونی برصورتده تشکل ایتمش اولان محکمه‌نك سؤاللرینه جواب ویرمکدن امتناع ایتدی. عسکرلرك کین ونفرت صدالری و : « جناب حق ذات حشمتپناهیلرینی قورتارسون ! » دین اهالینك متأثرانه اطوار واقوالی آره‌سنده قرال « مستبد ، خائن ، قاتل ودشمن مملکت » صفتیله اعدامه محکوم اولدی.

ایرتسی کونی حکم اعدام (وایتهال Whitheall) سرای قرالیسی قارشیسنده اجرا ایدلدی . اوکله وقتی ــ ایکی ساعتدن بری اوطه‌سنده هرشیئك حاضر اولمسنی بکله‌ین ــ قرال سیاستکاهه کتیرلدی . میدانده طوپلانمش اولان عسکره واهالی‌یه قوتلی بر سس ونازك بر طور ایله خطاب ایدرك مسلك وآمالی حقنده ایضاحات ویردی ونطقنك پك مختصر اولمسندن طولایی اعتذار ایتدی . سوزینی بیتیردیکی زمان یاننده کیلرله قونوشه‌رق کندی کندینه صویوندی . صاچلرینی قالدیروب ایپکدن بر تاکیه کیدی و « اعدام طومروغنك صاغلام اولوب اولمدیغنی » صوردی.

جلاده : « قیصه بر دعا اوقویه‌جغم ، اللرمی اوزاتدیغم زمان بالطه‌یی ایندیریکز . فقط دها اول یاپمیکز . » دیدی . دیز چوکدی ؛ بوینی اوزاتدی ؛ قیصه بر دعا اوقودی ؛ اللرینی اوزاته‌رق جلاده اشارت ویردی .

جمهوریت. قرالك اعدامنی متعاقب ـ تصفیه‌دن صکره - «Parlement Croupion » یعنی پارچه‌لانمش پارلمنتو نامنی آلمش اولان ـ اوزون پارلمنتو حاکمیت ملیه اساسنی اعلان ، قراللغی الغا وجمهوریتی تأسیس ایتدی . لوردلر قماره‌سی قالدیرلدی وقوهٔ تشریعیه عوام قماره‌سنه ، قوهٔ اجرائیه بوقماره طرفندن منتخب قرق بر اعضادن مرکب اولان بر شورای دولته ویرلدی .

قروموه‌ل شورای دولت اعضاسی میانه‌کیردی . بوطرز اداره بش سنه سوردی . بومدت ظرفنده باشلیجه وقایع ایرلاندا سفری ، اسقوچیالیلر ایله حرب ، سیرسفائن قانوننك نشری ، هولاندا محاربه‌سیدر .

ایرلاندا سفری ١٦٤١ سنه‌سنده وقوعه کلمش اولان عصیان وقتاللر بهانه‌سیله اجرا ایدلمشدر . بو سفری اداره ایدن قروموه‌ل ایرلاندا قتولیکلرینه ـ وقتیله عبرانیلرك کنعانیلره یاپدقلری ـ معامله‌یی یاپدی . برانکلیز مورخی « ملل جدیده‌دن هیچ بری بودرجه مدهش ظلملره معروض قالمامشدر . » دییور . جزیره‌نك هر طرفنده وبالخاصه (دروغه‌دا Drogheda) ده جداً مدهش قتاللر وقوعه کلدی . یوزلرجه قیزلر وقادینلر قالدیریله‌رق آمریقاده اسیر صفتیله صاتیلدیلر . ایرلاندالیلر انکلیز مستعمرلرینك ضبط ایتدکلری چیفتلکلردن طرد ایدلدیلر ؛ جزیره‌نك هواجه الك فنا واك غیر منبت یرلری اولان غربه ، (قوناوت Connaught)ه چکیلدیلر . مملکتك آنجق آلتیده برنده بارینه‌بیلدیلر ؛ کندی تارلالرنده کراجی اولدیلر .

یعنی انکلیز غاصبلرینك حساب ومنفعتنه چالیشدیلر. هنوز زمانمزده تعمیر ایدلمین بو حقسزلق عصرحاضر انکلترەسی ایچون باعث‌عار وحجاب‌اولان ایرلاندا مسئلەسنك مبدئیدر .

اسقوچیا محاربەسی ایرلاندا سفرینی متعاقب وقوعه کلدی . حربدن مقصد برنجی شارلك اوغلی اولوب اسقوچیالیلر طرفندن قراللغه قبول ایدلمش‌اولان ایکنجی شارلی طرد ایتمك واسقوچیالیلری جمهوریت‌اعلاننه وانکلیز جمهوریتیله برلکده بر هیئت متحده تشکیلنه اجبار ایتمك ایدی . قروموەل ادیمبورغی آلدی واولا (دومبار Dumbar) ده ، بعده (وورچستر Worcester) ده ایکنجی شارلك اردولرینی محو ایتدی . ایکنجی شارل پك کوجلکله قاچەبیلدی ؛ اوروپایه کیتدی [١٦٥١] . اسقوچیالیلر انکلتره ایله اتحادی قبول ایلدیلر .

اسقوچیادەکی موفقیاتی متعاقب پارلمنتو سیر سفائن قانونی قبول ایتدی [٩ تشرین اول ١٦٥١] . بو قانون موجبنجه انکلترەیه کلن هر هانکی بر آوروپالی کمی آنجق منسوب اولدیغی مملکتك محصولاتنی کتیرەبیلەجك ایدی . آسیا ، آفریقا و آمریقا محصولاتی یالکز انکلیز کمیلریله ادخال ایدیلەبیلەجك ایدی . بوقانون قدر انکلتره ایچون نتایج عظیمه تولید ایتمش بر قانون یوق یوق کیبدر . صوك عصرك اواسطنه ، ١ کانون‌ثانی ١٨٥٠ تاریخنەقدر تطبیق ایدیلن سیرسفائن قانونی انکلیزلری کندیلرینه الزم اولان شیلری بالذات بشقه مملکتلره کیدوب آلمغه مجبور ایتدی . بونك ایچون‌ده تجارت کمیلری یاپمق وبوکمیلری مملکتك احتیاجاتی آرتدیغی نسبتده چوغالتمق ایجاب ایلدی . انکلترەنك سطوت بحریەسی سیر سفائن قانوننندن چیقدی .

بو قانون هولاندالیلرله حربه سبب اولدی . چونکه هولاندالیلرك

باشلیجه صنعتلری اولان نقلیات بحریه یه مهلك بر ضربه اورمشدی .
محاربه ایکی سنه سوردی [١٦٥٢ - ١٦٥٤] . هولاندالیلر مظفر
اوله جقلرندن امین ایدیلر . مع مافیه (ترومپ Tropm) و (روئیتر
Ruyter) کبی اك مقتدر هولاندا آمیراللری (دوور) پیشگاهنده و (هوغ
Hougue) برونده بر سواری ضابطی ایکن بحریه قوماندانی اولان
(بلاق Blake)ك قوماندامی آلتنده کی انکلیز دونماسنه قارشی هیچ برشی
یاپه مدیلر . ایالات متحده جمهوریتی، نهایت ، صلح طلبنه و التجا ایدن
استوارتلری طرده مجبور اولدی [١٦٥٤] .

قروموه لك اداره سی

هولاندالیلرله عقد صلح ایدلدیکی زمان اوزون
پارلمنتو بر سنه دن بری موجود دکلدی .
فی الحقیقه اسقوچیا محاربه سنی متعاقب پارلمنتو ایله اردو آره سنده یکیدن
اختلاف ظهور ایتمشدی . قروموه ل واردو عوام قماره سنك فسخنی
آرزو ایدییورلردی . چونکه اون ایکی سنه دن بری اجتماع ایدن بومجلس
محاربهٔ داخلیه و « تصفیه » دن طولایی یوزدن دها آز اعضادن مرکب
قالمش اولدیغی ایچون آرتق انکلتره نك ممثل حقیقیسی اولمق صفتنی
وهر درلو نفوذ واعتباری غائب ایتمشدی . عوام قماره سی ایسه ، بالعکس ،
محافظهٔ قوت فکرنده ایدی وحتی محاربه ختام بولدیغی ایچون اردونك
ترخیصنی دوشونیور ایدی .

قروموه ل ایکی سنه قدر تردددن صکره ضابطان ایله بالاتفاق « کوزه لری
صوصدیرمغه » ، یعنی مبعوثانی طاغیتمغه قرار ویردی. اردونك ترخیصی
حقنده کی قانونك قبول ایدیله جکی کون - مبعوث صفتنی حائز اولدیغی
ایچون - مذاکره صالونه کیردی . رأیلر طوپلانه جغی صره ده یرندن
قالقدی ؛ صالونك بر باشندن اوته کی باشنه کیدرك بر نطق ایراد ایتدی ؛

حدتلندی ، باغیرمغه باشلادی . رفقاسندن بعضلرینه سرخوش ، مفسد ، اخلاقسز دیدی. بونلرك مبعوثان آره‌سنده بولنملری « انجیله بر حقارت » اولدیغنی سویلدی . آیاغنی یره اوره‌رق : « اللهك ملت منتخبه‌سی اولان بر ملتك مبعوثلری اولیورسکز ، ها ! دفع اولیکز ، کیدیکز ، آرتق سزدن بحث ایدلدیکنی هیچ کیمسه ایشیتمسون ! » دیه باغیردی . او صره‌ده اوتوز سلاحشور مجلس صالونه کیردیلر . مبعوثلر صالوندن چیقدیلر ؛ قروموه‌ل شورای امت دائره‌سنی مهرلدی ؛ قپوسنه : « موبیلیه‌سز کرالق خانه » لوحه‌سنی آصدی. شورای دولت دخی فسخ ایدلدی [١٦٥٣] .

بو جرأتکارانه حرکت نتیجه‌سنده انکلتره اردونك النده قالدی . اردو قروموه‌له « جمهوریتك حامی لوردی Lord Protecteur de la République » عنوانیله صلاحیت تامه اعطاسنی تکلیف ایلدی ؛ قروموه‌ل‌ده قبول ایتدی .

قروموه‌ل بش سنه ، وفاتنه قدر [١٦٥٨] حقیقی بر دیقتاتور اولدی . اردو سایه‌سنده ـ (استرافورد) و (لود) ك زماننده برنجی شارلدن دها مستبد ـ بر حکمدار مطلق کبی حرکت ایتدی . هیچ بر مخالفته تحمل ایده‌مزدی . اجتماعه دعوت ایتدیکی درت پارلمنتویی ـ مبعوثلرده براز استقلال افکار آثاری کوریر کورمز ـ فسخ ایتدی . انکلتره‌نك هیچ بر طرفنده عصیان اولمدی . چونکه مملکت برحکومت عسکریه‌یه تابع ایدی واون قسمه آیریله‌رق هر بر قسم بر جنرالك قوماندانسنده بولنیوردی. حتی ١٦٥٧ ده پارلمنتو قروموه‌له قرال عنوانی آلمسنی تکلیف ایتدی. فقط قروموه‌ل اردویی کندی علیهنه دوندیرمه‌مك ایچون بو تکلیفی رد ایلدی. یالکز خلفنی تعیین ایتمك حقنی استحصال ایتدیکندن وراثت حکومت بوصورتله فعلاً قبول ایدلمش اولدی .

قروموەلك سیاست خارجیەسی انكلیزلرك عزت نفسلرینی اوقشامش وعسكری دیقتاتورلكه تحمل ایتملرینه خیلیجه مدار اولمشدر. بو سیاستك اك مهم صفحەسی اسپانیایه قارشی فرانسه ایله اتفاقدر . بو اتفاق فرانسزلرك اسپانیوللره غلبەسنی تأمین ایتدیكی كبی انكلیزلره فرانسه ساحلنده (دونكرك) لیمانی و آمریقاده آنتیل آطەلرندن (ژامایيق) جزیرەسنی قازاندیردی. قروموەل الیزابت كبی حركت ایتمك، انكلترەیی پروتستانلرك حامیسی یاپمق ایستەیوردی . « انكلیز نامنی رومالی نامندن دها بیوك یاپەجغم » دییور ایدی . فی‌الحقیقه قروموەلك یالكز براخطاری اوزرینه صاوواودوقەسی آلپ طاغلرندەكی (وودووا)لره ظلم ایتمكدن واز كچدی. بوهمیا پروتستانلری آلمانیا ایمپراطوری نزدنده توسط ایتمك ایچون قروموەله مراجعت ایتدیلر. انكلیز دونمالری بتون ملتلره منسوب كمیلری كندیلرینی سلاملامغه مجبور ایدییورلردی . عادتا بحرسفیدك امور ضابطەسنی درعهده ایتمشلر كبی تونس وجزایر قورصانلرینی تعقیب ایلیورلردی .

قروموەل ٥٩ یاشنده وفات ایتدیكی زمان [١٣ ایلول ١٦٥٨] اوروپا حكمدارلرینك اكثری، حتی برنجی شارلك یكنی اولان فرانسه قرالی بیله سرایلرنده ماتمی امر ایتدیلر .

قروموەل وفاتندن براز اول اوغلی ریشاردی كندیسنه خلف تعیین ایتمشدی . ریشارد قروموەل مخالفته معروض قالمەدن حكومتی اله آلدی. فقط « حامی لورد » وظیفەسنی ایفا ایچون حاضرلانمامشدی. ذوق وصفایه مفتون، سجیةً ضعیف وقورقاق ایدی. نەعسكر، نەده متعصب اولمدیغندن برادروایله متعدد مذهب سالكلرینك دائما قاریشدیردقلری بر مملكتی اداره ایدەمز ایدی. اونك ایچون سكز آی صكره استعفا ایتدی [مایس ١٦٥٩].

استوارتلرك اعادهٔ حكومتی

ریشارد قروموه‌لك استعفاسنی تعقیب ایدن سنه ظرفنده انکلتره احوالی پك زیاده قاریشدی. حکم ونفوذ پارلمنتو ایله اردوده ایدی. اردو ایکی قسمه آیرلمشدی: (ژورژمونق Monk) ك قوماندا سنده‌كی اسقوچیا اردوسی، لوندره جوارنده بولنان و (لامبر Lambert) ك قوماندا سنده اولان انکلتره اردوسی.

لامبر ایله معیتنده‌کی ضابطان قروموه‌ل طرفندن غیر قانونی برصورتده فسخ ایدلمش اولان اوزون پارلمنتو اعضاسنی اجتماعه دعوت ایتدیلر. بو مجلس اعضاسندن ۷۰ مبعوث قالمشدی. بونلر حکومتی تمامیله کندی اللرینه آلمق وضابطان‌ایله‌اردویی تحت اطاعتده طوتمق ایسته‌دیلر. احتمال که ایکنجی برقروموه‌ل اولمغی تخیل ایدن لامبر مبعوثلرك اجتماعنی منع ایتدی. لامبرك ضابطانندن مرکب بر « انجمن حکومت » تشکیل ایدلدی.

بونك اوزرینه (مونق) اسقوچیا اردوسیله ایشه مداخله ایتدی. لوندره‌یه کیردی؛ لامبری حبسخانه‌یه آتدی، تشکیلات حکومتی تنظیمه مأمور اولمق اوزره یکی بر پارلمنتو انتخاب ایتدیردی. « اختیارعسکرلرك » حاکمیتندن آرتق نفرت ایتمش اولان انکلیزلر همان بتون مبعوثلری قراللق طرفدارلری آره‌سندن انتخاب ایتدیلر. دیکر طرفدن (مونق) هولانداده بولنان‌ایکنجی‌شارل‌ایله مذاکره‌یه کیریشمش ایدی. شارلك هنوزهولانداده ایکن عفوعمومی‌یی وامور دینیه‌ده مساعده‌کارلغی متضمن بر بیاننامه نشر ایتمسی پارلمنتونك قراللغی اعاده‌یه واستوارتلری دعوته قرارویرمسی‌ایچون کفایت ایتدی. ۲۵ مایس ۱۶۶۰ تاریخنده ایکنجی شارل اهالینك شدتلی آلقیشلری آره‌سنده لوندره‌یه داخل اولدی.

استوارتلرك عودتى خصوصنده هيچ بر شرط درميان ايدلمه‌مشدى. قراللق حقوقى تماميله ايكنجى شارله ويرلمشدى. بالخاصه پارلمنتويى ايسته‌ديكى زمان اجتماعه دعوت، تعطيل ويا فسخ ايتمك حقى حقوق حكمدارى جمله‌سندن ايدى. حتى پارلمنتو دها ايلرى‌يه كيتدى واوزمانه قدر انكلتره حكمدارلرندن هيچ برينه ويرلمه‌مش بر امتياز اولمق اوزره ايكنجى شارله سنوى ١,٢٠٠,٠٠٠ انكليزليراسى تخصيصات اعطاسنه قرارويردى، كه بو پاره زمانمز حسابيله ١٢٠ مليون فرانق ايدر. اكر قرال مصارفنى تنقيص ايتمك مهارتنى كوسترر ايسه بو قدر چوق برپاره‌ايله ايسته‌ديكى كبى ادارهٔ امور ايده‌بيلير وپارلمنتويى اجتماعه دعوت احتياجندن وارسته قاله بيليردى. الحاصل، پارلمنتو اخذثارامليندن دخى وازكچه‌مدى. قروموه‌لك جسدينك قبرندن چيقاريله‌رق دار آغاجنه آصيلمسنى امر ايتدى. برنجى شارلى اعدامه محكوم ايتمش اولانلرك تحت محاكمه‌يه آلنملرينه قرارويردى. بونلردن اون اوچ مبعوث سابق اعدام ايدلدى؛ ديكرلرى خدمات عموميه‌دن مؤبداً طرد اولنديلر.

ايكنجى شارل يكى قرال اوتوز ياشنده‌ايدى. ظريف، كبار واصيل ايدى. پدرينك اعدامندن‌صكره وقوعه‌كلن اسقوچيا محاربه‌سنده هنوز يكرمى ياشنده ايكن جرأت، شجاعت واعتدال دمنى پارلاق دلائل ايله اثبات ايتمشدى. ذكى ايدى؛ هر شيئى آكلامغه حريص ايدى. فقط چاليشمقدن نفرت ايدردى. هر شيدن اول ذوق وصفا آدمى، سفيه ايدى. يكرمى بش سنه‌لك ادارهٔ حكومتنده انكليز سرايى بتون اوروپا سرايلرينك الك اكلنجه‌ليسى ايدى. سياساتده پدرى وبيوك پدرى كبى ادارهٔ مطلقه طرفدارى اولوب پارلمنتونك قونترولنى قبول ايتميور و: «مجلس عمومى حالنده طوپلانان بعض اشخاص قرالك

ایشلریله مشغول اولدقجه واونك حساباتنی ، وکلاسنك اجراآتنی تدقیق وتفحص ایتدکجه کندیمه حکمدار نظریله باقه‌مام » دییور ؛ « کندیسنه مخالفت ایدیلن ووکلاسی پارلمنتو حضورینه جلب اولنه‌بیلن بر قرال آنجق اسماً قرالدر » سوزلرینی‌ده علاوه ایدییور ایدی .

مع مافیه بر چوق دفعه پارلمنتونك، افکار عمومیه‌نك آرزوسنه تابع اولمق احتیاطکارلغنی کوستردی . بونك سببی مرفه ومسعود یشامق ایسته‌مسیدر . قرال اولمازدن اول ممالك اجنبیه‌ده یشامش ، چوق صیقندی چکمشدی . بو محرومیتلره تکرار قاتلانمغی آصلا آرزو ایتمیوردی . خودکاملق تأثیریله ممکن مرتبه خوش کچینمکه چالیشه‌رق یکرمی بش سنه اجرای حکومته وقرال اوله‌رق اولمکه موفق اولدی.

سیاست داخلیه وخارجیه

ایکنجی شارلك ایلك سنهٔ حکومتنده منازعات دینیه باشلادی. ١٦٦١ده انتخاب ایدیلن پارلمنتو اودرجه قراللق طرفداری ایدی ، که شارل بو پارلمنتویی ١٨ سنه محافظه ایتدی . پارلمنتو آنغلیقانیزم مذهبنی بتون انکلیزلره قبول ایتدیرمك طرفداری اولدیغندن آنغلیقان اولمیانلرك خدمات عمومیه‌دن هیچ برینه قبول ایدلمه‌ملرینه ، آنغلیقان کلیساسی دعا کتابلرینك استعمالی هرکس ایچون مجبوری اولمسنه وآنغلیقان پسقپوسلرینی طانیمق ایسته‌مینلرك خدمات روحانیه‌دن اخراج ایدلملرینه قرار ویردی . عادتا (لود) زمانه عودت ایدلمشدی . پوریته‌ن مأمورین روحانیه‌سندن ایکی بیك قدری دائرهٔ روحانیه‌لرندن طرد اولندیلر .

پوریته‌نلر علیهنده‌کی تدابیر قتولیکلره دخی تطبیق اولنمغه باشلادی . قتولیك (هانرییه‌ت)ك اوغلی وقتولیك پورتکیز قرالنك قیزی (قاترین)ك زوجی اولان ایکنجی شارل میل طبیعیسی حسبیله قتولیکلره مساعدبولنمق

ايسته‌يوردى . بعض اسباب خارجيه وماليه دخى بويله بر مسلك اتخاذ ايتمسنى ايجاب ايلمكده ايدى . قرال ـ پارلمنتونك كنديسنه سنوى اوتوز ميليون فرانق تخصيص ايتمش اولمسنه رغماً ـ اكثريا پاره‌سز قاليورايدى. لازم اولان پاره‌يى كنديسنى فرانسه قرالى اون دردنجى لوئى‌يه‌صاتمق صورتيله تدارك ايدييوردى . ايلك دفعه ، ١٦٦٢ تاريخنده ، وقتيله قروموه‌لك ضبط ايتمش اولديغى (دونكرك) ليمانى ٢٠ ميليون فرانق مقابلنده‌فرانسه‌يه فروخت‌ايتدى . بوصاتيش انكليزلرى هيچ‌ممنون‌ايتمدى.

شارل تبعه‌سنك خوشنودسزلغنى ازاله‌ايتمك ايچون (گينه) ساحلنده‌كى تجارت موقعلرى مسئله‌سندن طولايى هولانداليلره اعلان حرب ايتدى [١٦٦٤]. بالآخره ايكنجى ژاق عنوانيـله تخته چيقان‌دوق دييورقك قوماندانسى آلتنده پارلاق بر مظفريت ايله باشـلايان حرب فنا بر شكل آلدى ؛ هولاندا دونناسى (تاميز) نهرى منصبندن گيره‌رك لوندره جوارينه قدر ايلريلدى [١٦٦٧] . عقد ايديلن معاهده‌نامه موجبنجه هولانداليلرك شمالى آمريقاده هنوز تأسيس ايدوب اوزمان پك اهميتسز عد ايديلن مستملكات انكلتره‌يه ترك ايدلمك شرطيله سير سفائن قانوننك شدتى هولاندا گميلرى حقنده تعديل ايدلدى . قرال بودفعه انكليزلرك حدتنى تسكين ايتمـك ايچون باش وكيلى (قلارندون Clarendon) ى فدا ايتدى و (قلارندون) قرالك سياستنى بتون شدتيله تقبيح ايتديكى حالده بو سياستدن طولايى مسئول ومحكوم اولدى . اون دردنجى لوئى يه‌يى‌بانك اسپانيا اداره‌سنده‌كى قسمنى ضبط ايتمكه باشلاديغى زمان شارل محضا افكار عموميه‌يه خوش گورونمك ايچون فرانسز اردولريى توقيفه چاليشان هولانداليلرك اتفاق تكليفنى قبول وهولاندا ، اسوج و انكلتره آره‌سنده بر اتفاق مثلث عقد ايتدى [١٦٦٨] .

ایکی سنه صکره ایکنجی شارل پاره‌یه احتیاجندن طولایی اون دردنجی لوئی ایله باریشه‌رق ایکی میلیون لیرا مقابلنده هولاندا علیهنه فرانسه ایله بر معاهدهٔ اتفاقیه عقد ایلدی . شارل بو معاهده ایله وینه پاره مقابلنده ممکن اولدیغی آنده قتولیك مذهبنی قبول ایلیه‌جکنی تعهد ایلیوردی . اون دردنجی لوئی تبدیل دینی تسهیل ایچون شمدیکی حساب ایله ١٨ میلیون فرانق ویره‌جکدی .

(دووررده)ده عقد ایدیلن بو معاهده موجبنجه ایکنجی شارل ١٦٧٢ تاریخنده پوریته‌ن و قتولیکلر علیهنده‌کی قانونلرك تطبیقی ـ صلاحیتی اولمدیغی حالده ـ تأخیر ایدلدیکنه دائر بر بیاننامه نشر ایتدی . بعده اون دردنجی لوئی ایله برلکده هولاندایه اعلان حرب ایلدی .

برازاول قرالك برادری و ولیعهدی دوق دیورقك قتولیك مذهبنی قبول ایتمسندن طولایی ذاتاً تلاش ایتمکه باشلایان انکلیزلر قرالك سالف الذکر ایکی تدبیری اوزرینه بسبتون حدتلندیلر . قتولیك مذهبنك اعاده‌سنه میدان ویرمه‌مك ایچون پوریته‌نلرله آنغلیقانلر برلشدیلر. شارل بیاننامه‌یی کری آلمغه مجبور اولدی [١٦٧٣] . بو بیاننامه‌نك ملتك قرال حقنده‌کی امنیتسزلکنی آرتیرمقدن ، قتولیکلره خصومتی تشدیددن واونلر علیهنه تدابیر جدیده اتخاذندن بشقه بر فائده‌سی اولمدی .

پارلمنتونك قراری اوزرینه بتون مأمورلر قتولیك اعتقاداتنی مع القسم انکاره وآنغلیقان آیینی موجبنجه عبادت ایتدکلرینی مبین منسوب اولدقلری دائرهٔ روحانیه‌دن ویرلمش بر وثیقه ابرازینه مجبور طوتولدیلر . قتولیك مأمورلرك جمله‌سی ـ آمیرال دوق دیورق دخی داخل اولمق اوزره ـ مجبوراً ترك خدمت ایتدیلر .

ايكنجی شارل افكار عموميه‌ده‌كی هيجانی تسكين ايچون هولاندا ايله‌عقدصلح ايتدی [١٦٧٤] ، برادرينك بيوك‌قيزی (ماری‌ديبورق)ی اون دردنجی لوئينك دشمنی (كيوم دورانژ) ه‌ويردی وحتی بر آرالق فرانسه‌يه اعلان حرب ايده‌جك قدر ايلری‌يه واردی [١٦٧٧] ؛ فقط بو تدابيردن هيچ بر فائده حاصل اولمدی . جزويتلر طرفندن كويا بر جمعيت تشكيل ايدلمش اولديغنه دائر وقوع بولان بر اخبار قتوليكلر عليهنده‌كی خصومتی آرتيردی . جمعيت خفيه‌نك لونده‌يی ياقه‌جغی ، قراليچه‌نك معاونتيله ايكنجی شارلی خلع ويا تسميم ايده‌جكی ، دوق ديبورقی اجلاس ايتمك صورتيله قتوليك مذهبنی دين رسمیٔ حكومت يابه‌جغی روايت اولندی . اصلی اولميان بوروايت اوزرينه ايكی بيك كشی حبس ايدلدی ؛ بر چوقلری آصيلدی . انكلتره‌ده اقامت ويا اورايه مواصلت ايدن بتون قتوليك راهبلرينك اعدام اولنمسنه قرار ويرلدی ؛ قتوليك مبعوثلر ولوردلر پارلمنتودن چيقارلديلر .

بونك‌اوزرينه شارل عوام قماره‌سنی فسخه قرارويردی [١٦٧٩] . فقط يكی انتخاب اولنان مبعوثلر دها زياده شدت كوستر ديلر ؛ قتوليك اولان دوق ديبورقك حق سلطنتدن محروم براقلمسی ايچون بر قانون حاضرلاديلر . بعده ، كيفی توقيف وحبسلره مانع اولمق ايچون انكليز قانونلرينك اك مشهورلرندن بری اولان وحريت شخصيه‌يی اون يدنجی عصرده انكلتره‌ده ـ اليوم فرانسه‌ده‌كندن دهاواسع وامين برصورتده ـ تأمين ايدن « Habeas corpus » قانون مشهورينی قبول ايتديلر . بو قانون موجبنجه توقيف ايديلن هر شخص يكرمی دورت ساعت ظرفنده عائد اولديغی محكمه حضورينه چيقه‌جق واكر محكمه توقيفنه لزوم كورمزسه همان تخليه ايديله‌جك ايدی . قرال بوقانونی تصديق ايلدی . فقط

برادرینك حق سلطنتدن محرومیتی حقندهکی قانونی رد ایدرك عوام قماره‌سنی طاغیتدی [١٦٧٩] .

دوق دیبورقك حق سلطنتدن محرومیتی مسئله‌سی مملکتی ایکی فرقه‌یه آییردی . بو فرقه‌لر بربرلرینه **طوریلر ، ویغلر** حقارت آمیز اسملر ویردیلر . حقوق حکمدارینك محافظه‌سی اساسنه صادق قالان بر چوق آنغلیقانلر وعمومیتله قتولیکلر قرالك برادرینی حق سلطنتدن محروم براقمغی قبول ایتمیورلردی . رقیبلری بونلره اوزمان ایرلاندالی قتولیك حیدودلرك اسمی اولان « طوری » نامنی ویردیلر . طوریلر حق سلطنتدن اسقاط طرفداری اولانلری اسقوچیالی پره‌سبیته‌رییه‌ن حیدودلرینك نامی اولان « ویغ » اسمی ایله یاداتمکه باشلادیلر . پوریته‌نلر ، آنغلیقان کلیساسی خارجنده‌کی دیکر پروتستانلر ، زادکانك بعضلری ، زنکین بورژووالرك اکثریتی ویغ فرقه‌سندن ایدیلر . ویغ وطوری نامری دوام ایتمش والآن دخی استعمال ایدلمکده بولنمشدر . اون دردنجی عصر اواخرنده واون سکزنجی عصرده طوریلر ادارهٔ دولتده قرالك تفوقی ، ویغلر پارلمنتونك قراله فائقیتی طرفداری اولدیلر .

١٦٨٠ ده انتخاب ایدیلن عوام قماره‌سنده اکثریت ویغلرده ایدی . اونك ایچون دوق دیبورقك حق سلطنتدن محروم ایدلمسی حقنده‌کی قانون عوام قماره‌سنجه قبول ایدلدی . فقط لوردلر ـ قرالك اصراری اوزرینه ـ بو قانونی رد ایتدیلر . ویغ فرقه‌سنه منسوب بعض کیمسه‌لر ایکنجی شارلی اولدیروب یرینه اولاد طبیعیه‌سندن بری اولان دوق‌دو (مونموت Monmouth) ی اجلاس ایچون بر جمعیت خفیه تشکیل ایتمه‌مش اولسه‌لر ایدی ویغلرك دوق دیبورقی حق سلطنتدن اسقاطه موفق اولملری محتمل ایدی . فقط بو جمعیت خفیه‌نك ظاهره چیقارلمسی

افکارعمومیه‌یی قرال‌لهنه چویردی . ایکنجی‌شارل بوفرصتدن بالاستفاده دائمی برکوچك اردو تشکیل‌ایتدی [۱٦۸۳] . عینی‌زمانده اون‌دردنجی لوئی ایله خفی معاهده‌لر عقد ایدرك پاره تدارکی چاره‌سنی بولدی .

پارلمنتویی طاغیتدی واوآندن اعتباراً وفاتنه‌قدر [۱٦ شباط ۱٦۸۵] حکمدار مطلق‌کبی ادارهٔ اموره موفق اولدی . مرض موتنده گیزلیجه قتولیك اوله‌رق وفات ایتدی . دوق دییورق ایکنجی ژاق عنوانیله ، بلا مشکلات ، یرینه کچدی .

ایکنجی ژاق

ایکنجی ژاق ۵۲ یاشنده ایدی . جسور ، محدود الفکر ، معند ادی . خلوص وصفوت ایله شهرت بولمشدی . بتون انکلیزلری قتولیك‌یاپمق عزم‌قطعیسنده‌ایدی . جلوسندن ایکی‌کون صکره تبعه‌سنك حدت وخصومتنی جلب ایلیه‌جکنه اصلا اهمیت ویرمیه‌رك سرایده قتولیك مذهبی موجبنجه بر آیین مخصوص اجرا ایتدیردی . فرانسه‌ده نانت فرماننك فسخی وپروتستانلر علیهنده‌کی مظالمك تشدیدی حسبیله انکلتره‌ده قتولیك دیننه خصومتك الك غلیانلی زماننده بویله بر نمایشده بولنمق پك تدبیرسزجه‌سنه بر حرکت ایدی .

دوق‌دو (مونموت) لك جنوب‌غربی قونتلقلرنده برعصیان چیقارمش اولمسندن استفاده ایدن ژاق دائمی اردویی یکرمی بیك کشی‌یه ابلاغ ایتدی وانکلتره‌یی مدهش بر ظلم وتضییق ایله قورقوتمق ایسته‌دی . کنی دوق دو (مونموت) ی اعدام ایتدیردی [۱٦۸۵] . عاصی قونتلقلر داخلنده اوچ یوزی متجاوز شخص شایان تلعین اشکنجه‌لرله اعدام طقوز یوز کشی نفی وآنتیل آطه‌لرنده اسیر صفتیله فروخت ایدلدی . ژاق انکلتره‌یی کافی درجه‌ده قورقوتدیغنه حکم ایتدکدن صکره قتولیك مأمورلر حقنده‌کی قانونی ضابطانه تطبیق‌ایتمدی ؛ آنغلیقان دوائر

روحانیه‌سنه قتولیك راهبلر تعیین‌ایتدی ؛ جزویتلرك انکلتره‌یه کیرملرینه مساعده ویردی . حتی جزویتلردن بری شورای قرالی‌یه اعضا اولدی . پاپایه بر هیئت سفارت کوندردی . پاپانك سفیرینی (ویندسور) سراینده فوق‌العاده مطنطن مراسم ایله قبول ایدرك پاپالق مقامی حقنده‌کی حرمتی سفیرك حضورنده دیز چوکمك درجه‌سنه واردیردی وبو حرکتلریله انکلیزلری صوك درجه حدتلاندیردی .

روماده بیله ایکنجی ژاقه دها زیاده احتیاط ایله حرکت ایتمسی ، تبعه‌سنك افکار وآمالنی نظر دقته آلمسی توصیه اولنیوردی . پاپانك نصیحتلرینه اهمیت‌ویرلمدی . ژاق ١٦٨٧ ده قتولیکلر وپوریته‌نلر حقنده بر بیاننامه نشر وایرتسی سنه بونی تأیید ایتدی . بتون پروتستانلر بیاننامه‌یه اعتراض ایتدیلر . پروتستان رؤسای روحانیه‌سی پازار کونکی آیینده بو بیاننامه‌یی قرائته مأمور اولدیلر . اکثری اطاعت ایتمدی . یدی پسقپوس بیاننامه‌نك غیر قانونی اولدیغنی قراله اخطار ایتدیلر ؛ محکمه‌یه تسلیم ایدلدیلر ؛ فقط برائت قازاندیلر . بتون ملت وحتی بتون اردو پسقپوسلرك تخلیه‌سنی شوق وسرور ایله آلقیشلادیلر [تموز ١٦٨٨] .

١٦٨٨ انقلابنك مقدماتی . مع مافیه پك چوق زمان انکلیزلر قرال علیهنه عصیان ایتمك ایسته‌مدیلر . چونکه ، اولا ، آنغلیقان‌کلیساسی قراللق علیهنه هرهانکی برسببله اولورسه اولسون عصیانك بیوك بر کناه اولدیغنی تعلیم ایتمکده ایدی . ثانیاً ، ژاقك سنی ایلریله‌مشدی : وارثلری اولان وبرنجی زوجه‌سی ایکنجی شارلك باش وکیلی (قلارندون) ك قیزندن تولد ایدن ایکی قیزی پروتستان ایدیلر وپروتستانلره تزویج ایدلمشلردی . بیوکی ماری (کییوم دورانژ) ك ، کوچکی (آن) دانیمارقه قرالنك برادری پرنس (ژورژ) ك زوجه‌سی

ايدى . بناءً عليه ژاقك وفاتنده آرتق قتوليكلكك اعادهسى قورقوسى قالميهجق ايدى . بومطالعات واوكا منضم اولان (كييوم دورانژ) ك نصايحى انكليزلرى صبر وتحمله سوق ايتمشدى . بعض رجال مهمه كييومك انكلتره تختنه جلوس احتمالنى نظر دقته آلهرق آنكله مخابره ومناسبتده بولنمقده ايديلر .

فقط ١٦٨٨ ده ايكنجى ژاقك ايكنجى زوجهسى اولان قتوليك ايتاليان پرنسسى (مارى دهسته Marie d'Este) براركك چوجق دنيايه كتيردى [٢١ حزيران ١٦٨٨] . بونك اوزرينهانكلترهتختنه برپروتستان حكمدارك چيقمسى اميدى منقطع اولدى. پرنس دوغالك تولدندن اون كون صكره ، پسقپوسلرك برائت قازاندقلرى كونك فرداسى آنغليقان ، پوريتهن ، طورى ، ويغ مذهب وفرقهلرينه منسوب باشليجه لوردلر پروتستان مذهبنك سربستى وحمايهسنى تأمين ايچون مداخله ايتمسنى (كييوم دورانژ) دن رجا ايتديلر . حتى براز صكره بونلرك برقسمى (لاهى) ه كيتديلر ؛ كييوم عسكر وكمى طوپلامغه باشلادى .

اون دردنجى لوئى ايكنجى ژاقك بيوك بر تهلكهيه معروض قالديغنى آكلادى . ژاق فرانسه قرالنك اخبارات واخطاراتنه اهميت ويرمدى . اون دردنجى لوئى انكلتره قرالنى ـ آرزوسنه رغماً ـ قورتامغه قرار ويرهرك ايكنجى ژاقه قارشى واقع اولهجق هر درلو هجوم وتجاوزى فرانسهيه اعلان حرب مقامنده تلقى ايدهجكنى (اتاژهنهرو) ده بيان ايتدى . ايكنجى ژاق بونى خبر آلنجه متأثر اولدى ؛ كنديسنك بر حامىيه عرض احتياج ايدهجك قدر كوچك بر قرال اولمديغنى بيان ايتدى وفرانسه قرالى نزدندهكى سفيرينى كرىيه چاغيردى .

مع مافيه (كييوم دورانژ) محضا اون دردنجى لوئينك اردولرندن

قورقدیغی ایچون ژاق علیهنه حرکته باشلامامقده ایدی . هولاندا مجلس عمومیسی فرانسزلرك آنی استیلالرندن قورقیور وکییومك هولاندادن آیرلمسنه مساعده ایتمیوردی . فقط اون دردنجی لوئی شمال جهتنده بر ضربه اورهجغنه رن اوزرندهکی حرکات حربیهسیله دشمنی شاشیرتمق ایستهدی ؛ عسکرینی پالاتینایه قدر ایلریلتدی. هولاندا مجلس عمومیسی استیلا تهلکهسنك بر طرف اولدیغنی کورنجه کییوم دورانژی انکلترهیه عزیمتده سربست براقدی .

١٦٨٨ انقلابی کییوم دورانژ ٦٠٠ کمی ایله نقل ایتدیکی ١٤,٠٠٠ عسکری ٥ تشرین ثانی ١٦٨٨ تاریخنده (طوربای Torbay) ده قرهیه چیقاردی . ٢٧ تشرین ثانیده لوندرهیه کیردی . کچدیکی یرلرده بتون اهالی قرال علیهنه قیام ایدییور ایدی . ایکنجی ژاق، متحیر ومأیوس، محاربهیه تشبث بیله ایتمدی. قزی (آن) ، دامادی پرنس (ژورژ) ضابطانك قسم اعظمی ایله برلکده کندیسنی ترك ایتمشلر ایدی. فرانسهیه کیتمك نیتیله لوندرهدن قاچدی . بر آرالق بالقجیلر کندیسنی تبدیل قیافت ایتمش بر جزویت ظنیله توقیف ایتدیلر ، هویتنی آکلانجه همان براقدیلر وکندیسنه غایت احترامکارانه معامله ایلدیلر . ژاق امیده دوشدی، لوندرهیه عودت ایتدی. انقلابك قان دولوکولهدن وقوعنی آرزو ایدن کییوم دورانژ قاین پدرینی قورقوتدی؛ فرارینی تسهیل ایلدی. ژاق فرانسهیه کیتدی . قرالیچه ایله پرنس دوغال اولجه اورایه قاچمشلردی . اون دردنجی لوئی ژاقه قرال معاملهسی یاپهرق (سن ژرمن) شاتوسنی اقامتگاه اولهرق کندیسنه ویردی .

ژاقك فراری مشکلاتی رفع ، انقلابی تسهیل ایتمشدی . پارلمنتو ژاقك فرار ایتمکله حق سلطنتدن کندیسنی اسقاط ایلمش اولدیغنه ، اوغلی پرنس

دوغالك حقیقی اولادی اولدیغنك شبهه‌لی بولندیغنه ، بناءً علیه تخت قرالینك انحلالنه قرار ویردی . بعض کیمسه‌لر کیوم دورانژك زوجه‌سی مارینك اجلاسی فکرنده ایدیلر . فقط کیوم نائب حکومت صفتنی قبول ایده‌میه‌جکنی بیلدیردی . مبعوثلر کیوم وماری‌یی قرال وقرالیچه اعلان ایتدیلر .

مبعوثلر ١٦٦٠ ده ایکنجی شارلی بلاقید وشرط تخته دعوت ایتدکلری زمان یاپدقلری خطایی بودفعه تکرار ایتمدیلر . پارلمنتو حقوق ملتی صورت قطعیه‌ده تعیین وتثبیت ، حکمدار مستقبلدن بو حقوقه رعایت تعهدینی استحصال ایتمك ایچون لازم کلن تدابیری اتخاذ ایتدی . « بیاننامهٔ حقوق »ی تنظیم ایلدی. بو بیاننامه کرك « بیوك شارت » وکرك برنجی شارل زماننده قراله قبول ایتدیرلمش اولان قانونده تصدیق ایدیلن حریاتی تأیید ایتمکده ایدی . بیاننامه‌نك مقدمه‌سنده ایکنجی ژاقك حرکات تجاوزکارانه‌سی تعداد، انکلیز قوانین وحریاتی نه صورتله اخلال ایلدیکی افاده اولندقدن صکره اساسات آتیه ذکر ایدلمشدر :

قرال پارلمنتونك موافقتی منضم اولمدقجه قوانینك تطبیق احکامنی تعطیل ، بر ویرکو طرح ، وقت صلحده دائمی براردو تشکیل واداره ایده‌مز . مبعوثان انتخابی ، پارلمنتو مذاکراتی سربستدر . پارلمنتو صیق صیق اجتماع ایده‌جکدر . هیچ کیمسه قراله تقدیم ایتدیکی عرضحاللردن طولایی تعقیب اولنه‌ماز . محاکمات عدالت محض ایله اجرا اولنه‌جقدر . بتون پروتستان مذاهبی سربستدر .

بیاننامهٔ حقوق ١٣ شباط ١٦٨٩ تاریخنده ، پارلمنتوده ، ماری وکیوم دورانژك حضورنده قرائت ایدلدی . کیوم کندی وزوجه‌سی نامنه اوله‌رق بیاننامه‌ده ذکر ایدیلن اساساتی قبول ایتدیکنی بیان ایلدی .

پرنس وپرنسس دورانژ اوچنجی کیوم وایکنجی ماری عنوانلریله قرال وقرالیچه اعلان اولندیلر .

انقلابك اوصاف ممیزه‌سی ونتایجی

١٦٨٨ انقلابی بر طامله بیله قان دوکولمه‌دن وقوعه کلدی . حکمدار مطلق اولمق ایسته‌ین ومن‌طرف‌الله ادارهٔ دولته مأمور اولدیغنی ادعا ایلین قراللق ایله مقدراتنه صاحب اولمق ووکیللری واسطه‌سیله ادارهٔ حکومت ایتمك ادعاسنده بولنان ملت آره‌سنده تقریباً برعصردن بری دوام ایدن مبارزه بو انقلاب ایله ختام بولدی . ١٦٤٩ ده اعلان ایدیلن حاکمیت ملیه اساسی ١٦٨٨ ده غلبه ایتدی .

بناءً علیه ١٦٨٨ انقلابی منازعات سیاسیه‌یه نهایت ویرمشدی . عینی زمانده قتولیکلر خارج اولمق اوزره آنغلیقان ، پوریته‌ن وسائر پروتستان مذاهبی ایچون سربستیٔ آیین اساسنی قبول ایتمك صورتیله منازعات دینیه‌یه دخی خاتمه چکمشدی . بوندن صکره انکلتره همان دائما صلح ومسالمت ایچنده یشادی .

بو داخلی صلح ومسالمتك سیاست خارجیه‌ده‌کی نتایجی پك مهمدر . انکلتره خارجه باقمغه وقت بوله‌بیلدی و ١٦ نجی عصر نهایتنده اوروپا پولیتیقه‌سسنده حائز بولندیغی موقع رجحانی ١٧ نجی عصر اواخرنده استرداده موفق‌اولدی . اوچنجی کیوم [١٦٨٨-١٧٠٢] اون دردنجی لوئی علیهنده متشکل اتفاقلرك دائما باشنده بولندی . ماری وکیوم‌دورانژك خلفی اولان قرالیچه آن زماننده [١٧٠٢ ـ ١٧١٣] انکلتره اوروپا سیاسیات‌عمومیه‌سنده حکم وظیفه‌سنی‌ایفا و ١٧١٣ ده اوتره‌خت‌مصالحه‌سنی ، اسپانیا میراثنك تقسیمنی آرزوسی وجهله تنظیم ایتدی .

اوچنجی کیوم ۳۹ یاشنده ایدی . صحتی شدتلی وصیق

کیوملك اداره‌سی

اوکسوروکلرله مختل اولمقله برابر فعالیت فوق‌العاده‌سیله ضعف بدنیسنه غلبه ایتمشدی . جسور ، فعال ، اعتدال دم صاحبی ، معند ، کتوم ایدی . هانکی فکرده اولدیغنی هیچ کیمسه‌یه قطعیاً سزدیرمه‌دن آیلرجه بر مقصدی تعقیب ایدر ونهایت موفق اولوردی . ذاتاً اون یدی یاشندن بری شانلی بر پرنس ایدی ؛ هولاندایی اون دردنجی لوئینك آمال حریصانه وفتوحاتجویانه‌سنه قارشی او حمایه ایتمشدی . اونك ایچون هولانداده (استاتوده‌ر) ایکن عادتا بر حکمدار قدر قدرت ونفوذ قازانمشدی .

فقط انکلتره‌ده بودرجه قدرت ونفوذ صاحبی اوله‌مدی . حتی قراللغی مملکتك هرطرفنده قبول ایتدیرمك ایچون خیلی اوغراشدی . ایرلاندالیلر ایکنجی ژاق لهنده عصیان ایتدیلر . اون دردنجی لوئی ایرلاندایه چیقه‌رق انکلتره‌یی ضبطه تشبث ایچون ژاقه کمی واردو ویرمشدی . ایکنجی ژاقی طرد وعصاتی تحت اطاعته ادخال ایچون ایکی سنه حرب ایدلدی [۱۶۸۹ - ۱۶۹۱] .

دیکر طرفدن کیوم اوروپا سیاست عمومیه‌سنه دائما مداخله ایدرك په‌یی بایی اون دردنجی لوئی‌یه قارشی بالذات مدافعه ایتدی .

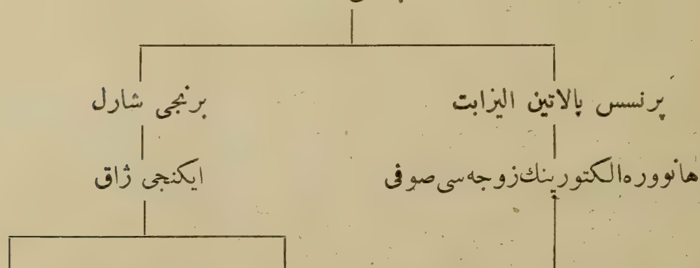
انکلیزلر آمال سیاسیه‌لرینی تأمین خصوصنده بو احوالدن پك زیاده استفاده ایتدیلر . بیاننامهٔ حقوقك کاغد اوزرنده قالمسنی ایسته‌میورلردی . بونی برقانون شکلنه قویدیلر . قرالك قدرت حکومتنی فعلاً تحدید ایده‌جك برچوق تدابیر منضمه اتخاذ ایلدیلر . بوصورتله پارلمنتو قراله درت سنه ایچون ویریلن تخصیصاتی بر سنه‌یه ایندیردی . حربیه بودجه‌سی دخی آنجق برسنه‌یه منحصر اولدی . بوسایه‌ده قرال پارلمنتویی هر سنه اجتماعه دعوته مجبور اولدی .

حکمدارلرك پروتستانه اولملری قانونی

پارلمنتو ١٦٨٨ ده ، ایکنجی ژاقك فرارندن برکون صکره نشر ایلدیکی بر بیاننامه‌ده «تجربه پروتستان بر قراللغك قتولیك بر قرال طرفندن اداره‌سی موافق اوله‌میه‌جغنی کوسترمشدر . » دیمشدی . انکلتره تاجنی ماری و کیوم دورانژه ویررکن بونلرك بلااولد وفاتری احتمالنی نظردقته آله‌رق قراللغك ژاقك ایکنجی قزی (آن) ه انتقال ایتمسنه قرار ویرمشدی. بو قرار ١٧٠١ ده یکی برقانون‌ایله اکمال ایدلدی . ماری ١٦٩٥ده‌اولاد براقمه‌دن وفات ایلدیکندن و (آن) دخی طول قالمش اولدیغندن اوندن صکره حکمدارلغك برنجی ژاقك حفیده‌سی ، ایکنجی ژاقك یکنی اولان برآلمان پرنسسه، (صوفی دوهانوور) ه ویا اونك وفاتنده اولادینه انتقال ایلمسی قانون مذکور اقتضاسندن ایدی [١] . پارلمنتو صوفی‌یی پروتستان اولدیغی ایچون انتخاب ایتمشدی .

قتولیکلکه خصومتندن طولایی (ماری) و (آن) لـ برادرینی ، تولدی اوزرینه ١٦٨٨ نقلابی وقوعه کلن بو پرنس دوغالی صورت قطعیه‌ده حق سلطنتدن محروم براقمشدی .

[١] هانووره خاندانك پارلمنتوجه تصدیق ایدیلن حق سلطنتی ایضاح ایدن جدول :

اوچنجى كيومك وفاتى اوزرينه ١٧٠٢ ده قراليچه اولان آن سالف‌الذكر قانون خلافنه اوله‌رق انكلتره تاجنى برادرينه ترك ايتمك فكرنده ايدى. انكلتره ايچون پك شانلى اولان اوتره‌خت معاهده‌نامه‌سنك فرداى عقدنده وكلاسيله برلكده يكى بر اصول وراثت حاضرلامغه باشلادى. فقط فجئةً وفات ايتدى. بناءً عليه قانون تطبيق ايدلدى وصوفينك اوغلى هانووره الكتورى ژورژ انكلتره قرالى اولدى.

بيوك بريتانيا قراليت متحده‌سى آن استوارتك دور سلطنتنده انكلتره واسقوچيا قراللقلرى صورت قطعيه‌ده برلشديريله‌رك بوكونكى انكلتره اتحادى، بريتانيا قراللغى تأسس ايتدى. اسقوچيا حكمدارى اولان استارتلرك انكلتره تختنه چيقملريله بو اتحاد اون يدنجى عصر ابتداسنده حاضرلانمشدى. فقط اوزمانكى اتحاد شخصى ايدى؛ يعنى ايكى مملكتك يالكز قراللرى مشترك ايدى. حقيقى بر اتحاد تشبثى ١٦٤٣ محاربهٔ داخليه‌سى اثناسنده وقوعه كلمشدى. برنجى شارلك اعدامندن صكره بوزيلان اتحاد يكيدن تأسيس ايدلمشدى. فقط بو دفعه ١٦٥١ ده اسقوچيالىلره غلبه ايدن قروموه‌ل اتحادى جبراً وجوده كتيرمشدى. ١٦٦٠ ده قراللق اعاده ايدلديكى زمان اسقوچيا وانكلتره بربرلرندن بسبتون آيرلمشلر ايدى. قراليچه آنك زمان سلطنتنده اسقوچيالىلرك قانون وراثتى قبول ايتميه‌رك ژاق استوارتى اسقوچيا تختنه دعوت ايتملرى وبو صورتله ينه بر محاربهٔ داخليه ظهورى قورقوسى انكليزلرك اسقوچيالىلره اتحادى تكليف ايتملرينه سبب اولدى. اسقوچيانك ملى پره‌سبيته‌ريه‌ن كليساسنى، قانونلرينى، محكمه‌لرينى محافظه ايتمسى، فقط ايكى مملكت پارلمنتوسنك بر اولمسى واسقوچيا وانكلتره مبعوثلرينك برلكده اجتماع ايلمسى تقرر ايتدى. ٢٥ مارت ١٧٠٧ تاريخنده اتحاد قانونى قبول ايدلدى. بوندن صكره انكلتره‌يه «بيوك بريتانيا قراليت متحده‌سى» نامى ويرلدى.

٧

اون یدنجی عصرده فرانسه

اون آلتنجی عصر نهایتنده فرانسه‌نك احوالی

اوتوزسنه دوام ایدن مذهب محارباتی فرانسه‌یی سیاسةً ، مادةً خراب بر حالده براقمشدی . برنجی فرانسوا وایکنجی هانرینك ادارهٔمطلقه‌سندن اثربیله قالمامش ، حتی فرانسه‌نك وحدتی بیله تهلکه‌یه دوچار اولمشدی . معاصریندن برینك دیدیکی کبی « زادکانك اکثریتی آرتق قرالی ایسته‌میوردی. ملت‌ایسه نه‌حکمداری، نه‌زادکانی ایسته‌یوردی. الك عادی کویلیلره وارنجه‌یه قدر هر کس حکمدارلك ، زادکانك حاکمیتدن قورتولمق املنده ایدی.» والیلر ولایتلری داخلنده حکمدار کبی حرکت ایدییورلر، عسکر طوپلایورلر، ویرکو آلیورلر، اجرای عدالت ایلیورلر ومأموریتلرینی ارثی برمنصب حالنه افراغه چالیشیورلر ایدی .

مملکت مدهش برصورتده تخریب ایدلمشدی . چیفتلکلر وهمان بتون کویلر ایصسز قالمشدی . حتی کویلیلر زراعتدن بیله واز کچمشلردی . آچ‌قالدقلری‌ایچون‌عصیان وهرطرفی یغما ایدییورلرایدی. برچوق ولایتده زادکان واغنیا علیهنده قیاملر وقوعه کلدی . یوللر بوزولمش ، کوپریلر ییقیلمش ایدی. شهرلرده صنعت وتجارت محواولمشدی. حکومتك بورجی پك بیوکدی . ویرکولرك حاصلاتی آنجق بورجلری تأدیه‌یه کافی کلیور؛ مصارف ضروریهٔ دولت ایچون هیچ برشی قالمیور ایدی .

دردنجی هانری وسولی

دردنجی هانری نانت فرماننك نشرندن و (وه‌روه‌ن) معاهده‌سنك عقدندن صکره فرانسه‌یی باشدن باشه اصلاحه وقراللق نفوذینی اعاده‌یه چالیشدی . هانری قرق بش یاشنده ، جسور ، ذکی بر حکمدار ایدی . انسانلری پك ایی

طانير وهر كسك درجهٔ اقتدارينى كشف ايتمكده مهارت كوستردى . كيندار دكلدى. اونك ايچون بر كون اولكى دشمنلرنده اقتدار كوريرايسه اونلرى ادارهٔ دولتده استخدام خصوصنده اصلا تردد ايتمزدى. هر فرقه‌دن آدملرى ، پروتستانلرى وقتوليكلرى استخدام ايتدى .

جبروشدتدن خوشلانماز ، ظاهراً رجايه بكزه‌ين امرلر ويرر ، فقط امور دولتده هر كسك كنديسندن قورقمسنى ايسترايدى . قراللغك قدرت وقوتنى پك چابوق اعاده‌يه موفق اولدى. اغتشاش دورينك آرتق كچمش اولديغنى بيوك زادكانه مدهش بر مثال ايله كوستردى : اوتوز ايكى دفعه ياره‌لانمش جسور بر عسكر اولان ، دردنجى هانرينك اك اسكى بر حرب آرقداشى اولوب ايكى دفعه قرالك حياتنى قورتاران بورغونيا واليسى مارشال دو (بيرون Biron) نصلسه اولا صاووا دوقه‌سى، صكره اسپانيا قرالى ايله هانرى عليهنه بر اتفاق عقد ايتمشدى . بو اتفاقدن مقصد هانرى ايله اوغلنى اولديرمكدى. دردنجى هانرى ايلك دفعه‌سنده عفو ايتدى . فقط مارشال ايكنجى بر جمعيت خفيه ترتيب ايلدى . هانرى : « بندن هيچ برشى صاقلاماز ، هرشيئى سويلر ايسه ينه عفو ايدرم . » ديدى . بيرون اعتراف ايتمك ايستمه‌مدى ؛ اعدامه محكوم اولدى .

دردنجى هانرى اصلاحات ايچون برچوق معاونلر بولدى . بونلرك اك مشهورى دوقدو (سولى Sully) در . هانريدن يدى ياش كوچك ايدى. اون بر ياشندن برى هانرينك يانندهايدى. پروتستان ايدى. قرالك اك صميمى دوستى ايدى . غايت پراتيك ، ادارهٔ امورده جرأتكار وماهر ايدى . مذهب محارباتى اثناسنده كندى حسابنه كارلى ايشلر ياپمش ، اكثريا پاره‌سز قالان دردنجى هانرينك احتياجنى او ازاله ايتمشدى . هانرى (سولى) يى صره‌سيله ماليه ، نافعه وحربيه ايشلرينى اصلاحه مأمور ايتدى .

سولینك اك بیوك اجراآتی امورمالیه‌نك اصلاحنده کورلدی. مالیه‌یی صوك درجه ناموسكارانه وفوق‌العاده تصرفكارانه اداره ایلدی . قرالك مصارفنی بی‌لزوم ویا فضله کوردیکی زمان اوکا بیله ایستدیکی تخصیصاتی ویرمزدی . حساباتك منتظم اولمسنی ، مالیه مأمورلرینك اختلاساتنه میدان ویرلمه‌مسنی ایستردی . برچوق بورج اوده‌دی . زمان اداره‌سنده بودجه آچیغی کورلمدی . هردرلو مصارفی منتظماً تسویه ایتدکدن ماعدا هرسنه (باستیل) مخزنلرنده بوکونکی حساب ایله آلتی میلیون فرانق بیریکدیردی . مع‌مافیه آغیرویرکولری تنقیصه دخی موفق اولدی .

هانری وسولی واردات دولتی تکثیر ایچون کوی وشهرلر اهالیسنك ، چیفتجی ، صنعتکار وتاجرلرك زنکین اولملرینی تسهیله چالیشدیلر. هانری ـ بلکه چوجقلغنده (بِه‌آرن) کویلیلری آره‌سنده یشادیغی ایچون ، فقط دها زیاده ـ کویلیلره دولتك باشلیجه قوتی نظریله باقدیغی ایچون اونلرك ترفیه احوالنه اهمیت ویرر ؛ دولتی بسله‌ین ، دولته اك ایی عسکر ویرن کویلیلر اولدیغنی سویلر ایدی . سولی دخی عینی فکرده ایدی . « مرعا وتارلا فرانسه‌یی بسله‌ین ایکی ممه‌در » دیر ایدی . کویلیلر لهنده پك چوق تدابیر اتخاذ اولندی . زادکانك تارلا وباغلرده آوه چیقملرینی منع ایتمك ، عسکرلر طرفندن کویلرك یغما ایدلمه‌سنه مانع اولمق ، ویرکولرینی تأدیه ایده‌مین کویلیلرك چیفت حیوانات وآلاتنك مصادره وفروخت ایدلمسی اصولنی قالدیرمق کبی تدابیر ایله کویلیلرك راحتجه چالیشملری اسبابی تأمین ایدلدی . قرالك مساعیسی سایه‌سنده کویلیلر اون ایکی سنه صلح وآسایش ایچنده یشادیلر . بوحال هردرلو تدبیردن زیاده کویلیلرك ترفیه احوالنه مدار اولدی .

عینی زمانده قرال زادکانی سرایدن اوزاقلاشدیرییور ؛ اونلری

كويلرده، مالكانه‌لرى داخلنده يشامغه اجبارايديور ايدى. اصيلزاده‌لرك چيفتلكلرينى براقوب بتون ثروتلرينى پارسده ذوق وسفاهته صرف ايتملرينى، عطالت ايله وقت گچيرملرينى ايسته‌ميوردى .

دردنجى هانرى چوخه جيلق، خاليجيلق كبى منقرض اولان فرانسز صنايعنى جانلانديرمق، يڭى صنايع تأسيس ايتمك ايسته‌دى. بالخاصه ايپكلى قماشلر، قطيفه‌لر اعمالى ايچون (طور) و (ليون) ده فابريقه‌لر آچديردى. بوصورتله فرانسه‌دن ايتاليايه پاره چيقمسنه مانع اولمغه چاليشدى . فقط سولى بوتشبثاتى تصويب ايتميور؛ ايپكلى ، قطيفه كبى زينت اشياسنك اعمالنه اهميت ويرلمسنى اىى كورميوردى . بالخاصه فابريقه‌لر چوغاليرسه كويليلرك تارلالرينى براقه‌رق شهرلره كيتملرندن قورقيوردى. قرال بشقه برمأمورك معاونتيله فابريقه‌لره اهميت ويردى ايسه‌ده زينت اشياسنه مخصوص اعمالاتخانه‌لر هانرينك وفاتندن صكره دوام ايده‌ميه‌رك قپانديلر .

سولى تسهيل وتوسيع تجارت ايچون يوللرى، كوپريلرى يكيدن ياپديردى . (سن) ايله (لووار) آره‌سنده بر قنال آچيلدى . انكلتره ودولت عثمانيه ايله تجارت معاهده‌لرى عقد ايدلدى . شمالى آمريقاده ، (سن لوران) كنارنده «يڭى فرانسه» ناميله بر مستملكه تأسيسنه تشبث اولندى؛ فرانسز قپودانلرندن (ساموئل شامپله‌ن Samuel Champlain) ١٦٠٨ ده (كه‌بك) شهرينى تأسيس ايتدى .

سولى بدايةً چوق پاره صرفنى استلزام ايدن وموفقيتله نتيجه‌لنه‌جكى براز شبهه‌لى اولان ايشلرك كافه‌سنده صوك درجه احتياط ايله، عادتا ايسته‌ميه ايسته‌ميه حركت ايتدى . اونك ايچون بر مؤلفك « فرانسه‌نك اصلاحى شرفى فرانسه‌يه عائددر » سوزى پك طوغريدر . ديكر بر مورخك ديديكى كبى « دردنجى هانرى داخلاً نظام وانتظامى ، خارجاً صلح ومسالمتى تأمين ايتدى . اوته طرفنى ملت كنديسى ياپدى . »

هانرینك سیاست خارجیه‌سی

دردنجی هانری (وه‌روه‌ن) معاهده‌سندن بری ـ ۱۶۰۲ تاریخنده صاووا دوقه‌سی علیهنه وقوعه کلوب بر قاچ موقعك فرانسه‌یه الحاقیله نتیجه‌لنن قیصه بر محاربه مستثنا اولمق اوزره ـ خارجاً دائما صلحپرورانه واحتیاط‌کارانه برسیاست تعقیب ایتمشدی . ۱۶۰۹ ده مسلکنی دکیشدیردی: (قله‌و) و (ژولیه) دوقه‌سنك اراضیسی اوزرنده ادعای حق ایدرك آلمانیا امورینه مداخله ایتدی و ۱۶۱۰ سنه‌سی ابتداسنده آلمانیا ایمپراطوری واسپانیا قرالی ایله حرب ایتمك ایچون تدارکات عظیمه‌یه باشلادی .

سولی خاطراتنده هانرینك متعدد دولتلرله قرارلشدیرلمش اولان بیوك بر پروژه‌یی موقع تطبیقه قویمق ایچون حرب ایتمك ایسته‌دیکنی و بوبیوك پروژه‌نك دخی آوستریا خاندانی میداندن قالدیرمق ، ترکلری آسیایه طرد و تبعید ایتمك ، اوروپا خریطه‌سنی دکیشدیره‌رك بتون حکومتلری بر « اوروپا حکومات متحده‌سی » حالنه قویمق اولدیغنی حکایه ایدییور. بتون بوتصورات فطرةً مبالغه‌جی اولان سولینك خیالخانه‌سندن چیقمشدی . بویله بر پروژه ایچون هانری هیچ بردولت ایله مذاکره‌یه کیریشمه‌مشدی . هانرینك ۱۶۱۰ تاریخنده حاضرلاندیغی حرب تهلکه‌لی، جرأتکارانه برتشبثدن بشقه برشی دکلدی . انکلتره ، هولاندا ، وندیك بوحربده هانری ایله اتفاقی صراحةً رد ایتمشلردی . تدارکات حربیه‌یکی ویرکولر طرحنه سبب اولدیغی ، حربك آلمانیا پروتستانلری لهنه وحتی پاپا علیهنه وقوعه کله‌جکی روایت ایدلدیکی جهتله فرانسه‌ده هیچ کیمسه محاربه‌یی آرزو ایتمیوردی. بوروایات بعض متعصبلری هیجانه دوشوردی. نتیجه‌ده (راوایاق) دردنجی هانری‌یی اولدیردی .

قرالك قتلی بتون فرانسه‌ده تأثرات عظیمه‌یی موجب اولدی . خلق

هانرينك محاربه تصـوراتنى اونوتدى ؛ اون ايكى سنه فرانسـه‌يى صلح
و آسايشه نائل ايدرك رفاه عمومى‌يى تأمين ايدن قرالك ضياعنه تأسف ايتدى.

ماری دومدیسیك وصايتى

دردنجى هانرينك بيوك اوغلى اون اوچنجى لوئى [١٦١٠-
١٦٤٢] جلوس ايتديكى زمان طقوز ياشنده اولديغندن
والده‌سى (مارى دومديسيس) پارس پارلمنتوسى قراريله
نائبهٔ حكومت تعيين ايدلدى . مارينك ذكاسى محدود ايدى؛ امور دولت
ايله اشتغاله مقتدر دكلدى . بشقه‌لرينك نفوذينه قاپيلدى. سوت همشيره‌سى
(لئونورا) ايله اونك زوجى (قونچينى) اسمنده ايكى انتريقه‌جى ايتاليان
نائبهٔ حكومتى تماميله نفوذلرى آلتنه آله‌رق زنكين اولمق يولنى طوتديلر؛
ايسته‌دكلرينى قراليچه ايله كوروشديررلر، ايسته‌مدكلرينك حضوره كيرمسنه
مانع اولورلر ؛ رتبه ومأموريتلرى صاتارلر ايدى. پك آز زمانده اوتوز
بش قرق ميليون فرانقلق برثروت طوپلاديلر. (قونچينى) ماركى عنوانى
آلدى ؛ عمرنده حربه كيتمه‌مش ايكن مارشال اولدى. نهايت، باش وكيل
اوله‌رق (مارى دومديسيس) نامى آلتنده فرانسه‌يى ايسته‌ديكى كبى اداره
ايتدى .

صنف زادكانه منسـوب اولميان براجنبينك حكومتى قرالك اقرباسنى
وبالخاصه يكنى پرنس دو (قونده)يى صوك درجه حدتلنديرمكده ايدى.
ديكر طرفدن (كيز) ، (مايه‌ن) وسائره كبى بيوك خاندانلره منسوب
دره‌بكلر برقادينك نائبهٔ حكومت اولمسندن بالاستفاده ـ دردنجى هانرى
زماننده غائب ايتمش اولدقلرى ـ استقلاللرينى اعاده ايتمك ايسته‌يورلر ،
« قراللرك زمانى كچدى ؛ بيوكلرك ، پرنسـلرك زمانى كلدى » ديورلر
ايدى .

اولا ، كنديلرينه بيوك بيوك تخصيصات آلديلر . سولينك تصرفى

سـایه‌سنده جمع ایدلمش اولان خزینه‌نك قسم اعظمی ذی‌نفوذ زادکانه ویریلن تخصیصات ایله صرف اولندی . فقط ۱٦۱٤ ده خزینه‌ده پاره قالمدیغندن ماری اولیکی قدر سماحت کوستره‌مه‌مکه باشـلادی . بونك اوزرینه (قونده) نك ریاستنده طوپلانان بیوکلر منافع عمومیه نامنه سلاحه صاریلدیلر. قونده بوعصیانی حقلی کوسترمك ایچون نشر ایلدیکی بربیاننامه‌ده نائبهٔ حکومتی برچوق یولسزلقلردن ماعدا « قرالك خزینه‌سنی اسراف ویغما ایتمکله » اتهام ایلیوردی . بیوکلر (اتاژه‌نه‌رو) نك اجتماعه دعوت اولنمسنی‌ده طلب ایدیورلردی .

قونچینی عاصیلری تأدیب ایده‌جکنه اونلرله مذاکره‌یه کیریشدی . (قونده)یه تقریباً ایکی میلیون فرانقلق تخصیصات ویردی؛ دیکر زادکانه دخی تخصیصات، والیلك وساژه کبی مأموریتلر توزیع ایتدی. بوصورتله امللرینه نائل اولان پرنسلر اکر (اتاژه‌نه‌رو) نك اجتماعنه لزوم کورمزسه اعتراض ایتمیه‌جکلرینی قرالیچه‌یه تبلیغ ایلدیلر .

معمافیه (اتاژه‌نه‌رو) ۱٦۱٤ تشرین اولنده طوپلاندی . ۱۷۸۹ انقلابندن اول طوپلانان صوك (اتاژه‌نه‌رو) بودر . درت آی اجتماع ایتمکله برابر زادکان وعوام‌مبعوثلری آره‌سنده‌کی منازعاتدن طولایی هیچ برنتیجه حاصل اولمدی . نهایت ، مبعوثلر مملکتلرینه اعاده ایدلدیلر .

اون اوچنجی لوئینك اوائل حکومتی

(اتاژه‌نه‌رو) نك اجتماعندن اول اون اوچنجی لوئینك سن‌رشده وصولی اعلان ایدلمشدی . معمافیه حکومت بوندن صکره‌ده قرالك والده‌سی ایله قونچینی‌نك النده قالدی . (قونده) ایله بیوکلر تکرار عصیان ایتدیلر . بوکا ـ اسپانیا قرالی ایکنجی فیلیپك قیزی (آن‌دوتریش) ك اون اوچنجی لوئی ایله ازدواجندن تلاش ایدن ـ جنوب پروتستانلرینك عصیانی منضم اولدی .

قونچینی ینه زادکان ایله اویوشدی . قونده آلتی یدی میلیون ، رفقاسی یکرمی بش‌اوتوز میلیون‌فرانق آلدیلر. قونده‌انتریقه‌لرینه‌دوام‌ایتدیکندن قونچینی کندیسنی توقیف ایتدیردی [١٦١٦] . بوندن صکره سکون حاصل اولدی وقونچینی آمر مطلق کسیلدی .

اون اوچنجی لوئی‌یی ادارهٔ دولتدن اوزاق طوتیورلر، هیچ برایشه قاریشدیرمیورلر ، هیچ کیمسه ایله کوروشمسنه مساعده ایتمیورلر ایدی. اون آلتی یاشنده اولان قرال بوحالدن صیقیلیوردی . بیوکلر اون اوچنجی‌لوئی‌یی خفیاً قونچینی علیهنه تشویق ایدییورلر ایدی . قرال آو قوشلرینی تربیه ایتمك صورتیله توجهنی قازانمش اولان (آلبردولوئین)ی محرم اسرار اتخاذ ایدرك اونك واسطه‌سیله قونچینی‌یی توقیف ایتدیرمکه، پارلمنتوده تحت محاکمه‌یه آلمغه قرار ویردی. عساکر محافظه ضابطانندن مارکی دو (ویتری Vitry) نك دخی معاونتنی تأمین ایتدی . قونچینی بر کون (لوور) سرایی قپوسندن کچرکن (ویتری) طرفندن قتل ایدلدی [آغستوس ١٦١٧] . قونچینینك قتلی پارسده مسرت‌ایله تلقی اولندی .

ماری دومدیسیسه آرتق امور دولته مداخله ایتمه‌مسی لزومی اخطار ایدلدی . اون اوچنجی لوئی حکومتی بالذات اداره ایتمك ایسته‌یوردی . (آلبر دولوئین) ی دوق ومارشال یاپدقدن صکره باش وکالته کتیردی . قاریشیقلقلر تکرار باشلادی . اولا ماری دومدیسیسك تشویقیله زادکان، صکره پروتستانلر عصیان ایتدیلر. زادکان‌قرالك بالذات بولندیغی برمحاربه‌ده مغلوب اولدقلرندن اونلرله آزرمانده عقد صلح ایدلدی [١٦٢٠] .

پروتستانلرك عصیانی دها جدی ایدی . بونلر، قاتولیکلرك کندی مذهبلرندن ماعدا برمذهبه مساعده ایتمك ایسته‌مدکلری (به آرن)قطعه‌سنده قتولیك دینك اعاده اولنمسنی بهانه اتخاذ ایدرك عصیان ایتدیلر. (لاروشه‌ل)ده

طوپلانان پروتستان مجلس عموميسنده عسكر طوپلانمسنه ، حكومت صندقلرنده بولنان مبالغك ضبطنه قرار ويرلدی. مع مافيه شمال پروتستانلری بوعصيانه اشتراك ايتمديلر. لوئين پروتستانلرله حربه باشلادی ؛ فقط پك آز زمان صكره وفات ايتدی [١٦٢١] . قرال ايله قونده حربه شدتله دوام ايدرك پروتستانلری تحت اطاعته آلمغه موفق اولديلر [١٦٢٢] .

(لوئين)ك وفاتندن صكره اوچ سنه درلو درلو انتريقه‌لرله كچدی . بو مدت ظرفنده پرنس دوقونده ايله ماری دومديسيس مناوبةً قرال اوزرنده نفوذ صاحبی اولديلر. ١٦٢٤ ده ماری دومديسيس قاردينال دو (ريشليو) يی شورای قراليه ادخال ايتدی . ريشليو اوچ آی صكره شورای قرالی رئيسی ، يعنی باش وكيل اولدی ؛ وفاتنه قدر [١٦٤٢] ، اون سكز سنه بومقامده قالدی .

ريشليو

(آرمان دوپله‌سی دوريشليو Armand du Plessis de Richelieu) ١٥٨٥ تاريخنده پارسده تولد ايتمشدی . چوجقلغنده عسكر اولمق ايچون تربيه‌سنه باشلانديغی حالده ١٦٠٦ ده سلك رهبانه كيردی . يكرمی ايكی ياشنده پسقپوس اولدی. پروتستانلری قتوليك ايتمكه چاليشير، فقط بوبابده جبروشدت استعمال ايتمزدی. ١٦١٤ ده (اتاژه نه‌رو) يه مبعوث اوله‌رق هيئت رهبانك باشليجه ناطقه‌پردازی اولمق اوزره شهرت بولدی . ماری دومديسيس كنديسنی سرايه آلدی . قونچينی (ريشليو) يی اموردولتده استخدام ايتدی. قونچينينك وفاتندن صكره ريشليو (ماری دومديسيس) ايله پارسدن آيرلدی . مارينك اوغلی اون اوچنجی لوئی ايله باريشمسنه سبب اولدی . بوخدمتنه مكافاةً ١٦٢٢ ده قارديناللغه ترفيع ايدلدی .

باش وكيل اولديغی زمان ٣٩ ياشنده ايدی . اوزمانه‌قدر غايت ملايم كورونمك وهرشيئه‌اويمقله برابر ريشليو مغرور، شديد، مستبد، قاتی يوركلی،

مرحمتسز بر آدم ایدی . قراللغك قدرت حکومتی حقنده پك یوکسك بر فکره صاحب ایدی . اونك نظرنده قراللر « الوهیتك تمثال ذی‌حیاتی ایدیلر ؛ الوهیتدن صکره حشمت حکمداری ایکنجی مرتبه‌یی حائز ایدی . »

بناءً علیه قراللق داخلنده بلااستثنا هرکسك قراله اطاعت ایله مکلف اولدیغنی بیان ایدردی . « قرالك اوغللری ، برادرلری ودیگر اقرباسی اشخاص سائره کبی قانونه تابعدرلر. بالخاصه قراللق علیهنده بر جرم موضوع بحث اولور ایسه . » دیر ایدی . فقط بوکا مقابل قرالك وظائفی حقنده دخی پك یوکسك بر فکره صاحب ایدی . بر مکتوبنده « حکمدارك ومشاورلرینك تعقیب ایتدکلری غایهٔ یگانه منافع عمومیه اولملیدر » دیمشدی.

ریشلیو رأس کاره کچدیکی زمان قراللغك احوال داخلیه وخارجیه‌سنی پك ایی کورمش، آکلامشدی. بالآخره وصیتنامهٔ سیاسیسنده بو احوالی شو صورتله تصویر ایتمشدر: « هوغنولر دولتی قرال ایله کندی آره‌لرنده تقسیم ایتمشلردی . بیوکلر قرالك تبعه‌سی دکللرمش کبی ، الك ذی‌نفوذ والیلر حقیقی حکمدارلرمش کبی حرکت ایدییورلردی . دول اجنبیه ایله عقد اولنه‌بیله‌جك اتفاقلره نظر حقارتله باقیلیور ، منافع خصوصیه منافع عمومیه‌یه ترجیح ایدیلیور ایدی. الحاصل قراللغك شرف وحیثیتی او درجه مختل اولمش و بولنمسی ایجاب ایدن حالدن او قدر اوزاقلاشدیرلمش ایدی، که نفوذ حکمداری‌یی کورمك ، آکلامق غیر ممکن اولمش ایدی . »

ریشلیو بو حاله چاره‌ساز اولمق ایچون قراله آتیده‌کی پروغرامی تکلیف ایتدی : « هوغنو فرقه‌سنی اورته‌دن قالدیرمق ، بیوکلرك کبر وغرورینی قیرمق ، بتون تبعه‌یی وظیفه‌لری دائره‌سنه ادخال وقرالك نامنی ملل اجنبیه آره‌سنده اعلا ایتمك . » ریشلیو بو پروغرامك اوچ

ماده‌سنده ، یعنی پروتستان فرقه‌سنك امحاسنده ، زادكانك اطاعتنی تأمینده ، فرانسه‌نك قوت وسطوت خارجیه‌سنی اعاده‌ده موفق اولدی .

پروتستانلر

ریشلیو ایلك اوكجه پروتستانلره هجوم ایتدی. چونكه، اولا ، صاغلام تشكیلاتلرندن طولایی پروتستانلری دها تهلكه‌لی كوریوردی . ثانیاً ، پروتستانلر ریشلیونك تدابیرینه انتظار ایتمه‌دن جنوب طرفلرنده عصیان ایتدیلر [١٦٢٥] . ریشلیو پروتستانلرك عادتا پایتختلری حالنه كلن (لاروشل)ی محاصره ایده‌بیلمك اوزره انكلیزلوردن، هولاندالیلردن كمی ایسته‌دی . فقط بو ملتلرك ایكیسی‌ده پروتستان اولدقلرندن كندیلرینه امنیت ایده‌میوردی . دیكر طرفدن سرای انتریقه‌لری كندیسنی راحتسز ایتمكده ایدی . بوندن طولایی پك ایلری‌یه وارمق ایسته‌مدی ؛ پروتستانلرله عقد مقاوله ایتدی .

ایكی سنه صكره محاربه تكرار باشلادی. بودفعه پروتستانلر انكلیزلرله اتفاق ایتمشلر ایدی . فقط ریشلیو تداركات مهمه‌ده بولنمش وبر دونما وجوده كتیرمكه باشلامشدی . (لاروشل) محاصرۀ مشهوره‌سی بو صره‌ده وقوعه كلدی .

لاروشل تسلیم اولدقدن صكره جنوب پروتستانلری‌ده ترك سلاح ایتدیلر . بونك اوزرینه ریشلیو « آله‌عفونامه‌سی Grâce D'Alais » نی نشر ایلدی [تموز ١٦٢٩] . عفونامه تعبیری شایان دقت ایدی . آرتق اولكی كبی پروتستانلرله عادتا بر دولت كبی مذاكره‌یه كیریشیلمه‌مش ، معاهده عقد ایدلمه‌مشدی . حكمدار عاصی تبعه‌سیله معاهده عقد ایتمز ، بلكه تنسیب ایلدیكی شرائط داخلنده عفو عمومی اعلان ایدر . ایشته ، ریشلیو بو قاعدۀ اساسیه‌یه رعایت ایلمشدی . نانت فرماننك پروتستانلره بخش ایلمش اولدیغی فرقۀ سیاسیه تشكیلی ، مجالس عمومیه حقنی ، تأمینات

مقامنده ويريلن قلعه‌لرى وسائر امتيازاتى استرداد وبو مقابل سربستئ آيين وقتوليكلرله مساوات نامهٔ حقوقى تأمين ايديور ايدى . ريشليو « آله عفونامه‌سى » احكامنه حرفياً رعايت ايتدى . هر درلو جبر وشدتك اوكنى آلدى وقتوليكلرى پروتستان وطنداشلرينك سربستئ وجدانلرينه رعايته مجبور ايلدى .

بيوكلر

بيوكلر عليهنده‌كى مبارزه دها اوزون ، يعنى ١٦٤٢ تاريخنده ريشليونك وفاتندن پك آز اوله‌قدر دوام ايتدى. ريشليو بعضاً كندى عليهنه ترتيب ايديلن جمعيت‌خفيه‌لره ، بعضاً ده مسلحاً وقوعه كلن عصيانلره قارشى طورمغه مجبور اولدى . بتون انتريقه‌لرك مرتبى قرالك برادرى دوق (غاستون دورلئان) ايدى. خيانت واهانتيله اون يدنجى عصرى لكه‌دار ايدن بو آدمك اهميتى ١٦٣٨ تاريخنه قدر ولى‌عهد سلطنت مقامنده بولنمش اولمسندن ايلرى كليوردى . فى‌الحقيقه اون اوچنجى لوئينك او تاريخه قدر چوجغى يوق ايدى . اونك ايچون بتون غيرممنونلر، ريشليونك وسياستنك بتون رقيبلرى غاستونك اطرافنده طوپلانمشلر ايدى . قراليچه آن‌دوتريش ايله آرزوسنه تابع اولمديغى ايچون ريشليويه طارلمش اولان مارى دومديسيس دخى غاستونه التحاق ايدرك قاردينالك دشمنلرى صره‌سنه كچمشلر ايدى.

ترتيبات خفيه وعصيانلر بلا رحم وشفقت امحا ايدلدى . ١٦٢٦ ده ريشليونك آرزوسنه توفيقاً غاستون ايله مادموازل دومونپانسيه‌نك ازدواجنه مانع اولمق ايچون بر جمعيت خفيه تشكل ايتمسى اوزرينه قاردينال قرالك ايكى برادرينى توقيف وباش وكيلى اولديرمك ايسته‌ين قونت دو (شاله) يى اعدام ايتديردى .

١٦٣٠ ده قرال ليونده خسته بولنديغى صره‌ده مارى دومديسيس

قاردينالی عزل ایتمسی ایچون اوغلندن سوز آلمغه موفق اولمشدی. اون اوچنجی لوئی ایيلشدی، پارسه عودت ایتدی. برمدت صکره ماری وعدك اجراسنی طلب ایلدی. آرتق قاردينالی بر طرف ایده جکنه قانع ایدی. ريشليو قرالك حضورنده ایکن ماری دومديسيس طرفندن تحقير ايدلدی؛ آرتق کوزدن دوشدیکنه حکم ایتدی. فقط او آقشام اون اوچنجی لوئی قاردينالی سرایه چاغیره رق کمافی السابق امنيت واعتمادينه مظهر اولديغنه دائر تأمينات ويردی. ايرتسی کونی (ماری دومديسيس) ك طرفدارلری حبس ويا نفی اولنديلر. بر قاچ آی صکره ده قرالك والده سی (قومپيه ن) ه نفی ایدلدی. اورادن ممالك اجنبيه یه قاچدی؛ اون ایکی سنه صیقنتی ایچنده يشايه رق قولونياده وفات ایتدی.

١٦٣٢ ده (لانغدوق) واليسی دوقدو (مونمورانسی) اسپانيوللرك متفق اولان (غاستون دورلئان) ایله برلکده عصیانه تشبث ایلدی. فرانسه نك اك بيوك اصيلزاده سی وقرالك بریکننك زوجی اولان دوق محاربه ده اسیر ایدیله رك اعدامه محکوم اولدی وحکم اعدام ـ بتون فرانسه زادکاننك استرحامانه رغماً ـ طولوزده اجرا ایدلدی. بوشدت سايه سنده ريشليو اون سنه قدر راحتجه ادارهٔ اموره مأمور اولدی. کنديسنك دخی اعدام اولنمسندن قورقان غاستون بتون شرکای جرمنك اساميسنی خبر ويردکدن صکره آتياً واقف اوله بيله جکی هر درلو ترتيبات خفيه يی اخبار ایلیه جکنی امضا ایله تعهد و « قراله ودولته صداقتی دائما تقدير ایلدیکی قاردينال جنابلرينی سوه جکنه » يمين ایتدی.

الحاصل، ١٦٤٢ ده، ريشليونك وفاتندن بر قاچ آی اول فرانسز اردوسی او زمان اسپانيايه عائد اولان (پرپينيان) قلعه سنی محاصره ایدرکن اون اوچنجی لوئینك کوزده سی وقاردينالك احباسندن برينك

اوغلی اولان یکرمی ایکی یاشنده مارکی (ده‌فیا) قاردینالی اسقاط ایچون، تشبثاتده بولندی ؛ حتی اسپانیا ایله بر معاهدهٔ خفیه عقد ایلدی. ریشلیو بومعاهده‌نك صورتنی اله کچیره‌رك (ده‌فیا) یی بر آرقداشیله برلکده اعدام ایتدیردی .

ریشلیو قرالك اوامرینه رعایت ایتمینلری واجراآت حکومته مخالفت کوسترنلری دخی بلا مرحمت ازدی . ١٦٢٧ ده دوئللویی منع ایدن وخلافنده حرکت ایدنلره اعدام جزاسنی ویرن فرمانك نشرندن برکون صکره.قونت دو (مونمورانسی بوت‌ویل Montmorency-Bouteville) ایله‌قونت ده(شاپل) اعدام اولندیلر. مارشال‌دو (ماریاق) اختلاسندن طولایی ، فقط حقیقت‌حالده (ماری دومدیسیس) طرفداری بولندیغی ایچون اعدام ایدلدی . اوچ مارشال (باستیل) ده حبس اولندیلر . بر چوق کیمسه‌لر بلا محاکمه محبوس ایدیلر . بعضلری محاکم عدلیه‌یه تسلیم ایدلمیه‌رك محاکمه‌لری قاردینالك آدملرندن مرکب اولان وحق کندی نظارتی آلتنده خانه‌سنده اجتماع ایدن « فوق‌العاده قومیسیون » لرده اجرا اولنوردی . سلامت دولت نامنه کیفی ومستبد بر اداره تأسیس ایدلمشدی . معاصریندن برینك دیدیکی کبی « ریشلیو انسانلری اداره‌دن زیاده بیلدیرمله‌اورمشدر » .

ریشلیونك اداره‌سی

فرانسه‌یی قدیم غالیانك احتوا ایتدیکی یرلره قدر توسیع ایتمك عزمنده بولنان ریشلیو سیاست خارجیه‌سنده آوستریا خاندانی علیهنه یکی رقیبلر تدارك ، اوتوز سنه محاربه‌سنه‌اشتراك و (وه‌ستفالیه) معاهداتنك اساساتنی احضارایتدیکی کبی داخلاً مهم مهم اجراآته دخی‌موفق اولمشدر. داخلده قالوینیستلره، خارجده آوستریا واسپانیا خاندانه قارشی حرب ایچون فرانسز اردو

ودونماسنی یکی باشدن اصلاح وعادتا تأسیس ایتدی . ۱۶۱۰ ده اردو ۱۰,۰۰۰ کشی‌وبش پیاده آلایندن عبارت ایکن ۱۶۴۰ ده ۱۴۰,۰۰۰ پیاده و ۲۲,۰۰۰ سواریدن مرکب ایدی . ریشلیو دونمانی دخی اصلاحه موفق اولدی . (برەست) و (طولون) ده ترسانه‌لر یاپیلدی . ۱۶۲۰ ده ریشلیو (لاروشل) ی محاصره ایچون انکلتره وهولاندادن کمی آلمغه مجبور اولمشدی . اون آلتی سنه صکره مساعئ متمادیه سایه‌سنده فرانسز دونماسی سکسانی‌متجاوز حرب‌کمیسندن مرکب اولمش . اسپانیا دونماسنه متعدد دفعه‌لر غلبه ایتمشدی .

ریشلیو الك زیاده اردو ودونما ایله مشغول اولدیغی ایچون دولتك دیکر شعبات اداره‌سنده اصلاحات مهمه اجراسنه وقت بوله‌مدی . عمومی بر پلان تعقیب ایتمیه‌رك آنجق حال وزمانك‌احتیاجنه کوره حرکت ایتدی .

ولایاتده مذهب محاربه‌لرندن استفاده ایدن والیلر عادتا بر ر حکمدار مستقل کبی حرکت‌ایتمکه باشلامشلردی . ریشلیو بونلری تبدیل مأموریت ، عزل ویا حبس ایله یوله کتیردی .

اون اوچنجی‌لوئی زماننده ویرکولر پك آغیردی . آلمانیا ایمپراطوری واسپانیا قرالنه قارشی وقوعه کلن محاربات یکی ویرکولر طرحنی ایجاب ایتمش ، بودجه دائما آچیق قالمشدر . فقر وسفالت ایچنده قالان کویلیلر مختلف محللرده عصیان ایتدیلر ؛ فقط شدتله تأدیب اولندیلر . مضایقۀ مالیه کیتدکجه آرتدی . اونك ایچون ریشلیو خلق نظرنده منفور اوله‌رق وفات ایتدی . آنجق بالآخره مشکلات مالیه مقابلنده خارجاً مظفریتلر قازانیلدیغی وریشلیونك مملکتنه (روسیون) ، (آرتووا) و (آلساس) مملکتلرینی قازاندیرمش اولدیغی آکلاشیلدی . او زمان کندیسنه « بیوك قاردینال » عنوانی ویرلدی .

زمانمزده بسمارق نصل آلمانيا ايمپراطورى برنجى ويلهلمى كولكه‌ده براقمش ايسه ريشليو دخى اون آلتنجى لوئى يى اويله‌جه كولكه‌ده براقمشدر. حال بوكه لوئى حقيقى بر قرال ايدى . مكمل بر عسكر ، ذكى وغايت چاليشقان ايدى . قراللغك قدرت حكومتنه خلل ايراث ايدلمه‌مسنه صوك درجه اعتنا ايدردى. ريشليو : « قرالك درت قدم تربيعنده‌كى اوطه‌سنده اجراى نفوذ ايتمك بنم ايچون بتون اوروپا محاربه ميدانلرنده احراز ظفردن دها كوچدر . » ديردى . قرالك موافقتى اولمه‌دن هيچ برشى ياپيله‌مازدى . ريشليو هر بر ايش ايچون قراله اوزون راپورلر تقديمنه وبتون تفرعاتى غايت واضح بر صورتده ارائه‌يه ، اتخاذ ايديله‌جك تدبيرك له وعليهنده بيان مطالعه‌يه مجبور ايدى . قرالك امنيتنى آنجق بو صورتله قازانه‌بيلمشدى . مع‌مافيه اون اوچنجى لوئى دخى باش وكيلنك قيمتنى تقدير ايدرك هرشيئه رغماً كنديسنى موقع اقتدارده براقدى .

ريشليو وفات ايتديكى زمان [٧ كانون‌اول ١٦٤٢] اون‌اوچنجى لوئى قاردينالك سياستنه صادق قاله‌جغنى بيان وريشليو طرفندن توصيه ايديلن قاردينال (مازارن) ى رأس‌كاره دعوت ايتدى. يدى آى صكره بش ياشنده بر چوجق - ١٤ نجى لوئى - براقه‌رق وفات ايلدى .

مازارن اون‌اوچنجى لوئى وصيتنامه‌سنده زوجه‌سى آن‌دوتريشى نائبهٔ حكومت تعيين ايتمشدى. فقط اونك يالكز باشنه ادارهٔ حكومته مقتدر اوله‌جغنه امنيت ايده‌مديكندن بر مجلس نيابت تشكيل ايلمشدى. آن‌دوتريش هر ايشده بو مجلسك رأينى آله‌جق وويره‌جكى قراره اتباع ايده‌جك ايدى .

اون اوچنجى لوئينك وفاتندن ايكى كون صكره پارس پارلمنتوسى - آن دوتريشك طلبى اوزرينه - وصيتنامه‌يى فسخ ايتدى وقراليچه‌نك

استقلال تام ایله نائبهٔ حکومت اولمسنه قرار ویردی . ریشلیونك خصم قدیمی اولان آن دوتریش ریشلیونك محرم اسراری قاردینال مازارنی موقع اقتدارده محافظه ایدرك تبدل سلطنتدن استفاده ایتمك ایستهین بر چوق کیمسه‌لری حیرتده براقدی .

مازارن ایتالیان ایدی . بدایةً پاپالق اردوسنده ضابط صفتیله بولنمش و ۱٦۳۰ تاریخنده طوغری دیپلوماسی مسلکنه کیرمشدی . ینه او تاریخده راهب اولمامقله برابر قیافت روحانیه‌ده کزمکه باشلامشدی . پاپا مازارنی سفیر صفتیله اون اوچنجی لوئی نزدینه کوندرمشدی [۱٦۳٤] . ایکی سنه صکره مازارن فرانسه قرالنك خدمتنه کیردی و فرانسز اولدی . خدمات کزیده‌سنه بناءً ریشلیو کندیسنه قاردینال رتبه‌سنی آلدی . اوزمان مازارن قرق یاشنده ایدی .

مازارن ریشلیویه بکزه‌مزدی . غایت ساده یشاردی . ریشلیو بر حکمدار کبی دبدبه و دارات ایچنده یشادیغی ، سوقاغه پك غلبه‌لك بر معیت ایله چیقدیغی حالده مازارن یالکزجه کزر ، هرکسه التفات ایدردی . نه انتقامجو ، نه ده حدید ایدی . رقیبلرینی هیچ برزمان اعدام ایتدیرمك ایسته‌مدی . واقعا مادةً جسور دکلدی ؛ فقط معناً پك متین ایدی .

اوروپا سیاستنك غوامضنه واقف ، ماهر بر سیاسی ایدی . بالخاصه مذاکرات سیاسیه‌ده بیوك بر ذکا و درایت اثری کوستردی . ریشلیونك توجهنی بو درایت و مهارتی سایه‌سنده قازانمشدی . فقط ریشلیو کبی بر رجل دولت دکلدی . ادارهٔ داخلیه‌دن بر شی آکلامازدی . ثروت شخصیه‌سی مستثنا اولمق اوزره امور مالیه‌ده دخی موفقیتی یوق ایدی . خسیس ، طمعکار ایدی . فرانسه‌یی اداره ایتدیکی مدتجه مدهش بر خرسز اولدی .

احوال مملکت

حکومت مشکلات ایچندهایدی . ریشلیونك تأدیب ایلمش اولدیغی زادکان اولکی استقلاللرینی ، نفوذلرینی استرداده خواهشکر ایدیلر . بعض زادکان امید ایتدکلری مناصب عالیه‌یی اله کچیره‌مینجه مازارنی اسقاطه تشبث ایتدیلر . حتی باش وکیلك قتل ایدیله‌جکی ده روایت اولندی . عصات رئیسی دوق دو (بوفور Beaufort) ك توقیفی زادکانی یوله کتیرمکه کافی کلدی .

کویلیلر آغیر ویرکولردن طولایی فقر وسفالت ایچنده قالمشلردی . مضایقهٔ مالیه صوك درجه‌یی بولمشدی . بودجه آچیغی هر سنه وسطی اوله‌رق ۲۸۰ میلیون فرانغه بالغ اولدیغندن ۱٦٤٦ تاریخنه‌قدر درت سنه‌لك ویرکولر بروجه پشین تحصیل ایدلمشدی . بونکله برابر آلمانیا ایمپراطوری واسپانیا قرالی ایله حربه دوام ایتمك ، اردولرك مصارفنی تدارك ایلمك ، اسوجه وفرانسه‌نك دیکر متفقلرینه پاره ویرمك ایجاب ایدییوردی .

مازارن پاره بولمق ایچون امورمالیه‌ده مهارتی اولان بر ایتالیانی‌مالیه نظارتنه کتیردی . اولا ، بعض مأموریتلر صاتیلدی ؛ صاتیلمق اوزره یکی منصبلر احداث اولندی . بعده ، جبری استقراضلره مشابه بعض ویرکولر طرح ایدلدی . تقریباً آلتی سنه دوام ایدن بو تدابیر الك زیاده پارسلیلری حدتلندیرمکده ایدی . ۱٦٤۸ ده پارس اهالیسی قرالیچه ایله مازارن علیهنه عصیان ایتدیلر .

عصیان مأمورین دولت ایله پارس پارلمنتوسی حکامی طرفندن تشویق واداره اولندی . پارلمنتو اعضاسی پارلمنتونك موافقتی منضم اولمدقجه حکومتك یکی بر ویرکو طرح ایده‌مه‌مسنی وقرالك تبعه‌سندن هرهانکی بر کیمسه‌نك استنطاق وحاکم طبیعیسنه تسلیم ایدلمکسزین یکرمی درت ساعتدن فضله حبس ایدیله‌مه‌مسنی طلب ایتدی . بو طلب ادارهٔ مطلقه‌یی

تحدید دیمك اولدیغی ایچون پارس اهالیسنجه مسرتله تلقی ایدلدی . حکومتك پارسده عسکری بولنمدیغندن نائبهٔ حکومت خلقك آرزوسی خلافنده حرکتی مناسب کورمدی ؛ پارلمنتو قرارینك نظر دقته آلنه‌جغنی وعد ایلدی .

بر قاچ هفته صکره (قونده) نك قومانداسنده‌کی فرانسز اردوسی (لنس Lens) موقعنده اسپانیوللره غلبه ایتدی . بو مظفریتدن جسارت آلان (آن دوتریش) پارلمنتو اعضاسندن بر چوغنك توقیفی ایچون امر ویردی . بونلردن ناموس وقناعتی ایله بین‌الخلق بیوك بر شهرت قازانمش اولان (بروسه‌ل Broussel) ك توقیفی اوزرینه درحال بر عصیان چیقدی . سوقاقلرده فیچی ، آرابه ، قالدیرم طاشی وسائره ایله یوزلرجه باریقادلر یاپیلدی . عسکر بو مانعه‌لردن طولایی پارس داخلنده قولایجه حرکت ایده‌میوردی . پاله‌رووایال ایکی کون محاصره اولندی . پارلمنتو هیئتجه سرایه کله‌رك (بروسه‌ل) ك تخلیه‌سنی طلب ایتدی . قرالیچه فوق‌العاده حدتلندی ؛ « اونی تخلیه ایتمکدن ایسه کندی الیله بوغه‌جغنی » سویلدی . فقط مازارن مخاطره‌نك اهمیتنی آکلامشدی . (آن دوتریش) ك الك زیاده کووه‌ندیکی بورژووا میلیسلری عصاته التحاق ایتمشدی . قاردینال قرالیچه‌یی (بروسه‌ل) ك تخلیه‌سنه اقناع ایتدی .

پارلمنتو فروندی

ایکی آی صکره آلمانیا ایمپراطوری ایله (وه‌ستفالیه) ده عقد صلح ایدلدی [۲۴ تشرین اول ۱٦٤۸] .

نائبهٔ حکومت سربست قالان قونده اردوسنی پارسه جلب ایلدی . عسکر پایتخته یاقلاشدیغی صره‌ده (آن دوتریش) اون دردنجی لوئی ومازارن ایله برلکده پارسدن قاچدی ، (سن ژرمن) شاتوسنه کیتدی . قونده اون بش بیك کشی ایله پارسی محاصره ایتدی . پارلمنتو ـ پارس

سرپسقپوس معاونی اولوب بالآخره قاردينال دو (رەچ) ناميله شهرت قازانان (پول دوغوندی Paul de Gondi) نك معاونتيله ـ مقاومته حاضرلاندی . محاربهٔ داخليه باشلادی . بوكا صاپان اويونی معناسنه « فروند Fronde » دنيلمشدر. معمافيه پارلمنتو فروندی چوق سورمدی. بدايت محاصرەدن اوچ آی صكره پارلمنتو صلحه راضی اولدی . مصالحه نامه پارس قربنده امضا ايدلدی [٣٠ مارت ١٦٤٩] .

پارلمنتونك آز زمانده مغلوب اولمسی ايكی سببدن نشأت ايتمشدی : اولاً ، پارسليلر محاصرەنك توليد ايلديكی محروميتلره قاتلانەمديلر . ثانياً ، بر چوق زادكان وحتی قوندەنك برادری پرنس دو (قونتی Conti) كبی خاندان حكمدای‌يه منسوب پرنسلر مازارنه اولان خصومتلرندن طولايی واغتشاش اثناسنده منافع ذاتيەلرينی تأمين ايتمك امليله (آن‌دوتريش)ی ترك ايتمشلر ايدی . پارلمنتو اعضاسيله برلشمك ايچون پارسه عودت ايتدكلری زمان اسپانيوللردن امداد ايستەمكی تكليف ايتديلر . دشمن اجنبيدن استمداد پارلمنتو اعضاسنك حسيات وطنپرورانەسنی تهييج ايتدی. بونلر بر دولت اجنبيەدن امداد ايستەمكدن ايسه نائبهٔ حكومت ايله مصالحەيی ترجيح ايلديلر .

فقط پارلمنتونك موفق اولەمامسنك اصل سببی امور دولته غيرقانونی برصورتده مداخله ايتمسی وپارسدن بشقەبتون فرانسەنك لاقيد قالمسيدر. قرالك ويركو طرحندەكی صلاحيتنك تحديدی وادارهٔ كيفيەيه قارشی حريت شخصيەنك تأمينی حقنده پارلمنتو طرفندن اتخاذ ايدلمش اولان قرار آنجق فرانسز ملتنك وكيللرندن مركب اولان (اتاژەنەرو) مجلسنجه مذاكره وقبول ايدلدكدن صكره مرعی‌الاجرا اولەبيليردی . پارس پارلمنتوسی انكلتره پارلمنتوسنی تقليد ايتمك ايستەيوردی . فقط ايكی

پارلمنتو آره‌سنده اسمدن بشقه بر نقطهٔ مشابهت یوقدی . انکلیز پارلمنتوسی ملتك مبعوثلرندن مرکب اولدیغی حالده پارس پارلمنتوسی بر محـکمه‌دن عبارتدی . (اتاژه‌نه‌رو) نك صلاحیتنی غصب ایلمشدی . اعضاسی فرانسز ملتنك مبعوثلری دکل ، بلکه حکومته قارشی اطاعت مطلقه ایله مکلف مأمورین ایدی . بنـاءً علیه پارلمنتونك حرکتی عصیاندن بشـقه بر شی دکلدی . فرانسه پارس عصاتنی تعقیب ایتمدی وقراله صادق قالدی .

پرنسلرك فروندی

پارلمنتو فروندی ختام بولور بولمـاز پرنس دو قونده‌نك ، عائله سـنك وطرفدارلرینك سبب اولدقلری برطاقم یکی مشکلات ظهور ایتدی . قونده ۲۷ یاشنده ایدی. ۱٦۱٤ سنه‌سی وقایعنده مخالفینی اداره ایتمش اولان پرنس دو قونده‌نك اوغلی ایدی . ۲٤ یاشنده اسـپانیوللر ایله وقوعه کلن (روقرووا) محاربه‌سنده پارلاق بر مظفریت قازانه‌رق ماهر بر قوماندان شهرتنی اکتساب ایتمشدی . (لنس) مظفریتی بو شهرتی آرتدیردی . جسور اولدیغی قدر مغرور ایدی . ایفا ایلدیکی خدماتك پك بیوك اولدیغنه، هیچ بر مکافاتك بو خدمتلره تقابل ایده‌میه‌جکنه قانع ایدی . (بورغونیا) و (کویه‌ن) ولایتلری والیلکـنی آلمشدی . فقط دها بیوك موقعلر ایسته‌یوردی . مازارنك مقامنه‌کوز دیکمشدی. مطالب مفرطه‌سی ، کبر و غروری ایله (آن دوتریش) ی حدتلندیردی . نائبهٔ حکومت بر کون کندیسنی توقیف و (وه‌نسان) شاتوسـنه حبس ایتدیردی [کانون ثانی ۱٦٥۰] . بونك اوزرینه قونده‌نك زوجه‌سی ، همشـیره‌سی ، بعض دوسـتلری ، ازجمله مارشال دو (توره‌ن) کبی مشاهیر زادکان نورماندیا ، کویه‌ن ، بورغونیا ، پوواتو ولایتلرنده عصیان چیقاردیلر. « پرنسلرك فروندی » ویا « ایکـنجی فروند » بوصورتله باشلادی .

مازارن عاصیلره شدتله هجوم ایتدی . عصیانی تمامیله ازاله ایده‌جك درجه‌ده موفقیت کوسترد یکی صره‌ده - مازارن طرفندن وعد ایدیلن قاردینااللق رتبه‌سنه نائل اوله‌مدیغندن طولایی باش وکیله دشمن اولان (پول دوغوندی) پارسده پارلمنتواعضاسنی واهالی‌یی‌یکیدن قیام‌ایتدیرمکه موفق اولدی . پارسیلیلر سلاحلاندیلر . پارلمنتو مازارنك عزل ونفینی طلب ایتدی [شباط ١٦٥١] .

مازارن ایکی فروندك برلشمسی اوزرینه مقاومتدن واز کچدی ؛ قونده‌یی تخلیه ایتدیردی وکندیسی آلمانیایه ، قولونیا الکتورینك یاننه کیتدی . فقط (آن‌دوتریش) ایله دائما مخابره ایدییور و ادارهٔ امور ایچون رأی ویرمکدن خالی قالمیور ایدی . (غوندی) و (قونده) آره‌سنده‌کی اتفاقك پك آز دوام ایده‌جکنی وهرایکی طرفك آمال حریصانه‌سندن طولایی آره‌ده مطلقا اختلاف چیقه‌جغنی آ کلامشدی . فی‌الحقیقه قونده‌نك کبر و غروری پارسیلیلری پك چابوق کوجندیردی . دیکر طرفدن (آن‌دوتریش) مازارنك مقامنی اوکا ویرمه‌مشدی. قونده باش وکالتی آله‌مینجه بردن بره پارسدن چیقدی ؛ (کویه‌ن) ه کیدرك ینه محاربهٔ داخلیه‌یه باشلادی. فقط - بر عصر اول دوق دوبوربونك یاپدیغی کبی - مملکتنه اهانت ایدرك اسپانیا قرالیله عقد اتفاق ایتدی [ایلول ١٦٥١] . مازارن درحال فرانسه‌یه عودت ایلدی .

اوزمان فرانسه پك قاریشیق بر حالده ایدی . پارسیلیلر (قونده)دن آیرلمشلردی . لکن مازارنك باشنی کتیره‌جك کیمسه‌یه مکافات وعدایتمشلر، قاردینالك یاننه کیتمش اولان کنج قرال پایتخته عودت ایتمك ایسته‌دیکی زمان شهر قپولرینی قپامشلر ایدی . مازارن مصارفنی کندی کیسه‌سندن ویره‌رك بر کوچك اردو طوپلامشدی . بو اردو قرال طرفدارلرینه

التحاق ایتمش اولان (تورەن) ك قومانداسنده ایدی . اورلئانه کیتمکه چالیشیرکن (قونده) نك آنی بر هجومنه اوغرادی . آز قالسون قرال، آن دوتریش ومازارن عصات الله اسیر دوشه‌جکلردی . (تورەن) ك مهارتی اردویی هزیمتدن قورتاردی [نیسان ۱۶۵۲] .

ایکی اردو پارسه یاقلاشدیلر . (تورەن) پارسك طیش محلاتندن سن آنطووان محله‌سنده (قونده) یه هجوم ایتدی . قرالك اردوسی ایله پارس سوری آره‌سنده قالمش اولان قونده‌نك محو اوله‌جغی محقق ایکن باستیل قلعه‌سنك طوپلری قرالك عسکری اوزرینه آتش ایتمکه باشلادی . عینی زمانده سور قپوسی آچیله‌رق قونده شهره التجا ایتدی. هیچ کیمسه‌نك انتظار ایتمدیکی بو حادثه قرالك اقرباسندن و (غاستون دورلئان) ك قیزی اولوب بیوك بر ایش کورمك هوسنه قاپیلمش اولان مادموازل دو (مونپانسیه Montpensier) اسمنده یکرمی بش یاشنده بر قیزك اثری ایدی .

قونده اوچ آی پارسده قالدی . پارسلیلر ، نهایت ، اغتشاشاتدن اوصاندیلر ؛ قونده‌نك عسکرینه ارزاق ویرمدیلر . بونك اوزرینه قونده پارسدن چیقمغه مجبور اولدی . بتون طرفدارلری کندیسنی ترك ایتمش اولدقلرندن (پەیی‌با) ده اسپانیوللره التجا ایتدی . یدی سنه، (پیره‌نه) مصالحه‌سنه قدر اسپانیا قرالنك خدمتنده بولندی. مصالحه نامه‌نك عقدنده فرانسه‌یه عودت مساعده‌سنی قرالدن پك زیاده مشکلات ایله استحصال ایده‌بیلدی .

قونده‌نك فراری حرب داخلی‌یه نهایت ویردی . برسنه اول سن رشده وصولی اعلان ایدلمش اولان قرال پارلمنتونك طلبی اوزرینه والده‌سیله برلکده پایتخته عودت ایتدی واهالی طرفندن شوق وسرور

ایله استقبال ایدلدی [تشرین اول ١٦٥٢] . مازارن افکار عمومیه‌نك کسب سکون ایتمسنی بکلیه‌رك بر قاچ آی صکره پارسه کیردی ؛ اوزمان مظفر بر قوماندان کبی آلقیشلره نائل اولدی .

مازارنك صوك سنه‌لری

بوندن صکره سکز سنه دها حیاتده وباش وکالتده قالان مازارن سکون ایچنده ادارهٔ حکومته موفق اولدی . اون دردنجی لوئی بتون ایشلری اوكا براقمشدی . مازارن بالخاصه اسپانیا ایله حربه نهایت ویرمکه و (پیره‌نه) مصالحه‌سنی عقده چالیشدی . داخلاً بیوك بر ایش یاپمدی .

مازارن اك زیاده کندیسنه وعائله‌سنه بیوك بر ثروت تأمین ایتمك ایچون اوغراشدی . برادر وهمشیره زاده‌لری اولان یدی کنج قیزی فرانسه‌یه کتیرتدی . بونلرك جمله‌سنی فرانسه‌نك اك بیوك زادکاننه تزویجه موفق اولدی . حتی اون دردنجی لوئی بر آرالق بو قیزلردن برینی ، (ماری مانچینی) یی تزوج ایتمك ایسته‌دی . فقط والده‌سی مانع اولدی. مازارن مأموریت صاتمق ، واردات دولته اختلاس ایتمك کبی وسائط غیر مشروعه ایله سکز سنه‌ده پك بیوك بر ثروت تأمین ایتدی . بدایةً پك ساده یشارکن صکره‌لری حکمدارلره لایق دبدبه و احتشام ایچنده وقت کچیردی . مکلف ضیافتلر ویرردی . بر دفعه بر ضیافتده مدعوینه برمیلیون فرانق قیمتنده هدیه‌لر طاغیتمشدی. الیوم پارسده کتبخانهٔ ملی اولان سرایی غایت قیمتدار آثار صناعیه ایله طولو ایدی . سراینده بولنان تابلولر بالا خره لوور موزه‌سنك اساسنی تشکیل ایتمشدر . وفات ایتدیکی زمان [٨مارت١٦٦١] خزینهٔ دولت بوم بوش ایدی؛ فقط مازارن ورثه‌سنه ـ بو کونکی حساب ایله ـ ایکیوز ملیون فرانقی متجاوز ثروت براقمشدی. خزینهٔ دولتك بو درجه حیاسزجه‌سنه یغما ایدلمسی مسبوق دکلدی.

فروندلرك نتایجی اون دردنجی لوئینك تحت‌وصایتده بولندیغی دورده‌كی اغتشاشاتك مادی وسیاسی نتایجی حائز اهمیتدر. هرایكی فروند وبالخاصه پرنسلرك فروندی فرانسه‌یی خرابه‌زاره‌چویردی. اغتشاشات ظهور ایتدیكی زمان اوتوز سنه محاربه‌سی ختام بولمشدی. وه‌ستفالیه معاهداتنك عقدی اوزرینه ایشسز قالان سرسریلر، عسكرلر ایلك عصیان وقاریشیقلق خبرینی آلنجه فرانسه‌یه قوشدیلر. شمال وشرق ولایاتی درت سنه درلو درلو یغمالره، قتالله، امحای محصولاته، قیتلغه معروض قالدی. قیشین مدهش بر قحط ظهور ایتدی. سفالت عمومیه هركسی متأثر ایتدی. ایشته، اوزمان(سن ونسان دوپول) اسمنده‌كی اختیار راهب چوجقلره، اختیارلره، سفالتزده‌لره معاونت ایچون بر چوق مؤسسات خیریه آچدی.

نتایج سیاسیه‌یه كلنجه؛ فروندلر فرانسه‌ده حكومت مطلقه‌نك قوتلی بر صورتده تأسسنه سبب اولدی. هیئت رهبان، شهرلر اهالیسی، كویلیلر وحتی زادكان حرب داخلیدن، اغتشاشاتدن آرتق یورولمشلر ایدی. قراله مخالفت فكری ترك ایدلمشدی. هیچ كیمسه بوندن بحث ایدلمسنی ایسته‌میوردی. راحت، نظام وامنیت ایچنده یشامق آرزوسی عمومی ایدی. فرانسه‌صلح داخلی‌یی‌شدتله‌آرزوایدییور وبونی قرالدن‌بكله‌یوردی.

دیكر طرفدن اون دردنجی لوئی اغتشاشاتدن شخصاً‌متأثراولمشدی. هنوزاون‌یاشنده‌ایكن بر قیش كیجه‌سی صباحه قارشی یتاغندن قالدیرلمش، سرایندن چیقارلمش، پارلمنتو عصاتنك حاكم اولدقلری پارسدن اوزاقلا- شدیرلمشدی. (سن‌ژرمن) شاتوسنه كیدلدیكی زمان اوطه‌لرك اشیاسز، چرچیوه‌لرك جامسزاولدیغی كورلمش، صاماندن بشقه‌یتاق بولنه‌مامشدی. بوندن صكره لوئی درت سنه ولایتدن ولایته كیتمكده، عسكرلر آره‌سنده سیار برحیات كچیرمكه مجبور اولمشدی.

لوئی چوجقلغنك بو آجی خاطره‌لرینی دائما محافظه ایتدی . هنوز پك كوچك ایكن قراللغك حیثیت ونفوذی حقنده پك یوكسك برفكر پیدا ایتمش، هركسك قراله بلااعتراض اطاعت ایتمسی لزومنی آكلامش اولدیغی ایچون بوندن صكره اراده‌لرینه هرهانكی صورتده اولورسه اولسون مخالفت ایدلمسنه مساعده ایتمه‌مكه قرار ویرمشدی . فرانسه تأمین سكون ایچون قراله اطاعته مهیا بولندیغی صره‌ده اون دردنجی لوئی برحكمدار مطلق اولمق عزم قطعیسنده ایدی .

اون دردنجی لوئی سلطنتی

اون دردنجی لوئی مازارنك فردای وفاتنده وكلای دولتی یاننه چاغیردی وكندیلرینه : « شمدی‌یه قدر دولتمه عائد ایشلرك وكلا طرفندن اداره ایدلمسنه مساعده ایتمشدم. بوندن صكره كندیمك باش وكیلی اوله‌جغم . رأیكنزه مراجعت ایتدیكم زمان بیان مطالعات ایلیه‌رك بكا یاردیم ایدرسكز . امرم اولمدقجه هیچ برشیئی مهرله‌مه‌مكزی وموافقتم اولمدقجه هیچ بركاغدی امضالامامكزی رجا وامر ایدرم . » دیدی . بو آچیق ، قطعی سوزلرله حقیقی بر قرال اولمق، حكومتنی بالذات اداره ایتمك عزمنده اولدیغنی كوستردی. اوزمان ۲۲ یاشنده ایدی . ۷۷ یاشنده وفات ایده‌جك . اللی بش سنه‌لك زمان ظرفنده [۸ مارت ۱٦٦۱ - ۱ ایلول ۱۷۱٥] ایلك كونی اظهار ایلدیكی عزم وقراری بر آن بیله ترك ایتمدی ؛ باش وكیل استخدام ایتمیه‌رك كندی ایشنی كندی كوردی . اغتشاشات داخلیه‌دن بیقمش ، یورولمش اولان ملت ایسه بوندن پك زیاده ممنون اولدی .

اون دردنجی لوئی اون آلتی یاشندن اعتباراً محضا كندیسنی امور حكومته آلیشدیرمق ایچون عقد ایدیلن شورای قرالی اجتماعلرنده حاضر بولنمق ، هرصباح مازارن ویا وكلادن دیكر بریله كوروشمك سایه‌سنده

ادارهٔ دولته حاضرلانمشدی . بالخاصه عسکرلکه مراق ایتمشدی. مازارن سیاست خارجیه‌یی کندیسنه پك کوزل تعلیم ایله‌مشــدی . ینه مازارن وکلاسنی مشاور کبی استخدام ایدرك صوك قراری ویرمك حقنی کندیسنه صاقلامسنی اوکرتمشدی .

اون دردنجی لوئی اورته بویلی ایدی . فقط هرحال وحرکتنده اصالت وحشمت کوریلور ؛ نره‌ده وهانکی قیافتده اولسه قرال اولدیغی آکلاشیلیردی . ذکاسی علی‌العاده ایدی ؛ فکراً اوقدر پارلاق دکلدی. لکن عقل سلیم صاحبی ایدی . هیچ برشی حقنده عجله برقرار ویرمز؛ هرهانکی بر ایش موضــوع بحث اولدیغی زمان اونی بیلنلردن معلومات آلمدقجه برشی سویله‌مز ایدی . فطرةً مستقیم ایدی . حقیقتی، عدالتی ، نظام وانتظامی سوردی . معناً پك جسور، قلباً پك متین ایدی. بالخاصه حیاتنك صوك سنه‌لرنده، اسپانیا وراثتی حربنك فلاکتلرله مالی زمانلرنده بیوك بر متانت کوسترمشدر . او وقت اردولری مغلوب اولمش ، فرانسه استیلا ایدلمش، پایتخت تهلکه‌ده قالمش وبرقاچ کون ظرفنده ولی‌عهد اولان اوغلی ، حفیدی ، حفیده‌سی و حفیدزاده‌سی وفات ایتمشــدی . بوقدر فلاکتلردن پك متأثر اولدی، فقط یأس وفتور کتیرمدی، امور دولتی برآن بیله ترك ایتمدی ؛ الحاصل، بتون دشمنلرینی متانت واصالتنه حیران براقدی .

اون دردنجی لوئی چوجقلغندن بری آلدیغی تربیه اقتضاسنجه اللهك یر یوزنده تمثالی اولدیغنه ، قراللرك اللهدن بشقه هیچ کیمسه‌یه حساب ویرمکه مجبور اولمدقلرینه قانع ایدی. اوزمان بوفکر عموماً قبول ایدلمشدی. بناءً علیه اون دردنجی لوئی حاکم مطلق ایدی ؛ تبعه‌سنك مالنه، حریتنه وحتی جانته ایسته‌دیکی کبی تصرف ایده‌بیلیردی. فقط بو نامحدود قدرت

حکومتی دولتك منفعت وسلامتی ایچون صرف واستعمال ایتمك لازم کلدیکنیده بیان ایدردی .

اونك ایچون بتون عمرنده «حکمدارلق صنعتنی» حسن ایفایه چالیشدی. «آنجق چالیشمق ایله اجرای حکومت ایدیلیر » دیین اون دردنجی لوئی دولتك بتون ایشلرینی بالذات رؤیت ایدر ، هرکون بلااستثنا سکزساعت چالیشیر ایدی .

پریوزنده اللهك وکیلی اولدیغی قناعتی اوندردنجی لوئی‌یی پك مغرور یاپمشدی . کونش کندیسنك علامت مخصوصه‌سی ایدی . بوندن طولایی لوئی‌یه « Roi Soleil » لقبی ویرلمشدر. معاصریندن بری « اکرشیطاندن قورقمسه‌یدی کندیسنه پرستش ایتدیرردی . » دیمشدر . فی‌الحقیقه بویله برشیئه تشبث ایتسه پرستشکارلر بوله‌جغی شبهه‌سز ایدی . ندیملر قرالك یوش اوطه‌سندن کچرکن شاپقه‌لرینی چیقاریرلر ، قرالك یتاغی ویا اشیاسنی حاوی برطولاب اوکنده ـ طبقی کلیسالرده‌کی تصاویر مقدسه اوکنده یاپیلدیغی کبی ـ ره‌وه‌رانس یاپارلر ایدی . سراینك مشهور عالم اولان حشمت وداراتی ، الك اوفاق تفرعاته قدر تعیین ایدلمش اولان تشریفات قرون قدیمه معبودلرینه یاپیلان مراسمی خاطره کتیرر .

اون دردنجی لوئی بتون زادکانی یاخدمت شخصیه‌سنده ، یاخوداردو ودونمماسنده استخدام ایتدی ویاسراینده عاطل برحالده براقدی . ادارهٔ دولتده اصیلزادکانی اصلا قوللانمدی . رجال ومأمورین حکومت میاننده برایکی کشیدن ماعدا زادکان یوقدی. اون دردنجی لوئی دولتنی بورژووا صنفی واسطه‌سیله اداره ایتدی. معمافیه بونلره عنوان اصالت ویرر وبو صورتله قرالك ایسترسه هرشیئی یاپه‌بیله‌جکنی کوستردی .

اون دردنجی لوئینك وکلاسی میاننده پك کزیده ذوات وارایدی.

خارجيه نظارتنى اداره ايتمش اولان هوغ دوليون Hugues de Lionne [١٦٦٣-١٦٧١] وآرنودوبومپون Arnauld de Pomponne [١٦٧٧ – ١٦٧٩] ايله قولبر [١٦٦١-١٦٨٣] ولووا [١٦٦٦-١٦٩١] بوجمله دندر. وكلالق قولبر ولووا عائله لرنده خيلى زمان پدردن اولاده انتقال ايتدى. مثلا، لووا پدرينك يرينه حربيه ناظرى اولمش ووفاتنده اوغلى بومأموريته كچمشدر . قولبر عائله سندن قولبرك اوغلى ، برادرى ويكنلرى اولمق اوزره بش ناظر فرانسه يى اداره ايتمشدر .

قولبر اون دردنجى لوئينك وكلاسندن اك مهمى قولبر[١٦١٩-١٦٨٢] در . ژان باتيست قولبر (ره نس) شهرنده چوخه تاجرلرندن برينك اوغلى ايدى . كنج ايكن پارسه كلدى؛ مدير امور صفتيله مازارنك خدمتنه كيردى. قاردينالك ناموسسزجه سنه قازانمش اولديغى ثروتى حسن اداره ايتدى . اونك ايچون مازارن وصيتنامه سنده قولبرك غايت مستقيم وصادق اولديغندن بحث ايدرك خدمت دولتده استخدام ايلمسنى قراله توصيه ايتمشدى .

قولبر ماليه خدمتنه قبول ايدلدى. ماليه ناظرى (فوكه Fouquet)نك اختلاساتنى ميدانه چيقاردى . فوكه خزينهٔ دولتدن چالديغى پاره لر ايله زمانمز حسابنجه قرق ميليون فرانغه برسراى ياپديرمقده ايدى. باش وكيل اوله جغنى اميد ايتديكى برصره ده توقيف ايدلدى [١٦٦١] ؛ اوچ سنه سورن محاكمه سى نتيجه سنده مؤبد حبسه محكوم اولدى . توقيفنى متعاقب قولبر ماليه نظارتنه كچدى .

قولبر او زمان ٤٢ ياشنده ايدى . غايت چاليشقان ايدى . بوتون فرانسه ده هركسك چاليشمسنى ايستردى. «عطالته ويا معتدل برچاليشمه يه محكوم اولورسه آلتى سنه يشايه ميه جغنى» سويلردى. هرصباح ساعت بش

بچقده نظارتده‌كى اوطه‌سنه كيرديكى زمان اكر ماصه‌سى اوزرنده ييغينلرجه اوراق كوريرسه – اطعمهٔ نفيسه‌يى حاوى برسفره قارشيسنده بولنان بر شكمپرور كبى – فوق‌العاده ممنون اولور؛ ممنونيتندن اللرينى اوغوشديره‌رق همان چاليشمغه باشلاردى. يوميه اون آلتى ساعتدن آشاغى‌يه چاليشديغى يوقدى . چاليشيركن برشى استرحام ايتمكه كلنلره حسن معامله ايتمزدى. بو كيبلرى او قدر صغوق قبول ايدردى ، كه كنديسنه « شمال » ، يعنى « بوز » لقبى ويرلمشدى . بر كون قولبر اوطه‌سنده چاليشيركن بر قادين ايچرى‌يه كيرر ، بر شى رجا ايدر. ناظردن جواب بيله آله‌ماز . بونك اوزرينه ديز اوستى يره كله‌رك هيچ اولمازسه سوزلرينى ايشيتديكنى براشارت ايله آكلاتمسنى استرحام ايلر. قولبر درحال قادينك قارشيسنده ديز چوكر و: «مادام» رجا ايدرم» بنى راحت براقكز.» جوابنى ويرر.

وضوح افكار صاحبى ايدى . اك قاريشيق ايشلرى حل ايتمك يولنى بيلير وبويله بر ايشه تصادف ايدنجه ممنون اولوردى . درعهده ايلديكى وظائف پك واسع ايدى . يكرمى ايكى سنه ، وفاتى تاريخنه قدر شمديكى ماليه ، داخليه ، تجارت وصنايع، زراعت، نافعه ، بحريه ، مستملكات، صنايع نفيسه وقسماً عدليه نظارتلرينه عائد اموركث كافه‌سنى بالذات اداره ايتدى . مورخ (ميشله) نك ديديكى كبى « قولبر اون دردنجى لوئينك چيفت اوكوزى ايدى . » قولبر صرف چاليشمقدن ذوق آلديغى ايچون دكل، بلكه بالخاصه وطنپرورلكندن، منافع عموميه‌يى تأمين ايتمك حرصندن، قراله وفرانسه‌يه صداقتندن طولايى چاليشدى . قرالنى اوروپانك اك بيوك حكمدارى ، مملكتنى اوروپانك اك بيوك حكومتى ياپمق ايستردى .

قولبرك دستور اجرا آتى « فرانسه‌يى دنيانك اك زنكين مملكتى ياپمق » ايدى . بونك ايچونده پاره‌نك خارجه چيقمسنه مانع و ممالك

اجنبیه‌دن ممکن مرتبه چوق پاره ادخال ایتمك ایسته‌دی . بو صورتله فرانسه‌نك سیاسهٔ تعالیسنی تأمین ایلیه‌جك، قومشو دولتلری فقیر دوشوره‌رك فرانسه‌یی دنیانك اڭ زنکین ، اڭ قوتلی حکومتی یاپه‌جق ایدی .

امور مالیه‌ده مازارنه امتثالاً خزینهٔ دولتی صویمش اولانلری تعقیب ایتمکله ایشه باشلادی . یوزلرجه کیمسه‌لری بوکونکی حساب ایله ٤٤٠ میلیون فرانغی خزینه‌یه اعاده‌یه مجبور ایتدی .

اوزمانه قدر پك قاریشیق اولان ادارهٔ مالیه‌یی انتظام آلتنه آلدی . امور مالیه اوته‌دن بری قراللغك اڭ ضعیف نقطه‌سی ایدی . حتی انقلاب کبیرڭ ظهورینه ، قراللغك سقوطنه مضایقهٔ مالیه سبب اولمشدر . مضایقه اڭ زیاده قراللرڭ فردایی دوشونمه‌دن ، حتی وارداتك مصارفاته تقابل ایدوب ایتمدیکنی تدقیق ایله‌دن صرفیاتده بولنملری ایدی . قرالڭ اعتبار مالیسی اودرجه بوزولمش ایدی، که ١٦٥٧ تاریخنده اسپانیا محاربه‌سی مصارفنی تدارك ایتمك لازم کلدیکی وقت بانکرلر قراله اقراضاتده بولنمق ایسته‌مه‌مشلر ؛ مالیه ناظری (فوکه) آنجق امضای ذاتیسی ایله پاره بوله‌بیلمش ایدی .

قولبر حساباتك کونی کوننه ومنتظماً طوتولمسنی، واردات ومصارفاتك موازنه‌سنی تأمین ایتمك وآرتق استقراض عقدینه مجبور اولمامق ایچون نه‌لازم ایسه یاپدی. لکن بو حسن اداره آنجق اون‌سنه قدر دوام‌ایتدی. ١٦٧٢ دن صکره محاربات دائمه ، ورسای سراینك انشاسی مصارفی فوق‌الحد آرتدیردی . واردات کافی کلمدی ودها بر مدت کچنجه قولبرڭ تدابیر حکیمانه‌سندن اثر بیله قالمدی .

قولبر صنایعك ترقیسنی تأمین ایتمك خصوصنده‌کی مساعیسنده دها زیاده موفق اولدی . فرانسه ، قولبر سایه‌سنده ، صنعتکار بر مملکت

اولمشدر . قولبر دردنجی هانرینك باشلامش اولدیغی ایشی اكمال‌ایتدی؛ اولجه موجود اولان قماش، خالی، ایپك صنایعنی توسیع وجام، پورسلن دانتلا ، چلیك كبی بسبتون یكی صنعتلری فرانسه‌یه ادخال ایلدی. بونك ایچون‌ده پاره ویا امتیازات ویره‌رك ممالك اجنبیه‌دن پك چوق صنعتكار وعمله جلب ایتدیردی . اعمالاتخانه‌لرك انشاسی، مواد ابتدائیه‌نك تداركی ایچون لازم‌كلن سرمایه‌یی بونلره‌ویردی. چوق‌عمله قوللانان‌اعمالاتخانه‌لرك صاحبلرینه مكافاتلر طاغیتدی .

اوزمانه قدر عددی پك آز اولان عمله كوچك آتلیه‌لرده ، عادتا عائله‌جه چالیشیرلر ایدی . بو آتلیه‌لر باقی قالمقله برابر مصارف عظیمه ایله وجوده كلن ، بیوك سرمایه‌لره محتاج اولان واسع اعمالاتخانه‌لر میدانه چیقدی . بونلرك بعضلری آلتی یدی یوز عمله استخدام ایتمكده ایدی . الحاصل، بیوك صنایع، صنایع‌جدیده میدانه چیقمغه‌باشلامشدی.

قولبر یالكز فرانسه‌نك ممالك اجنبیه‌دن هیچ برشی آلمامسیله اكتفا ایتمیور ، ممالك اجنبیه‌نك فرانسه‌دن چوق مال آلملرینی ایسته‌یور ایدی . بومشتریلری بولمق‌ایچون‌فرانسه صنایعی‌معمولاتنك بتون دنیامعمولاتندن دها كوزل ، دها متین ودها ظریف اولمسی لازم كله‌جكنه قانع ایدی . بو قناعتدن طولاییدر ، كه اعمالاتی حكومتك نظارتی آلتنه قویدی . اعمالات‌حقنده اوتوزایكی نظامنامه ویوزاللی فرمان تنظیم واصدارایتدی. مثلا ، هربر قماشك جنسنه كوره هانكی طول وعرضده اوله‌جغنه ، هربر اریش وارغاجده قاچ ایپلك بولنه‌جغنه ، قماشلرك صورت تلوینه دائر غایت مفصل نظامنامه‌لر یاپدی . هر بر عمله وفابریقه‌توری یاپدیغی شیئه بر مارقه قویمغه مجبور طوتدی . اعمالاتخانه مفتشلری نظام‌خارجنده یاپیلمش ، قصورلی برشی بولورلرسه همان مصادره ایدرلر ، فابریقه‌تور

وتاجرك اسملریله برلکده سوقاقده بر دیرکده تشهیر ایلرلر ، بعده یاقارلردی. تکرر وقوعنده فابریقه‌تور وتاجرلر ـ یاپدقلری فنا مااللرك نمونه‌لری بیونلرینه تعلیق ایدلمش اولدیغی حالده ـ ایکی ساعت قدرتشهیر ایدیلیرلر ایدی .

بوشدتلی تدابیر سایه‌سنده قولبر مقصدینه نائل اولدی . فرانسز صنایعنك ظریف اشیا اعمال ایتمك خصوصنده‌کی شهرتی قولبر زماننده باشلار .

قولبر معمولاتك اصالتلسنی تسهیل ایچون‌ده چوق چالیشدی . ممالك اجنبیه‌دن کلن اشیایه غایت آغیر کمرك رسمی وضع ایتمکله برابر تجارت داخلیه‌یی اصلاحه ، تجارت خارجیه‌یه وبالخاصه تجارت بحریه‌یه بیوك بر وسعت ویرمکه دخی غیرت ایتدی .

اوزمان فرانسه ولایاتندن هربری دیکر بر ولایتدن کلن اشیادن کمرك رسمی آلیردی . اوزان واکیال ولایتلرده بشقه بشقه ایدی . بو اصول فرانسه‌یی مستقل قونتلقلره ، دوقه‌لقلره آییرمش اولان‌دره‌بکلك زماننده قالمشدی . بوندن بشقه یوللر غایت فنا ایدی . قولبر داخلی کمرکلرك هپسنی قالدیره‌مدی . فقط منتظم یوللر ، قناللر انشاسنه موفق اولدی .

قولبرك نظرنده تجارت بحریه الك کارلی وبناءً علیه الك مهم بر تجارت ایدی . فرانسزلری کمی انشاسنه تشویق ایتدی . فرانسه‌نك کندی معمولات ومحصولاتنی کندی کمیلریله نقل ایتمسنی کافی کورمیور ؛ آسیا وآمریقادن کلن اشیانك دخی فرانسز کمیلریله نقلنی تأمین ایتمك ایسته‌یوردی . فی الحقیقه هولاندالیلر آنجق بو اشیانك نقلی سایه‌سنده زنکین اولمشلردی . قولبر آمریقا ، هندستان و آفریقا ایله تجارت ایچون

قومپانيالر تأسيسنه تشبث ايتدی ايسه‌ده بوخصوصده موفق اوله‌مدی .
يالكز فرانسز تجارت كميلرينك عددينی آرتديردی . مازارن دونمايه
اهميت ويرمه‌مش ، فرانسز حرب كميلری اون سكزه اينمش ايدی .
قولبر وفات ايتديكی زمان بو دونما ٢٧٦ كميدن مركب ايدی. بوسايه‌ده،
اون دردنجی لوئی دور سلطنتنك ايلك يكرمی بش سنه‌سنده فرانسه
حاكميت بحريه‌يی محافظه ايتدی .

قولبر مساعيسنك آنجق بر قسمنی ماليه ، صنايع ، تجارت وبحريه‌يه
حصر ايلمش ايدی . عينی زمانده زراعت ، تنظيم قوانين ، ادبيات ،
علوم وصنايع نفيسه ايله دخی اوغراشدی . مكافات ويرمك وحارالر
تأسيس ايتمك صورتيله حيوان يتيشديرمكه تشويق، بطاقلقلرك قورودلمسنی،
دوتلق وباغ يتيشديرلمسنی تسهيل ايتدی ؛ صولردن واورمانلردن تأمين
استفاده ايچون ـ نقاط اساسيه‌سی اليوم دخی فرانسه‌ده جاری اولان ـ
نظاماتی تنظيم ايلدی . اصول محاكمات ، بحريه ومستملكات امورينه ،
سائر ايشلره متعلق متعدد قانونلر ياپدی . ريشليونك تأسيس ايتديكی
فرانسه آقادەميسندن بشقه اوله‌رق محكوكات ، علوم ، موسيقی ، رسم
وهيكلتراشی، معماری آقادەميلرينی تأسيس ، كتبخانۀ عموميده‌كی آثاری
تزييد ايتدی . الحاصل ، فرانسه‌نك علمی، ادبی ، صناعی مؤسساتندن
هيچ بری قولبرك نظر تدقيقندن قاچمدی .

قولبرك ميدانه قويديغی اثر پك بيوك اولمقله برابر تصوراتنه نسبتله
تام دكلدی . عطالته تحمل ايده‌مين ، دائما چاليشان ، بيك درلو شی‌ايله
اوغراشان قولبرك پروژه‌لری پك واسع ايدی . اون دردنجی لوئينك
سياست حربجويانه‌سی، مصارف فوق العاده‌سی بو پروژه‌لردن بعضلرينك
تطبيقنه بيله مانع اولدی . سعی ايله نتيجه نسبتسز، موفقيتسزلكلر چوق

ایدی . بونکله برابر قولبر کندیسندن صکره‌ده پایدار اولان پك چوق اجرا آت نافعه‌ده موفق اولمش ، اون دردنجی لوئینك شان وشهرتنی هرکسدن زیاده آرتدیرمشدر .

مع‌مافیه قولبراواخر عمرنده‌قرال اوزرنده‌کی نفوذینی غائب‌ایتمشدی. برچوق دفعه‌لر وبالخاصه ١٦٦٦ ده قراله‌جسورانه مطالعات بیانه‌جرأت ایتمش ؛ مصارف فوق‌العاده‌سنك ، بی‌لزوم زینت و سفاهتك تهلکه‌لرینی کوسترمش ؛ حتی قرالی امور دولتدن زیاده ذوق وصفا ، اکلنجه ایله مشغول اولمسندن طولایی تعییب ایلمش ایدی . فقط اون دردنجی لوئی کبر وغروری کیتدکجه آرتیرمش اولدیغندن بو کبی صادقانه نصیحتلره آرتق اهمیت ویرمیوردی. قولبر سعی متمادی ایله یورولدی؛ امورمالیه‌نك کیتدکجه فنالاشدیغنی، قرالك اسراف وسفاهتی کیتدکجه آرتدیغنی کوره‌رك مأیوس اولدی ؛ نهایت ، وفات ایتدی [٦ ایلول ١٦٨٣] .

سیاست دینیه

اون دردنجی لوئینك دور سلطنتنده‌امور دینیه مهم برموقع طوتار : اون دردنجی لوئی پاپالق مقامیله بر اختلاف چیقاردی وبر خیلی زمان غالیقان کلیساسنك مختاریتی نظریه‌سنی تعقیب ایتدی . بوکا مقابل قتولیك کلیساسی نامنه ژانسه‌نیستلری تضییق و(پور رووایال) مناسترینی تخریب ایتدیردی . الحاصل ، پروتستانلره ظلم ایدرك نانت فرمانی فسخ ایلدی .

اون دردنجی لوئینك مسائل دینیه‌ده‌کی مسلکی کندیسنك طبیعتی ، زماننده جاری‌اولان‌افکارایله ایضاح ایدیله‌بیلیر. قرالك قدرت‌مطلقه‌سی، کبر وغروری قراللغی داخلنده وهرهانکی بر مسئله‌ده ایسته‌دیکی کبی اجرای نفوذ ایده‌مه‌مکه متحمل دکلدی. بو ، پاپا ایله اختلاف ظهورینه سبب اولدی . قرال کندیسنی یر یوزنده اللهك تمثالی عد ایتدیکندن

تبعه‌سنك بشقه بر مذهبه سالك اولملرینی قبول ایده‌مزدی . ژانسه‌نیستلر ایله پروتستانلر علیهنده‌كی تعقیباتك سببی ده بودر .

اون یدنجی عصرده عموماً قبول ایدیلن فكره كوره هرمملكتده تبعه قرالك مذهبنی قبوله مجبور وقرال كندی مذهبنی تبعه‌سنه جبراً قبول ایتدیرمك حقنی حائز ایدی . بو مسلك یالكز اسباب دینیه‌دن طولایی دكل ، بعض اسباب سیاسیه‌یه مبنی اتخاذ ایدلمكده؛ وحدت سیاسیه‌ایچون وحدت دینیه ضروری عد اولنمقده ایدی .

وه‌ستفالیه معاهداتی آلمانیاده‌حكمدارلرك كندی مذهبلرینی‌تبعه‌لرینه قبول ایتدیرمك حقنی حائز اولدقلرینی تصدیق وتأیید ایتمش ایدی . پروتستان انكلتره قتولیكلره ، قتولیك آلمانیا ایمپراطوری پروتستانلره ظلم ایدییورلردی . دردنجی هانری ، اون اوچنجی لوئی ، ریشلیو ومازارن زماننده فرانسه‌نك هركسی ایسته‌دیكی كبی اللهه عبادتده سربست براقسی مستثنا بر حال ایدی .

اون دردنجی لوئینك قتولیك مذهبندن آیرلمش اولانلر حقنده تعقیب ایلدیكی مسلك ۱۶۸۱ تاریخندن اعتباراً تبدل ایتدی . دور سلطنتك ایلك یكرمی سنه‌سی ظرفنده قرالك حیات خصوصیه‌سی قیل وقالی موجب اوله‌جق درجه‌یه وارمش ؛ بالخاصه مادموازل دو (لاوالیه‌ر La Valière) ، مادموازل دو (فونتانژ Fontanges) ، مادام دو (مونتسپان Montespan) ایله مناسباتی نظر دقتی جلب ایلمشدی . ۱۶۸۱دن صكره مادام دو (منته‌نون Maintenon) اسمنده‌غایت‌دیندار وذكی بر قادین ایله پیدای مناسبات ایتدی . مادام دو (مه‌نته‌نون) كندی تعبیری وجهله « قرالك روحنی وشرفنی قورتارمق » ایسته‌یور ، حیات خصوصیه‌سنده‌كی انتظامسزلقلری‌ازاله ایدرك اونی تام برخرستیان

کبی یشاتمق آرزوسنده بولنیور ایدی . قرالیچه ماری تەرەزك وفاتندن برقاچ آی صکره اون دردنجی لوئی مادام دومەنتەنون ایله ازدواج ایتدی؛ غایت متعصب اولدی : کنجلکندەکی کناهلرینی عفو ایتدیرمك ایچون دیندارلغه قوت ویردی .

پاپالرە مقامی ایله اختلاف

۱۶۸۲ ده باشلایوب اون آلتی سنه دوام ایدن اختلافك سببی اون دردنجی لوئینك حکومتنك بتون اقسامی اوزرنده بلا قید وشرط اجرای حکم ونفوذ ایلمسی آرزوسندن نشأت ایتمشدر . سرپسقپوسلر ، پسقپوسلر وسائر رهبان دولتدن معاش ویا تخصیصات آلمازلر ، هر بر دائرهٔ روحانیەده بولنان املاکك وارداتی ایله کچینیرلر ایدی. بر دائرهٔ روحانیەنك رئیسی اولان سرپسقپوس ویا پسقپوس وفات ایتدیکی زمان قرال شمال و وسط دوائر روحانیەسندهـ ۱۵۱٦ تاریخندە منعقد قونقوردا موجبنجه ـ یکی پسقپوسك تعیینه قدر کچن مدت ظرفنده املاك مذکورەنك وارداتنی آلیردی . بوندن بشقه پسقپوسلغك منحل اولدیغی زمان ظرفنده قرال او دائرهٔ روحانیەنك باش پاپاسی ، کوی پاپاسی وسائره کبی ایکنجی درجەدەکی رهبانی تعیین ایدردی .

جنوب پسقپوسلقلری داخلنده قرالك نه وارداتی آلمق، نەده رهبانی تعیین ایتمك حقی یوق ایدی. اون دردنجی لوئی بو مستثنایی دخی اورتەدن قالدیرمق وحقنی بتون قراللق داخلندە سویاً استعمال ایتمك ایستەدی. جنوب پسقپوسلرندن بعضلری قرالك یالکز باشنه کوی راهبلکی وسائره کبی مأموریت روحانیەلره ایستەدیکنی تعیین ایلمسنه صلاحیتدار اولمدیغنی بیان ایدرك اعتراض ایتدیلر .

اون دردنجی لوئی هیئت رهباندن مرکب بر مجلس طوپلادی. بو مجلس

قرالك سالف الذكر حقندن واز كچمسنی رجایه قرار ویردی . قرال بعض مساعداتده بولندی. فقط پاپا بومساعداتی غیر كافی بولدیغندن اون دردنجی لوئی فرانسز هیئت رهبانی غالیقان كلیساسنك سربستیسنی تصدیق وتأییده دعوت ایلدی. غالیقانیزم دنیلن وقرون وسطاده ظهورایدن نظریه یه كوره مختلف مملكتلرك كلیسالری پاپالق مقامنه قارشی واسع مختاریته نائل اولمق اقتضا ایدییوردی . پاپالق مقامنه حرمتده قصور ایدلمیور ، فقط بو مقامك فوقنده بتون عالم عیسویته شامل برقتولیك كلیساسی بولندیغی بیان اولنیور ایدی . ترانت مجلس روحانیسی بو نظریه یی رد وتصحیح ایتمشدی .

فرانسز هیئت رهباندن متشكل مجلس مشهور (بوسوئه) طرفندن قلمه آلنوب « درت ماده بیاننامه سی Déclaration des quatre articles » نامیله معروف اولان مواد آتیه یی ـ خیلی ترددن صكره ـ قبول ایتدی: اولا ، پاپانك حكم ونفوذی امور روحانیه یه منحصر اولوب قراللر امور جسمانیه ده هیچ بر صورتله پاپالق مقامنه تابع دكلدرلر . ثانیاً ، مجالس عمومیهٔ روحانیه مقرراتنه پاپالرك تابع اولملری اقتضا ایدر. ثالثاً ، غالیقان كلیساسنده قبول ایدلمش اولان قواعد ، عادات ونظامات واجب الرعایه در. رابعاً ، مسائل دینیه ده پاپانك امرنامه لری بتون كلیسالر ایچون واجب الرعایه ایسه ده بو امرنامه لر بتون كلیسالرك موافقتلری اولمدقجه تعدیل وتغییر اولنه ماز .

فرانسز هیئت رهبانی مواد مذكوره یی قبول ایتمكله دائرهٔ صلاحیتنی تجاوز ایتمش اولیوردی . بالخاصه ایكنجی ودردنجی ماده لره آنجق بر مجلس عمومیٔ روحانی قرار ویره بیلیر ایدی. فرانسز راهبلرینك برقسمی اعتراض ایتمكله برابر اون دردنجی لوئی مواد اربعه یی موقع تطبیقه قویدی . پاپا دخی بونلرك كأن لم یكن حكمنده اولدیغنی اعلان ایلدی .

اون دردنجی لوئی پسقپوس تعيين ايتديكی زمان دائما مواد اربعه‌يی
قبول ايتمش اولان رهبانی انتخاب ايليور ، پاپالق مقامی ايسه لازم كلن
فرمانی ويرميور ايدی . پاپانك فرمانی اولمدقجه تعيين ايديلن پسقپوسلرك
ديناً هيچ بر صلاحيتلری اوله‌مازدی . پاپا اون برنجی اينوسان وفات
ايتديكی زمان [١٦٨٩] فرانسز پسقپوسلرندن اوتوز بشنك مأموريت
روحانيه‌سی پاپالق مقامنجه تصديق ايدلمه‌مشدی . نهايت ، ١٦٩٣ سنه
سنده اون دردنجی لوئی مواد اربعه‌نك تطبيقندن وازكچدی. بوكا مقابل
پاپا اون ايكنجی اينوسان قرالك بتون قراللق داخلنده منحل قالان
پسقپوسلق املاكی وارداتنی آلمق حقنه مالك اولديغنی تصديق ايتدی .

ژانسه‌نيستلر

اون دردنجی لوئی پاپا ايله باريشديغی وقت ژانسه‌نيستلر
عليهنده‌كی تعقيبات پك چوق زمان اول باشلامش
ونانت فرمانی فسخ ايديله‌لی سكز سنه اولمش ايدی .

اون‌دردنجی‌لوئينك چوجقلغی زماننده همان‌جمله‌سی پارلمنتواعضاسندن
اولان (آنطوان آرنو Antoine Arnauld) ، (نيقول Nicole) ،
(لانسه‌لو Lancelot) ، (آنطوان لومه‌تر A. Lemaître) كبی علم
وفضيلتلريله مشهور بعض ذوات پارس قربنده (پورروواييال ده‌شان
Port-Royal des Champs) مناسترينه چكيله‌رك برلكده يشامغه باشلا-
مشلر ايدی . بو منزويلر دعا وچاليشمق ، چيفتجيلك ايتمك ، يازمق
ودرس ويرمك ايله وقت كچيريورلر ايدی . بيوك شاعر (راسين)
بونلرك شاكردلرندن ايدی . طرز معيشتلری حسبيله هركسك محبتنی ،
حتی دشمنلرينك تقديراتنی قازانمشلر ايدی .

كنديلرينه « ژانسه‌نيست » دنيلوردی . چونكه (ايپر Ypres)
پسقپوسی (ژانسه‌ن) ك بركتابنده ايضاح ايديلن بر مذهبی قبول‌ايتمشلر

ایدی . ژانسه‌نك مذهبی ایسه همان همان (قالوه‌ن) مذهبنك عینی ایدی . دیکر طرفدن ژانسه‌نیستلر « غالیقان » ایدیلر ؛ یعنی پاپالرك مجالس عمومیهٔ روحانیه مقرراتنه تابع اولملری لازم کله‌جکنه قانع بولنیورلر ایدی .

جزویتلر ، بالطبع ، ژانسه‌نیستلره دشمن ایدیلر . بونلرك مراجعتلری اوزرینه پاپا ژانسه‌نیست مذهبنك خرستیانلغه مغایر اولدیغنی اعلان ایتدی [١٦٥٣] . بونك اوزرینه شدتلی بر مناقشه باشلادی . اون یدنجی عصرك اك بیوك داهیلرندن بری اولان (بله‌ز پاسقال Blaise Pascal) ژانسه‌نیستلری مدافعه ایتدی . (Provinciales) عنوانیله معروف اولوب فرانسز نثرینك اك مکمل نمونه‌لرندن بری عد ایدیلن مکتوبلری سایه‌سنده افکار عمومیه‌یی جزویتلر علیهنه چویردی .

او صره‌ده ژانسه‌نیستلر وقتیله (فروند) وقایعنده ذیمدخل اولان بعض کیمسه‌لر وازجمله رومایه نفی ایدلمش اولان قاردینال دو (ره‌چ) ایله مناسباته کیریشمك خطاسنده بولندیلر . بو آندن اعتباراً قرال ژانسه نیستلردن شبهه ایتمکه باشلادی . اونلری قراللق ایچون مضر کوریبور ؛ پروتستانلردن فرقلری اولمدیغنی سویله‌یورایدی . ١٦٦٠ ده (پرووه‌نسیال) نسخه‌لری یاقیلدی ؛ منزویلر طاغیلمغه مجبور اولدیلر . سکز طقوز سنه صکره بر چوغی حبس ویا نفی ایدلدی .

مع مافیه ژانسه‌نیستلر ینه موجود ایدی . ١٧٠٢ ده جزویتلر یکیدن ایشه باشلادیلر . پاپا ژانسه‌نیستلری تکرار محکوم ایتدی . اك کنجی ٦٥ یاشنده اولان یکرمی ایکی راهبه قوهٔ جبریه ایله (پورروواییال) مناسترندن طرد اولندیلر [١٧٠٩] . ایرتسی کونی مناستر هدم اولندی ؛ جوارنده‌کی مزارلق بیله تخریب ایدلدی . جزویتلرك نفوذی

آلتنده بولنـان اون دردنجی لوئی وفات ایتدیکی زمان ایکی بیك کشی ژانسه‌نیست اولمق تهمتیله حبسخانه‌ده بولنیوردی .

«ژانسه‌نیزم» ك تأثیر معنویسی یوقدر . منزویلرك علم وفضیلتلری هرکسی مفتون ایتمشدی . فرانسز قتولیکلری اونلرك تأثیریله اخلاق وطرز معیشتلرینی اصـلاح ایتدیلر . هر شیئه رغماً دوام ایدن ژانسه‌نیزم اون سـکزنجی عصرده قراللق علیهنده بر فرقهٔ مخـالفه حالنه کیردی . اون بشنجی لوئی زماننده ژانسه‌نیستلرله جزویتلر آره‌سـنده تکرار باشلایان مبارزه جزویتلرك مغلوبیتی وفرانسه‌دن طرد واخراج اولنملری ایله ختام بولدی . ژانسه‌نیزم اختلال کبیر زماننده دخی کلیسا تشکیلاتنده مهم بر رول اوینادی .

پروتستانلر نانت فرمانی حقیقةً فرانسـه‌ده‌کی دین منازعه‌لرینه خاتمه چکمشدی . قتولیکلرك پروتستانلر علیهنده‌کی کین وخصو- متلری سکونت بولمشـدی . پروتستانلر قرالك صـادق تبعه‌سی اوله‌رق ایقاع اغتشاشدن واز کچمشلر، (فروند) قاریشیقلقلرینه اصلا قاریشمامشلر ایدی . اون دردنجی لوئی پروتسـتانلرك صـداقتندن پك ممنون ایدی وقتولیك ، پروتستان بتون تبعه‌سنه عینی صورتله معامله ایدلمسی لزومنی ١٦٦٦ ده علناً بیان ایتمشـدی. مع مافیه لوئی بدایت سلطنتندن اعتباراً فرانسه‌ده موجوداولان بر میلیون ایکی یوزبیك پروتستانی قتولیك مذهبنه اعاده ایلمکی دوشـونیور ؛ فقط بو بابده جبر وشدت کوسـترلمه‌سنی ، نانت فرماننك کندی تعبیری وجهله «آنجق عدالت وآدابك مساعده‌سی درجه‌سنده» تطبیق اولنمسنی ایسته‌یوردی . «یالکز قراله عائد بر حق اولان» لطف ومکافاته کلنجه ؛ بونلرك پروتستانلردن تمامیله دریغ اولنمسی طرفداری ایدی .

اون دردنجی لوئینك بو مراثیانه مسلکی یکرمی بش سنه سوردن ظلم و اعتسافه سبب اولدی . نانت فرمانی احکامنك « عدالت وآدابك مساعده‌سی درجه‌سنده » تطبیقی بهانه‌سیله پروتستانلر فرمانده صراحةً ذکر ایدلمش تأميناتدن محروم براقیلدیلر. مثلا ، پروتستانلرك اولولرینی ایسته‌دکلری زمان وایسته‌دکلری کبی دفن ایده‌بیله‌جکلری، نکاح ووافتیز مراسمنده قاچ کشی اولورسه اولسون حاضر بولنه‌بیله‌جکلری ، هر صنعته چراق صفتیله کیره‌بیله‌جکلری . . . الخ صراحةً مذکور دکلدی. بوکا استناداً پروتستانلردن وفات ایدنلرك مراسم تدفینیه‌سی صباح ساعت آلتیدن آقشام ساعت آلتی‌یه قدر اولان زمانده اجرا ایدیله‌میه‌جکنه وجنازه مراسمنده اوتوز کشیدن فضله غلبه‌لك اوله‌میه جغنه ، وافتیز ویا نکاح مراسمنده اون کشیدن زیاده پروتستانك اجتماع ایده‌میه‌جکنه دائر امرنامه‌لر نشر ایدلدی. نانت فرمانك نشرندن صکره انشا ایدلمش معبدلر ییقلدی؛ پروتستان مکتبلرنده قرائت ویازیدن ماعدا درسلرك تدریسی منع اولندی.

صکره ، دها شدید تدابیره صره کلدی. پروتستان چوجقلری یدی یاشندن اعتباراً ـ ابوینلری مخالفت دخی ایتسه‌لر ـ تبدیل مذهبه مأذون عد ایدلدیلر . بوبابده نشر ایدیلن فرمانده « یدی یاشنده انسانك عقل سلیم صاحبی اولوب مذهبنی انتخابه صلاحیتدار بولندیغی » بیان اولنمشدی. تبدیل مذهب ایدن چوجقلر ایسترلرسه عائله‌لرینی ترك ایده‌بیله‌جکلر وپدر ووالده‌لرندن تخصیصات آله‌بیله‌جکلر ایدی . بعده ، پروتستانلرك سرای خدمتنده، دولت مأموریتنده، آووقاتلق وطبیبلك کبی حر مسلکلرده استخدام اولنه‌میه‌جقلرینه دائر امرنامه‌لر انتشار ایتدی . پروتستانلره یالکز تجارت وصنایع براقیلمشدی . اونلرده تجارت وصنایعه آتیلدیلر وزنکین اولدیلر .

تدابیر شدیده‌دن ماعدا افساد اخلاقه دخی چالیشلدی . ۱۶۷۶ سنه‌سنده پروتستان‌ایکن قتولیك‌اولان وقعه‌نویس (پەلیسون Pellisson) ایله اون آلتنجی عصرك اك مشهور پروتستانلرندن برینك حفیده‌سی بولنان مادام دو (مه‌نته‌نون) ك اداره‌سنده اولمق اوزره بر « تبدیل مذهب صندقی » احداث ایدلدی . برقاچ یوز سفیل، آدم باشنه آلتی فرانق آلمق ایچون تبدیل مذهب ایتدیلر. تبدیل مذهب ایدنلرویرکودن معاف طوتولدیلر. بونك اوزرینه‌براز موفقیت کوزلدی. فقط پروتستانلرك کتلهٔ اصلیه‌سی مذهبلرینه صادقانه مربوط ایدی . (بوسوئه) باشده اولدیغی حالده قتولیك هیئت رهبانندن بر قسمنك مساعیسی (توره‌ن) کبی بر قاچ مشهور ذاتك تبدیل مذهب ایلمسنی تأمین ایتمکله برابر نتیجه‌سز قالدی .

۱۶۸۰ ده (پوواتو) ولایتنده تبدیل مذهبی تسریع ایتمك ایچون پروتستانلرك اقامتکاهلرینه دراغون عسکرلری یرلشدیرلدی . او زمان اردویه داخل اولان نفرات اکثریتله عوام ناسك اك فنا واخلاقسز قسمی ایدی. دراغونلر اقامت ایتدکلری‌خانه‌لری تخریب ، مال‌صاحبلرینی تضییق وتحقیر ایدییورلر ایدی . بو بلایه دوچار اولانلر همان تبدیل مذهبه راضی اولیورلردی. (دراغوناد Dragonades) دنیلن بو اصول پروتستانلرك بولندیغی بتون ولایاته تشمیل ایدلدی. عسکرلردن او درجه قورقولمش ایدی ، که پروتستانلرك خانه‌لرنده اسکان ایچون دراغونلرك یوله چیقدقلری خبر آلینیر آلینماز بعض کویلرده ، حتی شهرلرده بتون اهالینك همان تبدیل مذهب ایتدکلری کورلدی . یالکز بر ولایتده ایکی هفته‌ده ۶۰,۰۰۰ پروتستان قتولیك اولمشدی .

بر مدت صکره اون‌دردنجی لوئی فرانسه‌ده آرتق پروتستان قالمدیغنه

قانع اولەرق نانت فرمانى فسخ ايتدى [١٨ تشرين اول ١٦٨٥] . بتون معبدلر هدم ايديلەجكدى . پروتستان رؤساى روحانيەسى اون بش كون ظرفنده فرانسەدن چيقوب كيدەجكلر ، عكس تقديرده كورك جزاسنه محكوم اولەجقلرايدى. هنوز قتوليك اولميان پروتستانلر راحتسز ايدلميەجك ؛ فقط مجرتەتشبث ايدرلرسه كورك جزاسنه محكوم اولەجقلر ، چوجقلرىده قتوليك مذهبى موجبنجه تربيه اولنەجق ايدى .

فرمانك فسخى همان بتون ملت طرفندن شوق وسرورايله آلقيشلاندى. هيئت رهبان ذاتاً چوق زماندن برى سربستىٔ وجدان عليهنده ايدى. (بوسوئه) ، (راسين) ، (لابروئيەر) ، (لافونتەن) كبى او عصرك اك يوكسك ذواتى دخى عينى فكرده ايدى . مادام دو (سەوينيه) پروتستانلره ياپيلان مظالمى : « شمدىيەقدر تصور واجرا ايدلمش شيلرك اك بيوكى واك كوزلى » ديه تعريف ايدييور . يالكز ايكى كشى، (سن سيمون) ايله (ووبان)، حريت وجدان عليهنه ارتكاب ايديلن بوجنايتى تقبيح ونتايجنك پك مشئوم اولەجغنى ادراك ايتديلر . (ووبان) شويله ديمشدى : « قراللر تبعەلرينك جان وماللرينه صاحبدرلر ، فقط فكرلرينه حكم ايدەمزلر ؛ چونكه درونى حسيات حكمدارلرك قدرت وقوتى خارجندەدر . » اون دردنجى لوئى فرداى فسخده بوسوزلرك طوغرى اولديغنى آكلادى .

پروتستانلرك قسم اعظمى دراغونلرك ظلمندن قورتولمق ايچون تبديل مذهب ايتمش وفورطنەنك كچەجكى وحريت دينيه دورينك عودت ايدەجكى اميد خفيسنى بسلمكده بولنمش ايدى . فرمانك فسخى بواميدى ازاله ايتديكى زمان برچوق پروتستانلر شايان تقدير برجسارت كوستردیلر. تبديل مذهبك جبرى اولديغنى بيان ايدرك دينلرينه صادق قالدقلرينى

اعلان ایتدیلر . بونك اوزرینه ظلم واعتساف وحشیانه بر شکل آلدی.
قرال صوك شدتك كوسترلمسنی امر ایتدی ؛ « دراغوناد » تكرار
باشلادی . خسته‌لقلری زماننده قتولیك راهبلرینك حالت احتضارده
بولنانلره اجرا ایتدكلری آیین دینی‌یی رد ایدن پروتستانلردن اکتساب
عافیت ایدنلر كوركه كوندرلدی . فرانسه‌یه عودت ایدن پروتستان
رؤسای روحانیه‌سی‌ایله بونلرك وعظلرنده حاضر بولنانلر اعدام اولندیلر.

پروتستانلر ایچون فرانسه‌ده یشامق غیر ممكن بر حاله كلمشدی. ممالك
اجنبیه‌یه قاچمقدن باشقه بر چاره قالمامشدی . فقط هجرت ایتمك بدایةً
كورك و ۱٦۸۷ دن اعتباراً اعدام جزاسنی مستلزم بر جنایت ایدی .
پروتستانلری هیچ بر مانعه توقیف ایده‌مدی . حدود وسواحلك صیقی
بر نظارت آلتنده بولندیرلمسنه رغماً بیكلرجه پروتستانلر فرانسه‌دن چیقوب
كیتدیلر . اوچ یوز بیك واحتمال‌كه دها چوق پروتستان دینلرینی
قورتارمق ایچون ثروتلرندن ، مسكنلرندن ، وطنلرندن واز كچدیلر ؛
حریتلرینی ، حیاتلرینی تهلكه‌یه قویدیلر . بو قدر فدا كارلغی اختیار
ایدن ، بو قدر متانت صاحبی اولان كیمسه‌لر شبهه‌سز ملتك كزیده
آدملری ایدیلر . اونلرك هجرتیله فرانسه چوق ضرر ایتدی . (ووبان)
فرمانك فسخندن طولایی قراللغك غائب ایتدیكی كزیده عسكری ۹,۰۰۰
كمیجی ، ٦۰۰ ضابط و ۱۲,۰۰۰ نفر اوله‌رق تخمین ایدییور . مهاجرلر
كندیلرینی قبول ایدن مملكتلرده ، انكلتره‌ده ، هولانداده ، بالخاصه براندبورغده
بر عنصر فعالیت وقوت اولدیلر . یالكز براندبورغه یكرمی بیك فرانسز
كیتمشدر. پروسیه قراللغك پایتخت مستقبلی اولان برلین شهری عادتا فرانسز
ملتجیلری طرفندن تأسیس ایدیلیرجه سنه اكتساب معموریت ایتدی. بو
كون پروسیه اردوسی ضابطانی میاننده بو پروتستانلرك احفادی خیلی چوقدر.

بوکا مقابل فرانسه‌نك بعض طرفلری، (سنتونژ Saintonge)، (پوواتو)، (تورەن)، (لیونه) ولایتلری قسماً خراب وبرچوق صنایع خللدار اولدی . یالکز ایلك ایکی ولایتدن یوزبیك پروتستان هجرت ایتمشدی. نتایج اقتصادیه‌یه منضم اولان نتایج سیاسیه دخی فرانسه ایچون فلاکتی موجب اولدی. نانت فرماننك فسخی آوروپاده بولنان پروتستان دولتلرك فرانسه علیهنه کین و خصومت بسله‌مه‌لرینه سبب اولدقدن ماعدا اون دردنجی لوئی علیهنه تشکل ایدن اتفاق دولیلرك اك مدهشی اولان « آئوغسبورغ اتفاقی » نی تولید ایتدی .

بتون بومظالمه رغماً پرتستانلق فرانسه‌دن صورت قطعیه‌ده ازاله ایدیله‌مدی؛ آلپ طرفلرنده، بالخاصه (سه‌وەن) جهتلرنده دوام ایتدی. اوراده، ۱۷۰۳ سنه‌سنده، اسپانیا وراثتی محاربه‌سنك ابتداسنده قالوینیست کویلیلر عصیان ایلدیلر . بربرلرینی طانیمق ایچون لباسلری اوزرینه بر بیاض کوملك کیدکلری ایچون بویلره (قامیزارلر Camisards) دنیلمشدر. (ژان قاواليه Jean Cavalier) اسمنده بر فرونجی چراغنك اداره‌سنده بولنان عصیان ایکی سنه سوردی . (قاوالیه) میرالایلق رتبه‌سیله اطماع اولنه‌رق ترك سلاح وعرض اطاعت ایتدیکی کونه قدر عاصیلر مقاومت کوستردیلر . بو عصیانی ازاله ایتمك ایچون قرال پك چوق عسکر طوپلامغه مجبور اولدی. بونقطهٔ نظردن قامیزارلر فرانسه‌نك دشمنلرینه خدمت ایتمشلردر.

سیاست خارجیه ومحاربات

اوروپانك اك بیوك واك قوتلی حکمداری اولمق ادعاسنده بولنان اون دردنجی لوئینك ۷۲ سنه‌لك دور سلطنتنك ٤٦ سنه‌سی محاربات ایله کچمشدر . نیابت حکومت ومازارنك باش وکالتی زماننده آوستریا واسپانیا هابسبورغلرینه قارشی وقوعه کلوب اون اوچنجی لوئی دورنده باشلامش اولان و (مونستر)

و (پیره‌نه) معاهده‌لریله فرانسه‌یه (آلساس) ، (آرتووا) و (روسیيون) قطعه‌لرینی‌قازاندیران محاربه‌لراستثنا ایدیلیرسه اون‌دردنجی لوئینك حکومت شخصیه‌سی زماننه عائد محـاربات تقریباً اوتوز سـنه سورمش اولور . محاربات مذکوره دردە آیریلیر : نقل وراثت محاربه‌سی La guerre de Dévolution [١٦٦٧ - ١٦٦٨] ؛ هولاندا محاربه‌سی [١٦٧٢ - ١٦٧٨] آئوغسبورغ اتفاقی‌محاربه‌سی [١٦٨٨ - ١٦٩٧]؛ اسپانیا وراثتی محاربه‌سی [١٧٠١ - ١٧١٤] .

ایلك ایکی‌محاربه دوره‌سنده فرانسه‌بتون‌آوروپاده تفوق‌ایتدی و مهم اراضی‌الحاقیله بیودی. صوك ایکی‌محاربه دوره‌سنده‌ایسه آوروپا دولتلری اون دردنجی لوئینك هکه‌مونیاسنه نهایت ویرمك ایچون کندی‌آره‌لرنده اتفاق ایتدیلر ؛ نتیجه‌ده فرانسه مغلوب اولدی . هرایکی دوره‌ده دولتلر آره‌سنده منازع فیه اولان مسئله ـ اسـاس اعتباریله ـ عینیدر . بوده اسپانیا وراثتی مسئله‌سیدر .

دردنجی حرب مسـتثنا اولمق اوزره اون دردنجی لوئینك بالجمله محارباتنده تعقیب ایدیلن غایه « فرانسه‌یی اسکی غالیانك حدودینه ارجاع ایتمك » سیاستیدر . فرانسه قرالی وقتیله فرانسـه یه عائد ایکن آیرلمش اولان بتون‌ولایتلری ، اهالیسی فرانسز عرقنه منسوب وفرانسزلسانیله متکلم اولدیغی حالده اجنبی پرنسلرك اداره‌سنده قالان بتون مملکتلری الحاق ایتمك ، تعبیر مخصوصی ایله « حدود طبیعیه‌یی الده أیدرك‌فرانسه‌نك وحدت سیاسیه‌سنی اکمال ایلمك » ایسته‌یوردی .

بو تصـورك موقع تطبیقه وضـعی ایچون پەیی‌با ، فرانش قونته ، لوره‌ن ، صاووا قطعه‌لرینی ضبط ایتمك ایجـاب ایدییوردی . بوکونکی بلچیقا ولوکسمبورغدن عبارت اولان پەیی‌با وفرانش قونته اسپانیا قرالنه

تابع ایدی . اون دردنجی لوئی بو مملکتلری قوهٔ عسکریه ایله دکل ،
بلکه زوجه‌سی ماری تەره‌زك اسپانیا قرالی دردنجی فیلیپك بیوك قیزی
واسپانیا تاجنك وارث مشروعی اولمسنه استناداً آلمق املنده ایدی .
لوره‌ن وصاووایه کلنجه ؛ بوقطعه‌لرك صاحبلرینه اسپانیا میراثندن نائل
اولدیغی بعض زنکین وکوزل پارچه‌لری ترك ایدرك اونلری مبادله
صورتیله فرانسه‌یه الحاق ایتمك تصورنده ایدی . شو حالده اسپانیا وراثتی
اون دردنجی لوئی سیاست خارجیه‌سنك محوری اولمش اولور .

اون دردنجی لوئی قسماً نائل امل اوله‌بیلدی . دردنجی فیلیپك
ایکنجی قیزی (مارغریت تەره‌ز) ك زوجی اولمسندن طولایی لوئینك
باجناغی اولان آلمانیا ایمپراطوری برنجی لئوپولد فرانسه قرالنه رقیب
ایدی . یه‌نی‌بایی آلدیغی تقدیرده فرانسه‌نك پك‌زیاده کسب‌قوت‌ایده‌جکندن
قورقان هولاندالیلرله انکلیزلر اون دردنجی لوئینك تصوراتنه بتون
قوتلریله مخالفت ایتدیلر . هولاندا وآئوغسبورغ اتفاقی محاربه‌لرینك
سببی بودر . اون دردنجی لوئی اسپانیا ایله اوچ دفعه حرب ایتدکدن
صوکره فلاندرك بر قسمنی وفرانش قونته‌یی الحاق ایتدی . بوکا
مقابل دورهٔ سلطنتنك صوکلرنده توسیع حدود آرزوسندن واز
کچه‌رك وداغما مغلوب ایتمش اولدیغی اسپانیا ایله حرب ایدرك حفیدلرندن
برینی ، دوق فیلیب دانژوبی (بشنجی فیلیپ) عنوانیله اسپانیا تختنه اجلاس
ایتدی واونی اورادە طوته‌بیلمك ایچون اون اوچ سنه سورن برحربه
کیریشدی ؛ فرانسه‌نك بتون منابعنی توکتدی .

اون دردنجی لوئی امور خارجیه‌یی بالذات اداره ایدردی . سفرایه
کوندریلن محرراتی کوزدن کچیرر ؛ کندی الیله حاشیه‌لر یازار ، جوابلرك
خلاصه‌لرینی ترتیب ایدردی . داغما فعالیت واکثریا مهارت ایله اداره

ایتدیکی سیاست خارجیه تماميله ناموسکارانه دکلدی. مثلا ، انکلتره قرالی ایکنجی شارله خفیاً پاره ویردیکی حالده شارل علیهنده‌کی رؤسای مخالفینه دخی نقداً معاونت ایلردی. فرانسه قرالنك الك ماهر دیپلوماتلری (لیون) ایله (پومپون) ایدی . الك کزیده جنراللری دخی (قونده) ، (توره‌ن)، مارشال دو (لوکسمبورغ) ، دوق دو (واندوم) ، (ویلار) ایدی .

اون دردنجی لوئی محارباتنك جمله‌سی عینی اوصاف ممیزه‌یی حائزدر. نقل وراثت حربی مستثنا اولمق اوزره هپسی اوزون سوردی ؛ هپسی محاصره محارباتی اولدی . (توره‌ن) و (ویلار) مستثنا اولمق اوزره اوزمان هیچ کیمسه حربك غایه‌سی دشمن اردولرینی محو ایتمك اولدیغنه قانع دکلدی . اون دردنجی لوئی ایله معاصرلری نظرنده حرب اصولی دائره‌سنده وتدریجی صورتده فتح ممالکدن ، عادتا دشمن اراضیسنی، قلعه‌لرینی خطوه بخطوه ضبط ایتمکدن عبارتدی. کذرکاهده بولنان قلعه‌لر برر برر محاصره وضبط ایدلمدکجه ایلری‌یه کیدلمزدی . بوندن‌طولایی اون‌دردنجی لوئی محارباتنده‌یوزلرجه محاصره‌لرموجوددر. محاصره حربی بالطبع اردولرك تشکیلاتجه تبدلی دخی موجب اولدی.

اسپانیا وراثتی اون‌دردنجی‌لوئی ١٦٦١ده دولتی‌بالذات‌اداره‌یه‌باشلادیغی زمان اوروپانك بتون رجال‌سیاسیه‌سی شارل کنك‌ارکك اولاد جهتندن نسلنك قریباً منقرض اولمسنه انتظار ایدییورلر ایدی . دردنجی فیلیپك ایکنجی زوجه‌سندن اوغلی‌اولان ایکنجی شارل‌اودرجه ضعیف و خسته‌لقلی ایدی،که یشامسنه احتمال ویرلمیور ایدی . حقیقت حالده ایسه شارل قرق بریاشنده وفات ایتدی .

اونك میراثنه ایکی کشی‌ادعای حق ایده‌بیلیره‌ی: ایکیسی‌ده‌دردنجی فیلیپك دامادی وعینی زمانده قرداش چوجقلری اولان فرانسه قرالی

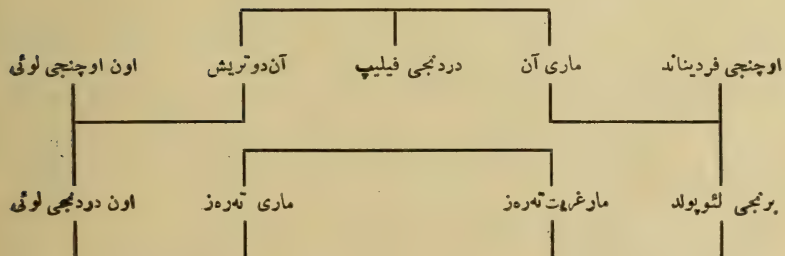
لوئی ایله آلمانیا ایمپراطوری لئوپولد . فقط اون دردنجی لوئینك والده‌سی (آن دوتریش) وزوجه‌سی (ماری تەرەز) ك ایکیسی‌ده اسپانیا قراللرینك بیوك قیزلری ایدیلر . لئوپولدك والده وزوجه‌سی ایسه کوچك قیزلری ایدیلر . بناءً علیه اون دردنجی لوئینك حقی لئوپولدك حقندن دها قوتلی ایدی [*] .

واقعا ماری تەرەز ١٦٥٩ ده لوئی ایله ازدواج ایده‌جکی زمان حق وراثتدن واز کچمکه مجبور ایدلمشدی . فقط بوفراغت ـ دردنجی فیلیپك اعترافی وجهله ـ کأن لم یکن حکمنده ایدی . فی‌الحقیقه فیلیپ فراغت حقوق حقنده‌کی وثیقه‌یی اوقودیغی زمان : « بو بر چوجقلقدر . اکر ولیعهد [ایکنجی شارل] بولنمازسه قیزم وارث سلطنت اوله‌جقدر . » دیمشدی . فی‌الحقیقه حق وراثتدن واز کچمك اسپانیانك وراثت قانوننه مغایر ایدی ؛ قرالك آرزوسی بوبابده‌کی قواعد اساسیه‌یی تعدیله کافی

[١] اون دردنجی لوئی ایله لئوپولدك قرابتلرینی کوسترن و اسپانیا تختنه ادعای حق ایلملری اسبابنی ایضاح ایدن جدول :

اسپانیا قرالی اوچنجی فیلیپ

[١٥٩٨ — ١٦٢١]

دكلدی . دیكر طرفدن پیره‌نه معاهده‌سنده فراغت حقوقك اسپانیانك (قورتس) مجلسلرنجه تصدیق ایدیله‌جكی صراحةً مذكور اولدیغی حالده مسئله بو مجلسلره عرض ایدلمه‌مشدی. بوندن بشقه فراغته مقابل ٥٠٠,٠٠٠ آلتون جهاز ویرلمسی مقرر ایكن دردنجی فیلیپ بونی ده تأدیه ایتمه‌مشدی.

اسپانیا میراثی پك جسیم ویكرمی ایكی تاجدن مركبدی : اوروپاده اسپانیا، باله‌آر، ساردنیا، سیچلیا، ناپولی ، میلان ، فرانش قونته، پەیی با حكومتلری؛ اوروپا خارجنده پەرو ومكسیقا معدنلریله برلكده آمریقانك نصفی، اوقیانوسیانك بر بیوك قسمی، آفریقا مستملكاتی .

اون دردنجی لوئی بو مملكتلرك جمله‌سنی كندیسی ایچون آلمق ایسته‌میوردی . «فرانسز ولایاتی» دیدیكی مملكتلری ، برده لوره‌ن وصاووا ایله مبادله ایتمك اوزره ایتالیاده بعض یرلری آلمق، قسم متباقیسنی، یعنی اسپانیا ومستملكاتی باجناغی لئوپولده ترك ایتمك املنده ایدی . دردنجی فیلیپك وفاتی متعاقب ، ١٦٦٥ ده اسپانیا میراثنك بو صورتله آره‌لرنده تقسیم ایدلمسنی امپراطوره تكلیف ایتدی . فقط لئوپولد غایت خیالی، متردد، متلون بر آدم ایدی . ایكی سنه دوشوندكدن صكره اون دردنجی لوئینك تكلیفنی قبول وایكنجی شارلك وفاتیله كندیلرینه قاله‌جق میراثك تقسیمی ایچون ١٩ كانون ثانی ١٦٦٨ تاریخنده برمعاهده امضا ایتدی .

نقل وراثت محاربه‌سی

حال بوكه اوتاریخده اون دردنجی لوئی حربه باشلایه‌لی ایجه زمان اولمش، میراثك برجزئی اولان فلاندری «نقل وراثت حقنه» استناداً قسماً ضبط ایتمشدی . نقل وراثت حقی (براابان) قطعه‌سنده جاری برتعامل ایدی . بوتعامل موجبنجه ـ ماری‌ته‌ره‌ز كبی ـ ایلك زوجه‌دن طوغان اولاد پدرووالده‌لرینك یكانه وارثی اولورلر ؛ ـ اسپانیا قرالی ایكنجی شارل كبی ـ ایكنجی

زوجه‌دن طوغان چوجقلر ميراثدن محروم قاليرلرايدى. ١٦٦٧ ده (تورەن)ك قوماندا سنده بولنان ٦٠,٠٠٠ كشيلك بر فرانسز اردوسى اعلان حرب ايدلمه‌دن فلاندره كيرمش ، (ليل) داخل اولمق اوزره بتون فلامان قلعه‌لرينى ضبط ايتمشدى .

اون دردنجى لوئى فلاندرى ضبط ايتدكدن صوكره دها ايلرى‌يه كيتميه‌رك - ايكنجى شارلك صغرسندن طولايى نائبهٔ حكومت اولان - اسپانيا قراليچه‌سندن فلاندرك تركنى طلب ايتدى . قراليچه جواب ويرمدى . اسپانيايى قبوله مجبور ايتمك ايچون قونده‌نك قوماندا سنده بر برفرانسز اردوسى (فرانش‌قونته) يه داخل اوله‌رق اون درت كونده بوقطعه‌يى اشغال ايتدى [شباط ١٦٦٨] .

فلاندرك سرعتله ضبطى هولاندا وانكلتره‌يى قورقوتدى . پك بيوك فداكارلقلرله استحصال ايده‌بيلمش اولدقلرى استقلاللرينك خللدار اولمسندن قورقان هولانداليلر فرانسه كبى قوتلى بر دولتك يه‌نى‌بايى آله‌رق كنديلرينه قومشو اولمسنى ايسته‌ميورلرايدى. حال بوكه كنديلرى او قطعه‌يى ضبط ايتمك آرزوسنده ايديلر. يه‌نى‌با فرانسه‌نك اولورسه تهلكه‌لى كوردكلرى فرانسز قومشولغنى يه‌نى‌با كندى اللرنده بولنديغى تقديرده - بالعكس - فائده‌لى عد ايليورلر ايدى . انكليزلره كلنجه ؛ اونلر - يوزسنه محاربه‌سنده قبول ايتمدكلرى ، انقلاب كبير وناپولئون زماننده دخى قبول ايده‌ميه‌جكلرى كبى - ١٦٦٨ ده دخى (اسقو) نهرى منصبنده فرانسزلرك يرلشملرينه قطعياً معارض ايديلر .

هولانداليلر ايله انكليزلر اتفاق ايتديلر . بعده ، پاره ايله اطماع ايتدكلرى اسوجك معاونتنى تأمين و « لاهى اتفاق مثلثى » تأسيس ايلديلر [كانون ثانى ١٦٦٨]. بو اتفاق مثلث بوندن صكره فرانسه عليهنده تشكل

ایده‌جك اتفاقلرك برنجیسیدر. فرانسه‌نك قوتلی بر دولت صفتیله قومشولرینی قورقوتدیغی و بناءً علیه اوروپاده تشکل ایده‌بیله‌جك اتفاقلره قارشی طورمغه حاضرلانمسی ایجاب ایتدیکی آکلاشیلیور ایدی. دیکر طرفدن آنجق یوزسنه‌لك بر حیات استقلاله مالك اولان هولاندانك - وقتیله وندیك جمهوریتی کبی - فعالیت تجاریه‌سی سایه‌سنده و مملکتك کوچکلکنه رغماً اوروپا دول معظمه‌سی میانه داخل اولدیغی کوریلیور ایدی.

متفقلرك ظاهری مقصدلری فرانسه و اسپانیایه توسط تکلیفنده بولنمق ایدی؛ فقط امل خفیلری اون دردنجی لوئی‌یی اسپانیا میراثندن وازکچمکه اجبار و په‌یی‌بایی ضبطدن منع ایلمك ایدی.

مع مافیه صلح متوسطلرك خارجنده عقد ایدلدی. هولاندالیلرك همان فرانسه‌یه اعلان خصومت ایتمدکلرندن طولایی حدتلنن و اونلردن انتقام آلمق ایسته‌ین اسپانیا نائبهٔ حکومتی طوغریدن طوغری‌یه اون دردنجی لوئی ایله مذاکره‌یه کیریشدی؛ فرانش قونته ویا فلاندر قطعه‌لرندن برینی ترك ایتمك مجبوریتی قارشیسنده بولندیغندن فلاندری براقدی. متوسطلر اکس‌لاشاپل معاهده‌سیله بونی تصدیقه مجبور اولدیلر [۲ مایس ۱٦٦۸]. فرانسه قرالی (دوئه) و (لیل) داخل اولمق اوزره اون بر فلامان قلعه‌سیله الیوم شمال‌ده پارتمانی تشکیل ایدن اراضی‌یی الحاق ایتدی.

هولاندا محاربه‌سی. هولاندالیلرك مداخله‌سی اون دردنجی لوئی‌یی حدتلندیرمشدی. قرال اونلرله همان حربه باشلامق ایسته‌یوردی. لوئی (لاهی) اتفاقنك مواد خفیه‌سنه واقف اولدیغی و بوندن بشقه هولاندالیلرك اکس‌لاشاپل معاهده‌سنك محافظهٔ احکامی ایچون انکلتره و اسوج ایله دائمی بر اتفاق عقد ایتدکلرینی خبر آلدیغی زمان په‌یی‌بایی اشغال ایتمك

ايچون اول باول هولاندايى محو ايتمك لازم كلديكنه قانع اولدى . ذاتاً قالوينيست وجمهوريت طرفدارى اولان هولانداليلرى اوته‌دن برى سوميور؛ « پينر تاجرلرينك» حكومتندن نفرت ايديور ايدى. هولانداليلر يكرمى سنه اول (مونستر) معاهده‌سنده فرانسه‌يى ترك ايدرك اسپانيا حربنك اوزون مدت دوامنه سبب اولدقلرى ايچون بتون فرانسزلر قرالك افكار وحسياتنه اشتراك ايتمكده ايديلر . (قولبر) فرانسز امتعه‌سنه بك آغير كمرك رسمى وضع ايتمش اولان هولاندانك ازيلمسنى آرزو ايدييور و : « كمرك مانعه‌لرينى طوپ مرميلريله قيرمليدر » دييوردى .

اون دردنجى لوئى حربه باشلامازدن اول هولاندايى متفقلرندن آييره‌رق يالكز براقمق ، اوكا قارشى هر طرفده رقيب بولمق ايسته‌دى . بوبابده‌كى مذاكرات اوچ سنه سوردى وهولاندا ثروتنك سبب اولديغى حسد عمومى فرانسه قرالنك نهايت نائل امل اولمسنى تأمين ايتدى . اون دردنجى لوئى (دوور) معاهده‌سيله انكلتره‌نك، هولانداليلرك ويردكلرى پاره‌دن ٢٠٠,٠٠٠ آلتون فضله ويرمك صورتيله اسوجليلرك ، قولونيا الكتورى ايله رن كنارنده‌كى آلمان پرنسلرك اتفاقنى تأمين ايتدى ؛ حتى وكلاسندن برينك « تجربه‌سنى قايناتمق ايچون » لازم كلن پاره‌دن محروم اولديغنى سويلديكى ايمپراطور لئوپولدك بيطرفلغنى دخى صاتون آلدى .

اون دردنجى لوئى بوصورتله حربه حاضرلانديغى صره‌ده هولانداليلر مملكتلرينك اسباب مدافعه‌سنى تأمين ايتمكى بيله دوشونميورلردى . صرف منافع تجاريه‌لريله مشغول اولوب دائمى براردو ايچون صرف ايديلن پاره‌يه هبا اولمش نظريله باقيورلرايدى . بوندن طولايى قوهٔ عسكريه‌لرى پك اهميتسز ايدى . تهلكه‌يى آكلايان رئيس جمهور (ژان دو ويت Jean de Witt) ك مساعيسنه رغماً مجلس عمومى عسكر جمعنه بر درلو

قرار ویره‌میوردی . تجارت حرصی اودرجه‌ده ایدی،که اعلان حربدن بر قاچ کون اول ایالات متحده داخلنده بولنان باروتلر اون دردنجی لوئینك مأمورلرینه صاتیلمش ایدی . هولاندالیلر هیچ امید ایتمدکلری زمانده حرب قارشیسنده بولندیلر .

۱٦٧٢ مایسنده اون‌دردنجی لوئی توره‌ن وقونده‌نك قوماندا‌سنده‌کی ۱۲۰,۰۰۰ کشی ایله بالذات هولاندایه کیتدی ؛ رن نهرندن کچدی . باشلیجه « اقلوز » لرك بولندیغی (موئیدن Muyden) قلعه‌سی درحال ضبط ایدلمش اولسه هولاندانك استیلاسی اکمال ایدلمش اوله‌جقدی . فقط اون دردنجی لوئی بو فرصتی فوت ایتدی وهولاندالیلرك بیوك بر قهرمانلق وفداکارلق ایله مملکتلرینی قورتارملرینه میدان براقدی .

هولاندا اراضیسنك بر بیوك قسمی سطح بحردن آشاغی اولدیغی ایچون دکزك استیلاسندن آنجق برطاقم سدلر، اقلوزلر ایله قورتارلمشدی. هولاندالیلر اقلوزلری آچدیلر، سدلری ییقدیلر ، عصرلرجه زماندنبری دوام ایدن مساعی سایه‌سنده دکزدن خطوه‌بخطوه ضبط ایتمش اولدقلری مملکتلرینی استقلاللرینی محافظه ایچون بحر محیطه تسلیم ایتدیلر . درت کونده هولاندا صو آلتنده قالدی ؛ شهرلر دکز اورته‌سنده برر آطه اولدی . فرانسزلر صویه غرق اولان مملکت کنارنده توقف ایتدیلر .

مع‌مافیه هولاندالیلر بر مقدار اراضی ترکی وتضمینات اعطاسی مقابلنده صلح ایسته‌دیلر . فرانسزلر دها چوق مطالباتده بولندقلرندن نهایت‌الامر صوکنه قدر حربه قرار ویردیلر . فلاکتدن بغیر حق مسئول طوتیلان (ژان دو ویت) قتل ایدلدی ؛ کیوم دورانژ رئیس جمهور اوله‌رق اردونك باشنه کچدی. هنوز یکرمی‌ایکی یاشنده‌بولنان‌بوباش قوماندان‌جسوربرعسکر، ماهربردیپلومات‌ایدی. حیاتنك صوکنه‌قدر اون

دردنجی لوئینك مدهش بر رقیبی اولدی و فرانسه علیهنه تشکل ایدن اتفاقلرك دائما باشنه کچدی .

فرانسز اردوسنك بردن بره توقفی دولتلر آره‌سنده‌کی اتفاقلری تبدیل ایتدی . اون دردنجی لوئی‌یه معاونت وعدایتمش اولانلر کندیسنی ترك ایلدیلر . براندبورغ الکتوری ، آلمانیا ایمپراطوری واسپانیا قرالی هولاندایی التزام ایتمکه باشلادیلر. لاهیده بر اتفاق دولی عقدایدلدیکندن هولاندا محاربه‌سی بر آوروپا محاربه‌سی حالنی آلدی .

بونك اوزرینه اون دردنجی لوئی هولاندایی تخریب ایتمك فکرندن واز کچه‌رك اسپانیا علیهنه دوندی . فرانش قونته‌یی ایکنجی دفعه ضبط ایتدی ؛ پەیی‌با قلعه‌لرینی برر برر محاصره‌یه وضبطه باشلادی . آلمانیا ایمپراطورینه قارشی تدافعی بر وضعیت آلدی . ١٦٧٤ ـ ٧٥ قیش موسمنده تورەن ـ شهرتنه سبب اولان ـ ماهرانه حرکات عسکریه‌سیله بتون آلساسی اشغاله موفق اولدی . فقط کندیسی‌ده بر محاربه‌ده وفات ایتدی [تموز ١٦٧٥] .

دیکرطرفدن اسپانیایه‌عائداولان سیچلیا آطه‌سی جوارنده‌هولاندالیلر ایله فرانسزلر آره‌سنده اوچ درت محاربهٔ بحریه وقوعه کله‌رك غلبه فرانسزلرده قالدی .

حرب بش سنه دوام ایتدیکی حالده متفقلر غلبهٔ قطعیه‌یه نائل اوله‌مدقدن ماعدا یورغون دوشدیلر . نهایت (نیمەغ) مصالحه‌سی عقد ایدلدی [١٦٧٨] . هولاندا هیچ بر شی غائب ایتمدی ، بالعکس فرانسه ایله برتجارت معاهده‌سی عقدینه موفق اولدی . اسپانیا فرانش قونته‌یی ، فلاندر قطعه‌سنده‌کی اون ایکی قلعه‌یی [والانسیەن، موبوژ ، قامبره ، ... الخ] فرانسه‌یه ترك ایتدی . بوصورتله فرانسه‌نك شمال

حدودى منتظم برشكله قوندى؛ (ووبان) طرفندن انشا ايديلن استحكامات ايله تقويه وترصين اولندى .

نيمهغ مصالحه‌سى اون دردنجى لوئينك مرتبهٔ قصواى اقباله واصل اولديغنى كوسترر . بوندن صكره « بيوك لوئى » عنوانيله ياد ايدلدى و ١٦٧٨ دن ١٦٨٨ تاريخنه قدر اون سنه غربى آوروپايه ايسته‌ديكى كبى حكم ايتدى . كبر و غروری كيتدكجه آرتديغندن وقت صلحده برچوق مملكتلرى الحاق ايده‌جك درجه‌ده جرأت كوستردى .

وه‌ستفاليه ونيمه‌غ معاهده‌لرنده فرانسه‌يه ترك ايديلن قطعه‌لرك ملحقاتيله برلكده تسليم ايديله‌جكى محرر ايدى . ملحقاتدن مقصد ، شبهه‌سز ، معاهداتك عقدى تاريخنده مذكور قطعه‌لره عائد اولان يرلر ايدى. اون دردنجى لوئى بونى بشقه درلو آكلامق ايسته‌دى واخيراً الحاق ايديلن قطعه‌لره وقتيله ، غيرمعين بر تاريخده هانكى يرلرك ملحق اولديغنى تدقيق ايچون « Chambres de réunion » ناميله معروف محكمه‌لر تأسيس ايتدى . (مچ)، (به‌زانسون) و (بريساخ) ده تشكل ايدن بو محكمه‌لر مه‌رووه نژييه‌نلر زماننه ، فرانق قرالى داغوبر دورينه قدر چيقديلر ! (مون‌به‌ليار) ، (سار) شهرلرينى ، (دوپون Deux Ponts) ى ، لوكسمبورغك قسم اعظمنى اون دردنجى لوئى‌يه ويرديلر . بو يرلرك بر قسمى اون دردنجى لوئينك متفقلرى اولان اسوج قرالى ايله تره‌و پسقپوسنه ، بر قسمى اسپانيا قرالنه عائد ايدى . فرانسه قرالى بو حكمدارلردن اسكى دره‌بكلك اصولى موجبنجه اراضئ مذكوره‌دن طولايى و اسال كبى كنديسنه عرض تعظيمات اولنمسنى طلب ايتدى . بالطبع جواب رد آلدى . بونك اوزرينه ممالك مذكوره‌يى الحاق ايلدى . ديكر طرفدن استراسبورغ قلعه‌سنى فرانسز عسكرلرى آنسزين محاصره وضبط ايتديلر . رن نهرى

كنارنده بر موقع مهم عسكرى اولان بو قلعه بيطرف وسربست بر شهر ايدى . جمهوريت حالنده اداره اولنيوردى . هولاندا محاربه‌سى اثناسنده آلمانلرك رن نهرندن كچملرينه معاونت ايتمشـدى . لوئى بونى بهانه اتخاذ ايدرك « آلمانلرك فرانسه‌يه كيرملرينه مانع اولمق ايچون » شهرى فرانسه‌يه الحاق ايتدى .

بو مملكتلرك ضبطى دولتلرى قورقوتمش ايدى . فقط اون دردنجى لوئى پك قوتلى اولديغندن هيچ بر حكومت حربه جسارت ايده‌مدى . آلمانيا ايمپراطورى ويانه اوكلرينه قدر كيدن عثمانلى استيلاسندن طولايى شرقده مشغول اولديغندن اسپانيا قراليله برلكده اون دردنجى لوئينك آلديغى مملكتلرك الحاقنى موقتاً، يكرمى سنه ايچون تصديقه مجبور اولدى [١٦٨٤] . فقط فرانسه‌دن قورقان دولتلر آره‌لرنده اتفاقلر عقدينه باشلامشلر ايدى .

آئوغسبورغ اتفاقى محاربه‌سى نانت فرمانك فسخى [١٦٨٥] بتون پروتستان دولتلرينى فرانسه عليهنه چويردى وخصومت سياسيه‌يه خصومت دينيه‌نك انضمام ايتمه‌سنه سبب اولدى . كيوم دوراتژ اولجه تشكل ايدن مختلف اتفاق زمره‌لرينى يكى بر اتفاق دولى حالنه قويمق ايچون چوق زحمت چكمدى . ١٦٨٨ ده اسپانيا واسوج قراللرى ، آلمانيا ايمپراطورى ، آلمانيا الكتورلرينك برچوغى ، صاووا دوقه‌سى اون دردنجى لوئينك تعرضات محتمله‌سنه قارشى « آئوغسبورغ اتفاقى » ناميله معروف اولان اتفاق دوليى عقد ايتديلر . اتفاق تدافعى بر ماهيتده ايدى .

براز صكره پاپا دخى اتفاقه داخل اولدى . رومادەكى سفارتخانه‌لر اوته‌دنبرى كنديلرينه بخش ايديلن خارج از مملكت امتيازاتنى سوء استعمال

ايدرلردى . پاپالق حكومتنك ضـابطه مأمورلرى سفارتخانه‌لرك بولنديغى محلاته كيره‌مدكلرندن بو محله‌لر برچوق ارباب جرائمه ملجـأ خدمتنى كورمكده ايدى . پاپانك مراجعتى اوزرينه آوروپا حكمدارلرى امتيازات مذكوره‌دن واز كچدكلرى حالده يالـكز اون دردنجى لوئى واز كچمك ايسته‌مه‌مشدى . بونك اوزرينه پاپا فرانسـه سفير جديدينى روما يه قبول ايتمه‌مشدى . سفير دخى ـ قرالدن آلديغى امره تبعاً ـ بر مفرزه عسكر ايله جبراً شهره كيرمشدى .

اون دردنجى لوئى كنديسنى هرشيئه مقتدر ظن ايديور وديكر دولتلره قارشى تعرضـاتنى كوندن كونه آرتديرييور ايدى . ١٦٨٨ ده قولونيا الكتورلكى منحل قالديغندن باويرا پرنسى (قله‌مان) اصولى دائره‌سنده انتخاب ايدلمشدى . فرانسه قرالى بو پرنسى طانيمق ايسـته‌مدى ؛ كندى نامزدى اولان استراسبورغ پسقپوسنى قوهٔ جبريه ايله الكتورلكه تعيين ايتديردى . عينى زمانده اقرباسندن دوشس (دورلئان) ك حق وراثتنى محافظه ايتمك بهانه‌سيله پالاتينايه بر اردو كوندردى . بونك اوزرينه حرب عمومى باشلادى .

اكر حرب باشلاديغى زمان انكلتره‌ده ١٦٨٨ انقلابى وقوعه كله‌رك كيوم دورانژ انكلتره قرالى اولمامش اولسه‌يدى بودفعه‌ده اون دردنجى لوئينك غلبه ايتمسى محتمل ايدى . چونكه شـمدى‌يه قدر اون دردنجى لوئى ماهرانه سياستى سايه‌سنده انكلتره‌نك يا بيطرفلغنى ويا فرانسـه ايله اتفاقنى تأمين ايتمشدى؛ انكليزلر آوروپا مسائلنده مهم بر رول اوينامامشلر ايدى . ١٦٨٨ دن اعتباراً كيوم دورانژك اداره‌سنه كچن انكلتره بتون قوتنى فرانسه عليهنه قوللاندى . بوسايه‌ده متفقلرك قوتيله اون آلتنجى لوئينك قوتى آره‌سنده بر موازنه حاصل اولدى .

اون دردنجى لوئى يالكز باشنه بتون آوروپايه قارشى طوردى . محاربه فرانسه‌نك بتون حدودلرى‌اوزرنده طقوز سنه سوردى: پيره‌نه‌ده اسپانيوللره ، آلپلرده صاووا دوقه‌سنه ، رن كنارنده وپه‌يى‌باده آلمانلره، هولانداليلره ، انكليزلره قارشى .

اون دردنجى لوئى توسيع حدود ايچون دكل ، بلكه اولجه آلمش اولديغى مملكتلرى محافظه ايتمك وايكنجى ژاق انكلتره تختنه چيقارمق ايچون حرب ايتدى . بوندن‌طولايى باشليجه‌محاربات په‌يى‌با ايله ايرلانداده وقوعه كلدى . رن طرفنده فرانسه‌يى مدافعه ايده‌بيلمك ايچون شمالى آلساس تخريب ايدلدى ؛ پالاتيناده شهر ،كوى ، باغ ، باغچه قالمدى ؛ مملكت چول حالنه كلدى . بو تخريبات آلمانياده ناقابل ازاله بر كين وخصومت اويانديردى .

ايكنجى‌ژاقه انكلتره تختنى‌اعاده‌ايچون ١٦٨٩ ده ايرلانده‌يه‌برفرانسز اردوسى چيقارلدى . ژاق اوراده‌كى طرفدارلرى سايه‌سنده برسنه قدر جزيره‌يه صاحب اولدى . فقط انكلتره‌يه كچه‌جكنه انكليزلر النده قالمش صوك ايرلاندا قلعه‌سى اولان (لوندون دەرى) يى محاصره ايله وقت كچيردى وبوصورتله كييوم دورانژك قوتلى بر اردو ايله ايرلانده‌يه كچمسنه ميدان براقدى . ژاق مغلوب‌اوله‌رق تكرار فرانسه‌يه التجا ايتدى [١٦٩٠] . اون دردنجى لوئينك انكلتره‌يه عسكر چيقارمق ايچون واقع اولان تشبثى دخى عقيم قالدى .

په‌يى‌باده مارشال دولوكسمبورغك قوماندا‌سنده‌كى فرانسز اردوسى (فلوروس) ، (اشتاينكرك) ، (زونيدن) محاربه‌لرنده آلمانلر ايله هولانداليلرى مغلوب ايتدى [١٦٩٠] . آلپ حدودنده فرانسزلر صاووا دوقه‌سنى مغلوب ايدرك صاووا وپيه‌مونته قطعه‌لرينى اشغال‌ايلديلر.

صاووادوقه‌سی متفقلردن آیریله‌رق ١٦٩٦ ده (تورینو) مصالحه‌سنی عقدایتدی.

محاربلر تمادئ حرب ایله یورغون دوشمشلر ایدی . فرانسه‌ده – بر مؤلفك دیدیکی کبی – « احراز ایدیلن مظفریتلر ایچون تشکر دعالری اوقونورکن خلق آجلقدن اولیوردی . » فرانسز قورصانلری هولاندالیلر ایله انکلیزلرك تجارت کمیلرینی ضبط وغرق ایدییورلردی . هولاندانك دیون عمومیه‌سی آرتمشدی . ایمپراطور عثمانلیلرله حرب ایتمکده ایدی مصالحه لاهی قربنده کائن (ریسویق) شاتوسنده عقد ایدلدی [١٦٩٧] .

اون دردنجی لوئی بو مصالحه‌ده معتدلانه حرکت ایدرك کیوم دورانژك انکلتره قراللغنی تصدیق ، نیمه‌غ مصالحه‌سندن بری الحاق ایدلمش اولان اراضیدن قسم اعظمنك اعاده‌سنه موافقت ایتدی ؛ یالکز استراسبورغك فرانسه‌یه ترکنك ایمپراطور طرفندن صورت قطعیه‌ده تصدیق ایدلمسنده اصرار کوستردی .

اسپانیا میراثنك تقسیمی مسئله‌سی

اون آلتنجی لوئینك ریسویق مصالحه‌سنده معتدلانه حرکت ایتمسنك سببی اردوینی وامور مالیه‌یی اصلاح ایچون صلحه محتاج اولمسندن ، اسپانیا قرالی ایکنجی شارلك امید وانتظار ایدلدیکی وجهله قریباً وفاتی اوزرینه میدانه چیقه‌جق اسپانیا وراثتی مسئله‌سنده قوتلی بولنمق ایسته‌مسندن ایلری کلمشدی . آئوغسبورغ اتفاقنی بوزمق ، هولاندا وانکلتره‌یی آییرمق ، اسپانیا میراثی مسئله‌سنی بروجه پشین اونلرله حل وتسویه ایتمك ایسته‌یوردی . انکلتره وهولاندا فرانسه‌نك قوت وسطوتنی تجربه ایتمش اولدقلرندن میراثی مذاکره ایچون اون آلتنجی لوئی طرفندن واقع اولان تکلیفی مع‌الممنونیه قبول ایتدیلر .

لاهيده عقد ايديلن ايلك معـاهده موجبنجه اسپانيا ميراثنه داخل اولان ممـالكدن قسم اعظمنك ايمپراطور لئوپولدك طورونى وباويرا الكتورينك اوغلى اولان درت ياشـنده بر چوجغه ويرلمسى قرار كير اولدى . بو چوجغك وفاتى اوزرينه تكرار مذاكره‌يه باشلامق ايجاب ايتدى .

نهايت ، لوندره‌ده ايكنجى بر تقسيم معاهده‌نامه‌سى امضـا ايدلدى [١٧٠٠] . بو معاهده‌ده ناپولى قراللغى ، سيچليا وميلان مسـتثنا اولمق اولمق اوزره اسپانيا ميراثى ايمپراطورك ايكنجى اوغلى آرشيدوق شارله ويرلدى . سالف‌الذكر ممالكى اون دردنجى لوئى آله‌جق ؛ فقط صاووا ولورەن ايله مبادله ايده‌جك ايدى . بو صورتله فرانسـه قرالى اسپانيا ميراثندن بالاستفاده فرانسز ممالكنى توحيد ايتمك ايسته‌يوردى .

ايمپراطور كنديسى ايچون پك فائده‌لى اولان بو صورت تسـويه‌يى قبول ايتمدى . ايكنجى شارل ايمپراطورك بالديزينى تزوج ايتمش اولديغندن لئوپولد بو سايه‌ده ميراثك تمامنه نائل اوله‌بيله‌جكنى اميد ايتمكده ايدى .

ايكنجى شارل وفاتندن صكره اسپانيا دولتنك دوچار انقسام اولمسنى ايسته‌ميوردى . تقسيم پروژه‌لرينه واقف ايدى . اسپانيا دولتنك تماميت ملكيه‌سى آنجق اون دردنجى لوئينك بتون قوتيله مدافعه ايده‌جكى بر فرانسز پرنسنك اسپانيا تختنه چيقمسيله تأمين ايديله‌بيله‌جكنه قانع ايدى . لئوپولد حقنده‌كى محبتى نه درجه‌ده اولورسه اولسون وطنپرورلك حسنه تبعاً فرانسه قرالنك ايكنجى حفيدى دوق (فيليپ دانژو) يى كنديسنه وارث اتخاذ وبو بابده بر وصيتنامه ترتيب ايتدى . بر آى صكره وفات ايلدى [تشرين ثانى ١٧٠٠] .

اون دردنجى لوئى شارلك وصيتنامه‌سنى قبول ايدوب ايتمه‌مكده متردد

ایدی . منافع ملیه فرانسه‌نك وحدتنی تأمین ایدن لونده معاهده‌نامه‌سنه رعایت لزومنی امر ایتمکده ایدی . فقط خاندان حکمدارینك منفعتی دینـانك اك بیوك بر دولتنك قراللغنه حفیدلرندن برینك کچمسنی تأمین ایلین وصیتنامه احکامنك قبولنی توصیه ایلمکده‌ایدی . نهایت اون آلتنجی لوئی ایکنجی شقی اختیار ایلدی . معاهده‌نك بخش ایلدیکی منافعدن واز کچرسه صلح ومسالمتی محافظه ایده‌جکی ملاحظه‌سی‌ده بوبابده اجرای تأثیر ایتمشدی . فی‌الحقیقه انکلتره وهولاندا دخی بر آرالق بوملاحظه‌یه تبعاً حرکت ایتدکلرندن دوق دانژونك بشنجی فیلیپ عنوانیله اسپانیا قراللغی ـ ایمپراطور مستثنا اولمق اوزره ـ بتون دولتلر طرفندن تصدیق ایدلدی.

اسباب حرب

اون آی صکره احوال بسـبتون دکیشدی . ۱۷۰۱ سنه‌سی ایلولنده انکلتره ، هولاندا ، آلمان پرنسلرینك اکثری لاهیده ایمپرا طور ایله « بیوك اتفـاق » نامیله معروف اولان اتفاقی عقد وبشنجی فیلیپه قارشی حربه باشلامش اولان ایمپراطوره معاونتی تعهد ایلدیلر .

انکلتره قرالی کیوم اون دردنجی لوئینك لونده معـاهده‌نامه‌سی احکامنه رعایت ایده‌جکنه ایکـنجی شـارلك وصیتنامه‌سنی قبول ایلمسنی کندی شـخصنه بر حقـارت کبی تلقی ایتمکده ایدی . انتقـام آلمق ایچون محاربه‌یه قرار ویردی. کندی فکرینی هولاندا حکومتنه قولایجه قبول ایتدیردی. فقط حکومتلر حرب ایسته‌دکلری حالده ملتلر صلح ایسته‌یورلردی. کیوم ملتك تمایلات صلحپرورانه‌سنه بناءً بشنجی فیلیپك قراللغنی تصدیقه مجبور اولمشدی. مع مافیه ایمپراطور ایله مذکره‌یه وتدارکات مهمهٔ عسـکریه‌یه باشلامشدی. بوندن بشقه یالان حوادث، ساخته‌وثائق کبی وسائطه مراجعت ایدرك انکلتره وهولاندا افکارعمومیه‌سنی لزوم حربه اقناعه چالیشیوردی.

ازجمله كويا لوندره‌ده اله كچيريلن برمكتوبده ايكنجی ژاقی انكلتره تختنه چيقارمق ايچون بر جمعيت خفيه كشف ايدلمش اولديغنی اشاعه ايتمشدی .

اون دردنجی لوئينك بعضلری احتياطسزجه ياپيلمش حركاتدن ، بعضلری حقلی تشبثاتدن عبارت اولان تدابير مختلفه‌سی كيومك ايشنه چوق يارادی . فرانسه قرالی بر كون نصلسه بشنجی فيليپك فرانسه تختنده‌كی حقوقنك تحت تأمينه آلنمش اولديغنی علناً سويله‌مك كبی بر تدبيرسزلكده بولندی . شوحالده بر كون كلوب فرانسه واسپانيا تاجلرينك برلشه‌رك غايت واسع وقوتلی بر دولتك تشكلی محتمل ديمكدی . اوزمان اون دردنجی لوئينك اولادی ، احفادی ، حفيد زاده‌لری موجود اولديغندن اسپانيا وفرانسه‌نك برلشملری صرف بر احتمالدن عبارتدی . فقط بواحتمال پك چوق كيمسه‌لری ، حكومتلری قورقوتمقده ايدی .

بر مدت صكره اون دردنجی لوئی ـ بشنجی فيليپك مراجعتی اوزرينه ـ په‌يی‌بانك اسپانيايه عائد اولان قسمنده‌كی قلعه‌لره فرانسز عسكری اقامه ايتدی . هولانداليلر ريسويق مصالحه‌سندن صكره بو قلعه‌لرك محافظه‌سنی ـ ايكنجی شارلك مساعده‌سنه بناءً ـ درعهده ايتمشلر ايدی . هولاندا عسكری قلعه‌لردن چيقارلدی ؛ مملكتنه اعاده ايدلدی . بو تدبير طبيعی ومحق ايدی . چونكه هولانداليلر هنوز بشنجی فيليپك قراللغنی تصديق ايتمه‌مش اولدقلرندن اسپانيايه دشمن عد اولنه بيليرلر ايدی . ديكر طرفدن اون دردنجی لوئی هولاندانك آمال خصومتكارانه‌سنه ، انتريقه‌لرينه واقف ايدی . مع مافيه هولانداليلر قلعه‌لره فرانسز عسكرينك اقامه‌سنی كنديلری عليهنده بر تدبير واستقلاللرينی تهلكه‌يه دوشورن بر حركت اولمق اوزره تلقی ايتديلر .

الحاصل انكلتره حكمدار سابقی ايكنجی ژاق فرانسه‌ده (سن ژرمن)

شاتوسنده وفات ايتدی . اون آلتنجی لوئی ريسويق معاهده‌سيله كيوم دورانژك قراللغنی تصديق ايتمش اولمسنه رغماً ايكنجی ژاقك اوغلی اوچنجی ژاقه قرال عنوانيله خطاب ايلدی . بو ، طقوز كون اول عقد ايدلمش اولان « بيوك اتفاق » ه برمقابله ايدی . مع مافيه كيوم بوندن بالاستفاده انكليز افكار عموميه‌سنده درين بر حس نفرت اوياندیرمغه وبو سايه‌ده محتاج اولديغی عسكر وتخصيصاتی پارلمنتودن آلمغه موفق اولدی . مع مافيه فرانسه‌يه رسماً اعلان حرب ايتمه‌دن حيواندن دوشه‌رك وفات ايتدی [١٩ مارت ١٧٠٢] .

اسپانيا وراثتی حربی حرب رسماً اعلان ايدلمه‌مش اولمقله برابر مخاصمات باشلامش وايمپراطور تقريباً بر سنه اول [تموز ١٧٠١] اردولرينی ايتاليايه كوندرمشدی .

اسپانيا وراثتی حربی اون‌دردنجی لوئينك دورحكومتنده‌كی محارباتك اك اوزونی واك مدهشيدر . تقريباً ١٣ سنه سورمش وآنجق ٦ مارت ١٧١٤ ده ختام بولمشدر . بو حربده فرانسه يالكز كندی حدودينی دكل ، اسپانيانك غايت واسع اولان حدودلرينی‌ده مدافعه وقاميزارلر عصيانی باصديرمق ايچون قوتنك بر قسمنی ايكی سنه قدر داخلده استخدام ايتمك مجبوريتنده بولنديغندن پك مشكل بر موقعده قالدی . ديكر طرفدن آوستريانك عثمانليلردن قورقوسی قالمامش ايدی . عثمانليلر مجارستانی براقه‌رق صاوا نهرينه قدر چكلمشلر ايدی . محاربه‌لر اسپانيا ، ايتاليا ، آلمانيا ، په‌یبا ، شمالی و شرقی فرانسه‌ده وقوعه كلدی . متفق اردولری ايكی بيوك قوماندان ، انكليز (مارلبوروغ) ايله‌پرنس (اوژه‌ن دوصاووا) اداره ايتديلر.

حربك بدايتنده ٣٨ ياشنده بر قوماندان اولان پرنس اوژه‌ن

[١٦٦٣ ـ ١٧٣٢] والده‌سی جهتندن مازارن عائله‌سنه، پدری طرفندن
صاووا خاندانته منسوب ایدی . پارسـده تولد ایتمشدی . سلك رهبانه
کیره‌جك ایکن بالآخره عسکر اولمشدی . یکرمی یاشنده (لووؤا) دن
طلب ایتدیکی رتبهٔ عسکریه‌یی آله‌مدیغندن آوستریا خدمتنه کیرمش
وعثمانلیلرله وقوعه کلن محارباتده مزیت فوق‌العاده کوستردیکی جهتله ٢٤
یاشنده مارشاللغه ترفیع ایتمشدی . اون دردنجی لوئی ١٦٩٨ ده پرنس
اوژه‌نی فرانسه‌یه کتیرمکه چوق چالیشدیغی حالده موفق اوله‌مامشدی .
پك ماهر بر قوماندان ایدی .

انکلتره قرالی ایکنجی ژاقك ندیملرندن ایکن ١٦٨٨ ده اوکا اهانت
ایتمش اولان دوق دومارلبوروغ [١٦٥٠ ـ ١٧٢٢] قونده وتوره‌نك
شاکردی‌ایدی. نقل وراثت وهولاندا حربلرنده بوفرانسز جنراللرینك
معیتنده خدمت ایتمشدی . زوجه‌سنك قرالیچه آن اوزرنده‌کی نفوذندن
بالاستفاده اسپانیا وراثتی حربنك ایلك اون سنه‌سی ظرفنده انکلیزسیاستنه
اجرای تأثیر ایتدی وایسته‌دیکی قوای امدادیه‌یی انکلتره‌دن آلمغه دائما
موفق اولدی .

حربك بدایتنده پورتکیز قرالی، صاووا دوقه‌سی وباویرا الکتوری
اون دردنجی لوئی ایله بشنجی فیلیپك متفقلری ایدیلر . فرانسـه قرالی
بو اتفاقلر سایه سنده ایتالیا وآلمانیاده حرکات تجاوزیه‌یه باشلادی .

فرانسز قوماندانی (ویلار) بری تیرول طریقیله ایتالیادن، دیکری
طونه طریقیله فرانسه‌دن کله‌جك ایکی اردویی باویراده تحشید ایتدکدن
صکره ویانه اوزرینه یورییوب ایمپراطوری طلب صلحه مجبور ایتمك کبی
جرأتکارانه بر پلان ترتیب ایتمشـدی . بو پلانك موقع تطبیقه وضـعنه
باشلادی . (واندوم) لوچارا Luzzara موقعنده پرنس اوژه‌نك قوماندا.

سنده‌کی اوستریالیلری مغلوب ایتدی [١٥ آغستوس ١٧٠٢] . ویلار (رن) ك صاغ ساحلنده ، فریدلینکن محاربه سنده ایمپراطوراردوسنه غلبه ایلدی [١٤ تشرین اول ١٧٠٢] . فقط قیشك شدتلی اولمسی ویازین دخی صاووا دوقه‌سنك متفقنه اهانت ایدرك ایمپراطور طرفنه‌كچمسی فرانسزلرك پلانلرینی بوزدی . یالکز کندی اردوسیله باویرایه داخل اولان ویلار (هوشته‌د) مظفریتنی احراز ایتدی [٢٠ ایلول ١٧٠٣] . فقط باویرا الکتوری ایله اویوشه‌مدیغندن فرانسه‌یه جلب ایدلمسنی طلب ایلدی .

ایرتسی سنه متفقلر طونه وادیسنده تحشیداتده بولندیلر . پرنس اوژه‌ن ایتالیاده‌کی آوستریا اردوسنی طونه وادیسنه کتیره‌رك انکلیز ـ هولاندیز اردوسیله یه‌نی‌بادن کلن (مارلبوروغ) ه التحاق ایتدی . ایکیسی بردن ینه (هوشته‌د) موقعنده ویلارك اقتدارسز خلفلری طرفندن اداره ایدیلن فرانسز اردوسنی بوزدیلر [١٤ اغستوس ١٧٠٤] فرانسزلر آلمانیا جهتنده رن کنارینه ، ایتالیا طرفنده آلپ اتکلرینه چکیلدیلر . فرانسزلرك حرکات تجاوزیه‌سی آنجق ایکی سنه سورمشدی.

بوندن صکره اون بر سنه فرانسز اردولری جنوبی اسپانیاده ، یه‌نی‌بانك اسپانیایه عائد قسمنده ، فلاندرك فرانسه‌یه الحاق ایدلمش اولان طرفلرنده حال تدافعیده بولندیلر .

صاووا دوقه‌سی ایمپراطور طرفنه‌کچدیکی صره‌ده پورتکیز قرالی دخی بشنجی فیلیپی ترك ایدرك انکلیزلرله اتفاق ایتمش ، انکلتره اسپانیا شبه جزیره‌سنه عسکر چیقارمشدی . متفقینك اسپانیا تختنه چیقارمق ایسته ـ دکلری ایمپراطورك ایکنجی اوغلی آرشیدوق شارل دخی اسپانیایه کیدرك انکلیزلرله برلشدی . اسپانیانك بر چوق ولایاتی آرشیدوق طرفنی التزام ایتدیلر. بشنجی فیلیپ ایکی دفعه مادریددن طردایدلدی [١٧٠٦ـ١٧١٠].

فقط ١٧١٠ سنه‌سى اواخرنده (واندوم) ويللاويچيوزا Villaviciosa محاربه‌سنده انكلتره ـ آوستريا اردوسنى مغلوب ايتدى . بشنجى فيليپ محاربه‌دن بر كون صكره دشمندن آلنمش بايراقلردن ياپيلان بر شيلته اوزرنده اويودى . بومظفريت بشنجى فيليپك اسپانياده قالمسنى تأمين ايلدى.

فرانسزلر په‌ىٔ‌بانك اسپانيايه عائدقسمنده خيلى زمان مقاومت ايتديلر ايسه‌ده نهايت پرنس اوژه‌ن ايله مارلبوروغك اردولرينه مغلوب اوله‌رق ١٧٠٦ سنه‌سنده په‌ىٔ‌باىٔ تخليه‌يه مجبوراولديلر. بعده استردادە چاليشديلر؛ لكن موفق اوله‌مديلر.

١٧٠٩ قيشى فرانسه‌ده پك مدهش اولدى. بتون مملكت آچ قالدى. اون دردنجى لوئى صلح طلب ايتدى ولاهيده مذاكرات باشلادى. متفقلر فرانسه‌نك اسپانيا ميراثندن وازكچمه‌سنى، آلساس قطعه‌سنى وشمالده بولنان قطعه‌لرك كافه‌سنى ترك ايتمسنى طلب ايتدكلرندن مذاكرات منقطع اولدى. اون دردنجى لوئى ملته خطاباً يازديغى مكتوبى بتون كليسالرده اوقوته‌رق متفقلرك آغير شرائطنى ايضاح ايتدى. فرانسزلر حربه دوامه قرارويرديلر. اكثرى كويلى اولمق اوزره بيكلرجه كوكللى يازلدى.

١١ ايلول ١٧٠٩ تاريخنده بو كوكللولردن مركب اولان فرانسز اردوسى ويلارك قوماندانسنده اوله‌رق شمديكى شمالده پارتماننده كائن بر كوچوك كوى اولان (مالپلاكه) موقعنده پرنس اوژه‌ن ايله مارلبوروغك اردوسنه هجوم ايتدى. اسپانيا وراثتى حربنك اك مدهش محاربه‌سى بودر. فرانسزلر ١١,٠٠٠، متفقلر ٢٣,٠٠٠ مقتول براقديلر. فرانسزاردوسى كرى‌يه چكلدى. فقط متفقلر تعقيبه ويكيدن حربه جسارت ايده‌مه‌ديلر .

اون دردنجى لوئى بر دفعه دهاصلح طلب ايتدى. متفقلر دها آغير شرائط قويديلر ؛ آلساس وفلاندرك تركندن ماعدا بشنجى فيليپك خلعنى

ایستهدیلر . اون دردنجی لوئی آلساس ایله فلاندری ترکه موافقت ایتدیکی حالده حفیدینی کندی الیله خلع ایتمکه راضی اولمدي و : «مادامکه حرب ایتمك لازم ؛ اوحالده چوجقلریمزه قارشی حرب ایتمکدن ایسه دشمنلریمز ایله اوغراشمق دها ایيدر. » دیدی [تموز ١٧١٠] .

بوندن صکره فرانسهیی استیلادن قورتارمق ایجاب ایدییوردی . محاربات فلاندر قطعهسندهوقوعه کلدی. پارسی مدافعه ایچون (ووبان)ك تأسیس ایتمش اولدیغی اوچ صره قلعهلر متفقلرك ایکی سنه قدر ایلری یه یورومهلرینه مانع اولدی. فقط ١٧١٢ ده پرهنس اوژهن بوقلعهلری بر بر ضبط ایتمکه باشلادی. پارس طریقنی آچمق اوزره ایکن (ویلارك) ك ماهرانه حرکاتی قارشیسنده (دونهن) محاربهسنی غائب ایدرك کری یه چکیلمکه مجبور اولدی.

اوترهخت وراشتات معاهدهلری

(دونهن) محاربهسی فرانسهیی قورتاردی وعقدصلحی تسریع ایتدی . ذاتاً بر چوق آی اول انکلیزلرك تکلیفی اوزرینه (اوترهخت) ده مذاکرات صلحیه باشلامشدی . مصارف حربیهنك کثرتندن طولایی انکلترهنك دیون عمومیهسی آرتمشدی . ملت حرب ایتمك ایستهمیوردی . حربه طرفدار اولان (ویغ) قابینهسی دوشمش، صلح طرفداری اولان (طوری) لر موقع اقتداره کچمشدی .

١٧١١ سنهسی نیسانندهآرشیدوق شارل ـ برادری برنجی ژوزهفك وفاتندن طولایی ـ آلتنجی شارل نامیله آلمانیا ایمپراطوری اولمشدی . فرانسه واسپانیا تاجلرینك برحکمدارده برلشمسنه امکان ویرمهمك ایچون حرب ایدن انکلیزلر بالطبع آوستریا واسپانیا تاجلرینك برلشمسندن بشقه بر نتیجه حاصل ایتمیهجك اولان حربه دوام ایدهمزلر ایدی .

بوندن طولانی اتفاقدن آیرلمغه قراروبرمشلر ایدی . مارلبوروغ اردوسنی انکلتره‌یه جلب ایتمشلردی [ایلول ۱۷۱۱] . اولا لوندره‌ده ، بعده اوتره‌ختده مقدمات صلحیه مذاکراتنه باشلانمشدی . (دونه‌ن) مظفریتی مذاکراته تأثیر ایتدی . هولاندالیلر دخی اتفاقدن آیرلدیلر [۱۷۱۳] . ایمپراطور یالکز قالدی . ویلارك (رن) کنارنده پرنس اوژه‌نه تکرار غلبه ایتمسی اوزرینه آلتنجی شارل (راشتات) ده مصالحه نامه‌یی امضا ایتمکه مجبور اولدی [۱۷۱٤] .

اوتره‌خت وراشتات معاهداتی اسپانیا وراثتی مسئله‌سنی شو صورتله حل ایتمکده‌ایدی : بشنجی فیلیپ اسپانیا ایله مستملکاتنی محافظه ایتدی. فرانسه تاجنده‌کی حقوقدن واز کچدی . بو فراغت قولایلقله وقوعه کلمدی . اون دردنجی لوئی حفیدینی اقناع ایچون متفقلر قارشیسنده یالکز براقمق ایله تهدیده مجبوراولدی. ایمپراطور آلتنجی شارل په‌یی‌بایی ، میلان دوقه‌لغنی ، ساردنیایی ، ناپولی قراللغنی آلدی . صاووا دوقه‌سی ایکنجی ویقتورآمه‌ده سیچلیا آطه‌سیله « سیچلیا قرالی » عنواننه صاحب اولدی. انکلتره اسپانیادن مستملکه‌لرده غایت مهم امتیازات تجاریه استحصال ایتدکدن ماعدا مینورقه‌یه ، جبل‌الطارقه وضع‌ید ایتدی . فرانسه‌دن دخی آمریقاده کائن (ترنوو) و (آقادیا) یی آلدی .

بو معاهدات اسپانیا وراثتی مسئله‌سنی صورت قطعیه‌ده میداندن قالدیره‌مدی . آلتنجی شارل وبشنجی فیلیپ سالف‌الذکر شرائطی قبولدن امتناع ایتدیلر . ایمپراطور بشنجی فیلیپی اسپانیا قرالی اوله‌رق طانیمیور ، بشنجی فیلیپ‌ده په‌یی‌بانك وبالخاصه ایتالیانك ترکنه راضی اولمیوردی . بوحال اون‌بشنجی‌لوئی دورونده یکیدن اختلاف ظهورینه سبب اوله‌جقدر. حرب ، نتایج عمومیه‌سی‌اعتباریله ، انکلتره‌نك‌غلبه‌سنی تأمین‌ایتمشدی.

فی‌الحقیقه انکلتره غربی‌اوروپا مسائلنده حاکم‌طورینی طاقینمش ، دکزلرده حاکمیتنی تأمین‌ایده‌جك وسائطی الده ایلمشدی . فرانسه مغلوب‌اولمشدی. واقعا اون دردنجی لوئی دور سلطنتنده ضبط ایدیلن ممالکك جمله‌سنی محافظه ایدیبوردی . فقط قان و پاره‌جه چوق ضایعاته اوغرامشدی . اسپانیایه بر فرانسز پرنسنی قرال یاپمق ایچون اون اوچ سنه بتون قوتنی صرف ایتمش ، مع مافیه اسپانیانك تمامیت ملکیه‌سنی‌تأمین ایده‌مه‌مشدی. دیکر طرفدن اطرافده‌کی دولتلرك هپسی بیودیکی حالده فرانسه عینی حالده قالمشدی . اون دردنجی‌لوئی اسپانیا میراثنك تقسیمی مقاوله‌نامه‌سنی ترك‌ایتمکله کندی سیاستنی دکیشدیرمش ، یعنی‌فرانسه‌نك وحدتنی‌تأمیندن وازکچمشدی . اونك ایچون فرانسز مورخلری ایکنجی‌شارلك وصیتنامه‌سنی قبول ایتمکله اون دردنجی لوئینك فرانسه‌نك باشنه بر فلاکت کتیرمش اولدیغنی بیان ایدرلر .

هیئت اجتماعیه اون‌یدنجی‌عصرده‌فرانسزهیئت‌اجتماعیه‌سی‌قرون‌وسطی هیئت اجتماعیه‌سنه پك مشابه ایدی. هیئت اجتماعیه‌ده اساس « غیر مساوات » ایدی . افراد ملت رهبان ، زادکان ، صنف ثالث ، یعنی عوام نامیله اوچ صنفه آیرلمشدی . قرون وسطاده اولدیغی کبی صنوف ممتازه وصنوف غیر ممتازه موجود ایدی . صنوف ممتازه پك خفیف تکالیفه تابع ایدی . دولتك ، هیئت اجتماعیه‌نك بتون‌احتیاجاتنی تأمین ایدن ، بار تکالیف آلتنده ازیلن صنوف غیر ممتازه ، یعنی عوام ایدی .

مع مافیه قرون جدیده‌ده خیلی تبدلات وقوعه کلمشدی . اولا ، افراد ملتك قسم اعظمی حر ایدی . سرف اصولی آنجق کلیسایه عائد بعض مالکانه‌لرده قالمشدی . ثانیاً ، صنوف ممتازه آزتمشدی . صنف

زادكانه منسوب اولميان مأمورين دولت دخى زادكان ورهبان كبى تكاليفدن معافيته نائل اولمشلردى . بوكا مقابل تاجر ، عمله ، كويلى صيرتنه يوكله نن بار تكاليف كيتدكجه آغيرلاشمشدى . بالخاصه كويليلر بو نقطهٔ نظردن پك آجينه جق برحالده ايديلر . ثالثاً ، بيوك رهبان وبيوك زادكان قرون وسطانك بر قسمنده قراللغه قارشى حائز اولدقلرى قدرت واستقلال سياسى يه آرتق مالك دكل ايديلر . قرالك حكومت مطلقه سى قارشيسنده ممتاز ، غير ممتاز اوچ صنف افرادى ده اطاعت نقطهٔ نظرندن مساوى ايديلر .

اون يدنجى عصر نهايتنده اوچ صنفك هيئت مجموعه سى ١٩ مليون كشى اولوب بونك ياريم ميليونى رهبان و زادكان ، قسم متباقيسى عوام ايدى . عوامك ١٧ ميليونى ده عمله ويا كويلى ايدى.

تشكيلاتى اك مكمل اولان صنف هيئت رهبان ايدى. هيئت رهبانك خصوصى محكمه لرى الآن موجود ايدى . فقط بومحكمه لرك صلاحيتى هيئت رهبانك انضباطنه وتكاملنه متعلق مسائله منحصر قالمشدى . محكمهٔ روحانيه نك قرارى پارلمنتوده استيناف ايديله بيلير ايدى . مناسترلرده اقامت ايدن ، مختلف طريقتلره منسوب اولان هيئت رهباندن ماعدا سرپسقپوسلرى وپسقپوسلرى قرال تعيين ايدردى . بونلرك مأموريتلرى پاپالق مقامنجه تصديق اولنوردى . پسقپوسلرك اكثريت عظيمه سى زادكان صنفندن ايدى . كويلرده كى كوچك راهبلر عوام صنفندن اولوب اكثريا فقر وضرورت ايچنده يشارلردى . تولدات ، نكاح ، وفيات معاملاتى بونلر طرفندن ايفا ايديليردى . حكومتك اوامر ومقررات مهمه سنى كوى راهبلرى اهالى يه تبليغ ايدرلردى .

هيئت رهبان كليسايه عائد اراضى ومسقفات وارداتى واهاليدن آلنان

مختلف ویرکولر حاصلاتی ایله کچینیردی . فرانسه طوپراغنك تقریباً بر ربعی هیئت رهبانك ایدی . بواراضینك وارداتنه هیئت رهبانك هرنوع محصولات ارضیه‌دن آلدیغی عشرك ، کلیسا مالکانه‌لرنده ساکن اهالیدن آلدیغی رسوم‌سائره‌نك حاصلاتی‌علاوه اولنورسه‌صنف‌روحانینك واردات سنویه‌سی وسطی اوله‌رق شمدیکی حساب ایله بر ملیار فرانقی بولور ایدی .

بوکا مقابل کلیسا ، خسته‌خانه وسائر مؤسسات دینیه وخیریه‌نك ، بعض مکتبلرك‌اداره‌سی هیئت رهبانه عائدایدی. بوندن بشقه هیئت‌رهبان بعض ویرکولر اعطاسنه مجبور ایدی . بوویرکولرك مقداری ٦٠ الی ٨٠ میلیونه بالغ اولوردی.

صنف زادکان قراللغك صاغ قولی مثابه‌سنده ایدی . زادکان شخصی ویرکودن معفوایدی . سرایك بیوك مأموریتلری ، اردو قوماندانلقلری، سفیرلك ، والیلك زادکانه منحصرایدی . مالکانه‌لری داخلنده‌کی اشخاص اوزرنده حقوق حکمرانیلری قالمامش اولمقله برابر کویلیلردن آنغاریه ایسته‌مك ، محصولاتك بر قسمنی آلمق ، دکرمن ، فرون، تعصیرخانه ایچون بر رسم تحصیل ایتمك ، کویلیلرك اراضیسی اوزرنده سربستجه آوه چیقمق حقنه مالك ایدیلر .

صنایع زجاجیه مستثنا اولمق اوزره هردرلو صنعت ، تجارت بحریه خارجه قالمق‌اوزره هردرلوتجارت زادکانه ممنوع‌ایدی . ممنوعیت خلافنده حرکت ایدنلر عنوان اصالتدن محروم قالیرلردی . بناءً علیه زادکان عطالت ایچنده وقت‌کچیریرلر ایدی . اون دردنجی لوئینك صوك‌زمانلرنده زادکانه طفیلی وهیچ برایشه یاراماز برصنف نظریله باقیلمغه باشلامشدی.

ایکی درلو زادکان واردی : اباً عن‌جداصیلزاده اولانلر [Nobles

d'épée] ، عدلیه ومالیه مأموریتلرینه تعیینلری اوزرینه قرال طرفندن کندیلرینه عنوان اصالت ویریلن زادکان [Nobles de robe] .

دوق ، مارکی ، قونت وبارونلردن متشکل اولان برنجی قسم بیوك وکوچك زادکان نامیله ایکی یه آیریلیردی . بیوك زادکان قرالك سراینده، قرالك ویردیکی تخصیصات ایله کچینیرلردی . کوچك زادکان ولایتده کی چیفتلکلرنده کویلیلر کبی یشارلرایدی. فقط بونلر دره بکلك زماندن قالمش آغیر ویرکولر ، آنغاریه لر آلتنده اصل کویلیلری ازرلردی . قرالدن عنوان اصالت آلانلر مبالغ مهمه مقابلنده پارلمنتو رئیسلکی ، شورای دولت اعضالغی کبی مناصب عالیه یه کچن بورژووالرایدی. عنوانلری اوغللرینه دخی انتقال ایدردی . قرالك امور دولتده استخدام ایلدیکی بو صنف ملتك اك منورالفکر ، اك ایی تحصیل کورمش قسمی ایدی .

صنف ثالث بورژووالردن ، اصناف وصنعتکارلردن ، کویلیلردن مرکبدی . آووقات، معلم ، طبیب، ایکنجی درجه ده کی مأمورلر، زنکین تاجرلر ، بلدیه مأمورلری و سائره بورژووالردن معدود ایدی . بونلرك برقسمی صفت مأموریتلرندن طولایی بعض ویرکولردن مستثنا اولدقلرندن دولتك بتون بارتکالیفی اصناف وصنعتکارلرایله کویلیلره تحمیل ایدلمشدی. یاپیلان بر حسابه نظراً یوز فرانق قازانان برکویلی قراله ، زادکانه ، رهبانه عائد ویرکولری ویردکدن صکره کندیسنه آنجق یکرمی بش فرانق قالیردی . بوندن باشقه بالواسطه آلنان ویرکولری تأدیه یه مجبور ایدی .

بناءً علیه کویلیلر پك فنا برحالده یشایورلردی. اسپانیاوراثتی محاربه سی وخامت احوالی بسبتون آرتدیردی . آجلغك، سفالتك تأثیریله فرانسه نك اون طقوز میلیون نفوسی اون یدی میلیونه دوشدی؛ اراضینك برقسمی غیرمزروع قالدی. حکومت تزیید واردات ایچون ویرکولره ضم ایتدی.

واقعا بو سایه‌ده واردات دولت ایکی مثلنه بالغ اولدی ؛ لکن مصارف عمومیه اوچ مثلی آرتدی. جبری استقراضلردن ، موقت تدبیرلردن بر فائده کورلمدی . دولت افلاسه طوغری کیدییوردی .

اون دردنجی لوئی عمرینك صوك زماننده سفالت عمومیه‌دن کندیسنك مسئول اولدیغنی حس ایتدی؛ نادم اولدی. فقط بو ندامتك هیچ بر فائده‌سی اوله‌ماز ایدی . اون دردنجی لوئی حال احتضارده ایکن اون بشنجی لوئی نامیله کندیسنه خلف اوله‌جق حفید زاده‌سنی ، بش یاشنده‌کی چوجغی یانه جلب ایدرك دیمشدرکه : « اوغلم ، بیوك بر قرال اوله‌جقسکز . بنم کبی نه انشاآته مراق ایدیکز ، نه‌ده محاربه‌یه . ملتك فلا کتلرینی تخفیفه چالیشیکز. بن بوکا چالیشه‌مدیغمدن طولایی کندیمی پك بدبخت بولیورم . »

٨

اون یدنجی عصرده شرقی اوروپا

آوستریا

آوستریا: ماتیاس؛ ایکنجی واوچنجی فردینانددلر

برادری ایکنجی رودولف [١٥٧٦ — ١٦١٢] دن صکره آوستریا ، بوهمیا ومجارستانه صاحب اولان ماتیاس [١٦١٢ — ١٦١٩] اك زیاده آوستریا ممالکنده پروتستانلغك منع انتشارینه وبوهمیا ایله مجارستانده قراللق تاجنی یکانه وارثی اولان برادری ایکنجی فردیناندده تأمین ایتمکه چالیشدی . مجارلر ایله چهلر هنوز باقی اولان عثمانلی استیلاسی تهلکه‌سنه قارشی آلمانیا ایمپراطورلغنی دخی حائز اولان آوستریا خاندانندن بیوك منفعتلر بکله‌دکلری حالده بو خاندان تجددات مذهبیه‌یه

مانع اولمق ایچون پروتستانلرله اوغراشمغی ترجیح ونتیجه‌ده هردرلو حریتی ازاله ومطلقیت اداره‌یی سیاسته اساس اتخاذ ایتدی .

ایکنجی فردیناند [١٦١٩ — ١٦٣٧] غایت متعصب ومستبد ایدی . جزویتلر طرفندن تربیه ایدلمشدی . بر قاچ دفعه جزویت اولمق ایسته‌مش ، ماتیاسك یرینه ایمپراطورلغه کچمزدن اول، استیریاده اجرای حکومت ایدرکن پروتستانلر حقنده بیوك برظلم ووحشت کوسترمشدی. پروتستانلغك خیلی ترقی ایتمش اولدیغی بوهمیا ایله مجارستان فردیناند غیرت دینیه‌سی‌ایچون‌بك‌واسع برر میدان اجراآت ایدی. فی‌الحقیقه‌چهلره قارشی دینی بر حرب آچدی. عصیان ایدن کویلیلری بلامرحمت ازدی.

ایکنجی فردیناندك دور حکومتی قتولیك کلیساسی ایچون بر دورهٔ موفقیاتدر . فردیناند برچوق مناسترلر تأسیس ، هیئت رهبانك مالکانه‌لرینی تزیید ایتدی . سلك رهبانه کیرمکه حاضرلانان ایکنجی اوغلنه هنوز اون بر یاشنده ایکن ایکی پسقپوسلق ودرت مناستر باش راهبلکی ویردی . وفات ایتدیکی زمان خلفی اوچنجی فردیناند [١٦٣٧ — ١٦٥٧] ه اوتوز سنه محاربه‌سنی میراث براقدی . بو محاربه آوستریا خاندانك آلمانیاده‌کی موقعنی خیلی صارصدی . وهستفالیه معاهداتی آلمانیاده سربستیٔ وجدانی تامین ایتدیکی حالده آوستریا ممالکنده پروتستانلر کمافی‌السابق شدتله تعقیب وتضییق ایدلدیلر .

اوچنجی فردیناند وفات ایتدیکی زمان یرینه برادری برنجی لئوپولد کچدی . لئوپولدك دور حکومتی اون یدنجی عصرك نصف اخیرنی تماماً اشغال ایتمشدر [١٦٥٧ — ١٧٠٥] .

برنجی لئوپولد برنجی لئوپولدك جلوسنده آوستریا دولتی شیمدیکندن دها کوچك ایدی . غالیچیا لهستانه عائد ایدی . استیریا ، دالماچیا سواحلی وندیك جمهوریتنك ایدی . تیرول قطعه‌سی

آوستريا خاندانڭ ديكر برشعبه‌سنده ايدی . مجارستانڭ آنجق بر ثلثی
لئوپولده تابع ايدی . يالڭز شمدی تماماً پروسيه‌يه عائد اولان سيلزيا
قطعه‌سنڭ قسم اعظمی بوهميا تاجنه مربوط ايدی . لئوپولد تيرولده
اجرای حكومت ايدن شعبه‌نڭ انقراضی اوزرينه بو قطعه‌يی ؛ پرنس
اوژه‌نڭ عثمانليلره غلبه‌سی نتيجه‌سی اوله‌رق همان بتون مجارستانی ،
خرواتستانی ، اسلاوونيايی ، ترانسيلوانيايی آلدی . آوستريا خاندانه
عائد ممالكڭ هيئت مجموعه‌سی لئوپولدڭ جلوسنده ٦،٨٠٠ ميل مربعی
ايكن وفاتنده ٩،١٠٠ ميل مربعنه چيقدی .

اجدادندن قالان مملكتلری بر ثلث‌نسبتنده تزييد ايدن لئوپولد اصلا
حربجو دكلدی ، حتی هيچ بر زمان بر اردويه قوماندا ايتمه‌مشدی .
جزويتلر طرفندن تربيه ايدلمش ، سلك رهبانه كيرمكه حاضرلانمشدی .
زماننده هيئت رهبانڭ نفوذی فوق‌العاده آرتدی . لئوپولد بتون مملكتلری
داخلنده قتوليك مذهبندن بشقه بر مذهبڭ بولنمسنی ايسته‌ميوردی . ويانه
سراينده يكنسق ، حزن انكيز برحيات كچيريور ؛ آلهيات ، موسيقی ،
رسم ، ادبيات ، سيميا ونجوم ايله مشغول اوليور ايدی . سرايڭ قپو-
لرينه برچوق دفعه : « لئوپولد ، قيصر اول ، موسيقی شناس دكل ؛
قيصر اول ، جزويت دكل . » عباره‌سنی حاوی يافته‌لر ياپيشديرلمشدی .
لئوپولد حضورينه قبول ايتديكی ذواته رفق وملايمت ايله معامله‌دن ،
فقيرلر ايله مناسباتنده پدرانه بر خيرخواهلق كوسترمكدن كری طورماز ؛
فقط قدرت حكومتنی خللدار ايده‌بيله‌جك تشبثاته قارشی پك غدارانه
طاورانيردی . لئوپولد بری برسلاوده ، ديكری اينسبروقده اولمق
اوزره ايكی دارالفنون تأسيس ، محاكمی اصلاح ، او زمانه قدر لسان

رسمى اولان لاتينجه يرينـه آلمانجه‌يى اقامه ، ويانه‌ده منتظم بر ضـابطه اداره‌سى احداث ايتدى .

ويانه محاصره‌سى لئوپولدك آلمانيا ايمپراطورى صفتيله آوروپا مسـائلنده اويناديغى رولى خارج براقير ايسه‌ك آوستريا‌ده‌كى دور حكومتنده يالكز ويانه‌نك عثمانليلر طرفندن محاصره‌سندن عبارت بر وقعهٔ مهمه كوريرز . ١٦٨٣ ده وزير اعظم قره‌مصطفى پاشا مجارلرك معاونتيله ويانه اوزرينه يوريدى . ايمپراطور عائله‌سى ، سرايى ، زادكانك بيوك بر قسمى ايله شهرى ترك ايدوب (لينچ) ه چكيلدى . قسماً يقلمش استحكاماتى وجزئى بر مقدار عسكر ايله حكمدار طرفندن ترك ايدلمش اولان شهر چوق زمان مقاومت ايده‌ميه‌جك كبى كورونيوردى . لوره‌ن‌دوقه‌سى شارل وقونت اشـتاره‌نبرغ ويانه‌يى قابل مدافعـه بر حاله قويديلر . شهر اهاليسى بيوك بر جسارت كوستردى . دارالفنون طلبـه‌سى ، تاجرلر ، بورژووالر عسكر اولديلر ومحاصرلرك تحصن ايتمسنه مساعد اولان طيش محلاتى ياقديلر .

عثمانليلر براز صكره استحكامات خارجيه‌يى ضبط ايدرك شهرى تحت محاصره‌يه آلديلر . آجلق باش كوستردى. پاپانك توسطيله لئوپولد لهستان قرالى ژان صـوبيه‌سكى ايله بر اتفاق عقد ايتدى . لئوپولد ٦٠,٠٠٠ ، صوبيه‌سكى ٤٠,٠٠٠ عسكر طوپلامغى تعهد ايديوردى. ايكى حكمداردن هانكيسنك پايتختى محاصره اولنورسـه ديكرى همان امداده قوشـه‌جق ايدى. بتون خرستيان حكمدارلر وبالخاصه روسيه چارى بو اتفاقه داخل اولمغه دعوت ايديله‌جك ايدى . صوبيه‌سـكى تعهداتنه صـادق قالدى . كوپريلى زاده فاضل احمد پاشا زماننده ، (بوچاش) معاهده‌سندن صكره ظهور ايدن محـاربه‌ده خوتينـه هجوم وعثمانليلرله مظفرانه حرب ايتمش

اولان صوبیه‌سکی بیوك بر شهرت قازانمشدی . (قاله‌نبرغ) محاربه‌سی بو شهرتی برقات دها آرتدیردی .

صوبیه‌سکی ویانه‌یه کیردیکی زمان اولجه ایمپراطورك شهری کندی حالنه براقوب عزیمتنی کورمش اولان اهالی طرفندن بیوك بر مسرت وشکران ایله استقبال ایدلدی. برمدت صکره لئوپولد دخی پایتختنه‌عودت ایلدی. صوبیه‌سکی‌یه منتدار اوله‌جغنه حسود ایدی . اولا ، لهستان قرالی ایله ملاقات ایتمك ایسته‌مدی ؛ صکره شانلی رقیبنی کوچولتمکه چالیشدی . بر آلمانیا ایمپراطورینك لهستان جمهوریتنك منتخب قرالنی نه صورتله قبول ایتمسی لازم کله‌جکنی دوشونمك ایله وقت کچیردی . لوره‌ن دوقه‌سی : « قوللرینی آچه‌رق! » جوابنی ویردی. فقط لئوپولدك نظرنده صوبیه‌سکینك صاغ ویا صول طرفده اخذ موقع ایتمسی مهم بر مسئله ایدی . ملاقاتك برمیدانده وآت اوزرنده وقوعه کلمسی ، ایکی حکمدارك قارشی قارشی‌یه طورمسی قرارکیر اولدی . صوبیه‌سکی برقاچ بیاغی سوزدن‌صکره حیوانك‌دیزکینی چویردی‌وشاید اردوسنی کورمك ایسترسه جنراللرینی بو ایشه مأمور ایتدیکنی سویلیه‌رك ایمپراطوردن آیرلدی . زوجه‌سی (ماری قازیمیر) ه یازدیغی مکتوبلرده لئوپولدك نانکورلکنی شو صورتله تصویر ایدییور :

قیرمزی روسیه پالاتنی اردومزی ایمپراطوره کوستردی . فقط عسکرلرمز شمدی‌یه قدر چکدکلری محن ومشاقدن، قاتلاندقلری محرومیتلردن طولایی ایمپراطورك ـ ولوکه شاپقه‌سنی چیقاروب کندیلرینی سلاملامق صورتیله اولسون ـ تشکره تنزل ایتمه‌مسندن شکایت ایدییورلر . بزه نه حیوانات ایچون اوت ، نه‌ده ارزاق ویرییورلر . خسته‌لرمز کوبره بیغینلری اوزرنده یاتیورلر . پك چوق اولان مجروحلرمزك پره‌سبورغه قدر کوتورللری ایچون لازم کلن کمیلری ویر-

ميورلر. اورايه كيده بيلسه‌ك مجروحين وعسكرى كندى كيسه‌مدن تداوى واعاشه‌يه موفق اولور ايدم .

اولولرمزى ، حتى بيوك رتبه‌ده‌كى ضابطانك نعشلرينى مزارلقلره دفن ايتمك ايسته‌ميورلر ... اشيالرمزى يغما ايديورلر . كريده قالمش باركيرلرمزى آلوب كوتوريورلر... تركاردوكاهنده بولديغمز بولافلراولمسه‌يدى باركيرلرمزك هپسى تلف اوله‌جقدى. اكر طونه‌اوزرنده بركوپرى انشا ايدرك دشمن مملكتنه مرورمزى تأمين ايتمش اولسه‌لردى اوراده دها ايى يشايه‌بيليردك . اوراده ارزاق بوله‌بيليردك . فقط ويانه رجال حكومتى هرشيئى تأخير وتعويق ايديورلر . شمدى تهلكه‌دن قورتولمش اولدقلرى ايچون هردرلو سفاهته تكرار باشلاديلر. حال‌بوكه جناب حق بوندن طولايى اونلرك باشنه برفلاكت كتيرمشدى. ويانه قوماندانى قيرلرده آجلقدن اولن عسكرلرمزدن براز يييه‌جك بولمق اميديله شهره طوغرى كيدنلرك ويانه‌يه كيرملرينه مانع اولمق و اونلرك اوزرينه آتش ايتمك ايچون امر ويرمشدر . الك مشهور عائله‌لر اركانندن بوقدر كيمسه‌لرى غائب ايلديكمز حرب عظيمدن صكره كويا وبايه دوچار اولمشز كبى هركس بزدن قاچيور. شمدى بزم ايچون ياپه‌جق شى اردومزك دشمن هجوملرى قارشيسنده دكل ، هرشيئى بزه مديون اولانلرك قصوروقباحتلرى نتيجه‌سنده اريبوب محو اولديغنى كوره‌رك متألم اولمقدن عبارتدر. بوندن طولايى بوكون حركت ايديورم . احتمال‌كه كيده‌جكم يرده دها بيوك بر آجلق بزى بكليور. فقط عسكرلرمزك اوزرينه آتش‌ايدن بوويانه شهرندن برآن اول اوزاقلاشمق ايسته‌يورم . وقتيله بنى اسرائيل فرات كنارنده نه‌حالده بولنمش ايسه بزده بوراده طونه كنارنده اويله برحالده‌يز . تلف اولان باركيرلرمزه ؛ قورتارديغمز كيمسه‌لرك نانكورلكنه ، الدن‌قاچيريلان پك‌چوق فرصتلره‌آغلايورز. الحاصل، هركس مأيوسدر؛ هركس ايمپراطوره امداد ايلديكمزدن طولايى تأسف ايده‌جك‌درجه‌ده ايلرى‌يه واريور [*] .

[*] ايكى عصر صوكره مجارستان عصاتنى تأديب ايدرك آوستريا خاندانى قورتارمش‌اولان‌روسيه ايمپراطورى نيقولا بركون‌شاعر(رزه‌ووسكى Rzewuski)يه « بندن اول لهستان قراللرينك الك بدلاسى كيمدر؟ » ديه صورمش. شاعرجواب ويرمكده تردد ايتمش . ايمپراطور : « بن سويليه‌يم ؛ صوبيه‌سكيدر . چونكه ايكيمزدن بشقه آوسترياية معاونت ايدن اولمامشدر . » ديمشدر .

صوبيه‌سكی ايمپراطوری ويانه‌ده ترك ايتدكدن صكره عثمانليلری مجارستانده تعقيب ايدرك غران [استرغون] ی ضبط ايتدی ؛ بعده پايتختی اولان قراقووی‌يه عودت ايلدی .

لئوپولد زمانده آوستريا

برنجی لئوپولد زماننده آلمانيا ايمپراطورلغنك وبوهميا، مجارستان قراللقلرينك امور داخليه‌سندن صرف نظر ايدرك يالكز آوستريانك طرز اداره‌سنه دائر بعض معلومات مجمله ويره‌جكز: امور سياسيه وعدليه، امور ماليه وتجاريه، امور عسكريه ايچون اوچ مجلس ويا هيئت موجود ايدی . شيمديكی كبی نظارتلر هنوز تأسيس ايدلمه‌مشدی . لئوپولد بالجمله امور مهمه‌نك مذاكره‌سنده حاضر بولنوردی .

اوزمان آوستريا اردوسنده ايتاليان (مونته‌قوقوللی)، فرانسز (صوش Souches) ايله (شارل دو لوره‌ن) و(اوژه‌ن دو صاووا) كبی مشهور قوماندانلر موجودايدی. لئوپولدك بدايت جلوسنده‌دائمی آوستريااردوسی يوقدی. عساكر دائمه‌اوزمان تأسيس ايدلدی. لئوپولدك وفاتنده آوستريا اردوسی هر بری ٢,٠٠٠ الی ٢,٥٠٠ كشيلك ٣٦ پياده ، هر بری ٥٠٠ الی ١,٠٠٠ كشيدن مركب ٣١ سواری آلايی موجود ايدی . عساكر غير منتظمه بونك خارجنده ايدی. اخذ عسكر اصولی كنجلری يوكسك برمعاش ويا مال غنائم ايله اطماع ايدرك طابورلره يازديرمقدن عبارتدی. لدی‌الايجاب ولاياتدن قوهٔ جبريه ايله عسكر طوپلانير؛ سرسريلر، اسرای حربيه جبراً عسكره ادخال ايديليردی . طونه اوزرنده بر كوچك فيلو دخی تأسيس اولنمشدی . عسكرلر اكثريا معاش آله‌مدقلرندن همان‌دائما ممالك عثمانيه‌يه آقين ايدرك راست كلدكلری كويلری يغما ايدرلردی . بوتجاوزلر كثيرالوقوع ايدی . حتی دولت عثمانيه حدودی تجاوز ايدنلر

بش يوزدن فضله اولمازويانلرنده طوپ بولنمازايسه سبب حرب عدايدلمه مسنى قبول ايتمشدى .

اردونك معاشى وقتيله ويريلەمه مسندن طولايى اكثريا عصيانلر وقوعه كليردى . ضابطان جاهل ايدى . مكتب حربيه يوقدى . مجروحينك تداويسنه اعتنا ايديلەمزدى . بتون بو نقصانلر امور ماليه نك يولنده كيتمه مسندن ايلرى كليور ايدى .

آوستريا ، مجارستان وبوهميا ممالكندن هربرنده زادكان ، رهبان وشهرلرك وكيللرندن مركب مجالس عموميه بولنديغى حالده حكومت اكثريا تنظيم قوانين ويا امور اقتصاديه وتجاريه ايچون بومجلسلرك رأينه مراجعت ايتمز ، اونلردن يالكز ويركو ايستردى . ولاياتك ادارۂداخليه سى مجلسلره براقيلمشدى . بتون ولايتلر آره سنده كمركلر واردى . بو حال تجارتى صوك درجه تصعيب ايتمكده ايدى .

بعض قانونلر پك غريب ايدى . مثلا ، ١٦٧١ ده نشر ايديلان بر ضابطه قانوننده اهالى بش صنفه آيرلمش وهربرصنفك نه كبى البسه كيه جكى ، نه كبى طعاملر ييه جكى تفرعاتيله برلكده قرارلشديرلمشدى . ترزيلر ، آشجيلر قانون خلافنده حركت ايدنلرى حكومته اخبار ايتمكه مجبور ايديلر . ويانه اوزمان پيس برشهر ايدى . ١٦٧٩ ده ظهور ايدن وبادن اللى بيك كشى تلف اولمشدى .

استبداداداره يه منضم اولان محاربات دائمه ، مضايقهٔ ماليه ، جزويتلرك تحكمى آوستريايى ادبيات وصنايع نفيسه نقطهٔ نظرندن دخى دون برموقعده براقمشدى .

مجارستان

مجارستانه : اون یدنجی عصرك نصف اولنده

اون یدنجی عصرك نصف اولنده مجارستانك آوستریا اداره‌سی آلتنده‌کی قسمی پك فنا برحالده ایدی . محاربات اکسیك اولمیوردی. عساکر ملیه غیر کافی اولدیغندن آوستریا حکمدارلری مملکتی آلمان، ایتالیان واسپانیول عسکریله طولدیرییورلر؛ بواجنبیلر ایسه مجارلره ظلم ایتمکدن کری طورمیورلرایدی.

بو دورده الکشایان دقت وقعه ره‌فورمه‌نك مجارلر آره‌سنده انتشاریدر. بوهمیاده ظهور ایدن (ژان هوس) مذهبی یواش یواش مجارستانه داخل اوله‌رق افکاری تجددات دینیه‌یه حاضرلامش ، بالآخره مجارستانك بربیوك قسمی عثمانلیلرك الندهکنجه ره‌فورمه ایچون برزمین مساعدمیدانه چیقمشدی. وسطی مجارستانده، تایس وادیسنده قالوینیزم منتشراولمشدی.

ایکنجی رودولفك دور حکومتنده [١٥٧٦ - ١٦١٢] مجارلر آوستریا خاندانندن نفرت ایدییورلر؛ حقوق ملیه‌لرینه رعایت اولنمدیغندن، آلمان حاکمیتی آلتنده قالدقلرندن طولایی شکایت ایلیورلر ایدی. معمافیه عثمانلیلرله محاربات دوام ایتمکده ایدی . رودولف حدودی عثمانلیلرك تجاوزلرینه قارشی مدافعه ایچون (اوننا) ایله (قولپا) آره‌سنده‌کی قضالره صرب مستعمرلرینی یرلشدیردی . هم چیفتجی ، هم ده محارب اولان صربلر بوصورتله مجارستانده یرلشدیلر وعصرمزه قدر دوام ایدن «حدود عسکریه» تشکیلاتنی وجوده کتیردیلر .

١٥٧٧ ده خرواتستانی عثمانلیلره قارشی مدافعه ایچون قارلوواچ [قارلشتات] قلعه‌سی انشا ایدلدی . ١٥٩٢ ده بوسنه بکلربکی حسن پاشا (سیسه‌ك) ده مغلوب اولدی. ١٥٩٥ ده غران شهری آلمانیا ایمپراطورلغی ومجارستان عسکری طرفندن ضبط اولندی. بالآخره عثمانلیلر اکری‌یی

آلدیلر . سلطان محمد ثالث ترانسیلوانیاده خاچ اووه مظفریتنی قازاندی. عثمانلیلر قنیژه‌ده آلمانیا ایمپراطورلغنك بیوك براردوسنی بوزدیلر [١٦٠١]. ١٦١٠ ده زیدواطوروق معاهده‌سی عقد اولندی . بوندن صکره عثمانلیلر مجارستاندن زیاده ترانسیلوانیایه اهمیت ویرمکه باشلادیلر .

فی‌الحقیقه بوندن‌صکره مجارستانك مقدراتی ترانسیلوانیا وقایعنه مربوط ایدی . ترانسیلوانیا وویووده‌لغنه تعیین ایدلمش اولان بوچقای [١٦٠٤- ١٦٠٦] هم دولت عثمانیه‌نك معاونتنی قازانمش ، هم‌ده ترانسیلوانیا بکلکندن ماعدا شمالی مجارستانك بر قسمی اوزرنده حاکمیتنی آوسترپایه تصدیق ایتدیرمشدی. بوبابده عقدایدیلن معاهده موجبنجه بوچقای‌وارث براقمه‌دن وفات‌ایدرسه مملکتی آوستریاخاندانه‌قاله‌جق؛ مجارپروتستانلرینه سربستیٔ وجدان ویرلمسی ، قوماندانلقلر ایله خدمات عمومیه‌یه یالکز مجارلرك تعیین ایدلمسی کبی مجارستانه بعض تأمینات ویریله‌جکدی .

اوزمان مجارستان قراللغی ترانسیلوانیا ، خرواتستان ، اسلاوونیا ودالماچیا ایله برلکده ٥,١٦٣ میل مربعنده ایدی . بونك ١,٢٢٢ میل مربعی آوستریا خاندانته ، ١,٨٥٩ میل مربعی دولت عثمانیه‌یه ، ٢,٠٨٢ میل مربعی بوچقایه عائد ایدی .

بوچقایك بردن بره وفاتی اوزرینه آوستریا خاندانی سالف‌الذکر معاهده‌یه استناداً ترانسیلوانیایی ضبط ایتمك ایسته‌دی ایسه‌ده دیت مجلسی اولا سکیزموند راقوچی‌یی ، بعده اونك استعفاسندن صکره غابریه‌ل باتوری‌یی پرنس انتخاب ایتدی [١٦٠٨] .

ایکنجی رودولفك خلفی ماتیاس مجارلرك حقوق ملیه‌لرینه رعایت ایتمك صورتیله مجارستانی آوستریا خاندانه‌بند ایتمك ایسته‌دی . باتورینك وفاتندن صکره ترانسیلوانیاده ظهور ایدن قاریشیقلقلره مداخله ایدرك

بر آرالق بو مملکتی ضبط ایده‌جکنی امید ایتدی . فقط حریت وجدان واستقلال سیاسیلرینه‌یك مربوط اولان ترانسیلوانیالیلر پروتستان مذهبنده بولنان غابرییه‌ل به‌تلن [به‌تلن غابور] ی پرنس انتخاب ایتدیلر . به‌تلن غابور [١٦١٣ - ١٦٢٩] حریت مذهبیه‌یی ، اردوده انضباطی ، ادارهٔ مملکتده انتظامی تأمین ایلدی . پروتستانلر ایله قتولیکلر ، آوسترياليلرله عثمانلیلر آره‌سنده موازنه‌یی محافظه‌یه چالیشدی .

فقط ایکنجی فردیناند [١٦١٩ - ١٦٣٧] تخته چیقدیغی واوتوز سنه محاربه‌سی باشلادیغی زمان به‌تلن غابور پروتستانلغی ومجار ملتنی تهلکه‌ده کوره‌رك ایمپراطور علیهنه حرکت ایتدی؛ بوهمیایه یاردیم ایتمك ایسته‌دی. فقط نه فرانسه‌نك، نه‌ده لهستانك معاونتنه نائل اوله‌مدی. دیکر طرفدن دولت عثمانیـه مجارسـتان امورنده علاقه‌دار کورونمیوردی . چهلرك مغلوبیتی اوزرینه به‌تلن غابور دخی فردینـاند ایله مصـالحه‌یه ، مجارستان تاجندن فراغت ایدرك ترانسیلوانیا ایله اکتفـایه مجبور اولدی . بوندن صکره‌کی مساعیسندن هیچ برفائده حاصل اولمدی .

بتلن غابورك یرینه ترانسیلوانیا پرنسلکنه انتخاب ایدیلن ژورژ راقوقجی اوتوز سنه محاربه‌سنك اسوج دوره‌سنده صلحپرورانه برمسلك اتخاذ ایتدی. اوچنجی فردیناندك ١٦٣٧ سنه‌سنده جلوسنی متعاقب جزویتلرك تأثیریله مجار پروتستانلرینه ظلم ایدلدیکندن فرانسه واسوج ایله اتفاق مذاکراتنه کیریشدکدن صکره آوستريايه اعلان حرب ایلدی ؛ مجارستانه کیردی ؛ فقط ایمپراطورلق اردوسی قارشیسـنده رجعته مجبور اولدی . مع‌مافیه ایمپراطوردن بعض قلعه‌لر آلدی .

بونك اوغلی وخلفی ایکنجی ژورژ راقوقجی [١٦٤٨ - ١٦٦٠] اسوجك معاونتیله لهستان تاجنه نائل اولمق ایسته‌دی. حال بوکه دولت

عثمانيه حدودى اوزرنده ترانسيلوانيا ولهستاندن متشكل قوى بر دولتك تأسسنه راضى اولهمازدى . بو سببله ظهور ايدن محارباتده ژورژ تلف اولدى . عثمانلى اردولرى ترانسيلوانيايه كيرديلر . نهايت ترانسيلوانياليلر دولت عثمانيه نك نامزد كوسترديكى ميخال آپافى يى وويوودهلغه قبول ايتديلر.

اون يدنجى عصرك نصف اخيرنده مجارستانده

بر نجى لئوپولدك دورحكومتى [١٦٥٧-١٧٠٥] مجارستانده پك فنا خاطرهلر براقمشدر. مجارستان ديت مجلسى لئوپولدك رسم تتوجنده حقوق مليه يه رعايت و عساكر اجنبيه نك مملكتدن تبعيد ايدلمسنى ، پروتستانلر دخى سربستئ وجدانك تأمين اولنمسنى طلب ايتمشلردى . اوصرهده كوپريلى زاده فاضل احمد پاشانك حسن غوتار محاربه سيله نتيجهلنن سفرى وقوعه كلمشدى . بو حرب مجارستان ايله ايمپراطورلق قوتلرينك بر آرالق برلشمسنى موجب اولدى . فقط (واسوار) معاهدهسى مجارستانه هيچ بر فائده تأمين ايتمدى ؛ بالعكس بعض قلعهلر وازجمله (غروس وارادين) دولت عثمانيه يه ترك ايدلدى .

لئوپولد مجارستانده هم رهفورمه يى بسبتون قالديرمق ، همده مجار ملتنك حقوق وامتيازاتندن هيچ برشى براقمامق مسلكنى اتخاذ ايتدى. مجارلر بوكا تحمل ايدهمزلر ايدى . فقط اجنبى معاونتدن بشقه اميدلرى يوقدى . معتبران مملكتدن برى مايانس الكتورينه يازديغى بر مكتوبده شويله دييوردى : « مجارستان قراللغى اويله براضمحلال وسفالته دوچار اولمشدر ، كه اكر جناب حق خرستيان پرنسلره اونى مدافعه ايتمك فكرينى الهام ايتمز ايسه عالم عيسويتك وبتون ملتلرك عثمانليلره قارشى قلعهسى حكمنده اولان بو حكومت محو اولهجقدر . مجارستانك يوقارى ولايتلرى اودرجه يأسه دوشمشلردر ، كه تركلرك حمايهسنه التجادن بشقه

چارهٔ سلامت کوره‌میورلر . مجارلر ، آره‌ده‌کی خصومت ملیه‌دن طولایی، ترکلرك حاکمیتدن دائمانفرت ایتمشلردر . فقط بوکون بالضروره بوحاکمیته قاتلانمغه حاضردرلر » .

مجارلرك مراجعت ایتدکلری فرانسه عاصیلره معاونتدن امتناع ایتدی؛ آپافی لاقید طوردی . مع‌مافیه مجارلر عصیان ایتدیلر . لکن ایمپراطور رؤسای عصاتی توقیف واعدام ایتدیرمکه موفق اولدی . بوندن صکره وطنپرورلره ، پروتستانلره اجرا ایدیلن مظالم پك مدهشدر . فقط بو ظلملر مجارلرك فکرندن آرزوی استقلالی اخراج ایده‌مدی . عصاتك باشنه کچن (امریخ دوتوکه‌لی) بر اردو طوپلادی؛ برقاچ دفعه موراویایه تجاوز ایتدی . کندی رسمنی حاوی سکه ضرب ایتدیرییور ، بر حکمدار مستقل کبی اجرای حکومت ایلیور ایدی. ایمپراطورك ویرمك ایسته‌دیکی بعض مساعدات ایله اکتفا ایتمك ایسته‌مدی ؛ مستقل مجارستانك قرالی اولمق املنده ایدی .

توکه‌لینك امیدی قره مصطفی پاشانك قومانداسنده ویانه‌یه طوغری ایلریله‌ین عثمانلی اردوسنده ایدی . فقط عثمانلیلرك مغلوبیتی اوزرینه ایمپراطورلق اردوسی مجارستانه کیردی ؛ عثمانلی اردوسنی مهاج موقعنه قدر تعقیب ایتدی . قره مصطفی پاشا دوچار اولدیغی هزیمتلردن توکه‌لی‌یی مسئول طوته‌رق بلغرادده حبس ایتدیردی . توکه‌لینك محبوسیتی اوزرینه مجارستان عصیانی‌ده ختام بولدی . « قرص قرالنك » طرفدارلری طاغیلدی ؛ قلعه‌لری تسلیم اولدی .

لئوپولدك عصیانی برطرف ایتدکدن ومجارستانك برقسمنی عثمانلیلردن آلدقدن صکره عادلانه بر اداره تأسیس ایتمسی لازم کلیرکن بالعکس ظلم وشدتده پك ایلری‌یه واردی . اعلان ایدیلن عفو عمومی کری

آلندى ؛ (ئەپەرى) دە اوتوز كون اوتوز جلاد ، معصـوم ويا مجرم
بر چوق مجار معتبرانى الك مدهش اشكنجەلرله اولديرديلر .

لئوپولد بوقدر ظلمدن صكره مجارلردن هردرلو مساعداته انتظار
ايدەبيليردى . اوزمانه قدر مجارستان قراللغى انتخابى ايدى . يعنى قراللق
ديت مجلسنك قراريله توجيه ايديليوردى . لئوپولد بو اصولى قالديرەرق
مجار قراللغنى هابسبورغ خاندانىنه حصر ايتمك ايستەدى . ١٦٨٧ دە
اجتماع ايدن ديت مجلسى مجار تاجنك هابسبورغ خاندانىنك اركك اولاد
شعبەسنده ارثاً انتقال ايلمسنه قرار ويردى . قرال قوانين اصليهٔ مملكته
يمين ايتمكه مجبور ايدى . ايكنجى آندره زماننده تنظيم ايدلمش اولان
قانون اساسينك ، (آلتون فرمان Bulle d'or)ك مشهور ٣١ نجى مادەسى
الغا ايدلمشدى . بو ماده قراللر قانون اساسى يه عدم رعايتى حالنده ملته
قرال عليهنده عصيان حقنى ويرمكده ايدى . ديت مجلسى بتون بو مساعداته
مقابل اشكنجەلره نهايت ويرلمسنى ، محبوسينك اخلاى سبيلنى طلب
ايتدى . عفو عمومى اعلان اولندى .

بوندن صكره آوستريا مجارستانك عثمانليلرك ادارەسنده قالان قسمنى
استردادە چاليشدى . (لوئى دوباد) ك قوماندانسندەكى آوستريا اردوسى
طونەنك جنوبنه قدر ايلريلەدى . كوپريلى زاده فاضل مصطفى پاشانك
زماننده كرى يه چكيلن آوستراليلر ١٦٩١ دە (صالانقامەن) محاربەسنى
قازانديلر . معمافيه عثمانليلر ازميددەكى منفاسندن ترانسيلوانيايه عودت
ايتمش اولان توكەلينك معاونتيله زانتا محاربەسنه قدر طايانديلر . پرنس
اوژەن دوصاووا بو محاربەدە اردومزى مغلوب ايتدى . نهايت ، قارلوفچه
معاهدەسى عقد اولنەرق دولت عثمانيه مجارلره معاونت و ترانسيلوانيا

اوزرنده ادعای حق ایتمیه‌جکنی تعهد ایلدی . مجارستاندن آنجق تایس
ایله ماروس آره‌سنده بر کوچك پارچه دولت عثمانیه‌ده قالدی .

بو محاربات اثناسنده آوستریا خاندانی ممالك عثمانیه‌ده‌کی صربلردن
چوق فائده کوردی . مجارستان طوپراغنه هجرت ایدن صربلر آوستریا
اردوسنه داخل اولدیلر . لئوپولد قدیم مجارستان قراللغنك اسکی بوسنه
و بلغارستان اوزرنده‌کی حقوقندن بحث ایدرك تورکیانك اسلاو اهالیسنی
دولت عثمانیه علیهنه عصیانه تشویق ایتدی ؛ ایمپراطورك دعوتی اوزرینه
ایپك صرب پطریقی اوتوزبش، قرق بیك عائله ایله مجارستانه کچدی . بو صربلر،
کندیلرینه ویریلن امتیازات موجبنجه، آیریجه بر ملت تشکیل وعثمانلیلرك،
مجارلرك علیهنه وقوعه کلن محارباتده لئوپولد ایله اخلافنه پك چوق خدمت
ایتدیلر . صرب مهاجرلرینك اخلافی الیوم جنوبی مجارستانده مهم
بر موقع طوتمقده‌درلر .

اسوج

اون یدنجی عصرك نصف اولنده اسوج

اون یدنجی عصرده آوروپا دول معظمه‌سی
صره‌سنه کچن اسوج دولتنك قانون اساسیسی
موجبنجه قدرت حکومت قرالده ، سناتوده ،
دیت مجلسنده ایدی .

اسوج لساننده (ریقسداغ Riksdag) دنیلن دیت مجلسی درت
صنف خلقك ، یعنی زادکان ، رهبان ، بورژووا و کویلیلرك وکیللرندن
مرکب ایدی . قرالك آرزو ایتدیکی زمان اجتماع ایتمکله برابر حقوق

وصلاحیتی واسع ایدی. یکی قانونلرك تنظیمی، اعلان حرب ویاعقدصلح ایتمك خصوصنده بو مجلسك انضمام موافقتی شرط اولدیغی کبی قرال ویرکو طرح ویا عسکر جمع ایتمك ایچون ده دیت مجلسنه مراجعت ایدردی . زادکان دیکر اوچ صنفك فوقنده ایدی. عدلیه‌جه، ویرکوجه بر چوق معافیتی حائز ایدی . حکمدارخدمات عمومیه‌ده زادکانی ترجیح ایتدیکندن ادارهٔ دولت تمامیله زادکان النده ایدی .

اسوج لساننده مجلس قرالی معناسنه (ریقسراد Riksrad) دنیلن سناتو درت بش بیوك مأمور ایله اك بیوك عائله‌لره منسوب برقاچ اعضادن مرکبدی . بو مجلس دخی دیت کبی اجتماع ایدر وقانون تنظیمی، حرب وصلح ، ویرکو ، عسکر مسئله‌لرینی مذاکره ایلردی . حقوق نقطهٔ نظردن پك واسع اولان بو ایکی مجلسك صلاحیتی بحث ایلدیکمز زمانده فعلاً محدود ایدی ؛ بتون قدرت حکومت قرالده طوپلانمشدی .

فی الحقیقه اوزمانکی قرال ایکنجی کوستاو آدولف [١٦١١-١٦٣٢] داخلاً قرالك قدرت حکومتنی تحدید ایدن موانعی قالدیرمغه چالیشدی؛ شهرتندن، مظفریات خارجیه‌سندن بالاستفاده هرایکی مجلسه تحکم ایتدی. خارجاً اوتوز سنه محاربه‌سنه اشتراك ایدرك شمدیکی اسوجك وسط وشمال طرفلریله فلاندیا واستونیا قطعه‌لرندن عبارت اولان دولتنه روسلردن آلدیغی (اینغریا) و (قاره‌لیا) یی، لهستاندن ضبط ایتدیکی (لیوونیا) یی الحاقه موفق اولدی . بومظفریاتدن بالاستفاده اسوجك تشکیلات اداریه‌سنی ایسته‌دیکی شکله قویدی .

ولایاتده قوای ملکیه وعسکریه‌یی تفریق ، حکومت مرکزیه‌نك نفوذینی تزیید ، امور عدلیه‌یی اصلاح ایتدی . اساساً ماهر برقوماندان اولدیغی ایچون اك زیاده اردو ودونanma ایله اوغراشدی . تجارت وصنایعی

دخی ترقی ایتدیرمك ایستەدی. لکن نه بو ایشلره وقوفی اولان آدملر، نەده لازم کان سرمایەلر اسوجده یوقدی. اوزمان اسوج پك فقیر بر مملکت ایدی. اعتبار مالیسی هیچ مثابەسنده ایدی. کوستاو آدولف امور مالیەیی اصلاحه اهمیت ویرمکله برابر پك چوق دفعەلر جدی مشکلات قارشیسنده بولندی واکثریا یوکسك فائض ایله پاره استقراضنه مجبور اولدی.

قرالیچه قریستین کوستاو آدولفك وفاتنده آلتی یاشنده قریستین اسمنده بر قیزی قالمشدی. دیت وسناتو مجلسلری قریستینی قرالیچه اعلان وبر هیئت نیابت تشکیل ایتدیلر. کوستاو آدولفك زماندەکی رجال حکومتدن مرکب اولان وبالخاصه (اوقزان استیرنا Oxenstierna) نك نفوذی آلتنده بولنان هیئت نیابت متوفی قرالك سیاستنی تعقیب ایتدی. یالکز سناتو صورت دائمەده پایتختده اجتماع ایدر بر مجلس اولدی.

قریستین زماننده اسوج اوتوز سنه محاربەسنه دوام ایدرك (اودەر) منصبی ایله پومەرانیایی، شمال دکزی ساحلنك بر قسمنی، (وەزەر) منصبنی، (برەم) و (وەردەن) پسقپوسلقلری اراضیسنی آلدی. دها اول دانیمارقه ایله وقوعه کلن محاربات نتیجەسنده غوتلاند، داغو، اوزەل آطەلرینی ضبط ایتمشدی. بوصورتله اسوج بالطق سواحلی دولتلرینك اڭ قوتلیسی اولدی.

کوستاو آدولف وقریستین اردولرینك اوتوز سنه محاربەسنه اشتراکلری، دانیمارقەیه قارشی محاربەلری اسوجده اخلاق، عادات وافکار اوزرنده خیلی مهم تأثیرات براقدقدن ماعدا تبدلات سیاسیەیه

دخى سبب اولدى . آلمانيا محارباتى اسوجليلرك اخلاق وعاداتنى دكيشديردى . آلمانياده يغما ايديلن بى نهايه ثروتلر ، قيمتدار آثار صناعيه اسوجه نقل ايدلدى . اوزمانه‌قدر غايت ساده وقناعتكار يشايان اسوجليلر اوروپانك ممالك سائره‌سنده‌كى طرز معيشتى كورديلر ؛ مدنيت وسفاهته هوس ايتديلر . ديكر طرفدن محاربه ومعاهدات اسوجك اوروپا دولتلرى وبالخاصه فرانسه ايله طوغريدن طوغرى‌يه مناسبتده بولنمسنى تأمين ايلدى. افكاراجنبيه مملكتده يايبلمغه باشلادى. بواحوالدن بتون ملت ، فقط بالخاصه زادكان مستفيد اولدى . يغما وغارتدن بالطبع اك زياده قوماندانلر استفاده ايتمشلر ايدى . طرز معيشتلرينى اك زياده يوكسك صنفلر دكيشديردى . اوروپانك اهميتلى حكمدارلرى ميانده لكن اسوج قراللرى متفقلرى اولان فرانسه قرالنى تقليده ميل ايتديلر؛ اونك كبى محتشم برسرايه ، پارلاق صنف زادكانه مالك اولمق‌ايسته‌ديلر. مع‌مافيه افكار اجنبيه زادكانك حقوق سياسيه‌سنى تحديده ميال ايدى . چونكه اسوجده دخى اوروپانك قسم‌متباقيسنده حكمفرما اولان‌مطلقيت اداره فكرى كيرمشدى .

اسوج محاربه‌دن مظفر چيقمقله برابر پك بيوك مشكلات وغوائل ماليه قارشيسنده بولندى . فرانسه‌نك ويرديكى تخصيصات اردونك اداره‌سنه كفايت ايتميوردى . حكومت پاره بوله‌بيلمك ايچون بعض فنا تدبيرلره مراجعت ايتدى. ازجمله قرالك املاك خصوصيه‌سى صاتيلدى ، زادكان النه كچدى . زادكانك قوتى آرتدى ؛ براز صكره زادكان قراله ويره‌جكلرى ويركولرى كويليلردن آلمغه چاليشديلر وبوصورتله كويليلرى « سرف » ه ياقين بر حاله كتيرديلر . بوندن طولايى مملكتده عمومى بر خشنودسزلق حاصل اولدى .

١٦٤٤ ده سن رشده وصولی اعلان ایدیلن قرالیچه قریستینك طرز حکومتی بو خشنودسزلغی بسبتون آرتدیردی . قریستین ذکی ، معلوماتلی ایدی ؛ بر چوق نقطهٔ نظردن مکمل بر حکمدار اوله‌بیلیردی . فقط طبیعتی پك غریب ایدی . امور حکومتدن پك چابوق اوصاندی ؛ ممکن مرتبه پارلاق ، محتشم بر سرایده اکلنمکدن بشقه بر شی دوشونمه‌مکه باشلادی . زادکانك عددینی کولونج اوله‌جق درجه‌ده چوغالتدی ؛ اونلری نعم والطافه غرق ایتدی ؛ بو صورتله خزینهٔ دولت بوم بوش قالدی .

اسوجك حسن طالعی اثری اوله‌جق ، که قریستین قرالیچه‌لکدن پك چابوق اوصاندی . ١٦٤٩ سنه‌سنده ترك سلطنته قرار ویرمش اولدیغنه سنهٔ مذکوره‌دن اعتباراً وراثت مسئله‌سیله اشتغال ایلمکه باشلامسی دلالت ایدر . اولنمك ایسته‌مه‌مشدی . (وازا) خاندانك صوك وارثی ایدی . یکنی (شارل کوستاو) ی ولی‌عهد سلطنت اتخاذ ایتدی. شارل کوستاو (کوستاو آدولف) ك همشیره‌سنك اوغلی ایدی . قرالیچه ١٦٥٤ ده اسوج تختنی اوکا براقدقدن صکره ممالك اجنبیه‌یه کیتدی ؛ پك چوق سنه‌لر برحیات قالدی .

اونجی شارل کوستاو دورهٔ سلطنتی پك قیصه اولان [١٦٥٤-١٦٦٠] شارل کوستاو لهستان ودانیمارقه محاربات‌نده‌کی مظفریات قهرمانانه‌سیله مشهوردر . بالخاصه بومحاربه‌لرله مشغول اولدی. فقط شارل کوستاوك دور حکومتی سیاست داخلیه نقطهٔ نظرندن دخی مهمدر .

قریستینك بوزدیغی اداره‌یی یولنه قویمق ایجاب ایدیبور ایدی . مضایقهٔ مالیه صوك درجه‌ده ایدی . هر شیدن اول پاره بولمق ایچون

اولجه زادكانه ويرلمش اولان قرالك املاك خصوصيه‌سنك بر قسمى استرداد ايدلدى . استرداد ايديلن املاك وارداتيله سرايك، اردونك، صنايع معدنيه‌نك احتياجى تأمين اولندى .

بو تدابير سايه‌سنده مملكت كنديني طوپلاركن اونجى شارل وفات ايتدى [شباط ١٦٦٠] ؛ هنوز بش ياشنده برچوجق براقدى. بوچوجق اون برنجى شارل ايدى [١٦٦٠ - ١٦٩٧] .

اون برنجى شارل

شارل كوستاو وصيتنامه‌سنده رجال دولتدن بش ذات ايله كنج قرالك والده‌سى و عمجه‌سندن مركب بر هيئت نيابت تأسيس ايتمشدى . فقط تبدل سلطنت اسوجك لهستان ودانيمارقه ايله حرب ايتديكى، هولانداليلرك دانيمارقه‌يه معاونت ايتدكلرى وآلمانيا ايمپراطورينك اسوج عليهنده متشكل اتفاقه داخل اولمغه حاضرلانديغى بر صره‌ده وقوعه كلمشدى . ديت وسناتو مجلسلرى بوندن استفاده ايتمك ايسته‌ديلر . اولا ، متوفى قرالك برادرينى هيئت نيابتدن چيقارديلر . صكره ، قانون اساسى‌يى تعديل ايدرك هرايكى مجلسك صلاحيتنى توسيع وهيئت نيابتك قدرت حكومتنى تحديد ايتديلر .

هيئت نيابت كنديسنه براقيلان حقوق وصلاحيتى دخى حسن استعمال ايده‌مدى . هيئت اركانى آره‌سنده اتحاد افكار اولمامسندن طولايى سناتونك تفوق ونفوذى كوندن كونه آرتدى. غوائل ماليه هرزمانكندن زياده ايدى . وقت صلحده دول اجنبيه‌نك ويرديكى تخصيصات ايله مصارفى قپاتمق ايجاب ايدييوردى . بوحال غايت متلون و قرارسز بر سياست خارجيه تعقيبنه سبب اولدى .

فى الحقيقه ١٦٦٨ ده اسوج هولانداليلرله برلشه‌رك اون دردنجى

لوئی علیهنده‌کی اتفاق مثلثه داخل اولدی . صکره ، اون دردنجی لوئی ایله اتفاق ایدوب هولاندالیلرله حربه کیریشدی .

قرال ١٦٧٢ ده سن‌رشده واصل اولدی . ادارهٔ اموری اله آلمقله احوال دکیشمدی ؛ بالعکس فنالشدی . او زمان اون برنجی شارل بالآخره کوستردیکی مزیتلره صاحب دکلمش کبی کورونیوردی . هیئت نیابتك وقتیله تعقیب ایلدیکی متلون سیاست خارجیه‌نك نتیجه‌سی اولمق اوزره اسوج مشکل بر موقعده قالدی . هولاندا محاربه‌سی اثناسنده براندبورغ الکتوری فره‌دریق کییوم اسوجلیلری (فربه‌لین) موقعنده قانلی بر هزیمته اوغراتدی [١٦٧٥] . بو هزیمتدن صکره اسوج پومه‌رانیایی ترکه مجبور اولدی . واقعا اون دردنجی لوئینك توسطیله دانیمارقه اسقاندیناویا شبه‌جزیره‌سنده وبالطق ساحلنده‌ضبط ایتمش‌اولدیغی ممالکی اعاده ایتدی ایسه‌ده مملکتك احوال داخلیه‌سی پك فنا ایدی .

دولتك اعتبار مالیسی محو اولمش ، بورجی آرتمش ایدی . لازم‌کلن وارداتی بولمق ممکن دکلدی . چونکه اراضینك الك بیوك قسمی زادکان النده بولندیغی‌ایچون ویرکودن مستثنا ایدی. قراله‌عائد املاك‌خصوصیه‌نك استردادی معامله‌سی شارل کوستاوك وفاتی متعاقب تعطیل ایدلمش ایدی . سناتو بو معامله‌یه معارض ایدی. صنف زادکانك کیتدکجه متزاید نفوذی مملکتك اصلاحنه مانع اولمقده ایدی . دیکر صنفلر بونی آکلامقده وزادکانه ، سناتویه قارشی هر کون دها فضله بر کین وخصومت بسله‌مکده ایدی .

اون برنجی شارل واسع براصلاحات پلانی ترتیب ایتمشدی. اسوجه مستقل وملی بر سیاست خارجیه تأمین ایتمك ، داخلاً قراللغك قدرت حکومتنی تحدید ایدن قوتلری ازمك ایسته‌یوردی . بونك ایچون‌ده اولا

سناتونك ، زادكانك نفوذينى تنقيص ايتمك لازم ايدى . زادكاندن ماعدا صنفلر ايله كوچك زادكان بوبابده قراله معاونت ايتمكه حاضر ايديلر . قرال ديت مجلسنك قراريله سناتويى برهيئت مشاوره درکەسنەايندیردی. ايكى سنه صكره ديت مجلسنده صنوف مختلفه وكيللرى آرەسنده ظهور ايدن اختلافاتدن بالاستفاده منازع‌فيه مسائلى بالذات حل ايتمك صلاحيتنى استحصال وبر مدت صكره هيچ بر قونتروله تابع اولمەدن قانون‌تنظيمى حقنى قراله حصر ايتدى . بو صورتله مطلقيت اداره تأسس ايتمش اولدى .

اون‌برنجى شارل استحصال ايلديكى حقوق وصلاحيتى حسن‌استعماله موفق اولدى . محاربات خارجيه‌دن هيچ برينه اشتراك ايتمك ايسته‌مدى ومملكتنه اوزون بر دورۀ صلح ومسالمت تأمين ايتدى [*] . بو سايه‌ده اسوج او زمانه قدر كورمديكى رفاه ومعموريته نائل اولدى .

قرالك قدرت حكومتى توسع ايدنجه بالطبع شعبات ادارۀ دولتده تبدلات وقوعه كلدى . حكمدارك حكم ونفوذى بتون دولت ايشلرنده حس ايدلمكه باشلادى . ادارۀ حكومتده نظام ، انتظام واعتنا اثرلرى كورولدى . اسوجك باشنه بر چوق فلاكتلر كتيرمش اولان هيئت نيابت اعضاسى محاكمه ايدلديلر ؛ خزينۀ دولتدن آلمش اولدقلرى ادعا

---

[*] اون برنجى شارلك پدرى باويراده كائن (دوپون Deux-Ponts) دوقه‌سى ژان قازيمير ايدى . اون دردنجى لوئينك بو دوقه‌لغى الحاق ايتمسندن حدتله‌نن اون برنجى شارل ١٦٨٦ ده انكليز ، هولانديز وآوستريالیلرله عقد ايتديكى معاهدات ايله آئوغسبورغ اتفاقنه داخل اولدى وهيئت متفقه‌يه ٩,٠٠٠ عسكر وعد ايتدى . فقط ١٦٩٢ دن اعتباراً اون دردنجى لوئينك تكليفى وجهله محاربلر آره‌سنده توسطه چاليشدى . وفات ايتديكى زمان (ريسويق) مذاكرات صلحيه‌سنه مأمور ايتمش اولديغى مرخصلر وظيفۀ‌توسطى ايفا ايتمشلر ايدى .

ايديلن مبالغ مهمه‌يى اعاده‌يه مجبور اولديلر . املاك خصوصيه استرداد اولندى . زادكان طرفندن حال‌اسارتده القا ايدلمك اوزره بولنان كويليلرك مال وجانى تأمين‌ايدلدى. واردات دولت آرتدى. فضلهٔ واردات اردونك ودونمانك اصلاحنه ، تزييدينه صرف ايدلدى. اون برنجى شارلك صوك سنه‌لرنده بالخاصه امور ماليه‌يك يولنده‌ايدى. وولترك ديديكى كبى‌اون‌برنجى شارل ١٦٩٧سنه‌سى‌نيسانندە وفات‌ايلديكى زمان اون‌بش ياشنده‌اوغلى‌اون ايكنجى‌شارل داخلاً صاغلام، خارجاً حرمته مظهر برتخت، فقير، فقط قراله قارشى احترامكار ومطيع تبعه ، ماهر وكلا طرفندن اداره اولنان منتظم بر ادارهٔ ماليه ترك ايتدى .

روسيه

بوريس غودونوف اون يدنجى عصر باشلاديغى زمان روسيه اغتشاشات وخيمه ايچنده ايدى . ١٥٨٤ ده وفات ايتمش اولان چار دردنجى ايوان (فه‌ئودور) و (ديمترى) اسمنده ايكى اوغل براقمشدى . ديمترى هنوز ايكى ياشنده ايدى . فه‌ئودور چار اعلان اولندى . فقط عقلاً ضعيف اولديغى ايچون حكومت حقيقت حالده بو يارلردن مركب اولان (دوما) مجلسنده قالدى . بومجلسده اك زياده صاحب نفوذ اولان زادكان ديمترى‌يى والده‌سى و والده‌سنك اقرباسيله برلكده بر مناستره كوندرديلر . بو زادكان آره‌سنده بولنان بوريس غودونوف Boris Godounof بتون رقيبلرينه غلبه‌ايتدى؛ همشيره‌سنى چاره ويره‌رك خاندان حكمدارى‌يه داخل اولدى و حكومتى بالذات اداره‌يه باشلادى .

سیاست خارجیه‌ده خیلی مهارت کوسترن ، قریم تاتارلرینك تجاوزلرینی منعه موفق اولان وسیبریا فتوحاتنه دوام ایلین غودونوفك سیاست داخلیه‌سی‌انشته‌سنك وفاتی متعاقب تخته چیقمسنی تأمین مقصدینه معطوف‌ایدی . بویارلره ، بیوك زادکان استناد ایده‌مدیکی ایچون کوچك املاك صاحبلرینك ممنونیتنی جلبه‌چالیشدی . بونلرك‌اراضیلری داخلنده‌کی کویلیلری طوپراغه ربط ایدرك میلیونلرجه آدملری حال اسارته القا ایتدی .

اوزمانه قدر روس‌کلیساسنك رئیس روحانیسی موسقووه متروپولیدی ایدی . بو متروپولید لهستان قرالنه تابع اولان کیف پسقپوسی ایله همرتبه ودولت عثمانیه‌یه تابع قسطنطینیه پطریقنك ایسه دوننده ایدی . غودونوف موسقووه متره‌پولیدینی پطریقلکه ترفیع وبو مقامه کندی آدملرندن برینی تعیین ایتدی .

چار (فه‌ئودور) ك وفاتندن صکره غودونوفك تخته چیقمسنه یکانه مانع والده‌سیله برلکده برمناسترده یشایان سکز یاشنده‌کی دیمتری ایدی . ١٥٩١ سنه‌سنده دیمترینك وفات ایتمش اولدیغی موسقووه‌ده خبر آلندی . ولی‌عهدك صورت وفاتی مجهول قالمقله برابر بوریسك آدملری طرفندن اولدیرلدیکی محققدر . بو صورتله فه‌ئودورك وفاتنده غودونوفك تخته چیقمسنه بر مانع قالمامشدی .

١٥٩٨ ده فه‌ئودور وفات ایتدی . موسقووه چارلرینك ، روسیه دولتی مؤسسلرینك سلاله‌سی منقطع اولمشدی . چاریچه ایرەن کندیسنه تکلیف ایدیلن حکومتی قبول ایتمدی . غودونوف بر چوق انتریقه‌لردن صکره مجلس عمومیده حکمدارلغنی اعلان ایتدیرمکه موفق اولدی .

ايمپراطور اولنجه بو يارلری صوك درجه تضييق ايتدی . اڭ مشهور زادكان عائله‌لرينی نفی وتغريبدن چكينمدی .

دورهٔ اغتشاشات

بوريس غودونوف ادارهٔ دولتده‌كی مهارتنه رغماً هر كسك نفرتی قازانمشدی . بو يارلر كنديلرينه ظلم ايتديكی ، موسقووه اهاليسی اجنبيلره يوز ويره‌رك تجارت مليه‌يی حمايه ايتمديكی ايچون ، كويليلر كنديلرينی حال اسارته القا ايدن قانونلردن ، كوچك املاك صاحبلری بار تكاليفك آغيرلغندن طولايی چارك عليهنده ايديلر . وقتيله ليتوآنيا مملكتی اولان نووغورود وپسقوف اهاليسی، دون و وولغا قازاقلری ادارهٔ مستبده‌يه آليشه‌مامشلر ايدی . وولغا كنارنده‌كی تاتار وفين قبائلی مملكتلرينه كلن روس مستعمرلرينك تجاوزاتندن ، وويووده‌لرك سوء استعمالاتندن ، ميسيونرلرك غيرت دينيه‌لرندن طولايی عصيان ايچون بر فرصته انتظار ايدييورلر ايدی . موسقووه اهاليسی قتل ايديلان ولی‌عهده تأسف ايدييورلر ايدی . ١٦٠١دن ١٦٠٤ تاريخنه قدر دوام ايدن و ٥٠٠,٠٠٠ كشينك تلف اولمسنی انتاج ايلين قحطلر ، وبالراهالی‌يی بسبتون يأسه القا ايتديكی، هركس بومصيبتلری تختی ضبط وولی‌عهد مشروعی قتل ايتديرمش اولان چاره طرف الٓهيدن ويرلمش برجزا كبی تلقی ايلديكی صره‌ده ديمترينك وفات ايتمديكی ، سلاح بدست اوله‌رق پدرينك تختنی ايستديكی شايع اولدی .

دردنجی ايوانك اوغلی ديمتری نامنی آلمش اولان شخصك كيم اولديغی هنوز تماميله معلوم دكلدر . غربی روسيه اهاليسندن وكوچك زادكاندن اولمسی محتملدر . پولونيا قرالی اوچنجی سكيز موندك معاونت خفيه‌سی ايله لهستانده لهلردن ، قازاقلردن ، روسلردن خيلی طرفدار

بولمشدی . قتولیك مذهبنی قبول ایدەرك پاپالق مقامنك توجه و معاونتنی‌ده تأمین ایتمشدی . ١٦٠٤ ده طرفدارلریله برلکده روسیه‌یه کیردی .

بوریس قورقدی . مدعیٔ سلطنت ایوانك اوغلی اولمسه بیله روسلرك بویله ظن ایدەرك کندیسنه تابع اولملری احتمالی واردی . حکومت بو شخصك (اوترەپیەف Outrépief) اسمنده سلك روحانیدن مطرود بر راهب اولدیغنی اعلان ایتدی . مع مافیه دیمتری حدودی کچر کچمز بر چوق شهرلر اهالیسی کندیسنی حکمدار مشروع طانیمشلر ، عصیان ایتمشلر ایدی .

بوریس غودونوف عاصیلره قارشی اردولر ترتیب ایتدکی صرەده وفات ایلدی [١٦٠٥] . اون آلتی یاشنده بر اوغلی و برده قزی واردی . قوماندانلردن بعضلری غودونوف عائلەسی ایچون حرب ایتمك ایستەمیەرك دیمتری طرفنه کچمکی منفعتلرینه دها موافق بولدیلر . دیمتری موسقووه‌یه کیردی ؛ غودونوف عائلەسنی ــ قیزی مستثنا اولمق اوزوه ــ توقیف واعدام ایتدیردی .

بو صورتله چار اولان دیمتری اردوسنی اصلاح ایتدی . پولونیا قرالی ایله روما کلیساسنه قارشی اولجه واقع اولان تعهداتنی ایفا ایتمدی . لهستان قرالنك ایستەدیکی اراضی‌یی ویرمدی ؛ پاپالق مقامنه روسلرك قتولیك اولملری شمدیلك ممکن بولنمدیغنی بیلدیردی . تعهداتنك یالکز بر ماده‌سنده ثبات ایلدی : عثمانلیلرله تاتارلره قارشی اهل صلیب طرزنده حرب ایتمك ایچون تدارکات عظیمهٔ حربیه‌ده بولندی .

مع مافیه چارك بعض حرکاتی روسلرك خوشنه کیتمیوردی . پولونیالی بر قیز ایله ازدواجی ، بو مناسبتله لهلردن مرکب بر معیت تشکیل ایتمسی غیر ممنونلری آرتدیردی . قتولیك لهلرك اطوار مغرورانه‌لری استرەلیچ

عسكری آره‌سنده عصيان ظهورينه بيله سبب اولدی . بعض رؤساتاتارلره قارشی كوندرلمك اوزره جمع ايديلن ١٨,٠٠٠ عسكری چاری لهلرك اللدن قورتارمق بهانه‌سيله موسقووه‌يه ادخال ايتديلر . ديمتری سرايی محاصره ايدن عاصيلر اللدن قورتولمق ايچون پنجره‌دن آتلادی ، باجاقلری قيرلدی ، بعده اتلاف ايدلدی . بيك اوچيوز قدر پولونيالی تلف اولدی.

بو عصيانك باشليجه محركلرندن بری روريك سلاله‌سندن اولان واسيلی شوئيسكی Vassili Chouiski اسمنده برپرنس ايدی. موسقووه‌ليلر اونی چار انتخاب ايتديلر . فقط بعض ولايات ايله شهرلر يالكز موسقووه شهرينك انتخاب ايتديكی چاری قبول ايتمديلر . ديمترينك بو دفعه‌ده وفات ايتمديكی شايع اولدی . مملكت داخلنده بيوك برقاريشيقلق وقوعه كلدی . ايكنجی برساخته ديمتری دها ظهور ايتدی . پولونياليلر تكرار ايشه قاريشديلر . عاصيلر بر چوق شهرلره صاحب اولدقدن صكره موسقووه‌يی محاصره‌يه باشلاديلر .

چار اسوج قرالی طقوزنجی شارله (قاره‌ليا) قطعه‌سنی براقه‌رق ٥,٠٠٠ اسوجلی عسكر جلب ايتدی . بو قوهٔ امداديه سايه‌سنده شمال شهرلرينی تحت اطاعته آلدی ؛ موسقووه‌يی قورتاردی . ساخته ديمتری قاچديغی صره‌ده اغتشاشاتدن استفاده ايتمك ايسته‌ين لهستان قرالی براردو ايله روسيه‌يه كيردی ؛ چارك عسكرينه غلبه ايتدی [١٦١٠] . بويارلر واسيلی‌يی ترك سلطنته مجبور ايلديلر . فقط چار انتخابنده اتفاق ايده‌مديلر. بوندن بالاستفاده لهستان قرالی موسقووه‌يه عسكر ادخال ايتدی . روس معتبراننده بعضلری قرالی چار انتخاب ايتمكه ميال ايديلر . بونی بهانه اتخاذ ايدن اسوجليلر روسيه عليهنه‌دونه‌رك (قاره‌ليا) و (اينغريا) قطعه‌لرينی ضبط ايتديلر .

قاريشيقلق صوك درجه‌يى بولدى . هر طرفده كويلر ياقيليور ، اهالى قتل ايديليوردى . نهايت ، بو فلاكتلر حسيات مليه‌يى اوياندېردى . هيئت رهبان روسيه‌يى اجنبيلرك الندن ، قاريشيقلقدن قورتارمق ايسته‌ينلرك باشنه كچدى . مختلف ولايتلردن طوپلانان عسكرله عسكرينك مدافعه ايتديكى موسقووه‌يى محاصره وضبط ايتدى . اسير ايديلن لهلر كوله صفتيله ولايته كوندرلدى .

ميخائيل رومانوف

موسقووه‌ده بتون مملكتك مبعوثلرندن مركب بر مجلس عمومى اجتماع ايتدى . بو مجلس اسكى چار عائله‌سنه مناسبتى اولان روستوف متروپوليدى (فيلارەت) ك اوغلى كنج ميخائيل رومانوفى چار انتخاب ايلدى [١٦١٣] . يكى چار اول باول ولايتده اجراى شقاوت ايدن رؤسايى اورته‌دن قالديردى . صكره ، لهستان ايله مذاكره‌يه كيريشدى . لهلر ميخائيلى طانيميورلر ، لهستان قرالنك اوغلى ولاديسلاوك چار انتخاب اولنمسنى ايسته‌يورلردى . اسوجليلر دخى هنوز حرب ايتمكده ايديلر . فقط اسوج حكمدار جديدى (كوستاو آدولف) آلمانيا جهتنده سربست قالمق ايسته‌ديكندن مذاكره‌يه كيريشدى . ايوانغورود ، يام ، قوپوريه ، اوره‌شق شهرلرينك اسوجه ترك ايدلمسى صورتيله عقد صلحه راضى اولدى [١٦١٧] .

بوندن صكره روسلر بتون قوتلرينى لهستان عليهنه استعمال ايتديلر . لهلر بدايةً بعض موفقياته نائل اوله‌رق موسقووه‌يه تقرب ايلديلر ايسه‌ده شهرى ضبط ايده‌مديلر . بونك اوزرينه اون درت بچق سنه‌لك بر متاركه عقد ايلدى [١٦١٩] . بو متاركه موجبنجه اسمولنسق ايله سه‌وه‌ريا لهستانده قالدى . ولاديسلاو چارلقدن واز كچمدى . يالكز طرفينك الندەكى اسرا مبادله اولندى . بو ميانده لهستانده موقوف اولان چارك پدرى فيلارەت دخى موسقووه‌يه عودت ايلدى .

چار تجربه‌سز، كنج، سجيةً ضعيف وهمان امى دينه‌جك درجه‌ده جاهل ايدى . بويارلرك نفوذى آلتنه كيرمشدى . فيلاره‌تك عودتى چار ايچون پك ايى اولدى . روستوف متروپوليدلكندن روسيه پطريقلكنه ترفيع ايديلن فيلاره‌ت ادارهٔ حكومته اشتراك ايده‌رك بويارلرى تأديب، چارك قدرت حكومتنى توسيع ايتدى .

لهستانه قارشى اسوج حكومتى ايله اتفاق ايدن، انكلتره وفرانسه ايله مناسبات تجاريه تأسيسنه چاليشان ميحائيل زماننده آز قالسون دولت عثمانيه ايله بر حرب ظهور ايده‌جك ايدى : ١٦٣٧ سنه‌سنده‌دون قازاقلرى آزاق قلعه‌سنى آنسزين بر هجوم ايله ضبط ايتمشلر ايدى . بالآخره بوراسنى موسقووه چارينه هديه ايتمك‌ايسته‌مشردى [١٦٤٢] . چار مجلس عمومى‌يى اجتماعه دعوت ايلدى . زادكان قازاقلرك تقدمه‌سنى همان قبول ايتمك ايچون رأى ويرديلر ؛ فقط تاجرلر يكى بر حربك مصارفنى تأمين ايده‌ميه‌جكلرينى بيلديرديلر . بوندن بشقه آزاق استحكاماتنك پك فنا بر حالده اولديغى خبر آلنمش ايدى. ديكر طرفدن لهستان ايله هنوز مصالحهٔ قطعيه عقد ايدلمه‌دن دولت عثمانيه ايله حربه كيريشمك تدبيرسزلك ايدى . بونك ايچون قازاقلره آزاقى تخليه ايتمك ايچون امر ويرلدى . قازاقلر شهرى تخريب ايتديلر [١٦٤٣] .

١٦٣٢ده لهستان قرالى سكيزموند وفات ايتدى. روسلر يكى قرالك انتخابنه قدر كچن مدت ظرفنده لهستانده دائما ظهور ايدن اغتشاشاتدن بالاستفاده لهلره ترك ايدلمش اولان شهرلرك بر قسمنى استرداد ايلديلر . اسمولنسقى محاصره ايتدكلرى صره‌ده قراللغه انتخاب ايديلن ولاديسلاو شهرى محاصره‌دن قورتاردى. فقط بوندن باشقه برموفقيت كوستره‌مدى. عقد ايديلن معاهده ايله طرفين ممالكنك حال حاضرى محافظه ايدلدى. ولاديسلاو چار عنوانته ادعاى حقدن واز كچدى [١٦٣٥] .

آلکسی میخائیلوویچ رومانوف سلاله‌سنك ایکنجی حکمداری و چار میخائیلك اوغلی آلکسی اون آلتی یاشنده جلوس ایتدی . دور حکومتی ۳۱ سنه‌در [۱٦٤٥ - ۱٦٧٦] .

حکمدار جدید پدرندن دها ذکی ، دها فعال وبوندن اولکی سلاله چارلرندن دها حلیم وملایم ایدی . برپطریقك طورونی اولان آلکسی دیندار ایدی. کتب مقدسه‌یی دائما اوقور، اثنای مصاحبه‌ده دائما کتب مذکوره‌دن ازبرلدیکی جمله‌لری تکرار ایدر ، صباحلین ساعت درتده دعایه قالقار ، هرکون بش ساعت روس کلیساسنك بیتمز توکنمز آیینلرنده حاضر بولنور ایدی. اخلاقاً ایی وغایت قناعتکار ایدی. سرای مراسم وتشریفاتنی سور ایدی . سرایی پك محتشم ایدی .

بدایت حکومتنده سابق مربیسی (بوریس موروزوف Boris Morozof) اسمنده بر بویارك تحت نفوذنده قالدی. بوریس چاریچه‌نك برهمشیره‌سنی تزوج ایتدیکندن نفوذنی کوندن کونه آرتدیردی . خلق کندیسنی سومز ایدی. چونکه ویرکولری تزییدایتمش ایدی؛ طرفدار ومحمیلرینك مظالمنی جزاسز براقیر ایدی .

موروزوف علیهنه موسقووه، نووغورود وپسقوف شهرلرنده برقاچ دفعه عصیانلر وقوعه کلدیلر. عاصیلر کمال شدتله تأدیب اولندیلر. آلکسی نفسنی مدافعه ایچون (قره‌ملین)ه قوتلی بر فرقهٔ عسکریه یرلشدیردی؛ بورایه دخولی منع ایتدی ؛ ضابطه مأمورلری ، خفیه‌لر هرکسی ترصد آلتنده بولندیرمغه باشلادی . جزا قانونی احکامی تشدید ایدلدی .

دنیپر ودون قازاقلری اوزمان اوقراینا قطعه‌سی ایکی قسمه آیرلمشدی . خطمان (دوروشنقو)نك اداره‌سنده بولنان غربی اوقراینا دولت عثمانیه ایله لهستان آره‌سنده منازع فیه ایدی .

هرایکی طرفك اردولری بوراده حرب ایدییورلر ایدی. شرقی اوقراینا اکثریا موسقووه‌یه صادق ایدی .

شرقی اوقرایناپی اداره ایدن (بریوخووه‌تسکی Brioukhovétski) یالکز لفظاً موسقووه‌یه تابع اولوب بر حکمدار مستقل کبی اجرای حکومت ایدییوردی . دیکر طرفدن کیف متروپولیدی نه‌چاره، نه‌ده موسقووه پطریقنه دکل، استانبول پطریقلکنه تابع اولدیغنی ادعا ایتمکده ایدی . اونك فکرنجه اوقراینالیلر آیریجه بر ملت اولدقلری ایچون مستقل برکلیسا تأسیسنه احتیاج واردی. متروپولید شرقی وغربی اوقراینا رؤساسنك آره‌سنی بولدی . عقد ایدیلن برمجلس عمومیده هرایکی قسمك برلشه‌رك پادشاهك تابعیتنه کیرلسنه قرار ویرلدی [١٦٦٨] . بر مدت صکره (دوروشنقو) شرقی اوقراینا خطمانی قتل ایتدیره‌رك بتون مملکته صاحب اولدی .

دولت عثمانیه، موسقووه چارلغی، لهستان قراللغی کبی اوچ بیوك قومشو آره‌سنده قالمش اولان اوقراین ملتنك مستقل اولمسی همان امکان خارجنده ایدی . غربی اوقراینا کمافی‌السابق عثمانلیلر ایله لهلر آره‌سنده بر میدان حرب اوله‌جقدر . دینیه‌پرك صول ساحانه کلنجه؛ موسقووه‌نك بورادن کف ید ایتمسی ملحوظ دکلدی . بوراسی‌ده روسلرله قریم تاتارلری آره‌سنده‌کی محارباته صحنه اوله‌جقدر. براز صکره، مملکتده بر روس فرقه‌سی تشکل ایتدی . بونلر کندیلرینه موسقووه‌یه تابع اولمق اوزره آیریجه بر خطمان تعیین ایلدیلر . دوروشنقو پایتخت اتخاذ ایلدیکی (جهرین Tchiguirine) ده یرلشدی . شو حالده اوقراینا تکرار ایکی‌یه آییرلمش دیمکدی .

دینیه‌پر قازاقلری کوچك روس؛ دون، وولغا، یاییق، تره‌ك

قازاقلری ـ ترك ویا تاتار قانیله قاریشیق اوله‌رق ـ بیوك روس جنسندن ایدیلر . موسقووه دولتی قوتلندکجه ، کویلیلر اصحاب املاکك اسیرلری درکه‌سنه ایندکجه روسیه‌دن پك چوق فراریلر دون قازاقلرینه التحاق ایدیورلر ؛ اورالرده ، صاحبسز واسع اراضیده غایت سربست اوله‌رق یشایورلر ایدی . خطمانلرك زیر اداره‌سنده جمله‌سی مساوی اولمق اوزره یشایان قازاقلر مسلمانلره قارشی حرب ، نهرلرده قورصانلق ، یوللرده حیدودلق ایتمکله مشغول ایدیلر . دولت عثمانیه‌یی ، روسیه‌یی خیلی اوغراشدیرمش اولان بو قازاقلر آراسنده ظهور ایدن (استه‌نقو Stenko) اسمنده بر رئیس ۱۶۵۷ تاریخندن اعتباراً باشنه طوپلادیغی محاربلر ایله بتون دون و وولغا وادیلرینی ضبط ایتدی . قازاقلر موسقووه قپولرینه ، بحرابیض کنارلرینه قدر کیدییورلر ایدی . استه‌نقو عادتا بر دولت تشکیل ایتمشدی . لکن بو دولت چوق زمان دوام ایتمدی ؛ روس اردوسنك ایلك غلبه‌سی اوزرینه قازاقلر طاغیلدی ؛ استه‌نقو توقیف وموسقووه‌ده وحشیانه اشکنجه‌لر ایله اعدام ایدلدی [۱۶۷۰] .

آلکسینك دور حکومتنده‌لی اهمیت

آلکسینك دورحکومتنده روسیه لهستاندن انتقام آلمق ، اون آلتنجی عصرده لهلرك ضبط ایتدکلری ولایاتی استرداد ایتمك ایسته‌دی . ۱۶۵۴ ده اعلان حرب ایتدی . روس اردولری پولوتسق ، موهیله‌ف ، ویته‌پسق ، اسمولنسق ، غرودنو ، قوونو شهرلرندن ماعدا جنوبی لهستانك بعض طرفلرینی ضبط ایلدیلر . او صره‌ده لهستان بسبتون محو اوله‌جق کبی کورووندی . اسوج قرالی اوننجی شارل دخی لهستانه اعلان حرب ایده‌رك پوزه‌ن ، وارشووه ، قراقووی شهرلرینی ضبط ایتمشدی .

بونکله‌ده قناعت ایتمیه‌رك روس فتوحاتی چاردن آلمق ایسته‌یور ، لیتوآنیا اوزرنده ادعای حق ایلیور ایدی . آلکسی لهستانی دها زیاده ضعیف دوشوریر ایسه بوندن اسوجك استفاده ایده‌جکنی ، بلکه‌ده ایکی مملکتك بر قرالك اداره‌سی آلتنده برلشه‌جکنی آکلادی ؛ لهستان ایله مذاکره‌یه کیریشدی ؛ اسوجلیلرك علیهنه دوندی .

آلکسی لیوونیایی اسوجدن آله‌رق بالطق ساحلنه چیقمغه چالیشدی. لکن موفق اوله‌مدی . لهستان اسوج ایله (اولیوا) معاهده‌سنی عقد ایتدکدن صکره روسیه چاری دخی بتون لیوونیادن وازکچمك صورتیله عقد صلح ایتدی [١٦٦١] .

مع مافیه بر قاچ سنه صکره لهلر ایله تکرار محاربه باشلادی . داخلاً ظهور ایدن برعصیانی باصدیرمق ، دیکر طرفدن (دوروشنقو) مسئله‌سندن طولایی دولت عثمانیه ایله او صره‌ده ظهور ایدن حربی اداره ایتمك مجبوریتنده قالان لهستان نهایت‌الامر دینیه‌پرك صاغ ساحلنده‌کی اسمولنسق ایله کییفی ونهرك بتون صول ساحلنی صورت قطعیه‌ده ترك ایتدی .

چار آلکسینك خیلی اوزون سورن دورسلطنتی محاربات وفتوحاتدن زیاده داخلاً بر دورهٔ استحاله اولمسندن طولایی مهمدر . بو دورده روس کلیساسنده (راسقول) دنیلن افتراقه سبب اولان اصلاحات دینیه‌نك مروجی پطریق (نیقون) دن ماعدا بر قاچ شاعر، محرر ، مورخ ، دیپلومات یتیشمش؛ بونلر یواش یواش غربی اوروپایی طانیمغه باشلامشدر. دیکر طرفدن چار برنجی زوجه‌سنك وفاتندن صکره (مات وه‌ئف Matvéef) عائله‌سندن (ناتالی) اسمنده بر قیزی تزوج ایتدی . بو عائله ایسه موسقووه‌نك اوروپا طرزنده امرار حیات ایدن بر عائله‌سی

ايدى . چونكه ماتوه‌ئه‌فك زوجه‌سى اسقوچيالى ايدى . اوروپا طرز معيشتنى‌قوجه‌سنك سراينه ادخال ايتمشدى. حالبوكه‌اوزمان‌روس‌قادينلرى سوقاقده يوزلرينى اورترلر وخانه‌ده حرم جهتنده اوتوريرلر ، اركك جمعيتلرينه داخل اوله‌مازلر ايدى . يكى چاريچه دخى اوروپا تربيه‌سنى آلمش ايدى . چار اوزرنده‌كى نفوذندن بالاستفاده سرايك طرز معيشتنى دكيشديرمكه موفق اولدى وغربى اوروپانك تأثيرى هرخصوصده حس ايدلمكه باشلادى. موسقووه‌ده برتياتروتأسيس ايدلدى. ويريلن‌اويونلرده چار حاضر بولنور ايدى .

روسيه اوتوز سنه محاربه‌سنه اشتراك ايتمه‌مشدى . مع مافيه بودورده دول غربيه‌ايله مناسباتى آرتدى . ١٦٥٤ ده چار لهستان ايله موسقووه حكومتى آره‌سنده توسطنى رجا ايچون فرانسه قرالى اون دردنجى لوئى نزدينه بر سفير كونردديكى كبى بر مدت صكره روسيه ايلچيلرى‌اسپانيا، فرانسه وهولاندايى زيارت ايتديلر . ١٦٧٣ ده آلكسى فرانسه‌يه كوندرديكى سفير واسطه‌سيله فرانسه قرالنك ايالات متحده جمهوريتيله عقد صلح ايده‌رك بتون‌خرستيان حكومتلرك دولت عثمانيه‌يه قارشى قوتلرينى برلشديرملرينى تكليف ايلدى. فقط بوتشبثدن برنتيجه حاصل اولمدى.

انكلتره ايله روسيه مناسباتى دها قاريشيق ايدى . چارك لوندره‌يه كونردديكى هيئت سفارتك‌وصولى ١٦٤٤ اختلالى زماننه تصادف ايتمش، قرال برنجى شارل لوندره‌ده بولنمديغى ايچون روس ايلچيسى متبوعنك نامه‌سنى تقديمه موفق اوله‌ميه‌رق عودت‌ايلمشدر. بالآخره شارلك‌اعدامى موسقووه‌ده خبر آلنديغى زمان روسيه شهرلرنده بولنان‌بتون‌انكليزلر طرد وتبعيد ايدلمشلردر.

آلكسى ايكنجى ازدواجندن بش سنه صكره وفات ايتدى . وفات

ايده‌جكنى آكلاديغى زمان سلطنتى بيوك اوغلى فه‌ئودوره ترك و ك
كوچك اوغلى پترويى (مات‌وه‌ئه‌ف) عائله‌سيله زادكانه توصيه ايلدى .

فه‌ئودور آلكسيه‌ويچ

آلكسينك ايلك زوجه‌سندن (فه‌ئودور) و (ايوان) اسمنده ايكى وغلى و ـ الك مشهورى صوفيه اولمق اوزره ـ آلتى قيزى ؛ ايكنجى زوجه‌سى (ناتالى ناريشكين) دن پترو اسمنده براوغلى ايله ايكى قيزى قالمشدى . عقلاً وبدناً پك ضعيف اولان فه‌ئودورك جلوسى اوزرينه [١٦٧٢ - ١٦٨٢] ايلك زوجه‌سنك منسوب اولديغى (ميلوسلاوسكى Miloslavski) عائله‌سى پك بيوك بر نفوذ قازاندى . بونلر كنديلرينه رقيب كوردكلرى (مات‌وه‌ئه‌ف) و (ناريشكين) عائله‌لرى اركانتى سحر ايله ؛ چار آلكسى‌يى تسميم ايله اتهام ايدرك بر قسمنى اعدام ، بر قسمنى نفى ايتديرديلر . حكومت ميلوسلاوسكيلرك وبالخاصه ذكى وجرأتكار صوفيه‌نك النده قالدى . مع مافيه فه‌ئودورك تزوج ايتديكى پولونيالى بر قيز چار اوزرنده بيوك بر نفوذ قازاندى ؛ حتى مات‌وه‌ئه‌ف عائله‌سنه مناسبتندن طولايى بونلردن اولجه نفى ايدلمش اولانلرى منفالرندن كتيرتدى . فه‌ئودور ، اولاد براقه‌دن ، وفات ايتدى.

فه‌ئودورك زمان حكومتنده روسلر (دوروشنقو) يى دينيه‌پر نهرينك صاغ ساحلندن طرد ايدرك هر ايكى اوقراينايى تابعيتلرى آلتنه آلديلر . بونك اوزرينه عثمانليلر وتاتارلرله حرب ايتمك مجبوريتنده قالديلر . عثمانليلر (جهرين) ه قدر ايلرله‌ديلر . فقط نهايت ، باغچه سراى معاهده‌سى عقد اولنه‌رق ايكى اوقراينا ايله دينيه‌پر منصبلرينه ياقين اولان بعض يرلر موسقووه‌يه ترك ايدلدى [١٦٨١] .

صوفيه‌نك نيابت حكومتى

آلكسينك حياتده بولنان ايكى اوغلندن بيوكى ايوانك تخته چيقمسى لازم كليور ايدى.

فقط ايوان همان بر آبدال ايدى . پطريق ايله بويارلر ناتالينك اوغلى پترويى ـ طقوزياشنده اولمسنه رغماً ـ چار اعلان ايتديلر . فقط ايوانك منسوب اولديغى ميلوسلاوسكى عائله‌سى بوكا راضى اولمدى . سرايك حرم دائره‌سنده ايوانك آلتى ، آلكسينك كذا آلتى همشيره‌سى بولنمقده ايدى . بو قادينلر ، بالخاصه صوفيه حكومتى اللرندن قاچيرمامق ايچون انتريقه‌لر چويرمكده ايديلر .

اوزمان استره‌ليچلر بزم يكيچريلركنه مشابه برحال انحطاطده ايديلر . علوفه‌لرى آرتديرلمش ، تجارت وصنايع ايله اشتغاللرينه مساعده ايدلمش اولديغندن موسقوه‌ده صيرمه‌لى قفتانلرى ، قيرمزى ماروكن چيزمه‌لرى ايله كزرلر ؛ هردرلو اختلالات واغتشاشاته سبب اولورلر ايدى . صوفيه بونلرى عصيانه تشويق ايتدى .

١٦٨٢ سنه‌سنده ٢٠,٠٠٠ استره‌ليچ طوپلرى سوروكله‌يه‌رك چاريچه‌نك سراينه كيتديلر . « ايوان قتل ايدلمش ، اونك انتقامنى آله‌جغز ! » ديه باغيرديلر . چاريچه ناتالى اوغللرى پترو ايله ايوانى يانته آلدى ؛ مرديون باشنه كله‌رك عاصيلره كوروندى . عاصيلر ايوانك قتل ايدلمه‌مش اولديغنى آكلاديلر ايسه‌ده محركلرك تشويقيله برچوق بويارلرى ، ازجمله ناتالينك اقرباسنى سرايده اولديرديلر . ديكر طرفدن موسقوه‌ده اسافل ناس قيام ايتديكندن شهر بيوك بر قاريشيقلق ايچنده قالدى .

استره‌ليچلرك طلبى اوزرينه ايوان برنجى ، پترو ايكنجى چار اولدى . هر ايكيسنك كنجلكنه بناءً صوفيه نائبهٔ حكومت تعيين ايدلدى . بوندن صكره صوفيه استره‌ليچلر ايله راسقولنيقلرك عليهنده شدت كوسترمكه مجبور اولدى . استره‌ليچلر كافى درجه‌ده نائل مكافات اولمدقلرينى ادعا ايتدكلرى كبى راسقولنيقلره طرافدار ايديلر . متعدد عصيانلر وقوعه

کلدی؛ نهایت ، صوفیه رؤسای عصاتی بر بر بر میداندن قالدیره‌رق موقعنی تقویه‌یه موفق اولدی .

صوفیه کوزده‌سی ومحرم اسراری پرنس واسیلی غالیچین ایله ادارهٔ حکومت ایتدی . غالیچین هم امور خارجیه‌یی ، هم‌ده مصالح عسکریه‌یی رؤیت ایتمکده ایدی . صوفیه وغالیچین دولت عثمانیه ایله قریم تاتارلری علیهنه روسیه ، لهستان ، وندیك و آوستریادن مرکب براتفاق تأسیسنه وغربی اوروپا دولتلرینی‌ده بو اتفاقه ادخاله چالیشدیلر ؛ فرانسه‌یه ایلچی کوندردیلر . فقط فرانسه قرالی ترکلر ویانه‌یی محاصره‌یه کیتدکلری صره‌ده لوکسمبورغی محاصره ایله مشغول اولدیغندن آلمانیا ایمپراطوریله برلشمك ایسته‌مدی . صوفیه دولت عثمانیه وتاتارلر علیهنده‌کی حربده موفق اوله‌مدی . غالیچینك قومانداسنده یوز بیك موسقوف واللی بیك قازاقدن مرکب اولان بر روس اردوسی قریمه کیرمك ایسته‌دی . فقط جنوب استپلرنده پك بیوك مشکلاته معروض قالدیغندن بلا حرب کری‌یه دوندی [١٦٨٧] . برمدت صکره [١٦٨٩] قریمه سوق‌ایدیلن دیکر بر اردو پره‌قوپه واصل اولدی ؛ لکن بو خط مستحکمی کچه‌مدی ؛ ضایعات ایله عودت ایلدی . مع مافیه صوفیه کوزده‌سی غالیچینی مظفر بر قوماندان کبی استقبال ایتمکدن اوتانمدی . پترو سرایدن چیقمسنی منع ایتدیکی حالده صوفیه ـ اوزمانه قدر کورولمه‌مش بروقعه اولمق اوزره ـ بیوك بر آلایله ، هیئت رهبانی وتصاویر مقدسه‌یی یانته آله‌رق قریم اردوسنی استقباله کیتدی ؛ قوماندانلره ال اوپدیردی ، ضابطانه ووتقا طاغیتدی . پترو بوندن مغبر اوله‌رق موسقووه‌دن (پره اوبرایه‌نسقویه Préobrajenskoé) قریه‌سنه چکیلدی .

پترونك کنجلکی

چار فه‌ئودورك وفاتنده پترو آلکسیه‌ویچ اون یاشنده ایدی [١٦٨٢] . والده‌سی جهتندن اقرباسی اولان زادکانك قتل ایدلدیکنی ، والده‌سنك تحقیراولندیغنی کورمشدی . استره‌لیچلرك سرایه هجوملری کونی سنیله غیرمتناسب برجرأت کوسترمشدی. پترونك تربیه‌سنه اعتنا اولنمامشدی . معلمی آلمانیادن‌کلن رنکلی رسملری کوستره‌رك کنج چارده تاریخ مراقنی اویاندیرمش ؛ باباسی آلکسینك ، مدهش ایوانك موفقیاتنی اوکا اوکره‌تمشدی. مع‌مافیه سرای تشریفاتندن ا زاده قالان پترو حیات حقیقیه‌یه ، علوم واختراعات غربیه‌یه کسب وقوف ایتمشدی . موسقووه‌ده اجنبی تاجر وصنعتکارلرینك اقامت ایتدکلری محله‌یه‌دوام‌ایدردی؛ آلمان وهولاندا لسانلرینی‌اوکرنمکه‌باشلامشدی. تصادف پترونك تربیه‌سنه چوق یاردیم ایتدی . فرانسه‌یه کیدن برروس ایلچیسی پترویه براسطرلاب کتیرمشدی . پترو بوآلتك صورت‌استعمالنی برآلمان طبیبدن اوکرندیکی کبی حساب وهندسه‌یه ، بالآخره استحکامات وبالیستیك فنلرینه مراق‌ایتدی . والده‌سنك برکوچك ایرماق کنارنده‌کی مالکانه‌سنده برکون اسکی بریلکنلی صندال بولمشدی . بو صندالی هولاندالیلره تعمیر ایتدیره‌رك ایرماقده کزدی؛ صکره کوللرده صندال ایله کزمکه باشلادی . بوصورتله امور بحریه‌یه مراق ایتدی ؛ بر مؤلفك دیدیکی کبی بو اسکی صندال « روس دونتماسنك بیوك باباسی » اولدی . بعده ، هولاندالیلر (په‌ره‌یاسلاول Péréïaslavl) کولنده دها بیوك قایقلر انشا ایتدیلر . دیکر طرفدن ١٦٨٢ تاریخنه طوغری پترو آرقداشلریله عسکراویونی اوینایه بر « اکلنجه طابوری » تشکیل ایتمشدی . برآلمان بو طابوری اوروپا اصولنده تعلیم وتربیه ایتدی . روسیه‌نك یکی اردوسنك منشأی بودر . ١٦٨٧ تاریخلرنده پترو اکلنجه

عسكريله مسقووه جوارنده‌كى كويلرده مانوورەلر ياپمغه، هجوم ومحاصرەلر ترتيبنه باشلادى . بالآخره روسـيه تاريخنده بر موقع مهم احراز ايدن اجنبى ورروس ضابطانى ١٦٨٨ دن اعتباراً پترونك معيتنده خدمت ايتمكده ايديلر .

صـوفيه ايله چار ايوان موسـقووەده قرەملينده اجراى حكومت ايدرلركن پترو والدەسيله برلكده رومانوفلرك ولاياتده‌كى مالكانه‌لرنده وبالخاصه (پرەاوبرايه‌نسـقويه)ده اقامت ايتمكده ايدى . بيودكجـه ذكى وجسور بر دليقانلى اوله‌جغى آكلاشيليوردى . صوفيه آتيدن انديشـناك ايدى . ايوانك اركك چوجغى دنيايه كلمه‌مشـدى . بعض رؤسـا ناتالى ايله اوغلنى ميداندن قالديرتوب ايمپراطورلق تاجنى كيمسـنى توصـيه ايديورلردى . لكن بر قادينـك بالفعل ايمپراطوريچه اولمسـنى اوزمان روسيه افكار عموميه‌سنه قبول ايتديرمك ممكن دكلـدى . اونك ايچون استرەليچلره مراجعت ايتمكدن بشقه چاره يوقدى .

صوفيه‌نك طرفـدارلرى چار ايله همشيرەسـنك حياتلرينى تهلكه‌ده كوسترەرك ، حتى صوفيه بالذات استرەليچلرك قشله‌سنه كيدەرك عسكرى تشويق ايتديلر. آنجق استرەليچلردن پك آزى قرەملينده طوپلانديلر. پترونك، صـوفيه عليهنده بر حركت اجرا ايتمسـندن قورقولديغى ايچون (پرەاوبرايه‌نسقويه) طرفلرينه استكشاف مفرزەلرى كوندرلدى . پترو بونى خبر آلنجه والدەسى ، زوجه‌سى وبتـون اقرباسى ايله « اكلنجـه طابورلرينى » يانِنه آله‌رق (ترويچا Troïtsa) مناسترينه كيتدى. كنديسنه طرفدار اولان زادكان دخى التحاق ايتديلر . پترو بورادن اسـترەليـچ ضابطانى، باشليجه رؤسايى يانِنه جلب ايتديردى. صوفيه‌نك استرەليچلرى، افكار عموميه‌يى پترو عليهنه چويرمك ايچون واقع اولان بتون مساعيسى

عقيم قالدی . نهايت ، صوفيه بر مناستره حبس ايدلدی . چار ايوان ينه مقامنده قالدی [١٦٩٦ تاريخنه قدر يشامشدر] .

پترونك اوزرنده اك زياده نفوذ صاحبی اولان مشاور بالآخره « آميرال وجنرال » اولان اسويچره‌لی (فرانسوا لوفور) ايدی . لوفور ممالك اجنبيه‌دن ممكن مرتبه‌ده چوق ارباب علم ومعرفت جلب ، آزاق قلعه‌سنی ضبط ، غربی اوروپايه سياحت ايتمسنی پترويه توصيه ايتدی .

چار پترو كمافی‌السابق (پره‌اوبرايه‌نسقويه)ده قالدی . عسكر اكلنجه‌لری كيتدكجه كسب اهميت ايتدی . تعليملرده ، مانووره‌لرده ، هجوم ومحاصره اويونلرنده تلفات ومجروحين كورلمكه باشلامشدی . پترو پك زياده اهميت ويرديكی عسكرينی اون بش بيك كشی‌يه ابلاغ ايلدی .

پترو دكز اكلنجه‌لرينه‌ده وسعت ويره‌رك (پره‌ياسلاول) كولنده انشا ايتديرمش اولديغی بر كمی‌يی بحر ابيض كنارنده آرقانژه‌ل ليماننه نقل ايتديردی [١٦٩٣] . اوراده بر انشاآت بحريه دستكاهی تأسيس ايدرك ديكر بر كمی انشاسنه باشلادی . هولانديه برسفينهٔ حربيه‌سپارش ايتدی. نفسنی تهلكه‌يه قويه‌رق بحرابيضده طولاشيور ايدی. اردوسنده « خمبره‌جی » ، دونماسنده « قپودان » ايدی . دونما هيئت ضابطانی تشكيل ايدلمشدی . نهايت ، هولانداده ياپيلان ٤٨ طوپلی بر فرقتين بحر ابيضه كلدی .

آزاق سفرلری

شمدی بو عسكر ودكز اكلنجه‌لرينك بيهوده شيلر اولمديغنی ملته ، غيرممنونلره ، اسكی اصوله پك مربوط اولان استره‌ليچلره ، هردرلو تجدده اظهار خصومت ايلين راسقولنيقلره اثبات ايتمك ايجاب ايديور ايدی . پترو وولغا طريقيله بحرخزره اينوب اوراده تجارت كميلری ياپمغی وبو سايه‌ده آسيانك قيمتدار محصولاتنی

موسقووه‌يه كتيره‌رك اوروپا ــ آسيا آره‌سنده واسطۀ تجارت اولمغى دوشوندى. ديكر بعض اسباب پترويى آزاق وقره‌دكزه طوغرى جذب ايدييور ايدى . دولت عثمانيه‌نك اداره‌سنده‌كى بعض اورتودوقسلرك شكاياتنى طويمشدى . مثلا ، قدس پطريقى (دوسيته Dosithée) يالكز تركلردن دكل ، ــ پادشاهك فرمانلرى سايه‌سنده مقامات مقدسه‌نك بر قسمنى روم اورتودوقسلردن ضبط ايتمش اولان ــ فرانسزلردن دخى شكايت وچار ايله مخابره ايتمكده ايدى . بو شكايتلر ، مراجعتلر مقامات مقدسه وملل شرقيه مسئله‌لرينك مقدماتى حكمنده ايدى. ديكر طرفدن پترو همشيره‌سى صوفيه‌يى تختندن اينديرمكله برابر اونك سياست خارجيه‌سنى تعقيبدن واز كچمه‌مش ، دولت عثمانيه عليهنه متشكل اتفاق دولى‌يه صادق قالمشدى .

پترونك مقصدى آزاق قلعه‌سنى ضبط ايتمك ايدى. قازاقلرى دينيه‌پرك منصب طرفلرينه كوندره‌رك مقصدخفيسنى ستر ايتمك ايسته‌دى. كنديسى‌ده ۳۱,۰۰۰ كشيلك براردو ايله دون نهرينى تعقيباً جنوبه ايندى . اجنبى ضابطان چارك يانده ايدى. آزاق محافظلرى ۸,۰۰۰ كشيدن عبارتدى. قلعه جوارنده‌كى ايكى قله روسلر طرفندن ضبط ايدلدى . عساكر محافظه‌نك اوزون مدت طايانملرى مشكوك ايدى. پترو برعيش وعشرت كيجه‌سنده اردوسنك الك ايى مهندسى اولان هولاندالى (ژانسه‌ن) ه سوء معامله ايتمش ايدى . (ژانسه‌ن) بوندن دلكير اوله‌رق عثمانيلره التجا وقلعه‌نك مدافعه‌سنه نظارت ايتدى. پترو هجوملرنده موفق اوله‌مدى. رجعت ايلدى. فقط بومغلوبيتى افكار عموميه‌دن صاقلامق ايجاب ايدييوردى. موسقووه‌يه بر ظفر آلايله كيردى [۱۶۹۵] .

آزاق مغلوبيتى حربدن زياده سياست داخليه نقطۀ نظرندن پك

مهم ایدی . اصلاح ایدلمش اولان اردو اسکی اردو قدر موفقیت کوسترەمز ایسه بالطبع ملت نظرنده اصلاحات وتجدداتك هیچ اهمیتی قالماز ایدی .

موفقیتسزلکی ممکن مرتبه چابوق تعمیر ایتمك لازم کلیوردی . پترو کیجه کوندوز چالیشمغه باشلادی. آلمانیا ایمپراطوری، وندیك، پروسیه، هولاندا حکومتلری روسیه‌یه طوپجی ضابطی، مهندس، لغمجی، جراح، کمیجی کوندردیلر. دون نهری کنارنده تأسیس ایدیلن انشاآت بحریه دستکاهلرنده ۲٦,۰۰۰ عمله چالیشیوردی. هنوزیاش کرسته ایله ۱,۷۰۰ قاییق، ۳۰۰ صندال ، ۱۰۰ صال یاپیلدی . مع مافیه چوق مشکلات چکیلدی . چوق چالیشدیریلان ، آز اجرت آلان عمله صیق صیق قاچیور ایدی . کراسته اعمالاتخانه‌سی بردفعه یاندی . صغوق ویاغموردن چوق عسکر تلف اولدی . لوفور وحتی چار دخی خسته‌لندیلر . نهایت ، ایلك بهارده حرکت ایدلدی. آزاق قلعه‌سنه هجوم ایدلدی. سورده بر رخنه آچیلدی. ایچری‌یه هجوم ایدیله‌جکی صره‌ده عساکر محافظه تسلیم اولدیلر. بو موفقیت عساکر جدیده‌نك قیمت واهمیتنی نظرلرده اثبات ایتدی [۱٦۹٦] .

بودفعه موسقووه‌یه دخول مراسمی پك پارلاق اولدی: رکز ایدیلن طاق ظفرلر اوستنده آیاقلری آلتنده ترك پاشالرینی وتاتار میرزالرینی چیکنه‌ین هرکولك ، مارسك ، نپتونك هیکللری وار ایدی . آزاق سفرنده آمیرال اولان لوفور ، باش قوماندانلق وظیفه‌سنی ایفا ایدن (شه‌ین Cheïn) غایت مزین ومکلف قیزاقلر اوزرنده بولنیورلر ایدی. یوز باشیلغه ترفیع ایدیلن پترو ایسه بو قوماندانلرك آرقه‌سندن یایا یوریبور ایدی .

آزاقده ۳,۰۰۰ روس، ٤۰۰ قالموق عائله‌سیله بر مقدار استره‌لیچ

عسکری یرلشدیرلدی. همان بر دونما انشاسنه باشلاندی. پطریق ، بیوك راهبلر ، مناسترلر سکز بیك ارکك کویلی باشنه بر کمی ، اصحاب املاك ایله مأمورین هر اون بیك کشی ایچون کذا بر سفینه انشاسنه مجبور طوتولدیلر . ممالك غربیه‌دن کمیجیلر ، صنعتکارلر جلب اولندی . ٥٠ کنج روس اوروپا صنایعنی اوکرنمك ایچون وندیکه ، انکلتره‌یه ، هولاندایه کوندرلدی. فقط بوکنجلر روسیه‌یه عودت ایتدکلری زمان وقوف وترقیلرینك درجاتنی کیم تقدیر ایده‌جك ایدی ؟ تبعه‌یی تعلیم وتربیه ایتمك ایی برشیدی ؛ لکن بالذات چارك دخی توسیع معلومات ایتمسی لازم دکلمی ایدی ؟ روسلری خواب غفلت وعطالتدن قورتارمق ایچون پترونك نمونهٔ امتثال اولمسی ایجاب ایتمزمی ایدی؟ ایشته ، بویله دوشونن پترو ممالك غربیه‌یه سیاحت مراقنه دوشدی .

ایلك غرب سیاحتی

شمالی آلمانیا ، هولاندا ، انکلتره ، وندیك ، روما و آوستریایی زیارت ایتمك اوزره بر « بیوك هیئت سفارت » تشکیل ایدلدی . بو هیئتك معیتنی تشکیل ایدن ٢٧٠ کشی آره‌سنده (پترومیخائیلوف) نامنده برضابطوقپودان دخی بولنمقده‌ایدی. بو آدم پترو ایدی . کندیسنك غیبوبتنده ادارهٔ امور ایچون پترسبورغده بویارلردن مرکب برهیئت نیابت براقیلدی. ١٦٩٧ سنه‌سی مارتنده‌هیئت سفارت قونیغسبرغه کیتدی . چاراوراده الکتورایله کوروشدی. پروسیه میرآلایلرندن بری پترو میخائیلوفی امتحان ایدرك کندیسنه طوپجی ضابطی شهادتنامه‌سنی ویردی . هانووره‌دن کچیلوب هولاندایه تقرب ایدلدیکی صره‌ده پترو میخائیلوف هیئت‌سفارتی براقه‌رق (ساردام) شهرینه کیتدی . اوراده انشا آت بحریه دستکاهلرنده چالیشمق ایچون هولاندالی عمله قیافتنه کیردی. معمافیه ساردامده آنجق سکز کون قالدی.

آمستردامده هندشرقى قومپانياسى انشا آت بحريه دستگاهلرينه كيردى . يالكز اوراده چاليشمقله اكتفا ايتميه‌رك اعمالاتخانه‌لرى زيارت ايتدى . ارباب فن ايله كوروشدى. هرشيئى اوكرنمكه اوقدر حريص ايدى ، كه شارلاتان ديشجيلرله بيله كوروشه‌رك ديش چكمكى اوكرندى . متصل : « كورمليم ! » جمله‌سنى تكرار ايدردى . اوته‌دن برى تعقيب ايلديكى فكرى بر آن بيله ترك ايتمه‌مش ؛ موسقووه پطريقنه يازديغى برمكتوبده « جناب حقك حضرت آدمه امر ايتديكى وجهله » « چاليشديغنى بيان ايلدكدن صكره بوقدر مساعيدن مقصدى « مملكتنه عودت ايتدكدن صكره مسلمانلره غلبه ايتمكه ومسلمان مملكتلرنده‌كى خرستيانلرى لطف حق ايله قورتارمغه موفق اولمق ايچون فن بحرى‌يى اوكرنمك اولديغنى» يازمشدى .

برمدت صكره هولانداليلرك انشا آت بحريه‌ده‌سرعت كوستره‌مدكلرينى، بونك‌ده كوره‌نكه تابع اولمقدن ايلرى كلديكنى آكلادى . انكلتره‌ده هرشيئك قواعد رياضيه‌يه توفيقاً ياپيلديغنى ، درت آيده بر كمى انشاسى ممكن اولديغنى ايشيتدى . همان لوندره‌يه قوشدى . شهرى زيارتدن صكره انكلتره‌نك باشليجه قپودانلرى ، قيوجيلرى ، معدنجيلرى ، معمارلرى ، طوپجيلرى ايله كوروشدى . بعده هولاندايه عودت ايتدى [١٦٩٨]. لايپچيغ ، درسد طريقيله ويانه‌يه كيتدى . اوزمان ـ پرنس اوژه‌نك مساعيسى سايه‌سنده ـ آوستريا فن حربك الك بيوك مكتبى كبى ايدى . ايمپراطور ايله ملاقات ايتديكى زمان دولت عثمانيه ايله عقد صلح ايلمه‌مكى توصيه ايتدى . ونديكه عزيمتنه حاضرلانديغى صره‌ده روسيه‌دن آلديغى فنا خبرلر اوزرينه موسقووه‌يه دوندى .

استره‌لیچلرك عصیانی واخماسی

پترو دها آوروپا سیاحتنه تشبث ایتمزدن اول استره‌لیچلر عصیان ایتمشلردی. مجرملرك اعدامی صورتیله عصیانك اوكی آلنمشدی [١٦٩٤] .

چارك اوزون مدت مملکتندن غیبوبتی غیر ممنونلر ایچون فرصت حکمنه کیردی . استره‌لیچلر اصلاحات عسکریه‌یی ایسته‌میورلردی. راسقولنیقلر چارك احکام دینیه‌یی آیاق‌آلتنه آله‌رق توتون استعمالنه مساعده ایتمسندن شکایت ایدییورلردی [١٦٩٧]. موسقووه‌اهالیسنك اکثریت عظیمه‌سی چارك نه‌دن طولایی اجنبیلره حرمت ایتدیکنی ، بر آلمان کبی حرکت ایلدیکنی آکلایه‌میور ایدی . بر روسیه چارینك آلمانلر کبی قیصه اثواب کیمسی ، صقالنی تراش ایتمسی ، دکزده کزمسی ، اوزاق مملکتلرده سیاحت ایلمسی پك بیوك بر رذالت عد اولنیوردی . پترونك بوکبی رذائله تمایلی اسبابنی ایضاح ایچون چار آلکسینك دکل ، بر آلمانك ویا فرانسوالوفورك ، یاخود بر جراحك‌اوغلی اولدیغی ویا والده‌سی ناتالینك بر اولو چوجق طوغوروب بونك یرینه بر آلمان چوجغی اقامه ایدلدیکی روایت ایدیلیوردی . راهبلر پترونك دجال اولدیغنی سویلیورلر ایدی . چارك غیبوبتی اثناسنده درلو درلو افسانه‌لر اویدیرلمشدی : پترو تاجر قیافتنده اسوجده کزرکن بو مملکتك سحرباز قرالیچه‌سی کندیسنی طانیمش . ایکنه‌لی فیچی‌یه قویدیرمش . فیچینك دکزه یووارلانمسنی‌امر ایتمش . بعضلرینه کوره بر استره‌لیچ چارك یرینه فیچی‌یه کیره‌رك پترویی قورتارمش ؛ بعضلرینه نظراً چار استقهولمده بر دیرکه باغلانمش .

پترونك غیبوبتی اثناسنده موسقووه‌ده اجرای حکومت ایدن هیئت نیابت لهستان حدودینه درت آلای استره‌لیچ کوندرمشدی . بو عسکر بر مناسترده محبوس اولان صوفیه ایله مناسبتده بولنمقده ایدیلر . عسکره

خطاباً صوفيه طرفندن يازلديغى محتمل اولان بر مكتوبده : « ايلريده دها فنا اولەجق . همان موسقووەاوزرينه يوريككز . دها نه بكلەيورسكز؟ چاردن خبريوق » دنيليور ايدى. درت آلاى موسقووه اوزرينه يوريدى وصوفيەيه عسكرك باشنه كچوب حكومتى ضبطايلمسنى رجا ايتدى. عاصيلر آزاق قلعەسنده اجنبيلرك ٣٠٠ استرەليچى اولديرمش اولملرندن، صقاللرك تراش وتوتون ايچمكه مساعده ايدلمسندن.. الخ شكايت ايديورلرايدى. فقط اوزرلرينه كونديريلن عساكر منتظمه ايله طوپلره مقاومت ايدەميەرك طاغيلديلر. يوزاللايسى آصيلدى؛ ديكرلرى موسقووه حبسخانەلرينه آتيلدى.

پترو پرحدت موسقووەيه عودت ايتدى . جزانى غير كافى بوليور، هيئت نيابتى كوشك طاورانمش اولمقله اتهام ايديور ايدى. اونك نظرنده استرەليچلر هم اطاعتسز عسكر، همده دائما عصيانه مهيا برسورى خلق ايدى . اخذ ثاره باشلامازدن اول ويرديكى بيوك بر ضيافتده صقاللرينى هنوز محافظه ايتمكده اولان اركان دولتدن بعضلرينى بالذات تراش ايتدى وهيچ كيمسەنك حضورينه صقال وقفتان ايله چيقمامسنى امر ايلدى . حبسخانەلرده ١٧٠٠ قدر استرەليچ واردى . پترو بونلرى ايكى اوچ يوز كشيلك قافلەلرله ميدان سياسته كوندرەرك قتل ايتديردى . بونلرك باشلرى بش آى قرەملينك مازغاللرنده آصيلى قالدى . صوفيەنك حبس ايدلديكى حبسخانەنك پنجرەلرينه عاصيلرك صغوقدن طونمش جسدلرى تعليق ايدلدى .

پترو آوروپايه كيتمزدن اول زوجەسى اودوقسيادن نفرت ايتمشدى. حالبوكه بو قادين‌دن براوغلى [ولىعهد آلكسى] اولمش ايدى. اودوقسيا، چارك اقرباسى اسكى فكرده، هردرلو تجدده دشمن ايديلر. اونك ايچون چاريچه بر مناستره حبس ايدلدى .

یدی سنه صکره [۱۷۰۵] اژدرخانده کی استره‌لیچلر عصیان ایتدیلر. بونلر حقنده صوك درجه شدت کوسترلدی ونهایت استره‌لیچ اوجاغی بسبتون میداندن قالدیرلدی.

قازاقلر دخی پترونك حکومتندن ، « آلمان قانونلرندن » ممنون دکلدیلر . فقط پترو قازاق اردولرینی امحا ایتمك ایسته‌میور ایدی . چونکه قازاقلر جنوب استپلرنده هنوز استعمار ایدیله‌مین یرلری اشغال، مسلمانلره قارشی بیوك برقوت تشکیل، ایجابنده چارك اردوسنه پك چوق سواری اعطا ایدییورلردی . پترو دون ودینیه‌پر قازاقلرینك عصیانلرینی بلا مرحمت باصدیردی ایسه‌ده اونلرك قوتندن استفاده مقصدیله بعض آرزولرینه مماشات ایدرك جمله‌سنی تحت اطاعته آلدی . استره‌لیچلر امحا ایدلمش ، قازاقلر تحت اطاعته آلنمش اولدیغندن آرتق پترونك یکی براردو، یکی بر دولت تأسیس ایتمسنه بر مانع قالمامشدی .

پترونك اصلاحاتی

پترونك اصلاحات ویا اختراعاتندن هیچ بری بردنبره، بر حمله‌ده موقع تطبیقه قونمامش ؛ همان دائما تدریجاً ایش کورولمشدر . روسیه‌نك ادارهٔ مرکزیه‌سی ، ادارهٔ ولایاتی، ادارهٔ بلدیه‌سی ، تشکیلات اجتماعیه وعسکریه‌سی، مکتبلری حقنده‌کی فرمانلر یواش یواش ، پترونك بدایت سلطنتندن وفاتنه قدر کچن مدت ظرفنده نشر ایدلمشدر .

پترو غربدن چوق شی آلدی. غربی آوروپانك تأسیساتنی، افکارینی، آدملرینی ، اشیاسنی، حتی ادارهٔ عسکریه وملکیه تعبیراتنی اسکی روسیه‌یه ادخاله مجبور اولدی . ممالك غربیه‌دن چاغیردیغی کیمسه‌لره امنیت ، معاونت ، امتیازات، سربستیٔ دین ، کندی مملکتلری قانونلرینه کوره حقلرنده معامله ایفاسی کبی مساعداتده بولنور ایدی . آوروپادن بری

وبحرى ضابطان ، مهندسلر ، انشا آت بحريه متخصصلرى ، كميجيلر ، هر نوع صنعتكارلر ، طبيبلر ، مكتب معلملرى، عالملر كتيرتدى. علومه، حقوقه ، زراعته ، صنايعه متعلق پك چوق كتابلر ترجمه ايتديردى . فقط الى الابد غربليلره محتاج قالمق ايسته‌ميوردى . اونك ايچون يوزلرجه اجانبى مملكتنه دعوت ايدركن آوروپايه پك چوق روس كنجلرى كوندردى.

پترو ۱۷۰۰ سنه‌سنده شمال سياحتنه چيقديغى زمان دولتنه بر قاچ ولايت‌دها علاوه‌سندن زياده بر آوروپا دكزى كنارنده يرلشمك طريقنى آرايور ايدى . واسع روسيه‌نك بحر ابيض ايله آزاق دكزندن ماعدا ساحلى يوق ايدى. حال بوكه بو ايكى دكزدن برنجيسى سنه‌نك قسم اعظمنده بوز طوتيوردى . ايكنجيسى ايسه دكزدن زياده صيغ بر كول ايدى . بناءً عليه پترو ممالك مدنيه ايله پيداى مناسبات ايچون « آوروپايه بر پنجره آچمق » ايسته‌يوردى . بوندن بشقه روسلرجه مقدس عد ايديلن موسقووه شهرينك مناسترلرى ، استره‌ليچلرى ، راسقولنيقلرى ، هم محافظه‌كار وهم ده دائما عصيانه مهيا اهاليسى ايله افكار جديده‌نك مركز انتشارى دكل ، بر مركز مخالفت وعصيان اوله‌جغنى آكلامشدى .

پترو پايتخت اولمق اوزره انشا ايده‌جكى شهرك يرينى تعيين ايتمشدى. بوراسى اينغرياساحلنده ، لادوغا وونه‌غا كوللرينك صولرينى دكزه نقل ايدن نه‌وا نهرينك درت آغزى آره‌سنده‌كى يكرمى قدر كوچك آطه ايدى . نه‌وا بردن بره طغيانيله آره صره صو آلتنده قالان بويرده بر قاچ بالقچى قلبه‌سندن بشقه برشى يوق ايدى . ۱۷۰۳ ده اسوجليلردن ضبط ايديلن اراضيده كائن (يه‌نى صارى) آطه‌سنده پترو (سن پيه‌روسن پول) قلعه‌سنى انشايه باشلادى . [بوراسى اليوم پترسبورغك ايچ قلعه‌سى ، مجرمين سياسيه حبسخانه‌سى ، ايمپراطورلرك مقبره‌سيدر] . عساكر

منتظمه‌دن ، قازاقلردن، قالموقلردن، اينغريا يرليلرندن، روس كويليلرندن ٤٠٠٠٠ كشی‌يی بوراده طوپلادی. بداية آلات وادوات مقضيه بولنمديغی ايچون بو آدملر صوپالرله، عادتا طيرناقلريله يری قازديلر؛ حفرياتدن چيقان طاشی ، طوپراغی قفتانلرينك اتكلرينه طولديره‌رق طاشيديلر . مسكن وارزاق فقداننده طولايی بيكلرجه كيمسه‌لر تلف اولديلر. پتروانشا آت واعمالاته نظارت ايچون نهرك صاغ ساحلنده ياپديرديغی بر كوچك اخشاب خانه‌ده يرلشدی؛ كه بوخانه اليوم موجوددر. يواش يواش نه‌وانك صاغ وصول ساحللرنده يكی شهر ميدانه چيقدی. غرانيت ريختملر ياپيله‌رق نهرك طغيانی منع ايدلدی. ١٧٠٧ ده بر دفعه‌ده ٣٠٠٠٠ كويلی يكی پايتخته نقل اولندی . لزومی قدر ديوارجی تدارك ايده‌بيلمك ايچون پترسبورغدن ماعدا يرلرده كاركير انشا آته مساعده ايدلمدی. بتون اغنيا بلدۀ جديده‌ده ايكی قاتلی اولر ياپمغه مجبور طوتولديلر . يكی ليمانه كيرن بتون كميلرك بر مقدار چاقيل طاشی كتيرمدكجه ساحله يناشملرينه مساعده ويرلمدی . مع مافيه ١٧٠٥ ده پترسبورغ طغيان ايدن نهرك صولری آلتنده قالدی ؛ ١٧٢١ ده اويله بر طغيان مياه وقوعه كلدی ، كه بتون سوقاقلرده قاييق ايله كزلدی؛ آز قالسون چار بوغوله‌جق ايدی. صكره تكرار ايشه باشلاندی؛ غرانيت ريختملر دها يوكسك ياپيلدی. پترو دوائر حكومتی آنجق دور سلطنتنك صوكنه طوغری پترسبورغه نقل ايده‌بيلدی .

بيوك پترو حكومت مركزيه تشكيلاتنده بيوك زادكاندن مركب اولان (دوما) مجلسنی الغا ايتدی . ١٧١١ ده امور عدليه ، ماليه وعسكريه ايله مشغول بولنمق واعضاسی پك محدود اولمق اوزره بر سناتو تشكيل ايلدی . صكره ، خارجيه، خزينه ، مصارف ، تدقيق حسابات، عدليه، حربيه، بحريه، تجارت، معادن واعمالاتخانه‌لر اموريله مشغول اولمق اوزره

طقوز ادارهٔ مركزيه وجوده كتيردى . بو ادارهلرك باشنه آوروپاليلرى، حتى اسوج اسراى حربيهسنى كتيردى .

ولايات ادارهسنده اسكى وويوودهلرى ابقا ايتمكله برابر امورعدليه، ماليه وملكيهيى بر برندن تفريق وآلمانيا شهرلرنده تطبيق ايديلن بلديه تشكيلاتنى قبول ايتدى . نواحى تشكيلات قديمهسنى بوزمدى .

شمدى‌يه قدر موسقووه پطريقلرى پترويه صادف قالمقله برابراجانبك مملكته كلمسى ، صقاللرك تراش ايدلمسى كبى شيلره اعتراض ايتمكدن كرى طورمامشلردى. ١٧٠٠ تاريخنده موسقووه پطريقنك وفاتى اوزرينه پترو يكى بر پطريق انتخاب ايتميه‌رك سينود مجلسنى تشكيل ايتدى. اموردينيه‌نك ادارهسى بو مجلسه ويرلدى ؛ مجلسه حكومت طرفندن بر مدعئ عمومى تعيين ايدلدى . بومجلس رهبانك تعليم وتربيهسنه اعتنا ايلك صورتيله يكى دولتك تاسسنه چوق ياردیم ايتدى .

پترو مناستر راهب وراهبه‌لرينك تكثر نفوسه مانع اولدقلرينى ، مناسترلرك پك چوق املاكه صاحب اوللرى برضعف اقتصادى بولنديغنى بيان ايدرك بونلرك ادارهسى ايچون بر دائرهٔ مخصوصه تشكيل ، راهب وراهبه‌لره معين تخصيصات اعطا ، املاكك فضلهٔ وارداتى خستهخانه ومكتبلرك ادارهسنه تخصيص ايتدى . بالآخره دخى كشيشلرك آرتمسنى منع ايچون برچوق تدابير اتخاذ ايلدى .

پترو روسيه‌يه ممكن مرتبه چوق اجنبى جلب ايده‌بيلمك ايچون مملكتده يرلشه‌جك اجانبه سربستئ آيين حقنى تأمين ايتمشدى . سوزنده طوردى . فقط جزويتلرى طرد ، اجانبك كندى مذهبلرينى روسلر آره‌سنده نشر وتعميم ايتملرينى منع ايتدى . پروتستانلغى وسائر مذاهبى قبول ايدن روسلرى اعدام ايتديرمكدن چكينمدى. پترو يهوديلره صوك

درجه دشمن ایدی ؛ « مملکتده یهودی کورمکدن ایسه مسلمان ویا
بتپرست کورمکی ترجیح ایدرم » دیر ایدی. اوزمان موسقووه‌چارلغنده
موسوی یوقدی . بوکونکی روس موسویلری لهستانك انقسامندن‌صکره
بومملکتده یرلشمشلردر .

چارك نظرنده صاحب ملك اولان زادکان حکمداره خدمت ایله
مکلف ایدیلر ؛ آنجق بو خدمت مقابلنده اراضی‌یه صاحب وکویلیلو
اوزرنده زادکان حقوقنه نائل اوله‌بیلیرلر ایدی . هراصیلزاده اردوده
لااقل یدی ، خدمات ملکیه‌ده اون ، تجارت وصنایعده اون بش سنه
چالیشمغه مجبور ایدی . چالیشمق خصوصنده زادکانه نمونهٔ امثال اولان
اولان پترو : « بیزانس ایمپراطورلغنك عاقبتنه دوچار اولمامق ایچون
قوللرمزی قاووشدیروب اوتورمامالی‌یز » دیر ایدی. جاهل ویا خدمتدن
مستنکف اولان اصیلزاده فائده‌سز ومضر بر مخلوق کبی طرد ایدیلیر؛
اراضی‌یه صاحب اولمق حقندن محروم براقیلیر؛ حتی تأهل ایتمسنه بیله
مساعده اولنماز ایدی .

پترواسکی سلسلهٔ مراتب اجتماعیه‌یی میداندن‌قالدیره‌رق بالجمله‌خدمات
ملکیه ، عسکریه وبحریه‌یی اون درت درجه‌یه آییردی . ایلك سکز
درجه‌یه عائد خدمتلره کچنلرك عنوان اصالتی اوغللرینه انتقال ایدردی .
دیکرلرینککی شخصلرینه مخصوص ایدی .

پترو زادکانه عائد مالکانه‌لرك اصول وراثتی حقنده آلمانیاده جاری
اولان majorat اساسنی قبول وتطبیق ایتدی . بوقاعده موجبنجه
پدر بتون مالکانه‌سنی بیوك اوغلنه ویا اوغللری آره‌سندن انتخاب‌ایتدیکنه
ترك ایلیه‌بیلیردی . پترو قاعدهٔ مذکوره‌یی تطبیق ایتمکله اولا زادکان
عائله‌لرینك ـ مالکانه‌لرك بتون‌اولاد آره‌سنده تقسیم ایدلمسندن طولایی ـ

فقير دوشملرينه مانع اولمق ، ثانياً كويليلرى زنكين واحتياجدن وارسته بر اصيلزادەيه تابع بولنديرمق، ثالثاً ميراث پدردن محروم اولان اولادك خدمت دولته رغبتلرينى تأمين ايتمك ايستەمشدى .

پترو بتون قوانين ونظاماتى حاوى بر دستور تنظيمنه دخى چاليشدى ايسەده بوتشبثنى اكماله وقت بولەمدى . يالكز داينك مديونى استيفاى مطلوب ايدنجەيه قدر زوجه وچوجقلريله برلكده حبس ايدەبيلمك حقنى الغا وحقوق عموميه دعوالرنده اشكنجه منع ايتدى .

پترونك اصلاحاتى پك چوق كيمسەلرى چار عليهنه دونديرمش ؛ ديكر طرفدن يوللر ، قيرلر حيدود چتەلرى وشهرلر خرسزوديلنجيلرله طولو بولنمش اولديغندن چار قوۂ ضابطەيه اعتنا ايلدى . مركز ولاياتده پوليس ادارەلرندن بشقه صرف امنيت دولته متعلق مسائل ايله اشتغال ايدن ضابطۂ خفيه هيئتلرى تشكيل ايتدى .

پتروكويليلرك حالنىده اصلاح ايتمك ايستەدى؛ لكن موفق اولەمدى. محاربات ، انشاآت ، اصلاحات سببيله چوق پارەيه محتاج اولديغندن تكاليف عموميەيى هركون آرتديرمقده ، ويركولرك بار ثقيلى آلتنده ايسه كويليلر ازيلمكده ايدى . كويلينك هم چاره ، همده تابع اولديغى اصيلزادەيه قارشى مكلف بولنديغى وظائفى ايفا ايدەبيلمسى ايچون حال اسارتدن تخليص ايدلمەسى ، دميرباش اشيا كبى طوپراق ايله برلكده آلنوب صاتيلمسى لازم ايدى . اونك ايچون كويليلر مالكانەلره كوندن كونه دها صيقى برصورتده ربط ايديلر. قاچان كويليلر شدتله تعقيب اولنديلر. چار كويليلرك طوپراقدن تفريقيله صاتيلملرينى منع ايتدى ايسەده بوممنوعيته رعايت ايدلمدى .

پترو زمانده قدر يوكسك صنف قادينلرينك (تەرەم) دنيلن حرم

دائره‌لرنده قپانه‌رق ارککلره کورونمه‌ملری عادت ایدی . زوج وزوجه بربرلرینی آنجق یوم ازدواجده کوره‌بیلیرلرایدی . پترو ازدواجدن آلتی آی اول نشانلانمق مجبوریتنی ، بو مدت ظرفنده نشانلیلرك هرکون بربرلریله کوروشه‌بیلملری وآلتی آیك مرورنده ارکك ویا قادینك نشانی فسخ ایده‌بیلمسی اصولنی وضع ایتدی. اوزمانه قدر روسیه‌ده مجهول اولان تولدات، مناکحات و وفیاتك قیدوتسجیلی معامله‌سنی تطبیق ایلدی. حرم دائره‌لرینی قالدیره‌رق قادین وارککلرك بربریله کوروشملرینی امر ایتدی ؛ غربده اولدیغی کبی صالون حیاتنی تأسیسه چالیشدی . روسلر بو تجدداته خیلی مشکلات ایله آلیشه‌بیلدیلر .

اخلاق وعادات هنوزپك قبا ایدی. زادکان اولرنده مایمون وپاپاغانلرله برلکده یشایان مسخره‌لر ، جوجه‌لر ، دلیلر ایله اکلنمك عادتی جاری ایدی. زادکان اکثریا بربرلریله یومروق یومروغه غوغا ایدرلردی. سناتو، سینود و سائر مجلسلر اعضاسنك بیله مذاکره اثناسنده دوکوشدکلری واقع اولوردی . حضورنده سجده ایدلمك عادتنی قالدیرمش اولان پترو بعضاً اك بیوك ارکان دولتی باستونله دوکمك مجبوریتنی حس ایدردی.

اك فنا جهت بتون روس مأمورلرینك نفوذ مأموریتدن بالاستفاده معیتلرینه اذا ایتمکه ، اهالیدن هروسیله ایله پاره آلمغه ، خزینهٔ دولتدن اختلاسه پك میال اولملری ایدی . پترو بو سوء استعمالاتی منع ایچون چوق شدت کوستردی .

پترو مصارف عظیمه‌سنی تأمین ایده‌بیلمك ایچون تمغا رسمی ، طوز وتوتون انحصاری ، اوزون صقال وقفتان ویرکوسی کبی برچوق یکی ویرکولر تأسیس ایتدی . حتی حماملری انحصار آلتنه آلدی ، تابوت صاتیشنی مناسترلره تخصیص ایلدی .

پترو صنايع وتجارته صورت مخصوصه‌ده اعتنا ايدرك چوخه، چوراب، مشين، يلكن بزى وساره ايچون اكى يوز قدر اعمالاتخانه آچدى. معدنلرك ايشله‌دلمسى ايچون ممالك اجنبيه‌دن مهندسلر جلب ايتدى. آلات زراعيه‌يى اصلاحه، روسيه‌ده اوزوم، دوت، توتون يتيشديرلمسنه، قيون وصيغيرك اصلاح جنسنه چاليشدى. صنايعك ترقيسنى تأمين ايتمك اوزره آغير كمرك رسملرى قويدى. لادوغا كولى واسطه‌سيله وولغايى نه‌وا ايله برلشديرمك ايچون قناللر آچديردى. پترونك جلوسنده روسيه‌ده آلتون وطونج مسكوكات يوقدى. بتون سكه‌لر كموش ايدى. كموش روبله‌لر عادتا بر كولچه كبى اهالى وتاجر طرفندن كسيلير، پارچه‌لانيردى. بعض يرلرده مشين مسكوكات بيله تداول ايتمكده ايدى. پترو اصول جديده‌يه توفيقاً طونج، كموش، آلتون مسكوكات ضرب واعمال ايتديردى.

پترو اردوسنى ٢١٠,٥٠٠ كشى‌يه ابلاغ، اخذ عسكر اصولنى اصلاح، تحصيل ايچون آوروپايه پك چوق ضابط اعزام ايتدى. انشاآت بحريه‌يه فوق العاده اهميت ويرديكندن ١٧٢٥ ده روسيه‌نك بحر ابيض ايله بالطق دكزنده وقره‌دكزده‌كى دونماسى ٤٨ بيوك كمى ايله ٧٨٧ كوچك كمى‌يه بالغ اولمشدى.

پترو اوزمانه قدر خلقت عالمدن باشلايان روس تقويمنى اصلاح ايدرك تقويم رومى‌يى قبول ايتدى. روسجه لسانى ايچون هولانداده يكى حروفات ياپديردى؛ بيوك شهرلرده مطبعه‌لر آچدى. صنايع نفيسه ايله اشتغالى دخى اونوتميه‌رق پترسبورغده بر رسم مكتبى تأسيس ايلدى. روسيه‌نك تاريخ طبيعى، تاريخ، علم وفن نقطهٔ نظرندن تدقيقنى امر ايتدى. آسيا ايله آمريقا آره‌سنده‌كى بوغاز حقنده تدقيقاتده بولنمق ايچون دانيمارقه‌لى (بهرينغ) ى اقصاى شرقه كوندردى. پارس آقاده‌ميسى ايله مخابره‌ده

بولنوردی. ١٧٢٤ ده پتر بورغاقادهمیسنی احداث ایلدی. بو آقادهمینك وظیفهسی شاکرد یتیشدیرمك، برغزتهچیقارمق وبالخاصه اجنبی کتابلرینی ترجمه ایتدیرمك ایدی.

لهستان

سکیزموند وازا ١٥٨٧ سنهسنده لهستان قراللغنه انتخاب اولنان دانیمارقه قرالی ژان وازانك اوغلی اوچنجی سکیزموند وازا جزویتلر طرفندن تربیه ایدلمش متعصب بر قتولیك اولدیغی ایچون پروتستانلر ایله اورتودوقسلر علیهنده بر سیاست تعقیب ایتمش وبو سیاست اقتضاسنجه آوستریا ایله اتفاق ایدهرك روسیهیه دشمن اولمشدر.

سکیزموند لهستان تاجنی قبول ایتمکله اسوجده حق سلطنتدن فراغت ایلهمشدی. پدرینك وفاتی اوزرینه اسوج قرالی دخی اولدی ایسهده قتولیکلکه مربوطیتندن طولایی ظهور ایدن عصیان نتیجهسنده اسوجی ترك ایتدی [١٥٩٨]. فقط جبراً اسوج تختنه چیقمق ایستهدیکندن اسوج قرالی طقوزنجی شارل ایله حربه باشلادی. بوصورتله باشلایان محاربات یاریم عصردن فضله دوام ایدهرك اسوج ایله لهستانی ضعیف دوشوردی؛ بوندنده روسیه مستفید اولدی.

اون یدنجی عصر ابتداسنده موسقووه حکومتی داخلنده ظهور ایدن قاریشیقلقلردن استفاده ایتمك املنه دوشن سکیزموند چارلق تاجنی یاکندیسنه ویا اوغلی ولادیسلاوه آلمغه چالیشدی. فقط روسیه بحثنده کوردیکمز وجهله موفق اولهمدی؛ رومانوف سلالهسی تخته چیقدی.

بوندن صكره روسيه چارلرينك سياستى بعض روس ولايتىده الده ايتمش اولان ، روسلرك استقلال مليلرينى واورتودوقسلغى تهديد ايلين لهستانى عرنهصرتله اولورسهاولسون ضعيف دوشورمكدن عبارت اولدى.

دولت عثمانيه ايله لهستان حدودنده برطرفدن قازاقلرك ، ديكر طرفدن تاتارلرك تجاوزاتى دائما سبب حرب اولهبيلير ايدى . بوندن بشقه لهلر بغدان امارتى اوزرنده حق حمايه ادعاسنده ايديلر . آوستريانك تشويقى اوزرينه لهستان قرالى عثمانليلرله حربه باشلادى. ياش جوارنده، دينيستر كنارنده محاربات وقوعه كلدى [١٦٢٠] . بعده سلطان عثمان ثانى خوتينى محاصره ايتدى .

اسوجليلرله حربه دوام ايدهرك ليوونيانك ضياعنه سبب اولان ، پروسيه دوقهلغنى براندهبورغ الكتورينه ويرمك صورتيله پروسيه قراللغنك اسباب تأسسنى احضار ايدن ، آوستريايى قوتلنديرن ، موسقووهيى ضعيف دوشورمكه موفق اولهميان سكيزموندك سياست شخصيهسى متعدد عصيانلره سبب اولدى ؛ قراللغك نفوذى بسبتون آزالدى .

سكيزموندن صكره قراللغه انتخاب ايديلن اوغلى دردنجى ولاديسلاو ويا لاديسلاسك زمان حكومتى [١٦٣١- ١٦٤٨] اسوج وحتى موسقووه تختلرينه ادعاى حق ايله كچدى .

ژان قازيمير ؛ قازاقلر ، ليهرودم دهلو

قازاقلر مدهش بر عصيان چيقارهرق لهستانك آتيسنى تهلكهيه دوشوردكلرى صرهده وفات ايدن ولاديسلاوك يرينه برادرى ژان قازيمير قرال انتخاب ايدلدى [١٦٤٨] .

دينيهپرك ايكى ساحلندهكى اوقرايناليلر له حاكميتندن اصلا ممنون دكل ايديلر . قازاقلر ، يعنى يرلى عسكرى صنفى « پان Pan » بر ، يعنى له

عسکری صنفنه خصم ایدیلر . لهستان عساکر معاونه صفتیله اردوسنده استخدام ایلدیکی قازاقلردن اوتەدن بری قورتمقده ایدی . اونلری تحت اطاعتده طوتمق ایچون برچوق قلعەلر انشا ایتمشدی. اوقراینا کویلیلرینه کلنجه ؛ بونلرله زادکاننك اسیرلری حکمنده ایدیلر . قازاقلرله کویلیلر اورتودوقسلغی قالدیرمغه چالیشان قاتولیك لهستانه قارشی خصومتده متفق ایدیلر. بتون غیرممنونلر زاپوروغ قازاقلری وتاتارلرله اتفاق ایدەرك خطمان عنوانی آلان بوغدان خمیەل نیتسکی Bogdan Khmielnitski نك ادارەسی آلتنده برلشدیلر ؛ غالیچیایه کیردیلر. قازاق وتاتارلر ۳۰۰,۰۰۰ دن فضله برقوت تشکیل ایتمکدەایدیلر. حرب برقاچ سنەسوردی. ۱٦٥۱ ده اون یدنجی عصرك اك بیوك محاربانندن بری اولان بەرەستەشقو Béréstechko محاربەسی وقوعه کلدی. طرفیندن اوچیوز بیك کشینك اشتراك ایتدیکی بو میدان محاربەسی اوچ کون دوام ایدەرك قازاقلرك مغلوبیتیله نتیجەلندی . لهلر کییفی استرداد ایتدیلر . معمافیه عصیان وحرب دوام ایلدی .

مختاریت ادارەلرینی لهستانه قارشی مدافعه ایدەمین قازاقلر نهایت روسیەنك حمایەسنه کیردیلر . خمیەل نیتسکی لهلر ، موسقوفلر ، عثمانلیلر وتاتارلر آرەسنده بر مستقل دولت تأسیسنه موفق اولەماز؛ فقط قتولیك له زادکاننك حاکمیت سیاسیەلری، موسویلرك حاکمیت اقتصادیەلری آلتنده یشامقدن ایسه قازاقلری سربست براقەجغی شبهەسز اولان دولت عثمانیەنك متبوعیتنی ویا اورتودوقس روسیه چارینك حمایەسنی ترجیح ایدەبیلیردی . ۱٦٥٤ ده قازاقلر روسیەیه تابع اولدیلر . بوندن صکره روسیه ایله لهستان آرەسندەکی موازنه بوزولدی . روسلر آرتق لهلرك موسقووەیه قدر ایلریلەملرندن قورقمدقلری حالده کندیلری تجاوزه

باشلایه‌بیلیرلرایدی . لهلر قازاقلری مغلوب ایتمکه موفق اولدیلر . فقط بیاض روسیه‌ده اسمولنسق ، لیتوآنیاده ویلنا شهرلرینی ترك ایتدیلر . مع‌مافیه بو موفقیات اوزرینه خمیه‌ل نیتسکی چوق یشامدی . هیکلی الیوم کییف شهری میدانلرندن برینی تزیین ایتمکده‌در . خمیه‌ل نیتسکی روسیه‌نك قوت وسطوتنی تأمین ایتمشدی .

لهستان جمهوریت قرالیه‌سنی تهدید ایدن بو مخاطره‌لره قارشی طوره بیلمك ایچون قوتلی برادارهٔ مرکزیه‌یه ، قوتلی بر تشکیلاته احتیاج وار ایدی . لهستان زادکانی بونی آکلامدیلر . قازاقلرله وقوعه کلن محارباتك اك شدتلی زماننده بیله قراله تخصیصات اعطاسندن استنکاف ایتدیلر ویادیت مجلسنك قبول ایتدیکی تخصیصاتی ویرمدیلر . پك چوق دفعه له عسکری معاش آله‌مدیغنی بهانه‌ایده‌رك میدان‌حربی ترك ایتدی . دیت مجلسلرنده آنارشی حکمفرما اولدی وبو قاریشیق زمانده « لیبه‌روم وه‌تو Liberum veto » دنیلن اصول منحوس ایجه یرلشدی .

اسوج وروسیه ایله محاربات

١٦٥٤ده اسوج‌قرالیچه‌سی قریستین شارل کوستاوه ترك حکومت ایتدیکی زمان ژان قازیمیر اسوج تاجنه ادعای حق ایده‌رك حکمدار جدیدك جلوسنی پروتستو ایتدی . شارل کوستاو هم لهستانی ، هم‌ده لیتوآنیایی استیلا ایلدی [١٦٥٥] . ژان قازیمیر تبعه‌سنك محبتنی قازانه‌مامشدی . لهستانك بیوك زادکانی اسوج‌قرالنك صرف ژان قازیمیرك شخصی علیهنده حرب ایتدیکنه اینانمش کبی کورندیلر ؛ اسوجلیلره معاونت ایتدیلر . اسوج اردوسی وارشوو‌ه‌یه ، بعده قراقوویه کیردی . ژان قازیمیر سیلزیایه قاچدی .

له زادکاننك قسم اعظمی شارل کوستاوه قرال صفتیله دکل ، حامی

صفتیله عرض اطاعت ایتمشلردی. فقط بو حامی لهلرك آرزو ایتدکلری قوتسز، اهمیتسز بر حکمدار دکلدی. اسوج ضابطلری مملکتی یغما، پروتستان نفرلر قتولیك معبدلرینی تخریب ایدییورلر ایدی. اسوجلیلرك ظلمی نهایت بر عکس‌العمل حصوله کتیردی؛ لهلر عصیان ایتدیلر. ژان قازیمیر غالیچیایه کیردی؛ وارشووایی ضبطه موفق اولدی. فقط له میلیس عسکری جسور اولمقله برابر عدداً آز وتشکیلات منتظمه‌دن محروم ایدی. شارل کوستاو براندبورغ الکتوری، بوغدان خمییه‌ل نیتسکی، ترانسیلوانیا بکی راقوچی ایله بالاتفاق لهستانه هجوم ایتدی. لهستان بوقدر دشمندن کندینی قورتارمق ایچون آوستریا ایله اتفاقدن بشقه بر چاره بوله‌مدی. آوستریا لهستان ایله روسیه آره‌سنده عقد متارکه‌یه توسط ایتدکدن صکره اسوجلیلری قراقووی‌یی ترکه مجبور ایلدی. بعده لهستان قرالی پروسیه دوقه‌لغنك استقلالنی تصدیق ایده‌رك براندبورغ الکتوری ایله اتفاق ایتدی. اوندن صکره اسوجلیلرله حربه دوام ایده‌رك مظفر اولدی. فرانسه‌نك، آلمانیا ایمپراطورینك توسطیله (اولیوا) معاهده‌سی عقد ایدلدی [١٦٦٠].

لهستان قازاق مملکتلرینی تکرار اله کچیرمك املندن فارغ اولمامشدی. ١٦٥٨ سنه‌سنده قازاقلر روسیه‌دن آیریله‌رق ینه لهستانه تابع اولدیلر. اوقراینا‌ده لهستانه تابع اولمق اوزره لیتوآنیا طرزنده بر حکومت تشکل ایتدی. بو حکومتك انتخاب ایله تعین اولنور بر رئیسی، کندینه مخصوص بیوك مأمورلری بولنه‌جق، اورتودوقسلق دین رسمی اوله‌جق ایدی.

بو صورت تسویه لهستان ایچون پك فائده‌لی ایدی. لکن روسیه اعتراض ایتدی؛ بری لیتوآنیایه، دیکری اوقراینایه ایکی ارد

کوندردی . لهلر روسلری کری‌یه پوسکورتمکه موفق اولدیلر . فقط نتیجه‌ده قازاقلرك آره‌سنده اختلاف ظهور ایتدی . دینه‌پرك صاغ ساحلنده‌کی قازاقلر لهستان قرالنك، صول ساحلنده‌کیلر موسقووه چارینك تحت تابعیتنه کیردیلر .

اغتشاشات داخلیه

له کویلیلری زادکانك ظلم وتضییقی آلتنده صوك درجه سفالت ایچنده قالمشلر ایدی . کویلیلرك بو درجه پریشان اولدقلری برمملکت یوقدی. ژان‌قازیمیر سوء استعمالاتی، مظالمی قالدیرمق، اهالی‌یی قورتارمق ایسته‌دی. فقط نه‌بوکا، نه‌ده دولتك تشکیلات اساسیه‌سنی تعدیله موفق اوله‌مدی .

ژان قازیمیرك اوغلی یوق ایدی . وفات ایتدیکی زمان هرقرالك انتخابنده اولدیغی کبی مملکتك ینه قاریشیقلق ایچنده قاله‌جغی محقق ایدی. مملکتده روسیه چارینی، فرانسه ویا آوستریا پرنسلرندن برینی قرال انتخاب ایتمك ایسته‌ین اوچ فرقه موجود ایدی . ١٦٦١ده ژان قازیمیر دیت مجلسنده کندیسنه برخلف انتخابی مسئله‌سنی بالذات آچدی وبو مناسبتله ایراد ایلدیکی بر نطقده لهستان تشکیلات اساسیه‌سنك مملکتی انقراضه طوغری سوروکله‌مکده اولدیغنی ــ بر عصر صکره وقوعه کلن مقاسمه‌لری کشف ایدرجه‌سنه ــ زادکانه آکلاتمق ایسته‌دی . لکن دیت مجلسی هیچ بر شیئه قرار ویره‌مه‌دن طاغیلدی .

لهستان اجنبی استیلاسنی دفعه موفق اولدقدن صکره برقاچ سنه محاربات داخلیه‌ایله خراب اولدی. بوندن‌اك‌زیاده روسلر استفاده‌ایتدیلر. عقدایدیلن متارکه موجبنجه اسمولنسق، سه‌وه‌ریا، چرنیغوف طرفلرینی، دینه‌پرك صول ساحلنده‌کی اوقراینایی، کیف شهرینی آلدیلر [١٦٦٧] . غربی‌اوقراینا خطمانی دوروشنقو دها اول دولت عثمانیه‌نك تحت‌تابعیتنه

کیرمشدی. ١٦٦٧ده لهستان قوماندانلرندن ژان صوبیه‌سکی دوروشنقویی مغلوب ولهستانك متبوعیتنی تصدیقه مجبور ایتدی .

لهستانك دوچار اولدیغی فلاکتلردن متأثر اولان ژان قازیمیر ترك حکومت ایدرك فرانسه‌یه چکیلدکدن صکره دیت مجلسی میشل ویشنه‌وه‌تسکی Michel Vichnévétski یی قرال انتخاب ایلدی [١٦٦٩] . یکی قرال اوقراینا‌ده جسیم مالکانه‌لره صاحب بیوك بر عائله‌دن ایدی . اوقراینانك لهستاندن آیرلمسی بوعائله‌نك ثروتنی ، قدرتنی اخلال ایتمشدی. اونك ایچون میشل ویشنه‌وه‌تسکینك هر شیدن اول قازاقلردن اخذثاره چالیشه‌جغی شبهه‌سز ایدی .

عثمانلیلرله حرب

قازاق رئیسی دوروشنقو لهستان قرالنك مدعیاتنه قارشی طوره بیلمك ایچون تاتارلرله اتفاق ، دولت عثمانیه‌نك تابعیتنی قبول ایتمشدی . دولت عثمانیه لهستانه اعلان حرب ایتدی ، عثمانلیلر پودولیایه کیردیلر ؛ قامنیچه‌یی ضبط ایتدیلر ؛ لمبرغه قدر ایلریله‌دیلر . بوجاش معاهده‌سیله [١٦٧٢] اوقراینا دولت عثمانیه طرفندن مالکانه طرزنده دوروشنقویه ویرلدی پودولیا و قامنیچه دولت عثمانیه‌ده قالدی. بوندن بشقه لهستان تضمینات حربیه ویردی و هر سنه پادشاهه ویرکو اعطاسنی تعهد ایتدی .

بو آغیر معاهده‌یی قبول ایتمش اولان لهلر برمدت صکره کندیلرینی طوپلادیلر. شرائط معاهده‌یی ایفا ایتمك ایسته‌مدیلر . اعطاسی مشروط اولان ویرکویی ویرمدیلر. صوبیه‌سکی عثمانلیلره هجوم ایتدی . بسارابیاده ، خوتینده وقوعه کلن محاربه‌یی قازاندی [١٦٧٣] . صوبیه‌سکی بو مظفریتی قازاندیغی صره‌ده قرال میشل ویشنه‌وه‌تسکی وفات ایتدی .

ژان صوبیه‌سکی

داخلاً الك وخیم قاریشیقلقلر ایچنده قالان ، خارجاً مغلوب اولان لهستانك هر شیدن اول محارب برقراله احتیاجی وارایدی . ژان صوبیه‌سکینك شهرت عسکریه‌سی قراللغه انتخابنی تأمین ایتدی .

اجدادی آره‌سنده ماهر قوماندانلر بولنان بر عائله‌دن ١٦٢٤ ده تولدایتمش اولان صوبیه‌سکی یکرمی‌بش سنه‌دن بری اسوجلیلر ، قازاقلر ، تاتارلر ، عثمانلیلرله وقوعه کلن محارباتده تمیزایتمشدی . زوجه‌سی فرانسز پرنسسلرندن بری ایدی . کنجلکنده فرانسه‌ده بولنمشدی . بو سایه‌ده قراللغه انتخابنی متعاقب فرانسه قرالی اون دردنجی لوئی ایله بر معاهده عقد ایتدی [١٦٧٥] . بو معاهده موجبنجه اون دردنجی لوئی لهستان قرالنه تخصیصات اعطا ایده‌جك ، لهستان قرالی‌ده بوکا مقابل آوستریایه عصیان ایتمش اولان مجارلره معاونت ایده‌جك ، براندبورغ الکتورینه اعلان حرب ایدرك پروسیه دوقه‌لغنی اوندن آله‌جق ایدی .

احوال مساعد ایدی . پروسیه دوقه‌لغی اهالیسنك بر قسمی لهستانه طرفدار ایدی . براندبورغ الکتوری اسوج ایله حرب ایتمکده ایدی . فقط صوبیه‌سکی فرصتدن استفاده ایده‌مدی . براندبورغه هجوم ایتمك ، غربی اوروپا مسائل سیاسیه‌سنه اشتراك ومداخله ایلمك فرصتنی قاچیردی.

صوبیه‌سکی یالکز عثمانلیلره قارشی وقوعه‌کلن محارباتده اون دردنجی لوئینك مسلك خیر خواهانه‌سندن مستفید اولدی . حرت صوبیه‌سکینك جلوسندن صکره دخی دوام ایتمکده ایدی . تاتارلر ١٦٧٥ ده لمبرغ پیشکاهنده مغلوب اولدیلر . ایرتسی سنه صوبیه‌سکی (ژوراونا) ده عدداًفائق براردویه مقاومت ایده‌بیلدی . فرانسه‌نك توسطیله ژوراوناده عقد ایدیلن معاهده موجبنجه اوقراینانك ثلثانی پولونیایه اعاده ، اون

بیکی متجاوز اسیر تخلیه وتاتارلر لهستانه تجاوزدن منع اولندی . پودولیا مسئله‌سنك حلی آتی‌یه براقیلدی .

مع مافیه صوبیه‌سکی اون دردنجی لوئی ایله الی‌نهایه خوش‌کچینمدی؛ برمدت صکره آوسترایایه میل ایتدی . آوستریا عثمانلی استیلاسی تهدیدینه هر زمانکندن زیاده معروض بولندیغی ایچون لهستان ایله اتفاقه فرانسه‌دن زیاده محتاج ایدی . پاپالق مقامنك توسطی سایه‌سنده دولت عثمانیه‌یه قارشی صوبیه‌سکی ایله بر اتفاق معاهده‌سی عقد ایتدی . بو اتفاقك ویانه‌یی وآوستریایی عثمانلی استیلاسندن نصل قورتاردیغنی ، صکره صوبیه‌سکینك لئوپولددن نصل سوء معامله کوردیکنی یوقاریده بیان ایتمشدك .

صوبیه‌سکی ویانه‌یی قورتارمقله پك بیوك بر شان وظفره نائل اولدی ایسه ده لهستان بوندن مادةً استفاده ایده‌مدی . بالعکس دولت عثمانیه ایله لهستان آره‌سنده‌کی حرب دوام ایتدی ؛ صوبیه‌سکی اسمولنسق وکییف شهرلرینی صورت قطعیه‌ده روسلره ترك ایدرك موسقووه حکومتی ایله بر اتفاق عقدینه مجبور اولدی . فقط لهلر نه قامنیچه‌یی عثمانلیلردن استرداد ایده بیلدیلر ، نه ده بغدانه کیره بیلدیلر .

صوبیه‌سکینك سیاست خارجیه ده‌کی موفقیتسزلکی مملکتك احوال داخلیه سندن ایلری کلیور ایدی . لهستانده اجنبی نفوذینك تحت تأثیرنده حرکت ایدن بربرلرینه دشمن متعدد فرقه‌لر موجود ایدی . بو فرقه‌لر دیت مجلسنك مذاکراتنه بیله اجرای تأثیر ایدییورلر ایدی . آنارشی ایچنده بولنان پولونیاده دره بکلردن هر بری کندی حسابنه بر سیاست تعقیب ایدییور ؛ هر ایسته‌ین ومقتدر اوله‌بیلن کیمسه ادارهٔ اموری اله آلیور ایدی . قرال دیکرلرندن دها قوتلی اولان بر دره بکی ایدی .

قرالك سياستى نه اولورسه اولسون رقيب دره بكلرينك اعتراض و مخالفتلرينه معروض قاليردى. رقيبلريله اوغراشمغه مجبور اولان قرال هيچ بر زمان ملتك هيئت عموميه سنه استناد ايده‌مز ايدى . عمومى آنارشى قراللرينى باغلامشدى . بالخاصه ليتوآنياده قرالك هيچ حكم ونفوذى يوق ايدى. صوبيه‌سكينك وفاتنى تعقيب ايدن سنه‌لر لهستان تاريخنك الك مؤلم والك فنا قسمنى تشكيل ايدر .

ايكنجى آوغوست ژان صوبيه‌سكينك وفاتندن صكره لهستان تاجنه ظهور ايدن نامزدلر آره‌سنده صاقسونيا الكتورى فره‌دريق آوغوست پاره قوتيله غلبه ايدرك قرال انتخاب ايدلدى وايكنجى آوغوست نامنى آلدى [١٦٩٦] . آوستريا ، روسيه وبراندبورغ آوغوستك انتخابنه چاليشمشلر ايدى .

ايكنجى آوغوست صاقسون اردوسيله يكى تبعه‌سنى تحت اطاعت و انضباطه آله‌جغنى اميد ايديور ايدى . فقط صاقسونلر لهستانه داخل اولنجه اوراسنى جبراً فتح ايدلمش بر مملكت كبى يغمايه ، تخريبه باشلاديلر. يكى قرالك حيثيت و اعتبارى ايلك كونلرده مختل اولدى .

ايكنجى آوغوست قراللغه انتخاب اولنوركن قامنيچه شهرينى عثمانليلردن آلمغى تعهد ايتمشدى . بوكا موفق اوله‌مدى . غاليچياده جمع وتحشيد ايتديكى عسكر مملكتى تخريبدن بشقه بر شى ياپه‌مدى . دولت عثمانيه قارلوفچه معاهده‌سنى عقده مجبور اولديغى زمان لهستان قامنيچه‌يى آله بيلدى . بوندن صكره ليتوآنياده تغلب ايتمش اولان بر بيوك عائله‌نك ظلم واعتشافى يوزندن بر محاربهٔ داخليه ظهور ايتدى .

بو محاربهٔ داخلیه قوای ملتی بیهوده یره افنا ایتدیکی صره‌ده براند-
بورغ الکتوری فره‌دریق پروسیه قرالی‌اولمش ، بیوك پترو « اوروپایه
بر پنجره » آچمش ایدی . پولونیانك منفعتی روسیه‌نك ترقیاتنه مانع اولمق
ایچون اسوج‌ایله توحید حرکت‌ایتمك ایدی . حال‌بوکه ایکنجی آوغوست
بونك تمامیله ضدی بر سیاست تعقیب ایلدی . لیوونیایی الحاق ایتمك ،
پترونك معاونتیله لهستانده قرالك قدرت حکومتنی آرتدیرمق ایسته‌دی.
بو سیاستك نتایجنی ایکنجی جلدده کوره‌جکز .

شمدیلك شونی بیلمك لازمدر ، که اسوج قرالی اون ایکنجی
شارل طرفندن خلع ایدیلن آوغوست روسیه چاری طرفندن قراللغه اعاده
اولندی . رقیبی استانیسلاس‌له سچینسکی حامیسی اولان اسوج قرالیله
برابر سقوط ایتدی [۱۷۰۹] . اعادهٔ حکومت ایدن آوغوست پروسیه‌نك
لهستانه عائد اولان قسمنی پروسیه قرالنه ، صاموژیتی Samogitie ایله
بیاض روسیه‌یی روسیه چارینه ویرمك صورتیله باقی قاله‌جق لهستانده
ارثی وقوتلی بر قراللق تأسیسی ایچون ایکی حکمدارك معاونتنی تأمین
ایلمکی دوشوندی .

فقط بیوك پترو عثمانلیلره مغلوب وپروت معاهده‌سنی قبوله مجبور
اولدقدن صکره لهستان امورینه قاریشه‌مدی . آوغوست دخی تصوراتنی
موقع اجرایه قویمق ایچون چارك معاونتندن محروم قالدی . مع مافیه
پروژه‌سنی تطبیق‌ایچون لهستانه صاقسون عسکرینی جلب‌ایتدی . نتیجه‌ده
بر محاربهٔ داخلیه باشلادی . بو دفعه قرال علیهنه عصیان ایدن لهلر بیوك

پترودن استمداد ايتديلر. روسيه اردوسى وولينيايه كيردى ، چارك مأمور مخصوصى لهستان حكمداريله تبعه‌سى آره‌سنده حكم اولدى ، صاقسون اردوسى لهستانى تخليه ايتدى . لهستانك استقلال مليسندن اثر قالمدى. روسيه چارى ايسته‌ديكى شرائطى قبول ايتديرمكه موفق اولدى. بوندن صكره لهستان انقراض تامى تاريخنه قدر ذلت وحقارت ايچنده يشادى .

صوك

